

AŞURA – TARİXİN ƏN BÖYÜK QƏHRƏMANLIQ SALNAMƏSİ

MÜƏLLİFDƏN

Hər il əvvəlki illərlə müqayisədə daha kütləvi şəkildə və coşqu ilə keçirilən, həmçinin, “Şəhidlər ağası” məktəbinin aşiqlərinin ah-naləsi, göz yaşı ilə müşayiət olunan İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) adına Aşura mərasimləri, əzadarlıqları onun qəhrəmanlıq ruhunu bizə unutdurmamalıdır. Əgər Kərbəla tarixinə ilk gündən bu günədək dəqiq nəzər salsaq, həmin tarixdən etibarən bu məktəb barəsində formalaşan düşüncələrdə aşkar dəyişikliklərin olmasını müşahidə edərik.

Aşura başlanğıcda bir qəhrəmanlıq hadisəsi kimi meydana çıxsada da, sonralar yalnız ah-nalə, göz yaşları ilə müşayiət olunan qəmli bir hadisə şəklini almışdı. Son dövrdə isə özünün əsl simasını yenidən əldə etdi, yəni Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) məktəbi aşiqlərinin göz yaşları arasında öz qəhrəmanlıq ruhunu göstərdi və müsəlmanları hərəkətə gətirdi.

"Heyhat minnəz-zillət! – Zillət bizdən uzaqdır!", "İnnəl həyatə əqidətun və cihadun! – Həqiqi həyat əqidə və cihaddadır!" kimi Kərbəla tarixindən götürülən inqilabçı

şüarlar, kənarında Möhtəşəm Kaşani kimi görkəmli şairlərin göz yaşları ilə söylədiyi şeirlər:

Məzəmmətə yer olmayan müqəddəs məkanda müqəddəslərin başı qəmli halda diz üstündədir,

Cinlər, mələklər insana növhə (mərsiyə) deyir, sanki Adəmin ən şərəfli övladının əzasıdır! – xətib, şair və məddahların təfəkküründə çevriliş yaratdı. Eyni zamanda, qədim dəyərlərə malik əzadarlıqla yanaşı Kərbəlanın qəhrəmanlıq cəhətləri, səciyyələri də şərh edildi.

Bu qəhrəmanlıq hadisəsi, xüsusilə İran İslam İnqilabı və Livan Hizbullahının proqramlarında, eləcə də son zamanlar İraqda keçirilən aşura və ərbəin mərasimlərində həddən artıq təsirli rol oynadı və "Hər yer Kərbəla, hər gün Aşura!" nidası İslam ölkələrinin səmasına yayıldı.

Doğrudan da Aşura əslində bir qəhrəmanlıq hadisəsi idi, çünki İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Məkkədən İraqa yola düşdüyü gün belə buyurmuşdu:

مَنْ كَانَ فِينَا بِأَذِلَّةٍ مُّهِجَتَهُ وَ مَوْطِنًا عَلَىٰ لِقَاءِ اللَّهِ نَفْسَهُ فَلْيَرْحَلْ

مَعَنَا.

"Kim canını fəda etməyə – şəhid olmağa və Allahla görüşə hazırdırsa, mənimlə birgə hərəkət etsin!"¹

O, Kərbəla yaxınlığında sözüne bir daha təkid edərək buyurdu:

أَلَا وَإِنَّ الدَّعِيَّ ابْنَ الدَّعِيِّ قَدْ تَرَكَنِي بَيْنَ السِّلَّةِ وَالذِّلَّةِ، هَيْهَاتَ
مِنَّا الذِّلَّةُ.

"Agah olun, zinakar oğlu zinakar (napak oğlu napak) məni qılınc və zillət seçimi qarşısında qoymuşdur. Mən qılıncların üstünə gedirəm və əsla zillətə razı olmaram!"²

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* tərəfdarları Aşura gecəsi bu sənədi imzalayıb demişlər: "Bir dəfə yox, yetmiş dəfə yox, hətta min dəfə öldürülsək və yenidən dirilsək, yenə sənə köməyimizi əsirgəmərik."³

O həzrətin *(əleyhis-salam)* şücaətli oğlu Əli Əkbər *(əleyhis-salam)* Kərbəla yolunda "Haqq olduğumuz üçün ölümdən qorxmuruq!" deməklə, bu qəhrəmanlıq hadisəsinə öz möhürünü vurdu.⁴

إِذَنْ لَا نُبَالِي بِالْمَوْتِ.

¹ "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 367

² Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 24.

³ "Nasixut-təvarix", c. 2, səh. 180.

⁴ "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 367.

Həzrətin *(əleyhis-salam)* dostları Aşura günü, döyüş səhnəsində öz rəcəzləri ilə düşmən qarşısında məğlub olmamaq ruhiyyəsini sözlər qəlibində dilə gətirərək düşmənin təəccübünə səbəb oldular.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* bacısı Zeynəbi-Kübra *(əleyhis-salam)* qardaşının qanlı bədəni kənarında əyləşdi, qanlı bədəni iki əli ilə yerdən qaldırdı və belə dedi: "İlahi! Bu qurbanı bizdən (Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ailəsindən) qəbul et!"¹

Kərbəlanın şir ürəkli qadınının Kufədəki atəşli xütbəsində açıq şəkildə qeyd edilmişdir: Ağlayırsınız, nalə edirsiniz?! Allaha and olsun, daha çox ağlayın və az gülün! Sizin əlləriniz elə bir zillət ləkəsinə bulaşmışdır ki, heç bir su ilə təmizlənməz. Siz, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* nəvəsinin, çətinliklərdə sığındığınız şəxsin öldürülməsinə və cəmiyyətinizin nurlu çırağının söndürülməsinə necə icazə verdiniz?!²

¹ Muqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn *(əleyhis-salam)*", səh. 307.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 109 və 165.

Qaniçən, qəddar və bir o qədər də təhlükəli olan İbn Ziyadın cavabında böyük bir şücaətlə buyurmuşdu:

ما رَأَيْتُ إِلَّا جَمِيلًا.

"Kərbəladada yaxşılıqdan (şücaət və əzəmətdən) başqa bir şey görmədim!".

هُؤُلَاءِ قَوْمٌ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ، فَبَرَزُوا إِلَى مَضَاجِعِهِمْ.

"Onlar talelərində şəhidlik yazılmış, özlərinin əbədi rahatlıq yerinə tələsən bir dəstə idilər və tezliklə, sən də ilahi ədalət məhkəməsində onların qarşısında dayanacaqsan!"¹

Şamda Yezidin qarşısında söylədiyi digər atəşli xütbəsində belə demişdi: "Əgər zəmanənin ağır və acı hadisələri məni səninlə danışmağa məcbur edirsə, deməliyəm ki, mən səni alçaq və ləyaqətsiz, hər məzəmmətə layiq biri hesab edirəm... Əlindən gələni əsirgəmə! Ancaq əsla bizim nurumuzu söndürə, nişanələrimizi məhv edə bilməyəcəksən!"²

İmam Səccadın ^(əleyhis-səlam) Şam və Mədinə yaxınlığında söylədiyi unudulmaz xüt-

¹ Yenə orada, səh. 116.

² Yenə orada, səh. 133-135.

bələrində qeyd edilənlər tarixin bu böyük hadisəsinin qəhrəmanlıq ruhunu bəyan edir.

Tarix boyu Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> şairlərinin bir çoxu Aşuranın qəhrəmanlıq ruhunu öz şeirlərində yaşatmağa çalışmışlar.

Qorxmaz və həqiqətsevər şair Dibil özünün məşhur qəsidəsini bu cür başlayır:

مَدَارِسُ آيَاتِ خَلَّتْ مِنْ تَلَاوَةٍ وَ مَنْزِلُ وَحْيِ مُقْفَرٍ

العَرَصَاتِ

Ey Məhəmməd ailəsi, evləriniz ilahi ayələri insanlara aşılama məkanı idi,

Düşmənlər Quranın tilavət nurunu onda söndürdülər.

Və ilahi vəhyin nazil olma məkanı idi,

İndi hər şeydən məhrum olmuşdur.¹

Müasir şairlərimiz də, ona yeni rəng və çalar qataraq bu qəbildən olan şeirlərlə Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> şairlərinin yolunu davam etdirmişlər:

إِن كَانَ دِينَ مُحَمَّدٍ لَمْ يَسْتَقِمَّ إِلَّا بِقَتْلِي يَا سَيْوْفُ خُذِينِي.

*Əgər Məhəmmədin <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> dini mənim şəhadətim (və düşmənin rüsvayçılığından)*

¹ "Biharul-ənvar", c. 49, səh. 147.

*başqa bir şeylə dirçəlməyəcəksə, onda, ey qılınclar, doğrayın məni!*¹

Yaxud da, digər bir şairin Kərbəla şəhidlər sərvərinin zəban-halı ünvanında söylədiyi şeiri kimi:

قِفْ دُونَ رَأْيِكَ فِي الْحَيَاةِ مُجَاهِدًا إِنَّ الْحَيَاةَ عَقِيدَةٌ وَ

جِهَادٌ

Öz məktəb və əqidəni qorumaq üçün həyatda qal və mübarizə apar, çünki həqiqi həyat əqidə və cihaddan başqa bir şey deyil.

(Əlbəttə, şeir müsəlmanlar və Əhli-beyt ^(əleyhimus-salam) məktəbinin ardıcılılarına ünvanlanmışdır).

Bu gün İslam düşmənləri onların qeyri-şəri mənfəətlərinə qarşı çıxan bu pak dini məhv etmək məqsədilə imam Hüseyin ^(əleyhis-salam) əzadarlığının mahiyyətini dəyişməyə, qəhrəmanlıq ruhunu ondan almağa, böyük tarixi qəhrəmanlıq hadisəsində yer tutan dərslərini unutdurmağa çalışırlar.

¹ "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 581. Bu beyt uzun bir qəsidədənir və Kərbəla şair və xətibisi mərhum Şeyx Möhsin Əbul-Hubb (vəfatı: hicri 1305-ci il) tərəfindən yazılmışdır. (Salman Hadi ət-Tomə, "Turasu-Kərbəla", səh. 86)

Məlumatlı və agah xətiblər, qərəzsiz məddahlar, ayıq-sayıq yazıçıların bu böyük tarixi qəhrəmanlıq salnaməsinin məzmununun qorunması üçün çalışması və dünyanın məzlum xalqlarının, xüsusilə zülmə məruz qalmış müsəlmanların qurtuluşu üçün ondan müsbət örnək götürməsi labüddür.

Tarixin mütaləsi üçün ən yaxşı metod

İnsanların çoxu, hətta elm adamları tarixi hadisələri ayrı-ayrılıqda mütalə etməyə adət etmişdir. Buna görə də, onlar üçün bir çox sualların cavabsız qalması qaçılmazdır. Halbuki, tarix bir-birinə bağlı zəncir halqaları kimi hadisələr silsiləsindən ibarətdir. Bugünkü hər hansı bir kiçik və ya böyük hadisənin keçmişdə kökü, gələcəkdə də, təsirləri vardır. Hadisə nə qədər böyük olarsa, onun kökü bir o qədər dərin, təsiri isə bir o qədər çox olacaqdır.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) qanlı Aşura hadisəsini şərh edən kitablarda bir qayda olaraq onu qəmli bir hadisə kimi və həmin çərçivədə münasib sözlər söylənməsinə baxmayaraq, digər tarixi hadisələri nəzərə almadan yad etmişdir. Əgər bu böyük hadisənin köklərini İslam tarixinin keçmişində və hətta “cahillik”

dövründə araşdırsaq, sonrakı əsrlərdə və günümüzdə onun müsbət təsirlərini diqqətlə gözdən keçirsək, Aşura başqa bir əzəmət və fərqli bir məfhum tapacaq və hadisənin bütün yönünə mənə verəcək, eləcə də, onunla bağlı bir çox sualların cavabı daha da aydınlaşacaq.

Elmi hövzənin dəyərli və gənc alimlərindən ikisinin, Höccətül-İslam Səid Davudi və Mehdi Rüstəmejadın İmam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) qiyamı haqqında kitab yazılması ilə bağlı təklif və hazırlıqlarının ardınca düşündüm ki, bu kitab ilk olaraq, hadisənin kökləri və səbəblərindən başlayaraq, şəhidlər sərvəri İmam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) qiyamı haqqında yazılsa, sonra da, hadisənin həqiqəti mötəbər və tanınmış mənbələrdən bəyan edilsə, nəticədə onun geniş yayılmış təsirləri və mühüm nəticələri ilə başa çatdırılsa, daha gözəl olar və bütün təbəqədən olan insanlar, xüsusilə gənc nəsillər İslam tarixinin bu böyük hadisəsini tam təfərrüatı ilə bilər və onun əzəmətini bütün varlığı ilə dərk edər.

İlahi müvəffəqiyyət bizlərə nəsib oldu və bu böyük işin icrası üçün həmin iki şəxsin

hazırlığı sayəsində ilkin və lazımı işlər onlara bildirildi və bu istiqamətdə onların işi daimi nəzarətə alındı. Onlar da, şükürlər olsun ki, bu önəmli işin öhdəsindən gözəl şəkildə gələ bildilər və öz mövzusunda bənzərsiz olan hazırkı kitab qələmə alındı.

Qarşınızdakı kitab tamamilə mötəbər sənədlərə əsaslanan, məntiqi təhlilləri özündə ehtiva edən və Allahın izni ilə bütün təbəqələrdən olan kütlələrin istifadəsi üçün yararlı bir kitabdır. Kitab bu istiqamətdə daha çox səy göstərmək üçün bir başlanğıc ola bilər, ona görə ki, Aşura bütün əsr və zamanlara aiddir.

Ümid edirəm ki, əziz oxucular bu kitabı mütaliə etməklə hər şeydən öncə Kərbəla şəhidlərinin, xüsusilə şəhidlər ağasının haqqına vaqif olar və öz yaşayışlarında onu nümunə götürər, Aşura qəhrəmanlıq salnaməsinə varlıqlarında yer verər və izzət, ucalıq və əzəmətlərini daha da artırırlar.

Qum elmiyyə hövzəsi
Nasir Məkarim Şirazi
Xordad, 1384-cü il – Rəbiüs-sani, 1426-
cı il

ÖN SÖZ

**Məhəbbətlə qəlbi dirilən kəs əsla ölməz,
Aləmin səhifəsinə bizim əbədiliyimiz
həkk olunub!**

Bəşər tarixi saysız-hesabsız acı və şirin hadisələri xatırlayır, çoxlu sayda tarix yazanları öz qoynunda yetişdirmişdir. Bununla belə, hicri 61-ci ilin Aşura hadisəsi kimi geniş təsirə malik bir hadisəni özündə az görmüş, Kərbəla tarixini yazanlar kimisini də az xatırlayır.

Bu hadisə bir sikkənin iki üzünü kimi tamamilə bir-birindən fərqli və ayrıdır. Onun bir üzünü xəyanət, vəfasızlıq, namərdlik, alçaqlıq, qəlbiqaralılıq, qəddarlıq və qonağa qıymaq, digər üzünü isə vəfalılıq, şəhidlik, mərdlik, vüqar, zülmü qəbul etməmək, səbir, ilahi qəzavü-qədər müabilində təslim olmaq və Allaha ən ali dərəcədə bəndəlik etməkdən ibarətdir.

Tarixdə bundan da çox acı hadisələr baş vermiş və tarixdə çoxlu sayda insan qətlinə şahid olmuşdur. Tarix haqqı uğrunda qanlı qiyamları hələ də xatırlayır, lakin bununla

belə, Aşura hərəkətinin üstünlüyünə səbəb olan məsələ tarixin digər səhnələrində bənzərinin olmaması və ya bu qədər diqqətəlayiq olmaması, yaxud da bu üstünlüklərin hamısına birgə yiyələnməməsidir.

Bu qiyamı fərqləndirən ən üstün xüsusiyyətlər aşağıdakılardan ibarətdir:

1. Hədəf və məqsədlərin ilahiliyi

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qiyamında niyyət və ilahi hədəf ünsürü həddən artıq qabarıqdır. O həzrət *(əleyhis-salam)* yalnız və yalnız Allahın razılığı və haqq dini dirçəltmək üçün qiyam etmiş, onun qiyamına heç bir dünya və vəzifəpərəstlik amili müdaxilə etməmişdir. Kərbəla tarixinin hər bir hissəsi bu müddəaya şahiddir. Bu səbəbdən, İmam *(əleyhis-salam)* bu hərəkətdə daima özünün ilahi vəzifəsi haqda düşünür və nəticəsini Allaha həvalə edirdi. Bu həqiqət özünü İmamın *(əleyhis-salam)* söz, üslub və rəftarında dəfələrlə biruzə vermişdir. (Bu kitabda mövzunun nümunələrinə, şahidlərinə dəfələrlə işarə edilmişdir.)

2. Allahın nümayəndəsinin zahirdə müsəlman camaat tərəfindən öldürülməsi

Hadisənin digər bir xüsusiyyəti odur ki, bu macərədə yalnız mömin və haqqsevər bir insan deyil, əksinə məsum imam, “Kisa” əhlinin beşinci üzvü və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* qızı Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha- salam)* oğlu, özlərini İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* ümməti hesab edən bir qrup camaatın əli ilə faciəli şəkildə şəhid edilmişdir.

Bu qədər mənəvi məqam və əsil-nəcabətinə baxmayaraq, günün günorta çağında müəyyən şəraitdə imam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* öldürülməsi tarixdə unudulacaq sadə bir məsələ deyil. Baxmayaraq ki, hansısa bir mömin və möhtərəm insanın öldürülməsi böyük cinayət sayılır, lakin yer üzərində Allahın höccəti, əsrinin imamı olan və zülmə mübarizə aparmaq üçün qiyam edən bir şəxsin belə qəddarlıqla öldürülməsi daha böyük bir günahdır və bunun yanından asanlıqla ötmək olmaz.

Möhtəşəm Kaşani şeirində necə də gözəl demişdir:

Onun qatili üçün rəhmət səhifəsinə bir dəfə qələm çəkilməsindən qorxuram,

Bu günahdan, həşr günü şafaətçiləri məxluq günahından danışmağa utanmasından qorxuram.

Göylərdəki, yerdəki dəyişikliklər, həmçinin səmadakıların və mələklərin o həzrətin ürəkyandırıcı şəhadətindən sonra ağlaması barədə şiə və əhli-sünnə mənbələrində nəql edilən rəvayət və məlumatlar bu həqiqətə şahidlik edir.¹ Daha pisi, müsəlman olduqlarını iddia edən, zahirdə namaz qılan, Quran oxuyan bir camaatın təkbir deyərək öz peyğəmbərlərinin ciyərparəsi ilə döyüşə girməsidir. Onlar amansızcasına təqva və iman nümunəsini şəhid etdilər, ailə və namusuna hörmətsizlik edərək onları soyub taladılar. Şairin dediyi kimi:

وَ يُكَبِّرُونَ بِأَن قُتِلَتْ، وَ إِمَّا قَتَلُوا بِكَ التَّكْبِيرَ وَ التَّهْلِيلَ

Səni öldürdükləri zaman təkbir dedilər.

Amma həqiqətdə, səni öldürməklə təkbir və təhlili (Allahu əkbər və La ilahə illəllahı) öldürdülər.²

3. İmamla ^(əleyhis-salam) birlikdə olan tərəfdarları

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 201-219 və "Siyəru ələmin-nubəla", c. 4, səh. 425.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 244.

İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-)_(salam) birlikdə Kərbəla hadisəsində şəhadətə çatanlar azlıq təşkil etsələr də, onların həyatına, yadigar qalan söz və rəftarlarına öləri bir nəzər saldıqda, onların mömin, vəfalı, fədakar və paklıqlarının şahidi oluruq. Bu həqiqətin aydın sübutu imam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) Aşura gecəsində öz dostlarını vəsf edərkən belə buyurmasıdır:

فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ أَصْحَابًا أَوْلَىٰ وَ لَا خَيْرًا مِنْ أَصْحَابِي، وَ لَا أَهْلَ بَيْتِ
أَبْرَّ وَ لَا أَوْصَلَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي

“Həqiqətən, mən öz səhabələrimdən daha üstün və yaxşı səhabə və öz əhli-beytimdən də xeyirxah və qohumluq vəzifəsinə daha bağlı olan bir əhli-beyt tanımıram!”¹

4. Aşura iştirakçılarının zillətə boyun əyməməsi

İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) və onunla birlikdə olan dostları fərqli xüsusiyyətlərə malik idilər, amma onların ən üstün xüsusiyyətləri yorulmazlıq və zillətə boyun əyməmək idi. Düşmən onları təslim olmağa, Yezidin xilafətinin təsdiqi üçün, hətta bir söz söyləmələrinə məcbur etsə də, buna nail

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 317 və "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 392.

olmadı. Onlar düşməni peşmanlıq və ya zəiflik bildiren bir söz eşitməyə həsrət qoydular.

"Heyhat minnəz-zillət – Zillət bizdən uzaqdır!"¹ kimi şüarlar, eyni zamanda, **"Vəllahi la ətikum biyədi itaəz-zəlili və əfirru fərarəl-əbidi – Allaha and olsun, nə sizə zillət əli uzadar, nə də qullar kimi sizdən qaçaram!"**² kimi yadigar qalan sözlər həmişəlik olaraq tarixin səhifələrində və yüksəkliklərində parlayır.

İbn Əbil Hədid Mötəzili öz kitabında "Nəhcül-bəlağə"nin 51-ci xütbəsinin şərhilə bağlı – Əbatuz-zəymi və əxbaruhum – "Zülmü qəbul etməyənlərin macərası" adlı bir bəhs açaraq İslam tarixində zülmə baş əyməyənlərdən bəzilərinin adlarını çəkir. O, bu bəhsin başlanğıcında belə yazır:

سَيِّدُ أَهْلِ الْإِبَاءِ الَّذِي عَلَّمَ النَّاسَ الْحَمِيَّةَ وَالْمَوْتَ تَحْتَ ظِلَالِ
السُّيُوفِ، إِخْتِيَارًا لَهُ عَلَى الدِّنِّيَّةِ، أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيِّ بْنِ أَبِي
طَالِبٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ؛ عُرِضَ عَلَيْهِ الْأَمَانُ وَ أَصْحَابُهُ فَأَنْفَ مِنَ الدُّلِّ

¹ Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 90.

² Müfid, "İrşad", səh. 450.

“Aləmdə zülmü qəbul etməyənlərin rəhbəri, dünya əhalisinə zillətlə yaşamağı yerinə, qılıncların kölgəsində ölümü seçən və qeyrət dərəsi verən kəs Hüseyn ibn Əli ^(əleyhis-salam) olmuşdur. Ona və tərəfdarlarına aman verəcəklərini təklif etdilər, amma onlar zillətə boyun əymədilər”.¹

Təkcə İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) deyil, həm də, hicri 61-ci ilin Aşurasında onunla birlikdə öldürülən bütün tərəfdarları, şərəf zirvəsinə çataraq, mübarizliklə şəhadət şərbətini içdilər. Şimrin göndərdiyi əfv fərmanı və amannamənin həzrət Əbəlfəz Abbas ^(əleyhis-salam) tərəfindən rədd edilməsi bu həqiqətin bir nümunəsidir.²

Düşmən onların bədənlərini tikə-tikə edərək bədən üzvlərini kəsdi, lakin onların izzət, başıucalıq və ruh böyüklüyündən bir şey azalda bilmədi.

O ərəb şairi bu həqiqəti necə də gözəl təsvir etmişdir:

قَدْ غَيَّرَ الطَّعْنَ مِنْهُمْ كُلَّ جَارِحَةٍ
إِلَّا الْمَكَارِمَ فِي أَمْنٍ
مِنَ الْغَيْرِ

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 3, səh. 249.

² Müfid, "İrşad", səh. 440.

"(Nizə və qılinc) zərbələri onların bütün bədənlərini dəyişdirdi,

Lakin onların əzəmət və ruh böyüklüyündən əsla bir şey dəyişə bilmədi".

5. Müxtəlif cəhətlərdən məzlumluq

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və onun tərəfdarlarının məzlumluğu birtərəfli deyildi, əksinə Kərbəla hadisəsində müxtəlif cəhətli məzlumluq nəzərə çarpmaqdadır:

İmam Hüseyini ^(əleyhis-salam) dəvət edib sonra vəfasızlıq etmək, qonağı öldürmək, onu, tərəfdarlarını, ailəsini susuz qoymaq, 72 nəfərin qarşısına otuz min nəfərlik təchiz olunmuş bir ordu çıxarmaq, südəmər körpəni qətlə yetirmək, qadın və uşaqlara hücum etmək, xeymələri odlamaq, şəhidlərin bədənləri üzərində at çapdırmaq, başlarını kəsib nizələrə taxmaq, cəsədlərinin dəfninə mane olmaq, Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ailəsinin qadın və uşaqlarını əsir götürmək, onları müxtəlif şəhərlərdə əli-qolu bağlı gəzdirmək və bir sıra digər zülmə məruz qalmalar. Bütün bunların hamısı Kərbəla hadisəsini bənzər hadisələrdən fərqləndirən cəhətlərdir. Həmin günlərdə Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) məzlumluqları elə bir dərəcədə idi ki, hətta

qəddar düşmənlər belə onların halına ağlayırdılar; o cümlədən, Zeynəbi-Kübra ^(əleyhis-salam) Ömər Sədə xitab edərək belə demişdi:

يَا عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ! أَيْقَتُلُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ أَنْتَ تَنْظُرُ إِلَيْهِ

"Ey Ömər Səd! Əbu Əbdillahi öldürürlər, sən də tamaşa edirsən?"

Həmin anda Ömər Sədin gözləri doldu və göz yaşları onun çirkin və napak üzündən axmağa başladı, belə ki, o, xəcalətindən üzünü xanım Zeynəbdən ^(əleyhis-salam) çevirdi.¹

Almaniyalı Müsyo Marvinin söylədiyinə əsasən, imam Hüseyinin babasının dinini dirçəltmək yolunda qatlaşdığı müsibətlər ona daha öncəki şəhidlərdən üstünlük verdi. Keçmişdəkilərdən heç biri üçün belə bir müsibət baş verməmişdi. Dünya tarixində belə müsibətlər yalnız imam Hüseyinin başına gəlmişdir.²

6. Təsir gücü

Bu böyük qəhrəmanlıq hadisəsinin digər üstünlüklərindən biri müsəlmanların, hətta tarix boyu dünyanın azadlıqsevər insanların ümumi düşüncəsində təsir gücünə malik

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 55.

² "Hüseyinin ^(əleyhis-salam) insanlara öyrətdiyi dərslər" kitabına istinadən, səh. 287.

olmasıdır. Çəkinmədən deyə bilərik ki, Aşuranın bu cəhətinin tarixdə tayı-bərabəri yoxdur, yəni bütün dünyada baş verdiyi gündən indiyədək bu qədər azadlıqsevər üçün örnək və meyar, həmçinin, zülmkarlara qarşı mübarizlərin fəaliyyət səbəbi olan belə bir hərəkət tapmaq mümkün deyil.

Başqa ifadə ilə desək, bu hərəkət zaman və məkan sərhədlərini aşan bir hərəkətdir. Aşuranın uzunluq, en və dərinlik təsiri təəccüb doğurur. (Uzunluq, en və dərinlik dedikdə, məqsəd zamanın uzunluğu, yerin coğrafi genişliyi və eni, dünyanın azadlıqsevər şəxslərində qoyduğu dərin təsirlər nəzərdə tutulur.)

Şübhəsiz, İmam Hüseyinə ^(əleyhis-)_(salam) mənsub olan belə bir hərəkətin elə məğlub olduğu ilk gündən fəth və qalib olmasını, eyni zamanda, düşmənin öz müxalifinin işini bitirdiyini düşündüyü vaxt öz işinin bitməsini nadir hallarda görmək mümkündür.

Tomas Karleyl¹ yazır: “Kərbəla faciəsindən aldığımız ən gözəl dərs Hüseyin

¹ Tomas Karleyl ingiltərəli məqalə yazan, tarixçi və şərqşünasdır (və on doqquzuncu əsrin alimlərindən sayılır). O, ərəb dilini Bağdadda öyrənmiş və Kembriçdə həmin dilin müəllimi olmuşdur. (Fərhəngə Muin)

və tərəfdarlarının Allaha möhkəm iman bəsləməsidir. Onlar öz əməlləri ilə göstərdilər ki, haqqın batillə qarşılaşdığı hallarda say bərabərliyi mühüm deyil və Hüseyinin malik olduğu az bir dəstə ilə qələbə çalması məndə təəccüb doğurur.”¹

Bu pak şəxsləri öldürmək Əbu Süfyan övladlarının hakimiyyətinin möhkəmlənməsinə dəstək olmamaqla yanaşı, onların süqutunu və məhv olmasını həddən artıq tezləşdirdi. Aşura hadisəsindən sonra fərdi və qrup halında olan qanlı qiyam və etirazların hamısı bu inqilabın təsir gücündən, Aşurada iştirak edənlərin həqiqi qələbəsindən söz açır. (Kitabın beşinci fəslində bu barədə daha geniş danışacağıq.)

Müasir Misir yazıçısı Abbas Mahmud Əqqad² yazır:

Kərbəla hadisəsində Yezidi öz tərəf müqabilinə mütləq şəkildə zəfər çalmış, Hüseyini isə əksinə, həmin gündə məğlub olmuş görürük, amma qısa bir müddətdən sonra nəticələr təəccüblü şəkildə dəyişir və

¹ "Hüseyinin ^(səhifə) insanlara öyrətdiyi dərs!", səh. 290.

² Onun avtobioqrafiyası ilə tanış olmaq üçün bax: "Əlamu Zirikli", c. 3, səh. 266.

müqayisə (ölçü) tərəzisinin gözlərində heyrətamiz dəyişiklik meydana çıxaraq görünməyə başlayır. Belə ki, tərəzinin aşağı olan gözü göyə qədər qalxır və yuxarı olan gözü isə yerin dərinliklərinə qədər enir. Təəccüblü burasındadır ki, bu həqiqət tərəzinin xeyir və ziyan olan gözlərini müəyyən etməkdə müşahidə edənlər üçün heç bir şübhə yeri qoymur.¹

Bu qəmli hadisənin digər nüfuz dairəsi və təsirli görünüşlərindən biri də budur ki, əsrlər sonra o həzrətə bağlı milyonlarla şəxs hər il məhərrəm günlərində, xüsusilə Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> tasua və aşurasında o həzrət və yavərləri üçün əzadarlıq edir, onların hörmətini saxlayırlar: bu yolda ağır xərclər çəkirlər, zəhmət və əziyyətləri canları bahasına alırlar, uşaq, yeniyetmə, ahıl, qadın və kişidən asılı olmayaraq, hər kəs həvəslə həzrət Hüseyn <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əzadarlığının daha da zəngin keçirilməsi üçün əl-ələ verir.

***Düşmənin öldürdü, amma sənin nurun
sönmədi***

¹ Abbas Mahmud Əqqad, "Əbuş-şuhədə", tərcümə: Məhəmməd Kazim Muizzi, səh. 212 (azacıq fərqlərlə).

*Bəli, fani olmayan yeganə görkəm,
Allahın nurudur.*

Əlinizdəki kitab barədə

Tarix boyu İmam Hüseyn <sup>(əleyhis-
salam)</sup> hərəkatı və qanlı Aşura qiyamı ilə bağlı çoxlu sayda kitabların yazılmasına baxmayaraq, bu hadisənin dərinliyi bizim düşündüyümüzədən daha artıq olduğundan, həmin qiyamın səbəb və hədəflərinin araşdırılmasının hər zaman bizə yeni dərslər öyrətdiyindən və müasir yazıçıları bu mövzuda yeni dəyərli kitablar yazmağa vadar etdiyindən Hüseyn <sup>(əleyhis-
salam)</sup> inqilabı barədə hələ də araşdırma aparmağa və təhlil etməyə ehtiyac hiss olunur və ona yeni prizmalardan nəzər salmaqla yeni dərslər əldə etmək olar.

Həmin məqsədlə düşüncə və qələmi İslam dünyasına bərəkətli töhfələr vermiş dəyərli mərcəyi-təqlid və böyük İslam yazıçısı Ayətullah əl-üzma Məkarim Şirazidən əgər məsləhət bilərsə, bu barədə kitab yazılması istənildi. O, bu təklifi dəyərləndirərək buyurdu: "Aşura və imam Hüseyn <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qiyamı barədə çoxlu sayda kitablar yazılıb. Bununla belə, yeni üslubda, yeni mətləblərdən ibarət

olan bir kitab yazmaq və bu barədə daha artıq düşünmək lazımdır."

Bir müddətdən sonra, böyük ustad bizi dəvət edərək buyurdu: "İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qiyamını araşdırmaqla əlaqədar zehnimə yeni bir fikir (plan) gəlib. Onun xüsusiyyətləri barədə qeydlər aparmışam. Əgər ona uyğun şəkildə mətləblər yazsanız, geniş məzmunlu və yeni bir kitab meydana çıxacaq."

Ali məqamlı mərcəyi-təqlid sayəsində fəsillərin bəyanından sonra məlum oldu ki, o, gözlənilmədiyi kimi həqiqətən də, bu zəmində boşluqları doldura biləcək yeni bir üslub və metod düşünmüşdür.

Onun göstərişlərinə uyğun olaraq şiə və əhli-sünnənin mühüm və mötəbər mənbələrindən istifadə etməklə kitabı yazmağa başladıq. Hazır olan fəsli əvvəlcə, bir-birimiz üçün oxuyur, onda düzəlişlər etdikdən sonra Ayətullah Məkarim Şiraziyə təhvil verirdik. O cənab da, onları diqqətlə oxuduqdan sonra bizim yazılarımız üzərində mühüm düzəlişlər aparır, müəyyən məsələləri ona əlavə edir və mətləblərin təkmilləşməsi üçün müəyyən şeyləri bizə xatırladırdı. Beləliklə, hazırkı kitab qələmə alındı.

Maraqlı burasındadır ki, bu planın başlanması və kitabın ilkin işlərinin təqdimatı hicri-qəməri 1423-cü ilin Ərbəin günündə olmuş və kitabın yazılması da, əvvəlcədən planlaşdırmadan hicri-qəməri 1426-cı ilin Ərbəin günündə (hicri-şəmsi, 11/1/1384-cü il) də başa çatmışdı.

Kitab altı hissədən ibarətdir:

Birinci hissə: İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) şəxsiyyəti və əzadarlığın fəlsəfəsi

İkinci hissə: Aşura qiyamının kökləri (əsasları)

Üçüncü hissə: Aşura qiyamındakı hədəflər

Dördüncü hissə: Aşura qiyamında baş verən hadisələr

Beşinci hissə: Aşura hadisəsinin təsir və nəticələri

Altıncı hissə: Seçilmiş şeirlər.

Ümid edirik ki, bu kiçik hədiyyə – bu kitab Allah-taala və bizim rəhbərimiz Əba Əbdillah (əleyhis-salam) tərəfindən məqbul sayılar və qiyamət gününə bizim üçün ehtiyat azuqəsi olar!

اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا شَفَاعَةَ الْحُسَيْنِ يَوْمَ الْوُرُودِ، وَثَبِّتْ لَنَا قَدَمَ صِدْقٍ
عِنْدَكَ مَعَ الْحُسَيْنِ وَأَصْحَابِ الْحُسَيْنِ، الَّذِينَ بَدَلُوا مُهَجَّهُمْ دُونَ
الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ. آمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ

**İlahi, qiyamət günü İmam Hüseynin
(*aleyhis-salam*) şəfaətini bizə ruzi elə və bizim
qədəmlərimizi Hüseyin (*aleyhis-salam*) və onun əshabı
– öz canlarını onun yolunda fəda edən
kəslər – ilə birlikdə sənin yanında
doğruluqda sabit elə! Amin, ya Rəbbəl-
aləmin!**

Səid Davudi – Mehdi Rüstəmnejad
Hicri-qəməri, 1426-cı il, Ərbəin günü
(hicri-şəmsi, 11/1/1384)

BİRİNCİ HISSƏ

İMAM HÜSEYNİN (əleyhis- salam) ŞƏXSİYYƏTİ VƏ ƏZADARLIĞIN FƏLSƏFƏSİ

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) şəxsiyyəti və əzadarlığın fəlsəfəsi

Qısa bir işarə

Bu hissədə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) doğumu, ali məqam və şəxsiyyəti, eyni zamanda, əzadarlıq və onun qayda-qanunları ilə bağlı bir sıra məsələləri araşdıracağıq:

Birinci: İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) doğulması

Bir qrup tarixçinin rəvayətlərinə əsasən, Həzrət ^(əleyhis-salām) hicri 4-cü ildə çərşənbə axşamı və yaxud cümə axşamı, şaban ayının beşində dünyaya gəlmişdir.¹ Amma İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) doğulması ilə əlaqədar söylənilən digər fikirlərə görə, o həzrət hicri 3-cü il, şaban ayının üçündə dünyaya göz açmışdır.²

Əllamə Məclisi bu fikir ayrılıqlarını vurğuladıqdan sonra yazır: “Ən məşhur fikir, o həzrətin ^(əleyhis-salām) şaban ayının üçündə dünyaya gəlməsidir.”³

¹ Müfid, "İrşad", səh. 368 və İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 84.

² Seyid ibn Tavus, "İqbal", c. 3, səh. 303. Mərhum Kuleyni də "Kafi", c. 1, səh. 201-də o həzrətin doğulduğu aya işarə etmədən, onun doğulduğu tarixi şaban ayının üçü kimi qeyd etmişdir.

³ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 201.

Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* göstərişi ilə, o həzrətin adını Hüseyin qoydular.

Bəzi tarixçilər belə yazır: “Həmin mühitin camaatı bundan öncə Həsən və Hüseyin adları ilə tanış deyildilər ki, övladlarına bu adları qoysunlar. Bu iki ad Allah tərəfindən Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* vəhy olunmuşdu ki, Əli *(əleyhis-salam)* və Fatimənin *(əleyha-salam)* övladlarına qoysun.¹

Onuncu əsrin və əhli-sünnənin tanınmış alimlərindən olan Cəlaləddin Süyuti belə nəql edir: “Həsən və Hüseyin adı cənnət əhlinin adlarındandır və ərəb xalqı bundan öncə həmin adları öz övladlarına qoymurdu.²

İkinci: İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* seçilmiş və üstün şəxsiyyəti

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* İslam cəmiyyəti və həmin zamandakı müsəlmanlar arasında spesifik şəxsiyyətə malik idi, çünki o, xanım Fatiməyi-Zəhranın *(əleyha-salam)* övladı idi və elə həmin səbəbdən, Allah Rəsulunun *(əleyhis-salam)* övladı da adlanırdı. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* göstərdiyi xüsusi məhəbbət və onlar barəsində söylədiyi dəyərli sözlərə görə, bu

¹ "Usdul-ğabə", c. 2, səh. 9.

² "Tarixul-xuləfa", səh. 209.

iki şəxsiyyət (İmam Həsən ^(əleyhis-salām) və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām)) bütün müsəlmanların diqqət mərkəzində idi.

Burada Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) həzrət Hüseyin ^(əleyhis-salām) barədə buyurduğu sözlərin və məhəbbət dolu rəftarlarının bir sıra nümunələrinə diqqət yetiririk:

a) İslam peyğəmbəri ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) İmam Həsən ^(əleyhis-salām) və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) barəsində bu məşhur cümləni buyurmuşdur:

الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

"Həsən və Hüseyin cənnət cavanlarının ağasıdır."¹

b) Bir hədisdə belə qeyd edilir: Bir qrup müsəlman Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ilə qonaqlığa gedirdi, Həzrət ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) də onların önündə hərəkət edirdi. Yol əsnasında İmam Hüseyini ^(əleyhis-salām) gördü. Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) onu qucağına almaq istədi, lakin İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) o tərəf-bu tərəfə qaçmağa başladı. Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) təbəssümlə bu vəziyyəti müşahidə edirdi və nəhayət, onu

¹ Bu hədis müxtəlif ibarələrlə şiə və əhli-sünnə qaynaqlarında nəql edilmişdir. O cümlədən, "Müsnədi Əhməd", c. 3, səh. 3, 62, 64, 82; "Sünəni Tirmizi", c. 5, səh. 321; Hakim Neyşaburi, "Mustədrək", c. 3, səh. 167; "Biharul-ənvar", c. 43, səh. 21, 25, 124, 191-192.

qucağına aldı. Sonra bir əli ilə onun başının arxasından, digər əli ilə də çənəsindən tutaraq mübarək dodaqlarını İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) dodaqlarına yapışdırdı, onu öpdü və buyurdu:

حُسَيْنٌ مِنِّي وَ أَنَا مِنْ حُسَيْنٍ أَحَبَّ اللَّهُ مَنْ أَحَبَّ حُسَيْنًا.

"Hüseyn məndən, mən də Hüseyndənəm! Kim Hüseyni sevərsə, Allah da onu sevər."¹

c) Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Həsən və Hüseyni ^(əleyhis-salam) öz çiyinə mindirər, şeirlər oxuyaraq onları əzizləyərdi.²

d) Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) minbərdə xütbə oxuduğu zaman, bəzən Həsən ^(əleyhis-salam) və Hüseyni ^(əleyhis-salam) gördükdə, minbərdən enər və hamının gözü qarşısında onları bağrına basardı, o ikisinin dərəcə və məqamını hamıya tanıtdırınsın deyər, onlara sevgi və məhəbbət göstərərdi.³

f) Bəzən də, Həzrətdən ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) “Ailə üzvlərinizdən hansı biri sizin üçün daha sevimlidir?” – deyər soruşulduqda, cavabında buyurardı: “Həsən və Hüseyn!” Daima onları öpər və onları öz sinəsinə sıxardı.

¹ "Müsnədi Əhməd", c. 4, səh. 172; "Sünəni İbn Macə", c. 1, səh. 51 və İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 3, səh. 226.

² "Kənzul-ummal", c. 13, səh. 664, 666-667; "Biharul-ənvar", c. 43, səh. 285-286.

³ "Biharul-ənvar", c. 43, səh. 284.

سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ أَيُّ أَهْلِ بَيْتِكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الْحُسَيْنُ وَ
الْحُسَيْنُ. وَكَانَ يَشُمُّهُمَا وَيَضُمُّهُمَا إِلَيْهِ¹

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) üç xəlifə zamanında

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) seçilmiş şəxsiyyət və əsil-nəcabətinə görə, ilk “üç xəlifə” zamanında mərkəzi xilafət tərəfindən ona ehtiram olunurdu, belə ki, o həzrətin ciddi iradlarına səbir edir və onun hörmətini qorumağa çalışırdılar.

Bir sıra əhli-sünnə kitablarında belə qeyd olunur: Bir gün ikinci xəlifə minbərdə xütbə oxuyurdu. İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) ona xitab edərək buyurdu: “Mənim atamın minbərindən aşağı düş və öz atanın minbərində otur!”

Ömər “Mənim atamın minbəri yoxdur axı!” – deyə, soyuqqanlılıqla cavab verdi. Sonra imam Hüseyini ^(aleyhis-salam) öz kənarında əyləşdirib ona məhəbbət göstərdi.²

Həmin macərə azacıq fərqlərlə şiiə kitablarında da nəql edilmişdir.³

¹ “Siyəru əlamin-nubəla”, c. 4, səh. 382.

² “Kənzul-ummal”, c. 13, səh. 654, hədis 37662. İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) həmin etirazının oxşarı Əbubəkrlə də bağlı qeyd edilmiş və Əbubəkrlin onun sözlərindən təsirləndiyi bildirilmişdir. (“Mustədrəkul-vəsail”, c. 15, səh. 165, hədis 3.)

³ Təbəri, “İhticac”, c. 1, səh. 292; Tusi, “Əmali”, c. 2, səh. 313.

Osmanın xəlifəliyi dövründə də, imam Hüseyin ^(əleyhis-salam) iştirakı ilə bir neçə oxşar hadisələr baş vermişdi ki, onların hər biri o həzrətin müsəlmanlar arasındakı hörmət və əzəmətini, eyni zamanda, hakimiyyətin onun xüsusu həyat və hüquqlarına hörmətlə yanaşmasını göstərir.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) atası Əmirəl-möminin ^(əleyhis-salam) və dəyərli qardaşı İmam Həsənlə ^(əleyhis-salam) birlikdə müsəlmanların hidayəti və məzlumların müdafiəsi uğrunda təsirli və qurucu rol ifa edirdi.

Bəzən üçüncü xəlifəni qəzəbləndirsə də, o, çarəsizlikdən Həzrətin ^(əleyhis-salam) ehtiramını qoruyub saxlayırdı.

Əbuzərin yola salınması macərəsində – Osman Əbuzəri Rəbəzəyə sürgünə göndərdiyi və hamıya da onu yola salmağı qadağan etdiyi zaman – İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) atası və qardaşı ilə birlikdə yolasalma mərasimində iştirak etmiş, Əbuzərin möhkəm dayanması və ona təsəlli vermək üçün bu məzmununda sözlər buyurmuşdu:

يا عَمَّاهُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَادِرٌ أَنْ يُغَيِّرَ مَا تَرَى وَهُوَ كُلُّ يَوْمٍ
فِي شَأْنٍ. إِنَّ الْقَوْمَ مَنَعُوكَ دُنْيَاهُمْ وَمَنَعَتْهُمْ دِينَكَ. فَمَا أَغْنَاكَ عَمَّا

مَنْعُوكَ وَ مَا أَحْوَجُهُمْ إِلَى مَا مَنَعْتَهُمْ. فَعَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فَإِنَّ الْحَيْرَ فِي
الصَّبْرِ وَالصَّبْرُ مِنَ الْكَرَمِ

“Əmi can! Allah-taala bu vəziyyəti dəyişdirməyə qadirdir və hər gün yeni-yeni fəaliyyətlərdədir. Bu dəstə öz dünyalarını səndən əsirgədilər, sən də öz dinini onlardan (təhrif etmələrindən) qorudun. Belə olduğu halda, sən nə qədər də onların dünyalarından ehtiyacsızsan, lakin onlar sənə necə də möhtacdırlar! Səbirli ol, çünki xeyir səbirli olmaqdadır və səbirli olmaq da şəxsiyyət nişanəsidir.”¹

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) müxaliflərin hədə-qorxularına əhəmiyyət vermədən, öz vəzifəsinə əməl edir və Əbuzər, Əmmar və Abdullah ibn Məsud kimi Osman və onun məmurları tərəfindən döyülmür, onların təzyiqinə məruz qalmırdı, çünki ümumi fikir və kütlə bu işlə müxalif idi.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-salam) xilafəti zamanında

¹ “Kafi”, c. 8, səh. 207; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 8, səh. 131.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* atasının xilafəti zamanında o həzrətlə *(əleyhis-salam)* birlikdə “Nakisin” (Təlhə və Zübeyrlə döyüş), “Qasitin” (Müaviyə ilə döyüş) və “Mariqin”ə (Xəvaricə) qarşı döyüşlərdə fəal iştirak etmişdi.¹ “Cəməl” döyüşündə Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salam)* qoşununun sol cinahına sərkerdə təyin olunmuşdu.² “Siffeyn” döyüşündə atəşin çıxışlarla İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* tərəfdarlarını vuruşmağa həvəsləndirir, eyni zamanda Müaviyənin qoşunu ilə mübarizədə fəal iştirak edirdi.³ “Həkəmiyyə” (iki hakim seçmək) macərəsində da Əmirəl-möminin *(əleyhis-salam)* tərəfindən bu hadisəyə şahid olanlardan biri idi.⁴

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* zamanında

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* atası Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salam)* şəhadətindən sonra öz zəmanəsinin imam və rəhbəri olan qardaşı həzrət Həsənin *(əleyhis-salam)* kənarında yer tutdu və İmam Həsən Müctəbanın *(əleyhis-salam)* qoşunları Şama

¹ "İsabə", c. 1, səh. 333.

² "İbn Əsakir tarixi", İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* həyatı

³ Nəsr ibn Muzahim, "Siffeyn", səh. 114, 249 və 530.

⁴ Yəni orada, səh. 507.

hərəkət etdiyi zaman daima onunla birlikdə idi. İmam Həsən ^(əleyhis-salām) Müaviyə tərəfindən sülh təklifi ilə qarşılaşdıqda, bu haqda İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) və Abdullah ibn Cəfərlə məşvərət etdi.¹ Sülh müqaviləsi imzalandıqdan sonra qardaşı ilə birlikdə Mədinəyə qayıdıb orada məskunlaşdı.²

Camaatın xüsusi təzim və ehtiramı

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) ailə nəcabəti, əzəmətli ruhu və Allah Rəsulu ^(əleyhis-salām) tərəfindən sevilməsi səbəbi ilə bütün təbəqədən olan müsəlmanlar tərəfindən xüsusi məhəbbət və ehtirama malik idi. Misal üçün:

1. Bir gün möhtərəm səhabələrdən sayılan İbn Abbas İmam Həsən ^(əleyhis-salām) və İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) miniyinin yüyənindən tutmuş halda onlarla birgə addımlayırdı. Bir nəfər etiraz məqsədilə ona dedi: “Sənin yaşın bu iki gəncdən çox olduğuna baxmayaraq, onların miniyinin yüyənindən tutursan?”³.

İbn Abbas cavabında dedi:

إِنَّ هَذَيْنِ إِنَّا رَسُولِ اللَّهِ، أَوْ لَيْسَ مِنْ سَعَادَتِي أَنْ آخُذَ بِرِكَابَيْهِمَا

¹ İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 405.

² "İsabə", c. 1, səh. 333.

³ İbn Abbas hicrətdən üç il əvvəl dünyaya gəlmişdi ("Usdul-ğabə", c. 3, səh. 193) İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) isə hicrətin üçüncü və ya dördüncü ilində doğulmuşdu.

“Bu iki nəfər Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladıdır və bu iş mənim üçün fəxr və səadətdir.”¹

2. İkinci macəra Əbu Hüreyrəyəndir: Bir gün o, yorğunluqdan yolun kənarında oturmuş İmam Hüseyini *(əleyhis-salam)* görür və yaxına gələrək, paltarının ətəyi ilə Həzrətin mübarək ayaqlarındakı toz-torpağı təmizləyir.

İmam *(əleyhis-salam)* ondan “Nə üçün belə edirsən?” deyərək soruşduqda, belə cavab verir:

دَعْنِي! فَوَاللَّهِ لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مِنْكَ مَا أَعْلَمُ حَمَلُوكَ عَلَي رِقَابِهِمْ

–Mənimlə işiniz olmasın! Allaha and olsun! Əgər sizin əzəmət və məqamınız barədə mənim bildiklərimi camaat bilsəydi, sizi öz çiyində gəzdirərdi!²

3. Camaat İmam Həsən *(əleyhis-salam)* və İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* həccə piyada getdiklərini gördüyü zaman, ehtiram əlaməti olaraq öz miniklərindən düşüb piyada getməyə başladılar. Nəhayət, İmam Həsən *(əleyhis-salam)* və İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* – müsəlmanlar zəhmətə

¹ "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 7, səh. 128.

² "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 7, səh. 128.

düşməsin və öz atlarına minsinlər deyə – öz yollarını onlardan ayırdılar.¹

Onlar Allah evinin təvafı üçün getdikləri zaman, camaatın o iki müqəddəs şəxsi ziyarət və təbərrük etməsi nəticəsində mübarək bədənləri şiddətli təzyiqlərə məruz qalırdı.²

Yekun

İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* istər Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* zamanında olsun, istərsə də, o həzrətdən sonra Müaviyənin xilafətinə qədər müsəlmanlar və xəlifələr tərəfindən ehtiram edilirdi. Ona görə ki, o, insani keyfiyyətləri, mənəvi böyüklüyü, kəramət və alicənablıqdan əlavə, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı və onun xüsusi məhəbbət göstərdiyi şəxs idi. Amma Müaviyə və sonra Yezid dövründə vəziyyət dəyişməyə başladı.

Biz qanlı Kərbəla hadisəsinin köklərinin Səqifədən (əlbəttə, öz yerində bu barədə geniş söhbət açacaq) araşdırılmasına etiqadlı olmağımıza baxmayaraq, şübhəsiz, Müaviyə əsri və ondan sonra Yezidin zamanı onlardan əvvəlki dövrlərdən həddən artıq

¹ "Biharul-ənvar", c. 43, səh. 276.

² "Bidayətu və-n-nihayə", c. 8, səh. 38.

fərqlənirdi. Əgər Müaviyənin hakimiyyətin-
dən öncə İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məzlumcasına
şəhid edilməsi və xanədanının əsir alınması
camaata söylənilsəydi, heç kim buna
inanmazdı.

Bəli, heç kəs inanmazdı ki, Allah
Rəsulunun <sup>(əleyhis-
salam)</sup> sevdiyi və Siddiqeyi-Kübra
həzrət Fatimənin <sup>(əleyha-
salam)</sup> ciyərpərəsi özlərini
Məhəmməd ümmətindən hesab edən bir qrup
müsəlman tərəfindən hörmətsizlik və
təcavüzə məruz qalacaq. Onda qalmışdı ki,
onun məzlumcasına, qərəcəsinə və susuz
şəkildə Neynəva torpaqlarında şəhadətə
çatması, övladlarının, qadınlarının əsir alın-
masını söyləmək!

Bəni-Üməyyə hökumətinin başlanması ilə
Müaviyə və onun məmurları tərəfindən
Əmirəl-mömininin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> müqəddəs şəxsiyyəti
və onun övladları Həsən <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və Hüseyne <sup>(əleyhis-
salam)</sup> aşkarcasına lənət göndərməyə, təhqiramiz
sözlər söyləməyə və bunun yayılmasına
başlandı. Eyni zamanda, qanlı Kərbəla hadi-
səsi üçün sürətli şəkildə zəmin yarandı. Allah
Rəsulu <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və müsəlmanların bu qədər
məhəbbət göstərdiyi, hörmət etdiyi Hüseyne
<sup>(əleyhis-
salam)</sup>, geniş İslam torpaqlarında bir sığınacaq

tapılmadı. (Gələcək bəhslərimizdə geniş şəkildə bu barədə söhbət edəcəyik.)

Üçüncü: Məsum imamların ^(əleyhis-)_(salam) İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) adını və xatirəsini yaşatmaqla bağlı rolu

Bir çox Quran ayələrində ilahi peyğəmbərlərin, tarixin seçilmiş şəxsiyyətlərinin, onların ibrətlə dolu olan sərgüzəştlərinin xatırladılması və söylənilməsinə təkid olunmuşdur. Bir qayda olaraq, "vətlü ələyhim" – (وَآتُوا عَلَيْهِمُ), "vəzkur fil kitab" – (وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ) kimi cümlələrlə başlayan ayələr aydın şəkildə ilahi şəxsiyyətlərin yada salınıb xatırladılmasındakı məqsədin onların avtobioqrafiyası və şəxsi məsələlərini bəyan etmək olmadığını bildirir. Əksinə, daima bu ayələrdə onların xatirəsini yaşatmağın səbəbinin onların gözəl xüsusiyyət, bəyənən xislətlər və onlardakı ilahi və humanist metodların olmasına işarə edilir.

Aşağıdakı ayələrdə belə oxuyuruq:

وَادْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا

“Bu kitabda İbrahimi də xatırla, çünki o, həddən artıq doğru danışan və Allahın peyğəmbəri idi.”¹

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ مُوسَى إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

“Bu kitabda Musanı yad elə. O, muxlis və uca məqamlı peyğəmbər idi.”²

وَأَذْكُرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ

“Bu kitabda İsmaili xatırla, çünki o, vədələrində sadıq (vəfalı) idi.”³

وَأَذْكُرُ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَاسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِيَ الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

"Yada sal bəndələrimiz olan İbrahim, İshaq və Yəqubu. Onlar (qüdrətli) əllər və (bəsitərli) gözlərə sahib idilər."⁴

Diqqət yetirdiyiniz kimi, bu ayələrdə şəxsi və ailəvi xüsusiyyətlər, onların həyatındakı sadə məsələlərə işarə edilməmişdir, əksinə onların səlahiyyətlərinə, əxlaqi dəyərlərinə və islahatçı proqramlarından söhbət açılmışdır. Bu məsələ, onların xatırladılması və adlarının yaşadılmasının zəruriliyini bəyənən xüsusiyyətlərə görə olmasını göstərir. Onların

¹ "Məryəm" surəsi, ayə 41.

² "Məryəm" surəsi, ayə 51.

³ "Məryəm" surəsi, ayə 54.

⁴ "Sad" surəsi, ayə 45.

adlarının yad edilməsinin xüsusiyyəti və mövzuiyyəti yoxdur, əksinə kim belə ilahi və insani üstünlüklərə malik olsa, onun adı və xatirəsinin yaşadılması insanlıq və dini vəzifələrdəndir.

Bu cəhətdən, görürük ki, məsum imamlar ^(əleyhis-salam) ən kamil fədakarlıq nümunəsi və ümmətin nicatı üçün canından keçmə ünvanında, Kərbəla şəhidlərin ad və xatirəsinə, xüsusilə də şəhidlər ağası İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) adını yaşatmaq üçün müxtəlif münasibətlərlə bağlı çoxlu təlaş və fəaliyyətlər göstərmiş, onların adlarının yaşadılmasında heç bir fürsəti əldən verməmişlər.

Şübhəsiz ki, bu böyük şəxsiyyətlərin adlarının yaşadılması, xatirələrinin dirçəldilməsi ilhamverici olmuş və insanların həyatına istiqamət vermiş, fədakarlıq ruhiyyəsini canlandırmış, insanları ağır hadisə və çətinliklər müqabilində müqavimətli etmişdir. Ümumiyyətlə, əməlisaleh insanların yad olunması, onların əxlaqi üstünlük və mübarizə ruhiyyəsinin bəyan edilməsi hər bir millətin, xüsusilə də, müsəlmanların onlardan nümunə götürməsi

və onların yolunu izləməsi, onlara iqtida etməsinə səbəb olur.

İmamların ^(əleyhis-)_(salam) Aşura və Aşura şəhidlərini yaşatmaqda metodları

Əhli-beyt ^(əleyhimus-)_(salam) imamları İmam Hüseyin xatirəsini yaşatmaq naminə müxtəlif metodlardan istifadə etmişlər. O cümlədən:

1. Əzadarlıq mərasimlərinin keçirilməsi

Əlqəmə Həzrəmi nəql edir ki, İmam Baqir ^(əleyhis-)_(salam) Aşura günü İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) üçün öz evində əzadarlıq edirdi.

ثُمَّ لَيَنْدُبُ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَيَبْكِيهِ وَيَأْمُرُ مَنْ فِي دَارِهِ مِمَّنْ لَا يَتَّقِيهِ بِالْبُكَاءِ عَلَيْهِ. وَلِيُعَزَّزَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا بِمُصَابِهِمْ بِالْحُسَيْنِ (عليه السلام)

İmam Baqir ^(əleyhis-)_(salam) İmam Hüseyinə ^(əleyhis-)_(salam) ağlayır və evdə olan kəslərə görə də təqiyə etmir və buyurardı: “O həzrətə əzadarlıq edin!”, “Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) müsibətində bir-birinizə başsağlığı verin!”¹

Bu gün əzadarlıq məclislərindən İslam ümmətinə nəsib olmuş və olmaqda olan

¹ “Vəsailuş-şiə”, c. 10, səh. 398, “məzar” bölməsi, 66-cı bölmə, hədis 20.

bərəkətlər heç kəsə gizli deyil. Məsum imamların <sup>(əleyhis-
salam)</sup> cavidan sünnəsinin mədəni-
maarif və təlim-tərbiyə sahəsindəki təsirləri o
qədər çoxdur ki, şüə mədəniyyətinin böyük
bir hissəsi birbaşa və ya dolayı yolla ondan
təsirlənmişdir.

2. O həzrətin müsibətlərinin xatırladılması

Müxtəlif münasibətlərlə bağlı bir hədisdə
İmam Sadiqin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Davud Rıqqiyə belə
buyurduğunu oxuyuruq:

إِنِّي مَا شَرِبْتُ مَاءً بَارِدًا إِلَّا وَذَكَرْتُ الْحُسَيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ

“Mən İmam Hüseyini <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xatırlamadan
əsla soyuq su içməmişəm.”¹

Tarixdə oxuyuruq ki, Mənsur Dəvaniqi
İmam Sadiqin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> evinə od vurdurduğu
zaman, o həzrət evdə idi. Yanğını söndürərək
qorxmuş qadın və qızlarını sakitləşdirdi.
Ertəsi gün şüələrdən bir dəstəsi o həzrətin
vəziyyətini soruşmaq üçün onun yanına gəldi.
İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ağladığını və kədərli olduğunu
gördükdə, soruşdular: “Bu qədər ağlamaq və

¹ Şeyx Səduq, "Əmali", səh. 142.

kədərnlənmək nəyə görədir? Onların sizə qarşı hörmətsizliyinə görədirmi?”

İmam *(əleyhis-salam)* cavab verdi:

لا، وَ لَكِنْ لَمَّا أَخَذَتِ النَّارُ مَا فِي الدَّهْلِيْزِ نَظَرْتُ إِلَى نِسَائِيْ وَ
بَنَاتِي يَتَرَاكُضْنَ فِي صَحْنِ الدَّارِ مِنْ حُجْرَةٍ إِلَى حُجْرَةٍ وَ مِنْ مَكَانٍ إِلَى
مَكَانٍ هَذَا وَ أَنَا مَعَهُنَّ فِي الدَّارِ فَتَدَكَّرْتُ فِرَارَ عِيَالِ جَدِّي الْحُسَيْنِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ عَاشُورَا مِنْ خَيْمَةٍ إِلَى خَيْمَةٍ وَ مِنْ خَبَاءٍ إِلَى خَبَاءٍ

“Əsla buna görə ağlamıram, əksinə ağlamağım mən onların yanında olduğum (və tənha olmadıqları) halda, qadın və qızlarımın bu otaqdan o otağa və ordan-oraya qaçmasına görədir. Bu səhnəni görməklə, cəddim Hüseyin *(əleyhis-salam)* qadın və qızlarının Aşura günü bu xeymədən o xeyməyə, bu pənah yerindən digər pənah yerinə qaçmasını (və onların kişilərinə şəhid olduğunu) xatırladım.”¹

3. Ağlamaq və ağlatmaq

Məsum imamların *(əleyhis-salam)* Aşura hərəkatını yaşatmaq üçün tökdükləri ən təsirli tədbir İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* ağlamaqdan ibarətdir. İmam Səccad *(əleyhis-salam)* imamət dövrü boyunca Aşura hadisəsinə görə əzadarlıq etmiş və bu

¹ “Məasatul-Hüseyn”, səh. 117 və Xətib Hindubi, “Məcməu məsaibi Əhlil-beyt”, c.1, səh.24 (“Rəhtuşeye rahiyanə nur”, məhərrəm ayı, 1421-ci il, 4-cü səhifədəki nəqlə uyğun olaraq).

müsbətə o qədər ağlamışdı ki, ona “Çox ağlayan” ləqəbi vermişdilər.¹

O həzrət *(əleyhis-salam)* buyurardı:

إِنِّي لَمْ أَذْكَرْ مَصْرَعَ بَنِي فَاطِمَةَ إِلَّا خَنَقْتَنِي الْعَبْرَةُ

“Fatimə *(əleyha-salam)* övladlarının qətl edildiyi yer (Kərbəla) yadıma düşdüüyü zaman, qəhər və ağlamaq məni boğur.”²

İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* hər münasibətdə ağlaması ümumi oyanışa və Aşura hadisə və şəhidlərinin unudulmasının qarşısının alınmasına səbəb olurdu. Şiə imamları *(əleyhis-salam)* şəhidlər ağasının əzadarlığında özləri ağlamaqla yanaşı, camaatı da İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* ağlamağa təşviq edərək rəğbətləndirirdilər.

İmam Rzadan *(əleyhis-salam)* nəql edilən rəvayətdə bildirilir:

فَعَلَى مِثْلِ الْحُسَيْنِ فَلَيْبِكِ الْبَاكُونَ، فَإِنَّ الْبُكَاءَ عَلَيْهِ يَحِطُّ الدُّنُوبَ

الْعِظَامَ

“Ağlayanlar İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* kimisinə ağlasınlar. Ona görə ki, o həzrətə ağlamaq böyük günahları aradan aparır.”³

¹ "Vəsailuş-şiə", c. 2, səh. 922, 87-ci bölmə, hədis 7.

² "Biharul-ənvar", c. 46, səh. 108.

³ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 284 və "Vəsailuş-şiə", c. 10, səh. 394, hədis 8.

Rəvayətdə ağlamaqla bağlı verilən böyük mükafatlardan danışıldığı kimi, hətta ağlatmaq və ya özünü ağlayan kimi göstərməyə də çoxlu savab veriləcəyi xatırladılmışdır.

Əhli-beytin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məzlumiyyətinə ağlamqla bağlı olan bir rəvayətdə belə deyili:

مَنْ بَكَى وَ أَبْكَى وَاحِدًا فَلَهُ الْجَنَّةُ، وَ مَنْ تَبَاكَى فَلَهُ الْجَنَّةُ

“Kim (İmam Hüseyinə <sup>(əleyhis-
salam)</sup>) ağlasa, (hətta) bir nəfəri belə ağlatsa, onun mükafatı cənnətdir. Kim qəmlənib özünü ağlamağa vursa, onun mükafatı cənnətdir.”¹

4. Şairləri mərsiyə yazmağa təşviq etmək

İmam Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> müsibətini nəzmə çəkən və onu məclislərdə oxuyan şairlərə məsum imamların <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xüsusi diqqət və qayğısı olurdu. Kumeyt Əsədi, Dibil Xüzai, Seyid Himyəri kimi şairlər “Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> şairləri” ünvanında məsum imamların <sup>(əleyhis-
salam)</sup> təşviqi ilə camaat arasında üstün ictimai mövqeyə malik idilər.

¹ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 288.

İmam Sadiqin ^(aleyhis-salam) səhabələrindən olan Harun Məkfuf deyir: “O həzrətin ^(aleyhis-salam) yanına getdiyimdə, buyurdu: “Mənim üçün mərsiyə oxu!”

Onun üçün mərsiyə oxudum.

Həzrət buyurdu:

لا، كَمَا تَنْشُدُونَ وَكَمَا تَرْتِيهِ عِنْدَ قَبْرِهِ;

“Bu cür oxumağın istəmirəm. O həzrətin (Hüseynin ^(aleyhis-salam)) qəbri kənarında oxuduğunuz mərsiyələr kimi oxuyun!”

Mən də oxumağa başladım:

أَمْرٌ عَلَى جَدِّهِ الْحُسَيْنِ فَقُلْ لِعَظْمَةِ الزَّكِيَّةِ

İmam Hüseynin ^(aleyhis-salam) qəbri kənarından keç və onun pak sümüklərinə de...

Həzrətin ağlamasını gördükdə, sükut etdim, amma buyurdu: “Davam elə, davam elə!” Mən də davam etdim. Buyurdu ki, yenə də oxu! Mən də oxudum və bu beytə çatdım:

يا مَرْيَمُ قُومِي وَإِنْدِي مَوْلَاكَ وَ عَلَى الْحُسَيْنِ فَاسْعَدِي

بُبْكَائِكَ

Ey Məryəm! Qalx və öz rəhbərinə ah-nalə et və Hüseynə ^(aleyhis-salam) ağlamaqla nicat tələb et!

Gördüm ki, İmam Sadiq ^(əleyhis-salam) yenidən ağladı və qadınlar şivən qopardı. Sakit olduqları zaman Həzrət buyurdu:

يا أبا هارونَ مَنْ أُنشِدَ فِي الْحُسَيْنِ فَأَبْكِي عَشْرَةَ فَلَهُ الْجَنَّةُ

“Ey Əba Harun! Kim İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) ağlasa və on nəfəri ağlatsa, onun mükafatı cənnətdir.”¹

5. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) türbətinə əhəmiyyət vermək

Bəni-Üməyyə və Bəni-Abbas kimi İslam düşmənləri bütün qüvvələri ilə İmamın və onun pak tərəfdarlarının qiyamının unudulması, barəsində danışılmaması, hətta İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) qəbrindən bir əsər-ələmətin qalmaması üçün çalışırdılar.

Həmin səbəbdən, bəzi Abbasi xəlifələri dəfələrlə o həzrətin qəbrini viran etməyə çalışırdılar,² amma digər tərəfdən, məsum imamlar ^(əleyhis-salam) hər bir fürsətdə bu cərəyana qarşı ayağa qalxmış və o həzrətin türbətini cənnət torpağının bir parçası, xəstəliklərin

¹ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 287.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 390, "Covrul-xuləfa əla qəbrihiş-şərif" (zalım xəlifələrin həzrətin müqəddəs qəbrini dağıtmağa çalışması) bölməsi.

şəfası və həyatın bərəkət səbəbi hesab etmişlər.

İmam Musa ibn Cəfərdən *(əleyhis-salam)* nəql edilən bir rəvayətdə buyurulur:

لا تَأْخُذُوا مِنْ تُرْبَتِي شَيْئًا لَتَبَرَّكُوا بِهِ، فَإِنَّ كُلَّ تُرْبَةٍ لَنَا مُحَرَّمَةٌ إِلَّا
تُرْبَةَ جَدِّي الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَهَا
شِفَاءً لِشِيعَتِنَا وَ أَوْلِيَائِنَا

“Mənim türbətimdən heç bir şeyi təbərrük üçün götürməyin! Ona görə ki, cəddim Hüseyin *(əleyhis-salam)* türbətindən (torpağından) başqa, bütün türbətlərin yeyilməsi haramdır. Allah-taala onu bizim şiələrimiz və dostlarımıza şəfa müəyyən etmişdir.”¹

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* barədə qeyd edilmişdir ki, o, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* türbətini bir parçaya büküb saxlayırdı.

فَكَانَ إِذَا حَضَرَتْهُ الصَّلَاةُ صَبَّهُ عَلَى سَجَادَتِهِ وَ سَجَدَ عَلَيْهِ

“Namaz vaxtı olduğu zaman, onu səccadənin üzərinə tökər və ona səcdə edərdi.”²

¹ "Vəsailuş-şiə", c. 10, səh. 414, hədis 2, "Biharul-ənvar", c. 98, səh. 118.

² "Biharul-ənvar", c. 98, səh. 135. Daha artıq məlumat üçün müraciət edin: "Vəsailuş-şiə", c.10, səh.420, bölmə 75, ("İstihbabu ittixazi subhəti min turbətil-Huseyn *(əleyhis-salam)*" bölməsi.)

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) türbəti (torpağı) barədə nəql edilən rəvayətlər toplusundan belə anlaşılır ki, o pak türbətə bərəkətindən istifadə etmək, elə doğulan ilk gündən uşağın ağzına qoymaqla başlamış və onun həyatının son anlarına, türbəti qəbirə qoyana qədər sona çatmışdır.¹

İmam Sadiqdən ^(əleyhis-salam) belə nəql edilmişdir:

حَنِّكُوا أَوْلَادَكُمْ بِتُرْبَةِ الْحُسَيْنِ (ع)

“Öz uşaqlarınızın ağzını İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) türbəti ilə açın!”

Eyni zamanda, Kərbəla türbətindən möhr və təsbəh hazırlamaq, onu öz yanında daşımaq və ondan çox cüzi miqdarda (məsələn mərci dənəsi qədər suda həll edərək) şəfa tapmaq məqsədi ilə yemək, Fitr bayramı günü orucu onunla açmaq məsum imamların ^(əleyhis-salam) rəğbətləndirərək təşviq etdiyi məsələlərdən idi.²

6. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qəbrinin ziyarətinə xüsusi diqqət göstərmək

Məsum imamların ^(əleyhis-salam) özləri İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qəbrinin ziyarətinə getməkdən

¹ “Vəsailuş-şiə”, c. 10, səh. 408, hədis 8.

² “Vəsailuş-şiə”, c. 10, bölmə 72, səh. 414 və bölmə 70, səh. 408.

əlavə, o həzrətin ziyarəti üçün veriləcək böyük mükafatları bəyan edərək, şiələri Kərbəlaya getməyə təşviq və səfərbər edirdilər, həmçinin, o şəhidlərin xatirəsini yaşadır, küfr, inadkarlıq və Əhli-beyt ^(əleyhimus-salam) düşmənlərinə ağır zərbələr vururdular.

İmam Sadiqdən ^(əleyhis-salam) belə nəql olunur:

ما مِنْ أَحَدٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا وَهُوَ يَتَمَنَّى أَنَّهُ زَارَ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامَ لِمَا يَرَى لِمَا يُصْنَعُ بِرُؤَاغِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامَ مِنْ كَرَامَتِهِمْ عَلَى اللَّهِ

“Allah dərgahında onların (Həzrətin qəbrini ziyarət edənlərin) hörmət və mükafatlarının çoxluğunu müşahidə etdiyində, Qiyamət günü hər kəs İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) qəbrini ziyarət etmiş olması arzusunda olacaq”.¹

Həmçinin, İmam Sadiqdən ^(əleyhis-salam) belə nəql edilir:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ عَلَى مَوَائِدِ نُورِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، فَلْيَكُنْ مِنْ زُؤَارِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامَ

¹ "Biharul-ənvār", c. 98, səh. 72; "Vəsailuş-şiə", c. 10, səh. 330, hədis 37.

“Kim Qiyamət günü ilahi nur süfrələrinin kənarında əyləşmək istəyirsə, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) ziyarətçilərindən olmalıdır”.¹

Hətta, bəzi rəvayətlərdə o həzrəti (əleyhis-salam) dəfələrlə ziyarət etmək tövsiyə olunmuşdur.

Altıncı imamımız Cəfər Sadiq (əleyhis-salam) buyurur:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ، وَ تَهَوَّنَ عَلَيْهِ سَكْرَةُ

الْمَوْتِ، وَ هَوُلُ الْمُطَّلَعِ، فَلْيَكْثُرْ زِيَارَةَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَام

“Kim Qiyamət günü ilahi rəhmətlərə nəzər salmaq və can verməyin çətinliyinin onun üçün asanlaşmasını, qiyamətin qorxu və dəhşətinin ondan uzaqlaşmasını istəyirsə, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) qəbrini çoxlu ziyarət etsin!”.²

Dördüncü: İmam Hüseyin (əleyhis-salam) məzlumiyyətinə əzadarlıq etməyin tarixçəsi

Ali-Əbanın beşincisi, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) məzlumiyyət və müsibətinin ağırlığı elə bir şəkildə idi ki, azadlıq, şücaət, din və islami

¹ "Biharul-ənvar", c. 98, səh. 72; "Vəsailuş-şiə", c. 10, səh. 330, hədis 38.

² "Biharul-ənvar", c. 98, səh. 77; "Vəsailuş-şiə", c.10, səh. 331, hədis 40.

dəyərləri müdafiə etmək onun adı ilə bağlı olduğu kimi, əzadarlıq da daima Hüseynin ^(əleyhis-) ^(salam) adı ilə yanaşı olmuşdur. Bu hadisənin ağırlığı bütün İslam əhlini təsirləndirmiş və hətta, ərşi-ələdakılara, yer və göylərin sakinlərinə də ağır gəlmişdi.¹

Aşura ziyarətində oxuyuruq:

يا ابا عبدالله لقد عظمت الرزية وجلت وعظمت المصيبة بك
علينا وعلى جميع أهل الإسلام وجلت وعظمت مصيبتك في
السموات على جميع أهل السماوات.

“Ey Əba Əbdillah, sənin matəmin və müsibətin bizə, bütün müsəlmanlara böyük və dərddir, səmalarda sənin müsibətin bütün səma əhlinə ağır və qəmlidir!”

Seyyiduş-şühədanın əzadarlıq və məzlumiyyətinə göz yaşı axıtmağın tarix-çəsinə qısa olaraq üç hissədə nəzər salaq:

1. İmam Hüseyn ^(əleyhis-) ^(salam) dünyaya gəlməmişdən öncə ona ağlamaq

Rəvayətlərdə belə oxuyuruq: İlahi peyğəmbərlərdən bir neçəsi İmam Hüseynin

¹ Həmçinin, “Məfatihul-cinan” dua kitabındakı İmam Hüseynin ^(əleyhis-) ^(salam) umumi ziyarətində belə qeyd edilmişdir:

وَأَفْشَعَرْتُ لَهُ أَطْلَةَ الْعَرْشِ وَبَكَى لَهُ جَمِيعُ الْخَلَائِقِ وَبَكَتْ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُونَ السَّبْعُ

(*əleyhis-salam*) dünyaya gəlməsindən minlərlə il öncə Kərbəla hadisəsindən xəbərdar olduqları zaman o həzrətin məzlumiyyətinə göz yaşları tökmüşdür.

Bir hədisdə belə qeyd edilir: “Cəbrail həzrət Adəmə (*əleyhis-salam*) onun tövbə etməsi üçün kəlmələri öyrətdiyi zaman, o, Allahı beş müqəddəs şəxsin adı ilə çağırırdı və İmam Hüseyinin (*əleyhis-salam*) adına yetişdikdə, qəlbi kövrəldi və gözlərindən yaş axdı.

Cəbrailə (*əleyhis-salam*) dedi: “Bilmirəm nə üçün beşinci şəxsin (Hüseyinin) adını çəkdiyimdə qəlbim kövrəldi və gözümədən yaş gəldi?”

Cəbrail dedi: “Onun üçün elə bir müsibət baş verəcək ki, bütün müsibətlər onun yanında kiçik və dəyərsiz qalacaqdır. O, susuz, qərib, tənha və köməksiz şəkildə şəhadətə çatacaqdır.”

Cəbrail (*əleyhis-salam*) o həzrətin və ailəsinin başına gələn digər müsibətləri də Adəmə (*əleyhis-salam*) bəyan etdi, belə ki, “Hər ikisi oğlu ölmüş ana kimi Hüseyinə (*əleyhis-salam*) ağladı.”

فَبَكَى آدَمُ وَجَبْرَائِيلُ بُكَاءَ الشُّكْلِى¹

¹ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 245.

Allah-taala həzrət Musaya <sup>(əleyhis-
salam)</sup> İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məzlumiyyəti, onun məzlumcasına şəhadətə çatdırılması, o həzrətin qadınlarının əsir olunması və şəhidlərin başlarının şəhər-şəhər gəzdirilməsi barədə danışdıqda Musa <sup>(əleyhis-
salam)</sup> da ağladı.¹

Zəkəriyyə peyğəmbər <sup>(əleyhis-
salam)</sup> də beş müqəddəs adları Cəbraildən öyrəndiyi zaman, İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> adını dilinə gətirdikdə qəhər onu boğdu və gözlərindən yaş axdı. Allaha dedi:

“İlahi! Nə üçün dörd nəfərin (Məhəmməd ^(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm), Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup>, Fatimə <sup>(əleyha-
salam)</sup> və Həsənin <sup>(əleyhis-
salam)</sup>) adını çəkdiyimdə qəmim, kədərim aradan qalxır, amma Hüseyinin adını dilimə gətirdiyimdə məni qəm-qüssə bürüyür?”

Allah-taala İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> müsibətlərinin bəzisini Zəkəriyyəyə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bəyan etdi.

فَلَمَّا سَمِعَ بِذَلِكَ زَكْرِيَّا عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمْ يَفَارِقْ مَسْجِدَهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَ
مَنَعَ فِيهِنَّ النَّاسَ مِنَ الدُّخُولِ عَلَيْهِ وَ أَقْبَلَ عَلَى الْبُكَاءِ وَالنَّحْيِ وَكَانَ
يُرْتِيهِ: إلهي أَتَفْجَعُ خَيْرَ جَمِيعِ خَلْقِكَ بِوَلَدِهِ

¹ "Məalis-sibtəyn", c.1, səh. 186.

“Zəkəriyyə *(əleyhis-salām)* onları eşitdikdən sonra üç gün müddətində məsciddən çıxmadı və camaata da onun yanına gəlməsinə icazə vermədi. Bütün bu üç gün müddətində İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* müsibətinə ağladı və ona mərsiyələr dedi.”¹

Bir hədisdə Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salām)* belə buyurduğu nəql edilmişdir: “Həzrət İsa ibn Məryəm *(əleyhis-salām)* həvarilərlə birlikdə Kərbəladan keçdiyində, o həzrət ağlamağa başladı və həvarilər də ağladılar. Həvarilər ağlamasının səbəbini soruşduqda, həzrət İsa *(əleyhis-salām)* buyurdu: Bu yerdə İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha-salām)* övladı öldürüləcək.”²

2. İmam Hüseyinə *(əleyhis-salām)* doğumundan sonra ağlamaq

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* doğulmasının elə ilk vaxtlarında və ondan sonra da Allahın Rəsulu *(əleyhis-salām)*, həzrət Əli *(əleyhis-salām)* və Fatimeyi-Zəhra *(əleyha-salām)* Hüseyin gələcəkdəki məzlumiyyət və əziyyətindən xəbərdar olduqları zaman ona ağladılar.

Allahın Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ağlaması

¹ Təbəri, "İhticac", c.2, səh. 529.

² "Biharul-ənvar", c.44, səh. 253.

Bir hədisdə oxuyuruq: İmam Hüseyn (əleyhis-salām) dünyaya gəldikdən sonra Allahın Rəsulu (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Fatimənin (əleyha-salam) mənzilinə gəldi və Əsmaya buyurdu: “Övladımı gətir!”

Əsma da İmam Hüseyni (əleyhis-salām) ağ bir parçaya bükərək Allahın Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) yanına gətirdi. Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Hüseynin (əleyhis-salam) sağ qulağına azan, sol qulağına iqamə oxuduqdan sonra onu qucaqladı və ağladı.

Əsma deyir: “O həzrətə dedim ki, atam-anam sizə fəda olsun, nə üçün ağlayırsınız?” Buyurdu: “Bu övladıma görə ağlayıram.”

Dedim: “O, elə indicə dünyaya gəlib (kədərlənmək yeri deyil, sevinmək, şad olmaq yeridir).”

Buyurdu:

تَقْتُلُهُ الْفِتْنَةُ الْبَاغِيَّةُ مِنْ بَعْدِي، لَا أَنَاهُمْ اللَّهُ شَفَاعَتِي

“Məndən sonra onu zalım bir dəstə şəhadətə çatdıracaqdır və Allah-taala mənim şəfaətimi əsla onlara nəsib etməyəcəkdir.”

Sonra buyurdu:

يَا أَسْمَاءُ لَا تُخْبِرِي فَاطِمَةَ بِهَذَا فَإِنَّهَا قَرِيبَةٌ عَهْدٌ بَوْلَادَتِهِ

“Ey Əsma! Fatiməni bu macəradan xəbərdar etmə, çünki o, təzəcə bu övlada sahib olmuşdur.”¹

Həzrət Əlinin (əleyhis-salam) İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) məzlumiyyətinə ağlaması

İbn Abbas deyir: “Siffeynə hərəkət zamanı mən Əmirəl-möminin Əli ilə birlikdə idim. Neynəvaya çatdığımızda, uca səslə mənə buyurdu: “Ey İbn Abbas, bu yeri tanıyırsanmı?”

Dedim ki, xeyr, tanımıram!

Buyurdu: “Əgər mənim tanıdığım kimi, sən də bu yeri tanısaydın, oradan mənim kimi ağlamadan keçməzdin.”

Bu zaman İmam Əli (əleyhis-salam) göz yaşları mübarək saqqalından yaxasına axana qədər uzun müddət ağladı və mən də o həzrətlə birlikdə ağladım. Həmin halda buyurdu:

أَوَّهَ أَوْهَ مَالِي وَ لَالِ أَبِي سُفْيَانَ؟ مَالِي وَ لَالِ حَرْبِ حِزْبِ الشَّيْطَانِ؟
وَ أَوْلِيَاءِ الْكُفْرِ؟ صَبْرًا يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَقَدْ لَقِيَ أَبُوكَ مِثْلَ الَّذِي تَلْقَى
مِنْهُمْ

¹ "Biharul-ənvār", c.43, səh. 239; Mərhum Təbərsi də bu hədisi "İlamul-vəra bi ə'lamil-huda", c.1, səh. 427-də və Şeyx Süleyman Qunduzi Hənəfi "Yənabiul-məvəddəh", c.2, səh. 300-də nəql etmişdir.

“Ah, ah! Ali-Əbu Süfyanın mənimlə nə işi var? Mənim Ali-Hərblə (Yezidin cəddi ilə) nə işim var? O kəslər ki, şeytanın qoşunu və küfrün rəhbəridirlər.

Ey Əba Əbdillah! Səbir elə! Ona görə ki, atana da həmin qrupdan sənə yetişdiyi kimi (zülmlər) yetişəcək.”¹

Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha-salam)* əzadarlığı

Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* gələcəkdə baş verəcək şəhadət xəbərini qızı Fatimeyi-Zəhraya *(əleyha-salam)* bildirdiyində, o, şiddətlə ağladı və sonra soruşdu: “Bu hadisə nə zaman baş verəcəkdir?”

Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* buyurdu: “Nə mən, nə Əli, nə də sən olmadığın zaman baş verəcəkdir!”

Fatimə *(əleyha-salam)* bu sözləri eşitdikdə, ağlaması daha da şiddətləndi. Sonra Allahın Rəsulu *(əleyhis-salam)* müsəlman ümmətinin kişi və qadınları tərəfindən Kərbəla şəhidləri və Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* qadınlarının müsibətlərinə görə təşkil ediləcək əzadarlıq və matəm məclisləri

¹ "Biharul-ənvar", c.44, səh. 252 (ixtisarla).

barədə xanım Zəhraya *(əleyha-
səlam)* açıqlama verib bu göz yaşlarının mükafatını bəyan etdi.¹

3. Şəhadətindən sonra İmam Hüseyinə *(əleyhis- səlam)* əzadarlıq edib göz yaşı axıtmaq

Nəhayət, ilahi övliyalara yaranışın əvvəlindən bildirilən həmin hadisə baş verdi. Şübhəsiz, baş verməzdən öncə qəlbləri yaralamış və gözləri yaşartmışdı. Hicrətin 61-ci ili Aşura günündə baş verdiyi zaman canlara od vurdu, matəm və əzadarlığı özü ilə yanaşı etdi. Aşura hadisəsi daima böyük azadlıq, amal uğrunda mübarizə, müstəqillik, şərəf və etiqadı son nəfəsə qədər müdafiə etmək dərslərilə yanaşı idi. Faciənin dərinliyi (şiddəti) elə bir həddə idi ki, Aşura günündən həzrət Hüseyin *(əleyhis-
səlam)* və onun pak tərəfdarlarına matəm və əzadarlıq mərasimi başlandı, yenə də davam etməkdədir və dünyanın sonuna qədər də davam edəcəkdir. Ona görə ki, Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)* belə buyurmuşdur:

إِنَّ لِقَتْلِ الْحُسَيْنِ حَرَارَةً فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لَا تَبْرُدُ أَبَدًا

“Həqiqətən, Hüseyinin şəhadəti möminlərin qəlbində elə bir hərarət (istilik)

¹ "Biharul-ənvar", c.44, səh. 252 (ixtisarla).

yaradacaq ki, heç bir zaman sönməyəcəkdir!”¹

Bu hissədə şəhadətindən sonra o həzrətə əzadarlıq etmək və ağlamaq nümunələrini əziz oxucununun ixtiyarına qoyuruq:

Hətta, düşmən də ona ağlamışdır

Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qadınlarının gözü şəhidlərə sataşdıqda, fəryad və nalə etməyə başladılar və bu zaman həzrət Zeynəb (əleyha-salam) nalə edib mərsiyə oxumağa başladı, sonra hüznlü bir səslə dedi:

وَ مُحَمَّدَاهُ صَلَّى عَلَيْكَ مَلِيكَ السَّمَاءِ، هَذَا حُسَيْنٌ مُرْمَلٌ بِالدِّمَاءِ،

مُقَطَّعًا لَأَعْضَاءِ وَ بَنَاتِكَ سَبَايَا

“Ey Məhəmməd! Sənə Allahın salamı olsun! Bu, qana boyanan və bədəni tikə-tikə olan (sənin) Hüseyindir, (bunlar da) əsir olan qızlarındır.”

Həzrət Zeynəb (əleyha-salam) qardaşı və digər şəhidlərin müsibətində elə sözlər söylədi və mərsiyə oxudu ki, hətta deyirlər:

“Allaha and olsun, bütün dost və düşmən ağladı!”²

¹ "Mustədrəkul-vəsail", c. 10, səh. 318, hədis 13.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 58 (ixtisarla). İbn Əsir "əl-Kamilu-fit-tarix" əsərinin 4-cü cild, 51-ci səhifəsində həmin ifadələr azacıq fərqlərlə qeyd edilmişdir.

Yezidin sarayında əzadarlıq

فَخَرَجَنَ حَتَّى دَخَلَ دَارَ يَزِيدَ فَلَمْ تَبْقَ مِنْ آلِ مُعَاوِيَةَ امْرَأَةٌ إِلَّا
اسْتَقْبَلَهُنَّ تَبْكِي وَ تَنُوحُ عَلَى الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَقَامُوا عَلَيْهِ
الْمَنَاحَةَ ثَلَاثًا

Əsirlər karvanını Şam və Kufəyə apardıqdan sonra İmam Zeynəlabidin ^(əleyhis-) ^(salam) və Zeynəbi-Kübranın ^(əleyhis-) ^(salam) ifşaedici xütbələri ilə Şam şəhərinin vəziyyəti dəyişdi. Əməvi hakimiyyətinin əleyhinə yaranan bu vəziyyət nəticəsində Yezid məcbur oldu ki, zahirdə peşman və narahat olduğuna etiraf etsin. Belə bir şəraitdə Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) ailəsinin qadınları Şamda əzadarlıq və matəm məclisi təşkil etdi, hətta iş o yerə çatdı ki, Bəni-Üməyyə xanədanının qadınları da bu məclisdə iştirak etdilər. Bu məclislər üç gün davam etdi.¹

İmam Hüseyinin ^(əleyhis-) ^(salam) xanımının əza saxlaması

İmam Sadiq ^(əleyhis-) ^(salam) bir rəvayətdə belə buyurur:

لَمَّا قُتِلَ الْحُسَيْنُ أَقَامَتِ امْرَأَتُهُ الْكَلْبِيَّةُ عَلَيْهِ مَأْتَمًا وَ...

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 353. Həmin mətləb "Biharul-ənvar", 45-cild, 142-ci səhifədə daha geniş şəkildə qeyd olunmuşdur.

“İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şəhadətə çatdığında onun Rübab¹ adlı xanımı o həzrətə matəm saxladı. O ağlayır, digər qadın və xidmətçilər də onunla səs-səsə verirdilər.”²

İmam Baqir və İmam Sadiqin ^(əleyhiməs- salam) hüzurunda əzadarlıq məclisləri

İmam Baqirin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> hüzurunda İmam Hüseyinə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əzadarlıq mərasiminin təşkil olunmasını bundan öncə qeyd etdik.

İmam Baqirin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> hüzurunda keçirilən əzadarlıq mərasiminin digər bir nümunəsi Kumeyt Əsədinin Kərbəla şəhidləri ilə bağlı şeir oxumasıdır. Belə ki, İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> onu eşitməklə gözlərindən yaş axdı və pərdə arxasındakı bir kəninin də ağlamaq səsi eşidildi. İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bundan sonra Kumeyt barədə dua etdi.³

İmam Sadiqin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> özü bəzən onun hüzuruna gələn Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> şairlərindən İmam Hüseyinə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> mərsiyələr, şeirlər oxumasını xahiş edir, bəzən də şairlərin özləri İmam Sadiqdən <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şeir oxumaq üçün icazə

¹ Şeyx Müfid yazır: "İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xanımlarından biri həzrət Səkinənin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> anası İmriul-Qeys Kəlbinin qızı Rübabdır." (Şeyx Müfid, "İrşad", İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> həyatı, 5-ci bölmə, səh. 491.)

² "Kafi", c.1, səh. 466.

³ "Biharul-ənvar", c. 36, səh. 390.

istəyirdilər. Bəzi hallarda İmam Sadiq *(əleyhis-salam)* öz ailəsinə buyurardı: “Pərdə arxasında əyləşin və siz də həmin şeirləri eşidin!”

Həqiqətdə, Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* xalis dostlarından ibarət bir əzadarlıq məclisi təşkil edilirdi.

Abdullah ibn Qalib deyir: “İmam Sadiqin *(əleyhis-salam)* yanına getdim və həzrətin hüzurunda İmam Hüseyinlə *(əleyhis-salam)* bağlı mərsiyə oxudum. Mərsiyənin həssas bir beytinə yetişdiyim zaman, pərdə arxasından bir qadının “Atacan!” – fəryadını eşitdim.¹

İmam Sadiqin *(əleyhis-salam)* hüzurunda Əbu Umarənin mərsiyə söyləməsi və o həzrətin ailəsi ilə birgə ağlaması da başqa bir nümunədir.²

İmam Rzanın *(əleyhis-salam)* hüzurunda əzadarlıq mərasimi

Məşhur Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* şairi Dibil Xüzaidən belə nəql edilir: İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* şəhadət günlərində İmam Rzanın *(əleyhis-salam)* yanına getdiyimdə, o, kədərli halda əyləşmiş və dostları, tərəfdarları da onun başına

¹ "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 286.

² "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 282.

toplanmışdı. Məni gördüyü zaman buyurdu: “Xoş gəlmisən, ey Dibil! Afərin əli ilə, dili ilə bizə yardım edən kəslərə!”

Sonra məni öz yanında əyləşdirdi və buyurdu: “Ey Dibil! Səndən bizim üçün mərsiyə oxumağın istəyirəm, ona görə ki, bu günlər biz Əhli-beytin və dostlarımızın kədərli, amma düşmənlərimizin, xüsusilə də Bəni-Üməyyənin sevindiği günlərdir.”

İmam Rza ^(əleyhis-salam) həzrət Hüseyin ^(əleyhis-salam) müsibətinə ağlamaq və ağlatmaqla bağlı nəzərdə tutulan savablar barədə danışdıqdan sonra ayağa qalxdı, bizimlə ev əhli arasında pərdə çəkib onları pərdə arxasında əyləşdirdi ki, onlar da İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) müsibətinə ağlasınlar.¹

ثُمَّ إِنَّهُ نَهَضَ، وَ ضَرَبَ سِتْرًا بَيْنَنَا وَ بَيْنَ حَرَمِهِ، وَ أَجْلَسَ أَهْلَ
بَيْتِهِ مِنْ وَرَاءِ السِّتْرِ لِيَبْكُوا عَلَي مُصَابِ جَدِّهِمُ الْحُسَيْنِ (عليه
السلام...)

Bundan sonra Dibilə buyurdu ki, öz şeirini oxu!

¹ "Biharul-ənvār", c.45, səh. 257.

O həzrət də, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və onun ailəsinin matəmində bir mərsiyə oxudu. Onun bir hissəsi belədir:

أَفَاطِمُ لَوْ خَلَّتِ الْحُسَيْنَ مُجَدَّلاً
بِشَطِّ فُرَاتٍ
وَ قَدْ مَاتَ عَطْشَاناً

إِذَا لِلطَّمْتِ اخْتَدَّ فَاطِمٌ عِنْدَهُ
الْوَجَنَاتِ
وَ أَجْرَيْتِ دَمْعَ الْعَيْنِ فِي

أَفَاطِمُ قَوْمِي يَا ابْنَةَ الْخَيْرِ وَ أَنْدِي
فَلَاتِ
نُجُومَ سَمَاوَاتِ بِأَرْضِ

بَنَاتُ زِيَادٍ فِي الْقُصُورِ مَصُونَةٌ
مُنْهَتِكَاتِ
وَ آلُ رَسُولِ اللَّهِ

وَ آلُ زِيَادٍ فِي الْخُصُونِ مَنِيعَةٌ
لِلصَّلَوَاتِ
وَ نَادَى مُنَادِي الْخَيْرِ
سَابَكِيهِمْ مَا ذَرَّ فِي الْأَرْضِ شَارِقُ

وَ مَا طَلَعَتْ شَمْسٌ وَ حَانَ غُرُوبُهَا
بِالْعَدَوَاتِ
وَ بِاللَّيْلِ أَبْكِيهِمْ وَ

Ey Fatimə! Əgər Fəratın kənarında torpaq və qana bulanmış, susuz şəkildə şəhadətə çatan Hüseyin cəsədini yadına saldıgın zaman əllərini üzünə vuraraq ağlayarsan və göz yaşların üzündən axar.

Ey Fatimə! Ey insanların ən yaxşısının qızı! Ayağa qalx və o quru səhradakı asimanların ulduzuna nalə elə.

Ziyadın qızlarının öz qəsrlərində amanda qaldıqlarını, amma Allah Rəsulunun (əleyhis-salam) hərəminin həya pərdəsinin yırtıldığını yadıma saldığında nə üçün ağlamayım?

Halbuki, Ali-Ziyad möhkəm qalalarda asudə, Allah Rəsulunun (əleyhis-salam) övladları isə quru və yandırıcı səhrada sərgərdandırlar.

Bəli! Günəş aləmə nur saçdığı və müəzzinin namaz üçün səsinin ucaldığı zamana və günəş doğub-batana qədər gecə və gündüz onlara ağlayacağam. ¹

Kərbəla şəhidlərinin qəbri kənarında əzadarlıq

Tarixin səhifələrini vərəqləyərkən şahid oluruq ki, şüalər şərait münasib olduqda Kərbəlada İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) pak qəbrinin yanında əzadarlıq mərasimləri keçirir və imamlar da bu əməldən şad olur və onları təşviq edirdilər. Misal olaraq:

¹ "Biharul-ənvar", c.45, səh. 257 (ixtisarla).

بَلَّغَنِي أَنَّ قَوْمًا يَأْتُونَهُ مِنْ نَوَاحِي الْكُوفَةِ وَ نَاسًا مِنْ غَيْرِهِمْ وَ نِسَاءً
يَنْدُبْنَهُ وَ ذَلِكَ فِي النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ فَمَنْ بَيْنَ قَارِيءٍ يَقْرَأُ وَقَاصٍ
يَقُصُّ وَ نَادِبٍ يَنْدُبُ وَ قَائِلٍ يَقُولُ الْمَرَاثِي؟ فَقُلْتُ لَهُ: نَعَمْ جُعِلْتُ
فِدَاكَ قَدْ شَهِدْتُ بَعْضَ مَا تَصِفُ. فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي
النَّاسِ مَنْ يَفِدُ إِلَيْنَا وَ يَمْدَحُنَا وَ يَرِثِي لَنَا، وَ جَعَلَ عَدُوَّنَا مَنْ يُطْعِنُ
عَلَيْهِمْ مِنْ قَرَابَتِنَا أَوْ غَيْرِهِمْ يَهْدِرُونَهُمْ وَ يُقَبِّحُونَ مَا يَصْنَعُونَ

Abdullah ibn Həmmad Bəsri deyir:

İmam Sadiq ^(aleyhis-salam) mənə buyurdu: "Mənə xəbər veriblər ki, Şaban ayının ortasında Kufə və ətraf məntəqələrin sakinləri Kərbəladə İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) qəbri kənarında toplaşırlar və qadınlar da o həzrətə mərsiyə deyirlər. Həmin camaatdan bir qrupu Quran oxuyur, başqa bir qrupu isə Kərbəla hadisəsini danışır, bir dəstə növhə deyir və mərsiyələr oxuyur."

Dedim: "Sizə fəda olum, mən də sizin buyurduqlarınızın bir hissəsini görmüşəm!"

İmam buyurdu: "Allaha şükürlər olsun ki, camaatın arasında bizə doğru gələn və bizim şəhidlərimizə mərsiyə söyləyən bir dəstə yaratmış və düşmənlərimizi də elə vəziyyətə salmışdır ki, yaxınlarımız, dostlarımız, digər

camaat onları dəyərsiz bilir, əməllərini də çirkin hesab edirlər.""¹

Bir sözlə, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və onun vəfalı səhabələrinə, xüsusilə də Məhərrəm ayı və Aşura günündə əzadarlıq mərasimi keçirmək keçmişdən indiyə qədər davam etmiş və şəhidlər ağasının şüaları, onu sevənlər dünyanın hər bir yerində hər il müxtəlif şəkildə ona matəm saxlayır və Hüseyin ibn Əli *(əleyhis-salam)* və tərəfdarlarının fədakarlıq və şəhidliyini xatırlamaqla yanaşı, onların məzlumiyyəti ilə bağlı göz yaşı axıdırlar.

Beşinci: İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* ağlamaq və ona əzadarlığın fəlsəfəsi

Yəqinliklə deyə bilərik ki, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* müsibəti ilə əlaqədar ağlaşma və əza məclislərinin təşkili barədə gələn hədislərdəki təkid və tövsiyələr, heç bir məsum imamlar *(əleyhis-salam)*, hətta Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* barəsində nəql edilməmişdir. Məsum imamların *(əleyhis-salam)* yekdilliklə ona təkid və

¹ "Biharul-ənvār", c.98, səh.74 ("Kamiluz-ziyarat", səh. 320, bölmə 108, hədis 1-ə istinadən).

tövsiyə etmələri, sanki bu işdə hansısa bir sirrin yatdığını göstərir.

Belə məclislərin ali və yüksək savabları haqda deyilən hədislər elə bir şəkildədir ki, bir qrup deyilənləri mübaliğə sanaraq, inkar etmiş və bunun qaynağını “Ğulat” bilərək demişlər: “Savab əmələ uyğun olmalıdır. İmam Hüseyinə ^(əleyhis-)_(salam) ağlamaq kimi kiçik bir əməl, necə belə bir böyük savaba malik ola bilər?!”

Başqa bir qrup isə tam əks mövqə sərgiləyərək bu məsələdə həddi aşaraq, İmam Hüseyinə ^(əleyhis-)_(salam) ağlayanın, hətta günah bataqlığında qərq olsa belə – hərçənd, bu göz yaşını milçək qanadı boyda olsa da – nicat tapacağına etiqad bəsləmişlər. Onların nəzərincə, bütün yalanlar, xəyanətlər, zülmələr, hüquq pozuntuları bir damcı göz yaşını ilə yuyulmuş olur!

Tam yəqinliklə qeyd etmək lazımdır ki, yuxarıdakı mötədil olmayan hər iki nəzər düzgün deyil. Bu cür münasibət bildirmələr, sözügedən hədislərə və əzadarlıq üçün vəd olunmuş böyük savablara düzgün və geniş təhlil verə bilməyən kəslərə aiddir. Əslində,

onlar əzadarlığın fəlsəfəsini anlamaqda acizdirlər.

İlk olaraq yanlış təhlillər və onların tənqidini öteri qeyd edəcək, ardınca, məntiqi təhlilinə başlayacağıq.

1. Ağlamağın zətən gözəl olması

Bəziləri ağlamağın fiziki və psixoloji baxımdan müsbət təsirlərinə, insan ruh və psixologiyasının saflaşmasındakı roluna diqqət çəkməklə iddia edirlər ki, İmam Hüseynə ^(əleyhis-) _(salam) xatir əza məclislərinin təşkilinə təkid edilməsinin sirri ağlamağın zətən gözəl olmasıdır: ağlamaqla hisslərini biruzə vermək insan təbiət və emosiyasındakı mütədilliyin göstəricisidir. Adətən, az ağlayan və bu vasitə ilə qəm-qüssə, stress və depressiyadan yaxa qurtarmağı bacarmayan və daxili sıxıntılarını həll edə bilməyən şəxslər, normal psixologiyaya, fiziki və ruhi sağlamlığa malik deyillər. Elə bu cəhətdən psixoloqlar deyirlər: “Qadınlar kişilərlə müqayisədə daha az daxili sıxıntı yaşayırlar, çünki onlar ruhi gərginlik və sıxıntıları ağlamaqla tez bir zamanda aradan qaldırır və nadir hallarda onu öz daxillərində saxlayırlar. Bu da onların sağlam

qalmasına səbəb olan sirlərdən **biridir**¹. Habelə, ağlamağın insan daxilindəki qüссələrdən qaynaqlanan sıxıntıları azaltdığına, bir sıra mənəvi dərd və əzabların dərmanı olduğuna inanırlar. Əslində, göz yaşı mənəvi böhran zamanı insan ruhunu tənzimləyən bir qoruyucu – sorucu qapaq kimidir.

Nəzəriyyənin tərəfdarları iddia edirlər ki, həzrət Yaqubun *(əleyhis-salam)* oğlunun ayrılığına illər boyu göz yaşı axıtması, Allahın elçisi həzrət Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* oğlu İbrahimin² və dəyərli səhabəsi Osman ibn Məzunun ölümündə hönkürtü ilə ağlaması³, “ağlamağın” zətən gözəl olmasına görə idi. Həmçinin, bir sıra səhabənin ölümü və həzrət Həmzənin şəhadəti zamanı Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ağladı və Mədinə qadınlarını Həmzəyə ağlamağa çağırırdı⁴. Həzrət Zəhranın *(əleyha-salam)* Allahın elçisinin *(əleyhis-salam)* dünyasını dəyişməsinə gecə-gündüz ağlaması⁵ və həzrət Əli ibn Hüseyinin *(əleyhis-salam)* atası İmam Hüseyinin

¹ “Yüz əlli il gənc qalın”, səh. 134.

² “Səhih Buxari”, “kitabul-cənaiz”, hədis 1277 və “Kafi”, c. 3, səh. 262.

³ “Kafi”, c. 5, səh. 495; “Biharul-ənvər”, c. 79, səh. 91 və “Müsnədi Əhməd”, c. 6, səh. 43.

⁴ “Vəsailuş-şiə”, c. 2, səh. 70 və “Təbəri tarixi”, c. 2, səh. 210.

⁵ “Biharul-ənvər”, c. 43, səh. 155 və 175.

*(əleyhis-
salam)* şəhadətinə illər boyu ağlayaraq göz yaşı tökməsi elə bu səbəbdən idi¹.

Hərçənd ki, ağlamanın tibbi faydaları, insan ruhunun saflaşmasında, hətta təkamülündə müsbət təsiri danılmazdır, amma belə bir təhlil əsla məsum imamların *(əleyhis-
salam)* İmam Hüseyinə *(əleyhis-
salam)* ağlamaq və onun böyük savab vədəsinə bir belə təkid və tövsiyələrinin sirri ola bilməz. Hər kim mövzu ilə əlaqədar hədisləri gözdən keçirsə, bu işdə daha əhəmiyyətli bir məqsədin olduğunu anlayacaqdır.

2. Savab qazanmaq və Əhli-beytin *(əleyhis- salam)* şəfaətinə nail olmaq

Bu təhlilə əsasən, “Camaat savab qazanmaq və məsum imamların *(əleyhis-
salam)* şəfaətinə nail olmaq məqsədilə əza məclisləri təşkil edib onlara ağlayırlar.”

Sözügedən təhlilin zəif və səthi olması tam aydındır; hər hansı bir əməl üçün savabın təsəvvürü, o əməlin özündə hikmət və məsləhətin olmasından aslıdır. Ağlabatan

¹ Yenə orada, c. 44, səh. 284.

hikmət və məsləhəti olmayan əməlin savabı da olmayacaqdır. Bu bəhsdə biz əzadarlığın fəlsəfəsini, yəni bu əməlin hikmət və məsləhətini araşdırırıq. Təbii ki, hökmün səbəbləri deyil, nəticələri sırasında qərarlaşan savabın bu mərhələdə yeri yoxdur.

Bundan əlavə, tarix boyu milyonlarla insanın hisslərini yalnız savab qazanmaq qəsdini ilə təhrik etmək, onları ağlatmaq mümkündürmü? Doğrusu, əgər ortada eşq olmasa, qəlb məhəbbətlə ləbələb dolmasa, bu vədə hissləri, emosiyaları oyatmağa qadirdirmi?¹

3. İmam Hüseyinə (əleyhis-salām) təşəkkür

Bu təhlil sahibləri deyir: “İmam Hüseyin (əleyhis-salām) özünü fəda etdi ki, müsəlman ümməti bağışlansın və İmam (əleyhis-salām) onların günahlarının kəffarəsi olsun!” Bu fikir xristianların həzrət İsayə (əleyhis-salām) bəslədikləri batil etiقاد kimidir. Belə ki, onlar həzrət İsa (əleyhis-salām) çarmıxa çəkilməklə öz tərəfdarlarının günahlarının silinməsi və nicat tapmalarına səbəb olduğunu iddia edirlər.

¹ Daha ətraflı məlumat üçün, Mürtəza Mütəhhərinin “Həməseyi-Hüseyni” kitabının 1-ci cild, ikinci fəsil, “təhrif amilləri” bəhsinə müraciət olunsun.

Uyğun təhlilin tərəfdarları (يا بَابِ نَجَاةِ الْأُمَّةِ) – “Ey ümmətin nicat qapısı” kimi ifadələrə istinad edərək belə nəticəyə gəlmişlər ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) də ümmətin günahkarlarının günahları bağışlansın deyə, şəhidliyə qucaq açmışdır və nəticə etibarı ilə onların nicatına səbəb olmuşdur. Qarşılığında isə ümmət əza məclisləri təşkil edib İmama ^(əleyhis-salam) öz təşəkkür və minnətdarlığını bildirməklə qurtuluşa layiq olur.

Bu təhlil də digərləri kimi dinin əsasları və aşkar təməl prinsipləri ilə uyğun gəlmir və bir qrupun “İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) özü və övladlarının şəhadəti ilə günahkarları ilahi əzabdan sığortalamışdır!” – qənaətinə gəlmələrinə səbəb olmuşdur. Başqa sözlə desək, İmam ^(əleyhis-salam) və yavərləri, başqaları günah edib cinayət törətməkdə azad olsunlar, əslində ilahi vəzifə öhdələrindən götürülsün deyə canlarından keçmişlər.

Həmin təfəkkür tərzini bir qrup insanın “İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) ağlayanın günah və azgınlığı hər nə qədər çox olsa, hətta dinin zəruri məsələlərinə biganə qalsa belə, əfv olunaraq nicat tapacaqdır!” – deyə güman etməsinə səbəb olmuşdur.

Bu yanlış düşüncə tərzinin nüfuz dairəsi o qədər geniş idi ki, hətta hakimiyyətləri zülm və ədalətsizlik üzərində qurulmuş və əlləri günahsız insanların qanına bulaşmış zalım və qəddar sultanlar da, o həzrətin *(əleyhis-salam)* əza məclisi günlərində əza saxlayır və ya ayaqyalın əzadar sıralarında başlarına, sinəsinə vurur, bununla da ilahi əzabdan yaxa qurtaracaqlarını düşünürdülər!

Hec kəs şəfaəti inkar edə bilməz, lakin şəfaətin özünə dair hesab-kitabı və şərtləri vardır.

Əzadarlığın düzgün fəlsəfi təhlili

Bu bölmədə əzadarlığın fəlsəfəsi mövzusunda dörd başlıqda düzgün və məntiqi təhlillərə işarə edəcəyik:

1. Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* məktəbinin qorunması

Dost və düşmənin etirafına əsasən İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* əza məclisləri insanların oyanışı istiqamətində qeyri-adi və güclü bir amil, həmçinin, həzrət Hüseyinin *(əleyhis-salam)* İslamın yaşamasını etmək üçün öz ardıcılılarına öyrətdiyi bir yoldur.

Belə məclislərin təşkilinin əhəmiyyəti və məsum imamların *(əleyhis-salam)* onların yaşadılmasına

təkidinə sirri, belə hədislərin yazılıb-yayıldığı dövəmdə şielərin ciddi şəkildə cəmiyyətdən təcrid olunduğunu mülahizə etdiyimiz zaman məlum olur. Onlar Əməvilər və Abbasilər hakimiyyətinin müxtəlif təzyiqləri altında o qədər çətinlikdə idilər ki, kiçik bir fəaliyyət, siyasi-ictimai hərəkət gücünə malik deyildilər, hətta köklərinin tamamilə kəsilməsinə az qalırdı ki, İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) əza məclisləri onları xilas etdi və onun sayəsində təşkilatlandılar, həmrəyliyə qovuşdular. Mühüm bir güc olaraq İslam cəmiyyəti səhnəsində üzə çıxıb ölməzliliklərini qorudular.

Buna əsasən, hədislərdə əza məclislərinin bərpası Əhli-beyt ^(əleyhimus-salam) məktəbinin dirçəldilməsi kimi tanıtılmışdır. İmam Sadiq ^(əleyhis-salam) belə məclislər barəsində buyurur:

إِنَّ تِلْكَ الْمَجَالِسَ أَحِبُّهَا فَأَحْيُوا أَمْرَنَا

“(Sizin) belə məclislərinizi bəyəniyəm. Bu yolla bizim məktəbimizi yaşadın!”¹.

İslam Respublikasının banisi imam Xomeyni geniş bir çıxışında deyir: Hər

¹ “Vəsailuş-şiə”, c. 10, səh. 391-392, hədis 2.

birimiz bilməliyik ki, müsəlmanların vəhdətinə səbəb olan amil bu siyasi mərasimlər, məsum imamların *(əleyhis-salam)*, xüsusilə məzlumlar ağası, şəhidlər sərvəri həzrət Əba Əbdilləh Hüseynin *(əleyhis-salam)* əza məclisləridir. Belə ki, o məclislər müsəlman xalqlarının, xüsusilə də on iki imam *(əleyhis-salam)* şüələrini mühafizəçisidir¹”.

Müsəlman olmayanlar belə, bu həqiqətə etiraf edirlər.

Josef Fransua “İslam və müsəlmanlar” əsərində İslamın ilk dönəmində şüələrin say azlığına, onların hakimiyyətə əlinin çatmamasından dolayı hakimiyyət başçılarından onlara zülm və qəddarlığına, onların qətlinə və mallarının qarət edilməsinə işarə etdiyi sırada maraqlı bir təhlildə yazır:

“Şüə imamlarından biri düşmənlərin zülmündən canlarını qurtarmaq üçün onlara təqiyə əmrini verir. Həmin əmr şüələrin yavaş-yavaş güclənməsinə səbəb olur. Bu dəfə düşmənlər şüələri öldürmək, mallarını qarət etmək üçün bir bəhanə yolu tapa bilmirlər. Şüələr gizli məclislər təşkil edir,

¹ “Səhifeyi-nur”, c. 21, səh. 173, İmam Xomeyninin ilahi-siyasi vəsiyyətnaməsi

İmam Hüseyin müsbətində ağlayırdılar. Bu duyğular, qəlbi bağlılıqlar onların qəlbində gücləndi, get-gedə artmağa başladı və bu minvalla şiələr inkişaf etdilər. Bu inkişafın ən böyük amili digərlərini şiə təriqətinə dəvət edən İmam Hüseyin əza məclislərinin bərpasıdır. Əslində, şiələrdən hər biri digər müsəlmanların xəbəri olmadan camaatı öz təriqətinə dəvət edirdi. Bəlkə də, şiələrin özü də (ola bilsin) fəaliyyətlərindəki mövcud faydadan xəbərsizdirlər və sadəcə axirət savabı qazandıqlarını güman edirlər¹”.

Alman tarixçisi Marbin də “İslam siyasəti” kitabında belə yazır:

“Mən, İslamın yaşaması və tərəqqi rəmzini, eləcə də, müsəlmanların inkişaf amilini İmam Hüseyin şəhid olmasında və o qəmli, kədərli hadisələrin baş verməsində görürəm. Əminəm ki, müsəlmanların ağıllı siyasəti və onların qurucu proqramları İmam Hüseyin əzadarlığı vasitəsilə olmuşdur”².

2. Xalq kütlələrinin səfərbərliyi

¹ “Hüseyin ibn Əlinin *(al-Əhli'l-bayt)* şəhadət və əzadarlığının fəlsəfəsi” kitabına istinadən, Əllamə Seyid Əbdülhüseyn Şərəfuddin, Əli Səhhətin (farscaya) tərcüməsi, səh. 92.

² “Hüseyin ibn Əlinin *(al-Əhli'l-bayt)* şəhadət və əzadarlığının fəlsəfəsi”, səh. 109.

Məsum imamlar *(əleyhis-salam)* İmam Hüseyn *(əleyhis-salam)* əza məclislərinin təşkilinə təkid etməklə, o həzrətin proqram və amalını xalqın birlik mehvəri olaraq təyin etmişdir, belə ki, günümüzdə şəhadət günlərində milyonlarla müxtəlif təbəqədən, fərqli irqdən, ayrı-ayrı təriqətlərdən olan insanlar o həzrətin *(əleyhis-salam)* əzadarlığını qeyd edir, Hüseyn *(əleyhis-salam)* bayrağı ətrafında toplaşirlar.

Hər bir xalq öz yaşaması və müvəffəqiyyəti üçün birlik amilinə möhtacdır. Şübhəsiz, ən yaxşı birlik amili Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* tərəfdarlarının bərpa etdiyi İmam Hüseyn *(əleyhis-salam)* adına əzadarlıq mərasimləridir, belə ki, az əmək və kiçik xərclə milyonluq xalq kütləsini bir mehvər ətrafında toplaya bilirlər.

Əlbəttə ki, əgər hər hansı bir xalq ən qısa zaman və fürsətdə, azacıq təbliğatla özünün dağınıq gücünü toplayıb təşkilatlandırmaq qüdrətinə malik olarsa, inkişaf yolunun üstündə duran hər bir maneəni aradan qaldırmağı da bacarar.

Məsum imamlar *(əleyhis-salam)* xalqı İmam Hüseyn *(əleyhis-salam)* məclislərinə həvəsləndirməklə əslində, dağınıq gücləri işə saldılar, pərakəndə

kütlələri səfərbər etdilər, onlar arasında birliyi təmin etməklə ali bir qüdrət ortaya çıxardılar. İranın milyonlarla müsəlman xalqının İslam İnqilabının şanlı hərəkatında, məhərrəm və səfər aylarında, xüsusilə təsua və aşura günlərində zülmkarların canına vələlə salan hərəkatı, məsum imamların ^(əleyhis-)_(salam) İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) mehvər təyin edilməsinə təkidlərinin sirrini daha da aydınlaşdırır.

Əgər biz inqilabda, bu məclislərdə toplanmış belə enerjilərin azad etməsinin şahidi olmasaydıq, bəlkə də, biz də məsum imamların ^(əleyhis-)_(salam) belə məclislərə təkidinin sirrini daha az anlayardıq.

Alman tarixçi Marbin öz kitabında qeyd edir:

“Tarix yazarlarımızdan bəzilərinin məlumatsızlıqları şiə əzadarlığının divanəliyə nisbət verilməsinə səbəb olmuşdur, lakin onlar sözlərində mübaliğə edərək şiəyə böhtan atmışlar. Biz xalqlar və tayfalar arasında şiə xalqı qədər həvəsli və canlı xalq görməmişik: şiələr imam Hüseyin əzadarlığını təşkil etməklə aqilanə siyasətlərini icra etmiş

və səmərəli təriqət hərəkatlarını həyata keçirmişlər”¹.

Almaniyalı yazıçı sonra deyir:

“Hüseyn ^(əleyhis-)_(salām) əzadarlığı kimi heç bir şey müsəlmanlarda siyasi oyanış yaratmamışdır”².

İslam düşmənlərinin belə məclislərin təşkilinə qarşı çıxması və onların ortadan yığışdırılması istiqamətində səyi, hətta İmam Hüseyn ^(əleyhis-)_(salām) qəbrini dağıtmağa cəhd və o həzrətin ^(əleyhis-)_(salām) qəbrini ziyarətin qarşısının alınması, dövlətlərin bu əzəmətli gücdən nə dərəcədə qorxmuş olduqlarının və hal-hazırda da, qorxduqlarının bariz göstəricisidir.

Günümüzdə əza məclisləri təşkilinin din düşmənlərinin qəlbinə qorxu salması heç

¹ “Hüseyn ibn Əlinin ^(əleyhis-)_(salām) şəhadət və əzadarlığının fəlsəfəsi” kitabına istinadən, Seyid Əbdülhüseyn Şərəfuddin, səh. 109.

² “Siyasətül-Hüseyniyyə” kitabına istinadən, səh. 44. Bilməyimiz maraqlıdır ki, son zamanlar Amerikada “İlahi məktəblərin ayrılığı üçün plan” adlı bir kitab işıq üzü gördü. Kitabda Mərkəzi Kəşfiyyat İdarəsinin (CIA) sabiq işçilərindən biri Doktor Maykl Brantla geniş müsahibə aparılmışdır. O, müsahibə boyu şiə və şiə təriqəti əleyhinə tədarük görülmüş bir sıra planlara işarə edir. Müsahibədə CIA agentliyi səlahiyyətliləri və İngilis İnformasiya Agentliyi nümayəndələrinin gizli toplantıları işarə ilə qeyd edilmişdir: Biz belə bir nəticəyə çatmışıq ki, İran İslam İnqilabının qələbəsi yalnız Şahın yanlış siyasətləri və inqilabın qarşısını almaq cəhdindən dolayı olmamışdır, bəlkə, digər amillər, o cümlədən; şəhidlik mədəniyyəti də bu mövzuda təsir qoymuşdur: bu mədəniyyət min dörd yüz il bundan öncə İslam peyğəmbərinin nəvəsi (İmam Hüseyn) tərəfindən yaradılmışdır və hər il əzadarlıq günlərində bu mədəniyyət rəvac tapır, yayılır. Sonra, şəhidlik mədəniyyətinə qarşı çıxmaqla bağlı deyir: Belə mərasimlərin əsil təşkilatçıları, yəni bəzi natiq, vaiz və məddahları maddi təminatla təmin etməklə şiə və şəhidlik mədəniyyətinin etiqad və bünövrələrini sarsıtmaq və oynatmaq qərarına gəldik. (İslam Cumhuriyyəti qəzeti, 83/3/5 – 7203 sayı, səh. 16. İxtisarla.)

kəsdən gizlin deyil. O yerə qədər ki, bəzən öz daxili qüvvələri vasitəsilə şiələrə nalayiq ittihamlar nisbət verməklə, bəzən Rzaxan kimi öz kukla diktatorlarını hakimiyyət başına gətirməklə, bəzən də, belə məclislərinin mahiyyətini itirməklə Hüseyin ^(əleyhis-salam) şüarlarının kökünü kəsmək üçün çalışmışlar və indi də çalışmaqdadırlar.

İslam tarixinə ötəri nəzər salmaqla, Kərbəla hadisəsindən sonra əza məclisləri və Aşura mesajlarının mücahidlərin zülmkar və asilərə qarşı Allah yolunda başlatdıqları qiyamlarına hansı həddə örnək olduğunu görürük¹.

Doğrusu, əgər bütün müsəlmanlar belə məclislərdən doğru şəkildə istifadə edə bilsəydilər, bu güclü amil vasitəsilə öz ictimai mühitlərinin çatışmazlıqları və çirkinliklərində təmizlənmə aparsaydılar, zalımlar İslam torpaqlarına hakim kəsilərdimi? Əgər belə məclislərin bərpası ilə Aşura mesajları və qəhrəmanlıqları yaşasaydı, İslam ölkələrini talan məqsədilə soyğunçuların əli onlara uzanardımı?

¹ “Tətimmətul-muntəha”, səh. 324-327.

3. Özünü islah və dini tərbiyə (nümunə götürmə)

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) əza məclisləri tərbiyə ocağı, mənəvi inkişaf və nəfsi saflaşdırma yığıncaqlarıdır. Belə məclislərdə İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) zülmə məruz qalmasına ağlamaqla o həzrəti özlərinə nümunə götürən insanlar əslində, öz rəftar və fəaliyyətlərini, həmrəylik və gerçəkliklərini İmamın ^(əleyhis-salam) praktiki metodu ilə uyğunlaşdırmağa zəmin yaradırlar. Əza məclislərinin dərin təsiri o həddədir ki, bir çox insanlar belə məclislərdə kökdən çevrilərək günah və asiliyi tərک etmək qərarı alır və bir çox yolunu azmış insanlar, bu məclislərdə iştirak etməklə qəflət yuxusundan oyanır və nəticədə qurtuluş yolunu tapırlar.

Əza məclisləri insana izzət, azadlıq, fədakarlıq, eləcə də, təqva və əxlaq dərsləri öyrədir. Həmin məclislər haqqsevər, ədalət yayan və mərd insanların təlim beşiyidir.

Bundan əlavə, bu cür məclislər tarix boyu xalq kütlələrinin dərס auditoriyaları yerində olub və xalqı dini maarif və həqiqətlərlə, o cümlədən tarix, rical, fiqh və bu kimi digər müxtəlif mövzularla tanış ediblər. Əza

məclisləri həm də, ən səmərəli özünü islah, nəfsi təmizləmə və əxlaqı tərbiyə bazalarından biri olmuşdur.

Alman Marbin mövzu ilə bağlı belə deyir:

“Bu üslub və xarakter (əza və yas məclislərinin təşkili) müsəlmanlar arasında var olduqca, əsla xarlığa razı olmayacaq, kimsənin əsarəti altına düşməyəcəklər... əslində, şüələr bu yolla bir-birilərinə mərdlik və igidlik dərsi keçirlər”¹.

Məsum imamlar bu dəhlizi açmaqla, camaatı belə məclislərdə iştirak etməyə təşviq etməklə, doğrudan da hamını Hüseyn (əleyhis-salam) məktəbində təlim-tərbiyə almağa dəvət etdilər.

Səkkiz illik (hücum xarakterli) müharibənin döyüş cəbhələrində, xüsusilə hərbi əməliyyat gecələrində səfərbər gənclərin şövq və həyəcanları, fədakarlıq və şəhidlik qazanmaq üçün an saymaları, Hüseyn (əleyhis-salam) məclislərinin insana dərin təsirinin bariz göstəricisidir.

¹ “Hüseyn ibn Əlinin (əleyhis-salam) şəhadət və əzadlılığının fəlsəfəsi” kitabına istinadən, səh. 109.

Odur ki, belə məclisləri “nümünə götürmə” məclisləri adlandırsaq, yanılmamışıq.

Mərhum Feyz Kaşani özünün “Muhəccətul-bəyza” kitabında, İslam peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) “Saleh insanları xatırlayarkən ilahi rəhmət nazil olur.” **عِنْدَ ذِكْرِ الصَّالِحِينَ تَنْزِيلُ الرَّحْمَةِ** – hədisinin şərhində insanın ictimai atmosferdən və ləyaqətli örnəklərdən təsirlənməsi məsələsinə işarə etməklə, saleh insanları yad edərkən ilahi rəhmətin nazil olma səbəbinə aydınlıq gətirirək yazır:

“Saleh şəxsləri və onların səriştəli əxlaq planlarını xatırlamaq insanın onlardan nümünə götürməsinə, təsirləri altına düşməsinə, onlara iqtida etməsinə və ilahi mərhəmətdən yararlanmaqda özü üçün səlahiyyətli şərait yaratmasına səbəb olur”¹.

“Siqətül-İslam” Şeyx Kuleyni və “Şeyxut-taifə” Şeyx Tusi İmam Sadiqdən (əleyhis-səlam) nəql olunan bir hədisdə rəvayət ediblər:

¹ “Muhəccətul-bəyza”, c. 4, səh. 17.

قَالَ: قَالَ لِي أَبِي: يَا جَعْفَرُ أَوْقِفْ مِنْ مَالِي كَذَا وَ كَذَا النَّوَادِبَ

يُنْدُبُنِي عَشْرَ سِنِينَ بِمَنِي أَيَّامَ مِنِي

“Atam mənə buyurdu: Ey Cəfər, malımın bir hissəsini (vəfatımdan sonra) Həcc mövsümündə, Minada əza məclislərinin bərpası üçün müəyyənləşdir!”¹.

“Sahib Cəvahir” kimi tanınan Məhəmməd Həsən Nəcəfinin “Təharət” kitabında İmam Baqirin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bu vəsiyyətinin hikmət və fəlsəfəsinin izahında açıqlamaları vardır:

–İmamların <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əza və yas məclislərinin təşkili əxlaqi dəyərlərinin tanıtılmasına, nəticədə camaatın onlara iqtida etməsinə səbəb olduğu üçün, adlarının yaşadılması və xatirələrinin anılması yaxşı və təqdirəlayiq bir işdir².

4. İmamın ^(əleyhis- salam) zəhmətlərini qiymətləndirmək və ilahi nişanələrə hörmət

Əsas etibarını ilə şəxslərin ölümündə matəm saxlamaq onlara bir növ ehtiram, mövqə və

¹ “Kafi”, c. 5, səh. 117 və “Təhzibul-əhkam”, c. 6, səh. 358.

² “Cəvahirul-kəlam”, c. 4, səh. 366.

şəxsiyyətlərinə dəyər vermək sayılır. Allahın elçisi həzrət Məhəmməd (səllallahu əleyhi və əlihi və səlləmi) buyurur:

مَيِّتٌ لَا بَوَاكِيَ عَلَيْهِ، لَا إِعْرَازَ لَهُ

“Ağlayanı olmayan ölünün hörməti yoxdur”¹.

Xüsusi olaraq, Allah dostlarının ölümündə əza saxlamaq, ilahi nişanələrə hörmətin bariz nümunələrindən olub və onların əqidə, üslub, zəhmət və cəhdlərini qiymətləndirmə sayılır. Bu səbəbdən Allahın elçisi (səllallahu əleyhi və əlihi və səlləmi) Ühüd döyüşündən qayıdan zaman Bəni-Əşhəl və Bəni-Zəfər əşirətindən olan şəhid ailələrin öz şəhidlərinə ağladıqlarını, lakin əziz əmisi həzrət Hənzəyə ağlayanın olmadığını müşahidə etdikdə buyurdu:

لَكِنَّ حَمَزَةَ لَا بَوَاكِيَ لَهُ الْيَوْمَ

“Ancaq bugün Hənzənin bir ağlayanı yoxdur!”².

Mədinə qadınları bu sözü eşidən kimi həzrət Hənzənin evinə toplaşdı ona yas tutdular. Beləcə, həzrət Hənzənin böyük şəxsiyyətinin hörməti qorundu.

¹ “Məasatul-Hüseyn”, səh. 116.

² “İstiab”, c. 1, səh. 275.

Mutə döyüşündə iştirak edən Cəfər Təyyarın şəhadət xəbəri Mədinəyə çatan zaman da Allahın elçisi *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* başsağlığı vermək üçün birinci Cəfərin evinə getdi, sonra xanım Fatimeyi-Zəhranın *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* evinə gəldi. O ali məqamlı xanımı matəmdə və ağlar halda görüb dedi:

عَلَى مِثْلِ جَعْفَرٍ فَلْتَبْكِ الْبَوَاكِي

“Doğrusu, ağlayanlar Cəfər kimi şəxsiyyətə ağlamalıdır”¹.

Qurani-Kərim həzrət Musa *(əleyhis-salam)* qövmündən bir dəstəni – hansı ki, fəsad və mənəviyyatsızlıq yolunu tutmuş və nəticədə o həzrətin nifrininin təsirindən məhv oldular – hörmət və göz yaşına layiq bilməyərək buyurur:

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ

“Nə göy (sakinləri) onlara ağladı, nə də yer (sakinləri) və nə də (əzab nazil olan zaman) möhlət tapdılar.”².

¹ “Biharul-ənvər”, c. 22, səh. 276.

² “Duxan” surəsi, ayə 29.

Bu ifadədən gözəl şəkildə istifadə olunur ki, başqalarının göz yaşına layiq olmamaq bir növ cılızlıq və dəyərsizlikdir.

Bu baxımdan, məsum imamların <sup>(əleyhis-
salam)</sup> tövsiyələrində belə buyurduqlarına şahid oluruq: İnsanlar arasında xeyir və bərəkət mənbəyi olun ki, öldüyünüz zaman sizə ehtiram göstərsinlər!

Əmirəl-möminin imam Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurur:

خَالِطُوا النَّاسَ مُخَالَطَةً إِنْ مِتُّم مَعَهَا بَكُوا عَلَيْكُمْ وَإِنْ عِشْتُمْ حَنُوا

إِلَيْكُمْ

“Camaat arasında elə yaşayın ki, əgər ölsəniz, sizə ağlasınlar, yox, əgər sağ qalsanız, sizi sevsinlər”¹.

Deməli, o müstəsna və misilsiz şəxsiyyət, ismət və təharət ailəsindən, Allah dostlarından və məsum imamlardan olan İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> üçün əzadarlıq təşkil etmək, o ülvü məqamlı imamı böyük saymaqdan əlavə, ilahi nişanələrə göstərilən hörmətin bariz nümunələrindəndir:

وَ مَنْ يُعْظِمُ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

¹ “Nəhcül-bələğə”, qısa kəlamlar, 10-cu hikmət.

“Hər kim Allahın nişanələrinə hörmət etsə, bu, qəlblərin təqvasındandır”¹.

Niyə də belə olmasın, halbuki, Səfa və Mərvə məkandan başqa bir şey deyil və orada yalnız Allahın adı zikir olunduğu və anıldığı üçün ilahi nişanələrdən sayılmışdır!

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ

“Səfa və Mərvə Allahın ayin (və nişanələrindəndir)”².

Şübhəsiz, bütün varlığı ilə birdəfəlik Allahla müamilə edən, bütün əhli-beyti və övladları ilə birgə eşq qurbangahına qədəm qoyan, xalisliklə Allah yolunda hər şeyindən keçən İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)*, ən böyük ilahi nişanələrdəndir və o həzrətin əza məclisini bərpa etmək, Allahın böyük nişanələrindən birinə hörmət sayılır.

Altıncı: Əzadarlıq növləri və ona yanaşmalar

Keçən fəsillərdə əziz oxucuların nəzərinə çatdığı kimi əzadarlığın əsas mahiyyəti, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və vəfalı yavərlərinə

¹ “Həcc” surəsi, ayə 32.

² “Bəqərə” surəsi, ayə 158.

matəm saxlamaq din rəhbərlərinin tövsiyə və təkidlərində yer almışdır. Şiələr və azadələr sərvəri İmam Hüseyin ibn Əli ^(əleyhis-salam) aşıqləri də, tarix boyu o həzrətə matəm və əza saxlamaqdan qafil olmayıblar.

Bu gün də dünyanın hər bir nöqtəsində yaşayan, Kərbəla hadisəsindən xəbərdar olan müsəlmanlar ən azından məhərrəm ayının ilk on günlüyünü, xüsusilə tasua və aşura günlərini Hüseyin əzadları sıralarına qoşulur və öz növbələrində ehtiramlarını bildirirlər.

Bu hissədə məntiqəuyğun və bəyənیلən əzadlıq növlərini yığcam şəkildə qeyd edəcəyik:

1. Ağlamaq

Əzadlıq və matəmdə adəti üzrə istifadə edilən üslublardan biri göz yaşı tökməkdir və təbii olaraq hər insanı əzizinin ayrılıq qəmi üzür və göz yaşı tökür.

Hədislərin birində oxuyuruq: Allahın elçisinin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) oğlu İbrahim dünyasını dəyişdikdə, o həzrət övladının ölümünə ağladı. Səhabələrdən bir neçəsi etiraz olaraq,

ondan ağlamasının səbəbini soruşduqda, Həzrət (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) buyurdu:

“تَدْمَعُ الْعَيْنُ، وَ يُوجَعُ الْقَلْبُ، وَ لَا نَقُولُ مَا يُسْحَطُ الرَّبُّ”

“Göz ağlayır, ürək sızlayır, lakin Allahın qəzəbinə səbəb olacaq bir söz dilə gətirmirik”.¹

Habelə deyilir ki, Osman ibn Məzun adlı dəyərli səhabəsi dünyasını dəyişdiyi vaxt Allahın Rəsulu (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) uzun müddət ona ağladı.² Həzrət Rəsul (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Cəfər ibn Əbutalib və Zeyd ibn Harisənin şəhadətində də çoxlu göz yaşını tökdü.³

Tarixdə oxuyuruq ki, Allahın elçisinin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) vəfatından sonra müsəlmanlar bərk ağlayıb ah-fəğan qopardılar. Belə nəql olunur:

“لَمَّا قُبِضَ رَسُولُ اللَّهِ افْتُجِعَ لَهُ الصَّغِيرُ وَ الْكَبِيرُ وَ كَثُرَ عَلَيْهِ الْبُكَاءُ... وَ لَمْ يَكُنْ فِي أَهْلِ الْأَرْضِ وَالْأَصْحَابِ وَ الْأَقْرَبَاءِ وَ الْأَحْبَابِ، أَشَدُّ حُزْنًا وَ أَعْظَمَ بُكَاءً وَ انْتِحَابًا مِنْ مَوْلَاتِي فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ (عليها السلام) وَ كَانَ حُزْنُهَا يَتَجَدَّدُ وَ يَزِيدُ وَ بُكَاءُهَا يَشْتَدُّ”

¹ “Biharul-ənvār”, c. 79, səh. 91.

² Yenə orada.

³ “Biharul-ənvār”, c. 79, səh. 104.

“Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi) vəfat etdiyi vaxt kiçikdən-böyüyə hamı o həzrətin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi) ölümünə acıdılar, ona çoxlu ağladılar, lakin camaat və yaxınları arasında heç kimin qəm-kədəri həzrət Zəhranın (əleyha-səlam) qəmindən artıq deyildi; onun qəm-kədəri mütəmadi artır, göz yaşı da şiddətlənirdi”.¹

İmam Hüseyin (əleyhis-səlam) müsibətinə ağlamaq da əzadarlığın ən sadə və tövsiyə edilən formalarındandır.

İmam Rza (əleyhis-səlam) buyurur:

“فَعَلَى مِثْلِ الْحُسَيْنِ فَلْيَبْكِ الْبَاكُونَ”

“Ağlayanlar Hüseyin (əleyhis-səlam) kimisinə ağlamalıdır”².

İmam Hüseyinə (əleyhis-səlam) ağlamağa həvəsləndirən hədislər olduqca çoxdur, keçən fəsillərdə bəzilərinə toxunulmuşdur.

Əlbəttə, unutmamalıyıq ki, bu ağlamaqların şəxsi tərəfləri yoxdur, əslində, zalım və qəddarlara savaşı elanıdır.

2. Ağlamsınmaq

¹ “Biharul-ənvar”, c. 43, səh. 175.

² “Vəsailuş-şiə”, c. 10, səh. 394.

“Təbaki” insanın özünü ağlamağa vurması, ağlayan kimi göstərməsi mənasındadır. Bəzən aşıqlərin hər hansı bir şəraitdən dolayı gözündən yaş çıxması mümkündür, lakin bu, həzrət Hüseynin *(əleyhis-salam)* matəm və əzadarlığında iştirak etməməyə səbəb olmamalıdır. Ona görə ki, belə olduqda, ağlamsınmaq, qəmli, ağlayan kimi görünməklə əzadlar sırasına qoşulmaq, eyni zamanda mənəvi mükafat qazanmaq olar.

Bu işdə də, zülmə nifrət və zalımlarla mübarizə əlamətləri var, İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* hədəfi də bundan başqa bir şey deyildi.

Təbakinin – insanın özünü ağlamağa vurmasının dəyərini göstərən hədis öncəki fəsillərdə qeyd edildi.

3. Qara geyinmək

Camaat arasında adət budur ki, əzizlərinin ölümünə yas saxlayarkən qara paltar geyinir və onu matəm və əza əlaməti sayırlar. Odur ki, “Ali-Əba”nın beşincisi olan Hüseyn *(əleyhis-salam)* əzadarlığına arzu olunan yanaşmalardan biri, o həzrətin *(əleyhis-salam)* şəhadətinin il dönümündə, yaxud məhərrəm günlərində qara geyimdə olmaqdır.

Tarixdə belə oxuyuruq:

“لَمَّا قُتِلَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ لَبِسَ نِسَاءَ بَنِي هَاشِمٍ
السَّوَادَ وَالْمُسُوحَ”

“Hüseyn ibn Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şəhadətə çatdığında, Bəni-Haşim qadınları qara və cod libas geyindilər”¹.

Bəzi hədislərdə belə qeyd edilir:

“فَلَمْ تَبَقْ هَاشِمِيَّةٌ وَلَا قُرَشِيَّةٌ إِلَّا وَ لَبِسَتِ السَّوَادَ عَلَى الْحُسَيْنِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ وَ نَدَبُوهُ عَلَى مَا نُقِلَ سَبْعَةَ أَيَّامٍ”

“İmam Səccad <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və həzrət Zeynəbin <sup>(əleyha-
salam)</sup> xütbələri, düşməni ifşa etmələri nəticəsində, Yezid Bəni-Haşim ailəsinə Dəməşqdə əzadarlıq etməsinə icazə verdiyi zaman, Haşimi və Qüreyş qadınları qara geyindilər və İmam Hüseyn <sup>(əleyhis-
salam)</sup>, Kərbəla şəhidləri üçün yeddi gün əzadarlıq etdilər”².

Qeyd etmək lazımdır ki, fəqihlər hədislər əsasında, xüsusilə də namazda qara geyinməyi məkrüh bilsələr də, amma İmam Hüseyn <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əzası üçün qara geyinməyin heç bir kərahəti yoxdur, əksinə daha yaxşıdır,

¹ “Biharul-ənvār”, c. 45, səh. 188.

² “Mustədrəkul-vəsail”, c. 3, səh. 327.

çünkü ilahi nişanələrə hörmət cəhətindən daha bəyənildir.

4. Matəm məclislərinin təşkili

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) üçün əzadarlıq keçirmək, matəm məclislərinin təşkili əza saxlamağın ən sadə növlərindəndir. “Hüseyin məktəbi”nin aşıqları, davamçıları belə məclisləri bərpa etməklə, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qiyamının ali və dəyərli hədəflərindən xəbərdar olur, o həzrətin ^(əleyhis-salam) və yavərlərinin müsibətinə göz yaşları tökülür. Bu cür məclislər xalq kütlələrinin oyanış və xəbərdarlığı istiqamətində daima əhəmiyyətli bir vasitədir.

İmam Sadiq ^(əleyhis-salam) Fuzeyl adlı səhabəsinə buyurdu: “Məclis təşkil edirsinizmi, dini maarif və Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) fəzilətləri ətrafında bir-birinizlə söhbət edir, danışmalar aparırsınızmi?”

Fuzeyl cavabında dedi: “Bəli!”

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

“إِنَّ تِلْكَ الْمَجَالِسَ أَحِبُّهَا، فَأَخِيُوا أَمْرَنَا، فَرَحِمَ اللَّهُ مَنْ أَحْيَا

أَمْرَنَا”

“Belə məclisləri sevirəm. Bizim məktəbi (əqidəni) diri saxlayın; bizim məktəbi dirçəldən, yaşadan şəxsə Allah mərhəmət etsin!”

Sonra İmam *(əleyhis-salām)* ardınca buyurdu: “Hər kim bizim müsibətləri xatırlasa, yaxud onun yanında bizi xatırlasalar və onun gözündən azca olsa belə, yaş axsa, Allah onun günahlarını bağışlayar”¹.

İmam Hüseyin əzadarlıqlarının təşkili barədə bəzi imamların *(əleyhis-salām)* nəzəri bu hədisdən öncə qeyd olundu.

5. Növhələr, mərsiyələr demək

Nöhvə demək, İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* və dostlarının müsibəti məzmununda yanıqlı və dərin mənəli şeirlər oxumaqdır, müsəlmanların hiss və emosiyalarını oyadan amildir, Aşura hadisə və xatirələrini bəyan etməkdir, əzadarlığın ən sadə yolu və növüdür. Bunların hamısının kökü imamların *(əleyhis-salām)* əsrinə dayanır.

¹ “Vəsailuş-şiə”, c. 10, səh. 392.

Əhli-beyt imamları *(əleyhis-salam)* növhə deyən və mərsiyə oxuyanları təşviq etməklə, onları şeir oxumağa, nöhvə deməyə, Kərbəla hadisələrinin və Bəni-Üməyyə cinayətlərinin bəyanına həvəsləndirmiş və belə işlər üçün bir çox mükafatlar müəyyən etmişlər¹.

Əmirəl-möminin İmam Əli *(əleyhis-salam)* və həzrət Zəhra *(əleyha-salam)* da əziz Peyğəmbərin *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* vəfatından sonra o həzrət üçün mərsiyə ünvanında bir neçə şeir oxumuşlar².

Bəzi əhli-sünnə alimləri də həzrət Zəhrayı Mərziyyədən *(əleyha-salam)* əziz atasının ayrılığı ilə bağlı oxuduğu bir neçə şeir nəql etmişlər.

Hakim Nişapuri yazır: “Allahın elçisi *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* torpağa tapşırılan zaman, həzrət Fatimə *(əleyha-salam)* Ənəsə müraciətlə buyurdu:

“يا أَنَسُ أَطَابَتْ أَنْفُسُكُمْ أَنْ تَحْتُوا التُّرَابَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ”

“Ey Ənəs, Allah Rəsulunun bədəni üzərinə torpaq tökməyə qəlbin necə razı oldu?”

Ardınca buyurdu:

“يا أَبَتَاهُ أَجَابَ رَبِّيَ دَعَاهُ
يا أَبَتَاهُ مِنْ رَبِّيَ مَا أَدْنَاهُ”

¹ Keçən fəsillərdə, bu zəmində olan bəzi hədislərə işarə edilmişdir.

² “Biharul-ənvar”, c. 22, səh. 523 və 547; c. 79, səh. 106.

يا أَبَتَاهُ جَنَّةُ الْفِرْدَوْسِ مَأْوَاهُ يا أَبَتَاهُ إِلَى جِبْرِئِيلَ أَنْعَاهُ”

*Atacan, ey Rəbbinin dəvətini qəbul edən!
Atacan, ey Rəbbinə yaxınlaşan (və
qovuşan)!*

*Atacan, ali cənnət məkanın olsun,
vəfatını Cəbrailə xəbər verərəm!”¹.*

Həmçinin, Ümmü Sələmə Allahın elçisi,
(*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) əmisi oğlunun ölümü ilə əlaqədar
növhələr deyib qəmli halda şeirlər oxudu².

İmam Baqir (*əleyhis-salam*) oğlu İmam Sadiqə (*əleyhis-salam*)
malının bir hissəsini, on il müddətinə Minada
onun üçün növhə deməsindən ötrü bir dəstə
növhə deyənə vəqf etməsini göstəriş
vermişdi³.

6. Başa, sinəyə döymək

İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) müsibəti kimi böyük
müsibətlərdə başa, sinəyə döymək təbii
haldır, çünki camaat da əzizlərini itirdikdə
başına, sinəsinə vurur. Amma düzgün
olmayan və nalayiq işlərdən çəkinmək

¹ Hakim Nişapuri, “Müstədrək”, c. 1, səh. 382. Həmin hadisə, cümlələr, şeirlər azacıq fərqlərlə “Səhihi-Buxari”də, “Kitabul-məğazi”, “Mərəzun-Nəbi və vəfatih” fəsli, 30-cu hədisdə gəlmişdir.

² “Vəsailuş-şiə”, c. 12, səh. 89, hədis 2.

³ Yenə orada, səh. 88.

lazımdır. Əfsuslar olsun ki, bəzi avam insanlar ikrah yaradan işlərə əl atırlar, bu da, Hüseyin ^(əleyhis-salām) mərasimlərinin əzəmət və şöhrətinə xələl gətirir. Aqıl insanlar xoş dillə onları belə əməllərdən çəkəndirməlidir.

Nəql olunur ki, Bəni-Haşimin uşaq və qadınlarını Şamdan Mədinəyə apardıqları vaxt, yol əsnasında qafilə başçısından Kərbəla şəhidlərini yenidən görmək məqsədilə onları Kərbəlaya aparmasını istədilər.

“فَوَجَدُوا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ وَ جَمَاعَةً مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَ رَجُلًا مِنْ آلِ رَسُولِ اللَّهِ ; قَدْ وَرَدُوا لِزِيَارَةِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَامِ)، فَوَافَوْا فِي وَقْتٍ وَاحِدٍ، وَ تَلَاقُوا بِالْبُكَاءِ وَ الْحُزْنِ وَ اللَّطْمِ، وَ أَقَامُوا الْمَأْتَمَ الْمُقْرِحَةَ لِلْأَكْبَادِ”

“Oraya çatdıqda, Cabir ibn Abdullah Ənsari və Bəni-Haşimdən bir dəstənin İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) qəbrini ziyarət üçün Kərbəlaya gəldiklərini gördülər. Bu iki qafilə bir-birilə görüşdü; görüşləri kədər, göz yaşı, başa-üzə vurmaqla yanaşı idi. Bu minvalla, o

torpaqlarda ürək dağlayan əza və matəm məclisi bərpa etdilər”¹.

Hədislərdə – axtardığımız miqdarda – Əhli-beyt (əleyhimus-səlam) müsibətində sinə vurmaq barəsində heç bir mətləbə rast gəlmədik, lakin böyük ehtimalla görə, “lətm” (اللَّطْم) ifadəsi sinə vurmağa da şamil olur

7. İş, bazar və qazanc fəaliyyətlərinin tətıl olunması

Əzadar və matəmdə olmağın bariz nümunələrindən biri də, iş və qazanc fəaliyyətlərindən əl çəkmək və bazarların bağlanmasıdır. Aşura günü dünya işlərlə bağlı çalışmağın tərki barədə hədis də nəql olunmuşdur.

İmam Rza (əleyhis-səlam) buyurur:

“مَنْ تَرَكَ السَّعْيَ فِي حَوَائِجِهِ يَوْمَ عَاشُورَا قَضَى اللَّهُ لَهُ حَوَائِجَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ مَنْ كَانَ يَوْمَ عَاشُورَا يَوْمَ مُصِيبَتِهِ وَ حُزْنِهِ وَ بُكَائِهِ، جَعَلَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَوْمَ فَرَحِهِ وَ سُورِهِ”

“Hər kim Aşura günü dünya ilə bağlı təlaş və fəaliyyətlərindən əl çəksə, Allah da onun

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 146.

dünya və axirət ehtiyaclarını ödəyər və hər kəs Aşura gününü qəm-qüssə və ağlamaq günü hesab etsə, Allah da Qiyamət gününü onun üçün şadlıq və sevinc günü olaraq müəyyənləşdirər”¹.

Mühüm göstərişlər

Ali-Əbanın beşincisi həzrət Hüseyin ^(əleyhis-salam) əzadarlığı ən yaxşı yaxınlaşma, Hüseyin məktəbini dirçəltmə və şəriəti qoruma vasitəsi olsa da, ancaq möminlərin bu dəyərli işi nalayiq, ikrahedici, xoşagəlməz işlərə bulaşdırmaması zəruri və lazımdır. Yersiz, yüngül, Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) məqamından uzaq və ya küfrlə qarışıq, şişirdilmiş şeirləri oxumaqdan yayınmalı, yığıncaq və məclislərdə, əzadarlıq sıralarında kişi-qadın bir-birindən ayrı iştirak etməlidir. Qəmə vurmaq kimi şüeni dünyada zəiflədən, düşməyə bəhanə verən, eləcə də, bədəyə zərər vuran hərəkətlərdən uzaq durulmalıdır.

Möhtərəm vaiz və natiqlər düzgün əzadarlığın qaydalarını möminlərə, məd-

¹ “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 284.

dahlara xatırlatsınlar və özləri də İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qiyamının hədəflərinin bəyanı, Məhəmmədə ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) aid saf əqidələrin yayılması və əsl İslam etiqadlarının, gözəl əxlaqın, fədakarlığın güclənməsi istiqamətində çalışsınlar. Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) müsibətlərini anarkən yalnız mötəbər mənbələrə istinad etsinlər, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) izzət və şərəfi ilə uyğun gəlməyən mətləbləri dilə gətirməkdən çəkinsinlər. O həzrətin məclislərinin idarəsini bədnam, yaxud nadan şəxslərə tapşırmasınlar, əvəzində isə yaxşı əməl sahibləri, məclis idarəsini bilən şəxslər bu işi öhdələrinə götürsünlər.

Hörmətli xanımlar da İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) məclislərində iştirak edərkən öz ləyaqət, vüqar və mətanətlərini qorumalıdırlar, bir müsəlman qadına və Hüseyin ^(əleyhis-salam) məktəbinin aşiqinə layiq bir yanaşma ilə əzadarlıq məclislərində iştirak etsinlər və – Allah göstərməmiş – bu mühüm işi nöqsanlı geyim və xoşagəlməz hərəkətlərlə günaha bulaşdırmasınlar, çünki ağır məsuliyyəti vardır.

Belə məclislərin əsl sərmayəsi olan dəyərli gənclər İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) məclislərini, xüsusilə məhərrəm günlərini, Hüseyin ^(əleyhis-salam) tasua və aşurasını fürsət bilsinlər, daha geniş hüzurla və agah şəkildə öz mənəvi və dini biliklərini artırınsınlar və Hüseyin ^(əleyhis-salam) məktəbinin yayılması və başqalarının bu ilahi və əbədi qəhrəmanlıq dastanından xəbərdar olması istiqamətində çalışsınlar.

Ayətullah əl-üzma Məkarim Şirazin möhtərəm dini heyət və məddahlara on dörd bəndlik tövsiyəsi

1426-cı hicri qəməri ili, Məhərrəm ayının gəlişi və şəhidlər sərvəri həzrət Hüseyin ^(əleyhis-salam) matəm günlərinin təşkili ərəfəsində, Qum şəhərində “Aşuraçıların böyük konfransı” adlı bir konfrans keçirildi. Bu konfransda Ayətullah Məkarim Şirazi cənabları Aşura hadisəsinin müxtəlif cəhətlərinə aydınlıq gətirərəkən möhtərəm dini heyətlər və məddahlar üçün on dörd bəndlik (maddəlik) proqram təqdim etdi. Belə ki, dini yığıncaq və mediyada geniş əks-sədaya səbəb oldu və alim, mütəfəkkir, səmimi məddah və dini

heyətlərinin diqqətini cəlb etdi. Bu göstərişlərin əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bütün bəndləri yığcam şəkildə qeyd edirik:

1. Əzizlərin (xətib və məddahların) çıxışları mötəbər sənədlər (Quran və sünnə) əsasında olmalıdır. Şeirlərin məzmununda İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) və ali dərəcəli Kərbəla şəhidlərinin məqam və ləyaqətləri birmənalı olaraq qorunmalı, böyük qiyamın hədəfləri ictimaiyyət üçün açıqlanmalıdır.

2. Din imamları ^(əleyhis-) _(salam) və digər böyük şəxslər haqqında mübaliğə, şişirtmə ehtimalı olan mətləbləri dilə gətirməkdən çəkinilməlidir.

3. Məddahlıq elm və hünərin sintezi olduğundan, sənətkar, təcrübəli və savadlı məddahlar tərəfindən gənc məddahlara lazımı təlimlər verilməlidir.

4. Moizə və məddahlıq məclislərində əzadarlığa xatir günaha “yaşıl işıq” yandırmaqdan çəkinməli, əvəzində təqva və dindarlığa dəvət edilməlidir.

5. Möhtərəm əzadarlara tövsiyə olunur ki, köynəyi çıxarmaq və soyunmaqdan çəkinsinlər.

6. Sınə və zəncir vurmaq “hüseynçilik” əlamətlərindəndir, lakin bədənə zərər vurmaqdan, onu yaralamaqdan çəkinilməlidir.

7. Xətiblər, məddahlar namaz vaxtlarına riayət etməli, namaz vaxtında namaz qılmaqdan başqa proqramları olmamalıdır.

8. Möhtərəm məddahların avazı əyləncə və fəsad məclislərinin ahənginə bənzəməməlidir.

9. Dəyərli əzadar heyətləri diqqət etməlidirlər ki, müəmmalı və gizli siya-sətlərin əlində oyuncağa çevrilməsinlər.

10. Əhli-beytin ^(əleyhis-)_(salam) ağır müsibətlərini imkan daxilində xatırlatmaqdan çəkinilməli, işarə və qısa məzmunla üzərindən keçilməlidir.

11. Məclislər camaatın, xüsusilə gənclərin yorğunluğuna, bezməsinə səbəb olacaq həddə uzadılmamalıdır.

12. Bu məclislərdə, sənətkarların, yaşlıların, təcrübəlilərin hörməti gözlənilməlidir.

13. İslam Respublikasının quruculuğunu, rəhbərlik və mərcəiyyəti gücləndirmək diqqət mərkəzində olmalı, İmam Mehdiyə (ə.c.) eşq

bütün məclislərdə ən əsas mövzu olaraq yaşadılmalıdır.

14. Hörmətli xətib və məddahlar sözlərinin qəlblərə hakim olması və – كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ السِّتِّكُمْ – “İnsanları dilinizdən başqa şeylə (əməllərinizlə, əxlaqınızla) dəvət edin!” hədisinin nümunəsi olaraq, hər kəsin onlardan örnək götürməsi üçün İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və yavərlərinin əxlaqını mənimsəməlidirlər.

Şübhəsiz, bu möhtəşəm və böyük mərasimlər (yuxarıdakı şərtlərlə) İslam düşmənlərinin gözündə bir tikan və İslamın, müsəlmanların güc amilidir.

Məzlumların sığınacağı

Maraqlıdır ki, İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) dair məclislər tarix boyu zülmə məruz qalan xalqlar, cəmiyyətlər üçün ideal bir sığınacaq və pənah yeri sayılmışdır. Hüseyin ^(əleyhis-salam) məclislərindən camaatın maksimum istifadəsi və bu məclislərin həvəs və həyəcanı ilə şeytani güclərə sarsıdıcı cavab vermələri təkcə İran İslam İnqilabında deyil, İraq və

Pakistanın və s. ölkələrin müstəqilliyində də, keçərli olmuşdur.

Hindistan milli-azadlıq hərəkatının rəhbəri Mahatma Qandinin məşhur kəlamında oxuyuruq:

“Mən İmam Hüseyinin, o böyük İslam şəhidinin həyatını diqqətlə oxudum, Kərbəla səhifələrinə kifayət qədər nəzər saldım, mənə aydın oldu ki, əgər Hindistan qalib ölkə olmaq istəyirsə, İmam Hüseyindən örnək almalıdır¹.

Amma bütün bunlar hamısı, niyyətlərin xalis olduğu, dağıdıcı rəqabətlər yerini qurucu həmkarlığa verdiyi, əza məclislərinin vəhdət mərkəzinə çevrildiyi və onda fədakarlıq əlamətləri üzə çıxdığı zaman baş verir.

Ədalətin icrası və zülmə qarşı mübarizənin yalnız İslam dünyasına aid olmadığını nəzərə alsaq, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* Kərbəlada bəşər nəslinə verdiyi təlimlər, mümkündür ki, bütün xalqlar üçün həlledici olsun.

¹ “Hüseyinin insanlara öyrətdiyi dərslər!” kitabına istinadən, səh. 289.

Belə mərasimlərin cazibə və əsilliyinin qorunması üçün o, hər bir xurafatdan təmizlənməlidir; savadsız şəxslərin öz dar düşüncələri ilə bu mərasimlərdən qeyri-münasib obrazlar yaratmasının, onun əzəmətini azaltmasının və müqəddəs hədəflərinin sual altına alınmasının qarşısı alınmalıdır.

İKİNCİ HİSSƏ:

AŞURA QİYAMININ KÖKLƏRİ

Aşura qiyamının kökləri (əsasları)

Qısa bir işarə

Tarixi hadisələri ayrı-ayrılıqda mütləq etmək olmaz, çünki belə olduqda, o hadisələrə dair bütün suallara yetərli cavab tapılmayacaq. Əslində hər hansı bir tarixi hadisə – zəncirin bir-birinə bağlı halqaları kimi – silsiləvari hadisələrin əlaqəsindən meydana gəlir. Böyük və kiçikliyindən asılı olmayaraq, hər bir hadisənin kökü keçmişə dayanır və eyni zamanda da, gələcəkdə təsir və nəticələr qoyur. Təbiidir ki, hadisə nə qədər mürəkkəb və böyük olarsa, onun kökünü tapmaq daha çox diqqət və tədqiqat tələb edir.

Aşura hadisəsi kimi böyük bir hadisə də bu qaydadan müstəsna deyil. Onu baş verdiyi tarix məhdudiyyətində, yəni hicri tarixlə 61-ci ildə təhlil və tədqiq etmək düzgün deyil. Ona görə ki, belə olan surətdə tədqiqatçı üçün bir çox cavabsız suallar qalır: İslam ümməti İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* övladını, “Ali-əba”dan qalan son yadigarı, Fatimeyi-Zəhranın *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* əziz balasını faciəli şəkildə şəhid etməsinə necə inanmaq olar? Necə

inanmaq olar ki, bu ailənin uşaq, qoca, yeniyetmə, qadın, kişisinə mərhəmət göstərilməsin? Bir dəstəni qılıncdan keçirib, digər bir dəstənin əsir götürülməsinə, heç bir zülmün onlardan əsirgənilməməsinə necə inanmaq olar?

Bu baxımdan 61-ci hicri ili, məhərrəm ayı hadisəsinin köklərini və əsas təşkiledici səbəb və amillərini tanımaq üçün, illər öncəyə qayıtmaq lazımdır. Əksinə, İslamın zühurundan və Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) təvəllüdündən illər öncəki hadisələri – hərçənd, yığcam olsa belə – mütalifə edib araşdırmalıyıq. Ona görə ki, o böyük hadisənin gerçəkləşməsində uzun illər boyu əl-ələ vermiş hadisələrin hər birinin mühüm rolu vardır.

Zəncir halqaları kimi bir-birinə bağlanmış hadisələri görməməzlikdən gəlmək və ya bir-birindən ayırmaq olmaz.

Böyük Aşura hadisəsinin köklərini səkkiz fəsildə araşdıracağıq.

Birinci fəsil:

Bəni-Üməyyənin Bəni-Haşimlə tarixi düşmənçiliyi

İslam Peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Qüreyş qəbiləsindən olmasına baxmayaraq, tarixi həqiqətlər göstərir ki, İslamın ən qatı düşmənləri də həmin qəbilədən çıxaraq, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) və övladlarına qarşı ədavət bəsləməkdə, təxribat aparmaqda heç bir səy və cəhdlərini əsirgəməyiblər, xüsusilə Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) vəfatından sonra İslam tarixinin əsla unutmayaacağı ağrılı-acılı cinayətlər törətdilər.

Aralarında qanlı qarşıdurmalar baş vermiş iki nəsil – Bəni-Haşim və Bəni-Üməyyə həmin Qüreyş qəbiləsindən idilər. İslamın əvvəlində baş verən döyüşləri mütalibə edib araşdırarkən şahid oluruq ki, Bəni-Haşim tayfası həmişə Bəni-Üməyyə öndərləri tərəfindən təcavüzə məruz qalmışdır. Eyni zamanda, Bəni-Üməyyə hücumu keçməyincə,

Bəni-Haşim heç bir döyüşdə qılınca əl atmamışdır.

İki tayfa arasındakı başlıca ixtilaflar bir neçə məsələyə qayıdır:

a) Tarixi köklər

İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* üçüncü babası Əbdu Mənaf, gözəl xasiyyət və bəyənilmiş əxlaqı sayəsində qəlblərdə xüsusi yer tutmuşdu, lakin bununla belə, Kəbənin ali vəzifələrinə yiyələnməkdə heç bir vaxt qardaşı Əbdüddarla rəqabətə girməmişdi.

Atası Qusəyyin vəsiyyətinə əsasən hakimiyyət qardaşı Əbdüddarın ixtiyarına keçdi, lakin iki qardaşın vəfatından sonra övladları arasında hakimiyyət üstündə savaş başladı.

Əbdu Mənafın Haşim və Əbdu Şəms adlı iki övladı bir-birinə yapışmış əkiz qardaş idilər, dünyaya gəldikləri zaman Haşimin bir barmağı Əbdu Şəmsin alınına yapışmışdı, onları ayırmaq istədiklərində çoxlu qan axdı və camaat bunu pis əlamət kimi dəyərləndirdilər¹.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 2, səh. 13 və İbn Əsir, “Kamil”, c. 2, səh. 16.

Tarixdə Haşim övladları Bəni-Haşim, Əbdu Şəmsin övladları isə Bəni-Üməyyə kimi tanınır.

Haşimin comərd və səxavətli olması, camaatın yaşayışının yaxşılaşdırılması istiqamətində ehsan və bəxşisləri, məkkəlilərin bazar iqtisadiyyatının güclənməsində atdığı müstəsna addımlar, bununla əlaqədar Qəssan əmiri ilə bağladığı əhdnamə, həmçinin Qüreyşin yay fəslində Şama, qışda isə Yəmənə köçməsinə planlaşdırması ona fəvqəladə şöhrət gətirmişdi.

Əbdu Şəmsin oğlu – Haşimin qardaşı oğlu – Üməyyə əmisinin mövqeyinə, əzəmətinə və müxtəlif qəbilələr arasında söz sahibi olmasına paxıllıq edirdi. Xalqın qəlbində yer tuta bilmədiyindən əmisini pisləməyə başladı. Ancaq bu nüfuzdan salmalar daha çox Haşimin hörmət və böyüklüyünü artırırdı.

Nəhayət, həsəddən alışıb yanan Üməyyə əmisini vadar edir ki, birgə kahinin – ərəb başbilənlərindən birinin yanına getsinlər, o kimi təqdir edərsə, o da işlərin icrasını öhdəsinə götürsün. Üməyyənin israrı Haşimin

yalnız iki şərtlə qardaşı oğlunun təklifini qəbul etməsinə səbəb olur:

Birincisi, məğlub olan tərəf Həcc mövsümündə yüz dəvə qurban kəsəcək.

İkincisi, məğlub şəxs Məkkəni on illik tərk edərək vətəndən köçəcək.

Razılaşdıqdan sonra Usfan¹ kahininin yanına getdilər. Ümyyənin gözləntisinin əksinə olaraq, kahinin gözü Haşimə sataşan kimi onu təfiləməyə başladı. Buna görə də, qərar qəbuluna əsasən Ümyyə Məkkəni on il müddətinə tərk edib Şamda məskunlaşmağa məcbur oldu².

Bu hadisə iki tayfa arasındakı ədavət köklərinə yaxşıca aydınlıq gətirməsindən əlavə, Əməvilərin Şam vilayətinə nüfuzunun səbəblərini də açıqlayır, belə ki, Əməvilərin Şamla tarixi əlaqələri sonrakı dövrlərdə onların hakimiyyətinin hazırlığına necə zəmin yaratdı.

İbn Əbil-Hədid “Nəhcül-bəlağə”nin şərhində başqa bir əhvalat nəql edir ki, bu iki nəsil arasındakı fasilə və qarşıdurmanın daha

¹ Məkkə yaxınlığında yer adıdır.

² İbn Əsirin “Kamil”indən çıxarış, c. 2, səh. 17.

çox cəhalət dövrünə təsadüf etdiyini ortaya qoyur: Bir tərəfdən Bəni-Haşimin gözə çarpan böyüklüyündən qaynaqlanan, digər tərəfdən Bəni-Üməyyənin təhqir və bədnamlığa dözməsindən qaynaqlanan ixtilaflar.

Bu nəqlə əsasən, Müaviyənin oğlu Yezid atasının hüzurunda ata-babalarını tərifləyir və Abdullah ibn Cəfərin qarşısında özünü öyür (qeyd etmək lazımdır ki, Müaviyə ibn Əbu Süfyan ibn Hərb ibn Ümyə ibn Əbdu Şəms ibn Əbdu Mənafdır).

Abdullah cavab olaraq deyir: “Əcdadlarından hansı birilə fəxr edirsən? Bizə sığınan, bizim ailənin pənahında yaşayan Hərblə, ya evimizdə nökrümüz olan Üməyyə ilə, yaxud da bizim himayəmiz altında həyat sürən Əbdu Şəmslə?!”.

Müaviyə o vaxtadək sakit əyləşmişdi. Xüsusi zirəkliklə söz davasını sona çatdırdı, ancaq oğlu Yezidlə təklikdə qaldıqda Abdullah ibn Cəfərin sözlərini təsdiqlədi və onun sözlərini belə açıqladı: “Üməyyə Əbdülmüttəliblə bağladığı sazişə əsasən on il müddətində onun evində nökrlik etdi, Əbdu

Şəms də yoxsulluq səbəbilə daima gözünü qardaşı Haşimin əlinə dikmişdi”¹.

İbn Əbil-Hədid başqa bir yerdə müəllimi Əbu Osmandan belə nəql edir: ”Cahillik dövründə Bəni-Üməyyə böyükləri – ali mənşəb və ictimai mövqə qazanmaq uğrunda özlərindən tamamilə hərislik sərgiləməklərinə rəğmən – həmişə bu mənşəblərdən kənarda qalırdılar. “Darun-nədvə” rəhbərliyi, Kəbənin pərdəsini dəyişmək, hacılara su vermək və xidmət göstərmək kimi yüksək vəzifələr, adətən, Bəni-Haşim və Qüreyşin digər tayfalarının ixtiyarında idi².

Şübhəsiz, bu hal onların ruhiyyəsində təsir qoyur, paxıllıq və qısqanclıq alovunu qəlblərində alışdırırdı.

b) Bəni-Haşimin xüsusi imtiyazları

1. Elm və dəyərlərə sahib olmaq

Bəni-Üməyyənin Bəni-Haşimlə arasındakı fasilə və ziddiyyət təkcə, səthi və xarici məsələlərdə xülasələşmirdi, əksinə, Bəni-

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhı”, c. 15, səh. 229, 28-ci məktubun əsnasında, (ixtisarla)

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhı”, c. 15, səh. 198 (ixtisarla) və İbn Əsir, “Kamil”, c. 2, səh. 22.

Haşim sülaləsinin aşkar mənəviyyatı onları mütəmadi olaraq rəqibləri Bəni-Üməyyənin qısqanclıq və nifrəti ilə üzləşdirən mövqedə qərarlaşdırırdı. Nəticədə, Bəni-Haşim elə bir məqama çatır ki, “peyğəmbərlik” və “imamlıq” fidanı onların ailəsindən cücərdi; evləri ilahi mələklərin gediş-gəliş yerinə çevrildi, elm və maarif onlardan qaynaqlandı.

Həzrət Əli ^(əleyhis-salam) özünün əhatəli çıxışında buyurur:

“أَيُّنَ الَّذِينَ زَعَمُوا أَنَّهُمُ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ دُونَنَا كَذِبًا وَ بَغْيًا عَلَيْنَا، أَنْزَفَعْنَا اللَّهُ وَ وَضَعَهُمْ وَ أَعْطَانَا وَ حَرَمَهُمْ وَ أَدْخَلْنَا وَ أَخْرَجَهُمْ، بِنَا يُسْتَعْتَبَى الْهُدَى وَ يُسْتَجَلَى الْعَمَى، إِنَّ الْأَيْمَةَ مِنْ قُرَيْشٍ غُرِسُوا فِي هَذَا الْبَطْنِ مِنْ هَاشِمٍ، لَا تَصْلُحُ عَلَي سِوَاهُمْ وَ لَا تَصْلُحُ الْوَلَاةُ مِنْ غَيْرِهِمْ”

“Haradadır o kəslər ki, elmdə möhkəm olanların biz deyil, onlar olduğunu iddia edənlər və bu iddianı yalandan və zülm vasitəsi ilə özlərinə nisbət verənlər (hadadırlar ki,) Allahın bizə üstünlük verdiyini və onları xar etdiyini görsünlər. O, bizə bəxş etdi, onları isə məhrum qoydu. Bizi öz nemətlərinə daxil, onları isə ondan xaric etdi. Bizim vasitəmizlə hidayət istənilir və bizim vücudumuzun varlığı ilə korlar

aydınlıq istəyir. İmam və rəhbərlər Qüreyş-dəndirlər və onların varlıq ağacı yer üzündə Bəni-Haşim soyundan (qolundan) qaynaqlanıb. Bu məqam başqalarına aid deyil və digər rəhbərlərin bu məqama ləyaqətləri yoxdur”¹.

2. Paklıq, təqva və nəciblik

Rəhbər və böyükləri haqqında “Təthir” ayəsi nazil olan bir tayfanın nəciblik və əsil-nəsəb paklığını açıqlamağa ehtiyac yoxdur. Amma onların müqabilində duran Bəni-Üməyyə kişi və qadınlarının utancverici həyat təzləri hamının dilində o qədər məşhur olmuşdu ki, sonralar on illərlə sıxma-boğma, zülm ilə müsəlmanların işlərinin öhdədarı olsalar da, rüsvayçılıqlarını bir şəkildə xatirələrdən silə bilmədilər: qadınları elə qadınlardı ki, rəsmi olaraq “xüsusi” bayraqları vardı və qapıları hər kişinin üzünə açıq idi, insanları elə insanlardı ki, bir neçə nəfər nəsillərini müəyyən etmək mövzusunda

¹ “Nəhcül-bəlağə”, xütbə 144.

bir-birinə girir və hər biri özünü onların atası sanırdı¹.

Əmirəl-möminin İmam Əli ^(əleyhis-salam) mənə dolu qısa kəlamında həmin məqama işarə edir və Müaviyəyə cavab məktubunda buyurur:

“وَأَمَّا قَوْلُكَ: «إِنَّا بَنُو عَبْدِ مَنَافٍ» فَكَذَلِكَ نَحْنُ وَ لَكِن لَيْسَ أُمَّيَّةٌ كَهَاشِمٍ وَ لَا حَرْبٌ كَعَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَ لَا أَبُو سُفْيَانَ كَأَبِي طَالِبٍ وَ لَا الْمُهَاجِرُ كَالطَّلِيقِ وَ لَا الصَّرِيحُ كَاللَّصِيقِ”

“Amma “Bizim hamımız Əbdu Mənafın övladlarıyıq!” deməyinə gəldikdə, bəli, (görünüş baxımından) belədir, lakin Üməyyə Haşim kimi, Hərb Əbdülmüttəlib, Əbu Süfyan Əbutalib kimi deyil və mühacirlər əsla azad olunmuş əsirlər kimi deyillər və nəsil-nəcabəti düzgün övladlar atalarına mənsub olanlar kimi deyillər”².

İbn Əbil-Hədid “و لَا الصَّرِيحُ كَاللَّصِيقِ” – “Nəsil-nəcabəti düzgün övladlar atalarına mənsub olanlar kimi deyillər!” cümləsinin şərhində bu məsələni ört-basdır etmək cəhdi ilə yazır:

¹ Ətraflı məlumat üçün Zəməxşərinin “Rəbiul-əbrar” əsərinin c. 3, “Qurabat vəl-ənsab” bölməsi və İbn Əbil-Hədidin “Nəhcül-bəlağənin şərhini”nin c. 1, səh. 336 və c. 2, səh. 125-ə müraciət olunsun.

² “Nəhcül-bəlağə”, 17-ci məktub.

“İmamın ^(*alayhis-salam*) məqsədi, etiqad və xalis niyyətlə İslamı qəbul edənin qorxu və ya dünya, qənimət əldə etmək üzündən müsəlman olanla eyni olmamasıdır”¹.

Ancaq Əllamə Məclisi bu açıqlamanı rədd edərək yazır: “Ləsiq” – “mənsub olanlar” ifadəsi məlum olduğu kimi Bəni-Üməyyəyə işarədir və İbn Əbil-Hədid Müaviyənin heysiyyətini qorumaq üçün özünü nadanlığa vurub, hətta bəzi alimlər aşkara Üməyyənin Əbdu Şəmsin nəslindən olmamasını bildiriblər. Əksinə, o (Üməyyə), Əbdu Şəms tərəfindən oğulluğa götürülən bir rumlu qul idi. Cahiliyyət dövrünün adətlərinə görə bir qulu özünə mənsub etmək istəyən şəxs öncə qulu azad edir, sonra ərəb qızlarından birini ona ərə verirdi. Bu minvalla da həmin qul onun nəslinə qoşulurdu.

Sonra Əllamə Məclisi nəticə olaraq qeyd edir:

Deməli, Bəni-Üməyyə əsas etibarını ilə Qüreyşdən deyil, əksinə, o, Qüreyşə mənsubdur².

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 15, səh. 129.

² Əllamə Məclisi, “Biharul-ənvar”, c. 33, səh. 107.

3.Fərdi üstünlüklər

Bəni-Haşim mərdlik, səxavət, fədakarlıq, öz mənafeyindən keçmək, zahidlik və təqva kimi rəftar və davranışlarında nəzərə çarpan aşkar mənəvi və əxlaqi dəyərlərdən əlavə, yaraşlıq, gözəllik, qeyri-adi natiqlik məharəti və fikrini gözəl, aydın, düzgün və inandırıcı sözlərlə ifadə etmək qabiliyyəti kimi xarici gözəlliklərə də malik idi. Bu gözəllik və mükəmməllik qarşısında Bəni-Üməyyənin çirkin həyatı onların daxili rahatlıqlarını pozur, içlərində həsəd alovunu alışdırırdı.

Həzrət Əli ^(əleyhis-səlam) Qüreyş tayfalarının hər birinin xüsusiyyətlərindən soruşulan sualın cavabında Əbdu Şəmslə – Bəni-Üməyyə onların nəslindəndir – Bəni-Haşim arasındakı fərqləri bəyan edərkən belə buyurur:

“وَأَمَّا نَحْنُ فَأَبْدَلُ لِمَا فِي أَيْدِينَا، وَ أَسْمَحُ عِنْدَ الْمَوْتِ بِنُفُوسِنَا، وَ

هُمْ أَكْثَرُ وَأَمَكْرُ وَ أَنْكَرُ وَ نَحْنُ أَفْصَحُ وَ أَنْصَحُ وَ أَصْبَحُ”

“Ancaq biz (Bəni-Haşim) əlimizdə olanları bağışlamaqda ən səxavətli və ölümə can verməkdə ən comərdik. Onlar (Bəni-Üməyyənin də mənsub olduğu Bəni-Əbdu Şəms) isə sayları daha çox, daha hiyləgər və

eybəcərdirlər. Biz daha fəsahtli, daha xeyirxah və daha xoşsifət və güləruzük”¹.

İslamın meydana çıxması ilə mübahisələrin qızışması

İslam Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Məkkədə İslama dəvətini başlayan zaman təsadüfən, şəhərin siyasi-iqtisadi gücü daha çox Bəni-Üməyyənin ixtiyarında idi.

Bu xanədanın böyükləri ticarət və sələmlə çoxlu gəlir əldə etmişdilər. Ondan əlavə Kəbə evinin gözətçiliyi, zəvvarlara xidmət vasitəsilə bir növ özlərinə dini hökmranlıq da qazanmışdılar. Elə buna görə də, Həcc mövsümündə hacılar Ərəfata hərəkət etdiyi zaman Qüreyş Müzdəlifədən hərəkət edirdi, çünki onların etiqadına görə Kəbə pak libasla təvaf edilməliyi və libas Qüreyş tayfalarından alındığında pak sayılırdı. Onların libas vermədikləri kəs çarəsizlikdən lüt təvaf etməli olurdu².

Əslində, Qüreyş qeyd edilən öndərlik və dini hökmranlıq sayəsində özlərindən qanunlar qərar verir və digər ərəb qəbilələri

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 116-cı hikmət.

² “Sireyi İbn Hişam”, c. 1, səh. 125-dən sonra.

də həmin qanunlara tabe olurdu, lakin İslamın meydana gəlişindən sonra Qüreyşin zahirdəki əzəmət və şövkətinin hər iki sahəsi – maddi aristokratlığı və dini öndərliyi – ciddi təhdidlərlə üzləşdi.

İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ilk dəvəti təkallahlıq və iki şəhadətlə – kəlmeyi şəhadətlə – xülasələşirdi, lakin yavaş-yavaş bu dəvətin kənarında ictimai ədalət, Allah yanında bərabərlik və Kəbə rəhbərliyinin təqvalı və mömin insanlara həvaləsi istiqamətində görünüşcə sadə istəklər ortaya qoyuldu. Bu istəklər Qüreyş başçılarının, xüsusilə də Əbu Süfyan, Əbu Cəhl kimi Bəni-Üməyyə öndərlərinin ictimai mövqe və mənafeyi ilə ziddiyyət təşkil edirdi.

Besətin əvvəllərində nazil olan “Huməzə” surəsinin ilk ayələrinə diqqət yetirilməsi, İslamın sərvət toplayanları, qoluzorlu zalımları necə ciddi hədələdiyini ortaya qoyur:

“وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ * الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ * يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ * كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ * وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ”

“Eyb axtarıb pis danışan hər bir kəsin vay halına. O kimsə ki, mal yığıb onu dönə-dönə sayar və elə zənn edər ki, mal-dövləti onu

əbədi yaşadacaqdır. Belə deyildir! O, mütləq Hütəməyə atılacaqdır! Sən nə bilirsen ki, Hütəmə nədir?! O, Allahın yanar odudur.”

Bu xəbərdarlıq zəngi, təbii ki, istismarçı Qüreyş başçılarının qulağına xoş gəlmədi.

Digər tərəfdən cəmiyyətin orta və zəif təbəqələri – hansılar ki, canları hesabına olsa belə imanlarından dönmürdülər – arasında Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* günbəgün artan nüfuzu Qüreyşi, dini hökmranlıqlarının da iqtisadi hökmranlıqları ilə paralel İslam qanunları qarşısında təhdid obyektinə çevrildiyi təhlükəsindən xəbərdar etdi.

Qüreyşin keçmiş nifrət və kin-küdurətlərinin bir dəfəyə gurlamasına da səbəb bu idi. Xüsusilə də, öz qeyri-qanuni gəlirlərini, ictimai mövqelərini təhlükə qarşısında gördükləri üçün bütün gücləri ilə bu ayinə qarşı çıxmağa başladılar. Onlar nə etdiklərini bilmədən irimiqyaslı çalışmalara başladılar: müxtəlif qəbilələri Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qarşı qaldırmaq, Mədinə yəhudiləri ilə müqavilə bağlamaq, onları Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* əleyhinə səfərbər etmək və nəhayət, qanlı döyüşlər və digər sui-qəsdlər təşkil

etmək kimi cəhdlər sonda heç bir nəticə vermədi.

Onlar – hicrətin altıncı ilində – Hüdeybiyyə sülhünü imzalamaqla Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* Məkkəyə girişinin qarşısını alıb onu xar edəcəklərini və beləliklə, Məkkədəki hakimiyyətlərini sığortalayacaqlarını düşünürdülər. Amma düşünmürdülər ki, bu müqaviləni imzalamaqla, əslində Hicazdakı öz rəsmi hökumətlərinin dağılmasına səbəb oldular və dolayısı ilə Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* Yəsribdəki (Mədinədəki) rəsmi hökumətinə etiraf etdilər. Təbii ki, bu etiraf onların digər qəbilələrlə imzaladığı müqavilələrin pozulmasına yol açdı.

O ildən hicrətin səkkizinci ilinədək Hicazın digər qəbilə başçıları mübarizələrin İslamın lehinə bitəcəyini gözləyirdilər. Nəhayət, Məkkənin təslim olmasıyla Qüreyşin şövkəti də birdən çökdü.

Doğrudan da Qüreyş bu məğlubiyyəti qəbul etməklə həm öz dini hökmranlığını, həm də ictimai mövqe və iqtisadi gücünü itirdi.

Lakin unutmamalıyıq ki, bu uzun və əhatəli mübarizə boyu döyüşlərə və

Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)*, habelə müsəlmanlara qarşı təxribat və sui-qəsdlərə Bəni-Üməyyənin qəbilə rəisi Əbu Süfyan nəzarət edirdi.

Başqalarından daha çox maddi və mənəvi səlahiyyətlərini itirən Əbu Süfyan və ailəsi başqa çıxış yolu olmadığı üçün İslama qoşuldular.

Əlavə olaraq, dünyəvi hədəf və arzularına çatmaq üçün özlərinə yeni bir qapı açıldığını güman etdilər, əgər bu dalğaya qoşulsalar öz məqsədlərinə nail olacaqlar. Ona görə də, öz maraq və mənfəətlərini güdərək İslamı qəbul etdilər.

Həzrət Əli *(əleyhis-səlam)* bu qəbilənin müsəlman olması ilə bağlı buyurur:

“وَمَا أَسْلَمُوا وَ لَكِنِ اسْتَسْلَمُوا وَ أَسْرُوا الْكُفْرَ فَلَمَّا وَجَدُوا
أَعْوَانًا عَلَيْهِ أَظْهَرُوهُ”

“Bunlar İslamı qəbul etməmişdilər, əksinə zahirdə təslim olmuş və küfrü sinələrində gizli saxlamışdılar. Amma İslam əleyhinə özlərinə tərəfdarlar tapdıqları zaman, gizlətdiklərini aşkara çıxardılar”¹.

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 16-cı məktub.

Bəni-Üməyyə cahillik dövründə sahib olduqları bütün səlahiyyətləri itirdiklərindən bəri və “tuləqa” (Məkkənin fəthi günü əsarətlikdən azad edilənlər) adının qəbul etməklə ağır məğlubiyyət və təhqirə dözməli olmuşdular ki, bu da keçmiş kin-küdurətdən əlavə onların qəlbində Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) və Bəni-Haşimə qarşı şiddətli nifrət yaratdı. Müsəlman olduqdan sonra öz gizli və aşkar təxribatlarından imtina etməmələri də bu səbəbdən idi. Odur ki, qanlı Kərbəla hadisəsinin həmin tayfa tərəfindən törədildiyinə şahid olmaq bizi təəccübləndirməməlidir: Yezid Kərbəla hadisəsindən sonra açıq-aşkar Bəni-Haşimdən qisas almasından söz açır (sonrakı fəsildə bu barədə qeyd ediləcək.).

İkinci fəsil:

İslam düşmənlərinin Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) dönəmindəki məğlubiyyətlərinin intiqamı

Qanlı Kərbəla hadisəsinin digər köklü səbəblərindən biri Bəni-Üməyyənin Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) zamanındakı məğlubiyyətlərinin qisasını almaları idi.

İslamın meydana gəldiyi ilk gündən Qüreyş müşrikləri müxalifətçilik etdilər və Peyğəmbərə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qarşı müxtəlif təxribatlar, sabotajlar, təzyiqlər və cəfalara imza atdılar. Bu arada Bəni-Üməyyə, xüsusilə başçıları Əbu Süfyan – heç bir qarşı durmanı ondan əsirgəmədi.

Allah elçisinin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hicrətindən sonra da Peyğəmbərə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qarşı təzyiqləri səngimədi. Nəhayət, hicrətin ikinci ili, məşhur Bədr döyüşündə müsəlmanlar tərəfindən ağır məğlubiyyətə uğradılar. Bu

döyüşdə Qüreyşdən yetmiş nəfər öldürüldü¹. Öldürülənlər arasında Müaviyənin bir neçə yaxını, o cümlədən, Müaviyənin ana babası Ütbə (Hindin atası), dayısı Vəlid ibn Ütbə və qardaşı Hənzələ də vardı².

“Nəhcül-bəlağə”də, 64-cü məktubda İmam Əli ^(əleyhis-salām) bu barədə buyurur:

“وَعِنْدِي السَّيْفُ الَّذِي أَعْضَضْتُهُ بِجَدِّكَ وَ خَالِكَ وَ أَخِيكَ فِي

مَقَامٍ وَاحِدٍ”

“Babanın, dayının və qardaşının kürəyinə vurduğum qılınc mənim yanımdadı”.

Bədr döyüşündə Əbu Süfyanın üç oğlu döyüşürdü: Hənzələ öldürüldü, Ömər əsir düşdü, Müaviyə isə döyüşdən qaçdı. O, elə qaçmışdı ki, Məkkəyə çatanda ayaqları şişdiyi üçün iki ay özünü müalicə etdirməli oldu.³

Hərçənd ki, hicrətin üçüncü ili Əbu Süfyanın rəhbərliyini öhdəsini götürdüyü Ühüd döyüşündə Həmzə ilə bərabər bir qrup müsəlman şəhid edildi, lakin Bəni-Üməyyə

¹ “Sireyi İbn Hişam”, c. 2, səh. 372 və “Təbəri tarixi”, c. 1, səh 169.

² Əmirəl-möminin ^(əleyhis-salām) “Nəhcül-bəlağə”də yer alan Müaviyəyə yazdığı 28-ci və 64-cü məktublarında bu macərəyə işarə olunub.

³ “Sireyi İbn Hişam” c. 2, səh. 294.

“Bədr”in kini hələ də qəlblərində saxlayır və İslamdan intiqam almaq fikrində idilər.

Əbu Süfyan bundan sonra da Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qarşı digər döyüşlərə komandanlıq edirdi və Məkkənin fəthinə qədər iman gətirməmişdi; Məkkənin fəthi məqsədilə Məkkə ətrafını tutan əzəmətli İslam qoşunu qarşısında müqavimət göstərməyə gücü qalmayan Əbu Süfyan təslim oldu və zahirdə İslamı qəbul etdi. Onunla yanaşı oğlu Müaviyə də – zahirdə – müsəlman oldu, lakin açıq-aydın şahidlər onların İslamı qəbul etməsinin həqiqi və rəğbət üzündən olmadığını ortaya qoyur.

İmam Əli *(əleyhis-səlam)* “Nəhcül-bəlağə”nin bir neçə yerində bu nöqtəyə, Əbu Süfyan, Müaviyə və onların övladlarının heç vaxt İslamı rəğbətlə qəbul etməməsinə işarə edir, o cümlədən, 17-ci məktubda Müaviyəyə müraciətlə buyurur:

“وَكُنْتُمْ مِمَّنْ دَخَلَ فِي الدِّينِ: إِمَّا رَغْبَةً وَ إِمَّا رَهْبَةً”

“Sizlər dinə daxil olanlardan idiniz, lakin bu işiniz, ya dünyaya rəğbət üzündən idi, ya da qorxu”.

Həmçinin, 16-cı məktubda buyurur:

“فَوَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ، وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ، مَا أَسْلَمُوا وَ لَكِنِ اسْتَسْلَمُوا، وَ أَسْرُوا الْكُفْرَ، فَلَمَّا وَجَدُوا أَعْوَانًا عَلَيْهِ أَظْهَرُوهُ”

“And olsun dənəni yaran və insanı yaradan kəsə! Onlar (Müaviyə, Əmr As və ətrafı) İslamı qəbul etməmiş, əksinə zahirdə təslim olmuş və küfrü sinələrində (qəlblərində) gizlətmişlər. Amma İslamın əleyhinə köməkçilər tapdıqları zaman, gizlətdiklərini aşkar etdilər”.

Qüreyş müşriklərinin məğlubiyyətində Əmirəl-möminin İmam Əlinin ^(əleyhis- salam) rolu

Şübhəsiz ki, Qüreyş müşriklərinin məğlubiyyətində Əmirəl-möminin İmam Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əsaslı və danılmaz rola malikdir və digər döyüzlərdə küfr cəbhəsinin yıxılmasında mühüm payı vardır. Bu da, Qüreyş müşriklərinin o həzrətə qarşı qəlblərində dərin kin bəsləməsinə səbəb oldu.

Bu sırada İslam əleyhinə irimiqyaslı çalışmaları Peyğəmbərin <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> mətanəti, həzrət Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və müsəlmanların igidliyi sayəsində nəticəsiz qalan və yaxınlarından bir qismi ayrı-ayrı döyüzlərdə o həzrətin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əli ilə məhv edilən Bəni-Üməyyə, Bəni-Haşimdən intiqam almaq fürsəti güdüdü.

İslamın zəfərlərinə görə və Allahın elçisinin *(əleyhis-salam)* zamanında Bəni-Üməyyə qarşıdurma yaratmaq və qisas almağa qadir deyildi, lakin işin başına keçdikdən sonra öz kin-küdurətlərini bəlli etdilər.

Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* narahatçılığı

İslam Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bütün şərtləri nəzərə almasına, həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* məqam və mövqeyini dəfələrlə müsəlmanlara açıqlamasına, Qədir-Xum günü minlərlə şəxsin arasında o həzrəti imamətə təyin etməsinə və Əhli-beytinə *(əleyhis-salam)* yaxşılığı təkrar olaraq müsəlmanlara tövsiyə etməsinə baxmayaraq, Qüreyşin həzrət Əli *(əleyhis-salam)* və ailəsinə qarşı bəslədiyi gizli ədavətə görə nigaran idi.

Böyük əhli-sünnə alimlərindən Təbərani “Möcəmul-kəbir” əsərində belə nəql edir: “Bir gün Allah elçisi *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* baxıb göz yaşını tökdü. Ondan ağlamasının səbəbi soruşulduqda, həzrət Əliyə xitab olaraq buyurdu:

“ضَعَائِنُ فِي صُدُورِ قَوْمٍ لَا يُبْدُونَهَا لَكَ حَتَّى يَفْقِدُونِي”

“(Mənim ağlamağım) daxilində (sənə qarşı) kin tutan və məndən sonra onu bəlli edəcək bir dəstəyə görədir”¹.

Həzrət Əli ^(əleyhis-salam) də Həsən ^(əleyhis-salam) və Hüseyinə ^(əleyhis-salam) görə nigaran idi

Əmirəl-möminin İmam Əli ^(əleyhis-salam) də çox yaxşı bilirdi ki, çoxu zahirdə müsəlman olan Qüreyş qəbiləsi daim qisas almaq fürsəti güdür, lakin həzrət Əlinin ^(əleyhis-salam) varlığı onları öz məqsədlərinin tamamını həyata keçirməyə macal vermirdi; pusquda durub gözləyirdilər ki, şərait və vəziyyətə tam nəzarəti ələ keçirməklə İslamdakı məğlubiyyətlərinin intiqamını alsınlar.

İbn Əbil-Hədidin o həzrətdən ^(əleyhis-salam) nəql etdiyi kəlamında bu narahatlıq aydın görünür. O yazır: Əmirəl-möminin ^(əleyhis-salam) Allaha müraciətlə deyirdi:

“اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَعْدِيكَ عَلَى قُرَيْشٍ؛ فَإِنَّهُمْ أَضْمَرُوا لِرَسُولِكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ ضُرُوبًا مِنَ الشَّرِّ وَالْغَدْرِ، فَعَجَزُوا عَنْهَا؛ وَحُلَّتْ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَهَا؛ فَكَانَتِ الْوَجْبَةُ بِي، وَالدَّائِرَةُ عَلَيَّ. اللَّهُمَّ احْفَظْ حَسَنًا وَ

¹ Təbərani, “Möcəmul-kəbir”, c. 11, səh. 66 və İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 4, səh. 107. Həmin məna başqa bir ibarə ilə də gəlmişdir: Həzrət ^(əleyhis-salam) buyurdu:

“إِحْنٌ فِي صُدُورِ قَوْمٍ لَا يَبْدُونَهَا لَكَ إِلَّا مِنْ بَعْدِي”¹, Zəhəbi, “Mizanul-itidal”, c. 3, səh. 355.

حُسَيْنًا، وَ لَا تُمَكِّنْ فَجْرَةَ قُرَيْشٍ مِنْهُمَا مَا دُمْتُ حَيًّا، فَإِذَا تَوَفَّيْتَنِي
فَأَنْتَ الرَّقِيبُ عَلَيْهِمْ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ”

“Allahım! Mən səndən Qüreyşə qələbə çalmaq üçün kömək diləyirəm; onlar Peyğəmbərinə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) müxtəlif gizli plan və xəyanətlər nəzərdə tutan kəslərdir, amma onları həyata keçirməyi bacarmadılar və sən məqsədlərinin icrasına mane oldun. Sonra bütün mərkəzlər mənə yönəldi və təxribatlar, hərə-mərcliklər mənə qarşı səfərbər oldu. Ey Pərvərdigarım, Həsən və Hüseyni qoru! Mən həyatda olduğum müddətdə Qüreyş cinayətkarlarının gizli planlarının onlara yetişməsinə imkan vermə və mənə onların arasından aldığı zaman sən özün onların qoruyanısan və sən hər şeyə şahidsən¹”.

Müaviyənin sözlərində ədavət və intiqam izləri aşkardır

Baxmayaraq ki, İslam ölkəsinə diktaturası dövründə Müaviyənin davranış və rəftarından İslam, Quran və Peyğəmbərlə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) düşmənçiliyini asanlıqla çıxarış etmək

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 20, səh. 298, 413-cü nöqtə; “Nəhcül-bəlağə”nin özündə, 172-ci xütbədə bu kəlamlardan bəziləri qeyd edilmişdir.

mümkündür¹, lakin tarix onun Peyğəmbər
(*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) və ailəsi ilə düşmənçiliyini və o
həzrətin adını silmək üçün cəhdlərini açıq-
aşkar ortaya qoyan bəzi sözlərini qeyd
etmişdir.

Məşhur tarixçi Məsudi yazır: Muğeyrə ibn
Şöbənin (Müaviyənin etibarını qazanan
dostu) oğlu Mutərrif ibn Muğeyrədən belə
nəql olunur: “Mən atam Muğeyrə ilə Şama
gəldik, atam hər gün Müaviyənin yanına
gedir, onunla həmsöhbət olur, qayıdıb
gəldikdən sonra isə onun ağıl və
dərrakəsindən danışdı. Bir gecə Müaviyənin
yanından döndü, amma çox kədərli idi; şam
yeməyindən belə imtina etdi. Mən ailəmizdə
bir xoşagəlməzlik yarandığını düşündüm və
soruşdum: Niyə bu gecə çox narahatsan?

Dedi: Bu gecə ən xəbis insanın yanından
gəlirəm.

Dedim: Niyə?

Dedi: Müaviyə ilə ikilikdə qalanda ona
dedim: Məqamın çox yüksəlib, ədalətli olub
xeyir işlər görməyin lap yerinə düşər,

¹ Məkarim Şirazi, “İmam Əmirəl-mömininin (*əhli*) mesajı” (“Nəhcül-bəlağə”nin şərh),
c. 3, səh. 250-253 və c. 4, səh. 238-240.

xüsusilə öz qohumların olan Bəni-Haşimə yaxşılıq et, qohumluq bağlarını möhkəmlət, bu gün onlar sənin üçün təhlükəli deyillər.

Gözlənilmədən (onun halı dəyişdi və əsəbləşib) dedi: Əbubəkr xilafətə çatdı və görülməli işləri gördü, amma dünyasını dəyişdikdən sonra unuduldu, yalnız bəzi vaxtlar “Əbubəkr!” dedilər. Sonra Ömər xəlifə oldu və on il zəhmətə qatlaşdı. O da dünyasını dəyişəndən sonra adı unuduldu; fəqət bəzi vaxtlar “Ömər!” dedilər. Daha sonra qardaşımız Osman xəlifə seçildi və çoxlu işlər gördü, dünyasını dəyişdiyi zamandan etibarən onun da adı unuduldu. Ancaq “Əxu-Haşim” (Haşimin qardaşı – Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* işarədir), gündə beş dəfə adını (minarələrdə) çağırıb deyirlər: “Əşhədu ənnə Muhəmmədən Rəsulullah”. Bu halda bizim əməl və adımızdan nə qalacaq, ey anasız? Sonra dedi:

“وَاللَّهِ إِلَّا دَفْنَا دَفْنَا”

“Allaha and olsun, bu adı həmişəlik dəfn etməkdən başqa bir çıxış yolu yoxdur!”¹.

¹ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 454 və İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 5, səh. 129.

Bu macərə Müaviyənin planlarından, İslam və Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ədavətindən tam xəbər verir. O, heç vaxt Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ailəsindən və Əhli-beyt *(əleyhimus-səlam)* dostlarından əl çəkmədi. Onlara qarşı bir çox cinayətlərə imza atdı ki, bariz nümunələri həzrət Əli *(əleyhis-səlam)* və övladlarına söyüş və lənət göndərməsi, İmam Həsəni *(əleyhis-səlam)*, Hücr ibn Udeyyi və onun dostlarını və bir çox digərlərini şəhid etməsidir.

Yezid və Bədrdə öldürülənlərin qisası

Aləmdə fəsad və dinsizlikdə şöhrət tapmış, böyük Kərbəla cinayətinə fərman verən, Allah elçisinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladını və xanım Fatimeyi-Zəhranın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* əzizini öldürməyi özünə sığışdırıb bu ləkə və rüsvayçılığı qəbul edən, Əməvi hökumətinin cinayət dolu səhifəsini bu hadisə ilə daha qaraldan Yezid ibn Müaviyə dəfələrlə Bədrdə öldürülənlərin qisasını Allah Rəsulundan *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* alacağını deyirdi. Onlardan bir neçə nümunəni diqqətinizə çatdırırıq:

1. İlk nümunə, Yezid öz sarayında, Ceyrunda¹ oturmuşdu və oradan mübarək başların və Əhli-beyt (^{aleyhimus-salam}) əsirlərinin gəlişini müşahidə edirdi. Elə bu vaxt onun aşağıdakı şeiri zümzümə etdiyini duydular:

“لَمَّا بَدَتْ تِلْكَ الْحُمُولُ وَ أَشْرَقَتْ تِلْكَ الشُّمُوسُ عَلَيَّ

رُبِّي جِرُونِ

نَعَبَ الْغُرَابُ فَقُلْتُ صِحَّ أَوْ لَا تَصِحَّ

مِنَ الْغَرِيمِ دِيُونِي”

Qafilə gözə dəyən an, o günəşlər (şəhidlərin başları) Ceyrun yüksəkliklərində parladı,

Bu vaxt qarğa nalə etdi. Mən dedim: Nalə etsən də, etməsən də mən öz tələbimi borclulardan aldım”².

Şeirdə açıq-aşkar kinayə ilə İslam müharibələrində axıdılan babalarının və tayfasının qanının qisasından söz açır; məqsədi budur ki, öz tələbimi aldım, yəni

¹ “Ceyrun” Dəməşdə yerləşir. Bu yer əvvəlcə sabeinlərin – ulduzpərəstlərin ibadət-gahı olub, sonra həmin yerdə yunanlar öz dini ayinlərini keçirirdilər. Müəyyən müddətə yəhudilərin əlinə keçən bu məkan sonda büt-pərəstlərə qalmışdı. Ən gözəl binalardan olan bu binanın qapısı “Babu Ceyrun” adlanırdı. Həzrət Yəhyanın (^{alayhissalam}) kəsilməmiş başını həmin Ceyrun qapısından asmışdılar və bundan sonra İmam Hüseynin (^{alayhissalam}) mübarək başı da həmin yerdən asıldı. (Muqərrəm, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, səh. 348.)

² “Nəfəsul-məhmum”, səh. 435.

cəhalət dövrünün qanlarını Allah elçisindən
(*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) aldım.

2. Növbəti nümunə Kərbəla şəhidlərinin müqəddəs başlarını Yezidin məclisinə gətirildiyi vaxtdır. Yezid əl çubuğu ilə İmam Hüseyin (*əleyhis-səlam*) dodaq və dişlərinə vurduğu halda bu şeiri oxuyurdu:

“لَعِبْتُ هَاشِمٌ بِالْمُلْكِ فَلَا
لَيْتَ أَشْيَاحِي بِيَدْرِ شَهِدُوا
لَاهَلُّوا وَاسْتَهَلُّوا فَرَحًا
خَبَرٌ جَاءَ وَ لَا وَحْيٌ نَزَلَ
جَزَعُ الْخُرْجِ مِنْ وَقَعِ الْأَسَلِ
وَ لَقَالُوا يَا يَزِيدُ لَا

تَشَلَّ

فَجَزَيْنَاهُ بِبَدْرِ مَثَلًا
لَسْتُ مِنْ خِنْدِفٍ إِنْ لَمْ أَنْتَقِمْ
وَ أَقَمْنَا مِثْلَ بَدْرِ فَاعْتَدَلْ
مِنْ بَنِي أَحْمَدَ مَا كَانَ

فَعَلٌ¹”

Haşim övladları (Allah Rəsulu) səltənətlə oynadı, əslində (Allah tərəfindən) nə bir xəbər gəlmişdi, nə də bir vəhy!

¹ Bu şerin ikinci beyti, Allah Rəsulunun (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) qatı düşməni Abdullah ibn Zəbəriniyudandır. O, Ühüd döyüşü və Allah elçisinin (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) tərəfdarları öldürüldükdən sonra şer oxudu və şerdə arzu edirdi ki, ey kaş, Bədr döyüşündə öldürülənlərimiz bugün sağ olub Xəzrəc (Mədinə müsəlman qəbilələrindən biri) qəbiləsinin necə zarıdığını görəydilər. Yezid bu şerdən istifadə edərək ardını özündən oxudu. (“Qisseyi-Kərbəla”, səh. 495.)

*Kaş, Bədrdə öldürülən böyüklərim
bugün Xəzrəc qəbiləsinin nizə zərbələrindən
necə zarıdığını görəydilər!*

*Bu vaxt sevincdən bağırtıb deyərdilər:
“Ey Yezid, əllərin var olsun!*

*Bugün Bədr macərəsinin cəzasını onlara
verdik və Bədrdəki kimi onlarla rəftar etdik
və nəticədə bərabər olduq!*

*Mən Xindəf¹ övladlarından deyiləm, əgər
Əhməd (Peyğəmbər) övladlarından qisas
almasam”².*

Həmçinin, nəql olunur ki, Yezid həmin məclisdə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) dodaq və dişlərinə vurduğu halda deyirdi:

“يَوْمَ بَدْرٍ”

“Bu gün Bədr gününün müqabilində bir gündür”³.

¹ “Xindəf”, İlyas ibn Muzər ibn Nizarın arvadı Leyla binti Həlvanın ləqəbidir. İlyasın övladlarını arvadının adı ilə “Xindəf övladları” adlandırdılar (“Lisanul-ərəb”). Deməli, Xindəf Qüreyşin, o cümlədən, Yezidin ulu nənələrindən hesab olunur (Müraciət edin: “Təbəri tarixi”, c. 1, səh. 24.)

² Təbərsi, “İhticac”, c. 2, səh. 122. Bu şer müxtəlif ibarələrlə, şeə və əhli-sünnənin bir çox kitablarında Yeziddən nəql olunmuşdur. O cümlədən, Şeyx Səduq, “Əmali”, səh. 231; İbn Şəhri Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 123; “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 133; “Təbəri tarixi”, c. 8, səh. 188; İbn Kəsir, “Bidayə və-nihayə”, c. 8, səh. 208; “Məqatilit-talibin”, səh. 80; Dinəvəri, “Əxbarut-tival”, səh. 267; “İbn Kəsirin təfsiri”, c. 1, səh. 423; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, c. 4, səh. 72.

³ İbn Şəhri Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 123.

Bu ifadələrdən Yezidin küfrü və İslam əsaslarına iman gətirməməsi tam aydın olur. O, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ailəsindən intiqam almağa fürsət axtarırdı; O, Allah elçisindən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* İslam və Quran qarşısında dayanan, bayraq qaldıran, qılınc çəkən, nəticədə müsəlmanların özünü müdafiəsi zamanı onların əli ilə həlak olan və öz tayfasından qətlə yetirilən kəslərin qisasını almaq istəyirdi. O, atası və babası heç vaxt Quran və Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* iman gətirməmişdilər, əksinə əzəmətli İslamın, İslam qoşunu və müsəlmanların ardıcıl zəfərləri qarşısında müqavimət göstərməyə gücləri qalmamışdı. Odur ki, zahirdə müsəlman olub münafiqliklə çalışmalarını davam etdirdilər. Qüdrət kürsüsünə oturduqları vaxtdan etibarən özlərinə heç bir rəqib görməyən Bəni-Üməyyə cəhalət adətlərini dirçəltməyə və öz yaxınlarının intiqamını almağa başladı.

Digər Bəni-Üməyyə nümayəndələrinin sözləri

Allah Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və Əmirəl-möminin Əlidən *(əleyhis-səlam)* intiqam almaq məsələsinin qanlı Aşura döyüşünün səbəblərindən biri kimi olması təkcə Yezid tərəfindən bəyan

edilməmişdir, Bəni-Üməyyənin digər şəxsləri də bu məsələni dilə gətirmişlər:

1. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Aşura günü Yezid qoşunu qarşısında durduğu zaman buyurdu: “Məni öldürməkdə məqsədiniz nədir? Hansısa bir haqqı tərک etmişəm, ya hansısa sünnəni dəyişdirmişəm?”.

Hamılıqla cavab verdilər:

فَقَالُوا: بَلْ نَقَاتِكَ بُغْضًا مِّنَّا لِأَبِيكَ وَ مَا فَعَلَ بِأَشْيَاخِنَا يَوْمَ بَدْرٍ

وَ حَيْنٍ

“Bizim sənə döyüşümüz atan Əliyə ^(əleyhis-salām) bəslədiyimiz ədavət və nifrətə görədir; O, Bədr və Hüneyn döyüşlərində babalarımızı qətlə yetirmişdir”¹.

2. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) şəhadətindən sonra Mədinənin Bəni-Üməyyəli hakimi Səid ibn As minbərə çıxdı və Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qəbrinə işarə edərək dedi:

“يَوْمَ يَوْمٍ بَدْرٍ”

“Bu gün Bədr gününün müqabilində bir gündür!”

¹ “Mosueyi kələmatil-imamil-Huseyn”, səh. 492; “Məalis-sibtəyn”, c. 2, səh. 11.

Ənsar bu sözdən narahat olaraq ona öz etirazlarını bildirdilər¹.

Xülasəsi, qanlı Kərbəla hadisəsinin köklərindən birinin Əməvilərin qəlbində qalaqlanmış ədavətlər və Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) zamanında məğlubiyyətlərinin intiqamı olduğu aydın şəkildə anlaşılır. Əslində, onlar İslam və Peyğəmbərdən (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qisas almaq və məğlubiyyətlərinin əvəzini çıxmaq istəyirdilər.

Bu hissəni müasir əhli-sünnə alim və yazıçılarından birinin sözü ilə bitiririk:

Əbdülkərim Xətib “Əli ibn Əbi Talib” adlı kitabında həzrət Əlinin (əleyhis-səlam) Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) zamanında baş verən döyüşlərdəki igidlik və rəşadətindən, küfür və şirk başçılarının məhvindəki danılmaz rolundan danışandan sonra yazır:

—Əli möminlər arasında müşriklərə qarşı ən sərt və ciddi olanı idi; onların övlad, ata və digər yaxınlarını həlak etmişdi. Buna görə də, müşriklər o həzrətə qarşı kin saxlayırdılar. Bu kin-küdurət Qüreyş müşrikləri müsəlman olduqdan sonra belə qəlblərində vardı. Nəhayət,

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 4, səh. 72.

Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) vəfatından sonra Qüreyş Bəni-Haşimin qocasını, gəncini, uşağını qılıncdan keçirdilər; qadınlarını əsir edib sərgərdan qoydular”.

Sonra əlavə edir:

“وَ كَأَمَّا تَثَارُ بِهَذَا لِقَاتِهَا فِي بَدْرٍ وَ أَحَدٍ، وَ حَسْبُنَا أَنْ نَذْكُرَ

مَصْرَعِ الْحُسَيْنِ وَ آلِ بَيْتِهِ فِي كَرْبَلَاءَ، وَ مَا تَلَا ذَلِكَ مِنْ وَقَائِعٍ”

“Sanki, onlar bu işləri ilə Bədr və Ühüddə qətlə yetirilmişlərinin qisasını almaq istəyirdilər, buna şahid olaraq İmam Hüseyin və ailəsinin Kərbəladə torpağa düşüb qana bələşməsinə və ondan sonrakı hadisələri (Əhli-beyt qadınlarının əsir alınmasını) qeyd etmək yetərlidir”¹.

¹ Məhəmməd Cavad Muğniyə, “Fi zilali Nəhcül-bəlağə”, c. 3, səh. 154 (ixtisarla).

Üçüncü fəsil:

Səqifə təxribatı

(Bəni-Üməyyə hökumətinin təməlində Səqifənin rolu)

Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* həyatı dönəmində uzun illər İslam əleyhinə ən böyük döyüş və təxribatları başlanan Bəni-Üməyyə sonda “Tüləqa” (Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* azad etdikləri) adı altında acı məğlubiyyəti qəbul etməklə müsəlmanlar arasında xarlıq və bədnamlıqla günlərini sürürdülər. Onlar Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* vəfatı zamanı keçən iki onillikdəki kimi İslamın yeni dalğası önündə durmaqda heç bir etibara, gücə sahib deyildilər, lakin Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* vəfatından sonra Səqifə macərəsində baş verən hadisə nəticəsində Bəni-Haşimin əli İslam hökumətindən, yeni qurulmuş və təlatümlü cəmiyyətin idarəsindən üzüldü və nəhayət, Bəni-Üməyyənin İslam dünyasına qəti diktaturası ilə nəticələndi.

İcazə verin, bu sözü əhli-sünnənin mötəbər mənbələrindən, yəni “Səhihi-Buxari”dən eşidək:

O gün ənsardan bir dəstə müsəlmanlara rəhbər seçmək məqsədilə Səqifədə toplandı. Onlar Xəzrəc qəbiləsinin başçısı Səd ibn Ubadə Ənsarini rəhbər seçməyi planlaşdırsalar da, Əbubəkr Qüreyşin fəzilət bayrağını qaldırmaqla ənsar dəstəsini məğlub etdi. O, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* “Müsəlmanların imam və rəhbəri Qüreyşdən olmalıdır”¹ – kəlamı ilə Qüreyşin digər ərəb qəbilələri üzərindəki əsil (təməl) üstünlüyünə istinad edərək, onlara qələbə çaldı. Elə bir əsil ki, İslam onunla mübarizə aparırdı. Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* isə ümmətə rəhbərliyi tənha məsum və pak Əhli-beytdə *(əleyhis-salam)* müəyyənləşdirmişdi.

Səqifədə keçən danışıqlar barəsində əlimizdə olan rəvayət və məlumatlar, o kiçik yığıncaqda xəlifə seçməyin meyarının, adətən, “qüreyşli” olması həqiqətindən xəbər verir.

¹ “Səhihi-Buxari”, “kitabul-muharibin” bölməsi, c. 8, səh. 208 (ixtisarla) və İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, c. 2, səh. 24.

İbn Əbil-Hədid “Nəhcül-bəlağə”nin 26-cı xütbəsinin şərhində yazır:

"قَالَ عُمَرُ: وَاللَّهِ لَا تَرْضَى الْعَرَبُ أَنْ تُؤَمِّرَكُمْ وَ نَبِيَّهَا مِنْ غَيْرِكُمْ وَ لَا تَمْتَنِعُ الْعَرَبُ أَنْ تُؤَلَّى أَمْرَهَا مَنْ كَانَتْ النَّبُوَّةُ مِنْهُمْ مَنْ يُنَازِعُنَا سُلْطَانَ مُحَمَّدٍ وَ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُهُ وَ عَشِيرَتُهُ؟"

“Ömər Ənsara dedi: “Allaha and olsun, ərəb sizin hakimiyyətinizə razı olmayacaq, çünki Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sizin qəbilədən deyildi. Ancaq ərəb Peyğəmbər tayfasından olan şəxsin hakimiyyətindən imtina etməyəcək. Biz Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) yaxınları, qohumları olduğumuz halda, onun hökumət və mirasında kim bizə qarşı dura bilər?”¹

İbn İshaqın rəvayətində belə qeyd olunur:

“Siz yaxşı bilirsiniz ki, Qüreyş əhalisi digər ərəb qəbilələrinin sahib olmadığı yüksək məqam və dərəcələrə malikdir və ərəb qəbilələri qüreyşli şəxsdən başqası ilə razılaşmayacaqlar”.

Əbubəkrin çıxışında da gəlmişdir:

“وَ إِنَّ الْعَرَبَ لَا تَعْرِفُ هَذَا الْأَمْرَ إِلَّا لِقُرَيْشٍ”

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh”, c. 2, səh. 38.

“Ərəblər Qüreyşdən başqa birinin Peyğəmbər canişini olmasını qəbul etməyəcəklər”¹.

Bu sözdən belə başa düşülür ki, müsəlmanlara rəhbərlik etməyin şərti təqva və mənəvi üstünlük deyil, əksinə, möhtərəm sayılmalı məqam “qəbilə üstünlüyü”dür və o da yalnız Qüreyşə aiddir, çünki Qüreyş cəhalət dövründə dini və maddi üstünlüyə sahib idi. Belə ki, digər qəbilələr yalnız Qüreyşin qərar verdiyi qanunlara tabe olurdular və Hicazın taleyi o zaman Qüreyşin əlində idi. Deməli, Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* sonra da müsəlmanların rəhbərliyini öhdəsinə götürüb hər kəsə hökmranlıq etməyə yalnız Qüreyşin haqqı var.

Bu ən mühüm uduş bileti idi ki, o gün Əbubəkr və tərəfdarları ondan istifadə etməklə ənsara zəfər çalmağı bacardılar.

İslamda birinci əsrin ilk yarısında baş verən hadisələr göstərir ki, Səqifədə olanlar təkcə ənsarın üstünlük iddiasında olan Qüreyş qarşısında uduzması deyildi, əksinə orada silsiləvari məsələlər və problemlər qapısını

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 2, səh. 24.

İslam dünyasına açan bir prinsipin təməli atıldı.

Səqifənin çox önəm daşıyan acı nəticələrini üç məsələdə xülaşələşdirmək olar:

a) Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və Əhli-beytinin *(əleyhis-salam)* hörmətinin sındırılması

Səqifənin ən acı nəticələrindən biri Allah elçisinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* hörmətinin sındırılması idi; Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əlini *(əleyhis-salam)* xilafətə, ümmətə rəhbər təyin etməsini açıq bəyan edən kəlamları Səqifədə unuduldu və Həzrətin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ümmət içində əzəməti sındırıldı.

Təbii ki, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beyti *(əleyhis-salam)* və həqiqi möminlər bu yolverilməz istəklərə tabe olmadılar və nəticədə, xilafət aparatının təzyiqləri ilə üzləşdilər, belə ki, bu özü Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ailəsinin daha çox hörmətinin sındırılmasına və bunun ümmət arasında rəsmi tanınmasına yol açdı.

Öz mövqeyini qəbilə təəssübkeşlik atəşini alovlandırmaqla qazanan xilafət aparatı bu mövqeyi qorumaq üçün vəhy və peyğəmbərlik evinə basqın edəcək qədər irəli getdi. Halbuki, ondan bir neçə səhər

öncəyədək, heç bir müsəlmanın xəyalına belə bir şey gəlməzdi.

Bildiyimiz kimi, Səqifə macərasından sonra İslamın tanınmış simalarından bir neçəsi Əbubəkərə beyətdən imtina etdi. Onlar Zübeyr, Abbas ibn Əbdülmüttəlib, Ütbə ibn Əbu Ləhəb, Salman Farsi, Əbuzər Qəffari, Əmmar ibn Yasir, Miqdad ibn Əsvəd, Bərra ibn Azib və Übəyy ibn Kəb kimi şəxslər idilər və hamılıqla, həzrət Zəhranın ^(əleyha-)_(səlam) evinə toplanmışdılar.

Tanınmış əhli-sünnə alimi İbn Əbdu Rəbbih nəql edir:

“إِنَّ أَبَا بَكْرٍ بَعَثَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ لِيُخْرِجَهُمْ مِنْ بَيْتِ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ وَ قَالَ لَهُ: إِنَّ أَبَا فُقَاتٍ لَهُمْ! فَأَقْبَلَ بِقَبَسٍ مِنْ نَارِ عَلِيٍّ أَنْ يَضْرِمَ عَلَيْهِمْ فَلَقِيَتْهُ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ فَقَالَتْ: يَا بْنَ الْخَطَّابِ أَجِئْتَ لِتُحْرِقَ دَارَنَا؟ قَالَ: نَعَمْ أَوْ تَدْخُلُوا فِيهَا دَخَلْتُ فِيهَا الْأُمَّةُ”

“Əbubəkr Öməri onları həzrət Fatimənin evindən çıxarmaq üçün göndərərkən ona dedi: “Əgər beyətdən imtina etsələr, onlarla döyüş!”

O, əlində yanar məşəllə evini yandırсын deyə, həzrət Fatiməyi-Zəhranın ^(səlləllahu əleyhi)_(və alihi və səlləm) qapısına gəldi. Fatimə ^(səlləllahu əleyhi)_(və alihi və səlləm) qarşısına çıxıb

dedi: “Ey Xəttabın törəməsi! Gəlmisən, evimizi odlayasan?”

Dedi: Bəli, əgər digər xalq (ümmət) kimi beyət etməsəniz!”¹.

Həmçinin, Təbəri öz tarixində yazır:

“أَتَى عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ مَنْزِلَ عَلِيٍّ وَ فِيهِ طَلْحَةُ وَ الزُّبَيْرُ وَ رِجَالٌ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ. فَقَالَ: وَاللَّهِ لَأَحْرِقَنَّ عَلَيْكُمْ أَوْ لَتَخْرُجَنَّ إِلَى الْبَيْعَةِ”

“Ömər ibn Xəttab Əlinin evinə gəldi, Təlhə, Zübeyr və digər mühacir kişilər də orada toplaşmışdı. Ömər onlara dedi: “Allaha and olsun! Beyət üçün evi tərk etməsəniz, bu evi yandırıb başınıza yıxacağam!””².

Bəlazuri də “Ənsabul-əşraf” kitabında nəql edir: “Həzrət Zəhra ^(əleyha-salam) Ömər ibn Xəttaba müraciətlə buyurdu:

“يَا بْنَ الْخَطَّابِ! أَتْرَاكَ مُحْرَقًا عَلَيَّ بَايِي؟ قَالَ: نَعَمْ وَ ذَلِكَ أَقْوَى
فِيمَا جَاءَ بِهِ أَبُوكِ”

¹ “İqdul-fərid”, c. 4, səh. 259; “Əl-imamətu vəs-siyasət”, c. 1, səh. 30; “Ənsabul-əşraf”, “Əmrus-Səqifə” bölməsi, c. 2, səh. 268, Dr. Zəkkar və Dr. Zərkulinin tədqiqatı ilə.

² “Təbəri tarixi”, c. 2, səh. 443; Zəhəbi, “Mizanul-itidal”, c. 3, səh. 108 və İbn Həcər, “Lisanul-mizan”, c. 4, səh. 189-də Əlvan ibn Davudun tərcümeyi-halında rəvayət edir ki, Əbubəkr ölümü ilə nəticələnən xəstəliyə tutulduqda dedi:

“وَدِدْتُ أَنِّي لَمْ أَكْشِفْ بَيْتَ فَاطِمَةَ وَ تَرَكَتُهُ وَإِنْ أَعْلَقَ عَلَيَّ الْحَرْبُ”
“Çox istərdim ki, Fatimənin evinin qapısını zorla açmayım, baxmayaraq ki, bizə qarşı mübarizəyə başlamışdı”.

Təbəri öz tarixində (c. 2, səh. 619) də bunu rəvayət etmişdir, eləcə də, “Əl-imamətu vəs-siyasət”, c. 1, səh. 36 və “Murucuz-zəhəb”, c. 2, səh. 301-də qeyd olunmuşdur.

“Ey Xəttabın oğlu, evimizin qapısını yandırmaq istəyirsən?”

Dedi: “Bəli, bu işin (məsləhəti) atanın gətirdiyi üçün çox əhəmiyyətlidir”¹.

Bura qədər uzanan hörmətsizliklərin kökü Səqifəyə dayanır, belə ki, Əmirəl-möminin İmam Əli (əleyhis-salām) beyət məqsədilə Əbubəkrin yanına gətirildiyi zaman Həzrət (əleyhis-salām) buyurdu:

“فَاخْرَجُوا عَلَيَّ وَ مَضَوْا بِهِ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ: إِنَّ لَمْ أَفْعَلْ فَمَهْ؟

قَالُوا: إِذَا وَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ نَضْرِبُ عُنُقَكَ”

“Beyət etməsəm, nə edəcəksiniz?”

Dedilər: “And olsun ondan başqa heç bir məbud olmayan Allaha! Başını bədənindən ayırarıq!”².

Bu hörmətsizliklərin illər boyu Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hüzurunda olan və bunu sayəsində etibar qazanan kəslər tərəfindən həyata keçməsi, Bəni-Üməyyə kimi fürsət güdənlərin hansı həddə sui-istifadəsinə yararlı ola biləcəyi, İslamın gələcəyini ağırlı-acılı hadisələr kabusunda boğacağı və

¹ Əhməd ibn Yəhya Bəlazuri, “Ənsabul-əşraf”, c. 2, səh. 268, “Əmrus-Səqifə” bölməsi.

² “Əl-İmamətu vəs-siyasət”, c. 1, səh. 30, “Əli ibn Əbu Talibin (əleyhis-salām) beyəti necə oldu?” bölməsi.

gələcək nəsillər üçün nəhs və acınacaqlı nəticələr doğuracağı tam aydındır.

b) İlahi xəlifəliyin (səltənətin) bəşəri bir işə çevrilməsi

Səqifə hadisəsindən alınan ikinci aydın nəticə, etibarlılığı Allah və Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* birbaşa təyinindən qaynaqlanan ilahi xəlifəliyin sadə bəşəri bir iş və vəzifəyə çevrilməsidir. Belə ki, bu qədər önəmli məsələnin taleyi İslam böyüklərinin iştirakı olmadan, Ənsar və bir neçə qüreyşli arasında keçən qısa bir müzakirədə, ailə və qəbilə təəssübkeşliyinə dayanaraq həll edildi. Bu çox təəccüblüdür!

İctimai baxımdan əgər hər hansı bir prinsip tapdalanarsa və ya bir qanun xüsusi dəstənin xeyrinə dəyişdirilərsə (yazılırsa), digər prinsiplərin də tapdanmamasına heç bir zəmanət yoxdur.

Məhz bu dəlilə əsasən, Səqifədən sonra xəlifə və rəhbər seçimi heç qanuna uyğun olmadı. Bu qədər mühüm məsələnin təyinatı bir gün Ənsar və barmaqsayı qədər qüreyşli arasında keçən müzakirəyə, başqa bir gün ilk xəlifənin şəxsi seçiminə və növbəti dəfə altı nəfərlik şuraya tapşırıldı.

Maraqlıdır, xəlifə seçimində meydana çıxan xaos və nizamsızlıq Müaviyənin Yezidi xəlifəliyə namizəd göstərməsinə bir bəhanə oldu.

O, camaata müraciətlə belə dedi:

“Ey camaat, Siz bilirsiniz ki, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* dünyasını dəyişdi, amma özünə canişin təyin etmədi. Müsəlmanlar özü Əbubəkrin ardınca gedib onu xəlifə seçdilər. Ancaq Əbubəkr vəfatına yaxın xəlifəliyi Ömərə tapşırırdı. Ömər də ölüm anında bu işi altı nəfərlik şuraya həvalə etdi.

Odur ki, olanlardan göründüyü kimi Əbubəkr xəlifə seçimində atdığı addımı daha öncə Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* atmamışdı. Ömər gördüyü işi də Əbubəkr etməmişdi. Hər biri müsəlmanların məsləhətini nəzərə alaraq addım atıblar. Bugün, mən də Yezidə beyət almaqla ümmət arasına (daxili) ixtilafların qarşısını almağı məsləhət görürəm”¹.

Bəli, bu, Səqifədə əkilən fidanın məhsuludur. Xəlifəlik xalatının Yezid kimisinin əyninə geyindirilməsi qəribə və çox məzəli nəzərə çarpır!

¹ “Əl-İmamətü vəs-siyasət”, c. 1, səh. 211.

c) Bəni-Üməyyənin Şamda güc qazanması (xəlifəliyin padşahlığa dönüşü)

Bəlkə də, Səqifəyə toplananlar başlanğıcda təsdiq etdikləri şeyin iyirmi ildən sonra irsi padşahlıq hökumətinə dönəcəyini düşünmürdülər.

Bəni-Üməyyə hökuməti İslam dünyasında bir günə meydana çıxan bir fenomen deyil, əksinə bu hökumət illər boyu xəlifələrin aşkar və gizli himayələri sayəsində vücuda gəlmişdir.

Həqiqətdə ilahi hakimiyyət olan xəlifəlik Səqifədə qüreyşli bir şəxsin rəhbərliyi səviyyəsinə endi və yolun davamında Şamda Bəni-Üməyyənin padşahlıq hökumətilə nəticələndi. Bu hökumətin ən böyük amalı əylənmək, sərvət toplamaq idi, onlar İslam hakimiyyətini imperatorluq və padşahlığa çevirmişdi.

O gün Səqifədə “qəbilə üstünlüyü” toxumu səpilirdi: Əbu Süfyan və ailəsi zahirdə müsəlman sayıldıqlarına baxmayaraq, qaranlıq keçmişlərindən – İslam və müsəlmanlar əleyhinə bir sıra döyüş və düşmənçiliklər başlatdıqlarından – dolayı

fürsətdən yararlanmaq və keçmişdəki kimi diqər qəbilələri fərmanı altına toplayıb onları yeni dinə qarşı səfərbər etmək qüdrətində deyildilər.

Lakin Qüreyşin Təym və Ədi kimi adsız-sansız tayfalarının Qüreyşin imtiyaz və üstünlük güdərliklərinə istinad edərək, ilk mərhələdə Ənsarı kənarlaşdırmağı bacardıqlarını və növbəti mərhələdə Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* xəlifəlik və Əmirəlmöminin Əlinin *(əleyhis-səlam)* canişinliyi ilə bağlı birbaşa sözlərini görməməzlikdən gəlib digər yolu keçə bildiklərini gördükdə, ürəklərində sevinirdilər. Ona görə ki, bu imtiyaz digər imtiyazlara bir başlanğıc ola bilərdi və belə də oldu. Sonda Bəni-Üməyyə də hökuməti ələ keçirmək üçün tamahlandı.

Əbu Süfyan bu məqama etiraf edərək deyir:

“إِنَّ الْخِلَافَةَ صَارَتْ فِي تَيْمٍ وَ عَدِيٍّ حَتَّى طَمِعْتُ فِيهَا”

“Xəlifəlik Təym və Ədi ailələrinin (Əbubəkr və Ömər qəbilələri) əlinə düşən vaxtdan mən də ona tamah saldım!”¹.

¹ “İstiab”, səh. 690 və “Əğani”, c. 6, səh. 356.

Peyğəmbərlə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* mübarizədə son nəfəsinədək müqavimət göstərən Əbu Süfyan kimi bir şəxs Qüreyşin ən aşağı təbəqəsindən saydığı¹ Əbubəkr və Ömər kimi insanların qarşısında əsla az gətirməyəcəkdi.

Səqifə macərası baş verən zaman Əbu Süfyan Mədinədə deyildi, qayıtdıqdan sonra olanlardan xəbər tutdu, fitnə yaratmaq məqsədilə Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* yanına getdi, amma cavab almadığını görüb Əbubəkrə Ömərə üz tutdu.

Ömər Əbubəkrə dedi: “Əbu Süfyan yanımıza gəlir. O, çox təhlükəli biridir, yaxşı olar ki, susması üçün zəkat olaraq topladığı malları ona bağışlayasan!”².

Ömər bu planı ilə Əbu Süfyanın İslam xəlifəliyi kənarında dinc yaşayış dövrü başladı, lakin tarixi faktlar reallığın adi və dəyərsiz sükut haqqından daha üstün bir şey olduğunu göstərir.

Həzrət Əli *(əleyhis-salam)* Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* vəfatından sonra münafiqlərlə xəlifəlik

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 2, səh. 45.

"جاء أبو سفيان إلى علي (عليه السلام) فقال: وليتم علي هذا الامر أدل بيت في قريش"

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 2, səh. 44.

iddiasında olanların birləşməsi barədə buyurur:

“وَقَدْ أَخْبَرَكَ اللَّهُ عَنِ الْمُنَافِقِينَ بِمَا أَخْبَرَكَ، وَوَصَفَهُمْ بِمَا
وَصَفَهُمْ بِهِ لَكَ، ثُمَّ بَقُوا بَعْدَهُ، فَتَقَرَّبُوا إِلَى أُمَّةِ الضَّلَالَةِ، وَالدُّعَاةِ إِلَى
النَّارِ بِالزُّورِ وَ الْبُهْتَانِ، فَوَلَّوهُمْ الْأَعْمَالَ وَ جَعَلُوهُمْ حُكَّامًا عَلَى رِقَابِ
النَّاسِ، فَأَكَلُوا بِهِنَّ الدُّنْيَا”

“Allah-taala sizləri münafiqlərin vəziyyətindən lazımı qədər agah etmiş və yetəri qədər onların xüsusiyyətlərini sizin üçün sadalamışdır. (Bu münafıqlər) Peyğəmbərdən (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sonra da öz yaşayışlarına davam etmiş və azğın rəhbərlər, cəhənnəmə tərəf dəvət edən kəslərə yalan və böhtan sayəsində yaxın olmağa çalışmış, azğın rəhbərlər də onlara iqtidar bəxş edərək onları hakim etmiş və onları camaatın boynuna (çiyinə) mindirmiş, onların vasitəsi ilə dünyanı talamaqla məşğul olmuşlar”¹.

Mahiyyəti hər nə oldusa, on üçüncü hicri ilində Bəni-Üməyyə bu sükut və təslimçiliyin mükafatını bu tərzdə zamanın xəlifəsindən alırlar.

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 10-cu xütbə.

Həmin il Əbubəkr bir qoşunu Əbu Süfyanın oğlu və Müaviyənin qardaşı Yezidin sərkərdəliyi ilə rumlularla döyüşməkdən ötrü Şama göndərir. Bu qoşunun bayraqdarı da – Əbu Süfyanın digər oğlu – Müaviyədən başqası deyildi. Hansı ki, qardaşının ölümündən sonra qoşuna başçı seçilir. Ömər in xəlifəliyi dövründə isə həmin məmləkətin, yəni Şamın valisi seçilir.

Maraqlıdır ki, Müaviyə bu məqamı əldə etmək üçün, hətta xəlifənin əmrini gözləmədi, əksinə özü birbaşa bu addımı atır və bir müddət sonra xəlifənin rəsmi əmrini alır.

Bəni-Üməyyə ailəsinin, Əbu Süfyan övladlarının xəlifəlik və vilayət məqamında peyda olması – o da Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) vəfatından sonra, özü də sürətlə İslam xəlifəlik mərkəzindən çox uzaq bir yerdə! – İslam tarixinin çox müəmmalı və sirli hadisələrindəndir. Hansı ki, onun vasitəsilə Bəni-Üməyyənin istibdad və irsi hakimiyyətinin ilk olaraq Şamda, sonra o günün İslam dünyasının hər yerində təməli atıldı.

**Ömər in Müaviyəni yola verməsi,
işlərinə göz yummasının sirri**

Ən qəribəsi odur ki, tarixi tədqiqatlar göstərir ki, ikinci xəlifə öz işçi, hakim və valilərinə qarşı bu qədər ciddiliyinin olmasına rəğmən, Müaviyənin ən aşkar səhvlərinə göz yumurdu, halbuki, Müaviyənin krallıq və səltənət dəsgahı açdığını və geniş Şam ərazisində İslam hökumətinə qarşı fəsad yuvası qurduğunu görürdü. Heç vaxt onu islah etmək, hətta boş, quru xəbərdarlıq əzmində olmadı. Bu, həqiqətən də çox qəribədir!

Ömər öz işçi və valiləri ilə hesablaşmada, o qədər ciddi idi ki, “Allahın qılıncı” ləqəbini almış Xalid ibn Vəlidi müsəlmanların beytül-malına əl uzatdığına görə sərkərdəlikdən çıxartmışdı¹.

Ömər, Məhəmməd ibn Müslimə Ənsarini Misir valisi olan Əmr ibn Asın yanına göndərdi ki, hesab-kitabına baxsın, qanun pozuntusu olduğu surətdə malını müsadirə etsin. Xəlifəinin nümayəndəsi Misirdə Əmrin hazırladığı yeməyə əl uzatmadan, onun var-dövlətinin yarısını müsadirə edərək özü ilə Mədinəyə gətirdi².

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 180.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 175.

Əmr As bu münasibətə çox əsəbləşdi və dedi:

“لَعَنَ اللَّهُ زَمَانًا صِرْتُ فِيهِ عَامِلًا لِعُمَرَ”

“Lənət olsun Ömər in işçisi oldum zamana!”.

Əbu Hüreyrə də qeyri-qanuni yolla müsəlmanların beytül-malına xəyanət etdi, Ömər onun topladığını beytül-mala qaytardı və kürəyinə, bədəninə şallaq vurduqdan sonra qəzəblə dedi:

“قَالَ: مَا رَجَعْتُكَ أُمِيمَةً إِلَّا لِرَعِيَةِ الْحُمْرِ”

“Anan Umeymə səni yalnız eşşək otarmağa doğub”¹.

Ömər in metod və rəftarı bir şəkildə idi ki, hər il işçi və valilərin mal-dövlətini dəqiqliklə yoxlayır və pozuntu olduğu təqdirdə sərvətlərini müsadirə edirdi².

Amma bütün bu ciddiliklə yanaşı, Ömər in Müaviyə ilə rəftar tərzində hansı bir sirr yatmışdı ki, onun xəyanət və çirkin bidətləri qarşılığında əsla kəskin reaksiya göstərmədi?! Halbuki, Müaviyəni vəzifədən azad edib onun yerinə layiqli birini təyin

¹ “İqdul-fərid”, c. 2, səh. 14.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 174-dən sonra.

etmək o zaman Ömər üçün çox asan bir iş idi. Amma onun Müaviyəni yola verməsi, işlərinə göz yumması müsəlman ümmətinin bütün bitərəf tədqiqatçılarının heyrət və təəccübünə səbəb olmuş və olmaqdadır.

Müaviyənin aşkar və gizləndə anti-din fəaliyyətləri əsla Ömərin gözündən yayınmırdı. O, özü Müaviyə ilə qarşılaşarkən deyirdi: “O, ərəbin Kəsrəsidir”¹. Bununla belə, onu İslam hakimiyyətini istefaya verib əvəzində səltənət qurma fəaliyyətində tam azad və başsız buraxmışdı: bugünkü Suriya, Fələstin, İordaniya və Livan kimi ölkələrin geniş ərazilərini ona bağışladı, müsəlmanların mal, can və namusuna hakim etdi.

Ömərə Dəməşqə ayaq qoyduğu gün Müaviyənin yüzlərlə mühafizəçi arasında böyük izdiham və təmtəraqını görsə də, bir qısa və sadə sualla kifayətləndi və artıq xəlifədən hər hansı ciddi əks addım görülmədi². Hətta, Müaviyənin özünü ərəbin ilk kralı (padşahı) adlandırmasını eşitdiyi

¹ “İbn Əsakir tarixi”, c. 59, səh. 114 və “Usdul-ğabə”, c. 4, səh. 386.

² “İstisab”, cild 1, səh. 253 və “İsabə”, c. 3, səh. 413.

zaman, gözlənilən həssaslıq və reaksiyanı sərgiləmədi.

Dinar-dirhəm dolu xurcunu Əbu Süfyandan aldığında, onları oğlu Müaviyənin müsəlmanların beytül-malından götürərək atasına verdiyini bilməsinə baxmayaraq, bu aşkar xəyanətə qəzəblənmədi¹.

Daha da qəribəsi, İbn Əbil-Hədidin “Nəhcül-bəlağə”nin şərhində nəql etdiyi sözlərdir:

“Ömər ölüm anında ağrının şiddətindən qıvrıldığı halda şura üzvlərinə belə dedi:

“وَ إِنْ تَحَاسَدْتُمْ وَ تَقَاعَدْتُمْ وَ تَدَابَرْتُمْ وَ تَبَاغَضْتُمْ غَلَبَكُمْ عَلَى هَذَا

الْأَمْرِ مُعَاوِيَةَ بْنُ أَبِي سُفْيَانَ وَكَانَ مُعَاوِيَةَ حِينَئِذٍ أَمِيرَ الشَّامِ”

“Məndən sonra ixtilaf salmayın və ikitirəlikdən çəkinin, çünki bir-birinizlə qarşıdurma yaratsanız Müaviyə araya girib hökuməti sizdən oğurlayacaq”².

Doğrusu, xəlifə Şamda Bəni-Üməyyənin ailə mövqeyinin bərpasında Müaviyənin əl-qolunu niyə o qədər açıq qoydu ki, indi də onun gücünü şura üzvlərinin üzünə vurur?!

¹ Əllamə Əmini, “Gədir”, c. 6, səh. 164.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh”, c. 1, səh. 187.

Xəlifənin Bəni-Üməyyənin Şamda gücləndirməkdən məqsədi Bəni-Haşimin gücünü kontrol etməkdimi? Bəni-Haşim tərəfindən hər cür hərəkət və qiyam baş qaldırdığı surətdə onları İslamın tarixi düşmənlərinin qüdrəti ilə əzməkdimi?!

Bəli! Bütün bu yolavermə və gözyummaların əsl sirrinin bu nöqtədə gizlənməsi mümkündür.

Əslində xəlifə Bəni-Üməyyəni Şamda hakimiyyətə gətirməklə öz təhlükəsizlik faktorunu yüksəltdi və özünü Bəni-Haşimdən olan Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladlarının mümkün qiyamlarından sığortaladı, Bəni-Üməyyə ailəsini Bəni-Haşimin qəzəb qasırgalarının qarşısında özünə qoruyucu siper etdi. Bu səbəbdən onlara macal verdi ki, xatircəmliklə, o geniş və zəngin ərazilərdə öz istibdad hökumətlərini qurub möhkəmlətsinlər. Elə bir hökumət ki, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladlarının və şəhidlər sərvəri İmam Hüseynin (əleyhis-səlam) qanını haqsız olaraq tökdü və İslamda xatirələrdən heç vaxt silinməyəcək faciələrə əl atdı.

Bu cərəyan Bəni-Üməyyədən olan Osman ibn Əffanın dönəmində daha da sürətləndi. (Növbəti fəsildə ətraflı qeyd ediləcək).

قُتِلَ الْحُسَيْنُ يَوْمَ السَّقِيْفَةِ – “İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam)

Səqifə günü öldürüldü!” kəlamının həqiqəti burada daha artıq məlum olur.

Mərhum Mühəqqiq İsfahani geniş və məna dolu iki beytində bu məqama işarə etmişdir:

“وَمَا رَمَاهُ إِذْ رَمَاهُ حَرْمَلَةٌ وَ إِنَّمَا رَمَاهُ مَنْ مَهَّدَ لَهُ
سَهْمٌ أَتَى مِنْ جَانِبِ السَّقِيْفَةِ وَ قَوْسُهُ عَلَى يَدَيْ
خَلِيْفَةٍ”

Hərmələ ox atanda (və Əli Əsgərin boğazını hədəfə alanda) əslində ox atan Hərmələ deyildi, bəlkə Hərmələyə belə bir zəmin yaradan kəsdi, ox atan!

Bu ox Səqifədən atıldı və kamanı xəlifənin əlindəydi!¹.

¹ Mərhum Mühəqqiq İsfahaninin şer divanı

Dördüncü fəsil:

Ömər in tərəfindən təyin olunmuş “Şura” və Osmanın güdrətə çatması

Kərbəla hadisəsinin səbəb və köklərindən sayıla biləcək dördüncü məqam, Osmanın güdrətə çatmasına zəmin yaradan və nəticədə, Əməvi cəbhəsinin güclənməsinə səbəb olan, Ömər in təyin etdiyi şuranın təşkili məsələsi idi.

Həmin şuranın təşkili və Osmanın güdrətə çatması macərəsi qısaca olaraq belədir:

Əbu Lölö Firuz adlı şəxs tərəfindən ağır yaralanan Ömər özünü ölüm ayağında gördüyü zaman, belə dedi: “Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) son nəfəsinədək, bu altı nəfərdən razı idi: Əli, Osman, Təlhə, Zübeyr, Səd ibn Əbi Vəqqas və Əbdürrəhman ibn Ovf. Buna əsasən də, xilafət məsələsi bu altı nəfər in məşvərəti ilə həyata keçirilməli və nəticə etibar ı ilə aralarından bir nəfər xəlifə olaraq seçilməlidir.”

Sonra isə, həmin altı nəfərin yanına çağırılmasını əmr etdi. Həmin altılıq Ömər in hüsurunda hazır olduqları zaman, onlara nəzər salaraq dedi: “Sizlərin hər birinizin məndən sonra xəlifə olmaq istəyirsiniz”. Onlar sükut edərək bir söz demədilər. Ömər bu cümləni bir daha təkrar etdiyi zaman, Zübeyr cavab verdi: “Biz səndən ləyaqətsiz və aşağı deyilik, niyə də xəlifə olmayaq!”.

Ömər sözünün davamında həmin altı nəfərin hər biri üçün bir nöqsan saydı, o cümlədən; Təlhəyə üzünü tutaraq belə dedi: “Hicab” ayəsi nazil olduqdan sonra sən in söylədiy in bir kəlmə sözə görə, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* dünyadan köçərkən səndən narazı idi”.¹

Həmçinin, Əliyə *(əleyhis-salam)* üzünü çevirdi və dedi: “Camaatı doğru yola hidayət etməyi layiqincə bacarırsan, amma yeganə eyibin, çox zarafat etməyindir”.

¹ “Hicab” ayəsindən məqsəd, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* xanımlarının barəsində nazil olan “فَاسْتَلَوْهُنَّ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ” ayəsidir. Təlhə dedi: Peyğəmbər istəyir ki, bu gün onları bizdən uzaqlaşdırsın, lakin sabah o dünyadan köçdükdən sonra biz onlarla ailə həyatı quracağıq. Bu sözün ardınca “Əhzab” surəsinin 53-cü ayəsi nazil oldu və Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* vəfatından sonra belə onun zövcələri ilə ailə qurmağı qadağan etdi. Diqqət çəkən bir məsələ budur ki, Ömər in Təlhə ilə əlaqədar bu sözü, əvvəldə “Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* dünyadan köçdüyündə bu altı nəfərdən razı idi.” deməsiylə, aşkar formada ziddiyyət təşkil edir.

Ömər, Osmanın eyiblərini önə çəkərək belə dedi:

“كَأَنِّي بِكَ قَدْ قَلَّدْتُكَ قُرَيْشُ هَذَا الْأَمْرَ حُبِّهَا إِيَّاكَ، فَحَمَلَتْ بَنِي
أُمَيَّةَ وَ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ عَلَى رِقَابِ النَّاسِ، وَ آثَرَتْهُمْ بِالْفَيْءِ، فَسَارَتْ
إِلَيْكَ عِصَابَةٌ مِنْ ذُؤَبَانَ الْعَرَبِ، فَذَبْحُوكَ عَلَى فِرَاشِكَ ذُبْحًا”

“Sanki, Qüreyşin xilafəti sənə verdiyini, sən də “Bəni Üməyyə” və “Bəni Əbi Muiti” camaatın boynuna çıxardığını, beytül-malı onların ixtiyarında qoyduğunu və (müsəlmanların qiyam nəticəsində), ərəbin yırtıcı canavarlarından bir neçəsinin, elə yatağındaca sənin başını kəsdiklərini görürəm!”.¹

Daha sonra Ömər, Əbu Təlhə Ənsarini hüzuruna çağıraraq ona əmr etdi ki, dəfnindən sonra canişin təyin etmək üçün, Ənsardan olan əlli nəfərlə birgə həmin altı nəfəri bir evdə toplansın. Əgər onlardan beşi hər hansı bir şəxsə rəy versələr və təkcə bir nəfər, bu rəyə israrla qarşı çıxsas, həmin şəxsin boynu vurulsun. Əgər iki nəfər digər dörd nəfərin rəyinə qarşı çıxsalar, həmin iki nəfər öldürülsün. Əgər üç nəfərdən ibarət iki

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 186.

dəstəyə ayrılısalar, Əbdürrəhman ibn Ovf aralarında olan üçlüyün rəyini qəbul edin, digər üç nəfərin müxalifətə israrlı olduqları təqdirdə, boyunları vurulsun. Yox, əgər üç gün ərzində şura tərəfindən hər hansı bir nəticə əldə edilməzsə, həmin altı nəfərin hamısının boynu vurulsun və müsəlmanların özləri bir nəfəri rəhbər (xəlifə) seçsinlər!

Nəticədə, Təlhə, Əli ^(əleyhis-salam) və Osman olduğu halda xilafətin ona çatmayacağını bildiyi üçün, eləcə də Əli ^(əleyhis-salam) ilə yaxşı münasibətdə olmadığından, Osmanın tərəfini tutdu. Zübeyr isə, Əlinin ^(əleyhis-salam) xeyrinə kənara çəkildi. Səd ibn Əbi Vəqqas da öz rəy haqqını əmisi oğlu, Əbdürrəhman ibn Ovfa verdi. Bununla da, altı nəfərdən yalnız üç nəfər, Əli ^(əleyhis-salam), Əbdürrəhman və Osman qaldı.

Əbdürrəhman ilk öncə həzrət Əliyə ^(əleyhis-salam) üzünü tutub dedi: “Allahın kitabına, Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) sünnəsinə, Əbubəkr və Ömər in üslubuna uyğun rəftar edəcəy in təqdirdə, sənə beyət edirəm”. Əli ^(əleyhis-salam) cavabında dedi: “Qəbul edirəm, lakin mən Allahın kitabı, Peyğəmbərin ^(əleyhis-salam) sünnəsi və öz nəzərimə əməl edəcəyəm”.

Əbdürrəhman növbəti dəfə üzünü Osmana tutaraq, həmin cümləni təkrar etdikdə, Osman bunu qəbul etdi. Əbdürrəhman üç dəfə bu cümləni təkrar etdi və həmin cavabı eşitdi. Odur ki, xəlifə kimi Osmanın əlini sıxdı.

Bu zaman Əli *(əleyhis-salam)* Əbdürrəhmana dedi: “Allaha and olsun ki, sən ondan bir şey umduğun üçün bunu etdin, eynilə birinci xəlifə ilə ikinci xəlifənin bir-birilərindən gözlədikləri həmin o şey üçün, lakin heç vaxt öz məqsədinə çatmayacaqsan!”¹

Burada diqqətəlayiq bir neçə məsələ vardır:

1. Altı nəfərlik şura hökumətinin təşkili qabaqcadan elə hesablanmışdı ki, Əli *(əleyhis-salam)* xəlifə olmasın, çünki Təlhə “Təym” qəbiləsindən və Ayişənin əmisi oğlu idi, yəni Əbubəkrin mənsub olduğu qəbilədən idi və onlar Əliyə *(əleyhis-salam)* qarşı heç bir meyl və məhəbbət bəsləmirdilər.

Səd ibn Əbi Vəqqasın da anası, Bəni Üməyyədən idi və onun dayıları, yaxın qohumları küfr və şirkə qarşı aparılan İslam

¹ Yəne orada, səh. 185; “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 292; “Əl-İmamətü vəs-siyasət”, c. 1, səh. 42 (fərqli ibarətlərlə); “İmamın mesajı”, c. 1, səh. 368.

müharibələrində Əli ^(əleyhis-salam) tərəfindən qətlə yetirilmişdilər, məhz bu səbəbdən də, o, hətta Əli ^(əleyhis-salam) xəlifə olduğu dövrdə də belə, o həzrətə beyət etmədi. Fəciəli Aşura və Kərbəla hadisəsinin ən böyük cinayətkarı Ömər ibn Səd onun oğludur. Deməli, onun Əliyə ^(əleyhis-salam) qarşı ədavəti tam aydındır. Buna əsasən, o da, Əliyə ^(əleyhis-salam) qarşı hər hansı bir meyil və rəğbət bəsləmirdi.

Bu dəstədən olan digər bir şəxs Əbdürrəhman ibn Ovf idi. O, Osmanın bacısı Ümmü Gülsümün həyat yoldaşı, yəni Osmanın yeznəsi idi.

Nəticədə, Əliyə ^(əleyhis-salam) rəğbət bəsləyən və o həzrətə rəy verən, təkcə Zübeyr oldu. Digər rəylər isə Osmanın xeyrinə bitirdi.

Əli ^(əleyhis-salam) özünün “Şiqşiqiyyə” xütbəsində (Nəhcül-bəlağənin üçüncü xütbəsi), bu məsələni xülasə şəkildə bəyan edərək buyurur:

“فَصَغَا رَجُلٌ مِنْهُمْ لِضِعْفِهِ وَ مَالَ الْأَخْرِ لِصِهْرِهِ، مَعَ هُنَّ وَ هُنَّ”

“Nəticədə, onlardan (şura heyətindən) biri, kin-küdurət ucbatından məndən üz çevirdi və digəri qohumluq əlaqəsini həqiqətdən üstün tutdu və kürəkən olduğuna xatir başqasına (Osmana) rəğbət göstərdi,

bundan əlavə xoşagəlməz digər səbəblər də vardı ki, onları sadalamaq münasib deyil”.¹

Bundan əlavə, Ömər Təlhə, Əbi Vəqqas və Əbdürrəhman ibn Ovfla əlaqədar bir neçə nöqsan saydı ki, həqiqətdə onların xəlifəliyə layiq olmadığını göstərirdi.

Təlhə haqqında dedi: “Allahın rəsulu, “Hicab” ayəsi nazil olduqdan sonra, sənin söylədiyən o sözə görə səndən narazı idi”.²

Səd ibn Əbi Vəqqasa dedi: “Sən döyüş üçün bacarıqlı birisən, amma xilafət, camaatın idarəçiliyi və onların işlərinin sahmana salınmasında mahir deyilsən”.³

Əbdürrəhman ibn Ovfa isə dedi: “Sən zəif bir insansan və sənin kimi zəif bir şəxs, bu məqama layiq deyil”.⁴

Ömər bu sözlərlə, sanki həmin şəxslərə yalnız rəy vermək haqqı verirdi, belə ki, onlar Əli ^(əleyhis-salam) ilə Osman arasında ikisindən birini seçsinlər. Amma hesablanmış bir zirəkliklə, tərəzinin gözünü Osmanın xeyrinə ağırlaşdırırdı.

¹ Əlavə məlumat üçün “İmamın mesajı”, c. 1, səh. 358-366-ya müraciət edə bilərsiniz.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 184.

³ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 184.

⁴ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 186.

Bu əsasla siyasətçilər hökumətin Əliyə ^(əleyhis-)_(salām) çatmayacağını öncədən proqnozlaşdırır və o həzrəti şura məclisində iştirakdan çəkindirirdilər.

Təbərinin nəqlinə əsasən, İbn Abbas Əliyə ^(əleyhis-)_(salām) dedi: “Şuraya daxil olma!”.

Əmirəl-möminin ^(əleyhis-)_(salām) cavabında dedi: “Mənim tərəfimdən ixtilafın yaranmasını istəmirəm!”.

İbn Abbas dedi:

إِذَا تَرَى مَا تَكْرَهُ

“Belə olan halda, istəmədiyiniz bir halla üzləşəcəksən”.¹

İmam Əli ^(əleyhis-)_(salām) özünü xilafət və imamətə layiq gördüyündən, həmin şurada iştirak etməyi və lazımi dəlillərlə özünün haqq olduğunu sübuta yetirməyi gərəkli bildi və belə də etdi. Amma ikinci dəfə də, müəmmalı və hiyləgərliklə hazırlanmış o plan öz işini gördü və camaat həzrət Əlinin ^(əleyhis-)_(salām) rəhbərliyindən məhrum qaldılar.

Digər bir cəhətdən, İmam Əli ^(əleyhis-)_(salām) ixtilaf salmaq, nifaq yaratmaqda təqsirli görülməsin

¹ “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 293. İbn Əsirin tarixinə əsasən, Abbas da Əlini ^(əleyhis-)_(salām) o şurada iştirak etməkdən çəkindirdi. “Kamil”, c. 3, səh. 68.

deyə, həmçinin, onların “Əgər Əli orda olsaydı, onun da haqqını özünə qaytarardıq!” – deyərək, bəhanə gətirə bilməmələri üçün, həmin şurada iştirak etməyin daha məqsədə uyğun olduğunu düşündü.

2. Ömər in nəticə etibar ı ilə, Osman ın istənilən halda xəlifə seçilə bilməsindən ötrü belə bir “Şura” yaratması heç də təəccüblü deyil, çünki Osman da öz növbəsində Əbubəkrdən sonra onun xəlifə seçilməsində böyük xidmətləri olmuşdur.

Tanınmış tarixçi İbn Əsir yazır: “Əbubəkr can verərkən, xilafətlə əlaqədar vəsiyyətnamə yazması üçün Osmanı öz yanına çağırır və ona belə deyir: “Yaz! Bismillahir Rəhmanir Rəhim. Bu, Əbubəkrin müsəlmanlara vəsiyyətidir. Amma sonra...”.

Əbubəkr bu yerdə huşunu itirdi, lakin Osman özü davamında belə yazır:

أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي قَدْ اسْتَخْلَفْتُ عَلَيْكُمْ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ وَ لَمْ آأَلِكُمْ

خَيْرًا

“Amma sonra...Mən Ömər ibn Xəttabı sizə xəlifə seçdim, sizin üçün xeyirli və yaxşı olan hər hansı bir şeyi sizdən əsirgəmədim!”.

Osman bu cümləni sona çatdırdıqda, Əbubəkr özünə gəldi və ondan yazdıqlarını

oxumasını istəyib dedi: “Oxu!” O da, oxudu. Əbubəkr Osmanı təbrik edərək ona dedi: “Güman edirəm ki, xilafəti Ömər in adına yazmaqda (tələsmisən və bunu isə mənim öləcəyim təqdirdə camaat arasında ixtilaf düşməsindən) qorxduğun üçün etmisən”. Osman dedi: “Bəli, elədir!”.

Əbubəkr bunu duyduqdan sonra ona dua etdi! ¹

Doğrusu, bundan daha böyük xidmət nə ola bilər?!

Osmanın xilafətinin acı nəticələri və onun Bəni-Üməyyənin qüdrətinin möhkəmlənməsindəki rolu

Osmanın² xəlifəliyə təyin olunması ilə, İslam dini və Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ilə ilk başdan aşkarcasına düşmənçilik edən Bəni-Üməyyə, bir daha gücləndi və bununla da, onlar üçün Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beytindən *(əleyhis-səlam)* qisas almağa zəmin yarandı. Qüdrət, elə bir xanədanın əlinə düşdü ki, onlar Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* əleyhinə bütün döyüşlərdə, bəzən hansısa bir vasitə ilə,

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 2, səh. 425; “Kənzul-ummal”, c. 5, səh. 676.

² Osman ibn Əffan ibn Əbil As ibn Üməyyə ibn Əbdu Şəms.

bəzən də şəxsən iştirak edirdilər. Onlar Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* nüfuz və qüdrətinin, məhz risalət və nübüvvətdən qaynaqlandığını deyil, bəlkə dünyəvi bir qüdrət olduğunu və eynilə bir növ padşahlıq və hakimlik kimi zənn edirdilər. Məhz belə bir gümana əsasən, Əbu Süfyan, Osman hakimiyyəti əldə etdikdən sonra üzünü ona tutaraq dedi:

صَارَتْ إِلَيْكَ بَعْدَ تَيْمٍ وَ عَدِيٍّ فَأَدْرِهَا كَالْكَرَةِ، وَاجْعَلْ أَوْلَادَهَا بَنِي
أُمِّيَّةَ، فَإِنَّمَا هُوَ الْمُلْكُ وَ لَا أَدْرِي مَا جَنَّةٌ وَ لَا نَارَ

“Bu xilafət (Əbubəkrin) “Təym” və (Ömər in) “Ədi” qəbiləsindən sonra sənə çatmışdır. İndi isə sən onu bir top kimi (öz qəbilən arasında) dolandır və onun sütunlarını Bəni-Üməyyədən təyin et! (Bunu da bil ki,) məsələ (İslam xəlifəliyi deyil), yalnız hökmranlıqdan ibarətdir, mən ki, hansısa bir cənnət və ya cəhənnəmi tanımıram!”

Bu sözlər, elə bir həddə dözülməz və xoşagəlməz idi ki, hətta Osman da onun bu sözlərinə görə özündən çıxaraq qəzəbləndi.¹

¹ “İstiab”, c. 2, səh. 416, hədis 3017. Bu sözlər, əhli-sünnədən olan digər mənbə kitablarda da, başqa bir ibarə ilə gəlmişdir. “Təbəri tarixi”, c. 8, səh. 185. İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 9, səh. 53. “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 11, səh. 68.

Həmçinin, tarixdə belə gəlmişdir: “Elə həmin günlərdən birində, Əbu Süfyan Həmzənin ^(əleyhis-salām) qəbrinə ayağı ilə vuraraq dedi:

يا أبا عُمَارَةَ! إِنَّ الأَمْرَ الَّذِي اجْتَلَدْنَا عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ، أَمْسَى فِي يَدِ

غُلَمَانِنَا الْيَوْمَ يَتَلَعَّبُونَ بِهِ

“Ey Əbu Umarə! Dünən uğrunda qılıncları çəkdiyimiz o məsələ, bu gün uşaqlarımızın əlində oyuncağa çevrilib”.¹

Amma təəssüflər olsun ki, Osman (onun sözlərindən qəzəblənsə də,) Bəni-Üməyyəni hökumət dairələrindən uzaqlaşdırmadı, əksinə onları müxtəlif vəzifələrə təyin etmək və ya çoxlu mal-dövlət və sərvət verməklə, Bəni-Üməyyənin güclənməsinə çalışdı.

Osmanın hakimiyyəti dövründə, nifaq ordusunun güclənməsi ilə yanaşı İslam və möminlərin zəiflədilməsinə səbəb olan işlərin sayı hesabı bilinmir. Bunlardan bir neçəsini əziz oxuculara xatırladıriq:

1. Həllədicə vəzifələr Bəni-Üməyyənin ixtiyarında

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhə”, c. 16, səh. 136.

Şam vilayəti, öncədən Müaviyənin ixtiyarında olduğu kimi, Osmanın xilafəti dövründə də onun ixtiyarına verildi. Müaviyə öz hakimiyyətinin əsaslarını möhkəmlətmək üçün keçmişdəkindən daha artıq çalışdı. Müaviyənin – bir an olsun belə – İslam dininə iman gətirmədiyi, bitərəf alim və təhqiqatçılar üçün parlaq gün kimi aydındır. Belə alimlərdən biri, tanınmış müasir alim Vil Dyurantdır. O deyir: “Müaviyə dünya işlərində təcrübəli və fəal idi, lakin dinə bağlı deyildi. Dini ucuz və az xərcli bir nəzarətçi bilirdi, belə ki, onunla dünya ləzzətləri arasında mane yaratmamalıdır.”¹

Osman anası tərəfdən² qardaşı hesab olunan “Vəlid ibn Üqbə ibn Əbi Mui” Kufəyə vali təyin etdi.

إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبِيٍّ فَتَبَيَّنُوا

“Fasiq bir şəxs sizə hansısa bir xəbəri gətirdiyi zaman onu araşdırın!”³ – ayəsi Vəlidin barəsində nazil olmuşdur.

¹ Vil Dyurantın “Mədəniyyətlər tarixi”, “iman əsri”, 10-cu fəsil.

² Məsudi, Vəlidin ana tərəfdən Osmanla qardaş olduğunu təsdiqləyir. (“Murucuz-zəhəb”, c. 2, səh. 347.)

³ “Hucurat” surəsi, ayə 6.

Əllamə Əmini Quranın “təvil” və “təfsir”indən xəbərdar olanların, bu nazilolma səbəbini yekdil olaraq qəbul etdiyini vurğulayır.¹

Məsudinin dediyinə görə, Vəlid həmin şəxsdir ki, Peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm*) onu cəhənnəm əhlindən hesab edirdi.²

Vəlid Kufənin valisi olduğu müddət ərzində, saysız-hesabsız qanun pozuntularına yol verir və günaha əl atırdı. Buna misal olaraq, onun şərab içdiyini qeyd etmək olar. Bir gün o, içkili halda sübh namazına gəldi və sübh namazını dörd rükət qıldı.³

Vəlid, müsəlmanlar arasında bədbinlik yaratdığına və müsəlmanların etirazına görə, öz vəzifəsindən azad edildikdən sonra, Osman (digər Bəni-Üməyyəli olan) Səid ibn As adlı şəxsi Kufənin valisi təyin etdi. Onun da, yaramaz və iyrenc işlər törətdiyi müşahidə olunurdu.⁴ Səid ibn As qürur və özbaşnalıq ucbatından, eləcə də, öz

¹ “Qədir”, c. 8, səh. 276.

² “Murucuz-zəhəb”, c. 2, səh. 334.

³ Vəlidin şərab içməsi hadisəsi o qədər məşhurdur ki, hətta “Səhih Muslim”, Kitabul-hudud, Həddul-xəmr bölməsi, hədis 38-də belə gəlmişdir. (Ətraflı məlumat əldə etmək üçün, “Qədir”, c. 8, səh. 120-dən başlayaraq).

⁴ “Qədir”, c. 8, səh. 120; “Murucuz-zəhəb”, c. 2, səh. 337.

vəzifəsindən sui-istifadə edərək, bu şəhəri “Qüreyşin bağı” adlandırdığına görə, Malik Əştərin etirazı ilə üzləşdi.¹

Osmanın təyin etdiyi valilərdən digəri, onun dayısı oğlu Abdullah ibn Amir ibn Kureyzdır. O, Əbu Musa Əşərinin xəlifə tərəfindən vəzifəsindən azad edilməsindən sonra, Bəsrəyə vali təyin olundu. Abdullahın bu böyük şəhərə vali təyin olunduğu vaxt 25 yaşı var idi. O, özünün rifahı üçün çalışan, vaxtını əyləncə ilə keçirən yaramaz bir şəxs idi. Onun idarəçilik üsulu müsəlmanların etirazlarına səbəb olsa da, Osman bu etirazlara heç bir məhəl qoymadı.²

Osmanın valilərindən digəri, Bəni-Üməyyə qəbiləsindən olan, süd qardaşı Abdullah ibn Əbi Sərh idi. Əbi Sərh Osman tərəfindən Misirin valisi təyin olunmuşdu. Onun barəsində belə yazırlar: “O, Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) amansız düşmənlərindən idi. Peyğəmbərə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) istehza edərək o həzrəti ələ salardı. Elə bu səbəbdən, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) onun barəsində

¹ “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 365.

² “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 319; “İmam Hüseyinin (əleyhi-səlm) həyatı”, c. 1, səh. 344.

buyurdu: “Onun qanı halaldır, hətta Kəbə evinin pərdəsinə sarılsa belə”. Buna görə də, o, bir müddət qaçaq yaşadı, lakin sonra Məkkəyə qayıdaraq Osmana sığındı. Osman bir müddət onu gizlətdikdən sonra, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yanına gətirdi və o həzrətdən onu bağışlamasını istədi. Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bir qədər sükutdan sonra onu bağışladı. Onlar bir az aralandıqdan sonra Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* buyurdu: “Mən ona görə susdum ki, bir nəfər ayağa qalxıb onun boynunu vursun...”.

Abdullah ibn Əbi Sərh zahirdə İslam dininə iman gətirsə də, sonradan mürtəd oldu.

O, Misirin valisi olduğu müddətdə, camaatla zülm və qəddarlıqla rəftar etməsi misirlilərin Osmana şikayət etmələrinə səbəb oldu.¹

Mərvan ibn Həkəm Osmanın baş müşaviri

Osmanın hansısa bir qərar qəbul etməsində misilsiz rolu olan digər Bəni-Üməyyəli Mərvan ibn Həkəm idi.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 341; “Usdul-ğabə”, c. 3, səh. 173; “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 12, səh. 224; “İmam Hüseyinin *(əsalim)* həyatı”, c. 1, səh. 351.

Osman xəlifəliyinin ilk illərində Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* tərəfindən sürgün olunmuş əmisi Həkəm ibn Əbil Ası və oğlu Mərvan ibn Həkəmi Mədinəyə qayıtdı.

Əhli-sünnənin tanınmış alimlərindən İbn Quteybə, İbn Əbdü Rəbbih və Zəhəbi deyirlər: “Camaatın Osmanı tənqid etməsinə səbəb olan amillərdən biri Həkəm ibn Əbil Asa öz yanında yer verməsi idi, halbuki Əbubəkr və Ömər buna yol verməmişdilər.¹

Osman, Həkəmi özünə daha da yaxınlaşdırdı; (ən bahalı) xəz libas geyindirirdi, “Quzaə” tayfasından zəkat toplamağı öhdəsinə qoydu və bütün məbləği (üç yüz min dirhəmi) ona bağışladı.

Ondan daha önəmlisi, Mərvan ibn Həkəmin möhtərəm tutulmasıdır.² Xəlifənin əmisi oğlu olan Mərvan, Osmanın xüsusi diqqət mərkəzində idi. Osman onu özünə kürəkən etdikdən sonra öz müavini və baş müşavir vəzifəsinə təyin etdi.

Tədqiqatçılar yazır: “Zahirdə xilafətin Osmanın əlində olmasına baxmayaraq,

¹ “Qədir”, c. 8, səh. 241.

² Mərvanın qanun pozuntuları, onun xəbisliyi və məzəmmət olunması ilə əlaqədar ətraflı məlumat üçün “Qədir”, c. 8, səh. 260-a müraciət edə bilərsiniz.

Mərvanın böyük nüfuza malik olması, belə bir təəssürat yaradırdı ki, Osmanın yalnız adı xəlifədir, əsl xəlifə isə Mərvandır”¹.

Həmçinin, İmam Əli *(əleyhis-salam)* bu gerçəkliyə – Mərvanın xilafətdəki nüfuz və hökmranlığına və Osmanın ondan təsirlənməsinə – işarə edərək, Osmana müraciətlə buyurur:

أَمَّا رَضِيَتْ مِنْ مَرْوَانَ وَ لَا رَضِيَ مِنْكَ إِلَّا بِتَحْرِفِكَ عَنْ دِينِكَ، وَ
عَنْعَقْلِكَ مِثْلُ جَمَلِ الظَّعِينَةِ يُقَادُ حَيْثُ يُسَارُ بِهِ

“Sən Mərvandan razı qalmaqcaqsan və o da, sənin aqlını əlindən almayınca və səni çaşqınlığa düşür etməyincə səndən razı olmayacaqdır. (Sən onun qarşısında) istənilən səmtə sürülə bilən bir dəvəyə bənzəyirsən”.²

Həmçinin, “Nəhcül-bəlağə”nin 164-cü xütbəsində gəlmişdir:

فَلَا تَكُونَنَّ لِمَرْوَانَ سَيِّقَةً يَسُوقُكَ حَيْثُ شَاءَ بَعْدَ جَلَالِ السِّنِّ وَ
تَقْضَى الْعُمُرَ

“(Heç olmazsa,) bu qocalıq çağında, ömrünün sonunda, Mərvanın əlində bir alətə çevrilmə ki, səndən istədiyi kimi istifadə etsin!”.

¹ “İmam Hüseyinin *(عليه السلام)* həyatı”, c. 1, səh. 337.

² “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 397; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 2, səh. 147

Osmanın təyin etdiyi valilərin zülmələrinə məruz qalan camaat Mədinəyə gələrək həmin valilərdən şikayət etdilər, lakin xəlifə onların bu şikayətlərinə laqeyd qaldı. Camaatın şikayətinə Osmanın laqeyd qalmasında Mərvanın rolu olduqca aşkardır və mötəbər tarixi kitablarda da bu haqda söz açılmışdır.

Mərvan xilafət aparatına elə hakim idi ki, camaatın öz şəri və halal haqlarını belə əldə etməsinə yol vermirdi və mütəmadi olaraq Osmanı şikayətçiləri cəzalandırmağa təşviq edirdi. Hətta, Osmanın xanımı Nailə öz həyat yoldaşından Mərvanın sözlərinə qulaq asmamasını istəyirdi, çünki Nailə inanırdı ki, Mərvan və Bəni-Üməyyədən olan digərləri, sonda Osmanın ölümünə bais olacaqlar.¹

Osmanın öz qəbiləsinə və qohumlarına sonsuz məhəbbət bəsləməsi bir həqiqətdir və bu səbəbdən onları camaatın canına və malına hakim edərək, İslam şəhərlərinin bir çoxunun valisi etmişdi. Osmanın Bəni-Üməyyəyə sevgisi o qədərdir ki, belə deyir:

¹ “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 396; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 2, səh. 147

لَوْ أَنَّ بِيَدِي مَفَاتِيحَ الْجَنَّةِ لَأَعْطَيْتُهَا بَنِي أُمَيَّةَ حَتَّى يَدْخُلُوهَا مِنْ
عِنْدِ آخِرِهِمْ

“Əgər Cənnətin açarları ixtiyarımda olsaydı, Cənnətə girmələri üçün, hamısını Bəni-Üməyyəyə bağışlardım”.¹

Həmçinin, Şeyx Müfidin “Əmali” kitabında Osmandan belə nəql olunmuşdur:

وَ لَوْ كُنْتُ جَالِسًا بَبَابِ الْجَنَّةِ ثُمَّ اسْتَطَعْتُ أَنْ أُدْخِلَ بَنِي أُمَيَّةَ
جَمِيعًا لَفَعَلْتُ

“Əgər Cənnətin qapısının kənarında oturmağa nail olsam və Bəni-Üməyyənin hamısını cənnətə daxil etməyə gücüm çatsa, şübhəsiz, bunu edərim!”²

2. Sərvət selinin Bəni-Üməyyənin üzərinə axması

Osmanın hakimiyyəti dövründə nifaq ordusunun, xüsusilə də Bəni-Üməyyənin güclənməsinə səbəb olan digər bir amil, Osman tərəfindən onlara bağışlanan hədsiz-hesabsız miqdarda bəxşislər idi. Belə ki, bu bəxşislər onların maddi baxımdan

¹ “Kənzul-ummal”, c.13, səh. 527; “Müsnədi Əhməd”, c. 1, səh. 62; “Usdul-ğabə”, c. 3, səh. 3804; “Qədir”, c. 8, səh. 291

² Şeyx Müfid, “Əmali”, səh. 71; “Biharul-ənvar”, c. 31, səh. 481

güclənməsinə səbəb oldu. Həmin bəxşislərdən bir neçəsinə aşağıda işarə edirik:

1. Afrikanın fəthində əldə olunmuş qənimətin, beş yüz min dinardan (qızıl) ibarət xümsünü Mərvan ibn Həkəmə bağışladı. Bundan əlavə, beytül-maldan yüz min dirhəmin (gümüş) də ona bağışlanması beytül-malın xəzinədarı Zeyd ibn Ərqəmin etirazı ilə qarşılandı.

2. Əbu Süfyana iki yüz min bağışladı.

3. Afrika ilə olan digər bir döyüşdən əldə edilmiş qənimətin yüz min dinarını, (süd qardaşı) Abdullah ibn Əbi Sərhə bağışladı.

4. Eləcə də, (Mərvanın qardaşı) Haris ibn Həkəmə üç yüz min məbləğində dirhəm bağışladı.

5. Səid ibn As Əməviyə yüz min məbləğində dirhəm bağışladı.

6. Abdullah ibn Xalid Əməviyə üç yüz min məbləğində dirhəm bağışladı. Yəqubinin dediklərinə əsasən: “Osman öz qızını Abdullaha ərə verdikdən sonra, altı yüz min məbləğində dirhəmi ona hədiyyə etdi”.

7. Bəsrənin valisi¹ Əbu Musa Əşəri İraq vilayətinə məxsus çoxlu miqdarda sərvəti Osmana göndərirdi və o da, həmin miqdarın hamısını Bəni-Üməyyənin arasında bölüşdürdü.

Bu bəxşiş və hədiyyələr, Osmanın özü üçün topladığı küllü miqdarda mal-dövlət və sərvətdən deyildi, (xalqa və ya dövlətə aid) digər büdcədən idi.

Tarix yazır: Osman qətlə yetirildikdən sonra məlum oldu ki, o, milyonlarla dirhəmi və beş yüz mindən artıq məbləğdə dinarı, min dəvəni, min nökrəni, çox sayda at sürüsünü, həmçinin, digər sərvətləri özü üçün toplamış və mənimsəmişdir.²

Şübhəsiz ki, xalqın etirazına və nəticədə də kütləvi qiyamına səbəb məhz, Osmanın bu kimi saysız-hesabsız bəxşişləri idi.

Əmirəl-möminin Əli ^(əleyhissəlam) Osmanın hakimiyyəti dövrü ilə əlaqədar və onun

¹ Təbəri yazır: Əbu Musa Əşəri, Osmanın onu tutduğu vəzifədən azad edərək yerinə Abdullah ibn Amiri (öz dayısı oğlunu) təyin etdiyi müddətədək, altı il Bəsrənin valisi olmuşdu. ("Təbəri tarixi", c. 3, səh. 319.)

² Mərhum Əllamə Əmini müxtəlif kitab və mənbələrdən istifadə edərək, Osmanın bəxşiş və hədiyyələrinin siyahısını çıxararaq nəql etmişdir. "Qədir", c. 8, səh. 257-286; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 1, səh. 198; "Murucuz-zəhəb", c. 2, səh. 332; "İmam Hüseyinin ^(əleyhissəlam) həyatı", c. 1, səh. 354-363.

xanədanının beytül-maldan sui-istifadəsi barəsində buyurur:

وَ قَامَ مَعَهُ بَنُو أَبِيهِ يَخْضُمُونَ مَالَ اللَّهِ خِضْمَةَ الْإِبِلِ نَبْتَةَ الرَّبِيعِ

“Onun ata tərəfindən olan qohumları (Bəni-Üməyyə) onunla həmkarlıq etməyə başladılar və bahar fəslə gələr-gəlməz özünü otlağa salaraq, qərribə bir iştahla otları (çeynəmədən) udan, ac dövələr kimi Allahın mülkünündən olan beytül-malı yeyib-dağıtmaqla məşğul oldular”.¹

Əslində, Osman belə etməklə, elə bir varlı təbəqə vücuda gətirdi ki, camaatın kütləvi qiyamları və bir sıra digər mənfi təsirlərlə nəticələndi və uzun illər İslamı əhatəsinə aldı. Hər halda, Bəni-Üməyyə Osmanın xilafəti dövründə, həm qüdrət və hakimiyyətə, həm də küllü miqdarda mal-dövlətə sahib oldu. Şübhəsiz ki, bu kimi amillər xalis İslam dini və Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) məktəbi ilə daim mübarizə aparan nifaq ordusunun güclənməsinə səbəb oldu.

Bu fəslə, tanınmış müasir yazıçı Corc Cordağın sözləri ilə bitiririk. O, Bəni-

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 3-cü xütbə.

Üməyyənin Osman tərəfindən
gücləndirilməsi ilə bağlı yazır:

وَ جَعَلَ [عثمان] فِي أَيْدِيهِمْ مِفْتَاحَ بَيْتِ الْمَالِ، وَ سَيْفَ السَّلْطَانِ

“Osman, həm beytül-malın açarlarını, həm də soltanın qılıncını Bəni-Üməyyəyə vermişdi”.¹

¹ Corc Cordağ, “İmam Əli – insanlığın ədalət səsi”, (İmam Əli sovtul ədalətli-insaniyyə) c. 1, səh. 124.

Beşinci fəsil:

Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis- salam) xəlifəliyi dövründə gerçəkləşən təxribatlar, fitnələr

Kərbəla hadisəsinin baş verməsində ən təsirli amillərdən biri də, İmam Əlinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xəlifə olduğu dövrdə Müaviyənin planlaşdıraraq həyata keçirdiyi təxribatlar, fitnələr idi.

Xilafət kürsüsünü əldə etmək üçün, uzun müddət öncədən fürsət güdən Müaviyə, buna nail olmaq üçün istənilən vasitəyə əl atırdı.

Tarixi sübut və dəlilləri araşdırmaqla, Osmanın qətlindən başlayaraq həmin dövrdə baş verən bütün hadisələrin pərdə arxasında Müaviyənin dayandığını və bütün bunlarda onun çirklə əlinin olduğunu qətiyyətlə söyləmək olar. Hansı ki, həmin hadisələr, bir tərəfdən Əməvi cəbhəsinin güclənməsinə və onların İslam dünyasını öz əhatəsi altına almalarına, digər tərəfdənsə pak Əhli-beytin

(*alayhis-salam*) qəribliyinə, eləcə də, zəiflədilməsinə gətirib çıxartdı.

İndi isə bu önəmli hadisələrdə Müaviyənin təxribatçı roluna qısa bir baxış:

1. Osmanın himayəsindən əl çəkmək

Osmanın hakimiyyəti dövründə Bəni-Üməyyənin əsas ünsürlərinin şəhər və vilayətlərdə mühüm vəzifələrə təyin olunmaları, onların o dövrdə İslam hökumətinin əhatəsində olan hər yerdə, xilafət aparatının ən həssas mövqələrinə yerləşdirilmələri, eləcə də, beytül-malın xəlifənin şəxsi malı kimi istədiyi kimi istifadə edib istədiyi kəsə bağışlaya bilməsi Müaviyə üçün irsi hakimiyyətin (imperatorluğun) yaranması üçün münasib bir şərait və zəmin yaratdı.

Osman beytül-maldan etdiyi hesabsız-kitabsız bəxşisləri, hədiyyələri ilə əlaqədar, ona etiraz edənlərə cavab verərək deyirdi:

فَإِنَّ الْأَمْرَ إِلَيَّ، أَحْكُمُ فِي هَذَا الْمَالِ بِمَا أَرَاهُ صَالِحًا لِلْأُمَّةِ، وَإِلَّا

فَلَمَّاذَا كُنْتُ خَلِيفَةً

“Beytül-malın ixtiyarı mənim əlimdədir və mən ümmət üçün hər nəyi məsləhət bilsəm

onu edirəm, əks halda mənim xəlifəliyim nəyə yarayar?!”.¹

Məlum olur ki, onun nəzərincə ümmətin xeyir və məsləhəti aşağıdakılardan ibarətdir:

1.Fədək mülkünü Mərvana bağışlamaq.

2.Peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) tərəfindən sürgün edilmiş Həkəm ibn Əbil As və Mərvanı Mədinəyə qaytarmaq və hökumətdə ona vəzifə vermək.

3.Əbu Süfyana iki yüz min dirhəm bağışlamaq.

4.Mərvana yüz min dirhəm bağışlamaq.

5.İraqdan alınmış küllü miqdarda vergi və xəracı Bəni-Üməyyə arasında bölüşdürmək.

6.Nəhayət, öz qohum və əqrəbalarına hədsiz-hesabsız bəxşiş və hədiyyələrin olunması.²

Bu məsələ öncəki fəsildə ətraflı şərh edildi.

Məlumdur ki, belə bir vəziyyət o qədər də davam gətirə bilməyəcəkdi. Osmanın yaxınlarının sərvət toplanmaları və cinayətləri,

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhı”, c. 5, səh. 130 və c. 1, səh. 339, 25-ci xütbə.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhı”, c. 5, səh. 198. “İmamın mesajı”, c. 1, 15-ci xütbə.

sonunda narazı müsəlmanları ayaqlandırdı və nəticədə, bütün İslam şəhərlərində inqilab və yürüşlər başlandı, xüsusilə də, İslam xilafətinin mərkəzi olan Mədinə şəhəri uzun müddət həmin inqilab və yürüşlərin oduna yanmaqda idi.

Osman belə bir böhranlı şəraitdə Müaviyənin ona kömək etməkdə bir an belə tərəddüd etməyəcəyini və ona yardım çatdırmaqda heç nəyi əsirgəməyəcəyini düşündüyündən, bir namə yazaraq, ondan kömək istədi və Şam ordusunu istənilən vasitə ilə ən qısa müddətdə Mədinəyə göndərməsini təkid etdi. Amma baş verənləri yaxşıca izləyən və camaatın xəlifəyə olan nifrətindən xəbərdar olan Müaviyə düşünürdü ki, xəlifənin aradan qaldırılması ilə, xilafət kürsüsünə bir addım da yaxınlaşacaq. Bu səbəbdən də, yardım qüvvələrini Mədinəyə göndərməyi gecikdirirdi və bu rəftarını doğru göstərmək üçün “Səhabə Osmanla müxalifdir və mən Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* səhabələri ilə müxalifət etməkdən çəkinirəm!” – deyə, bəhanə gətirirdi.

İbn Əbil-Hədid, üçüncü əsrin tanınmış tarixçisi Bəlazuridən nəql edərək yazır:

Osman Müaviyədən kömək istədikdə, Müaviyə Yezid ibn Əsəd Qusərinə öz ordusundan bir dəstə ilə Mədinəyə tərəf yolladı, lakin onlara göstəriş verdi ki, Mədinəyə daxil olmasınlar, Mədinə ilə bir gecəlik fasiləsi olan “Zaxuşub” adlı bir məntəqədə dayanıb növbəti əmri gözləsinlər.

Buna görə də, həmin dəstə, əmr olunduğu kimi Mədinədən kənardə düşərgə salıb Osman öldürülənə qədər orada gözlədi və bundan sonra Müaviyənin əmri ilə, heç bir iş görmədən Şama geri qayıtdılar.¹

Bu barədə Cəlaləddin Süyuti özünün “Tarixul-xuləfa” kitabında yazır: “Səhabələrdən bir nəfər Müaviyənin yanına getdikdə, Müaviyə ona dedi: “Sən Osmanın qatillərindənənsənmi?”

Dedi: “Xeyr, amma Mədinədə olduğu halda ona kömək etməyən kəslərdənəm!”

Müaviyə, “Nə üçün ona kömək etmədin?” – deyə, ondan sual etdiyində, həmin şəxs cavab verərək dedi: “Ona görə ki, mühacir və

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 16, səh. 154; “İslam tarixində Ayişənin rolu”, kitabın üçüncü hissəsi.

ənsardan olanlar (Osmandan bezib etiraz edənlər), onun köməyinə getmədilər.”

Müaviyə bunu eşitdiyi zaman dedi: “Hamınızın ona yardım etməyiniz gərəkdir.”

O, Müaviyənin bu sözüne belə cavab verib dedi: Belə isə, bəs sən, Şam ordusu ixtiyarında olduğu halda, nə üçün onun köməyinə gəlmədin!?”¹

Bəlazuri inanırdı ki, əslində Müaviyə qarşıdurmada Osmanın öldürülməsini və özü əmioğlu kimi Osmanın qanını almaq bəhanəsi ilə xəlifəliyi qazanmaq istəyirdi.²

Ustad Mürtəza Mütəhhəri bununla bağlı yazır:

(Müaviyə,) Osmanın ölüsünün onun üçün dirisindən daha artıq faydalı olacağını və onun yerə tökülmüş qanının, damarlarında axan qanından, ona daha çox qüdrət bağışlayacağını başa düşdüyü zaman, onun qətlinə zəmin yaratmaqla məşğul idi, eləcə də, ona təsirli köməklər edə biləcəyi bir zamanda və onun qətlinin qarşısını ala biləcəyi

¹ Cəlaləddin Süyuti, “Tarixul-xuləfa”, səh. 223.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 16, səh. 154; “İslam tarixində Ayişənin rolu”, kitabın üçüncü hissəsi.

bir vaxtda, onu baş verən hadisələrin pəncəsində tənha qoydu”.¹

İmam Əli ^(əleyhis-salam) bununla bağlı “Nəhcül-bəlağədə” iki yerdə bu məsələni təsdiqləmişdir:

Birincisi, 28-ci məktubda Müaviyəyə xitab edərək yazır: “Hansı birimiz onunla (Osmanla) daha çox düşmənçilik etdi və onun qətlinə səbəb ola biləcək bütün yolları hamarladı? Təmənnasız olaraq köməyə gələn şəxs onun qətlinə zəmin yaratdı, yoxsa Osmanın ondan kömək istəməyinə baxmayaraq, yardım qüvvələrini göndərməkdə vaxtı gecikdirən kəs?!”

İkincisi, 37-ci məktubda, yenə də ona xitab edərək yazır:

فَإِنَّكَ إِمَّا نَصَرْتَ عُثْمَانَ حَيْثُ كَانَ النَّصْرُ لَكَ وَ خَدَلْتَهُ حَيْثُ
كَانَ النَّصْرُ لَهُ

“Osmana yardımın sənə faydası olduğu zaman ona kömək etdin və sənin köməyinə möhtac olduğu zaman isə, onu tənha qoydun!”.

¹ “Seyri dər Nəhcül-bəlağə”, səh. 168.

O dövrün tarixi sübut və dəlillərinin araşdırılması göstərir ki, Müaviyə xilafət taxtını ələ keçirtmək üçün, Mədinədə baş verəcək o hadisəyə – Osmanın qətlinə göz dikmişdi. Belə ki, onun yenilməz rəqibi Osman ortadan götürülsün və xilafətə qovuşmasına zəmin yaransın. Amma Osmanın qətlindən sonra, onun düşüdüklərinin heç biri baş tutmadı, əksinə camaat yekdilliklə İmam Əliyə ^(əleyhis-salām) üz tutub o həzrətə beyət etdilər və Müaviyə buna şahid olduqdan sonra yeni fitnə və məkrli planlar fikrinə düşdü.

2. Cəməl döyüşü və ya Müaviyənin dolayı olaraq İmam Əli ^(əleyhis-salām) ilə qarşıdurması

Camaat və inqilabçıların həzrət Əli ^(əleyhis-salām) ilə beyət mərasimi, müsəlmanlar tərəfindən təntənəli surətdə və xüsusi bir əhval ruhiyyə ilə keçirildi. O həzrət, ilk öncə bəzi səbəblərdən dolayı, belə bir məsuliyyəti qəbul etməkdən imtina etdi, lakin camaatın hədsiz ısrarına görə, belə bir böhranlı vəziyyətdə, bir şərtlə xilafət və xalqın işlərini

sahmana salmağı öz öhdəsinə götürməyi qəbul etdi:

“İkinci xəlifənin dövründən etibarən başlanan, təbəqə fərqi və üstünlüklərinin bütövlükdə ləğvi və insanların İslam qanunları və beytül-mala dair bərabər hüquqa malik olmaları şərti ilə.”¹

Muğeyrə ibn Şöbə, həzrət Əli *(əleyhis-salam)* ilə beyət etdikdən sonra, ona üz tutaraq dedi:

“Bu günü qənimət bil, istifadə et! İcazə ver, Müaviyə öz vəzifəsində və hakimiyyətində qalsın, eləcə də, Osmanın dayısı oğlu Abdullah ibn Amir Bəsrənin valisi kimi öz işinə davam etsin. Bəni-Üməyyəni azad burax, öz vəzifələrində qalsınlar ki, hamılıqla sənə beyət etsinlər. Ondan sonra hər kimi istəyirsən vəzifəsindən kənarlaşdır!”.

İmam Əli *(əleyhis-salam)* bir anlıq sükutdan sonra buyurdu: “Mən öz dinimdə hiyləgərliyə, işlərimdə də namərdlik və alçaqlığa yol vermərəm!”.²

¹ “İmamın mesajı”, c. 4, səh. 208, 92-ci xütbənin sonu.

² Corc Cordaq, “İmam Əli – insanlığın ədalət səsi”, (İmamı Əli sovtul ədalətil-insaniyyə) c. 1, səh. 79; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 232.

Təbəri tarixində yazır: Muğeyrə, həzrət Əliyə *(əleyhis-salām)* dedi: Müaviyə həyasız və utanmaz bir insandır, Şam əhalisi ona itaət edirlər, bundan əlavə onu öz hakimiyyətində saxlamaq üçün sənin əlində dəlil və sübutun var, o da budur ki, səndən öncə Ömər (Şam) vilayətinin hakimiyyətini ona vermişdi”.

İmam Əli *(əleyhis-salām)* cavabında buyurdu:

وَاللّٰهِ لَا أَسْتَعْمِلُ مُعَاوِيَةَ يَوْمَئِذٍ أَبَدًا

“Allaha and olsun! Hətta iki gün belə olsa, onun bu hakimiyyətdə (haqsız olaraq) qalmasına icazə vermərəm”.¹

İmam Əlinin *(əleyhis-salām)* inanılmaz həddə ədalətə sahib olması bunu tələb edirdi ki, Osmanın hakimiyyəti dövründə Bəni-Üməyyənin beytül-maldan qazandığı küllü miqdarda sərvəti müsadirə edərək, beytül-mala geri qaytarsın. Buna görə də, o həzrət *(əleyhis-salām)* öz hakimiyyətinin ikinci günündə, rəsmən elan edərək buyurdu:

وَاللّٰهِ لَوْ وَجَدْتُهُ قَدْ تَزَوَّجَ بِهِنَّ النِّسَاءَ وَ مَلَكَ بِهِنَّ الْأُمَمَاءُ لَرَدَدْتُهُ

“Allaha and olsun! Əgər beytül-malın hesabından xanımlara mehriyyə vermiş

¹ “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 461.

olsalar və ya onunla özləri üçün kənizlər almış olsalar belə, onu (müsadirə edərək) beytül-mala geri qaytaracağam!”.¹

Əmr ibn As bu xəbəri eşitdikdən dərhal sonra, Müaviyəyə məktub yazaraq belə xəbər göndərdi:

مَا كُنْتُ صَانِعًا فَاصْنَعْ إِذْ قَشَرَكَ ابْنُ أَبِي طَالِبٍ مِنْ كُلِّ مَالٍ تَمْلِكُهُ
كَمَا تُقَشِّرُ عَنِ الْعَصَا لِحَاهَا

“Əlindən gələnini et! Əgər belə etməsən, Əbutalibin oğlu, ağacın qabığı soyulduğu kimi, topladığın mal və sərvətini səndən soyub alacaq”.²

Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-)_(salam) belə bir ədalət və müsavat ruhuna sahib olması və eləcə də, Təlhə və Zübeyr kimi bacarıqlı və başbilən şəxslərin yersiz istəklərinin qarşısında, azacıq olsa belə, hisslərinə qapılmayaraq aldanmaması o yerə gətirib çıxartdı ki, onlar İmam Əliyə ^(əleyhis-)_(salam) beyət etdikdən bir neçə ay sonra deyirdilər:

مَا لَنَا مِنْ هَذَا الْأَمْرِ إِلَّا كَلْحَسَةِ الْكَلْبِ أَنْفَهُ

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 15-ci xütbə. “İmamın mesajı”, c. 1, səh. 525.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhü”, c. 1, səh. 202, 15-ci xütbə.

“Bizim bu işdən (Ələvi hakimiyyətindən) əldə etdiyimiz bəhrə və xeyir, itin öz burnunu yalamasından apardığı fayda qədərdir”.¹

Təlhə və Zübeyr kimilərin İmam Əlinin ^(əleyhis-)_(salam) hökumətində hansısa bir məqam və ya imtiyaz əldə edə bilməyəcəklərini başa düşdükləri bir vaxtda, Müaviyə Mədinənin vəziyyətini və orada baş verənləri diqqətlə izləyirdi. O, Təlhə və Zübeyrin dünyapərəst bir ruha sahib olduqlarını yaxşı bilirdi və onların hakimiyyətə olan meyillərindən xəbərdar idi. Müaviyə bütün bunları nəzərə alaraq, digər bir təxtibat planına əl atdı və onlara bir məktub yazıb qəlblərinə tamahkarlıq toxumu səpərək onlarda hakimiyyətə tamah hissini oyatmaqla, onları İmam Əli ^(əleyhis-)_(salam) ilə döyüşməyə və mübarizəyə vadar etdi.²

Müaviyə o məktubda Zübeyrə belə yazdı:

قَدْ بَايَعْتُ لَكَ أَهْلَ الشَّامِ فَأَجَابُوا وَاسْتَوْتَفُوا الْحُلْفَ فِدُونَكَ
الْكُوفَةَ وَ الْبَصْرَةَ لَا يَسْبِقَنَّكَ لَهَا ابْنُ أَبِي طَالِبٍ... وَ قَدْ بَايَعْتُ لِطَلْحَةَ

¹ “Təbəri tarixi”, c. 5, səh. 53.

² “Biharul-ənvər”, c. 32, səh. 5. İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, c. 1, səh. 231.

ابْنِ عُبَيْدِ اللَّهِ مِنْ بَعْدِكَ فَأَظْهَرَ الطَّلَبَ بِدَمِ عَثْمَانَ وَادْعُ النَّاسَ إِلَى
ذَلِكَ

“Mən şamlılardan sənin üçün beyət aldım və onlar da bunu qəbul edərək, beyətlərində sadıq qalacaqları naminə möhkəm əhd bağladılar. Əbutalibin oğlu ələ keçirtmədən öncə Kufə və Bəsrəyə sahib ol! Səndən sonra isə Təlhə üçün də beyət aldım, artıq siz Osmanın qisasını almaq üçün hərəkətə keçin və camaatı da buna dəvət edin və.s”.

Bu məktub Zübeyrə çatdığı zaman buna şad olaraq, Təlhəni də bu xəbərdən agah etdi. Onlar Müaviyənin onlara qarşı xeyirxahlıq etməsində azacıq da olsa belə şəkk etmirdilər, bu səbəbdən belə qərara gəldilər ki, İmam Əli ^(əleyhis-salam) ilə müxalifət etməyə qalxsınlar.

Müaviyənin məkirli planı baş tutdu, Təlhə və Zübeyr onun hiyləgərliyinə məğlub oldular. Bu səbəbdən, Allahın evini ziyarət etmək bəhanəsilə, vidalaşmaq üçün İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) yanına gəldilər, o həzrət ikinci dəfə onlardan beyət alaraq ziyarət səfərinə icazə verdi və ardından öz səhabələrinə buyurdu: “Allaha and olsun ki, bu səfərdən məqsədləri Allahın evini ziyarət etmək deyil,

bu bir bəhanədir; onların hədəfi vəfasızlıq və əhdi pozmaqdan başqa bir şey deyil”.¹

Nəhayət, Təlhə və Zübeyr Məkkəyə yollandılar ki, Ayişənin Əmirəl-möminin İmam Əliyə *(əleyhis-salam)* qarşı ucaltdığı müxalifət bayrağı altında, digər Bəni-Üməyyə rəhbərlərinə qoşulsunlar.

Şübhəsiz ki, Müaviyə istər əsil-nəsəb baxımından, istərsə də fəzilət və şəxsiyyət sahibi kimi, İmam Əli *(əleyhis-salam)* ilə rəqabət apara bilməyəcəyini yaxşı bilirdi. O, döyüşün nəticəsindən asılı olmayaraq, öz xeyrinə bitəcəyini düşünürdü, çünki əgər İmam Əli *(əleyhis-salam)* məğlub olsa, o öz istədiyi nəticəni əldə edəcək, yox, əgər Təlhə və Zübeyr ortadan qaldırılsalar, yenə də o, xilafət kürsüsü uğurunda özünün ən güclü iki rəqibindən xilas olmuş olacaqdır, hər iki halda o, xilafət kürsüsünə doğru həmişəkindən daha artıq irəliləmiş olacaqdı.

Cəməl döyüşünün Müaviyə üçün faydalarından biri, o dövrün xəlifəsinə qarşı üsyan etməyə cəsarət və fürsət tapması idi. Tənhalıqla, dövrün xəlifəsi İmam Əliyə *(əleyhis-salam)*

¹ “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 127. “İbn Əsəm tarixi”, səh. 166.

qarşı üsyana cəsərət edə bilməzdi, odur ki, bu yolda rahatlıqla qədəm götürməsi, ona yol açaraq imkan yaratması üçün Ayişə, Təlhə və Zübeyr kimi tanınmış kəslərə ehtiyacı vardı. Əslində Müaviyə düşünürdü ki, avam camaatı aldatmaq üçün, bir gün ikinci xəlifənin vəsiyyətinə əsasən Əli ibn Əbutalib ^(əleyhis-salam) ilə eyni təbəqədə və xəlifə təyin etmək üçün yaradılan altı nəfərdən ibarət şuranın heyət üzvləri arasında yer tutmuş, Təlhə və Zübeyr kimi kəslərin önə keçməsi və bu vasitə ilə özünə yol açması lazımdır ki, müsəlmanların xəlifəsinin əleyhinə qalxmaq şansı, Müaviyə kimiləri üçün də yaranmış olsun.

Digər tərəfdən də, Bəni-Üməyyə İmam Əli ^(əleyhis-salam) ilə uzun müddət ədavət apardığı, o həzrətin qurduğu hakimiyyətə qarşı qalxmağa fürsət axtardıkları üçün, Müaviyənin təhriki sayəsində hər tərəfdən Məkkəyə axın edərək Ayişənin ətrafında toplaşdılar. Həmçinin, Osmanın təyin etdiyi valilər bir-birinin ardınca, İmam Əli ^(əleyhis-salam) tərəfindən öz vəzifələrindən kənarlaşdırılırdı, onlar da bu müddət ərzində əldə etdikləri küllü miqdarda sərvəti götürərək Ayişəyə qoşuldular. Onların

arasında Osmanın kürəkəni və baş müşaviri olan Mərvan ibn Həkəm daha fəal iştirak edirdi.

Tanınmış tarixçi Təbəri, Zöhəridən belə nəql edir: “Osman tərəfindən Bəsrəyə vali təyin olunmuş dayısı oğlu Abdullah ibn Amir, Əli ibn Əbutalib ^(əleyhis-salam) onu tutduğu vəzifədən kənar etdikdən sonra, Ayişənin qaldırdığı bayraq altında fəaliyyət göstərmək məqsədilə, çox böyük bir miqdarda sərvəti götürərək, Məkkə şəhərinə qaçdı.

Osmanın yəmən vilayətindəki valisi Yəla ibn Üməyyə, Əli ^(əleyhis-salam) tərəfindən vəzifədən alındıqdan sonra böyük sərvətlə Ayişəyə qoşuldu.”¹

Beləliklə də, Cəməl döyüşünün maddi və hərbi büdcəsi, Bəni-Üməyyə mizdurlarının, Osmanın dövründə beytul-malı qarət edərək, asanlıqla əldə etdikləri sərvətlə təmin olundu.

Buna əsasən, əgər Cəməl döyüşünü Müaviyənin İmam Əli ^(əleyhis-salam) ilə dolayı qarşıdurması və mübarizəsi saysaq, yersiz söz demiş olmarıq!

¹ “Təbəri tarixi”, c. 3, səh. 469.

3. Siffeyn döyüşü və ya Müaviyənin İmam Əli ^(əleyhis-salam) ilə birbaşa qarşıdurması

O dövrdə baş vermiş, zəncirvari hadisələrlə əlaqədar aparılan araşdırmalar göstərir ki, Müaviyə hər bir mühüm hadisənin ardından, İslam dininin əhatəsində olan hakimiyyət və xilafətə böyük addımlar atır və nailiyyətlər əldə edirdi. O, ilk olaraq Osmana kömək etməkdə bilərəkdən səhlənkarlıq edərək onun qətlinə zəminə yaratdı və xilafət yolunda onun qarşısında ən böyük maneə sayılan Osmanı ortadan götürdü. Növbəti dəfə isə, Təlhə və Zübeyri, eləcə də, Bəni-Üməyyənin muzdurlarını təhrik etməklə, Cəməl döyüşünün pərdə arxasında öz rolunu bacarıqla icra etdi və əsas rəqiblərindən olan digər iki nəfərin qətlinə səbəb oldu. Bu dəfə isə çox təhlükəli və viranedicilik bir hiyləyə əl atmaq fikrinə düşüb.

O, Osmanın məzlumluğunu¹ və qanının qisasını almağı bəhanə edir, digər tərəfdən də, Cəməl döyüşündən sonra, müsəlmanların (hazırkı) xəlifəsinin əleyhinə qalxmaq

¹ Müaviyə, Osmanın qanlı köynəyini minbərdən asaraq, onun üçün matəm mərasimi qurmaqla Şam əhalisinin hisslərini təhrik etdi və bununla da, Əlinin ^(əleyhis-salam) əleyhinə çox böyük bir ordu yaratdı. ("Təbəri tarixi", c. 3, səh. 464.)

fürsətinin yarandığını gördüyündən İmam Əli ^(əleyhis-salam) ilə üz-üzə mübarizəyə qalxaraq, təqribən 20 il onun nəzarəti altında, dəhşətli dərəcədə qəflət və cəhalətdə yaşayan şamlıları, Əmirəlmöminin Əli ^(əleyhis-salam) ilə döyüşə səfərbər etdi.

Böyük Siffeyn səhrası İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) qoşunu ilə Müaviyə ordusunun döyüş meydanı idi. Döyüşlər bir neçə ay davam etdi. Bildiyimiz kimi, döyüşün son saatlarında, İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) qoşununun sütunları sayılan Malik Əştər kimi mərd sərkərdələrin dilavərlik və şücaətlə, Şam ordusunun cəbhəsini yararaq ordunun dərinliklərinə nüfuz etdiyi zaman və cahiliyyətdə dövrünün həqiqi mənada qalıqlarını həmişəlik olaraq ortadan götürə biləcəyi və ədalətli Ələvi hakimiyyətinin, İslamın əhatə etdiyi bütün əraziləri fəth edəcəyi bir anda, Əmr ibn As tərəfindən irəli sürülən hiyləgərcəsinə və məkirli bir planın sayəsində – Quranların nizələrə taxılması ilə bir anda döyüşün taleyi dəyişdi.

Həmin aylar ərzində İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) kənarında mərdliklə dayanaraq, özlərini qələbənin astanasına çatdıran dilavərlər, belə bir hiyləyə aldanaraq, İmamı ^(əleyhis-salam) geri

çəkilməyə məcbur etdilər və nəticədə, “hakimlik” məsələsi ortaya qoyuldu. Şam tərəfindən hakim seçilən, o köhnə hiyləgər Əmr ibn As, İraq tərəfindən təqdim olunan hakimi, Əbu Musa Əşərini aldadaaraq məğlub etdi. Bir qrup müsəlman bu məğlubiyyəti özlərinə sığışdırmayaraq böyük bir eyib hesab etsələr də, lakin bu eybi öz adlarından təmizləmək yerinə, ağılsızcasına bəhanələr uyduraraq İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* ordusunu tərk edərək daha böyük bir eyibə düşər oldular. Bununla da, İslam aləmində “Xəvaric” adlı bir dəstə ortaya çıxdı. Elə bir dəstə ki, onların öz nadanlıqları bir tərəfdən, Müaviyənin hiylə və yalanları isə digər tərəfdən müsəlmanlar arasındakı parçalanmanı daha da dərinləşdirdi və “Nəhrəvan” adlı digər bir döyüşün alovunu şölələndirdi.

4. İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* hakimiyyətində qorxu hissi yaratmaq

Müaviyə Siffeyn döyüşündən qayıtdıqdan sonra, İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* mövqeyini zəiflətmək üçün yeni bir plan hazırlamağa başladı. O, həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* hakimiyyəti altında olan bütün şəhərlərə, özünün qaniçən və quldur əsgərlərini göndərərək, İraq,

Yəmən və Hicazda olan köməksiz müsəlmanlar arasında böyük bir əmniyyətsizlik yaratdı.

Müaviyənin göndərdiyi əsgər və məmurlar, hər hansı bir əsgər və mühafizə qüvvələrin olmadığı yerlərə həmlə edirdilər, lakin İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) silahlı məmurları ilə qarşılaşdıqları zaman qaçmağa üz qoyurdular. Onlara əmr olunmuşdu ki, o həzrətin hakimiyyəti altında olan yerlərdə insanları qətlə yetirsinlər, camaatın evlərini yandırsınlar, mal və mülklərini qarət etsinlər və harada abadlıq görsələr, oranı xarabalığa çevirsinlər.

Busr ibn Ərtat, Noman ibn Bəşir, Süfyan ibn Ovf və Abdullah ibn Məsədə kimi qaniçən muzdurlar, İslam şəhərlərində təhlükəsizliyi aradan qaldırmaq və dinc əhəlinin rahatlığını pozmağa əmr olunmuşdular. O, bu vasitə ilə, onları İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) hakimiyyətindən naümid və məyus etmək istəyirdi.

Bütün bu müddət ərzində Əmirəl-möminin Əli ^(əleyhis-salam), İraq camaatını, xüsusilə də kufəlikləri, İslam və müsəlmanların şərəf və

izzətini müdafiə etməyə dəvət edirdisə, o həzrətin dəvətini eşidən qulaq çox az olurdu.

Süfyan ibn Ovf “əl-Ənbar” şəhərinə həmlə edərək bir sıra günahsız insanları, kişi və qadınları qəddarcasına qətlə yetirdi. İmam Əli ^(əleyhis-salam) bu vəhşiliyə etiraz olaraq, öz iradəsiz əsgərlərinə üzünü tutdu və onlara xitab edərək buyurdu:

أَلَا وَ إِنِّي قَدْ دَعَوْتُكُمْ إِلَى قِتَالِ هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ لَيْلًا وَ نَهَارًا وَ سِرًّا وَ
إِعْلَانًا وَ قُلْتُ لَكُمْ: أُغْزَوْهُمْ قَبْلَ أَنْ يَغْزَوْكُمْ... فَتَوَاكَلْتُمْ وَ تَخَاذَلْتُمْ
حَتَّى شَنَّتْ عَلَيْكُمْ الْغَارَاتُ وَ مُلِكَتْ عَلَيْكُمْ الْأَوْطَانُ

“Dinləyin və agah olun! Mən gecə-günüz, gizləndə və aşkarda, sizləri bu dəstə (Müaviyə və Şam hakimləri) ilə mübarizəyə çağırdım və dedim ki, onlar sizə həmlə etmədən öncə onlarla döyüşün..., lakin hər biriniz məsuliyyəti digərinin boynuna atdınız və bir-birinizə yardım etməkdən əl götürdünüz və sonda düşmənin ardıcıl hücumlarına məruz qaldınız və vətəniniz də əlinizdən alındı”.¹

Busr ibn Ərtat, Müaviyənin göndərdikləri arasında ən qəddar və qaniçəni idi. O, hətta

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 27-ci xütbə.

qadınlara və azyaşlı körpə uşaqlara belə rəhm etmirdi.

Tanınmış tarixçi, Əbulfərəc İsfahani özünün “Əl-Əğani” kitabında yazır:

“Müaviyə “hakimlik – həkəmiyyə” məsələsindən sonra Busr ibn Ərtatı İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) hökumət etdiyi şəhərlərə göndərərək, əmr etdi ki, müxtəlif şəhərləri gəzib dolansın və İmamın yavərlərindən, şiiələrindən gözüne dəyəni qətlə yetirsin, malını-mülkünü qarət etsin, hətta, qadın və uşaqlarına da belə rəhm etməsin.¹

Əmirəl-möminin Əli ^(əleyhis-salam) bu şəxsin qəddarlığını eşitdiyi zaman, bu sözlərlə onu nifrin etdi: “Ey mənim Allahım! Onun dinini ondan geri al və ölməzdən öncə aqlını başından al!”.

İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) bu duası qəbul oldu və o, ölməzdən öncə aqlını itirdi; rüsvayçılıqla və xar olaraq ölümü daddı.²

Nəhcül-bəlağədə İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) kəlamları arasında, Kufə camaatının süstlük və nəzmsizliklərindən dərd çəkdiyi və ondan

¹ “Əğani”, c. 15, səh. 45. “Usdul-ğabə”, c. 3, səh. 340.

² “İmamın mesajı”, c. 2, səh. 87, 25-ci xütbə.

daha ağır, özü üçün Allahdan ölüm istədiyi cümlələri diqqətlə oxuduğumuz zaman, bu sözlərin daha çox Müaviyə və onun muzdurlarının törətdikləri cinayətlər, qarətlər və asayiş pozuntuları, İmamın ^(əleyhis-salam) hakimiyyəti altında olan ərəzi və şəhərlərin böyük hissəsini bürüdüüyü dövrə aid olduğunun şahidi oluruq.

İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) ordusu həqiqətdə, bu nəticəyə gəlmişdi ki, o həzrətin istəklərinə müsbət cavab verdikdə, – İmamın ^(əleyhis-salam) buyurduğuna əsasən – bütün əxlaqi və insani dəyərlərə riayət edilməlidir. Zəfər qazandıqları təqdirdə, zahirdə müsəlman olan kimsənin malını qənimət kimi götürməyə və ya qadınlarını, uşaqlarını əsir almağa, yaxud da azadcasına hər şeyi viran edib qarət etməyə haqları yoxdur. Bilirdilər ki, döyüşün onlara töhfəsi maddi mənfəət deyil, yalnız ölüm təhlükəsindən ibarətdir. Ona görə də, İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) ilahi və xalis niyyətli azsaylı dostlarından başqa, kimsə o həzrətin fəryadlarına müsbət cavab vermədi.

Qarşı tərəfdə isə Şam camaatı kamil şəkildə Müaviyəyə itaət edirdilər, çünki onlar istədikləri şəxsi öldürməkdə, qızları, qadınları

əsir götürməkdə və əllərinə keçən hər şeyi qarət etməkdə azad idilər. Onların tam azad olmaları heyvani istəklərini təmin edirdi və buna görə də, canla-başla Müaviyənin fərmanına itaət edirdilər.

Dörd ildən az bir müddət ərzində üç dəhşətli döyüşün baş verməsi, həmçinin, o zaman İslam hakimiyyəti altında olan ətraf şəhərlərdə baş verən iğtişələr, İmam Əli (əleyhi-salam) ilə birlikdə olduqca süfrələrinin daha da kasadlaşdığını görən və bundan narazı olan zadəganlar, kübar şəxslər artıq öz uzaqgörənlikləri ilə başa düşmüşdülər ki, gələcək Müaviyənin əlində olacaq və buna görə də, onunla gizləncə əlaqə yaratmaq fikrinə düşdülər. Məhz bu səbəbdən, öz şəxsiyyətlərini ayaq altda qoyaraq, yaltaqcasına yazdıqları məktublarda sayəsində onun bəxşislərindən faydalandılar. Müaviyə də bu məktublara istinad edərək, zahirdə elə davranırdı ki, sanki İraq camaatı onların işlərini sahmana salsın deyərək, ondan İraqa getməsini istəyirlər.

Quranın qəriblik dövrü və Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanının bir kənara qoyulduğu zaman gəlib çatmışdı. Müaviyənin İslami

torpaq və ərazilərdə mübahisəsiz, münaqişəsiz hakimiyyəti üçün lazımi amillər mövcud idi. Ən mühüm maneə yalnız İmam Əlinin *(əleyhis-salām)* özü idi. O da, 40-cı hicri ili, mübarək Ramazan ayının 19-cu günü, səhər vaxtı (namaz halında), Müaviyənin qaranlıq və çirkin siyasətinin tərbiyə etdiyi bir şəxsin əli ilə qılınc zərbəsi alaraq, şəhadətə qovuşdu və Ramazan ayının 21-ci gecəsində gizlincə dəfn edildi.

O böyük İslam rəhbər və ilahi hakimin qərəcəsinə və gizlincə dəfn edilməsi, eləcə də, uzun illər boyu qəbrinin gizlin qalması, Müaviyə və Bəni-Üməyyənin törətdikləri amansız cinayətlərdən və həqiqi İslam və Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beytinin *(əleyhis-salām)* qəribliyindən xəbər verir.

Altıncı fəsil:

İmam Həsənin (əleyhis-salam) dövründə törədilən təxribat və fitnələr

Kərbəla hadisəsinin əsas amillərindən sayılacaq və belə bir faciənin baş verməsinə zəmin yaratmaqda təsirli bilinən digər bir məsələ, İmam Həsənin (əleyhis-salam) zamanında baş verən təxribat və fitnələr idi, belə ki, Bəni-Üməyyə cəbhəsinin güclənməsinə səbəb oldu.

Başqa sözlə desək, nəticəsi nəhs və uğursuz olan bir sıra məkirli plan və hadisələr toplusundan ibarət idi və o, Müaviyənin bütün İslam şəhərləri üzərində tam hökmranlığı idi.

Həmin hadisə və təxribatlar aşağıdakılardan ibarət idi:

1. İmam Həsənin (əleyhis-salam) bəzi ordu başçılarının Müaviyə tərəfindən öldürülməsi

İmam Həsən *(əleyhis-salām)* atasının şəhadətindən sonra bir xütbə oxuyaraq, camaatı şamlı yağlı və işğalçılarla döyüşə səfərbər etdi. O həzrət, Übeydullah ibn Abbası qoşunun bir cinahına sərkərdə təyin edərək döyüşə yola saldı. Übeydullah ibn Abbasın iki azyaşlı övladı, İmam Əlinin *(əleyhis-salām)* xəlifəliyi dövründə, Müaviyənin qəddar sərkərdəsi Busr ibn Ərtat tərəfindən amansızcasına qətlə yetirilmişdi.¹

Müaviyə bu işdən xəbərdar olduqda, Übeydullah ibn Abbasa bir məktub göndərərək ondan İmam Həsəndən *(əleyhis-salām)* ayrılaraq, tezliklə onun ordusuna qoşulmasını istədi, bunun qarşılığında isə bir milyon dirhəm alacağını bildirdi və həmin məbləğin yarısını ilk başdan ona göndərirdi. Übeydullah da buna aldırdı və ixtiyarında olan qoşunun bir hissəsi ilə, gecə ikən hərbi düşərgəni tərk edərək, Müaviyəyə qoşuldu. Səhər açıldıqda, qoşun sərkərdəsiz qaldığını anladı.²

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 2, səh. 14; İbn Əsir, “Kamil”, c. 3, səh. 383; “İmamın mesajı”, c. 2, səh. 89.

² Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 353; İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 38; “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 214; “Məqatilut-talibin”, səh. 42.

2. Münafıqlər və Müaviyənin adamları tərəfindən İmam Həsənin ^(əleyhis-salam) mövqeyinin zəiflədilməsi

İmam Həsən ^(əleyhis-salam) Müaviyə ilə döyüşə hazırlaşdığı, qoşunu döyüş meydanına göndərdiyi bir vaxtda, öz qoşunundan olan bir dəstə tərəfindən hücumla məruz qaldı. İmam Həsənin ^(əleyhis-salam) qoşununa nüfuz etmiş Müaviyə müzdurları tərəfindən törədilən bu kimi qanlı hadisələr, təxribatlar qoşunun ruhdan düşərək zəifləməsinə və dağılmasına səbəb oldu. Sonda, Müaviyənin məcburi sülh müqaviləsi ilə nəticələndi. (Bu barədə söhbət edəcəyik.)

Müaviyənin cəsuslarının İmam Həsənin ^(əleyhis-salam) qoşununa güclü nüfuzu ilə bağlı tarixçilər belə yazırlar: “Bir dəfə İmam Həsən ^(əleyhis-salam) namaz halında ikən öz əsgərlərindən biri tərəfindən xəncərli hücumla məruz qaldı.¹ Başqa bir dəfə isə öz qoşunundan olan bir dəstə o həzrətin ^(əleyhis-salam) səccadəsini ayağının altından çəkdilər.²

¹ Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 352; İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 38; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 16, səh. 41.

² Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 352; İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 31; İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərh-i”, c. 16, səh. 41.

Bəzən də, İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* qoşun sərkərdələrindən bəziləri, Müaviyəyə məktub yazaraq, İmamı əli-qolu bağlı ona təhvil verməyə və ya lazım gələrsə, onu qətlə yetirməyə hazır olduqlarını bildirirdilər.¹

3. Təhmil edilmiş sülh müqaviləsi

Müaviyənin, İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* əleyhinə döyüşə hazırlaşdığı və bunun üçün çox böyük bir ordu hazırladığı bir vaxtda, İmamın *(əleyhis-salam)* vəfasız tərəfdarlarından bir dəstəsi açıq-aşkar döyüşü tərk etməkdən danışırdı.

Əhli-sünnənin tanınmış tarixçisi İbn Əsir özünün “Usdul-ğabə” kitabında yazır: “İmam Həsən *(əleyhis-salam)* camaat üçün xütbə oxuyub onları cihad, Müaviyə və Şam qarətçilərinə qarşı döyüşməyə dəvət etdi. Sonra onlara belə bir sualla müraciət etdi: “Siz nə istəyirsiniz? Əgər cihad etməyə və şəhid olmağa hazırsınızsa, əlinizə qılınc götürün, yox, əgər yaşamaq və ömür sürmək istəyirsinizsə, bunu çəkinmədən deyin!”.

Bir çoxları, İmamın *(əleyhis-salam)* bu sualının cavabında fəryad edərək dedilər:

¹ Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 353.

الْبَقِيَّةُ الْبَقِيَّةُ

“Biz yaşamaq və (burada) qalmaq istəyirik!”¹

“Biharul-ənvar”da da azacıq fərqlə, həmin xütbə gəlmişdir. Nəql olunur ki, camaat cavabında belə dedi:

الْبَقِيَّةُ وَالْحَيَاةُ

“Biz yaşamaq və ömür sürmək istəyirik!” (müharibə və şəhid olmağı yox!).²

İmam Həsən (alayhis-salam) elə həmin xütbədə, onların Siffeyn döyüşündə sahib olduqları ruhiyyə ilə, öz dövründəki ruhiyyələrini müqayisə edərək, fərqli cəhətlərini bəyan etdi və buyurdu:

وَ كُنْتُمْ فِي مُتَدَبِكُمْ إِلَى صِفِّينَ وَ دِينِكُمْ أَمَامَ دُنْيَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ
الْيَوْمَ وَ دُنْيَاكُمْ أَمَامَ دِينِكُمْ

“Siffeynə yola düşdüyünüz gün, sizin dininiz dünyanın önündə və ona hakim idi, bu gün isə dünya dininizin önündədir və ona hakim olmuşdur. (Dünya mənfiyyətlərinə

¹ “Usdul-ğabə”, c. 2, səh. 13.

² “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 21 (azacıq fərqlə).

görə hərəkət edirsiniz, artıq hansısa bir dini marağınız qalmayıb).¹

Hər halda, İmam Həsən *(əleyhis-salām)* tənhalıq hiss etdiyi və Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beytindən *(əleyhis-salām)* olan azacıq bir dəstədən və özünün xas köməkçilərindən başqa kimsənin olmadığı belə bir şəraitdə, Müaviyə ilə sülh etdi.²

Tarix yazır:

فَلَمَّا أَفْرَدُوهُ أَمْضَى الصُّلْحِ

“O həzrəti tənha qoyduqları zaman, sülh etməyi qəbul etdi”.³

Həmçinin, Yəqubi öz tarixində yazır:

فَلَمَّا رَأَى الْحَسَنُ أَنَّ لَأَقْوَةَ بِهِ وَ أَنَّ أَصْحَابَهُ قَدْ افْتَرَقُوا عَنْهُ فَلَمْ

يَقُومُوا لَهُ، صَاحَ مُعَاوِيَةَ

“İmam Həsən, onun üçün heç bir yavər və köməyin qalmadığını, ətrafında olanların hamısının ondan uzaqlaşdıqlarını müşahidə etdiyi zaman, Müaviyə ilə sülh müqaviləsi bağladı”.⁴

Şeyx Müfid özünün “İrşad” kitabında yazır: “İmam Həsənin *(əleyhis-salām)* sülh etməkdən

¹ “Usdul-ğabə”, c. 2, səh. 13.

² “Usdul-ğabə”, c. 2, səh. 14.

³ “Usdul-ğabə”, c. 2, səh. 14.

⁴ “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 215.

başqa çarəsi yox idi, çünki o həzrətin köməkçiləri onun mövqeyini dərk etməkdə kifayət qədər bəsirət və uzaqgörənliyə malik deyildilər, onun siyasətlərini fəsad və böhrana doğru sürükləyir və öz sözlərinə əməl etmirdilər, hətta bir çoxu İmam Həsənin ^(əleyhis-salām) qanını tökməyi halal sayır və o həzrəti düşmənə təslim etməyə hazır idilər. Digər tərəfdən, İmamın ^(əleyhis-salām) əmisi oğlu da onu tənha qoyaraq düşmən ordusuna qoşuldu. (Bir cümlə ilə desək),

مَيْلُ الْجُمْهُورِ مِنْهُمْ إِلَى الْعَاجِلَةِ، وَ زُهْدُهُمْ فِي الْأَجَلَةِ

“Əksəriyyəti fani dünya həyatını sevirdilər və axirətə qarşı azacıq da olsa, rəğbətləri yox idi.”¹

Əslində, İmam Həsən ^(əleyhis-salām) ya zəfərə heç bir ümidi olmayan bir döyüşə girməli və bununla da, öz Əhli-beytini ^(əleyhis-salām) və xüsusi səhabələrini, İslama heç bir faydası olmayan ölümə sürükləməli idi, çünki Müaviyə hiyləgərliklə müharibənin məsuliyyətini İmam Həsənin ^(əleyhis-salām) öhdəsinə qoyurdu və avam camaat da, Müaviyənin aldadıcı zahiri

¹ Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 354.

rəftarlarının təsiri altına düşürdülər, ya da (gələcəkdə) Müaviyənin üzündən pərdələri götürüb əsil çöhrəsini ortaya qoymaq; əməvi hökumətinin batinini hamıya aşkar etmək; onların İslam qanunlarına, öz öhdəliklərinə və Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* sünnesinə sadıq qalmadıqlarını sübuta yetirmək naminə, İslamın xeyir və məsləhətini düşünüb sülhə getməli idi.

İmam Həsən Müctəba *(əleyhis-səlam)* yeddi aylıq xəlifəlikdən¹ sonra, Müaviyənin hiylələri, məkrli planları və öz silahdaşlarının bir çoxunun süstlüyü nəticəsində, – ikinci məqsədi gerçəkləşsin deyə – sülh müqaviləsinə əsasən, rəhbərliyi Müaviyənin öhdəsinə qoydu.

Nəhayət, düşmənin məkirli planları, öz tərəfdarlarının süstlüyü və münafıqların İmam Həsənin *(əleyhis-səlam)* ordusuna nüfuzu, o həzrəti sülhə getməyə və hakimiyyəti Müaviyənin ixtiyarına verməyə səbəb oldu. Müaviyənin qüdrətə çatması və xilafətə rəsmi yiyələnməsi ilə, Əməvi cəbhəsi hərtərəfli bir gücə çevrildi və bununla da, cahiliyyə

¹ “Usdul-ğabə”, c. 2, səh. 13. “İbn Əsakir tarixi”, c. 13, səh. 216.

dövrünə qayıdırsa, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* sünnəsinin, eləcə də, ilahi dəyərlərin əsaslı olaraq məhv edilməsinə sürət verildi.

Növbəti fəsildə Müaviyənin qanun pozuntuları və onun İslam təlimlərinə qarşı mübarizəsini araşdıracağıq.

Yeddinci fəsil:

Müaviyənin xilafət dövrü

Müaviyənin iyirmi illik xilafət dövrünü¹ Kərbəla hadisəsinə zəmin yarandan ən mühüm amil hesab etmək olar. Bu dövrdə elə hadisələr baş verdi ki, onlar Kərbəla hadisəsinin müqəddiməsini hazırladı.

Həqiqətdə, bu dövr iki cəhətdən Kərbəla hadisəsinin gedişatına kömək etdi: bir tərəfdən, Müaviyənin törətdiyi qətilər, qarətlər, zülmlər, bidətlər və onun dinlə mübarizə aparması Əməvilər üçün hicri 61-ci ilin Aşura hadisəsinin meydana gətirməsini və onların İslamdan intiqam almasını asanlaşdırdı, digər tərəfdən isə, onun dövründəki hadisələr, xüsusilə də, azğın oğlu Yezidin xilafətinə zəmin yaratması İmam Hüseyin ^(*aleyhis-salam*) rəhbərliyi altında müsəlmanlar

¹ Müaviyə ibn Əbu Süfyan ibn Hərb ibn Ümyyə ibn Əbdu Şəms

və Əhli-beytin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> kəskin etiraz və əksül-əməlləri ilə qarşılaşdı.

Bu əksül-əməllər Yezidin xəlifəliyinin başlanması, onun bütün müsəlmanlardan beyət almağa israr etməsi və öz cinayətlərinə haqq qazandırmaq istəyi ilə daha da şiddətləndi və bir sıra silsiləvari hadisələrin ardınca hicri 61-ci ilin Aşura hadisəsi ilə nəticələndi.

Müaviyə dövrünün qanun pozuntuları, cinayətləri, bidətləri, acı hadisələri həddən artıq çoxdur. Onların ən əhəmiyyətlilərini diqqətinizə çatdırırıq:

1. İmam Həsən Müctəba ^(əleyhis- salam) ilə olan sülh müqaviləsini pozmaq

Öncədən qeyd edildiyi kimi, İmam Həsən <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ağır və çətin şərtlər səbəbilə, Müaviyə ilə sülh müqaviləsi imzalamağa razılaşdı və ondan aşağıdakı işlərlə bağlı əhd-peyman aldı:

a) Namazda (qunutda) Əmirəl-möminin Əliyə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> nalayiq sözlər deyilməsin,

b) Şiələr əziyyət və təzyiqlərə məruz qalmasın,

c) Şiələrin əmniyyət və asayişini təmin etsin,

d) Hər bir haqq sahibinin hüquqları ödənilsin.

Müaviyə də bu şərtlərin hamısını qəbul etdi və onları yerinə yetirəcəyi ilə bağlı əhd-peyman bağlayıb and içdi, lakin sülh müqaviləsi imzalandıqdan sonra cümə günü Nuxeyləyə (Kufə yaxınlığındakı iqamətgah) daxil olduğu zaman, namazdan sonra camaata bir xütbə oxuyaraq belə dedi:

إِنِّي وَاللَّهِ مَا قَاتَلْتُكُمْ لِيُصَلُّوا وَ لَا لِيَتَّصِمُوا، وَ لَا لِيَتَّحِبُّوا وَ لَا لِيُتْرَكُوا، إِنَّكُمْ لَتَفْعَلُونَ ذَلِكَ، وَ لِكَيْ قَاتَلْتُكُمْ لِأَتَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ!... أَلَا وَ إِنِّي كُنْتُ مُنِيْتُ الْحَسَنَ أَشْيَاءَ، وَ أَعْطَيْتُهُ أَشْيَاءَ، وَ جَمِيعَهَا تَحْتَ قَدَمَيَّ لَا أَفِي بَشْيءٍ مِنْهَا لَهُ

“Allaha and olsun, mən sizinlə namaz qılasınız, oruc tutasınız, həcc əməllərini yerinə yetirəsiniz və zəkat verəsiniz deyə, döyüşmədim. Bu işləri siz özünüz yerinə yetirirsiniz. Mənim sizinlə döyüşməkdə məqsədim sizə hakim olmaq, (qüdrət əldə etmək) idi. Ağah olun! Mən (sülh müqaviləsində) Həsənlə bəzi məsələlərlə bağlı sözlər vermişəm, amma (bilin ki,) o əhd-peyman və sözlərin hamısını ayağımın altına qoyacaq və heç birinə sadıq qalmayacağam!”

Sonra Kufəyə daxil oldu, camaatdan beyət aldıqdan sonra bir xütbə oxudu, Əmirəl-möminin Əli *(əleyhis-salam)* və İmam Həsənə *(əleyhis-salam)* nisbətdə nalayiq sözlər dedi.¹

Beləliklə, Müaviyə öz hakimiyyətinin başlanğıcında ilk olaraq bütün bu təlaş və qətilərdəki hədəfini aşkarcasına bəyan etdi. O, heç vaxt bir müsəlman başçı kimi Allah üçün (Allah yolunda) döyüşmədi, hakimiyyətə çatmağı özünə hədəf seçdi, həmçinin, sülh müqaviləsini pozmasını və əhdə vəfa etməməsini aşkarcasına söylədi. Halbuki, əhd-peymanə vəfa etmək bir müsəlmandan gözlənilən ən sadə və ən az şeydir.

Müaviyə, tövhid və ədalət bayraqdarı olan Əmirəl-möminin Əliyə *(əleyhis-salam)* və Allah Rəsulunun Əhli-beytindən olan İmam Həsənə *(əleyhis-salam)* — Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləmi)* onu və qardaşını cənnət cavanlarının ağası adlandırdığı şəxsə nalayiq sözlər deməklə, bütün əxlaqi, dini və humanist əhd-peymanların təməl prinsiplərini

¹ Müfid, "İrşad", səh. 355; İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 38; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 16, səh. 46. Bu xütbənin bir hissəsi "Muxtəsəru tarixi Dəməşq" kitabı, 25-ci cild, 43-cü səhifə və "Siyəru ələmin-nubəla", kitabı, 4-cü cild, 304-cü səhifədə də qeyd edilmişdir.

ayaq altında qoyaraq, öz iç üzünü insanlara aşkar etdi.

2. Həssas vəzifələrə münafıqların təyin edilməsi

Müaviyə hökumətinin quruluş və təbiəti öz qeyri-şəri məqsədlərinə nail olmaq üçün alçaq insanlardan istifadə etməyi tələb edirdi. Bu məsələ camaatın tez bir zamanda İslamın həyat bəxş edən və ədalətli təlimlərindən uzaqlaşmasına, Müaviyənin zalım hökumətinin də öz hədəflərinə yaxınlaşmasına və müxaliflərinin səslərinin kəsilməsinə səbəb olmuşdu.

Əmirəl-möminin Əli ^(əleyhis-salam) təəccüblü bir uzaqqörənliklə bu hadisə barədə xəbər vermişdi:

وَ لَكِنِّي اَسَى اَنْ يَلِيَ اَمْرَ هَذِهِ الْاُمَّةِ سُفَهَاؤُهَا وَ فُجَارُهَا فَيَتَّخِذُوا

مَالَ اللّٰهِ دُوْلًا وَ عِبَادَهُ خَوْلًا وَ الصّٰلِحِيْنَ حَرْبًا وَ الْفٰسِقِيْنَ حِزْبًا

“Mən bu ümmətin hökumətinin idarə edilməsinin (Bəni-Üməyyənin) ağılsız və səriştəsizlərinin əlinə düşməsindən, onların beytül-malı qarət etməsindən, Allah bəndələrinin azadlıqlarını əllərindən alıb öz qullarına çevirməsindən, saleh insanlarla

döyüşməindən və günahkarları öz müttəfiqləri etməindən kədərlənirəm!”¹

Əmirəl-möminin Əlinin (*əleyhis-salām*) bu qısa və dərin mənalı ifadəsi hansısa bir hökumətin əsas vəzifələrində günahkar və cinayətkar insanların yer tutması həmin quruluş və hökumətin fəsid və azğın olmasını çatdırır. Necə ki, hökumət başında saleh və düzgün insanların olması onun sağlam və düzgün olmasının nişanəsidir.

Tarixçilərin yazdığına əsasən, Bəni-Üməyyənin hakimiyyəti altında olan ərazilərdə demək olar ki, bir nəfər də əməlisaleh və etibarlı şəxs vəzifə başında deyildi. Həqiqətdə, Müaviyə hökumətinin əsas işçiləri tamahkar, nəfsinə tabe insanlardan ibarət idi ki, şeytani arzular və maddi məqsədlərə nail olmaq tamahı ilə bu işlərə boyun əymişdilər.

Aşkarcasına fəsad törədən azğın və günahkar fərdlərin işə götürülməsi ilə onların cəmiyyətdə pis işləri hansı həddə adiləşdirməsinə səbəb olması və cəmiyyətin

¹ "Nəhcül-bəlağə", 12-ci məktub.

mənəvi dəyərlərini təhlükəyə atması hamıya məlumdur.

Müaviyənin geniş hakimiyyət dairəsi bütün düşüncələrini özlərinin qeyri-qanuni dünyasını abadlaşdırmağa yönəldən kəslər tərəfindən idarə edilirdi. Ərəbin ən məşhur hiyləgərlərindən hesab olunan¹ Əmr ibn As, Muğeyrə ibn Şöbə və Ziyad ibn Əbih kimi dünyapərəst kəslər hakimiyyət və vəzifəyə görə Müaviyənin hiylələrinə aldanıb tələlərinə düşdülər, sonda da öz dinlərini satdılar. Müqabilində isə islami ərazilərin bir qisminin hakimiyyətinə sahib oldular.

Şuəbidən belə nəql edilmişir:

إِنَّ دُهَاءَ الْعَرَبِ أَرْبَعَةٌ: مُعَاوِيَةُ وَ ابْنُ الْعَاصِ وَالْمُعَيَّرَةُ وَ زِيَادُ

“Ərəb dünyasının ən zirəkləri dörd nəfərdən ibarət idi: Müaviyə, Əmr ibn As, Muğeyrə və Ziyad.”²

Hər məntəqənin əhalisinin ruhiyyəindən xəbərdar olan Müaviyə xüsusi zirəklik və hiyləgərliklə, bu fitnəkar, təxribatçı işçilərindən birinin sayəsində onları idarə edirdi. Bu minvalla da, dini cəmiyyətin

¹ "Əz-Zəriə", c. 1, səh. 350 və "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 9, səh. 80.

² Yenə orada.

simasını tamamilə dəyişərək, İslam dünyasının yaxın və ətraf torpaqlarında fəsad, pislilik və dinsizlik toxumu səpirdi.

Misiri həyatda olduğu müddətdə Əmr ibn Asın, yəni özünün “ayrılmaz ağı”nın ixtiyarında qoymuş, İraqı Ziyad kimi qaniçən və zülmkara, Mədinə və Hicazı isə Mərvan kimi kinli birinə tapşırılmışdı.¹ Bunlardan başqa, Zəhhak ibn Qeys, Səid ibn As, Busr ibn Ərtat kimi qaniçən, qəddar şəxslərdən müxalifləri əzmək və cəzalandırmaq üçün istifadə edir və təhlükə hiss etdiyi zaman da sürətlə düşünölmüş dəyişikliklərə əl atırdı.

Əmr ibn Asın oğlu Abdullah Müaviyə tərəfindən Kufəyə hakim təyin edildiyi zaman, Muğeyrə ibn Şöbə Müaviyəyə dedi: “Kufəni Abdullaha, Misiri də onun atası Əmr Asa vermiş və özünü şirin iki çənəsi arasında qoymusan!”

Müaviyə bu sözləri eşidən kimi, dərhal Abdullahı vəzifəsindən azad edib Muğeyrə ibn Şöbəni onun yerinə hakim təyin etdi.²

¹ Mərvanın tanıtılması, onun azgınlıq və törətdiyi fəsadlar barədə öncədən söhbət açmışıq.

² "Təcaribul-uməm", c. 2, səh. 7.

Bu hissədə icmali şəkildə Müaviyə hökumətinin əsas işçi və vəzifə sahiblərini tanıtmaqla yanaşı, onların alçaq həyat tərzi və törətdikləri hədsiz cinayətləri barədə də söhbət açacağıq.

Əmr ibn As (Misir valisi)

Əmr As həzrət Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) peyğəmbərliyə seçilməsindən təqribən 34 il əvvəl dünyaya gəlmişdi. Atası As ibn Vail İslamın ən qatı düşmənlərindən idi və Quranda onun məzəmməti barəsində belə buyrulur:

إِنَّ شَانِكَ هُوَ الْاَبْتَرُ

“Həqiqətən, sənin düşməninin özü sonsuzdur (nəsli kəsilmişdir).”¹

Tarixçilərin nəqlinə əsasən, onun anası Məkkədə ən bədnam qadınlardan biri idi. Belə ki, Əmr dünyaya gəldiyi zaman, beş nəfər ona atalıq iddiası etdi, amma anası onu Asın oğlu hesab etməsinə üstünlük verdi. Ona görə ki, həm ona daha çox oxşayırdı, həm də As digərlərindən daha çox ona maddi yardım göstərirdi. Amma Əbu Süfyan daima deyərdi:

¹ "Kövsər" surəsi, ayə 3; İbn Səd, "Təbəqat", c. 1, səh. 133; "İbn Əsakir tarixi", c. 46, səh. 118 və "Qədir", c. 2, səh. 120.

“Mən Asın mənim oğlum olması və mənim nütfəmdən yaranmasına şəkk etmirəm.”¹

Əmr ibn As Məkkədə İslam peyğəmbərinin ən inadkar və qatı düşmənlərindən biri idi. Məkkə müsəlmanlarının bir qrupu Qüreyş müşriklərinin şiddətli təzyiqlərinə məruz qaldıqları zaman Həbəşyə (indiki Efiopiya) mühacirət etdiklərində, o, bütperəstlər tərəfindən Umarə adlı başqa bir şəxslə vəzifələndirilmişdi ki, Həbəşyə gedib imkan olduğu halda mühacirlərin başçısı olan Cəfər ibn Əbutalibi qətlə yetirsin və ya yerli hökuməti onların əleyhinə qaldırsın.

Amma bəzi tarixçilərin yazdığına əsasən, Cəfəri qətlə yetirməyi Nəcaşiyyə təklif etdikləri zaman, Nəcaşi çox narahat oldu və onlara xəbərdarlıq etdi. Belə şeyin intizarında olmayan Əmr belə dedi: “Mən Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* belə bir məqama malik olduğunu bilmirdim, indicə müsəlman oluram!”

Belə söyləməklə zahirdə müsəlman oldu.²

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", 6-cı cild, 283-cü səhifədə Zəməxşərinin, "Rəbiul-əbrar" kitabından nəql edir. "Əl-Qədir", c. 2, səh. 123.

² "Qədir", c. 2, səh. 126.

Mərhum Əllamə Əmini Əmr ibn Asın şərhi-halında belə yazır:

–Biz onun İslamı qəbul etməməsində, iman gətirməməsində əsla şübhə etmirik, əksinə Həbəşədə olarkən, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Hicazdakı nailiyyətləri barədə təzə xəbərlərin onun qulağına çatması və digər tərəfdən, Nəcaşinin aşkar şəkildə Həbəşə müsəlmanlarını himayə etməsini müşahidə etməsi səbəbi ilə zahirdə müsəlman oldu və Hicaza qayıtdıqdan sonra da münafiqcəsinə müsəlmanların arasında yaşadı.¹

İllər bu minvalla ötdü. Nəhayət, Ömər ibn Xəttabın xilafəti zamanında bütün Şam torpaqları Müaviyənin ixtiyarına keçdi. Əmr As Misirin fəth edilməsi ilə vəzifələndirildi və həmin məntəqənin fəthindən sonra və Osman zamanında da dörd il müddətində Misirin valisi oldu. Amma sonra Əmr Asla Osman arasında ixtilaflar meydana çıxdı və Misirin hakimiyyətindən kənarlaşdırıldı və o, öz ailəsi ilə birlikdə Fələstinə köçdü.

Müaviyə Şamda Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salām)* əleyhinə qiyam qaldırdığı zaman Əmr

¹ "Qədir", c. 2, səh. 126.

Ası həmkarlığa dəvət etdi. O, yaxınları ilə düşünüb məşvərət etdikdən sonra Misir hökumətini onun ixtiyarında qoymaq şərti ilə Müaviyənin dəvətini qəbul etdi¹ və dedi:

مُعَاوِيَةَ لَا أُعْطِيكَ دِينِي وَ لَمْ أَنْلِ
بِهِ مِنْكَ دُنْيَا فَاَنْظُرْ
كَيْفَ تَصْنَعُ

*Ey Müaviyə! Dinimi sənə vermirəm ki, onun müqabilində dünyaya da nail olmayım, bax gör nə etməlisən?*²

Həzrət Əli ^(əleyhis-salām) bəzi söhbətlərində həmin məsələyə işarə edərək buyurmuşdur:

إِنَّهُ لَمْ يُبَايِعْ مُعَاوِيَةَ حَتَّى شَرَطَ أَنْ يُؤْتِيَهُ أُتَيْتَهُ وَ يَرْضَخَ لَهُ عَلَى تَرْكِ
الدِّينِ رَضِيحَةً

“O, Müaviyə ilə ona hədiyyələr verməsi, (Misir hökumətini ona verəcəyinə zəmanət verməsi) və dinini əldən verməsi qarşılığında azacıq rüşvət alması şərti ilə beyət etməyə razı oldu.”³

Həmçinin, İmam ^(əleyhis-salām) məktublarının birində Əmr Asa belə yazır:

¹ "İmamə vəs-siyasə", c. 1, səh. 82; "Qədir", c. 2, səh. 140-142.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 2, səh. 65; "Qədir" (İbn Quteybənin "Uyunil-əxbar" kitabından nəqlən), c. 1, səh. 181.

³ "Nəhcül-bəlağə", 84-cü xütbə. "İmamın mesajı", c. 3, səh. 461.

إِنَّكَ قَدْ جَعَلْتَ دِينَكَ تَبَعًا لِدُنْيَا ظَاهِرٍ عَيْبُهُ... فَأَذْهَبْتَ
دُنْيَاكَ وَآخِرَتَكَ

“Sən öz dinini azğınlığı aşkar olan bir kəsin (Müaviyənin) dünyası üçün satmısan... Həm dünyanı əldən verdin, həm də axirəti.”¹

Bəli, Əmr As dünyapərəstliyin aldadıcı tələsinə düşdü və bundan sonra özünün bütün düşüncəsini hiylə və şeytani məqsədlərdə istifadə etdi. Onun ən məşhur şeytani planlarından biri Quranları nizələrə keçirməkdən ibarət idi. Siffeyn döyüşündə Müaviyənin qoşunu məğlubiyyət astanasında olduğu zaman, qeyri-adi bir hiylə ilə onun qoşununu mütləq məğlubiyyətdən xilas etdi. O, göstəriş verdi ki, Quranları nizələrə taxıb “Bizim hamımız Qurana tabeyik və Quranın hakimliyini qəbul etməli və döyüşdən əl çəkməliyik!” – desinlər.

Bu hiylə Əmirəl-möminin Əlinin (əleyhis-salām) qoşunundakı bir qrup sadələvh insanlar arasında o qədər təsirli oldu ki, döyüşün gedişatını tamamilə dəyişdi.

¹ "Nəhcül-bəlağə", 39-cu məktub.

Müaviyə törətdiyi saysız cinayətlər və cızdığı planlara görə, bu hiyləgər vəzirinə təşəkkür olaraq həyatda olduğu müddətdə Misiri ona bağışladı.

Çox təəccüblüdür ki, fəsad mənbəyi olan bu şəxsin başdan-başa hiylə və yalan dolu hökuməti o qədər də davamlı olmadı. Bir neçə müddət keçməmiş ölümün əlamətlərinin görünməsi ilə canına titrəmə düşdü, çoxlu həsrət və peşmançılıq içində ikən ölüm onu kamına çəkdi.

Məşhur tarixçi Yəqubinin sözlərinə görə, onun ölümü yetişdiyi zaman oğluna dedi: “Kaş ki, atan (Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)*) zamanında baş vermiş) “Zatus-Səlasil” döyüşündə ölmüş olaydı. Mən elə işlər görmüşəm ki, onlara görə Allah dərğahında nə cavab verəcəyimi bilmirəm!”

Sonra özünün saysız-hesabsız mal-dövlətinə nəzər saldı və dedi: “Kaş, bunların yerinə dəvə peyini olaydı, kaş, otuz il əvvəl öləydim! Müaviyənin dünyasını abad, öz dinimi isə xarab elədim. Dünyanı üstün tutub Axirəti isə tərk etdim. Doğru yolu və səadəti görmədim və bu halda ölümüm çatdı. Sanki,

Müaviyənin mənim mal-dövlətimi apardığını və sizinlə pis rəftar etdiyini görürəm.!”

Yəqubi sözlərinə belə əlavə edir: “Əmr As öldüyü zaman Müaviyə onun mal-dövlətini müsadirə etdi və bu, Müaviyənin öz yaxınlarına nisbətdə etdiyi ilk müsadirə idi.”¹

Ziyad ibn Əbih (Bəsrə və Kufə valisi)

O, elə əvvəldən Müaviyə üçün ən təhlükəli və onunla razılaşmayan düşmənlərdən hesab olunurdu. Onun anası Süməyyə cahiliyyət dövründə evinin damında bədnam qadınlara məxsus qırmızı bayraq asmaqla məşhur olan bir qadın idi. O, Hərsin kənişi olduğu üçün onu rumlu qulamı Ubeydlə evləndirmişdi. Ziyad dünyaya gəldiyi zaman onun atasının həqiqətdə kim olduğu dəqiq məlum deyildi. Həmin səbəbdən, zahirdə atası rumlu qulam Ubeyd olduğu üçün, onu Ziyad ibn Əbih (atasının oğlu Ziyad) adlandırmışlar. Amma zəhninin iti olması, natiqliyi və qorxmazlığı ilə, camaatın dilindən düşmürdü və get-gedə tanınmış bir fərdə çevrildi. İş o yerə çatdı ki, sonralar

¹ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 222. "İmamın mesajı", c. 3, səh. 461-476.

Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-)_(salam) hakimiyyəti zamanında o həzrət tərəfindən geniş Fars ərazisinə hakim təyin edildi. Ola bilsin ki, bu, onun Müaviyə hakimiyyəti tərəfindən cəlb olunmaması üçün idi.

Bununla belə, dəfələrlə Müaviyə tərəfindən hədələnsə də, rüşvət təklifi alsa da, Ziyad onun müqabilində müqavimət göstərmişdi. Hətta, İmam Həsənin ^(əleyhis-)_(salam) sülhündən sonra bütün islami ərazilər Müaviyənin hakimiyyəti altına keçsə də, yalnız yerdə qalan Fars ərazisi yenə də Bəni-Üməyyə hökumətinin nüfuzundan kənarı idi.

Müaviyə təəccüblü bir plan ilə Ziyadın qədim dostu olan Muğeyrə ibn Şöbəni onun yanına göndərdi ki, “xəlifənin qardaşı olmaq” təklifi ilə onu Əməvi hakimiyyəti qarşısında boyun əyməyə vadar etsin.

Müaviyənin planı baş tutdu. Ziyad öz-özünə fikirləşdi ki, (Müaviyənin qardaşı məqamında) olduğu halda, ərəbin ən qüdrətli şəxslərindən birinə çevriləcək və bundan sonra, onun atası adı bilinməyən rumlu bir qulam hesab edilməyəcək, əksinə Qüreyş qəbiləsinin başçısı olan Əbu Süfyan onun

atası hesab olunacaq və daha köləlikdən, kiçilməkdən və irqinin qeyri-ərəb olmasından yaxa qurtaracaq.¹ Beləliklə, bu kələk və plana məğlub oldu və Dəməşqə tərəf yola düşdü.

Bu minvalla, o, Müaviyənin tələsinə düşdü və Əməvi hökumətinin məmurlarından birinə çevrildi və uzun illər bütün qüdrətini Müaviyənin qanunsuz və rəzil hökumətinin əsaslarını möhkəmlətməyə sərf etdi.

Məşhur tarixçi İbn Əsir yazır: “Ziyadın Əbu Süfyana nisbət verilməsi hadisəsi müqəddəs İslam şəriətinin ziddinə olaraq aşkar şəkildə elan edilən ilk hökm idi. Çünki Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* buyurmuşdu:

الْوَلَدُ لِلْفَرَّاشِ وَ لِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ

“Övlad yataqda yatana (yəni kişiyyə) nisbət veriləcək və zinakarın payı (cəzası) daşqalaq olunmaqdır.”²

Əslində, Ziyad bu işlə özünün zinazadə (vələdüzzina) olması ləkəsindən yaxasını qurtarırdı.

¹ Qeyd edildiyi kimi, Ziyad Hərsin rumlu qulamu Ubeydin oğlu hesab olunurdu; İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 444, 44-cü ilin hadisələri.

² İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 444, 44-cü ilin hadisələri; "İslam tarixində Ayişənin rolu", üçüncü hissə, səh. 150.

Şeyx Məhəmməd Əbdüv Əhməd Abbas Salehdən nəql edir ki, o, Ziyadın Əbu Süfyana nisbət verilməsi hadisəsinə təəccübləndiyini aşkar edərək deyir: “Daha təəccüblüsü odur ki, Əbu Süfyanın evli bir qadın olan Süməyyə ilə qeyri-şəri münasibətinin olmasına bir məclisdə açıq-aydın və rəsmi şəkildə elan edilir və Ziyad da bu məsələdən xəcalət hissi keçirmir, çünki o, “xəlifə ilə qardaş olmaq” imtiyazı ilə “zinazadə olmaq” rüsvayçılığı arasından qardaşlığı seçdi ki, onun faydalarından bəhrələnsin.”¹

Bu hadisə İslam dünyasında müxtəlif əksül-əməllərlə qarşılandı və bir çox mənfi təsirləri oldu, ərəbin mahir şairləri kəskin şeirlər, həcvlər, tənqidlər yazmaqla, onu Bəni-Üməyyə üçün böyük bir rüsvayçılıq saydılar.²

Bu hadisədən sonra Ziyadın həyatında başqa bir səhifə açıldı və dünənə qədər Müaviyənin qatı düşmənlərindən olan Ziyad

¹ Şeyx Məhəmməd Əbdüv, "Nəhcül-bəlağənin şərh", 44-cü məktub.

² Ziyadın şərh-halı barədə daha artıq məlumat əldə etmək üçün müraciət edin: "Mux-təsəru tarixi Dəməşq", c. 9, səh. 75; "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 218; İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 441. (Hicri 44-45-ci illərin hadisələri); "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 163; "İbn Əsakir tarixi", c. 19, səh. 216-227; "Murucuz-zəhəb", c. 3, səh. 25 və "Qədir", c. 10, səh. 216.

Müaviyə hökumətinin möhkəmlənməsi üçün tarixin ən qaniçən bir şəxsinə – onun adını eşitməklə camaatın qorxuya düşdüyü və müsibəti onlara ərməğan gətirdiyi bir fərdə – çevrildi.

Məşhur mötəzilə alimi İbn Əbil-Hədid “Nəhcül-bəlağə”nin şərhində yazır: “Müaviyə Bəsrə və Kufə hakimiyyətini Ziyad ibn Əbihə tapşırırdı və o, həzrət Əlinin ^(əleyhis-) _(salam) şiələrini harada tapsaydı, (ələ keçirsəydi) onları qətlə yetirirdi.”¹

Cəsərlə iddia edə bilərik ki, kufəlilərin Übeydullah ibn Ziyadın Kufəyə daxil olması ilə onların tez bir zamanda Müslim ibn Əqili himayə etməkdən əl çəkmələrinin amillərindən biri, onun qəddar və rəhimsiz atası Ziyadın kufəlilərin qəlbində yaratdığı qorxu və vəhşət hissi olmuşdu.

Qəlbləri sızladan Kərbəla hadisəsinə zəmin yaradanlardan birinin həqiqi siması belə idi.

Muğeyrə ibn Şöbə (Kufə valisi)

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 11, səh. 44. "Qədir", c.11, səh. 38.

Tarixçilərin bildirdiyinə əsasən, Muğeyrə ərəb dünyasının ən hiyləgər şəxslərindən biri idi.¹ O, ömrünün çoxunu əyri və pis işlərdə keçirmişdi.²

İbn Əbil-Hədid ustadı Mədainidən nəql edir ki, Muğeyrə cahiliyyət dövründə camaat arasında ən çox zina edənlərdən idi və bu çirkin əmələ Ömər in xilafəti dövründə Bəsrənin valisi olduğu zaman da bulaşmışdı.³

Onun besətdən təqribən 7 il əvvəl dünyaya gəlməsinə baxmayaraq, o, (hicri 6-cı ilində bağlanmış) Hüdeybiyyə sülhündən az öncəyə qədər müşrik olaraq qalmaqda idi. Bundan sonra da, öz vəhşiliklərinə və rəhimsizcəsinə qətilər törətməyə davam etmişdi. Sonralar isə Mədinəyə pənah gətirmiş və öz canını zahirdə müsəlman olmaqla qorumuşdu. Amma, o, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* və müsəlmanlar tərəfindən yaxşı qarşılanmamışdı.⁴

İbn Əbil-Hədid bu barədə yazır:

¹ "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 25, səh. 174.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 20, səh. 10, 413-cü hikmətin şərhində.

³ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 12, səh. 239.

⁴ "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 25, səh. 157 və İbn Əbil Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 20, səh. 10, 413-cü hikmətin şərhində.

وَ كَانَ إِسْلَامُ الْمُغَيَّرَةِ مِنْ غَيْرِ اعْتِقَادٍ صَحِيحٍ وَ لَا إِنَابَةَ وَ نِيَّةَ
جَمِيلَةَ

“Muğeyrənin İslamı qəbul etməsi düzgün etiqad və sadıq niyyətlə olmamışdır.”¹

Muğeyrənin mənfur həyatını başdan-başa araşdırdıqda, şahid oluruq ki, o, heç bir vaxt iman gətirməməmişdir. Tarixin yaddaşında Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) hüzurunda onun həyatından parlaq bir nöqtə və məsələ qeyd edilməmişdir. Amma ucaməqamlı Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) vəfatından sonra, o, xəlifələrin hakimiyyətlərinin möhkəmlənməsində ciddi səy göstərmiş və hətta, xanım Zəhranın (əleyha-səlam) evinə hücum edib evə od vurmaq hadisəsində fəal iştirak etmişdi.

İmam Həsən (əleyhis-səlam) Müaviyə və Bəni-Üməyyənin səriştəsiz başçılarının hüzurunda Muğeyrəyə xitabən buyurdu:

أَنْتَ ضَرَبْتَ فَاطِمَةَ بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) حَتَّى
أَدْمَيْتَهَا وَ أَلَقْتَ مَا فِي بَطْنِهَا

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 20, səh. 8, 413-cü hikmət.

“Sən, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızı Fatiməni *(əleyha-səlam)* elə vurdun ki, bədəni qanadı və bətnindəki uşağı düşdü.”¹

O, Ömər in xilafəti zamanı Bəsrənin valisi təyin olundu, amma bir müddətdən sonra “muhsinə zina” (ərli qadınla zina) etdiyinə görə, oranın hakimiyyətindən uzaqlaşdırıldı, lakin xəlifə ona şəri cəza tətbiq edilməsini və ya ən azı şallaq vurulmasını belə məsləhət bilmədi², əksinə bir müddətdən sonra onu Kufəyə hakim təyin etdi. Amma yenə də, o ləkəni, rüsvayçılığı təmizləyə bilmədi.

İbn Əbil-Hədid bu barədə yazır:

وَ كَانَ عَلِيٌّ بَعْدَ ذَلِكَ يَقُولُ: إِنَّ ظَفَرْتُ بِالْمُغَيَّرَةِ لَا تَبَعْتُهُ الْحِجَارَةَ

“Həzrət Əli *(əleyhis-səlam)* buyurardı: “Əgər Müğeyrə mənim əlimə keçsə, onu daşqalaq edəcəyəm!””³

İmam Həsən *(əleyhis-səlam)* Müaviyə və başqalarının hüzurunda Müğeyrəyə xitab edərək buyurmuşdu:

أَنْتَ الزَّانِي قَدْ وَجَبَ عَلَيْكَ الرَّجْمُ

¹ "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 83 və Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 40.

² "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 25, səh. 165-169; Hakim, "Mustədrək", c. 3, səh. 448 və İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhi", c. 12, səh. 238 və c. 20, səh. 8.

³ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhi", c. 12, səh. 238.

“Sən daşqalaq olunmağa layiq olan həmin zinakarsan.”¹

Müaviyə dövründə Muğeyrə xüsusi mövqeyə malik idi. Uzun müddət Kufə və ətrafındakı ərazilərə hakimlik onun öhdəsində olmuşdu. O, cümə namazının xütbələrində və camaatın hüzurunda heç vaxt həzrət Əliyə (əleyhis-salam) nalayiq sözlər söyləməkdən əl çəkmədi.

Muğeyrənin ən ağır cinayətlərindən biri Müaviyəyə Yezidin vəliəhdlik məsələsini təklif etməsi idi. Bu təklifi ilk dəfə o irəli sürmüşdü. Özünün dediyinə əsasən:

لَقَدْ وَضَعْتُ رَجُلَ مُعَاوِيَةَ فِي غَرْزِ بَعِيدِ الْغَايَةِ عَلَى أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ وَ
فَتَّقْتُ عَلَيْهِمْ فَتَقًا لَا يُرْتَقَى أَبَدًا

“Mən Müaviyənin ayağını elə bir miniyin üzəngisinə qoymuşam ki, onun Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ümmətindəki cövlanı həddən artıq uzunmüddətli və bu ümmətin təməlini (əsasını) bir-birindən elə ayırdım ki, artıq onu birləşdirmək mümkün deyil.”²

Muğeyrə Kufədə hakimiyyətdə olduğu müddətdə saysız-hesabsız cinayətlər törətdi, Müaviyənin istək və təkidlərinə uyğun

¹ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 83 və Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 40.

² İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 504, hicri 56-cı illərin hadisələri.

olaraq, Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salam)* şiə və tərəfdarlarına əziyyət və işgəncə verməkdən bir an belə çəkinmədi. O, Hücr ibn Ədinin – vilayətin müdafiəsi uğrunda şəhadətə yetişən yorulmaz mücahidin – etirazları qarşısında belə demişdi:

“Ey Hücr! Mənim hakim olduğum torpaqlarda iğtişaş salırsan?!”

إِتَّقِ السُّلْطَانَ، اِتَّقِ غَضَبَهُ وَ سَطْوَتَهُ

Soltandan qorx, onun qüdrət və qəzəbindən çəkin!”¹

Amma Hücr bu təhdidlərə baxmayaraq, Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* məktəbini müdafiə etməkdən daşınmadı və sonunda həmin yolda şəhadətə nail oldu.

Səmurə ibn Cundəb (Ziyadın Bəsrədəki canişini)

Müaviyə Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* övladları İmam Həsən *(əleyhis-salam)* və İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)*, eyni zamanda, yüzlərlə yaxşı keçmişə malik olan səhabələrə azacıq diqqət belə yetirmir, əksinə onlara əziyyət verilməsi və öldürülməsinə şərait yaradırdı. Bununla belə, sözləri, rəftarı

¹ "İbn Əsakir tarixi", c. 12, səh. 208.

sadə camaat və kütlə tərəfindən qəbul olunsun deyə, öz işlərinə bəhanə gətirmək üçün Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* səhabəsi adına malik olan dünyapərəst fərdləri işə götürməyə məcbur idi ki, onların vasitəsi ilə “Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* səhabəsi olmaq, haqq olub haqq danışmağa bərabərdir!” təfəkkürünü yaradaraq, öz cinayətlərini ört-basdır etsin.

Bu yolda Müaviyə Əbu Hüreyrə, hətta İslamda heç bir parlaq keçmişə malik olmayan və yalnız Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* zamanında yaşamış olan Səmurə ibn Cundəb kimi şəxsləri cəlb edir və onları öz xeyrinə saxta hədis uydurmaları üçün işə götürürdü.

Səmurə ibn Cundəbin İslamla mübarizə aparmaq və haqqı qəbul etməmək ruhiyyəsini “La zırrar” hədisindən anlamaq olar.

Sözügedən hadisənin xülasəsi belədir: Səmurə ona aid olan bir xurma ağacına baş çəkmək üçün icazəsiz olaraq ənsardan olan birinin bağına daxil olurdu. Ailəsi ilə birlikdə orada yaşayan ənsarlı şəxs ondan içəri daxil olmamışdan öncə icazə almasını xahiş etdi, amma Səmurə qəbul etmədi. Onlar arasında mübahisə yarandı və ənsarlı şəxs Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* şikayət etdi. Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)*

Səmurəni yanına çağırdı və həmin ağacı qiymətindən neçə bərabər baha satmasını ona təklif etdi, amma Səmurə bundan imtina etdi. Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) həmin ağacın əvəzinə ona Cənnətdə bir ağac verəcəyini vədə verdi, lakin Səmurə yenə də inadkarlıq göstərərək qəbul etmədi.

Bu yerdə İslam Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ənsardan olan şəxsə ağacı kökündən çıxarıb Səmurənin qabağına tullamasını əmr etdi. Sonra Həzrət (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) buyurdu:

لَا ضَرَرَ وَ لَا ضِرَارَ فِي الْإِسْلَامِ

“İslamda zərər vurmaq və zərər vurmağa cəhd etmək yoxdur.”¹

İbn Əbil-Hədid ustadı Əbu Cəfərdən nəql edərək yazır:

“Səmurə Müaviyədən dörd yüz min dirhəm pul alaraq, həzrət Əli (əleyhis-səlam) barəsində nazil olan – *وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ*² – “İnsanların eləsi də vardır ki, Allahın razılığını qazanmaq yolunda (Allah rızası üçün) öz canını satar

¹ “Füru-i-Kafi”, c. 5, səh. 292, Zırar bölməsi, hədis 2; Şeyx Tusi, “Təhziib”, c. 7, səh. 146, Beyul-ma bölməsi, hədis 651. Bu qaydanın məzmunu, sənədləri barədə daha artıq məlumat toplamaq üçün müraciət edin: Ayətullah əl-üzma Nasir Məkarim Şirazi, “Qəvaidul-fiqhiyyə”, c. 1, səh. 29.

² “Bəqərə” surəsi, ayə 207.

(fəda edər)...” ayənin İbn Mülçəm haqqında nazil olduğunu bildirən bir hədis uydurmağa razı oldu.”¹

(Bu rəvayətin şərhini tezliklə nəzərinizə çatdıracağıq.)

Sözün qızası, Müaviyə öz hakimiyyəti dövründə Səmurənin varlığından çox faydalandı və o da (Səmurə), Müaviyədən yaxşı xidmətlərinin mükafatını aldı. Sonda da, Bəsrəyə Ziyadın canişini olaraq təyin edildi. Bu qaraqəlbli, qəddar şəxs Bəsrədə minlərlə insanı dindarlıq və Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Əhli-beytinə (əleyhis-səlam) məhəbbət bəsləməsi səbəbi ilə qətlə yetirdi.

Məşhur tarixçi Təbəri Məhəmməd ibn Suleymin İbn Sirindən belə soruşduğunu nəql edir: “Səmurə kimisə qətlə yetirmişdirmi?”

Cavab verdi:

هَلْ يُحْصَى مَنْ قَتَلَ سُمَّرَةَ ابْنَ جُنْدَبٍ؟ اسْتَخْلَفَهُ زِيَادُ عَلَى الْبَصْرَةِ
وَ أَتَا الْكُوفَةَ فَجَاءَ وَ قَدْ قَتَلَ ثَمَانِيَةَ آلَافٍ مِنَ النَّاسِ

“Görəsən, Səmurənin əli ilə öldürülənlərin sayını bilmək mümkündürmü? Ziyad onu Bəsrədə öz canişini təyin edib Kufəyə

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", 56-xütbə; "Qədir", c. 11, səh. 30.

getmişdi, qayıtdıqda, o, səkkiz min nəfəri qətlə yetirmişdi.”

Təbəri sözlərinə belə əlavə edir: “Ziyad Səmurədən soruşdu: “Bu arada qorxmadın ki, günahsız birini də öldürmüş olarsan?!” Cavab verdi: “Əgər bunların iki bərabəri qədər də öldürsəydim, qorxum olmazdı.”¹

Əbu Səvar Ədvi adlı bir şəxs deyir: “Səmurə təkcə mənim qəbiləmdən Quranı toplayan (əzbərləyən) qırx yeddi nəfəri sübh çağında qətlə yetirmişdi.”²

Səmurənin maddi məqsədlərə nail olmaq üçün hər cür cinayət törətməyə razı olmasına, uzun illər Müaviyə hökumətində onun və Bəni-Üməyyə başçılarının cinayətlərini ört-basdır etmək üçün çalışmasına baxmayaraq, onun Bəsrədəki hakimliyi altı aydan artıq davam etmədi. Müaviyə tərəfindən vəzifəsindən uzaqlaşdırılması hökmü verildiyi zaman, qəzəblə belə demişdi:

لَعَنَ اللَّهُ مُعَاوِيَةَ! وَاللَّهِ لَوْ أَطَعْتُ اللَّهَ كَمَا أَطَعْتُ مُعَاوِيَةَ مَا عَذَّبَنِي

أَبْدًا

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 176, hicri 53-cü ilin hadisələri. İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 462, hicri 50-ci ilin hadisələri.

² "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 176.

“Allah Müaviyəyə lənət etsin! And olsun Allaha, əgər Müaviyəyə itaət etdiyim kimi Allaha itaət etsəydim, əsla məni əzaba düçar etməzdi.”¹

3. Öz çirkin məqsədlərinə çatmaq üçün mədəniyyət formalaşdırmaq

Müaviyənin öz hədəflərinə nail olmaq, Bəni-Üməyyə hökumətini möhkəmlətmək və İslamın nişanələrini tədricən aradan aparmaq üçün münasib mədəni zəminlərin meydana çıxması və müqəddimələrin yerinə yetirilməsinə ehtiyacı var idi. O, İslamdan yeni olan bir mədəniyyəti cəmiyyətə təqdim etməli idi ki, onun sayəsində öz siyasi işlərini irəliyə apara bilsin. Həmin səbəbdən, müxtəlif hərəkətlər və fərqli metodlara əl atmışdı. Onların bir hissəsi aşağıdakı kimidir:

a) Quranın təfsir edilməsinin qarşısını almaq

İslami cəmiyyətdə Quranın zahiri sözlərinin məhv edilməsi Müaviyə üçün mümkün deyildi, amma Quran ayələrinin düzgün təfsir və dərki ilə yanaşı Quranın

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 176.

varlığı onun məqsədləri üçün maneə olduğundan, İslam ümmətinin alimlərindən onun düzgün təfsir və təvilindən (yozumundan) daşınmalarını tələb edir. Müaviyənin İbn Abbasla bu barədəki söhbəti çox maraqlıdır:

Müaviyə öz xilafət illərində Mədinəyə etdiyi səfərlərin birində İbn Abbasla qarşılaşdı. Onu gördüyü zaman dedi: “Ey İbn Abbas! Biz bütün İslam məntəqələrinə məktub yazıb göndərmişdik ki, heç kəsin Əli və onun ailəsinin fəzilətləri barədə bir şey nəql etməsinə haqqı yoxdur. Belə isə, sən də dilini saxla və bir şey danışma!”

İbn Abbas dedi: “Bizi Quran oxumaqdan çəkindirirsən?”

Müaviyə dedi: “Əsla!”

İbn Abbas dedi: “Belə isə bizi onun təfsir və təvilindən çəkindirirsən?”

Müaviyə dedi: “Bəli!”

İbn Abbas: “Beləliklə, biz yalnız Quran oxumalı, amma onun məqsədi barədə bir şey soruşmamalıyıq?”

Sonra sözlərinə davam elədi: “Bunlardan hansı biri bizə daha vacibdir: Quranı oxumaq, yoxsa, ona əməl etmək?”

Müaviyə: “Qurana əməl etmək!”

İbn Abbas: “Allahın hansı əmrləri (göstərişləri) nəzərdə tutduğunu bilmədiyimiz halda, Qurana necə əməl edək? (Deməli, ayələri dərk etmədən ona əməl etmək olmaz!)”

Müaviyə: "Eybi yoxdur! Ayələrin təfsir və təvillərini sən və sənin əhli-beytinə uyğun olmayacaq şəkildə təfsir və təvil edənlərdən soruşun!"

İbn Abbas: "Quran bizim Əhli-beytə (Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və onun pak ailəsinə *(əleyhis-səlam)*) nazil olduğu halda, onun təfsirini Ali-Əbu Süfyandan soruşaq?!"

Cavab tapa bilməyən Müaviyə utanmazcasına İbn Abbasa dedi: "Quran oxuyun və onu təfsir edin, amma Quranın ayələrindən sizin (Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beyti) barədə nazil olanları rəvayət etməyin; ondan başqasını camaata nəql edin..."

Sonra sözlərinə belə əlavə etdi: "Əgər belə bir ayəni nəql etməyə məcbur olsan, onu

gizlində nəql et ki, kimsə onu aşkarcasına sizdən eşitməsin." ¹

Müaviyə camaatın Quranın həqiqətlərindən, xüsusilə də, Əhli-beytə ^(əleyhis-salam) aid olanlarda agah olmasını istəmirdi. O, “Əməvilərin təfsiri”nə uyğun Quran təfsirinin, nümunələrinin bəyanının və ayələrin nazilolma səbəbinin ardınca idi. Hətta, İbn Abbas kimi Quranın təfsir və təvili ilə tanış olan birinin təfsir etməsini də güzəştə getmir. Ona görə ki, Quran həqiqətlərindən agah olmaq onun və Əməvi hökumətinin məqsədləri üçün ən böyük maneə idi və belə bir hədəf üçün də ən yaxşı metod camaatı cəhalətdə saxlamaqdan ibarət idi. O, Şam əhalisini illərlə Quran və İslam həqiqətlərindən xəbərsiz saxlamış və onların bu xəbərsizliyindən öz məqsədlərinə çatmaq üçün ən yüksək səviyyədə yararlanmışdı.

b) Cəbr məzhəbini (məcburiyyət əqidəsini) yaymaq

Müaviyə öz hədəflərinə çatmaq üçün müsəlmanlar arasında “cəbr” – məcburiyyət

¹ Təbəri, "İhticac", c. 2, səh. 16; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 124.

əqidəsini yayırdı. Müaviyənin belə söylədiyi nəql edilmişdir: "Əməlin, çalışmanın heç bir faydası yoxdur, çünki bütün işlər Allahın ixtiyarındadır."¹

Müaviyənin dediyi bu sözlər onun öz etiqadı deyildi, əksinə öz xilafətini camaata təhmil etmək üçün idi. Belə ki, o deyirdi:

هَذِهِ الْخِلَافَةُ أَمْرٌ مِنَ اللَّهِ وَ قَضَاءٌ مِنْ قَضَاءِ اللَّهِ

"Mənim xilafətim Allahın əmrlərindən və onun qəza və qədərlərindən biridir."²

O, Mədinədə hicri 56-cı ildə Yezidin rəhbərlik məsələsində də Ayişənin müxalifəti ilə qarşılaşdıqda, ona belə demişdi:

إِنَّ أَمْرَ يَزِيدَ قَضَاءٌ مِنَ الْقَضَاءِ، وَ لَيْسَ لِلْعِبَادِ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ

“Yezidin rəhbərliyi hökmən həyata keçəcək ilahi qəza və qədərdir və bəndələrin bu məsələ barədə (müxalifət etməyə) heç bir ixtiyarı yoxdur.”³

Həqiqətdə, bu əqidənin yayılması camaatın qiyam və etirazlarının qarşısını almaqdan ötrü idi. Belə ki, hazırda baş verən hadisələr, cərəyanlar Allahın iradəsi ilədir və

¹ "Həyatus-səhabə", c.3, səh. 529 ("İslamın siyasi tarixi", c.2. səh. 410-dan nəqlən).

² "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c.9, səh. 89.

³ "Yəqubi tarixi", c.2, səh. 60.

ilahi qəza və qədər müqabilində müqavimət göstərmək faydasızdır. Müaviyə bu planı ilə cəmiyyətdə etiraz ünvanında olan təlaşların səmərəsiz qalacağını yayır, süstlük toxumunu səpir və camaatı özünün qeyri-qanuni işlərini qəbul etməyə məcbur edirdi.

**c) Həzrət Əlinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> fəzilətlərini
söyləməyin qadağan edilməsi və
digərləri üçün hədislər uydurmaq**

Müaviyə Allah Rəsulunun Əhli-beytinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup>, xüsusilə də, Əmirəl-möminin Əlinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> mənəvi nüfuzunun qarşısını almaq üçün o həzrətin fəzilətlərinin yayılmasına mane olmağa çalışırdı. Bir tərəfdən, o həzrətin şüeləri və onu sevənlərlə o qədər sərt davranırdı ki, heç kim həzrət Əlinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> fəzilətlərini bəyan etməyə cürət etməsin. Digər tərəfdən də, göstəriş vermişdi ki, keçmiş xəlifələrin, xüsusilə də, Osmanın fəzilətləri barəsində saxta hədislər yazılıb nəql edilsin. Bu uydurma fəzilətləri nəql edən kəslər üçün çoxlu mükafatlar nəzərdə tutmuşdu.

İbn Əbil-Hədid Mötəzili bu barədə yazır: "Müaviyə bütün şəhərlərin valilərinə məktub yazaraq onlara belə bildirdi: "Osmana məhəbbət bəsləyənlər və onun fəzilətlərini

nəql edən kəsləri hakimiyyətə ən yaxın şəxslərdən hesab edərək onlara xüsusi ehtiram və qayğı göstərsinlər. Əgər kimsə onun (Osmanın) fəziləti barədə bir rəvayət nəql etsə, onun özündən başqa, atası və yaxınlarının da adlarını yazın ki, onların hamısına mükafatlar, hədiyyələr verim."

Məktubun bu hissəsi icra edildi və nəticədə, camaata çoxlu sayda hədiyyələr, bəxşislər verildi. Bir neçə il bu minvalla ötdü. Müaviyə ikinci dəfə də bir məktub yazdı: "Osmanın fəzilətləri barədə hədislər çox oldu, bundan sonra camaatdan digər səhabələrin, xüsusilə də, o iki xəlifənin fəziləti barədə hədis uydurub nəql etməsini istəyin. Əlinin fəzilətləri barədə nəql edilən hər bir hədis müqabilində həmin fəziləti başqası üçün nəql etməklə Əlinin fəzilətləri ilə mübarizə aparmağa başlayın!"

İbn Əbil-Hədid sözlərinə belə əlavə edir: "Müaviyə həzrət Əlinin ^(əleyhis-)_(salam) şübhələri ilə o qədər sərt rəftar edirdi ki, əgər Əmirəl-mömininin ^(əleyhis-)_(salam) şübhələrindən biri o həzrət barədə və ya ondan etibarlı şəxslərə bir hədis nəql etmək istəsəydi, ondan möhkəm əhd-peyman alıb bu

macəranı gizli saxlaması barədə ona and verdikdən sonra hədisi söyləyərdi.

Bu təzyiqlər və Müaviyənin Osman və digər xəlifələrin fəzilətlərinin yayılması istiqamətindəki bəxşisləri saxta hədislərin çoxalmasına, hər kəsin dünya malı üçün Müaviyənin nəzərdə tutduğu şəxslərin fəziləti barədə yalan hədislər nəql etməsinə səbəb oldu.”¹

Əhli-sünnənin bu böyük alimi kitabının başqa bir yerində yazır:

“Bəni-Üməyyə İmam Əlinin (əleyhis-salam) fəzilətlərinin aşkar olub yayılmasının qarşısını alır və bu barədə hədis nəql edənləri cəzalandırırdı. İş o yerə çatmışdı ki, əgər kimsə o həzrətdən, hətta onun fəziləti barədə deyil, dini hökmlərə aid bir hədis nəql etmək istəsəydi, o həzrətin adını çəkməyə cürət etməz, belə deyərdi: “عن ابي زينب” (ən əbi Zeynəb), yəni Əbu Zeynəb belə demişdir.”²

Diqqət yetirin, İmam Əlinin (əleyhis-salam) məşhur künyəsi "Əbülhəsən" idi, amma Əməvi hökumətinin yaratdığı şəraitdə şiələrə qarşı o

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 11, səh. 44-46 (ixtisarla).

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 4, səh. 73.

qədər sərt rəftar edilirdi ki, yalnız o həzrətin adı və ləqəblərini deyil, əksinə onun məşhur künyəsini də söyləmir və qeyri-məşhur olan künyəsindən (Əbu Zeynəbdən) istifadə edirdilər.

Keçmiş xəlifələr və hətta, Müaviyənin özü üçün fəzilətlərin uydurulması və onların minbər və dini mədrəsələrdə bəyan edilməsi haqda mərhum Təbərsi də "İhticac" kitabında açıqlamalar vermişdir.¹

Hədis elminin böyük alimlərindən olan İbn Əbil-Hədid nəql edir:

“Səhabənin fəzilətləri ilə bağlı ən çox uydurma və yalançı hədislər Bəni-Üməyyə hakimiyyəti dövründə düzəldilmiş və yayılmışdır. Hədis uyduranların hədəfi Bəni-Haşimə qarşı çıxmaqla Bəni-Üməyyə hakimiyyətinə yaxınlaşmaq (və mal-dövlət əldə etmək) olmuşdur.”²

Müaviyə hakimiyyəti bunlarla kifayətlənməyib hədis uyduranlardan birinə çoxlu miqdarda pul verdi ki, bəzi ayələrin

¹ Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 84; Mərhum Əllamə Əmini "Qədir" adlı dəyərli kitabında, xəlifələrin və hətta, Müaviyənin fəziləti haqda olan saxta hədisləri geniş şəkildə araşdırmışdır. ("Qədir", c. 7, 8, 9 və 10.)

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 11, səh. 546.

nazilolma səbəbini İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) düşmənlərinin xeyrinə və o həzrətin ^(əleyhis-salam) zərərinə təhrif etsin.

Müaviyənin (hədis uyduranlardan biri olan) Səmurə ibn Cundəbə dörd yüz min dirhəm verərək, "Bəqərə" surəsi, 204 və 205-ci ayələrin həzrət Əli ^(əleyhis-salam) barəsində nazil olmasını elan etdirməsi məsələsi məşhurdur¹:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا
فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ*
وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ
وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ.

“İnsanların eləsi vardır ki, onun dünya həyatı haqqındakı sözləri səni təəccübləndirər və qəlbində olana da Allahı şahid göstərər. Halbuki, o, düşmənlərin ən qatısı və qəddarıdır.

Onlar üz çevirdikləri (və sənin yanından xaric olduqları) zaman, yer üzündə fəsad törətmək üçün çalışır və əkin sahələri və mal-qaranı məhv edirlər, (halbuki, bilirlər) Allah fəsadı sevmir.”

¹ İbn Əbil Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c.4, səh. 73.

Halbuki, bu ayə təfsirçilərin sözlərinə əsasən, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* dövründə cinayət törətmiş olan münafiq Əxnəs ibn Şureyq barəsində nazil olmuşdu.¹

– وَ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ
“İnsanların eləsi də vardır ki, Allahın razılığını qazanmaq yolunda (Allah rızası üçün) öz canını satar (fəda edər)...”² – ayəsinin (Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* qatili olan) İbn Mülcəmin vəsfində nazil olduğunu bildirmişdi.

(Əslində isə bu ayə həzrət Əli *(əleyhis-salam)* barəsində “Ləylətul-məbit” macərəsində nazil olmuşdu. Bəli, bu ayə Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* fədakarlığının əzəməti barədə nazil olmuşdur. Şiə və sünni tarixçi və təfsirçilərinin nəqlinə əsasən, bu ayə “Ləylətul-məbit” hadisəsinə, yəni Məkkə müşriklərinin Allahın Rəsulunu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* öz evində qətlə yetirməyi istəmələrinə aiddir. İslam Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Allahın əmri ilə evi tərk etdi və həzrət Əli *(əleyhis-salam)* həmin gecə

¹ "Fəxri Razi", "Ruhul-məani", "Durrul-mənsur", "Məcməul-bəyan" və "Nümunə" təfsirləri (yuxarıdakı ayələrin təfsirində.)

² "Bəqərə" surəsi, ayə 207.

onun yerində yatdı. Sübh zamanı iti qılınclarla evə hücum edən müşriklər orada həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* olduğunu gördülər. Bu fədakarlıqla Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* müşriklərin əlindən nicat tapdı və həmin yerdən Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Mədinəyə hicrəti başlandı. Beləliklə, yuxarıdakı ayə Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* fədakarlığının əzəməti və hədsiz xətərlərin olmasına baxmayaraq, şücaət və fədakarlıqla həmin gecə Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yerində yatması ilə bağlı nazil olmuşdu.)¹

Bütün bu təlaşlar Ələvi fəzilət xətti, yəni Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* fəzilətləri barədə müsəlmanların şəkk-şübhəyə düşməsi və onun kin-küdurətlə əvəz olunması üçün idi. Bununla da, Müaviyə cahiliyyə təşəbbüsündən qaynaqlanan qara Əməvi – Bəni-Üməyyə xəttini yaymaq, öz dünyəvi məqsədlərinə nail olmaq istəyirdi.

d) Həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* nalayiq sözlər deyilməsini yaymaq

¹ Ayəni nazilolma səbəblərinin sənədləri ilə bağlı daha artıq məlumat əldə etmək üçün "Nümunə təfsiri", 2-ci cild, 47-ci səhifəyə, "Bəqərə" surəsinin 207-ci ayəsinin təfsirinə müraciət edin.

Müaviyə həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* fəzilətlərini ört-basdır etməklə, digər xəlifələr və bəzi səhabələrin qondarma fəzilətlərini yaymaqla kifayətlənmədi, əksinə o həzrəti söyməyə, ona nalayiq sözlər deməyə üz tutdu. Bundan öncə Şam əhalisi arasında adət-ənənəyə çevirdiyi bir məsələni digər islami şəhərlərdə, əyalətlərdə də yaydı; Əmirəl-möminin Əliyə *(əleyhis-salam)* məclislərdə, minbərlərdə və cümə namazının xütbələrində lənət göndərilməsinə və nalayiq sözlər söylənilməsinə göstəriş verdi.

Mərhum Əllamə Əmini əhli-sünnənin mötəbər qaynaqlarına istinad edərək yazır: “Müaviyə daima İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* məqamını kiçildən, gözdən salan rəvayətlərin uydurulması üçün israr edirdi və bu işi o qədər davam etdirdi ki, şamlı uşaqlar ona adət etdi və onunla böyüdü, böyüklər də bu əməllə qocaldılar.

Napak insanların qəlbində Əhli-beytə *(əleyhis-salam)* qarşı kin-küdurət möhkəmləndiyi zaman, həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* lənət göndərmək, nalayiq sözlər demək kimi çirkin bir adəti minbərlərdə, cümə və camaat namazlarının

ardınca, hər yerdə, hətta vəhyin nazil olduğu məkanda – Mədinədə də yaydı.”¹

Cahiz nəql edir: “Müaviyə namazın xütbəsinin sonunda pis ifadələrlə² həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* nalayiq sözlər deyib lənət göndərdi. Sonra həmin cümlələri bir məktubla bütün islami şəhərlərə göndərdi ki, cümə xətibləri onunla uyğun şəkildə o həzrətə nalayiq sözlər desinlər.”³

Həmçinin, nəql edilmişdir ki, Müaviyə öz namazının qunutunda həzrət Əli *(əleyhis-salam)*, Həsən *(əleyhis-salam)* və Hüseyinə *(əleyhis-salam)* lənət göndərirdi.⁴

İbn Əbil-Hədid Mötəzili yazır: "Müaviyənin əmri ilə xətiblər bütün şəhər və minbərlərdə həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* lənət göndərir, ona və onun pak ailəsinə nalayiq sözlər deyirdilər."⁵

Məşhur tarixçi Təbəri yazır: "Müaviyə Muğeyrə ibn Şöbəni Kufənin valisi təyin etdiyi zaman, ona dedi:

لا تَتَحَمَّ عَنْ شَتْمِ عَلِيٍّ وَ ذِمِّهِ

¹ "Qədir", c. 2, səh. 101.

² Bu sözləri İbn Əbil-Hədid "Nəhcül-bəlağənin şərhi", c. 4, səh. 56-da Cahizdən nəql edir. Həmin sözlərin nalayiq olmasına görə onları qeyd etməkdən çəkinirik.

³ İbn Əbil-Hədid "Nəhcül-bəlağənin şərhi", c. 4, səh. 56.

⁴ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 52; "Biharul-ənvar", c. 23, səh. 169.

⁵ İbn Əbil-Hədid "Nəhcül-bəlağənin şərhi", c. 11, səh. 44.

"Əliyə nalayiq sözlər söyləməkdən, məzəmmət etməkdən çəkinmə!"¹

Müaviyə bu işə o qədər ısrarlı idi ki, həcc mərasimində iştirak etdikdən sonra Mədinəyə daxil olduğu zaman, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* minbərində həzrət Əliyə *(əleyhis-səlam)* lənət göndərməyi qərara almışdı.

Ona dedilər: "Səd ibn Əbi Vəqqas buradadır və onun bu işdən xoşu gəlməyəcək. Yaxşı olar ki, bu işindən öncə onunla məsləhətləşsən."

Müaviyə öz məqsədini ona bildirdikdə, Səd dedi: "Əgər belə etsən, mən bir daha Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* məscidinə gəlməyəcəyəm."

Bunu belə görən Müaviyə Səd ibn Əbi Vəqqas həyatda olduğu müddətdə orada "lənət göndərmək" məsələsinə başlamadı.²

Əhli-sünnənin tanınmış və mötəbər kitablarından sayılan "Səhih Müslim"də bu barədə belə yazılır:

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 52; "Biharul-ənvar", c. 4, səh. 188 (Hicri 51-ci ilin hadisələri); İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 472.

² "İqdul-fərid", c. 4, səh. 366.

Müaviyə dedi: “Nə üçün Əbu Turaba (həzrət Əliyə (əleyhis-salam)) nalayiq sözlər söyləmirsən?”

Səd ibn Əbi Vəqqas cavabında dedi: “Allahın Rəsulundan (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Əlinin əzəmət və fəziləti barədə söylədiyi üç cümləni eşitdiyimə görə. Əgər onlardan biri mənim haqqımda olsaydı, mənim üçün qırmızı tüklü dəvələrə malik olmaqdan (çoxlu var-dövlət barədə kinayədir) daha yaxşı idi.

Sonra Səd ibn Əbi Vəqqas onları nəql etdi.¹

Həmin üç fəzilət aşağıdakılardan ibarətdir:

a) Təbuk müharibəsi ərəfəsində həzrət Əlini (əleyhis-salam) öz yerinə canişin olaraq Mədinədə qoyduqda, ona xitabən belə buyurdu:

أَمَّا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى إِلَّا أَنَّهُ لَا نُبُوَّةَ

بَعْدِي

“Sənin mənə nisbətinin Harunun (əleyhis-salam) Musaya (əleyhis-salam) olan nisbəti kimi olmasına razı deyilsənmi? Bu fərqlə ki, məndən sonra heç bir peyğəmbər olmayacaq!”

¹ “Səhih Müslim”, “Fəzailus-səhabə” başlığı, “Fəzailu Əliyyibni Əbi Talib” bölməsi, hədis 3 (ixtisarla).

b) Xeybər döyüşündə digərləri qalanı fəth edə bilmədikləri zaman buyurdu:

لَا عَظِيمَ الرَّايَةَ رَجُلًا يُحِبُّ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ وَ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولَهُ

"Bayrağı elə bir şəxsə verəcəyəm ki, o, Allah və Rəsulunu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* sevir, Allah və Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* da onu sevir." Sonra bayrağı həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* verdi və qələbə əldə olundu.

c) "Mübahilə" macərəsində "Ali-İmran" surəsinin 61-ci ayəsi – "Gəlin biz öz oğullarımızı, siz öz oğullarınızı, biz öz qadınlarımızı, siz öz qadınlarınızı, biz özümüzü, siz də özünüzü çağıraq..." – nazil olduğu zaman, Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* Əli *(əleyhis-salam)*, Fatimə *(əleyha-salam)*, Həsən *(əleyhis-salam)* və Hüseyini *(əleyhis-salam)* çağıraraq buyurdu:

اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلِي

"İlahi, (bunlar ayənin şamil olduğu) mənim xanədanımdır (Əhli-beytimdir)!"¹

Müaviyə qeyri-adi bir kin bəsləyən idi, bəlkə də, kimsə kin bəsləməkdə nadir halda ona çatardı. İş o yerə çatmışdı ki, İslam və hətta, bəzi Bəni-Üməyyə böyüklərinin bu çirkin və nifrət doğuran əməli tərک etməklə

¹ "Səhih Müslim", "Fəzailus-səhabə" başlığı, "Fəzailu Əliyyibni Əbi Talib" bölməsi, hədis 3 (ixtisarla).

bağlı istəyini geri çevirir və beləcə, öz işinə davam edirdi.

Əllamə Məclisi yazır: "İbn Abbas Müaviyə ilə görüşündə ona dedi: "Ey Müaviyə! Sən Əlini tanıyır, onun İslamdakı keçmişindən, fəzilət və məqamlarından da xəbərdarsan. İndi ki, dünyadan gedib, göstəriş ver minbərlərinizdə ona nalayiq sözlər deyilməsin."

Müaviyə həyasızcasına onun istəyini rədd etdi."¹

Əbu Osman Cahiz deyir: "Bəni-Üməyyədən bir qrupu bu işin mənfi təsirlərini nəzərə alaraq Müaviyəyə dedi: "Sən istədiyini şeyə nail oldun, artıq Əliyə lənət göndərməkdən əl çək!"

Cavab verdi: "Xeyr! Allaha and olsun, bu iş o qədər davam etməlidir ki, uşaqlar onunla böyüsün, böyüklər onunla qocalsın və heç kim Əlinin fəzilətlərini deməsin!"²

Ümumiyyətlə, bu planlar sayəsində həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* və onun xanədanına lənət göndərmək bir sünnə və adət-ənənə şəklinə

¹ "Biharul-ənvar", c. 33, səh. 256.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 4, səh. 57 və "Əl-Qədir", c. 2, səh. 102.

düşdü. Əməvilər zamanında bütün islami ölkələrdə yetmiş min minbər qurulmuşdu və onların üstündə həzrət Əliyə ^(əleyhis-) _(salām) lənətlər göndərirdilər.¹

Bu əməl Ömər ibn Əbdüləziz zamanına qədər davam etdi və onun mənfi nəticələri hər gün daha da aşkar olurdu, nəhayət, o, öz xilafəti zamanında (hicri 99-cu il) bütün islami şəhərlərə bir məktub göndərərək bu çirkin sünnənin ləğvinə hökm verdi.²

Bəli, Bəni-Üməyyə öz çirkin keçmişini gizlətmək, həzrət Əlinin ^(əleyhis-) _(salām) fəzilətlərinin yayılmasının və camaatın Ələvi yoluna – məktəbinə yönəlməsinin qarşısını almaq üçün o həzrətə lənət göndərməyə, nalayiq sözlər deməyə üz tutdular. Həqiqətdə, onlar özlərinin cinayətkar hökumətinin belə bir sünnə üzərində möhkəmlənəcəyini düşünürdülər. Bu, Mərvan ibn Həkəmin ona aşkarcasına işarə etdiyi bir məsələdir.

¹ Zəməxşəri, "Rəbiul-əbrar", c. 2, səh. 186 ("Əl-Qədir" in, c. 10, səh. 266-dakı nəqlinə əsasən).

² İbn Əsir, "Kamil", c. 5, səh. 42 və İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 4, səh. 58 (Müaviyə və onun tərəfdarlarının həzrət Əliyə ^(əleyhis-) _(salām) lənət göndərmək və nalayiq sözlər söyləmək sünnəsi barədə daha artıq məlumat əldə etmək üçün müraciət edin: "Qədir", c. 2, səh. 101 və c. 10, səh. 257; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 4, səh. 56; "İmamın ^(əleyhis-) _(salām) mesajı", c. 2, səh. 652; "Dairətul-məarifil-islamiyyətiş-şiiyyə", c. 1, səh. 59.

Tarixdə oxuyuruq ki, Mərvan ibn Həkəmdən "Nə üçün Əliyə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> lənət göndərir və nalayiq sözlər deyirsiniz, bu işin sizin üçün nə faydası vardır?" sualı soruşulduğu zaman, cavab verdi:

لَا يَسْتَقِيمُ لَنَا الْأَمْرُ إِلَّا بِذَلِكَ

"Bizim hökumətimiz bundan başqa bir işlə formalaşmayacaq."¹

Onlar belə çirkin və namərdcəsinə olan hərəkət və planı yaymaqla, Haşimi xanədanına əziyyət vermək, onları öldürmək və əsir etməyi öz muzdurları üçün sadə bir iş kimi göstərir və hətta, ona rəğbətləndirərək bəyənilən bir iş kimi nəzərə çarpdırır, onun sayəsində özlərinin mənfur dünyəvi məqsədlərinə nail olurdular.

4. İmam Həsən Müctəbanı ^(əleyhis- salam) şəhadətə çatdırmaq

Müaviyə bilirdi ki, İmam Həsən <sup>(əleyhis-
salam)</sup> həyatda olduğu müddətdə asanlıqla özünün uzunmüddətli məqsədlərinə və xilafətin Əməvi xanədanına keçməsinə nail olmayacaq. Xüsusilə də, İmam Həsənlə olan

¹ "Ənsabul-əşraf", c. 2, səh. 407; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 13, səh. 220 və "Qədir", c. 7, səh. 147, c. 8, səh. 264 və c. 9, səh. 392.

sülh sazişində yazılmışdı ki, Müaviyə özündən sonra kimisə xilafət üçün təqdim etməməli və həmin məsələni müsəlmanlara tapşırmalıdır.¹

Bu səbəbdən, Müaviyə yolu üzərindəki maneəni qaldırmaq və günahkar Yezidin səltənətinə şərait yaratmaq üçün başqa bir cinayətə əl atdı; İmam Həsəni *(əleyhis-salam)* şəhid etdi, amma belə böyük bir cinayətin mənfi nəticəsindən amanda qalmaq üçün gizli şəkildə və o həzrəti zəhərləməklə belə bir əməli yerinə yetirdi.

Şiə və sünni tarixçilərdən bir qrupu yazır: Müaviyə İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* zövcəsi olan Əşəs ibn Qeysin² qızına xəbər göndərdi ki, əgər o, Həsən ibn Əlini zəhərləsə, onu oğlu Yezidə alacaq. Müaviyə Əşəsin qızı Cödənin etimadını qazanmaq üçün ona yüz min dirhəm də yolladı. Əşəsin qızı öz əri İmam

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 38; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 65. (Əlbəttə, İbn Quteybənin, "Əl-İmamətu vəs-siyasə" kitabı, c. 1, səh. 184-də nəql etdiklərinə uyğun olaraq, Müaviyə söz vermişdi ki, onun ölümündən sonra xilafət İmam Həsən Müctəbaya *(əleyhis-salam)* çatacaq.) Belə olduğu halda, Müaviyənin İmam Həsəni *(əleyhis-salam)* şəhadətə çatdırmasındakı məqsədi daha da aydınlaşır. Həmin məqsədi Əllamə Əmini, "Qədir", c. 11, səh. 9-da "Məqatilit-talibin" kitabının müəllifi Əbülfərəc İsfahanidən nəql edir. İbn Əbdülbirr də "İstiaab", c. 1, səh. 438-439-da yazır: "İmam Həsən *(əleyhis-salam)* onunla şərt kəsmişdi ki, Müaviyənin ölümündən sonra xilafət İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* ixtiyarında olacaq."

² Əşəs ibn Qeysin keçmişi və həyatı barədə məlumat üçün "İmamın mesajı *(əleyhis-salam)*", c. 1, səh. 644. 19-cu xütbənin şərhinə müraciət edin.

Həsən Müctəbanı *(əleyhis-salam)* zəhərləyərək onu şəhadətə yetirməyi qəbul etdi.

Əlbəttə, Müaviyə onu heç bir zaman Yezidə almadı.¹

İbn Əbdülbirr, İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* şərh-halında yazır:

وَ قَالَتْ طَائِفَةٌ: كَانَ ذَلِكَ مِنْهَا بِتَدْسِيسِ مُعَاوِيَةَ إِلَيْهَا وَ مَا بَدَلَ

لَهَا فِي ذَلِكَ.

Bəziləri deyir ki, həmin qadın Müaviyənin hiyləsi və ona pul göndərməsi nəticəsində, o həzrəti zəhərləmişdi.”²

Tanınmış tarixçi Əbülfərəc İsfahani yazır: "Müaviyə camaatdan oğlu Yezid üçün beyət almaq istəyirdi, lakin İmam Həsən *(əleyhis-salam)* və Səd ibn Əbi Vəqqasın varlığı onun işini çətinləşdirirdi. Həmin səbəbdən, hər iki şəxsi zəhərlədi.”³

İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* şəhadət xəbəri Şama yetişdiyi zaman, Müaviyə və onun cinayətkar adamlarının sevinib səcdəyə düşməsi çox

¹ Şiə və sünnilərin mötəbər tarixi kitablarına müraciət edin: Müfid, "İrşad", səh. 356; İbn şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 47-49; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 147; Süyuti, "Tarixul-xuləfa", səh. 214; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c. 16, səh. 29; "Mux-təsəru tarixi Dəməşq", c. 7, səh. 39; Sibte ibn Cuzi, "Təzkirətul-xəvas", səh. 191.

² İbn Əbdülbirr, "İstiab", c. 1, səh. 440.

³ "Məqatilul-talibin", səh. 48.

təəssüf doğurucu bir haldır.¹ Şübhəsiz ki, Müaviyə öz mənfur məqsədlərinə nail olmaq üçün yolu üzərindəki bütün maneələri aradan qaldırmaq və yolu Bəni-Üməyyə üçün irsi olaraq açmağa çalışırdı. Bu mühüm maneələrdən biri ləyaqət, fərdi üstünlük və ailə əzəmətinə malik olan İmam Həsən Müctəba *(əleyhis-salām)* idi. Bu səbəbdən, öz əlini bu dəhşətli cinayətə bulaşdırdı və dünyapərəst bir qadının vasitəsi ilə – öz düşüncəsində – məqsədinə nail oldu.

5. Müxtəlif bəhanələrlə şiələri öldürmək

Müaviyə öz qüdrətini möhkəmlətdikdən və İmam Həsən Müctəbanı *(əleyhis-salām)* zəhərlədikdən sonra, sülh sazişinin maddələrinin², insanlıq və dini prinsiplərin ziddinə olaraq Əmirəlmömininin *(əleyhis-salām)* şiələrinin kütləvi şəkildə öldürülməsinə əl atdı, belə ki, öz müxaliflərini aradan qaldırmaqla öz çirkin məqsədləri üçün yolu açsın.

¹ "Əl-İmamətu vəs-siyasət", c. 1, səh. 196; "İqdu-l-fərid", c. 4, səh. 361 və İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 49.

² Sülh sazişinin maddələrinin birində belə qeyd edilmişdi:

وَأَنْ يُؤْمَنَ شِيعَتَهُ، وَلَا يَتَعَرَّضَ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ
"Həzrət Əlinin şiələrinin əmniyyətinə zəmanət verməli və onların heç birinə toxunmamalıdır." (İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 3; Müfid, "İrşad", səh. 355.)

İbn Əbil-Hədid bu dövrə işarə edərək yazır: "İmam Həsən ^(əleyhis-salam) şəhid edilənə qədər şiələrə təzyiq göstərilməsi davam etdi. Ondan sonra şiələrə təzyiq göstərilməsi və çətinliklər o qədər artdı ki, hər bir şiə öldürülmək, sürgün edilmək və ya sərgərdan olmaqdan qorxuda idi."¹

İmam Baqir ^(əleyhis-salam) Müaviyə əsrinin dəhşətli və qaranlıq mühitinə işarə edərək buyurur:

وَكَانَ عِظْمٌ ذَلِكَ وَكِبْرُهُ زَمَنَ مُعَاوِيَةَ بَعْدَ مَوْتِ الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
فَقُتِلَتْ شِيعَتُنَا بِكُلِّ بَلَدَةٍ وَ قُطِعَتِ الْأَيْدِي وَ الْأَرْجُلُ عَلَى الظَّنَّةِ وَ كَانَ
مَنْ يُذَكِّرُ بِحُبِّنَا وَ الْأَنْقِطَاعِ إِلَيْنَا سُجِنَ أَوْ نُهِبَ مَالُهُ أَوْ هُدِمَتْ دَارُهُ

“Müaviyə dövründə şiələr üçün ən böyük və ən çox təzyiqlər İmam Həsənin ^(əleyhis-salam) şəhadətindən sonra olmuşdur. Həmin zamanlar hər bir şəhərdə bizim şiələrimiz öldürülür, əl-ayaqları cüzi bir bəhanə və gümanla kəsilirdi. Sərt və şiddətli rəftarlar elə bir həddə idi ki, əgər kiminsə bizim dostumuz olması bilinsəydi, zindana salınar, malı-mülkü müsadirə edilər və ya evi viran qoyulardı.²

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 11, səh. 46.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c.11, səh.43 və "Biharul-ənvar", c.44, səh.68.

Sonra Müaviyə Kufənin rəhbərliyini Ziyad ibn Əbihə tapşırırdı¹. Həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* şiələrini yaxşıca tanıyan Ziyad onları təqib etməyə başladı və həzrətin çoxlu nüfuzlu və tanınmış dostlarını qətlə yetirdi. Ziyadın sərt rəftar və cinayətlərini İbn Əbil-Hədid Mötəzili belə təsvir edir:

فَقَتَلَهُمْ تَحْتَ كُلِّ حَجَرٍ وَ مَدْرٍ، وَ أَخَافَهُمْ، وَ قَطَعَ الْأَيْدِي وَ
الْأَرْجُلَ، وَ سَمَلَ الْعُيُونَ وَ صَلَبَهُمْ عَلَى جُدُوعِ النَّخْلِ، وَ طَرَدَهُمْ وَ
شَرَّدَهُمْ عَنِ الْعِرَاقِ؛ فَلَمْ يَبْقَ بِهَا مَعْرُوفٌ مِنْهُمْ

"Ziyad həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* şiələrini harada olsa tapıb üzə çıxarır və qətlə yetirirdi. Onları qorxu və vəhşətə salır, əl-ayaqlarını kəsir, onların gözlərini hədəqəsindən çıxarır, dar ağacından asırdı. Onlardan bir qrupunu İraqdan didərgin salmışdı, belə ki, artıq İraqda nüfuzlu bir şiə qalmamışdı."²

Ziyadın cinayətləri İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* Müaviyəyə yazdığı məktubda da qeyd

¹ Ziyadın şərh-halı bundan əvvəl qeyd edildi.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 11, səh. 44; Möhtərəm tədqiqatçı Şeyx Baqir Qurəşi yazır: Ziyad Kufədən şiələri təmizləmək və onların izzətini aradan aparmaq qərarına gəlmişdi. Həmin səbəbdən, əlli min Kufə şiəsini İraqdan Xorasana didərgin etmişdi. Əlbəttə, həmin əhali orada (Xorasanda) şiəliyin yayılması və əməvilərin əleyhinə müqavimət və mübarizə dəstələrinin təşkil olunmasına səbəb olmuşdu. ("İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* həyatı", c. 2, səh. 178.)

edilmişdir. O həzrətin məktubunun bir hissəsində belə oxuyuruq:

ثُمَّ سَلَّطْتُهُ عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ، يَقْتُلُهُمْ وَ يَقَطِّعُ أَيْدِيَهُمْ وَ أَرْجُلَهُمْ
مِنْ خِلَافٍ، وَ يُصَلِّبُهُمْ عَلَى جُذُوعِ النَّخْلِ

"Sonra Ziyadı müsəlmanlara hakim etdin və o da, onları qətlə yetirdi, əl-ayaqlarını çarpaz (və dəhşətli şəkildə) kəsdi və onları dar ağacından asdı."¹

Hücr ibn Udəyyin şəhadəti

Hücr ibn Udəyy Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) böyük səhabələrindən idi. Şiə və sünni alimləri onun əzəməti barədə dəyərli ifadələr nəql etmişlər: "Yaş baxımından Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) digər səhabələrindən kiçik olmasına baxmayaraq, əzəmət cəhətindən səhabələrin böyüyü idi."

Hakim Nişapuri "Müstədrək" kitabında onu "Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabələrinin rahibi" adı ilə yad etmiş, İbn Əsir "Usdul-ğabə"də, İbn Həcər Əsqəlani "Əl-İsabə"də onu "Hucrul-xəyr" (xeyir otağı, mənzili) deyə xatırlamışlar. Onun abid bir şəxs və daimi olaraq dəstəmazlı olduğunu, eyni zamanda,

¹ "Əl-imamətu vəs-siyasət", c. 1, səh. 203; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 213.

dəstəmaz aldığı zaman namaz qıldığını qeyd etmişlər.

İbn Əbdülbirr "Əl-İstiab" və İbn Əsir "Usdul-ğabə"də onu "Duası qəbul edilən" adı ilə xatırlamışlar.¹

Şiə və əhli-sünnə tarixçilərinin də nəql etdiyi kimi, Müaviyə və məmurları tərəfindən törədilən böyük cinayətlərdən biri, Hücr ibn Udeyy və dəyərli tərəfdarlarının şəhadətidir. Onlar ləyaqətli insanlar, zahidlik, təqva və imanda ad çıxarmış şəxslər idi. Yalnız həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* ardıcılı olduqları və Ziyadın o həzrətin barəsində dediyi nalayiq sözlərə qarşı çıxdıqlarına görə faciəvi şəkildə şəhid edilmişlər. Hadisənin xülasəsi belədir:

Muğeyrə ibn Şöbə Müaviyə tərəfindən Kufəyə hakim olduğu zaman, Müaviyənin göstərişi ilə xütbə və söhbətlərində həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* qarşı nalayiq və xoşagəlməz sözlər deyirdi. Belə hallarda Hücr ibn Udəyy onun müqabilində dayanaraq həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* fəzilətlərindən danışır və Müaviyəni rüsvay edirdi. Kufənin tanınmış və nüfuzlu

¹ Daha çox məlumat əldə etmək üçün "Usdul-ğabə", c. 1, səh. 385; "Əl-İsabə", c. 1, səh. 314; "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 6, səh. 236-dan sonraya; "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 569-dan sonraya və "Qədir", c. 11, səh. 53-dən sonraya müraciət edə bilərsiniz.

şəxsiyyətlərindən olan Hücr öz bəyan və çıxışları ilə Muğeyrənin planlarını alt-üst edirdi.

Kufənin əksər əhalisi də onunla razılaşıaraq Muğeyrənin sözlərinə qarşı çıxırdılar. Əlini onların qanına bulamaqdan çəkinən Muğeyrə buna səbr etməsinə baxmayaraq, Hücrü sözlərinin nəticəsindən qorxudur və deyirdi ki, bütün hakimlər mənə kimi olmayacaq, onlar sənə müqabilində şiddət və zor tətbiq edəcəklər.

Muğeyrə hicri 51-ci ildə həlak edildi və bu zaman Müaviyə Bəsrənin valisi (hakimi) olan Ziyad vəzifəsini saxlamaqla Kufəyə vali təyin etdi. Ziyad da digər valilər kimi Müaviyənin göstərişi ilə zülm edərək həzrət Əli ^(əleyhissalam) haqqında minbərlərdə xoşagəlməz və nalayiq sözlər deməyə başladı və Hücrün müxalifətçiliyi ilə üzləşdi.

Belə xoşagəlməz sözlərə dözməyən Hücr ibn Udəyy və onun tərəfdarları Müaviyənin zalım hakimiyyəti müqabilində dayandılar və Ali-Əbu Süfyan və Şam hakimini ifşa etməkdən əl çəkmədilər, həmçinin, zalım Ziyadın təhdidlərinə əhəmiyyət vermədilər. Sonunda, Ziyad onları həbs etdirdi və onların

məzəmməti və təhqiri ilə bağlı məktub yazaraq Şama yolladı.

Hücr və tərəfdarlarını (Dəməşqin yaxınlığındakı) "Mərcu Əzra" adlı yerdə saxladılar ki, Müaviyə tərəfindən hökm çıxarılsın.

On dörd nəfər olan bu qrupdan yeddi nəfəri bəzilərinin Müaviyənin yanında vasitəçiliyi sayəsində xilas oldu, amma Hücr və onunla birlikdə müqavimət göstərən altı nəfər dindar olmaq və həzrət Əliyə ^(əleyhis-salam) məhəbbət bəsləmək günahı (ittihamı) ilə faciəli şəkildə şəhadətə çatdırıldılar.¹

(Əhli-sünnənin tanınmış kitablarından olan) "Kənzul-ümmal"-da Hücrün şəhadət zamanı belə vəsiyyəti etdiyi qeyd edilmişdir:

لَا تُطَلِّقُوا عَنِّي حَدِيداً وَ لَا تَغْسِلُوا عَنِّي دَمًا وَ اَدْفِنُونِي فِي ثِيَابِي،

فَإِنِّي لَاقِ مُعَاوِيَةَ بِأَجَادَّةٍ وَ إِنِّي مُخَاصِمٌ

"Mənim əlimdən, ayaqlarımdan zəncirləri açmayın, qanıma yumayın və məni öz paltarımda dəfn edin, çünki Qiyamət günü Müaviyə ilə bu vəziyyətdə görüşmək və

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 187-207; İbn Əsir, "Kamilu fit-tarix", c. 3, səh. 472-486; "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 6, səh. 235-242; "Murucuz-zəhəb", c. 3, səh. 3; "Qədir", c. 11, səh. 37-dən sonra; "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 569-586-ya müraciət edin.

Allahın aramızda hökm verməsini istəyirəm."¹

Hücr və tərəfdarlarının qəbri günümüzdə Dəməşqin yaxınlığındakı Mərcu Əzra məntəqəsində yerləşir, tanınmış və məşhurdur, eyni zamanda əksər müsəlmanların ziyarətghına çevrilmişdir.

Hücr ibn Udəyy və tərəfdarlarının şəhadəti istər həmin zamanda, istərsə də, sonrakı zamanda camaatın şiddətli etirazına səbəb olmuş və Müaviyənin həyatındakı ən pis ləkə kimi xatırlanmışdır.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Müaviyəyə yazdığı məktublardan birində Hücr və tərəfdarlarının şəhadətinə işarə edərək belə buyurur:

أَلَسْتَ قَاتِلَ حُجْرٍ، وَ أَصْحَابَهُ الْعَابِدِينَ الْمُخْبِتِينَ، الَّذِينَ كَانُوا
يَسْتَفْظِعُونَ الْبِدْعَ، وَ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ، وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ،
فَقَتَلْتَهُمْ ظُلْمًا وَ عُدْوَانًا، مِنْ بَعْدِ مَا أُعْطِيَتْهُمْ الْمَوَاقِيقَ الْغَلِيظَةَ، وَ
الْعُهُودَ الْمُؤَكَّدَةَ، جُرْأَةً عَلَى اللَّهِ وَاسْتِخْفَافًا بِعَهْدِهِ

"Ey Müaviyə! Sən Allah qarşısında təvazökar və abid olan Hücr və tərəfdarlarını qətlə yetirən kəs deyilsənmi? Onlar

¹ "Kənzul-ümmal", c. 11, səh. 353, hədis 31724; "Usdul-ğabə", c. 1, səh. 386; "İsabə", c. 1, səh. 315.

bidətlərdən uzaq olan, yaxşı işlərə dəvət edən və pis işlərdən çəkindirənlər idilər, amma sən onları zülm və düşmənçiliklə – onlara heç bir şey etməməyin barədə möhkəm əhd-peyman bağladıqdan sonra – qətlə yetirdin və bu əməli Allah müqabilində itaətsizlik etmək və onun peymanını yüngül saydığın üçün yerinə yetirdin."¹

Ayişə də Müaviyə ilə görüşündə ona belə demişdi: "Nə üçün Hücr və onun tərəfdarlarını öldürdün?"

Müaviyə cavab verdi: "Ümmətin məsləhətini (xeyrini) bunda gördüm."

Ayişə dedi: "Allahın Rəsulundan *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* onların barəsində belə buyurduğunu eşitmişəm:

سَيَقْتُلُ بَعْدَرَاءَ نَاسٍ، يَغْضِبُ اللَّهُ لَهُمْ وَ أَهْلُ السَّمَاءِ

"Tezliklə, Əzra məntəqəsində bir qrup insan öldürüləcək ki, Allah və səma əhli onlara görə qəzəblənəcəkdir.""²

Həsən Bəsridən nəql edilir ki, deyirdi: Müaviyə dörd çirkin iş tutub ki, onların hər

¹ "İmamətu vəs-siyasə", c. 1, səh. 203; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 213.

² "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 6, səh. 241 və "İsabə", c. 1, səh. 315

biri böyük günah və cinayət hesab olunur və Müaviyənin cinayətkarlığına kifayət edər... O dörd əməldən biri Hücr ibn Udeyyin qətlidir. Sonra iki dəfə dedi:

وَيْلًا لَهُ مِنْ حُجْرٍ وَأَصْحَابِ حُجْرٍ

“Vay olsun ona (Müaviyəyə) Hücr və Hücrün dostlarının əhvalatına görə!”¹.

Hücrün şəhadət macərası o qədər məzlumcasına olmuşdur ki, Müaviyənin özü də – zahirə – onun axirətdəki nəticəsindən qorxurdu!

İbn Əsir “Əl-Kamil” kitabında İbn Sirindən nəql olunur ki, Müaviyə ölüm zamanında deyirdi:

يَوْمِي مِنْكَ يَا حُجْرُ طَوِيلٌ

"Ey Hücr! (Allah yanında mühakimə olmaq) üçün sənənlə uzun günlərim olacaq!"²

Əmr ibn Həmiqin şəhadəti

Müaviyə tərəfindən şəhadətə çatdırılan böyük İslam şəxsiyyətlərindən biri də Əmr

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 208 və İbn Əsir, “Əl-Kamilu fit-tarix”, c. 3, səh. 487.

² İbn Əsir, “Kamilu fit-tarix”, c. 3, səh. 487.

ibn Həmiq Xüzaidir. O, Allah Rəsulunun
(*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) səhabələrindən idi.

Tarixçi və mühəddislərin nəqlinə əsasən, bir gün o, Allah Rəsulunu (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) südlə sirab etmiş və o həzrət onun barəsində belə dua buyurmuşdu:

اللَّهُمَّ مَتَّعْهُ بِشَبَابِهِ

"İlahi, onu cavanlığından faydalandır!"

Bu duanın bərəkəti nəticəsində Əmrin ömründən səksən il keçməsinə baxmayaraq, saç-saqqalında ağ tük gözə dəymirdi.¹

O, Əmirəl-möminin Əlinin (*əleyhis-salam*) xas şüələrindən idi. İmam Kazim (*əleyhis-salam*) Əmirəl-mömininin (*əleyhis-salam*) xüsusi tərəfdarlarını sadaladığı zaman, Əmr ibn Həmiqin də adını çəkmişdir.²

Əmirəl-möminin Əli (*əleyhis-salam*) Siffeyn döyüşü zamanı Əmr vəfadarlıq və hazırlığını elan etdikdə, ona buyurdu:

لَيْتَ أَنَّ فِي جُنْدِي مِائَةً مِثْلَكَ

¹ "Kənzul-ummal", c. 13, səh. 495; İbn Həcər, "Təhziibut-təhziib", c. 8, səh. 21; "Usdul-ğabə", c. 4, səh. 100; "Biharul-ənvar", c. 18, səh. 12.

² "Biharul-ənvar", c. 22, səh. 343.

"Kaş, qoşunumda yüz nəfər sənin kimi olaydı!"¹

Əmr ibn Həmiq həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* məhəbbət bəslədiyi üçün Müaviyə ona kin bəsləyirdi, nəhayət, öz xilafəti zamanında onu təqib etdirdi. Əmr ibn Həmiq öz şəhərindən qaçdı, amma Müaviyə namərdcəsinə onun zövcəsi Amənəni iki il müddətində Dəməşq zindanında həbs etdirdi, sonunda Müaviyənin məmurları Musel məntəqəsində Əmri ələ keçirib onu faciəli şəkildə şəhadətə çatdırdılar, sonra onun başını Ziyada və o da, Müaviyəyə göndərirdi.²

Tarixçilər yazır:

"İslamda ilk dəfə başı şəhər-şəhər gəzdirilən şəxs Əmr ibn Həmiq Xüzai olmuşdur."

İbn Səd "Təbəqat" kitabında (təbein böyüklərindən olan) Şuəbidən nəql edərək belə yazır:

أَوَّلُ رَأْسٍ حُمِلَ فِي الْإِسْلَامِ رَأْسُ عَمْرِو بْنِ الْحَمِقِ

¹ "Biharul-ənvār", c. 32, səh. 399; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh-i", c.3, səh. 182.

² Təbəri yazır: "Onu Museldə tutdular və şəhadətə çatdırdılar." ("Təbəri tarixi", c. 4, səh. 197.) Amma İbn Sədin "Təbəqat"dakı nəqlinə uyğun olaraq (c. 6, səh. 25) onu Cəzirə məntəqəsində ələ keçirdilər və şəhadətə çatdırdılar.

"İslamda ilk dəfə şəhərbəşəhər gəzdirilən baş Əmr ibn Həmiqin başı olmuşdur."¹

Müaviyənin göstərişi ilə Əmrin kəsilmiş başı onun zövcəsi üçün zindana göndərildi. Şam hakiminin daşqəlbli məmurları o şəhidin başını Amənənin qucağına tulladılar və Amənə də ərinin ayrılığı ilə bağlı atəşin, hüzn və kədərlə dolu cümlələr söylədi.²

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Müaviyəyə yazdığı məktubda Əmr ibn Həmiqin şəhadətinə işarə edərək o böyük şəxsiyyəti əzəmətlə yad etmiş və buyurmuşdur:

أَوْ لَسْتَ بِقَاتِلِ عَمْرٍو بْنِ الْحَمِقِ، الَّذِي أَخْلَقْتَ وَ أَبَلْتَ وَجْهَهُ

الْعِبَادَةُ

"Sən ibadətin çoxluğundan üzü zəifləmiş (solmuş) Əmr ibn Həmiqi qətlə yetirən kəs deyilsənmi?!"³

Bəli, Müaviyə həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* şiələrini, xüsusilə də, nüfuzlu şəxsləri öldürmək, şiələr arasında qorxu və vəhşət yaratmaqla Əmirəl-

¹ "Təbəqat", c. 6, səh. 25. İbn Həcər Əsşəlani də yazır:

أَوَّلُ رَأْسِ أَهْدَى فِي الْأَسْلَامِ، رَأْسُ عَمْرٍو بْنِ الْحَمِقِ، بُعِثَ بِهِ زِيَادٌ إِلَى مُعَاوِيَةَ

² "Əl-Qədir", c. 11, səh. 41-44; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 197; İbn Səd, "Təbəqat", c. 6, səh. 25; "İsabə", c. 2, səh. 533; "Kənzul-ummal", c. 13, səh. 497; İbn Əbi Şeybə, "Musənnəf", c. 8, səh. 357; "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 19, səh. 202; "Əyanuş-şiə", c. 8, səh. 376.

³ "Əl-İmamətu vəs-siyasət", c. 1, səh. 203. ("Biharul-ənvar", c. 44, səh. 213. azacıq fərqlərlə.)

möminindən ^(əleyhis-) *(salam)*, əslində isə həqiqi İslamdan intiqam almaq ardınca idi ki, Əməvi xəttini daha da möhkəmləndirsin və yolu öz məqsədləri üçün açsın.

6. Müxalifləri iqtisadi sıxıntı və mühasirədə saxlamaq

Məşhur tarixçi Yəqubi İslam Peyğəmbərinin ^(səlləllahu əleyhi) *(və alihi və səlləm)* belə buyurduğunu nəql edir:

إِذَا بَلَغَ بَنُو أَبِي الْعَاصِ ثَلَاثِينَ رَجُلًا جَعَلُوا مَالَ اللَّهِ دُولًا وَ عِبَادَهُ

خَوْلًا وَ دِينَهُ دَخَلًا

"Əbul Asın (Üməyyənin oğlu) övladları otuz nəfərə çatdıqda, beytül-malı öz ixtiyarlarına keçirər, Allah bəndələrini özlərinə qul, Allahın dinini isə aldatma vasitəsi edərlər."¹

Bu üç prinsip zalım hökumətlərin təməlidir və Bəni-Üməyyə hökuməti onların əsasında formalaşmışdır. Öz hakimiyyətinin əvvəlki illərində hiylə və yanlış siyasətlə meydana ayaq basan Müaviyə çoxlu bəxşiş

¹ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 172; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 3, səh.

və hədiyyələr, düşmənlərə nisbətə özünü səbirli göstərmək, onları görməzdən gəlməklə onları sazişə tərəf çəkməyə təlaş göstərir və hər bir yolla hamının onun hökuməti müqabilində təslim olmasını, yaxud da, ən azı sükut etməsini istəyirdi. Hökumətinin təməllərini möhkəmləndirdikdən sonra öz həqiqi simasını göstərdi və biçarə camaatı iqtisadi böhranda saxlayıb təzyiqlərə məruz qoydu.

İslami ölkənin əmlakını, ümumi sərvətini valilərə, dostlarına və öz yaxınlarına havayı şəkildə təqdim edən Müaviyə öz müxaliflərinə qarşı ağır iqtisadi qayda-qanunlar təyin etdi və camaatın çoxu fəqirlik və fəlakətlə üzləşməli oldu. O, bu işləri ona görə edirdi ki, bir nəfər belə onun əleyhinə qiyam etmək fikrinə düşməsin.¹

Bu siyasət Yezidin dövründə də davam etdirildi, hətta Abdullah ibn Abbas kimi şəxslərə də tətbiq olundu. Abdullah ibn Abbas Yezidə yazdığı bir məktubda həmin məsələyə belə etiraz edir:

¹ "İqdul-fərid", c. 4, səh. 259.

فَلَعَمْرِي مَا تُؤْتِينَا مِمَّا فِي يَدَيْكَ مِنْ حَقِّنَا إِلَّا الْقَلِيلَ وَ إِنَّكَ لَتَحْسِبُ
عَنَّا مِنْهُ الْعَرِيضَ الطَّوِيلَ

"Canıma and olsun! Sən bizim haqqımızdan bizə az bir şeydən başqa, heç nə vermədin, onun hamısını özünə götürmüşən."¹

Müsəlmanların mal-dövlətinə sahiblənməyi nəzərdə tutan Müaviyə hər gün bir hökm verirdi. Bir gün hökm verdi ki, Sasani padşahlarının Kufənin ətrafında yerləşən bütün əraziləri mənimsənilsin. Həmin göstərişin ardınca sözügedən geniş, abad və münbit ərazilər Müaviyənin xüsusi mülkiyyətinə keçdi. Hər il bu ərazilərin gəliri beş milyon dirhəmə qədər çatdırdı.

Başqa bir gün hökm verdi ki, Bəsrə və onun ətrafındakı mülklər də bu ərazilərə əlavə edilsin.

Üçüncü mərhələdə isə belə göstəriş verdi: "İranlı rəiyyətin Novruz və Mehregan² bayramı günlərində Sasani padşahlarına

¹ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 248; "Biharul-ənvər", c. 45, səh. 324; "İqdul-fərid", c. 4, səh. 358

² Mehregan (مهردادگان) – İran xalqları və zərdüştilikdə müqavilə, dostluq və sevgi ilahı Mehrin (مهر) şərəfinə keçirilən bayram.

verdiyi hədiyyələr bu gündən etibarən onun xilafətinə verilsin."¹

Müaviyənin belə bir məntiqi var idi: Torpaq Allaha məxsusdur və mən də onun xəlifəsiyəm, könlüm necə istəyirsə, elə də edəcəyəm.

الأَرْضُ لِلَّهِ وَ أَنَا خَلِيفَةُ اللَّهِ فَمَا آخُذُ مِنْ مَالِ اللَّهِ فَهُوَ لِي وَ مَا

تَرَكَتُهُ كَانَ جَائِزاً لِي

“Torpaq (yer) Allaha məxsusdur və mən də onun xəlifəsiyəm. Belə olduğu halda, hansısa bir mala yiyələnsəm, mənə aiddir, əgər yiyələnməsəm, yenə də istifadə etmək ixtiyarına malikəm.”²

Müaviyənin məntiqinə əsasən, şəhər və vilayətlər ayrı-seçkiliklə və fərqli idarə olunurdu. Belə ki, Müaviyə hökumətinin ən yaxşı hamiləri olan Şam camaatı asayiş və rifahda həyat sürür və ərzaq çoxlu miqdarda və münasib qiymətlərlə onların ixtiyarında qoyulurdu. Arada da Müaviyənin bəxşiş və hədiyyələrindən faydalanırdılar. Amma digər şəhərlərin əhalisi ən ağır iqtisadi təzyiq və çətinliklərə məruz qalırdı.

¹ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 218. "İslamda Ayişənin rolu", 3-cü hissə, səh. 157.

² "Qədir", c. 8, səh. 349 ("Murucuz-zəhəb", c. 2, səh. 79-dan nəqlən).

Xüsusilə də, şiələrin və Əmirəl-möminin ^(əleyhis-salam) aşiqlərinin əsas mərkəzi olan Kufə şəhəri həddən artıq dəhşətli və acınacaqlı bir vəziyyətlə qarşı-qarşıya idi. Kufə valisi Muğeyrə ibn Şöbə Kufə əhalisindən ümumi ərzaqı belə əsirgəyirdi. Müaviyənin bu ayrı-seçkilik siyasəti ondan sonra on illərlə davam etdi. Hətta, Ömər ibn Əbdüləziz – deyilənə görə onların ən ədalətlisi idi – şamlıların aylıq haqlarına on dinar atırdığı halda, İraq əhalisi üçün heç bir şey əlavə etmədi.¹

Abad islami şəhərlərin ərazilərinin qəsb olunması Bəsrə və Kufə ilə bitmirdi, Müaviyə ondan sonra Yəmən, Şam və Beynun-Nəhreyn² ərazilərinə də əl atdı. Daha sonra keçmişdə “Xalisə” və “Tuyul³” ünvanını daşıyan əraziləri də onların sahiblərinin əlindən alaraq öz ixtiyarına keçirdi.

O, hətta müqəddəs Məkkə və Mədinə şəhərindən də əl çəkmədi; hər il bu iki şəhərdən vergi və xərac ünvanında xurma və buğda alırdı. Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)

¹ "İqdul-fərid", c.4, səh. 259. Daha artıq məlumat üçün müraciət edin: "İslamda Ayişənin rolu", 3-cü hissə.

² Dəclə və Fərat çaylarının arasındakı ərazilər

³ Şah və ya hakimin bir şəxsə vergi və xəraclarından istifadə etsin deyən verdiyi torpaq

övladlarına məxsus olan Fədək torpağını Mərvan ibn Həkəmin ixtiyarında qoydu ki, onun vergi və xəraclarından istifadə etsin.¹

İbn Əbdu Rəbbih yazır:

"Müaviyənin hakimiyyəti dövründə beytül-maldan müqəddəs Mədinə şəhərinə heç bir büdcə ayrılmamışdı,² ona görə ki, bu şəhərdə Əməvi hökuməti ilə müxalifətçilik edən böyük kəslər yaşayırdı."

Müaviyə tərəfindən təyin edilən valilər həmin ərazilərdəki camaatı əmlaklarını çox aşağı qiymətə satmağa məcbur edirdilər, Mədinənin ətrafındakı torpaqlardan çoxunu zorla hökumətin ixtiyarına keçirdilər.

Müaviyənin göstərişi ilə bəzən Mərvan ibn Həkəm, bəzən də Səid ibn As Mədinədə hakimlik edir və onların hər ikisi Mədinə camaatını, xüsusilə də, qəbilə başçılarını iqtisadi cəhətdən zəiflətməkdə əllərindən gələni əsirgəmirdilər.³

İmam Əli *(əleyhis-salam)* övladları, o həzrətin əqidə və məktəbinin tərəfdarları ilə mübarizə aparmağı qarşısına məqsəd qoyan Müaviyə

¹ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 305.

² "İqdul-fərid", c. 4, səh. 358.

³ "İqdul-fərid", c. 4, səh. 259.

məktub yazaraq bütün məmurlarına belə elan etmişdi:

أَنْظُرُوا إِلَى مَنْ قَامَتْ عَلَيْهِ الْبَيِّنَةُ أَنَّهُ يُحِبُّ عَلِيًّا وَ أَهْلَ بَيْتِهِ فَأَحْوَهُ
مِنَ الدِّيَّوَانِ وَ أَسْقَطُوا عَطَاءَهُ وَ رِزْقَهُ

“Diqqətli olun, kimin Əli və onun əhli-beytinin şüalərindən olması sübuta yetirilsə, onun adını beytul-malın dəftərindən silin, imtiyazlarını alın və onun hüquqlarını (maaşını) kəsin!”¹

Müaviyənin bu qədər sərt rəftarı onun daima şüalərdən böyük təhlükə hiss etməsinə görə idi və buna görə də, tam qəddarlıqla belə çirkin və mənfi nəticələr verən işlərə əl atmışdı.

İbn Əbil-Hədid İmam Baqirdən ^(əleyhis-salam) belə nəql edir: "Şərait o qədər ağır idi ki, əgər kimsə bizimlə dost olduğunu bildirsəydi, zindana salınar, əmlakı müsadirə olunar, yaxud da evi viran edilərdi."²

Təzyiqlər o qədər çox və şiddətli idi ki, bu barədə Şuəbi yazır:

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 11, səh. 45; "Qədir", c. 11, səh. 29.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərhü", c. 11, səh. 43.

مَا نَدْرِي مَا نَصْنَعُ بِعَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، إِنَّ أَحْبَبْنَا هُ إِفْتَقَرْنَا وَ إِنَّ
أَبْغَضْنَا هُ كَفَرْنَا

"Mən bilmirəm Əli ibn Əbitalib ^(əleyhis-) _(salam) ilə nə edək? Əgər onu sevsək, (bizimlə o qədər sərt rəftar edəcəklər ki,) fəqir və möhtac, əgər ona düşmən kəsilsək, kafir olacağımız."¹

7. Bidətlər

Müaviyə məqsədlərinə nail olmaq, həddən artıq məhəbbət bəslədiyi hakimiyyət və mövqeyini möhkəmlətmək üçün islami hökmlərə də əl uzatdı və dində bidətlər meydana çıxardı. Onların ən mühümü islami xilafəti özünün həqiqi yolundan xaric edərək onu irsi və özbaşına bir səltənətə çevirmək, xüsusilə də, günahkar və napak oğlu Yezidi vəliəhdliyə seçmək idi.

Bu təhlükə o qədər ciddi idi ki, Müaviyənin cəsuslarının hər yerdə olmasına baxmayaraq, İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) Minada bir dəstə səhabə, ənsar və onların övladları arasında bu barədə belə buyurdu:

فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَنْدَرَسَ هَذَا الْحَقُّ وَيَذْهَبَ

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 3, səh. 248.

"Qorxuram ki, (Müaviyənin əməlləri nəticəsində) İslam dini köhnəlib tamamilə kökü kəsilsin!"¹

Müaviyə açıq-aşkar deyirdi ki, o, xilafəti camaatın sevgi-məhəbbəti və onların onun hakimiyyətindən razılığı ilə deyil, əksinə qılınc gücünə ələ gətirmişdir.² Ona görə də, onun müsəlman millətin istəyini yerinə yetirməsinə heç bir dəlil yoxdur.

Cahiz yazır: "Müaviyə hakimiyyətə gəldiyi ili "Amul-cəməə – Camaat və birlik ili" adlandırdı, halbuki, həmin il "Amul-firqə, qəhr vəl-ğələbə – Ayrılıq, zor, istila ili" idi. O il rəhbərlik səltənətə və Kəsra sisteminə çevrilmişdi və Peyğəmbərin (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) xilafəti qəsb olunmuş və qeysərliyə (imperatorluğa) dönmüşdü."³

Müaviyə özünü birinci məlik (padşah) adlandırdı.⁴

Səid ibn Musəyyib deyirdi: "Müaviyə xilafəti səltənətə çevirən birinci şəxs idi."⁵

¹ Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 87; "Qədir", c. 11, səh. 28.

² "İqdul-fərid", c. 4, səh. 81-82.

³ "Risalətul-Cahiz fi Bəni-Uməyyə", səh. 124 ("İslamın siyasi tarixi", c. 2, səh. 396-dan nəqlən). Müraciət edin: "İmamın mesajı (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*)", c. 3, səh. 250 və "Qədir", c. 10, səh. 227.

⁴ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 232. "Tarixul-xuləfa", səh. 223.

⁵ "Yəqubi tarixi", c. 2, səh. 232.

Əbul Əla Məvdudi "Xilafət və mülkiyyət" adlı kitabında Müaviyənin səltənət sistemi ilə ondan əvvəlki xilafət arasındakı bir neçə fərqi sadalamışdır.

Birincisi, xəlifə təyin olunması üsulunun dəyişilməsi. Əvvəlki xəlifələr xilafəti əldə etmək üçün qiyam etmirdilər, lakin Müaviyə nə yolla olursa olsun xilafət məqamına nail olmaq ardınca idi.

İkincisi, xəlifələrin həyat tərzindən fərqli yaşayış və Rum (Bizans), İran padşahlarının metodundan istifadə etmək.

Üçüncüsü, beytül-malın istifadə olunmasında dəyişiklik. Belə ki, Müaviyə dövründə beytül-mal onun və xanədanının şəxsi sərvətinə çevrildi və kimsə onun hökumətindən beytül-malın hesab-kitabı barədə sorğu-sual apara bilmirdi.

Dördüncüsü, əqidəni bəyan etmək, əmr be məruf və nəhy əz münkər etmək azadlığının sona çatması. Bu metod Müaviyə zamanında Hücr ibn Udeyyin öldürülməsi ilə başladı.

Beşincisi, İslami məhkəmə və hakimlik sistemində azadlığın sona çatması.

Altıncısı, şura hökumət sisteminin sona çatması.

Yeddincisi, irqi və qövmi ayrı-seçkiliyin meydana çıxması.

Səkkizincisi, şəxsi istəklər müqabilində qanunun üstünlüyünün məhv edilməsi.”¹

İbn Əbil-Hədid Müaviyənin qeyri-qanuni işləri və bidətləri haqda sözləri nəql etdikdən sonra yazır:

"Müaviyənin ipək paltar geyinməsi, qızıl-gümüş qablardan istifadə etməsi, özü üçün qənimət toplaması, yaxınları və sevdiyi kəslər barəsində ilahi hədlər (cəza qanunları) və islami qayda-qanunları icra etməməsi, Peyğəmbərin *(əleyhis-salām)* “Övlad yataqda yatana (yəni kişiyə) nisbət veriləcək və zinakarın payı (cəzası) daşqalaq olunmaqdır.” – deyə buyurmasına baxmayaraq, Ziyadı özünə nisbət verərək onu qardaşı elan etməsi, Hücr ibn Udeyy və onun pak tərəfdarlarını öldürməsi, Əbuzərə hörmətsizlik edib onu çılpaq (palansız) dəvəyə mindirərək Mədinəyə göndərməsi, Əmirəl-mömininə *(əleyhis-salām)*, İbn Abbas və İmam Həsənə *(əleyhis-salām)* minbərdə nalayiq sözlər deməsi, qumarbaz və

¹ "Xilafət və mülkiyyət", səh. 188-207, ("İslamın siyasi tarixi", c. 2, səh. 407-408-dən nəqlən). "İmamın mesajı *(əleyhis-salām)*", c. 3, səh. 250.

şərab içən Yezidi vəliəhdliyə təyin etməsi kimi aşkarcasına qeyri-qanuni və dinə zidd işləri – bunların hamısı onun kafir və dindən çıxmış olmasına bir dəlildir."¹

Müaviyə bidət qoymaqda heç bir hədd tanımır və digərlərinin etirazına da məhəl qoymurdu.

Əbu Dərda deyir: "Müaviyəyə dedim ki, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* "Kim qızıl-gümüş qabda su içsə, cəhənnəm odu onun daxilini bürüyəcəkdir." – buyurduğunu eşitmişəm."

Müaviyə dedi:

أَمَّا أَنَا فَلَا أَرَى بِذَلِكَ بَأْسًا

"Amma mən bunda heç bir irad görmürəm!"

Əbu Dərda cavab verdi: "Təəccüblüdür, mən Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* nəql etdiyim halda, sən öz şəxsi düşüncəni söyləyirsən?! Mən artıq sənin olduğun diyarda qalmayacağam!"²

Mərhum Əllamə Əmini özünün dəyərli "Əl-Qədir" kitabında aşkar sənəd və dəlillərlə

¹ İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 5, səh. 130.

² İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c.5, səh.130. "İmamın mesajı *(səlim)*", c.3, səh.20.

Müaviyənin şəxsən meydana gətirdiyi bidətləri və törətdiyi faciələri toplamışdır. Onun müfəssəl şəkildə şərh və mənbələrini "Əl-Qədir" kitabının on birinci cildindən mütləq edin.

Burada isə onların müxtəsər şəkildə siyahısını əziz oxucuların nəzərinə çatdırırıq.

Böyük tədqiqatçı alim yazır:

"İlk dəfə aşkarcasına şərab içən və onu alan şəxs Müaviyə olmuşdur.

İlk dəfə İslam mühitində fahişəliyi yayan Müaviyə olmuşdur.

İlk dəfə ribanı (sələm, faiz) halal sayan Müaviyə olmuşdur.

İlk dəfə iki bacı ilə eyni zamanda evlənməyə icazə verən Müaviyə olmuşdur.

İlk dəfə Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) sünnəsində "diyələr"¹ məsələsində dəyişiklik edən Müaviyə olmuşdur.

İlk dəfə (həcc mərasimində) "Ləbbəyk" zikrini tərk edən Müaviyə olmuşdur.

İlk dəfə ilahi hədləri (cəzaları) icra etməkdən boyun qaçıran kəs Müaviyə olmuşdur.

¹ Zərər görmüş şəxsə ödəniləcək mal və ya pul.

İlk dəfə saxta hədislər yazmaq üçün pul ayıran şəxs Müaviyə olmuşdur.

Camaatla beyət zamanı həzrət Əlidən *(əleyhis-salam)* uzaq olmağı şərt kəsən ilk şəxs Müaviyə olmuşdur.

Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* səhabələrindən birinin (Əmr ibn Həmiqin) başını kəsdirən və onu şəhərbəşəhər gəzdirən birinci şəxs Müaviyə olmuşdur.

Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* xilafətini padşahlığa (səltənətə) çevirən birinci şəxs Müaviyə olmuşdur.

Allah dininə hörmətsizlik edən və günahkar oğlunu xilafət üçün seçən birinci şəxs Müaviyə olmuşdur.

Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* şəhərini qarət etmək göstərişi verən birinci şəxs Müaviyə olmuşdur.

Həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* nalayiq sözlər söyləməyi yayan ilk şəxs Müaviyə olmuşdur.

(Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* göstərişinin əksinə olaraq,) “Bayram” namazının xütbəsini bayram namazından önə salan və bu yolla camaatın dağılışmasından öncə öz xütbəsində

həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* nalayiq sözlər demək istəyən birinci şəxs Müaviyə olmuşdur." ¹

Bunlar, Müaviyənin ilahi hökmləri dəyişməsi, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* sünnesini pozması və Allahın əmrlərini ayaqlar altında qoyması ilə bağlı törətdiyi cinayət və faciələrinin sadəcə bir hissəsi idi. Əgər bir şəxs onun və Bəni-Üməyyədən olan digərlərinin bütün həyat tarixini araşdırsa, yenə də daha artıq nümunələr əldə edər. Həqiqətən, əgər İslama biganə olan bu zalımların hökuməti davam etsəydi, şübhəsiz, İslamdan bir əsər-əlamət qalmazdı və bu sözlər əlimizdə olan çoxsaylı sənədlərlə inkar olunmazdır. Biz bəzilərinin göz yumaraq bütün bu faciələrlə yanaşı, israrla Müaviyə və Bəni-Üməyyəni tərifləməsinə təəccüb edirik. Doğurdan da, təəccüblüdür. Görəsən, insaf haradadır?! ²

8. Camaatdan Yezid üçün alınan məcburi beyət

¹ Daha artıq məlumat üçün "Qədir" adlı kitabın 11-ci cild, 71-ci səhifədən sonraya müraciət edin. Yuxarıdakı mətləblərin hamısı əhli-sünnə qardaşlarımızın kitablarından cild və səhifələri ilə birlikdə orada qeyd edilmişdir.

² "İmamın mesajı *(əleyhis-salam)*", c. 4, səh. 329.

İbn Əbdu Rəbbihin qeydlərinə görə Müaviyə yeddi il, ümumi rəyi Yezidə beyət etməyə hazırlamaq üçün cəhd edirdi. ¹ O, hədəfi naminə bütün mümkün hiylələrdən istifadə edir və heç bir fürsəti əldən qaçırmırdı.

Müaviyə hamıdan yaxşı başa düşürdü ki, İslam ümməti ondan sonra Yezid kimi ləyaqətsiz bir şəxsə beyət etməyəcək. Odur ki, qabaqcadan əlindən gələni etmək qərarına gəlmişdi. Bu məqsədlə, hiyləgərliklə İmam Həsən ^(əleyhis-salam), Səd ibn Əbi Vəqqas və başqa xilafət iddiasında olanları bir-birinin ardınca aradan götürürdü. ²

O, hətta öz cahiliyyət dönmündəki silahdaşlarından olan (Xalid ibn Vəlidin oğlu) Əbdürrəhmana da güzəştə getmədi. Şamlıların onu gələcək xilafətə daha layiq gördüyünü eşidib özünün xüsusi həkiminin əli ilə onu qətlə yetirdi. ³

Yəqubi, İbn Əsir⁴ və digər tarixçilər hesab edirlər ki, xilafətin Yezidə keçməsi ilə bağlı

¹ “İqdul-fərid” c. 4, səh. 368. İbn Əsir, “Kamilu fit-tarix”, c. 3, səh. 46.

² “Məqatilut-talibin”, səh. 7.

³ “Qədir”, c. 10, səh. 233; “İstiab”, Əbdürrəhmanın şərh-halı; “Təbəri tarixi” c. 4, səh. 171.

⁴ İbn Əsir, “Kamil”, c. 3, səh. 503, 56-cı ilin hadisələri.

ilk təklif rəsmən Muğeyrə ibn Şöbə tərəfindən oldu. Müaviyə Muğeyrəni Kufə hakimliyindən çıxarıb yerinə Səid ibn Ası təyin etmək qərarına gəlmişdi. Amma Muğeyrə onun fikrini başa düşüb yubanmadan özünü Şama çatdırdı və Müaviyəyə Yezidin vəliəhd seçilməsi haqda təklif irəli sürdü, Kufə camaatını razı salmağı da öz boynuna götürdü.

Müaviyə Muğeyrənin niyyətini başa düşüb, “Kufəyə qayıt və işinlə məşğul ol!” – dedi.

Qısa müddət sonra Müaviyə Bəsrə hakimi Ziyada belə bir məktub ünvanladı:

“Muğeyrə Kufə camaatını Yezidə beyət etməyə çağırır. Sən qardaşın oğlu üçün bu işi görməyə daha layiqsən. Məktubum sənə çatan kimi Bəsrə camaatını yığ və Yezid üçün beyət al!”

Müaviyənin məktubu Ziyadda təəccüb doğurdu və ona belə bir məktub yazdı:

“Yezid itlə, meymunla oynayan bir adamdır. Rəngarəng paltarlar geyinir, daim şərab içir və gecələri çalğı ilə, əyləncə ilə keçirir. Xalqı ona beyət etməyə çağırısam bizə nə deyərlər? Axı onların arasında hələ də

Hüseyn ibn Əli ^(əleyhis-)_(salam), Abdullah ibn Abbas, Abdullah ibn Ömər, Abdullah ibn Zübeyr kimilər var. Yezidi məcbur et ki, bir-iki il onların əxlaq və davranış tərzini öyrənsin, bəlkə bu yolla camaatı ona beyət etməyə razı salmaq oldu.”

Müaviyə bu sözləri eşidəndə əsəbini boğa bilmədi, dedi:

“Ubeyd oğlunun vay halına! Deyəsən qulağına oxuyublar ki, məndən sonra əmir odur. Allaha and olsun, onu anası Süməyyə və atası Ubeydə qaytararam!”¹

Təbii ki, Ziyadın öz saxta şəxsiyyət və kimliyinin ləğv olunması müqabilində tabe olmaqdan başqa yolu yox idi.

Beləliklə, Müaviyə və məmurları mürəkkəb bir işə qol qoymuşdu. Müaviyə necə olursa olsun, məmləkətin yaxın-uzaq bölgələrindən qəbilə böyüklərini Dəməşqə çağırır, təhdid etməklə, qiymətli hədiyyələr verməklə, bəzən də hakimlik, valilik və bu kimi imtiyazlar verməklə onları Yezidə beyət etməyə vadar edirdi.

¹ “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh 220; “Təbəri tarixi” c. 6, səh. 170; İbn Əsir, “Kamil”, c. 3, səh.503-505-də bu hadisəni başqa şəkildə nəql etmişdir.

Bütün İslam məmləkətinin – Məkkə və Mədinədən başqa – Yezidin məcburi beyətinə boyun əyməsi üçün illər çəkdi. Yalnız bu iki şəhər, xüsusilə də Mədinə toxunulmaz qaldı. İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) kimi nüfuzlu şəxsiyyətlərin orada olması, bu hədəfə çatmaq üçün maneə törədirdi.

Müaviyə əvvəlcə Mədinənin o zamankı valisi Mərvan ibn Həkəmə əmr etdi ki, şəhər camaatından beyət alsın. Amma Mədinə əhalisi bu əmrə əhəmiyyət vermədi. Birinci xəlifənin oğlu Əbdürrəhman camaatın arasında aşkarcasına elan etdi: “Mərvan və Müaviyə yalan deyir. Onlar hökuməti padşahlığa çevirmək istəyirlər; hər şah ölsə başqa şah (oğlu) onun canişini olsun.”¹

Nəhayət, İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) kəskin etirazı Mərvana bu işini davam etməyə imkan vermədi.

Müaviyə bu iki şəhərə şəxsən səfər edib əhalidən məcburi şəkildə Yezidə beyət almaqdan başqa çıxış yolu görmürdü. Odur ki, özünə məxsus silahlı qüvvələrlə Hicaza səfər etdi.

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 3, səh. 506.

İbn Quteybə “Əl-İmamətu vəs-siyasə” adlı əsərində bu səfərdə baş verənləri və Müaviyənin Mədinədə Hüseyin ibn Əliyə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və digər görkəmli şəxslərə dediyi azarlayıcı, məzəmmət dolu sözlərini ətraflı şəkildə nəql edir.

O yazır:

–Müaviyə əhalinin məscidə toplaşması ilə əlaqədar göstəriş verdi. Əhali məscidə toplaşandan sonra ayağa qalxıb Yezidin xilafətə layiqli olmasından söz açdı və dedi: “İslam məmləkətinin hər bir yerində müsəlmanlar, siz Mədinə camaatından başqa, Yezidə beyət edib. Mən əhəmiyyətinə görə bu şəhəri axıra saxlamışam. Əgər İslam ümmətində Yeziddən yaxşısını tanısaydım, Allaha and olsun, onun üçün beyət alardım!”

Bu an İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ayağa qalxıb onun sözünü kəsdi:

“Allaha and olsun! Atası Yezidin atasından, anası anasından, özü də onun özündən daha layiqli olan bir kəsi kənara qoyub Yeziddən söhbət açdın.”

Müaviyə:

–Güman edirəm, özünü deyirsən?

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup>:

–Bəli!

Müaviyə:

–Anan Yezidin anasından yaxşıdır, deməyin haqq sözdür, çünki Fatimə ^(əleyha-salam) Allahın Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızıdır, dində və keçmişinin paklığında heç kəs ona çata bilməz. Amma deyirsən ki, atan Yezidin atasından yaxşıdır. Amma Allah Yezidin atasını sənin atana qalib etdi.

İmam:

–Sənin əbədi axirəti bu ötəri dünyaya dəyişməyin, sənin cahilliyin üçün bəsdir.

Müaviyə davam etdi:

–Amma özün Yeziddən yaxşı olduğunu deyirsən. And olsun Allaha! Yezid Məhəmməd ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ümməti üçün səndən yaxşı və layiqlidir.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

–Bu sözlər yalan və böhtandır. Şərab içən və eyş-işrət məclislərini sevən Yezid məndən yaxşıdır!?¹

İbn Əsir nəql edir:

“Müaviyə bir müddət Mədinədə qaldı. Axırda qoşun siyirilmiş qılıncları ilə əhalini

¹ “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 211. “Qədir”, c. 10, səh. 250.

açıq-aşkar təhdid etdi, dörd nəfərdən başqa, məscidə yığılanların hamısından zorla beyət aldı və Şama tərəf yola düşdü.”¹

Müaviyə müxtəlif şəhərlərin əhalisindən Yezidə zahiri beyət alıb onu öz canişini seçməsinə baxmayaraq, bu addım Müaviyənin nalayiq işlərindən biri kimi tarixin yaddaşına həkk oldu.

Bu seçimin çirkinliyi o həddə idi ki, hətta Ziyad kimi bir insan təsəvvürünə sığışdıra bilmir və Müaviyədən şərab içən, meymun oynadan Yezid üçün necə beyət alacağını soruşurdu.

İbn Əsir Həsən Bəsrindən belə nəql edir: “Müaviyə dörd iş gördü ki, bu işlərin hər biri ayrı-ayrılıqda onun məhv olması üçün kifayət edirdi. Sonra onlardan birini belə sayır:

وَاسْتِخْلَافُهُ بَعْدَهُ ابْنَهُ سَكِيرًا حَمِيرًا يَلْبَسُ الْحَرِيرَ وَ يَضْرِبُ

بِالطَّنَائِيرِ

“Məst, şərab içən, ipək paltar geyən və saz-avazla məşğul olan oğlunu canişin etməsi.”²

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 3, səh. 511. “İqdul-fərid”, c. 4, səh. 371.

² İbn Əsir, “Kamil”, c. 3, səh. 487. “Qədir”, c. 10, səh. 225. Müaviyə özü hamıdan yaxşı bilirdi ki, Yezid bu məqama layiq deyil, amma oğluna olan məhəbbəti və xilafətin bu xanədana qalması istəyi onu haqqa boyun əyməkdən saxladı. Müaviyədən nəql olunur ki,

Görkəmli tarixçi Yəqubinin qeydlərinə görə, Abdullah ibn Ömərə Yezidə beyət etmək təklif olunarkən, o, belə dedi:

“Meymun oynadan, it oynadan, şərابخor və aşkarda günah edən insana beyət edim? Belə edərsəm, Allaha nə cavab verəcəyəm?”¹

Hər halda Müaviyənin öz oğlu Yezidə xüsusi məhəbbəti və xilafəti Əməvi xanədanında saxlamaq istəyi bu məcburi beyətə səbəb oldu. Nəticədə, İslam cəmiyyətinə və peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm*) şəriətinə yeni bir zərbə dəydi.

Tanınmış misirli alim və yazıçı Seyid Qutb yazır:

“Yezidi xəlifə təyin etmək İslamın qəlbinə, İslam quruluşuna, onun hədəflərinə və amalına böyük bir zərbə idi.”²

deyərdi: “Yezidə olan məhəbbətim olmasaydı, düz yolu müəyyən edə bilərdim.”
“Təzkirətul-xəvas”, səh. 257. və “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 28, səh. 18.

¹ “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 220.

² “Ədalətul-ictimaiyyə”, səh. 181.

Səkkizinci fəsil:

Yezidin cinayət dolu hakimiyyəti

Qanlı Kərbəla hadisəsi ilə nəticələnən hadisələrin sonuncu halqası Yezid ibn Müaviyənin xilafəti əlinə alması idi.

Səqifədən başlanan hadisələr hər dövəmdə əvvəlkindən daha çox Əməvi cəbhəsi ilə münafıqların güclənməsinə səbəb olurdu. Nəhayət, iş o yerə çatdı ki, müsəlmanların xilafəti şərəbxor, fasiq və vaxtını kef çəkməklə keçirən Yezidin əlinə düşdü.

O, xudpəsəndliklə özünə beyət toplamaq və öz batıl hakimiyyətini rəsmi qələmə vermək üçün işə başladı, hədəfinə çatmaq üçün hər cinayətə əl atdı. Məşhur tarixçi Məsudi bu haqda yazır:

وَ سِيرُهُ سِيرَةُ فِرْعَوْنَ، بَلْ كَانَ فِرْعَوْنُ أَعْدَلَ مِنْهُ فِي رِعْيَتِهِ

“Yezidin hakimlik üsulu Fironun üsulu kimi idi. Daha doğrusu, Firon əhali ilə Yeziddən daha çox ədalətlə davranırdı.”¹

Bu bölümdə Yezidin fikir, əqidə və əməlləri ilə tanış olmaq üçün onu qara tərcümeyi-halını azacıq araşdıraq.

Yezidin doğulması və tərbiyəsi

Yezid 25-26 hicri ilində dünyaya göz açdı. Anasının adı Meysundur. Müaviyə Meysuna hələ Yezid onun bətnində olarkən talaq vermişdi. Meysun Yezidi dünyaya gətirəndə Müaviyənin arvadı deyildi.²

Bəzi tarixçilər hesab edirlər ki, Yezid öz dayılarının yanında səhrada boya-başa çatıb. Onun anasının qəbiləsi İslamdan öncə xristian olub. Xristianlığın qayda-qanunları hələ də onların başında qalmaqda idi. Bu səbəbdən Yezidin tərbiyəsi müsəlman tərbiyəsi olmaqdan öncə, xristian tərbiyəsi idi. Buna görə də, onun İslam dəyərlərinə hörmətsizliyi təəccüb doğuran bir məsələ deyil.³

¹ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 68.

² “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 28, səh. 19.

³ “İmam Hüseyin ^(ə) həyatı”, c. 2, səh. 180. Bu sətirlər ustad Abdullah Əlailidən nəql olunub.

Bəlkə də məhz buna görə Yezid öz şeirlərində – şərab içmək istəyərkən – belə söyləyərdi:

فَخُذْهَا عَلَيَّ

وَإِنْ حَرَمْتُ يَوْمًا عَلَيَّ دِينَ أَحْمَدَ

دِينَ الْمَسِيحِ بْنِ مَرْيَمَ

“Əgər şərab içmək İslam dinində haramdırsa, onu İsa dininə görə iç!”¹

Rumluların (bizanslıların) Bəni-Üməyyə sarayında nüfuzu var idi. Bəzi rum xristianları Şam sarayında müşavir (məsləhətçi) adı ilə həyat sürürdü.

Tarixçilər qeyd edirlər ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Kufəyə doğru hərəkət edərkən Yezid rumlu Sərcunun təklifi ilə Bəsrə valisi Übeydullah Ziyadı (keçmiş vəzifəsini saxlamaqla) Kufəyə hakim göndərdi. Sərcun bu tövsiyəni Yezidə Müaviyənin göstərişi kimi nəql etmişdi.²

Əbülfərəc İsfahani Yezidin dostları haqqında belə yazır: “Yezidin öndə gedən dostlarından biri Əxtəl adlı bir xristian idi. Bu

¹ “Tətimmətul-müntəha”, səh. 66. Əlbəttə, bizə görə şərab bütün dinlərdə haram olub. O cümlədən, Həzrət İsanın ^(əleyhis-salam) dinində də haram idi, lakin bununla belə bu dində şərabın halal olmasını iddia edirlər.

² İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 23. “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 258. Sərcun Yezidin piyalə dostu idi. (“Ənsabul-əşraf”, c. 5, səh. 301.)

iki nəfər bahəm şərab içər, musiqi dinləyərdi. Yezid səfərə çıxanda onu da özü ilə aparardı. Yezid öləndən və xilafət Mərvan ailəsinə keçəndən sonra Əxtəl Əbdülməlik Mərvanın hakimiyyət dövründə onun yaxın adamlarından birinə çevrildi. O, nə vaxt istəsəydi, xəlifənin yanına gedə bilərdi. Boynundan qızıl boyunbağı asar, üzünün tüklərindən şərab damcıları axardı.¹

Yezidin dinlə təzadda olan düşüncə və davranışı

Tarixin bu fəsad amilinin fikir, rəftar və düşüncələrindən nəql etdiklərinin hamısı onun fasiq və pozğun olmasını çatdırır və eyni zamanda, onun dinsizliyindən xəbər verir.

Misirli Qazi Noman yazır:

“Günlərin bir günü Allahın Rəsulu
(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Müaviyəyə baxıb dedi:

أَيُّ يَوْمٍ لِأُمَّتِي مِنْكَ، وَ أَيُّ يَوْمٍ سُوءٍ لِدُرِّيَّتِي مِنْكَ مِنْ جَرَوْ يَخْرُجُ
مِنْ صُلْبِكَ، يَتَّخِذُ آيَاتِ اللَّهِ هُزُؤًا وَ يَسْتَحِلُّ مِنْ حُرْمَتِي مَا حَرَّمَ اللَّهُ
عَزَّ وَ جَلَّ

¹ “Əğani”, c. 7, səh. 170. (“İmam Hüseyin *(əleyhi səlləm)* həyatı” kitabının nəqlinə əsasən, c. 2, səh. 184.)

“Mənim ümmətim sənin əlindən necə də (çətin) günlər yaşayacaq? Mənim nəslimi sənin sülbündən olacaq bir övladından nə qədər pis günlər gözləyir? Həmin övladın Allah ayələrinə istehza edəcək və Allah mənə hörmətsizliyi haram etdiyi halda, o, halal edəcək (və ya Allahın haramlarını halal sayacaq).”¹

Yezidin küfr dolu şeirləri, onun Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* intiqam haqqında sözləri, Bədr döyüşündə öldürülən müşrikləri xatırlaması və İmam Hüseyini *(əleyhis-salam)* onların əvəzində qətlə yetirməsi, bunların hamısı onun İslam dininə etiqadsızlığından xəbər verir.²

O, atasının xilafəti dövründə də şərابخorluq və əyyaşlıqla məşğul olardı. Müaviyə qərara gəlmişdi ki, ona dini keçmişini düzəltmək üçün rumluların (bizanslıların) üzərinə cihadı göndərsin. Bu üzdən onu rumlularla döyüşə gedən orduya sərkərdə təyin etdi. O, Süfyan ibn Ovf

¹ “Mənaqib vəl-məsəlib”, səh. 71. (“İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* həyatı” kitabının nəqlinə əsasən, c. 2, səh. 180.)

² Onun şer və sözlərini bundan qabaq “Aşura qiyamının kökləri” bölməsində qeyd etmişik.

Qamidini də məsləhətçi kimi Yezidə qoşdu. Yezid bu cihad səfərində məşuqəsi olan Ummu Kulsumu da özü ilə aparmışdı. Bu səfərdə Yezidin döyüşçülərinin bir hissəsi Rum torpaqlarına daxil olmuş və orada qızdırma və suçiçəyi xəstəliyinə yoluxmuşdu. Belə bir vaxtda Yezid Dəməşq yaxınlığında, “Deyri-Murran” məntəqəsində Ummu Kulsumum yanında istirahət və əyyaşlıqla məşğul idi. O, hadisədən xəbərdar olanda (ordusu üçün baş verən bədbəxtliyə əhəmiyyət vermədən) belə oxudu:

مَا إِنْ أَبَايَ بِمَا لَأَقْتُ جُمُوعَهُمْ
وَمِنْ مُوم
بِالْعَذَقْدُونََةِ مِنْ حَمِي
إِذَا اتَّكَأْتُ عَلَى الْأَنْمَاطِ فِي عُرْفِ
كُلُّثُومِ!

“Nə qədər ki, mən “Deyri-Murran”da, otaqlarda yastıqlara söykənmişəm və Ummu Kulsum da yanımdadır, Qəzqəzəvunə məntəqəsində (Rum torpaqlarına yaxın yerin adıdır) qızdırma və suçiçəyi xəstəliyinə yoluxmuş ordu üçün qorxum yoxdur.”¹

¹ “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 229; “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 28, səh. 23; “Muru-cuz-zəhəb”, c. 3, səh. 67.

Yezidin qısamüddətli xilafət dövründə hökumət sarayı fəsad və günah mərkəzinə çevrilmişdi və onun təsiri cəmiyyətdə də yayılmaqda idi. Məsudinin qeydlərinə görə onun qısamüddətli hakimiyyəti dövründə hətta, Məkkə və Mədinə kimi müqəddəs məkanlarda da çalğıcılıq, əyləncə alətlərindən istifadə edən dəstələrə rast gəlmək olurdu.¹

Həmin dövürdə Yezidin fikir, əqidə və əməlləri ilə yaxından tanış olmaq üçün Mədinə əhalisindən Abdullah ibn Hənzələnin (Hənzələ – mələklərin qüsl verdiyi şəxs) rəhbərliyi ilə bir dəstə Şama yollandı. Şamdan geri qayıtdıqdan sonra bu dəstənin Yezidi tanıtdırmaq üçün dediyi sözlər müsəlmanların düçar olduğu bəla və faciənin ağırlığından söz açır.

İbn Əsirin nəql etdiyinə görə onlardan bəzisi belə dedi:

“Biz elə bir kişinin yanından gəlirik ki, dini yoxdur, şərab içir, kamança çalır, çalğıcılar onun yanında eyş-işrətlə

¹ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 67.

məşğuldur, itlərlə oynayır, oğru dəstəsi ilə gecə keçirir”.¹

Digəri dedi: “And olsun Allaha! O, şərab içir və elə sərxoş olur ki, namazı da tərkdir!”²

Məşhur əhli-sünnə alimi İbn Cuzi, Abdullah ibn Hənzələnin dilindən belə nəql edir:

وَاللَّهِ مَا خَرَجْنَا عَلَى يَزِيدَ حَتَّىٰ خِفْنَا أَنْ نُرْمَىٰ بِالْحِجَارَةِ مِنَ
السَّمَاءِ! إِنَّهُ رَجُلٌ يَنْكُحُ الْأُمّهَاتِ، وَ الْبَنَاتِ وَالْأَخَوَاتِ وَ يَشْرِبُ
الْحَمْرَ وَ يَدْعُ الصَّلَاةَ

“Biz Yezidin yanından çıxarkən (onun saysız günahlarına görə) göydən başımıza daş yağacağından qorxurduq. O, elə bir kəsdir ki, analar, qızlar və bacılarla da zina edir. O, şərab içir və namaz qılmır.”³

Yezidin açıq-aşkar şərabxorluğu, sərxoş halında dediyi şeirlər, bu vəziyyətdə İslam dəyərləri haqqında dediyi nalayiq sözlər onun həyat səhifəsinin qara ləkələrindəndir.

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 103.

² İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 103.

³ “Muntəzəm”, c. 4, səh 179. (63-cü ilin hadisələri) Həmin cümlələrin bənzərini Süyuti də “Tarixul-xüləfa” səh. 233-də qeyd edib.

Sibt ibn Cuzi “Təzkirətul-xəvas” kitabında yazır ki, Yezid sərxoş olanda belə bir şeir dedi:

وَأَسْمَعُوا صَوْتِ الْأَغَانِي	مَعْشَرَ النَّدْمَانِ قَوْمُوا
وَأَتَرَكُوا ذِكْرَ الْمَعَانِي	وَأَشْرَبُوا كَأْسَ مُدَام
عَنْ صَوْتِ الْأَذَانِ	شَغَلَّتْنِي نَعْمَةُ الْعِيدَانِ
حُمُورًا فِي الدِّنَانِ	وَ تَعَوَّضْتُ عَنِ الْحُورِ

“Mənim piyalə dostlarım! Qalxın və xanəndələrin nəğmələrinə qulaq asın.

Şərab piyalələrini dayanmadan başınıza çəkin! Elmi söz-söhbəti kənara qoyun.

Nəğmə səsi (məni elə məst edir ki,) azan səsini eşitməyə qoymur.

Mən şərab badələrini cənnət huriləri ilə dəyişmişəm. (Məstlik ləzzətini İlahinin vədələrindən üstün sayıram)!”¹

Tarixdə nəql olunur ki, İmam Hüseyin ^(alayhis-salam) şəhadətindən sonra Yezid, İbn Ziyada təşəkkür etmək üçün onu Şama dəvət etdi. O, badələrlə bəzədilmiş süfrə açdırmışdı. İbn Ziyad Yezidin yanında oturduğu halda, Yezid

¹ “Təzkirətul-xəvas”, səh. 261.

üzünü badə paylayanlara və şərab süzənlərə
tutub belə bir şeir oxudu:

إِسْقِنِي شَرْبَةً تَرَوِي مُشَاشِي ثُمَّ مِلْ فَاسْقِ مِثْلَهَا ابْنَ زِيَادٍ
صَاحِبِ السِّرِّ وَالْأَمَانَةِ عِنْدِي وَ لَتَسْدِيدِ مَعْنَمِي وَ

جَهَادِي

“Ey saqi! Mənə şərab ver ki, canımı sirab
etsin. Sonra camı şəraba doldur və İbn
Ziyada içirt. Mənim sirdaşım və əmanətdarım
olan insan, odur ki, cihad və qənimətim onun
əli ilə möhkəmləndi.”

Sonra çalğıcılarla çalmağı əmr etdi.¹

Yezid o qədər şəraba qurşanmışdı ki, hətta
atasının vaxtında həcc səfəri zamanı
Mədinəyə daxil olarkən orada da şərab büsatı
açmışdı.²

İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) Müaviyəyə ünvanladığı
məşhur məktubunda Yezidin şərab içməsinə
toxunur, onun günah əməllərini sayaraq
buyurur:

وَ أَخَذَكَ النَّاسَ بَبَيْعَةِ ابْنِكَ، غُلَامٌ مِنَ الْعِلْمَانِ، يَشْرِبُ الشَّرَابَ،
وَ يَلْعَبُ بِالْكَعَابِ

¹ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 67.

² “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 28, səh. 24.

“(Sənin günahlarından biri də budur ki,) cavan oğlun üçün xalqdan beyət alırsan. Halbuki, oğlun şərab içir və qumar oynayır.”¹

Müsəlmanların “xəlifəsi”nin (Yezid ibn Müaviyənin) əxlaqi fəsadları, düşkün və yaramaz əməllərinin məcmusu əhli-sünnənin görkəmli və təəssübkeş tarixçi alimi İbn Kəsirin qısa sözlərində belə əks olunur:

وَ قَدْ رُوِيَ أَنَّ يَزِيدَ كَانَ قَدِ اشْتَهَرَ بِالْمَعَارِيفِ وَ شُرْبِ الْخَمْرِ وَ
الْغِنَا وَ الصَّيْدِ وَ اتِّخَاذِ الْعِلْمَانَ وَ الْقِيَانَ وَ الْكِلَابَ وَ النَّطَاحَ بَيْنَ
الْكِبَاشِ وَ الدِّبَابِ وَ الْقُرُودِ وَ مَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا يُصْبِحُ فِيهِ مَحْمُورًا وَ كَانَ
يَشُدُّ الْقِرْدَ عَلَى الْفَرَسِ مُسْرِجَةً بِجِبَالٍ وَ يَسُوقُ بِهِ وَ يَلْبِسُ الْقِرْدَ
قَلَانِسَ الذَّهَبِ وَ كَذَلِكَ الْعِلْمَانَ وَ كَانَ إِذَا مَاتَ الْقِرْدُ حَزَنَ عَلَيْهِ

“Yezid çalğıya, şərabxorluğa, xanəndəliyə, şikara, müğənni qılman və kə-nizlər saxlamağa, it oynatmağa, qoç, digər heyvanlar və meymun döyüşdürməklə məşhur idi. Hər səhər yuxudan sərxoş ayılırdı. O, yəhərlənmiş ata meymun mindirər və gəzdirərdi. Meymunlara və

¹ Təbəri, “İhticac”, c. 2, səh. 92. Bu cümlələr azacıq fərqlə “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 204-də də qeyd olunub.

qulamıara bəzəkli papaq geyindirərdi. Meymunu öləndə onun üçün kədərlənmişdi.”¹

Onun Əbu Qeys adlı meymunu var idi. Meymun onun həmdəmi idi. Meymunu öləndə Yezid onun ölümünə görə çox kədərləndi, onu kəfənləmək və dəfn etmək üçün göstəriş verdi. O, Şam əhalisinə bu “böyük” itkiyə görə qəmli şeirlər demək haqda göstəriş verdi. Özü də Əbu Qeysin ölümünə görə şeirlər söylədi.²

Yezidin cinayətləri

Yezid öz qısamüddətli yəni, üç il beş aydan çox çəkməyən xilafət dövründə böyük cinayətlərə əl atdı. Bu cinayətlərin hər biri öz-özlüyündə onun və sülaləsinin rüsvayçılığı üçün kifayətdir. Onların içində üç böyük cinayətə toxunuruq:

1. Qanlı Kərbəla faciəsi

Yezidin fərmanı ilə onun hakimiyyətinin ilk günlərində baş verən ən mühüm cinayət qanlı Kərbəla hadisəsi idi. Hicri-qəməri təqvimini ilə 61-ci ildə baş verən bu hadisədə Yezidin məmurlarının əli ilə İmam Hüseyin

¹ “Bidayətu və-n-nihayə”, c. 8, səh. 239.

² “İmam Hüseyinin (ə) həyatı”, c. 2, səh. 182.

(*aleyhis-salam*) və onun fədakar, mömin silahdaşları şəhid oldu, Peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) ailəsinə aid qadın və uşaqlar əsir olaraq aparıldı.

Yezid hökumət başına gələndən az sonra Mədinə hakimi Vəlid ibn Utbəyə məktub yazdı və ondan hansı qiymətə olursa olsun, İmam Hüseyin (*aleyhis-salam*), Abdullah ibn Ömər və Abdullah ibn Zübeyrdən onun üçün beyət almasını tələb etdi.

أَمَّا بَعْدُ! فَخُذْ حُسَيْنًا وَعَبْدَ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ
بِالْبَيْعَةِ أَخْذًا شَدِيدًا، لَيْسَتْ فِيهِ رُخْصَةٌ، حَتَّى يُبَايَعُوا¹

İbn Əsəmin nəqlinə görə, Yezid ibn Müaviyə İmam Hüseyin (*aleyhis-salam*) və Abdullah ibn Zübeyrin beyətdən boyun qaçırmasını başa düşən kimi Vəlidə başqa bir məktub yazdı və məktubda təkidlə bildirdi:

وَلْيَكُنْ مَعَ جَوَابِكَ إِلَى رَأْسِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، فَإِنْ فَعَلْتَ ذَلِكَ
فَقَدْ جَعَلْتَ لَكَ أَعْنَةَ الْحَيْلِ، وَ لَكَ عِنْدِي الْجَائِزَةُ وَ الْحِطُّ

“Hüseyin beyətdən imtina edərsə, başını mənə göndər! Bu işlə çoxlu hədiyyələr əldə edəcəksən.”²

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 250. İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 14.

² İbn Əsəm Kufi, “Futuh”, c. 5, səh. 26.

İmamın *(əleyhis-salām)* beyətdən boyun qaçırması, Məkkə və Kufə tərəfə hərəkət etməsi Kərbəla hadisəsi ilə sona çatdı.

Qanlı Kərbəla faciəsi, Yezidin ordusunun sərkində və əsgərlərinin bu hadisədə törətdikləri cinayətlər şiə və sünni mənbələrində geniş şəkildə öz əksini tapıb, hətta qeyri-müsəlmanlar arasında da bu barədə bəhslər və tədqiqatlar aparılıb, neçə-neçə kitablar yazılıb. Bu hadisədən geniş şəkildə 4-cü hissədə (hadisələr bölməsində) bir daha söz açacağıq.

2. Mədinə əhalisinin qətləməsi

Bu faciə 63-cü hicri-qəməri ilinin zilhəccə ayında baş verib¹ və “Hərrə hadisəsi” adı ilə məşhurdur.²

Qanlı Kərbəla hadisəsindən sonra xalq Yezidin kimliyindən, onun çirkin əməllərindən xəbər tutmağa başladı. Abdullah ibn Hənzələ (Hənzələ – mələklərin qüsl verdiyi şəxs olmuşdur) və Mədinənin digər nüfuzlu şəxsləri tərəfindən cihad elan olundu. Mədinədə qanlı inqilab başladı.

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 117.

² “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 238.

Mədinə əhalisi əvvəlcə Abdullah ibn Hənzələyə canları bahasına beyət etdilər və Mədinə valisi Osman ibn Məhəmməd ibn Əbu Süfyanı şəhərdən qovdular. Bəni-Üməyyə Mərvan ibn Həkəmin evinə topladı və hamılıqla orada dustaq olaraq qaldı.

Mədinə əhalisi Yezidi xilafətdən kənar sayaraq onu lənətləməyə və haqqında pis sözlər danışmağa başladılar. Yezid hadisədən xəbərdar olan kimi qüdrətli bir ordu tədarük gördü və ordunun rəhbərliyini Müslim ibn Əqəbə adlı qaniçən bir insana tapşırırdı.¹

Qeyd etmək yerinə düşər ki, böyük Kərbəla faciəsinin ümumi fikirlərdə yaratdığı nüfuzu nəzərə alaraq, Yezid göstəriş vermişdi ki, bu hadisədə İmam Əli ibn Hüseyinə *(əleyhis-salam)* və ailəsinə toxunmasınlar və onu bu beyətdən istisna etdi.

Bu qaniçən cəllad Mədinəni mühasirə edəndən sonra onların müqavimətini sındırdı və şəhər əhalisinə divan tutdu. Mədinədə kütləvi qırğın başladı.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 381; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 118; “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 70.

İbn Əsir yazır: “Müslim ibn Əqəbə Mədinəni üç gün öz qoşununa “halal” elan etdi. Bu, o demək idi ki, onlar şəhər əhalisi ilə istədikləri formada davrana bilərdilər. Əsgərlər irimiqyaslı qətilərə başladılar və əhalinin əmlakını qarət etdilər.”¹

İbn Qüteybə yazır: Şamlı əsgərlərdən biri südəmər körpəsi olan bir qadının evinə soxuldu və mal, pul tələb etdi. Qadın: “Evimdə nə var idisə hamısını qarət edib apardılar” – deyə cavab verdi.

Yezidçi qəddar əsgər körpəni anasının ağuşundan ayırıb başını divara elə çırpdı ki, beyni töküldü.²

Müslim ibn Əqəbə şəhərə tam hakim olan kimi əhalidən Yezidin kölələri olaraq beyət alırdı. Bu hesabla onların əmlak və ailələrinin tam ixtiyarı Yezidin əlinə keçirdi və o, istədiyi kimi onlardan istifadə edə bilərdi. Etiraz edənlər isə dərhal edam edilirdi.³

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 117.

² “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 238.

³ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 381; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 118; “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 70.

Bu faciədə mühacir və ənsar böyüklərindən 1700 nəfər, digər müsəlmanlardan isə 10 min nəfər qətlə yetirildi.¹

İbn Əbil-Hədid yazır: “Şam ordusu Mədinə camaatının başını qəssab qoyunun başını kəsdiyi kimi kəsirdi. O qədər qan töküldü ki, ayaqlar qanın içinə batırdı. Mühacir və ənsarın, Bədr mücahidlərinin övladları edam olundu. Onlardan kim sağ qaldısa, “Yezidin qulu” adı ilə ondan beyət alındı.”²

Tarixçilər yazır ki, Müslim ibn Əqəbə o qədər günahsızların qanını tökdü ki, “Musrif” (hədd-hüduzsuz qan tökən) ləqəbi ilə məşhurlaşdı.³

Bu faciədə müsəlman qadınlara da hörmətsizlik olundu və onlardan bir hissəsi təcavüzə məruz qaldı.⁴

Yaqut Həməvi “Möcəmul-buldan” əsərində yazır: “Bu faciədə Müslim ibn Əqəbə qadınları da öz əsgərlərinə halal etdi.”⁵

¹ “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 239.

² İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağənin şərhi”, c. 3, səh. 259.

³ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 69. İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 120.

⁴ “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 15.

⁵ “Möcəmul-buldan”, c. 2, səh. 249. (“Hərrə” sözü)

Görkəmli əhli-sünnə alimi Süyuti nəql edir: “Həsən Bəsri bu faciəni yad edərkən belə demişdi: “And olsun Allaha! Heç kəs bu hadisədən xilas ola bilmədi (ya öldürüldü, ya yaralandı, ya da hörmətsizlik və təzyiqa məruz qaldı); səhabələr və digər müsəlmanlardan böyük hissəsi həmin hadisədə qətlə yetirildi. Mədinə şəhəri qarət edildi, minə yaxın qıza təcavüz olundu.”

Daha sonra təəssüflənərək dedi: “İnna lillah və inna ileyhi raciun”.

Sonra davam etdi: Halbuki, Allahın Rəsulu belə buyurmuşdu:

مَنْ أَخَافَ أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَخَافَهُ اللَّهُ وَ عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ الْمَلَائِكَةِ وَ

النَّاسِ أَجْمَعِينَ

“Hər kəs Mədinə əhalisini qorxutsa, Allah onun qorxuya salar. Allahın, mələklərinin və bütün insanların lənəti ona olsun!”¹

3. Kəbəyə od vurmaq

¹ “Tarixul-xüləfa”, səh 233. Bu hədis əhli-sünnənin tanınmış kitablarında Peyğəmbərdən (ﷺ) müxtəlif ibarələrlə nəql olunmuşdur: “Səhihi Muslim”, “Həcc” kitabı, “Fəzlul-Mədinə” bölümü, hədis 10-16; “Müsədi Əhməd”, c. 4, səh. 55; “Kənzul-ummal”, c. 12, səh. 246. Hərrə hadisəsi və əhalinin qətləməsi haqqında əlavə məlumat almaq üçün bax: “Təbəri tarixi” c. 4, səh. 370-381; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 111-121; “Ənsabul-əşraf”, c. 5, səh. 337-355.

Yezidin ordusu Mədinə şəhərini qarət etdikdən sonra Abdullah ibn Zübeyrlə döyüşmək üçün Məkkəyə doğru yollandı. Musrif (Müslim) ibn Əqəbə yolda həlak oldu.¹

O, son nəfəslərində Yezidin tapşırığına əsasən Huseyn ibn Numeyri ordu başçısı təyin etdi. Şam ordusu Məkkəni mühasirəyə aldı. Məscidul-hərəməyə sığınan Abdullah İbn Zübeyrə hücum etdilər. Onlar mancanaqla Allah evinə – ilahi hərəmə od yağırdılar və nəticədə, Kəbənin pərdələri və damı od tutub yandı.

Tarixçilərə görə bu yanğın hicri tarixi ilə 64-cü il, rəbiul-əvvəl ayının 3-ü baş vermişdir.

Şamlıların Abdullah ibn Zübeyrin qoşunu ilə qarşıdurması və Məscidul-həramın mühasirəsi Yezidin ölüm xəbəri onlara çatana qədər davam etdi. Bundan sonra onlar dağılışıb Şama üz tutdular.²

¹ Musrif dəfn olunandan və Şam ordusu oradan hərəkət etdikdən sonra bir qadın Musrifin cənazəsini qəbirdən çıxarıb dara çəkdi. Camaat bu hadisədən xəbər tutandan sonra oraya gəlib onun cənazəsini daşqalaq etdilər. “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 242.

² “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 381-384; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 123; “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 241 və c. 2, səh 19; “Tarixul-xüləfa” səh. 233.

Bəli, Yezid qısamüddətli xilafətinin hər ilini böyük cinayətlərlə keçirdi, müsəlmanların canına, malına və namusuna əli uzatdı və hamısından daha faciəlisi, 61-ci hicri ilində Kərbəla hadisəsini törətdi.

Bu bəhsi əhli-sünnənin tanınmış alimi Zəhəbinin sözləri ilə sona çatdırırıq. O, Yezidi təqdim edərkən belə yazır:

كَانَ نَاصِبِيًّا، فَظًّا، غَلِيظًّا، جَلْفًا، يَتَنَاوَلُ الْمُسْكِرَ، وَ يَفْعَلُ

الْمُنْكَرَ، إِفْتَتَحَ دَوْلَتَهُ بِمَقْتَلِ الشَّهِيدِ الْحُسَيْنِ، وَ اخْتَتَمَهَا بِوَاقِعَةِ الْحَرَّةِ

“Yezid nasibi (Əli və xanədanının düşməni), kobud, sərt və ədəbsiz idi. İçki içər, günah işlər görərdi. Onun hökuməti Hüseyini şəhid edib öldürməklə başladı və Hərrə (Mədinə) vəqiesi ilə sona çatdı.”¹

Onu bütün nifrin edənlərin nifrin və qarğışlarına tuş gəlsin!

¹ “Siyəru ələmin-nubəla”, c. 5, səh. 83.

ÜÇÜNCÜ HISSƏ:

AŞURA QİYAMINDAKI HƏDƏFLƏR

Aşura qiyamının hədəf və motivləri

Qısa bir işarə:

İnsanın bütün əməllərinə, rəftarlarına və sözlərinə ruh bəxş edən onun niyyət və məqsədidir. Niyyət və maraq bütün işlərə istiqamət verir, bütün səylərin üzərinə kölgə salır.

Maddi hədəflər və ilahi niyyətlər insanın səylərinə fərqli təsirlər qoyur, ayrı-ayrı nəticələr verir və özünün müxtəlif təzahürlərini büruzə verir.

Öz təlaşlarında Allahdan başqasını iradə edənlər hədəflərinə çatmaq üçün şəri və qeyri-şəri bütün vasitələrdən, rəva görülən və görülməyən hər bir müqəddimədən istifadə edirlər. Bütün bunlar nəyin bahasına olursa olsun dünyəvi məqsədə yetişmək və maddi hədəflərə çatmaq üçündür. Amma təlaş və səylərdəki məqsəd ilahi vəzifəni yerinə yetirmək və Allahı razı salmaq olsa, bu zaman bütün müqəddimələrin və vasitələrin başqa rəngi və qoxusu olar; xeyir-ziyan, mənfəət-zərər, xoşbəxtlik-bədbəxtlik, müvəffəqiyyət-uğursuzluq da həmçinin başqa mənə daşımış olur.

Haqq cəbhəsində döyüşən və ilahi vəzifəyə əməl edən şəxs özünü o zaman xoşbəxt görür ki, öz bəndəçilik vəzifəsini gözəl şəkildə yerinə yetirmiş olsun, yalnız dostu baxmaq və Pərvərdigarın məhəbbətini cəlb etmək üçün çabalamaqdan başqa heç bir kəs və heç şey onun diqqətini cəlb etməmiş olsun və əgər bundan başqa bir şey haqqında düşünərsə, yaxud əməl edərsə, özünü zərər etmiş, uduzmuş hesab edər.

Bu müqəddimə ilə Aşura qiyamının hədəf və məqsədlərinə yönəlirik:

Təhlilçilər İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) qiyamının hədəfləri ilə bağlı müxtəlif izah və təhlillər vermişlər. Bu təhlillərdən bəziləri adətən şərqsünaslar, yaxud din və İslamın cövhərindən, zatından xəbərsiz olan şəxslər tərəfindən verilmişdir və bunlar həqiqətdən çox uzaqdır, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) əqidəvi prinsipləri ilə uyğun deyil.

Bəzi təhlillər isə birtərəflidir, o həzrətin ^(əleyhis-salām) sözlərinin bir hissəsini nəzərə alaraq verilmişdir və hərtərəfli deyil.

Amma ən gözəl yol budur ki, o həzrətin öz ^(əleyhis-salām) sözlərinin, xütbələrinin – ümumi şəkildə – sorağına gedək və şəhidlər

sərvərinin kəlamlarından istifadə etməklə
həzrət Hüseynin ^(əleyhis-)_(salam) hədəflərini araşdıraq.

Birinci fəsil:

Allah dininin dirçəldilməsi və İslamın bidətlər caynağından nıcatı

Kərbəla kimi qanlı bir inqılab, İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) onun nəfəskəsən hadisələrini, özünün, dostlarının, övladlarının şəhadətini qəbul etməsi, eyni zamanda, qadınlara və uşaqların əsir düşməsi heç vaxt sadə bir məsələ ola bilməz.

Tam əminliklə söyləyə bilərik ki, o böyük İmam ^(əleyhis-salam) və dəyərli dostları mühüm hədəf arxasınca idilər. Buna görə də öz can və mallarını qurban etmək, hər cür çətinliyə, əzaba dözmək onlar üçün asan idi. Elə bir hədəf idi ki, Kərbəla dastanını yaradan insanların həyatından yüksəkdə dayanırdı.

Əvvəlcə Quran ayələrinə ötəri bir nəzər salaq və görək Allah-taala müsəlmanlara nə vaxt belə bir icazə verir və hansı hədəfə nail olmaq üçün can və malı qurban verməyi lazım hesab edir?

Quran-kərimin müxtəlif yerlərində “Allah yolunda” döyüşmək haqqında söz açılmışdır və Allah yolundakı mücahidlərə müjdələr verilmiş, onlar təriflənmişdir.¹

Peyğəmbərlərlə bir yerdə Allah yolunda öldürülən təkallahlı insanların xatirəsi yad olunmuşdur.²

Allah yolunda şəhid olanlar əzəmətlə xatırlanmışdır.³

Bu ayələrin ortaq nöqtəsi hədəfi Allah dininin gücləndirilməsi, Haqq kəlməsinin yüksəldilməsi olan cihadın təriflənməsidir. **“Ən uca və ən gözəl söz Allahın kəlamıdır”**.⁴

Allah dini xətərə düşəndə, İslam cəmiyyətinə şirk, küfr, zülm hakim kəsiləndə canın, malın və məqamın qurban verilməsi yüksək və dəyərlə bir işdir.

Həqiqətdə bütün insanları əbədi səadətə tərəf yönəldən Allah ayini o qədər əhəmiyyətli ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və onun imanlı dostları kimi şəxsiyyətlər onu

¹ “Ali-İmran” surəsi, ayə 195; “Nisa” surəsi, 74, 95 və 96-cı ayələr; “Tövbə” surəsi, 20-22 və 111-ci ayələr və s.

² “Ali-İmran” surəsi, ayə 146.

³ “Ali-İmran” surəsi, 169-171-ci ayələr.

⁴ “Tövbə” surəsi, ayə 40.

münafıqlərin və Haqq düşmənlərinin hakimiyyətindən xilas etmək üçün öz varlıqlarını xalisanə qurban edirlər.

İmam Xomeyninin sözü ilə desək: İslam o qədər izzətlidir ki, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladları öz canlarını ona fəda etdilər. Həzrət Seyyidüş-şühəda *(əleyhis-salam)* o cavanlarla, o səhabələrlə İslam üçün döyüşdülər, can verdilər və onu diriltədilər.¹

Həzrət Əli *(əleyhis-salam)* bir hədisdə buyurur:

فَإِذَا نَزَلَتْ نَزْلَةً فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ

“(Dininizi və canınızı təhdid edən) bir hadisə ilə üzləşəndə dininizi deyil, əksinə, öz canınızı fəda edin!”²

Tarix bu həqiqəti gözəl şəkildə göstərir: Bəni-Üməyyə İslam şəhərlərinə hakim kəsildikdən sonra həzrət Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* zəhmətləri yerə vuruldu və İslamın ilkin mücahidlərinin Allah dininin yayılmasındakı səylərinə qiymət verilmədi, İslam dəyərləri ayaq altına alındı, bidət, pozğunçuluq və fəsad yayıldı. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* adının aradan aparılmasına cəhd olundu,

¹ “Səhifeyi İmam”, c. 8, səh. 151 (24.3.1358 hicri-şəmsi tarixindəki çıxışından)

² “Üsuli-Kafi”, c. 2, səh. 216, hədis 2.

ədalətsizlik, ayrı-seçkilik, irqçilik, qohumbazlıq, zülm, işgəncə və möminlərə əziyyət bu hakimiyyətin xüsusiyyəti idi, onun izahı keçən hissədə sənədlərlə göstərildi.

Pak İslam xəttindən çıxmaq Səqifə hadisəsi ilə başladı və Müaviyənin hakimiyyəti işğal zamanında daha da gücləndi. Amma Müaviyə çalışırdı ki, dinin zahirinə riayət etməklə, ikiüzlülük və nifaq pərdəsi arxasında öz məqsədlərinə çatsın. Onun müstəmləkəçiliyi gücləndikcə, cürəti və köhnə kin-küdurəti də aşkarlanırdı, lakin bununla belə “Möminlərin dayısı”, “Rəsulullah (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabəsi”, “Vəhy katibi” kimi adları (ünvanları) daşıyırdı. Belə ki, ümumi camaat nəzərində İmam Hüseyin (əleyhis-salam) və Müaviyənin hər ikisi Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabəsi sayılırdı. Sanki, onların ixtilafı dini müxtəlif şəkillərdə anlamaqda və iki səhabənin Quran və sünnəni necə dərk etmələrindəki toqquşmada idi.

Buna görə də İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Müaviyənin ömrünün sonlarında öz mübarizəsini aşkar şəkildə başlayır və Minada – Məkkədə bir qrup səhabələrin, tabeinin və onların övladları arasında özünün məşhur

xütbəsi ilə Müaviyənin əməllərini ifşa etməyə başlayaraq qiyama zəmin yaradır. (Sözügedən xütbənin şərhə gələcəkdə qeyd olunacaq).

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Müaviyəyə yazdığı məktublar və tam şücaətlə onu məzəmmət etməsi onun öz mübarizəsini başlamasından xəbər verir.¹ Qardaşı İmam Həsənin ^(əleyhis-salām) sülh sazişinə bağlılığına əsasən silahlı qiyama əl atmasa da, amma aydındır ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) nəzərində böyük bir qiyam tutmuşdur və bu qiyama Müaviyədən sonra başlamağı gözləyir.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Kufə camaatının bir hissəsinin onunla bərabər və qiyam üçün hazır olduqlarını yazdıqları məktubun cavabında yazdı:

فَالصِّقُوا بِالْأَرْضِ، وَ أَخْفُوا الشَّخْصَ، وَ اَكْتُمُوا الْهُوَى، وَ اخْتَرِسُوا
مِنَ الْأَطْنَاءِ مَا دَامَ ابْنُ هِنْدَ حَيًّا، فَإِنْ يَحْدُثُ بِهِ حَدٌّ وَ أَنَا حَيٌّ يَأْتِكُمْ
رَأْيِي

“İndi heç bir hərəkət etməyin və aşkarlanmaqdan uzaq olun, məqsədinizi gizlədin, nə qədər ki, Hindin oğlu (Müaviyə)

¹ Bu məktuba da həmçinin, 4-cü hissədə (hadisələr bölməsində) baxın.

sağdır, şübhə yaradan hərəkətlərdən çəkinin. Əgər o ölsə və mən sağ qalsam, öz qərarımı sizə çatdıracağam”.¹

Müaviyə bu hadisələrdən xəbərdar olsa da, arabir İmam Hüseyini *(əleyhis-salām)* təhdid etsə də, lakin əməli olaraq bir iş görməkdən və o həzrətə *(əleyhis-salām)* qarşıdurmaqdan çəkinirdi. Amma aydın idi ki, bu vəziyyət Müaviyənin ölümündən sonra davam etməyəcəkdi.

Müaviyənin ölümündən sonra vəziyyət dəyişdi. Ona görə ki, bir tərəfdən Yezid pozğunluqda, əxlaqsızlıqda, dinsizlikdə şöhrət tapmış və hətta, aşkarcasına hər hansı bir günahı etməkdən çəkinmirdi. Digər tərəfdən də, Yezidin İslamda (zahirdə də olsa belə) heç bir gözəl keçmişi yox idi. O, xam – bişməmiş və şəhvətpərəst bir cavan idi. Buna görə də səhabə və onların övladları arasında da sevilmir və heç bir üstün xüsusiyyətə malik deyildi. Üçüncü tərəfdənsə, Kufə camaatından böyük bir qrup İmam Hüseyinlə *(əleyhis-salām)* bərabər olduqlarını elan etmişdilər.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* görürdü ki, əgər Bəni-Üməyyənin həqiqi çöhrəsini ifşa etmək və

¹ “Ənsabul-əşraf”, c. 3, səh. 366.

Allahın dininə kömək etmək üçün bu fürsətdən istifadə etməsə, artıq İslam, Quran və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* adından bir şey qalmayacaq.

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* Allah dinini dirçəltmək hədəfi ilə qiyam etdi, öz hərəkətini başladı. Birinci mərhələdə (əgər mümkün olsaydı) İslam hökumətinin təşkil olunması ilə və əks halda isə özünün və dostlarının şəhadəti ilə öz böyük məqsədinə çatacaqdı.

Hər halda, əldən çıxmış din və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* unudulmuş sünnəsi dirçəlməli idi. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladından başqa kim belə bir hərəkətə qol qoya bilərdi?!

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* ilk olaraq **وَ عَلَى الْأِسْلَامِ** “İslam ümməti Yezid kimi bir rəhbərə mübtəla (rəiyyət) olduğu zaman İslamın fatihəsi oxunmalıdır!”¹ — cümləsi ilə göstərdi ki, Yezid kimi xəlifənin varlığı ilə İslamın fatihəsi artıq oxunmuşdur və Yezid hakimiyyətində Allah dininin yaşamasına ümid yoxdur.

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 99, “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 326 və İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 24.

Həmçinin, Bəsrə böyüklərindən bir qrupa yazdığı məktubda da cəmiyyətdəki mövcud bidətlərə işarə edib, Yezid hakimiyyətinə qarşı qiyamın hədəfi sünnənin dirçəldilməsi və bidətlərlə mübarizə olduğunu bildirir və buyurur:

وَ أَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ فَإِنَّ
السُّنَّةَ قَدْ أُمِيتَتْ وَ إِنَّ الْبِدْعَةَ قَدْ أُحْيِيَتْ، وَ إِنْ اسْتَمِعُوا قَوْلِي وَ
تَطِيعُوا أَمْرِي، أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ

“Sizi Allahın kitabına və Onun Peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sünnəsinə tərəf çağırıram. Ona görə ki, (bu dəstə) Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sünnəsini məhv etmiş və (dində) bidət yaratmışlar. Əgər sözlərimi dinləsəniz, dediklərimə itaət və əməl etsəniz, sizi düzgün yola hidayət edəyəm”.¹

İmam Hüseyin (əleyhis-səlam) Kərbəla yolunda Fərzədq ilə qarşılaşdıqda, aşkar şəkildə Şam hakimlərinin bidət və zülmələri, Allah dininə kömək üçün qiyam haqqında belə deyir:

يَا فَرَزْدَقُ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَزِمُوا طَاعَةَ الشَّيْطَانِ، وَ تَرَكُوا طَاعَةَ
الرَّحْمَانِ، وَ أَظْهَرُوا الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ، وَ أَبْطَلُوا الْحُدُودَ، وَ شَرَبُوا

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 266 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 340.

الْحُمُورَ، وَ اسْتَأْتَرُوا فِي أَمْوَالِ الْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ، وَ أَنَا أَوْلَى مَنْ قَامَ
بِنُصْرَةِ دِينِ اللَّهِ وَ اعْزَازِ شَرْعِهِ، وَ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِهِ، لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ
هِيَ الْعُلْيَا

“Ey Fərəzdəq! Bunlar şeytana boyun əymiş və Rəhman Allaha itaəti qəbul etməyən bir dəstədir. Yer üzündə günahı, pozğunçuluğu, fəsadı yayırlar. Onlar Allahın şəri sərhədlərini pozmuşlar, içki içirlər və kasıbların, kimsəsizlərin malını xüsusi mülklərinə çevirirlər. Mən isə Allah dininin qələbəsi və üstünlüyü üçün Onun dininə kömək, onu diriltmək və Onun yolunda cihad etmək üçün hamıdan daha məsuliyyətli və daha layiqəm”.¹

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> sözlərində və xütbələrində belə təbirlər çox görünür. Gələcək bəhslərdə onlardan mühüm hissələr gətiriləcək. Bu məsələni o həzrətdən <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> nəql olunan başqa bir cümlə ilə sona çatdırırıq:

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> Kərabəla yolunda Hürriin ordusu qarşısında irad etdiyi bir xütbədə buyurdu:

¹ “Təzkirətul-xəvas”, səh. 217.

أَلَا تَرَوْنَ إِلَى الْحَقِّ لَا يُعْمَلُ بِهِ، وَ إِلَى الْبَاطِلِ لَا يُتَنَاهَى عَنْهُ،
لِيَرْغَبَ الْمُؤْمِنُ فِي لِقَاءِ رَبِّهِ حَقًّا حَقًّا

“Məgər görmürsünüz ki, haqqa əməl olunmur, batilin qarşısı alınmır?! Belə bir halda mömin bir şəxsin Pərvərdigarının görüşünə (şəhadətə) rəğbətli olması vacibdir”.¹

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bu sözlərlə həm qiyam və hərəkətindəki hədəfini izah edir, həm də özünün batil ilə mübarizə və Allah dininin dirçəldilməsi yolunda şəhadətə hazırlığını elan edir.

Buna əsasən, məlumdur ki, İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qiyamının mühüm hədəflərindən biri Allah dininin yenidən dirçəldilməsi, bidətlərlə və Bəni-Üməyyə sisteminin zülmləri, pozğunçuluqları ilə mübarizə aparmaq, İslamın münafiq və Allah düşmənlərinin caynağından qurtuluşu idi. Bu yolda o həzrətə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> böyük müvəffəqiyyət nəsib oldu. O həzrət <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və dostları şəhadət məqamına çatsalar da, onlar müsəlmanların yatmış fikirlərinə təkən verdilər, zülmkar

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 305 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 381.

hakimiyyətin canına vəlvələ saldılar. Nəticədə, İslamı dirildilər və Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* inqilabının müvəffəqiyyətlərinin məhv olunmasının qarşısını aldılar, müsəlmanları düz yoldan azmaqdan xilas etdilər.

Məşhur “Ərbəin” ziyarətində oxuyuruq:

وَبَدَلٌ مُّهِجَتُهُ فَيْكَ لَيْسْتَ تَنْقُذَ عِبَادَكَ مِنَ الْجُهَالَةِ وَحَيْرَةِ الضَّلَالَةِ

“O (İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)*) Sənin bəndələrini cəhalətdən, azmaqdan xilas etmək üçün pak qanını Sənin yolunda fəda etdi”.

Həmçinin, İmam Sadiqdən *(əleyhis-salam)* nəql olunmuş bir hədisdə belə gəlmişdir: “İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* şəhadətindən sonra İbrahim ibn Təlhə ibn Übeydullah, İmam Səccada *(əleyhis-salam)* “Ey Əli ibn Hüseyin! Bu mübarizədə kim qələbə çaldı?” – deyə sual verəndə, İmam *(əleyhis-salam)* buyurdu: “Əgər kimin qalib olduğunu bilmək istəyirsənsə, namazın vaxtı çatanda azan və iqamə de, (bu zaman kimin qaldığını, kimin getdiyini görəcəksən”).¹

Dördüncü İmam (İmam Səccad) *(əleyhis-salam)* demək istəyir ki, Yezid hakimiyyətinin

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 177.

məqsədi Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* adının məhv olub aradan getməsi idi, amma İmam Hüseyn *(əleyhis-salam)* öz şəhadəti ilə bunun qarşısını aldı. Azan və iqamə deyilən zaman “Məhəmməd *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)*” adının çəkilməsi o həzrətin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* məktəbinin davam etməsinin əlamətidir. (Zaman keçdikcə bu həqiqət daha da aşkar olur.)

Şairin sözləri ilə desək:

Ey o kəs ki, onun yadı canlara atəş saldı,

Hər yerdə sənin fərağından çatladı hamı.

Ey din gülşəni kim aşıqlərin əşki ilə sirab oldu,

Laləzarda lalələr də qanınla al-əlvan oldu.

Köhnədən çoxlu-çoxlu rəvayətlər nəql olundu,

Amma sənin əhvalın yenə də tazə bulundu.

Azadlıq dəftərində adın qanla qeyd olundu,

Adlar da hər dəftərə qanınla qeyd olundu.

Sən ki, Həqq yolunda can verərkən,

Ey insanların əşrəfi, Adəm səninlə fəxr edərkən.

Sən İslam qurbanı mərdanə himmət ilə,

Ey müsəlmanların daim fəxri izzət ilə.

İkinci fəsil:

Ümmətin islahı, yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Yezidə beyətdən imtinası və ya kufəliyə müsbət cavabı kimi xarici amillər hərçənd ki, qanlı qiyamda təsirsiz deyildi, amma bununla yanaşı İmamın ^(əleyhis-salam) kəlamlarında mütəmadi olaraq ümmətin islahı və iki önəmli vacib; yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək məsələsi böyük hərəkətin ən əsas amil və stimullarından biri kimi xatırlanmışdır.

Hansı ki, Quran keçmiş xalqların məhvinə onların unudulmasını səbəb göstərmiş və buyurmuşdur:

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُونِ مِنْ قَبْلِكُمْ أُولُوا بَقِيَّةَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْفَسَادِ

“Niyə sizdən öncəki əsrlər (və xalqlar) arasında fəsadın qarşısını almaq qüdrətinə malik alimlər olmadılar”¹.

¹ “Hud” surəsi, ayə 116.

Həmçinin, həzrət Davud və həzrət İsa ^(əleyhis-salam) kimi peyğəmbərlərin lənətinə məruz qalmış Bəni-İsrailin bir hissəsi haqqında Quran buyurur:

كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ

“Onlar bir-birlərini etdikləri pis əməllərdən çəkəndirmirdilər. Necə də pis bir iş görürdülər”¹.

Əslində, günahkar şəxslərin günaha təşviqinə səbəb elə onların sazişə getmələri və laqeyd qalmaları idi və sonunda da birgə həlak oldular.

Başqa bir ayədə Allah-taala bu prinsipin geniş miqyasda icrasını “Üstün ümmət” ünvanında İslam ümmətinin xüsusiyyətlərindən biri kimi tanıyaraq buyurur:

كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ

الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ

“Siz insanların xeyrinə yaradılmış ən yaxşı ümmət idiniz, (çünki) yaxşılığa dəvət

¹ “Maidə” surəsi, ayə 79.

edir, pislikdən çəkindirirsiniz və Allaha iman bəsləyirsiniz”¹.

Ayədə diqqət çəkəcək nöqtə, üstün ümmət olmağın meyarını yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndimək və Allaha imanda görməkdir. Daha da maraqlısı, yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirməyi Allaha imandan önə salmasıdır, yəni bu iki vacib olmadan qəlbə Allaha imanın kökləri quruyar, sütunları dağılar. Başqa ifadə ilə desək, ictimai işlərin islahı o ikisinə bağlı olduğu kimi, Allaha iman da həmin iki vacib sayəsində ayaqdadır².

İmam Baqir ^(əleyhis-salam) buyurur:

إِنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيضَةٌ عَظِيمَةٌ بِهَا تُقَامُ
الْفَرَائِضُ وَ تَأْمَنُ الْمَذَاهِبُ وَ تَحِلُّ الْمَكَاسِبُ وَ تَرُدُّ الْمَظَالِمُ وَ تُعْمَرُ
الْأَرْضُ وَ يَنْتَصِفُ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَ يَسْتَقِيمُ الْأَمْرُ

“Həqiqətən, yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək iki böyük ilahi vacibdir, belə ki, digər vacib əməllər onlarla dirçəlir və bu ikisinin vasitəsilə yollarda əmin-amanlıq yaranır, xalqın qazancı halallaşır, hüquqlar

¹ “Ali-İmran” surəsi, ayə 110.

² “Nümunə” təfsirinə, ayə ilə bağlı şərhə müraciət edin.

qorunur. Onların sayəsində yer abad olur, düşməndən qisas alınır və bütün işlər sahmana düşür”¹.

Əmirəl-möminin Əli *(əleyhis-salām)* da nurani bir ifadə ilə buyurur:

قَوَامُ الشَّرِيعَةِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَ إِقَامَةُ

الْحُدُودِ

“Şəriətin qalıcılığı yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək və ilahi həddləri (cəzaları, hökmləri) icra etmək prinsipinə bağlıdır”².

Yuxarıdakı məna dolu hədislərdən yaxşıca anlaşılır ki, əgər cəmiyyətdə bu iki vacib, yəni fəsad və pozğunluq qarşısında ictimai məsuliyyət unudularsa, şəriətin kökləri sarsılar, get-gedə dinin özü məhv olar və ictimai işlər pozğunluq və fəsada tərəf yönələr.

Odur ki, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək prinsipini həyata keçirənləri Allahın yer üzündə nümayəndəsi, peyğəmbər və səmavi kitabın canişini kimi tanıtdırır:

¹ “Vəsailuş-şiə”, c. 11, səh. 315, hədis 6. “Nümunə” təfsiri, c. 3, səh. 38.

² “Qurərul-hikəm”, 6817-ci hikmət.

مَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ فَهُوَ خَلِيفَةُ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ وَ
خَلِيفَةُ رَسُولِ اللَّهِ وَ خَلِيفَةُ كِتَابِهِ¹

Həzrət Əli *(əleyhis-salam)* bu iki vacibin digər vacib əməllərlə müqayisədə olduqca mühüm yer tutduğunu açıqlayarkən belə buyurur:

وَ مَا أَعْمَالُ الْبِرِّ كُلُّهَا وَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عِنْدَ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ
وَ النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ إِلَّا كَنْفَثَةٌ فِي بَحْرِ الْجُبِّيِّ

“Bütün yaxşı işlər, hətta Allah yolunda cihad yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək əməli ilə müqayisədə, ağız suyunun geniş dənizə nisbəti misləndir”².

Bu ifadədən sözügedən mövzunun İslamda nə qədər əhəmiyyətli və bənzərsiz olduğu yaxşıca başa düşülür.

Həzrət Əli *(əleyhis-salam)* başqa bir kəlamında yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmə prinsipinin üç mərhələsinə işarə edərək, buyurur:

أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ، إِنَّهُ مَنْ رَأَى عُدْوَانًا يُعْمَلُ بِهِ وَ مُنْكَرًا يُدْعَى إِلَيْهِ
فَأَنْكَرَهُ بِقَلْبِهِ فَقَدْ سَلِمَ وَ بَرِيءٌ، وَ مَنْ أَنْكَرَهُ بِلِسَانِهِ فَقَدْ أُجِرَ، وَ هُوَ

¹ “Məcməul-bəyan”, “Maidə” surəsi 79-cu ayənin təfsirində. “Nümunə” təfsiri, c. 3, səh. 37

² “Nəhcül-bəlağə”, hikmətli kəlamlar, 374-cü hikmət

أَفْضَلُ مَنْ صَاحِبِهِ، وَ مَنْ أَنْكَرَهُ بِالسَّيْفِ لَتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا، وَ
كَلِمَةُ الظَّالِمِينَ هِيَ السُّفْلَى، فَذَلِكَ الَّذِي أَصَابَ سَبِيلَ الْهُدَى، وَ قَامَ
عَلَى الطَّرِيقِ، وَ نَوَّرَ فِي قَلْبِهِ الْيَقِينَ

“Ey möminlər! Hər kim zülmün baş verdiyini və xalqın çirkinliyə, pisliyə çağırıldığını gördükdə, əgər qəlbində buna qarşı çıxarsa, salamat qalar və onun boynunda bir günah yoxdur (bir şərtlə ki, daha artığını bacarmasın). Əgər kimsə dili ilə ona etiraz edərsə, ilahi mükafata çatar və məqamı birincidən üstündür. Hər kim Allah adını yüksəltmək və zalımları məhv etmək adına qılıncı mübarizəyə qalxarsa, o doğru yola istiqamətlənmiş, həqiqi yola qədəm qoymuş və yəqin nuru qəlbinə doğmuşdur”¹.

Doğrudan da İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) bu meydanın qəhrəmanı sayılmalıdır. O həzrət ^(aleyhis-salam) qəlbə, dildə yaxşılığa dəvətdən əlavə ona əməl etməyi ən yüksək nöqtəsinə çatdırdı, hətta ən üstün mərhələsini həyata keçirdi və vəsfəsızmaz bir igidliklə hamıya bildirdi ki:

¹ “Nəhcül-bəlağə”, hikmətli kəlamlar, 373-cü hikmət

أَيُّهَا النَّاسُ! فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ يَصْبِرُ عَلَى حَدِّ السَّيْفِ، وَ طَعْنِ
الْأَسِنَّةِ، فَلْيَقُمْ مَعَنَا وَإِلَّا فَلْيَنْصَرِفْ عَنَّا

“Ey camaat! Sizlərdən hər kim qılının itiliyi və nizənin yarası qarşısında dözümlüdürsə, bizimlə qalsın, əks halda bizdən ayrılınsın!”¹.

Hədislərə əsasən qılıncla qiyam (əlbəttə, öz yerində) yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkindirməyin ən üstün və ən dəyərli mərhələsidir, hansı ki, İmam Hüseyn (əleyhis-salam) onu həyata keçirdi.

İmam Əli (əleyhis-salam) yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkindirməyin üç (qəlb, dil və əməldə) mərhələsini açıqladıqdan sonra buyurur:

وَ أَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ كَلِمَةُ عَدْلٍ عِنْدَ إِمَامٍ جَائِرٍ

“Lakin hər şeydən daha önəmli olan zalım rəhbər qarşısında haqq söz deməkdir”².

İmam Hüseyn (əleyhis-salam) sözləri ilə Bəni-Üməyyə cinayətlərini ifşa etməklə yanaşı qılıncla onlara qarşı mübarizəyə qalxdı, son nəfəsinədək müqavimət göstərdi və bu

¹ “Yənabiul-məvəddət”, səh. 406

² “Nəhcül-bəlağə”, hikmətli kəlamlar, 374-cü hikmət. Yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkindirmə prinsipinin üç mərhələsi haqqında ətraflı məlumat üçün “Cəvahirul-kəlam”, c. 21, səh. 374-dən sonraya müraciət olunsun.

hərəkətini yaxşılığa dəvət, pislikdən çəkəndirmək və ictimai işlərdə islahat adlandırdı. Öz ifadə və sözlərində dəfələrlə bu böyük vacib əməli xatırlatdı, tam şəffaflıqla hərəkətinin hədəflərindən biri kimi bu önəmli işi göstərdi.

İndi də o həzrət ^(əleyhis-)_(salam) və dostlarının mövzu ilə əlaqədar sözlərinin mühüm bir hissəsini diqqətinizə çatdırırıq:

1. İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) Müaviyənin ölümündən iki il öncə müqəddəs Mina torpaqlarında, mühacir və ənsardan ibarət bir toplumun qarşısında, çox önəmli bir müraciətlə, o dövrün İslam cəmiyyətinin böyüklərini ictimai işlərdə islahatlar istiqamətində yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək vacibinə qarşı səhlənkarlıqda təqsirli bilib məzəmmət etdi və buyurdu: “Niyə görə Allahın yəhudi alimlərinə qarşı etdiyi məzəmmətdən ibrət dərsi almırsınız?”. Sonra isə bu ayəni oxudu:

لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَخْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ

“Nə üçün (yəhudi və xaçpərəstlərin) ilahi alimləri və dini bilik sahibləri onları günah

danışıqdan və haram yeməkdən çəkincə?!”¹...” (və cəmiyyətin yaratdığı pozğunluq və çaxnaşmanın qarşısını almırlar?”).

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) ardınca belə buyurdu:

وَإِنَّمَا عَابَ اللَّهُ ذَٰلِكَ عَلَيْهِمْ، لِإِنَّهُمْ كَانُوا يَرَوْنَ مِنَ الظَّالِمَةِ الَّذِينَ

بَيْنَ أَظْهُرِهِمُ الْمُنْكَرَ وَالْفَسَادَ، فَلَا يَنْهَوْنَهُمْ عَنْ ذَٰلِكَ

“Allahın onları (yəhudi alimlərini) təqsirli bilməyinin tək səbəbi, zülmkarların çirkin işlərini, pozğunçuluqlarını gözləri ilə gördükləri halda, (bunlara etiraz etməmələri) və onları bu işlərindən çəkincəməmələridir”.

Sonra bu iki vacib əməlin dəyər və əhəmiyyəti barədə buyurdu:

إِذَا أُدِيَّتْ وَ أُقِيمَتْ، إِسْتَقَامَتِ الْفَرَائِضُ كُلُّهَا هَيْئُهَا وَ صَعْبُهَا

“Yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkincəməmə əməli düzgün icra olunaraq, bərpa edildiyi zaman asan və çətin işlər də daxil olmaqla digər vacib əməllər həyata keçər”².

O boğucu mühitdə, o izdihamlı toplumda İmamın (əleyhis-salam) bu önəmli müraciəti, onun sözügedən iki ilahi vacibi ali dərəcədə həyata

¹ “Maidə” surəsi, ayə 63.

² “Tuhəful-uqul”, səh. 168-170 və “Biharul-ənvar”, c. 97, səh. 79, hədis 37.

keçirməyə münasib fürsət gözlədiyini göstərir. Belə ki, Müaviyəyə ünvanladığı bir məktubda yazır:

“Ey Müaviyə! Allaha and olsun, indi səninlə müharibə etmədiyim üçün qorxuram ki, İlahinin dərgahında müqəssir sayılam”¹. Yəni səninlə döyüşməyə münasib fürsət axtarıram.

2. Müaviyənin ölümündən sonra, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Mədinə valisi tərəfindən Yezidə beyətə çağırıldığı zaman həzrət (əleyhis-salam) çox narahat oldu və bundan imtina etdi. Gecə ilə Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) şərif qəbrinin kənarına gəldi, orada dua və münacatla məşğul olan İmam (əleyhis-salam) ilahi dərgaha xalisanə yalvarışında belə dedi:

اللَّهُمَّ هَذَا قَبْرُ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ أَنَا ابْنُ ابْنَتِ
نَبِيِّكَ وَ قَدْ حَضَرْتَنِي مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ عَلِمْتَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّ الْمَعْرُوفَ
وَ أَنْكُرُ الْمُنْكَرَ

¹ “Muxtəsəru tarixi Dəməşq” kitabında (c. 7, səh. 137) İmam Hüseyin (əleyhis-salam) tərcü-meyi-halında oxuyuruq ki, o həzrət (əleyhis-salam) Müaviyəyə cavab məktubunda yazdı:

“.. وَ مَا أَظُنُّ أَنَّ لِي عِنْدَ اللَّهِ عُدْرًا فِي تَرْكِ جِهَادِكَ.”

Təbərsinin “İhticac” kitabında (c. 2, səh. 89, hədis 164) yazılır:

“ ما أريدُ لك حرباً ولا عليك خلافاً، وإيم الله إني لخائفٌ لله في ترك ذلك.”

Həmçinin, “Biharul-ənvār”, c. 44, səh. 212.

“İlahi! Bu sənin peyğəmbərin Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qəbridir, mənsə onun qızının oğluyam və mənim qarşıma çıxanlardan xəbərdarsan. İlahi! Mən yaxşını sevir, pisə isə nifrət edirəm!”¹.

Əslində İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* öz qiyamının əsas hədəflərini bu qısa cümlədə, o da babasının pak qəbri kənarında, ən müqəddəs məkanda açıqlamaqla tarixin yaddaşına tapşırırdı.

3. İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qiyamının əsas hədəfini ortaya qoyan, onun ən aydın və anlaşılan ifadəsi kimi qardaşı Məhəmməd Hənəfiyyəyə vəsiyyətnaməsində yer alan bir cümləni saymaq olar.

O həzrət *(əleyhis-salam)* nəfsi istəklərə çatma, vəzifə qazanma kimi maraqları öz qiyamının məqsədlərinə yad bildikdən sonra belə yazır:

وَ إِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلَبِ الْأَصْلَاحِ فِي أُمَّةٍ جَدِّي، أُرِيدُ أَنْ أَمُرَ
بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ، وَ أَسِيرَ بِسِيرَةِ جَدِّي وَ أَبِي عَلِيِّ بْنِ أَبِي
طَالِبٍ

¹ İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 27; Xarəzmi, “Məqtəlul-Hüseyn”, c. 1, səh. 186 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 328

“Qiyamdan yeganə məqsədim babamın ümmətini islah etməkdir. Yaxşı işlərə dəvət etmək, pis işlərdən çəkəndirmək və bu yolda babam Məhəmməd *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və atam Əli ibn Əbutalibin *(əleyhis-salam)* üslubundan istifadə etmək fikrindəyəm”¹.

İmam *(əleyhis-salam)* bu qısa kəlamında, elə yolun başındaca, ilahi hərəkətinin hədəfini açıqlayır və bildirir ki, məqsədi heç də ölkələri fəth etmək, dünya sərvəti və məqam qazanmaq deyil, əksinə yeganə hədəfi İslam cəmiyyətinin islahı, yaxşılığa dəvət və pisləkdən çəkəndirmə prinsipini dirçəltməkdir.

4. İmamın *(əleyhis-salam)* Kufədəki səfiri Müslim ibn Əqil, İbn Ziyadın qoşunları tərəfindən hiylə ilə ələ keçirildikdən sonra onun hüzuruna gətirildi. İbn Ziyad Müslimi fitnəkarlıqda təqsirli bildikdə, o, cavab olaraq dedi:

ما لهذا آتيتُ، و لكنكم أظهرتمُ المنكر، و دفنتمُ المعروف...

فأتيناهم لنأمرهم بالمعروف، و ننهاهم عن المنكر

“Mən sənə dediyin şeylərə görə Kufəyə gəlməmişəm, əksinə sizlər pisləlik və çirkinlikləri dirəldib əvəzində isə yaxşılıq və

¹ İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 33 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 329.

gözəllikləri dəfn etmisiniz... Odur ki, biz xalqı yaxşılığa dəvət etmək və pislikdən uzaqlaşdırmaq üçün qiyama qalxmışıq”¹.

5. İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) Hürün qoşunu ilə qarşılaşdığı, kufəlilərin vəfasızlığı məlum olduğu və özünü şəhadətlə üz-üzə gördüyü vaxt səhabələri arasında ayağa qalxaraq söhbəti əsnasında belə buyurdu:

أَلَا تَرَوْنَ أَنَّ الْحَقَّ لَا يُعْمَلُ بِهِ، وَ أَنَّ الْبَاطِلَ لَا يُتَنَاهَى عَنْهُ،

لَيَرْغَبَ الْمُؤْمِنُ فِي لِقَاءِ اللَّهِ مُحِقًّا

“Haqqa riayət edilmədiyini və batilin qarşısının alınmadığını görmürsünüzmü? Belə bir şəraitdə möminə (qiyam etməsi və) Yaradanın görüşünə (və şəhadətə) rəğbət bəsləməsi lazımdır”².

İmamın ^(əleyhis-salam) bu sözündən belə bir durumda candan keçməyin labüdlüyü başa düşülür, yəni din və məzhəbi təhdid edən bir mərhələdə mal və cana dair zərərlərin olması yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkindirmənin qarşısını ala bilməz.

¹ İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 110; “Məlhuf” (Lühuf), səh. 71; “Ənsabul-əşraf”, səh. 82.

² “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 381; “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 305 və Xarəzmi, “Məqtə-lul-Hüseyn”, c. 1, səh. 237.

6. Tarixçilərin yazdıqlarına əsasən, Hürri İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* hərəkətinə mane olduğu zaman həzrət *(əleyhis-salam)* Kufə böyüklərinə bir məktub yazdı:

...فَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَدْ قَالَ فِي حَيَاتِهِ: مَنْ رَأَى سُلْطَانًا جَائِرًا مُسْتَحِلًّا حُرْمِ اللَّهِ، نَاكِثًا لِعَهْدِ اللَّهِ، مُخَالِفًا لِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ، يَعْمَلُ فِي عِبَادِ اللَّهِ بِالْأَثْمِ وَالْعُدْوَانِ، ثُمَّ لَمْ يُغَيِّرْ بِفِعْلٍ وَلَا قَوْلٍ، كَانَ حَقِيقًا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ مَدْخَلَهُ

“...Sizlər bilirsiniz ki, Rəsulullah *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* həyatda olduğu zamanlarda buyurmuşdur: “Hər kim bir sultanın Allahın haramını halal saydığını, ilahi əhdi pozduğunu, peyğəmbər sünnəsinə qarşı çıxdığını, Allah bəndələri ilə zülm və qəddarlıqla rəftar etdiyini gördüyü halda əməldə və dildə mübarizəyə qalxmazsa, layiqdir ki, Allah-taala onu sultanın yerinə (cəhənnəmə) salsın!”¹.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* bu kəlamı ilə bütün təbəqədən olan insanların, xüsusilə də Kufə böyüklərinin vəzifələrini xatırlatmaqla yanaşı, işlərin islahı və Bəni-Üməyyə qəddarları ilə mübarizə istiqamətindəki öz

¹ İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 143; Xarəzmi, “Məqtəlü-Hüseyn”, c. 1, səh. 234 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 381.

dönməz əzmini göstərir və bu mübarizədə onların himayəsini şərt saymayan İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> öz əziz canını da tutduğu yolda fəda etməyə hazırdır. Ona görə də biz bu gün o həzrətin məzarı önündə durur və deyirik:

أَشْهَدُ أَنَّكَ قَدْ أَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ آتَيْتَ الزُّكَاةَ وَ أَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ

وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ

“Şəhadət verirəm ki, həqiqətən sən namaz qılıb zəkat verdin, yaxşılığa dəvət edib pisləkdən çəkəndirdin!”¹.

Nəzərə çarpan məqam, bu cür şahidliyin məhkəmə zalındakı, hakim qarşısındakı şahidliklə eyni olmamasıdır. Əslində mənası bundan ibarətdir ki, sən qiyamının yaxşılığa dəvət, pisləkdən çəkəndirmə prinsipinə söykənən və İslam cəmiyyətində islahatı rəhbər tutan bir qiyam olması həqiqətinə etiraf edirəm, yəqinim vardır.

¹ “Varis” ziyarətnaməsi

Üçüncü fəsil:

İslam hökumətinin təşkili və zalımlarla mübarizə

İlahi peyğəmbər və övliyalar tarix boyu öz müqəddəs hədəf və amallarını doğrultmaq, irəli aparmaq üçün hökumət təşkil etmək qərarında olmuşlar. Ona görə ki, hökumət qurmaqla xalqı mənəvi və insani dəyərlərə yönəltmək, ictimai ədaləti yaymaq, ilahi göstərişləri qanun çərçivəsində icra etmək və ədaləti dirçəldib zülm, şirk və ədalətsizliyi boğmağın mümkünlüyü danılmazdır.

Həmçinin, hökumət təşkil olunmadan icrası mümkün olmayan və ya – ən azından – istənilən kimi reallaşmayan bir sıra ilahi hökmlər mövcuddur.

Bu səbəbdən keçmiş peyğəmbərlər mümkün şəraitdə dini hökumət qurmaq məqsədi güdürdülər. İslam Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* də ilk fürsətdə, Mədinə şəhərində İslam hökuməti qurdu və özü şəxsən hökumət rəhbərliyini öhdəsinə götürdü.

O həzrət *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* salehlərin hakimiyyət xəttini davam etdirmək üçün – ilahi fərman əsasında – Qədir-Xumda həzrət Əlini *(əleyhis-səlam)* öz canişini və özündən sonra xalqın öndəri seçdi. Bu əsasla bizim hədislərdə vilayət və rəhbərlik məsələsi əzəmətlə xatırlanıb. O cümlədən, İmam Baqirin *(əleyhis-səlam)* məşhur bir hədisində oxuyuruq:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ: عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ

“İslam dini beş əsas prinsip: namaz, zəkat, həcc, oruc və vilayət üzərində qurulub”.

Sonra “Bu beş əsas prinsiptən hansı daha üstündür?” – sualının cavabında buyurdu:

الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ، لِأَنَّهَا مِفْتَاحُهُنَّ، وَالْوَالِي هُوَ الدَّلِيلُ عَلَيْهِنَّ

“Vilayət hamısından üstündür, çünki vilayət (və İslam hökumətinin təşkili) digərlərinin açarıdır və vali (yəni imam) digər dörd mühüm işdə xalqın bələdçisidir”¹.

Bəli, dini hökumət təşkili və saleh hakimlərin hakimiyyətini qəbul etməklə ilahi hökmlərin icrasına münasib şərait yaratmaq

¹ “Üsuli-Kafi”, c. 1, səh. 18, “Dəaimul-İslam” bölümündə (eyni məzmununda bir sıra hədislər bu bölümə mövcuddur)

və din əsaslarını, əxlaqı və şəriət hökmlərini həyata keçirmək mümkündür.

Əfsuslar olsun ki, Peyğəmbərin *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* vəfatından sonra İslam ümmətinə rəhbərlik məsələsi öz həqiqətini tapmadı və Əmirəlmöminin İmam Əlini *(əleyhis-salam)* xəlifəlikdən kənarda saxladılar. Amma o həzrət *(əleyhis-salam)* hər fürsətdə öz hakimiyyət haqqını müdafiə edir və özünü xəlifəliyə hamıdan layiqli bilirdi.

Nəhayət, həzrət Əli *(əleyhis-salam)* hicri tarixlə 35-ci ildə ümumi beyətlə zahiri xəlifəlik kürsüsünə oturdu. Ədaləti və dini dəyərləri dirçəltmək yönündə çalışdı, lakin keçmişdən qalan yaralar, xəlifəlik dövrünün ağrılı-acılı hadisələri və sonda Mövla Əlinin *(əleyhis-salam)* şəhadəti səbəb oldu ki, o həzrət özünün bütün ali hədəflərinə çatmasın.

Müaviyənin istər Əmirəlmöminin Əlinin *(əleyhis-salam)* vaxtında, istərsə də İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* qısa müddətli xəlifəlik dövründə törətdiyi təxribatlar və “ələvi xəttinin zəiflədilməsi” istiqamətində nifaq cəbhəsinin göstərdiyi söylər, bir qrup insanların xəbərsizliyi və digər bir dəstənin dünya düşkünlüyü, növbəti dəfə xilafətin dəyirman daşını öz mehvərindən çıxardı və bu dəfə həqiqi İslam hakimiyyətinə

qarşı and içmiş düşmənlər qüdrət kürsüsünə oturdular.

Nəbəvi və Ələvi (Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)*) və İmam Əli *(əleyhis-salam)* hakimiyyətinə layiqli varis və İslam ümmətinin mənəvi rəhbəri olan İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* islami dəyərləri dirçəltmək, ədaləti yaymaq və qəddarlarla mübarizə aparmaqdan ötrü İslam hökumətinin təşkili amalı ilə ayağa qalxdı. Bu məqsədlə ki, mümkün olduğu təqdirdə İslam hökumətinin təşkili vasitəsilə, mümkün olmadığı təqdirdə isə özü və dostlarının şəhadəti ilə Bəni-Üməyyənin həqiqi simasını üzə çıxarsın; zülm, küfr və nifaq ağacının köklərini kəsməklə məşğul olsun və bununla da İslama və İslamın məzlum ümmətinə yardım etsin.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* xütbələrinin birində öz cəhd və təlaşının məqsədini birbaşa açıqlayaraq belə buyurur:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ مَا كَانَ مِنَّا تَنَافُسًا فِي سُلْطَانٍ، وَ لَا التَّمَسَّاسَ مِنْ فُضُولِ الْخُطَامِ، وَ لَكِنْ لِنَرَى الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَ نُظْهِرَ الْأَصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، وَ يَا أَمَّنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَ يُعْمَلُ بِفَرَائِضِكَ وَ سُنَّتِكَ وَ أَحْكَامِكَ

“İlahi! Sən bilirsən ki, bizim gördüyümüz iş (xalqı səfərbər etmək yolunda cəhd)

rəhbərlik məqamı uğrunda rəqabət aparmaq və ya mal-dövlət əldə etmək üçün deyildi, əksinə hədəfimiz dininin nişanələrini aşkara çıxarmaq, bütün şəhərləri islah və düzgünlüklə doldurmaqdır ki, məzlum bəndələrin asudə yaşasınlar, vacib əməllərinə, sünnə və hökmlərinə əməl edilsin”¹.

İmam Xomeyni bu mövzunu şəffaflaşdıran bir söhbətində deyir: “...Bəziləri Seyyiduş-şühədanın *(əleyhis-salam)* hökumət qurmaq üçün gəlmədiyini güman edirlər. Xeyr! (Bu söz düz deyil, əksinə,) onlar hökumət təşkili üçün gəlmişdilər, ona görə ki, hökumət Seyyiduş-şühəda kimisinin, Seyyiduş-şühədanın şiasinin əlində olmalıdır”². Hərçənd, İmam *(əleyhis-salam)* yolun sonunda şəhid olacağını bilirdi.”

Başqa bir yerdə deyir: “Seyyiduş-şühədanın *(əleyhis-salam)* həyatı, Sahibəz-zaman İmam Mehdinin *(əleyhis-salam)* həyatı, aləmdəki bütün peyğəmbərlərin həyatı; ilk və son peyğəmbərin, Adəmdən indiyədək olanların hər birinin həyatının mənası (qayəsi) zülm

¹ “Tuhəful-üqul”, səh. 170 və “Biharul-ənvar”, c. 97, səh. 79.

² “Səhifeyi-İmam”, c. 21, səh. 3

müqabilində ədalətli hökumət qurmaq olmuşdur”¹.

Bu müqəddimə ilə indi də iddiamızın isbatı üçün (İslam hökumətinin təşkili və zalımlarla mübarizə uğrunda qiyam) o həzrətin *(əleyhis-salam)* kəlam və sünnəsinə müraciət edək.

Keçmişə bir nəzər

Əgər İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* həyatına nəzər salsaq, o həzrətin hələ gənc yaşlarından yalnız Əhli-beyti *(əleyhis-salam)* xəlifəliyə layiq gördüyünü yaxşıca anlayarıq.

Tarixdə deyilir: “Bir gün Ömər Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* minbərində xütbə oxuyurdu, xütbə sırasında dedi: Mən möminlərə özlərindən də layiqəm!

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* məscidin bir kənarında oturmuşdu – Ömərə müraciətlə – ucadan səsləndi: Atam Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* minbərindən aşağı düş! Bu minbər atanın deyil (ki, onun üstünə çıxıb belə iddialar edirsən!).

¹ “Səhifeyi-İmam”, c. 21, səh. 4

Ömər dedi: Ey Hüseyin! Öz canıma and olsun ki, bu minbərin mənim atamın deyil, sənın atanın olmasını qəbul edirəm. Ancaq de görüm, bunları kim sənə öyrətdi? Atan Əli ibn Əbutalib?!

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurdu: Əgər atamın fərmanına tabe olsam, canıma and olsun, o doğru yola yönəldəndir və mən onun hidayət etdiyi olacam. Onun, Cəbrailin ^(əleyhis-salam) Allah tərəfindən nazil etdiyi beyət haqqı Rəsulullah ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) zamanından xalqın boynundadır. Allah kitabını inkar edəndən başqası bu həqiqəti inkar etməz. Camaat onu qəlbləri ilə tanıdılar (və haqqın atamla olduğunu bildilər), amma dildə inkar etdilər. Biz Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) hüquqlarını dananlara vay olsun!....

Ömər dedi: Ey Hüseyin! Atanın haqqını inkar edəne Allahın lənəti olsun! (Lakin mən müqəssir deyiləm, çünki) camaat bizi əmir seçdi və biz də qəbul etdik. Əgər atanı əmir seçsəydilər, biz ona itaət edərdik!

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) cavab verdi: Ey Xəttabın oğlu! Sən Əbubəkri özünə (və camaata) əmir seçməmişdən öncə hansı camaat səni əmir seçdi? O da öz növbəsində

Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* heç bir dəlil-sübut olmadan, Ali-Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* razılığı nəzərə alınmadan səni xalqa rəhbər təyin etdi. Siz ikinizin razılığı (Allahın və) Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* razılığıdır mı?!

Cavabı olmayan Ömər qəzəbli halda minbərdən endi və bir dəstə ilə İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* yanına gedərək, Hüseyndən *(əleyhis-salam)* ona şikayət etdi...”¹.

Həzrət Hüseyin *(əleyhis-salam)* atası Əmirəl-möminin Əli *(əleyhis-salam)* və qardaşı İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* xəlifəlik dövründə İslam hökumətinin güclənməsindən ötrü daim onların yanında hazır olaraq, İslam hökumətinin düşmənləri ilə mübarizə aparırdı.

İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* Müaviyə qarşısında sözü

Müaviyə Yezid üçün beyət almaq qəsdilə şəhərlərə səfər etdi, Mədinədə də, Yezidi tanıtdırmaq və ona beyət almaq üçün cəmiyyəti topladı və dedi:

¹ Təbərsi, “İhticac”, c. 2, səh. 77-78.

Allaha and olsun! Əgər müsəlmanlar arasında Yeziddən üstününü tapsaydım, onun üçün beyət alardım!”.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) ayağa qalxdı və buyurdu:

وَاللَّهِ لَقَدْ تَرَكْتُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ أَبًا وَ أُمَّاً وَ نَفْسًا

“Sən ata-ana, ləyaqət, şəxsi dəyərlər və insani keyfiyyətlər baxımından Yeziddən üstün olan kəsi kənara qoymusan”.

Müaviyə dedi: “Sanki özünü nəzərdə tutursan?”

Buyurdu: “Bəli!”

Müaviyə susdu¹.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) mövzu ilə əlaqədar digər bir hədisdə buyurur:

أَنَا وَاللَّهِ أَحَقُّ بِهَا مِنْهُ، فَإِنَّ أَبِي خَيْرٌ مِنْ أَبِيهِ، وَ جَدِّي خَيْرٌ مِنْ جَدِّهِ، وَ أُمِّي خَيْرٌ مِنْ أُمِّهِ وَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ

“Allaha and olsun! Mən xəlifəliyə ondan (Yeziddən) daha layiqəm; atam atasından, babam babasından, anam anasından üstündür və özüm də ondan üstünəm!”².

¹ “Əl-İmamətu vəs-siyasət”, c. 1, səh. 211.

² “Məvsuətu kələmatil-İmamil-Hüseyn ^(əleyhis-salām)” səh. 265.

Bu aydın kəlamdan çox gözəl başa düşülür ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) o zamanlar yalnız özünü xəlifəliyə layiq görürdü və inanırdı ki, onun kimi bir şəxs – ailə və mənəvi üstünlüyü ilə – müsəlman işlərinin icrasını öhdəsinə götürməlidir.

Yezid dönəmində İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) İslam hökumətinin təşkili ilə bağlı cəhdi

Müaviyə öldükdən və Yezid xəlifəlik kürsüsünə oturduqdan sonra zalımlarla mübarizə və İslam hökumətinin təşkilinə – ötən zamanlardan fərqli olaraq – uyğun şərait yaranmışdı və o həzrət ^(əleyhis-salām) bu istiqamətdə bir neçə addım atdı:

a) Yezidə beyətdən imtina (və onun xəlifəliyə layiq olmadığını elan etmək)

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Yezidi bu ali vəzifəyə əsla layiq bilmədiyini, əvəzində isə özünü xəlifəliyə ən layiqli namizəd hesab etdiyini nəzərə alsaq, o həzrət ^(əleyhis-salām) Yezidə beyət etməyəcək və onun hakimiyyətini rəsmi tanımayacaqdı.

Buna görə də Müaviyənin ölüm xəbəri Mədinəyə çatdığı və Mədinə valisi həzrət Hüseyini ^(əleyhis-salām) hüzuruna çağırdığı zaman

Abdullah ibn Zübeyrin “Nə etmək fikrin var?” – sualına həzrət ^(əleyhis-) ^(salam) belə cavab buyurdu:

إِنِّي لَا أُبَايِعُ لَهُ أَبَدًا، لِأَنَّ الْأَمْرَ إِنَّمَا كَانَ لِي مِنْ بَعْدِ أَخِي الْحُسَيْنِ¹

“Heç vaxt Yezidə beyət etməyəcəm, ona görə ki, qardaşım Həsəndən ^(əleyhis-) ^(salam) sonra xəlifəlik məqamı təkcə mənə aiddir”.

Həmçinin, Mədinə valisinə də buyurdu:

إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ النَّبُوَّةِ، وَ مَعْدِنُ الرِّسَالَةِ، وَ مُحْتَلِفُ الْمَلَائِكَةِ... وَ
يَزِيدُ رَجُلٌ فَاسِقٌ شَارِبُ الْحَمْرِ، قَاتِلُ النَّفْسِ الْمَحْرَمَةِ، مُعْلِنٌ بِالْفِسْقِ،
وَ مِثْلِي لَا يُبَايِعُ لِمِثْلِهِ

“Biz nübüvvət ailəsindən, risalət mədəninədən və mələklərin get-gəl etdiyi məkandanıq... Halbuki, Yezid fasiq, şərəbxor və günahsızların qatilidir. O, aşkarda günaha bulaşan kəsdir. Odur ki, mənim kimi bir şəxs onun kimisi ilə əsla beyət etməz”².

Həmçinin, Mərvan ibn Həkəmin Yezidə beyətlə bağlı ısrarından sonra İmam ^(əleyhis-) ^(salam) qətiyyətlə buyurdu:

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 182.

² İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 18 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 325.

وَ عَلَى الْإِسْلَامِ السَّلَامُ إِذْ قَدْ بُلِيَتْ الْأُمَّةُ بِرَاعِ مِثْلِ يَزِيدَ، وَ لَقَدْ
سَمِعْتُ جَدِّي رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) يَقُولُ: الْخِلَافَةُ مُحَرَّمَةٌ
عَلَى آلِ أَبِي سُفْيَانَ

“İslam ümməti Yezid kimi birisinin rəhbərliyinə mübtəla olduğu zaman, gərək İslamın “fatihə”si oxunsun! Mən babam Rəsulullahdan eşitmişəm ki, buyurardı: “Xəlifəlik Əbu Süfyan ailəsinə haramdır!”¹.

Əslində İmam *(əleyhis-səlam)* bu cümlə ilə Yezidin rəhbərliyi faciəsinin dərinliyindən xəbər verir və Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* kəlamını şahid göstərməklə, xəlifəliyin Əbu Süfyan övladları tərəfindən mənimsənilməsinə haram sayır.

Başqa bir kəlamda, qardaşı Məhəmməd Hənəfiyyəyə müraciətlə buyurduğu cümlədə növbəti dəfə – hər bir qiymətə olursa olsun – Yezidə beyət edilməməsinə təkid edir və buyurur:

يَا أَخِي! وَاللَّهِ لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا مَلْجَأٌ وَ لَا مَأْوَى، لَمَا بَايَعْتُ

يَزِيدَ بَنَ مُعَاوِيَةَ

“Ey qardaşım! Allaha and olsun, dünyanın heç bir nöqtəsində sığınacaq və təhlükəsiz yer

¹ “Məlhuf (Lühuf)”, səh. 99 və “Biharul-ənvar”, c. 1, səh. 184.

tapmasam belə Yezid ibn Müaviyə ilə beyət etməyəcəm!”¹.

b) Özünü xəlifəliyə layiq görməsini birbaşa bildirməsi

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Yezidi bu ali məqama münasib görməməsindən əlavə, özünün vilayət vəzifəsi və İslam hakimiyyətinə layiqli olmasını aşkara bildirirdi. Əslində İmam (əleyhis-salam) bu cümlələrlə İslam hökumətinin təşkili və müsəlmanların xəlifəliyini öhdələnmək istiqamətində hərəkət edirdi.

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) əsr namazından sonra Hürün qoşunu qarşısında oxuduğu bir xütbədə buyurur:

أَيُّهَا النَّاسُ! أَنَا ابْنُ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ نَحْنُ

أَوْلَى بِوَلَايَةِ هَذِهِ الْأُمُورِ عَلَيْكُمْ مِنْ هَؤُلَاءِ الْمُدَّعِينَ مَا لَيْسَ لَهُمْ

“Ey camaat! Mən Rəsulullahın qız nəvəsiyəm, biz dini işlərin icrasına (və müsəlmanların imamı olmağa) bu yalançı iddiaçılardan daha layiqik!”².

Bütün bunlardan əlavə İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Müaviyənin həyatda olduğu müddətdə —

¹ İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 31 və “Biharul-ənvər”, c.44, səh. 329.

² İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 137 və “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 303 (az fərqlə).

Yezidin vəliəhdlik məsələsi ortaya atılan zaman – özünün xəlifəliyə layiq olmasına təkid edirdi. (Daha öncə qeyd edildi).

c) Kufəlilərin dəvətinə cavab

İmam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) İslam hökumətinin təşkili yönündə çalışmalarının digər bir əlaməti, Yezidin qeyri-qanuni hökumətinə qarşı qiyama rəhbərliklə bağlı kufəlilərin təklifini qəbul etməsidir.

Həmçinin, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) öz səfir və nümayəndəsi, Müslim ibn Əqili onların təklifini dəyərləndirmək, gücləri səfərbər etmək, camaatdan beyət almaq və islami və ilahi hökumətinin təşkili ilə bağlı Həzrətin ^(əleyhis-)_(salam) iradəsini anlatmaq üçün Kufəyə göndərməsidir.

Nəzərə alsaq ki, Kufə Əli ibn Əbutalib ^(əleyhis-)_(salam) sevərləri və şüalarının mərkəzi olmuşdu, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) məqsədi bu şəhəri qiyamın və İslam inqilabının əsas mərkəzi təyin edib oradan inqilaba rəhbərlik etmək və digər şəhərlərə yaymaqdı.

Kufə başçılarının İmam Hüseyinə ^(əleyhis-)_(salam) məktubu

Müaviyənin ölümündən sonra və Süleyman ibn Surəd Xüzainin evində top-

lantının ardınca bir qrup Kufə başçısı İmam Hüseynə ^(əleyhis-salām) bir məktub yazıb o həzrətin qiyama rəhbərliyini qəbul etməyə hamılıqla hazır olduqlarını bildirdilər.

Dörd şiə başçısının, Süleyman ibn Surəd, Musəyyib ibn Nəcəbə, Rüfaə ibn Şəddad və Həbib ibn Məzahirin və digər şiə dəstələrinin də adı onda gələn məktubun məzmunu belədir:

فَإِنَّا نَحْمَدُ إِلَيْكَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ; أَمَّا بَعْدُ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
قَصَمَ عَدْوَكَ الْجَبَّارَ الْعَنِيدَ، الَّذِي انْتَرَى عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ فَاثْبَتَ رَأْسَ أَمْرِهَا،
وَ غَضَبَهَا فِيئِهَا، وَ تَأَمَّرَ عَلَيْهَا بِغَيْرِ رِضَى مِنْهَا، ثُمَّ قَتَلَ خِيَارَهَا، وَ
اسْتَبْقَى شِرَارَهَا،... إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْنَا إِمَامٌ فَأَقْبِلْ! لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَجْمَعَنَا بِكَ
عَلَى الْحَقِّ وَ التُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ فِي قَصْرِ الْأَمَارَةِ، لَسْنَا نَجْتَمِعُ مَعَهُ فِي
جُمُعَةٍ، وَ لَا نَخْرُجُ مَعَهُ إِلَى عِيدٍ، وَ لَوْ قَدْ بَلَّغْنَا أَنَّكَ قَدْ أَقْبَلْتَ إِلَيْنَا
أَخْرَجْنَاهُ حَتَّى نَلْحَقَهُ بِالشَّامِ

“Allaha həmd edirik ki, o mənfur və qəddar düşməni (Müaviyəni) məhv etdi, hansı ki, ümmətin razılığı olmadan onların boynuna mindi, mal-dövlətlərini mənimsədi, yaxşılarını öldürdü və pislərinə meydan verdi...

İndi bizim imam və rəhbərimiz yoxdur, bizə doğru gəl! Bu ümidlə ki, Allah-taala

sənin varlığının bərəkəti sayəsində bizim hamımızı haqq mehvəri kənarında toplayacaq.

Noman ibn Bəşir (Kufə valisi) Darul-imarədədir və biz onunla cümə namazında və ümumi toplantılarda bir araya gəlmirik (və ona etina etmirik) və əgər sən bizə sarı gəldiyini bilsək, onu Kufədən çıxarıb Şama göndərərək”¹.

İmam Hüseyin ^(əleyhis- salam) cavabı və Müslimi Kufəyə göndərməsi

Kufə əhlinin saysız məktublarından və İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> rəhbərliyini qəbul etməyə hazır olduqlarını elan etdikdən sonra Həzrət onlara cavab məktubu yazdı, sonra da əmisi oğlu Müslim ibn Əqili Kufə şəhərinə göndərdi. İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məktubunun mətni belədir:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، إِلَى الْمَلَائِكَةِ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ. أَمَا بَعْدُ: فَإِنَّ هَانئًا وَ سَعِيدًا قَدِمَا عَلَيَّ بِكُتُبِكُمْ
. وَ كَانَا آخِرَ مَنْ قَدِمَ عَلَيَّ مِنْ رُسُلِكُمْ . وَ قَدْ فَهَمْتُ كُلَّ الَّذِي
اِقْتَصَصْتُمْ وَ ذَكَرْتُمْ، وَ مَقَالَةَ جُلُكُمُ : «أَنَّهُ لَيْسَ عَلَيْنَا إِمَامٌ فَأَقْبِلْ، لَعَلَّ

¹ “Biharul-ənvār”, c. 44, səh. 333.

اللَّهُ أَنْ يَجْمَعَنَا بِكَ عَلَى الْهُدَى وَالْحَقِّ». وَ قَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ أَحِي وَ ابْنَ
 عَمِّي وَ ثِقَتِي مِنْ أَهْلِ بَيْتِي مُسْلِمَ بْنِ عَقِيلٍ وَ أَمْرُهُ أَنْ يَكْتُبَ إِلَيَّ
 بِحَالِكُمْ وَ أَمْرِكُمْ وَ رَأْيِكُمْ. فَإِنْ كَتَبَ إِلَيَّ: أَنَّهُ قَدْ أَجْمَعَ رَأْيَ مَلَئِكُمْ، وَ
 ذَوِي الْفَضْلِ وَ الْحُجَجِي مِنْكُمْ، عَلَى مِثْلِ مَا قَدِمْتُ عَلَيَّ بِهِ رُسُلِكُمْ وَ
 قَرَأْتُ فِي كُتُبِكُمْ، أَقْدِمُ عَلَيْكُمْ وَشَيْكَاً إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَلَعَمْرِي مَا الْأَمَامُ
 إِلَّا الْعَامِلُ بِالْكِتَابِ، وَ الْأَخِذُ بِالْقِسْطِ، وَ الدَّائِنُ بِالْحَقِّ، وَ الْحَابِسُ
 نَفْسَهُ عَلَى ذَاتِ اللَّهِ وَ السَّلَامُ

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Hüseyin ibn Əli tərəfindən mömin və müsəlman böyüklərinə! Hani və Səid məktublarınızla yanıma gəldi – bu iki nəfər məktublarınızı gətirən son kəslərdir – məktublarınızın (xülasə olaraq) məzmunu bundan ibarətdir: “İmam və rəhbərimiz yoxdur, bizə doğru gəl! Ümidvarıq ki, Allah sənin vasitənlə bizə haqq və hidayət mehvərinin ətrafına toplayar!”.

Hal-hazırda mən qardaşım, əmim oğlu və ailəmizin etibarlı şəxsini – Müslim ibn Əqili – sizə tərəf göndərirəm. Ona tapşırıbmışam ki, qərarlarınızı, plan və düşüncələrinizi mənə yazsın.

Hər zaman böyüklərinizin, ağıl sahiblərinizin məktubda qeyd edilənlərlə

müvafiq və həmrəy olduqlarını mənə xəbər versə, gecikmədən sizə doğru gələcəyəm, inşaallah!

(Məktubun sonunda əlavə etdi:) “Canıma and olsun! İmam və rəhbər yalnız Allahın kitabına əməl edən, ədaləti dirçəldən, haqq dini qəbul edib özünü Allahın yoluna həsr edən kəsdir”¹.

Sözügedən məktub belə bir həqiqəti çatdırır ki, İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> alçaq Bəni-Üməyyə hökumətinin məhvi və İslam hökumətinin təşkili üçün qiyam yolunda addım atırdı. Bu səbəbdən vəziyyəti təhlil etməkdən ötrü ilk olaraq agah, zirək və etibarlı nümayəndəsini o şəhərə göndərir ki, işin mahiyyətini öyrənsin, gücləri səfərbər etməklə və şüaləri hazırlıq vəziyyətinə gətirməklə bu yolda addım atsın.

İmam Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> sözünün son cümləsi də, özünün imamlıq və rəhbərliyə layiq olmasına və Şam hakiminin – hansı ki, nə Allahın kitabına əməl edir, nə ədaləti dirçəldir, nə də özünü Allah yoluna həsr edir – bu işdə ləyaqətli olmamasına bir daha

¹ İbn Əsəm, “Fütuh”, c. 5, səh. 53 və Xarəzmi, “Məqtəülul-Hüseyn”, c. 1, səh. 196.

təkiddir ki, bu da öz növbəsində müsəlmanlar üzərində imamlıq və xəlifəliyi qəbul etmək, ədaləti dirçəltmək istiqamətində İmamın *(əleyhis-salam)* dönməz iradəsinin göstəricisidir.

Həmçinin, İmam *(əleyhis-salam)* Müslim ibn Əqilin ezamı zamanı ona müraciətlə yazdığı məktubunda, növbəti dəfə qüvvələrin səfərbərliyi və camaatın hazırlıq vəziyyətinə gətirilməsi məsələsinə bir daha təkid edir. Məktubda oxuyuruq:

وَادْعُ النَّاسَ إِلَى طَاعَتِي، وَ اخذَهُمْ عَنْ آلِ أَبِي سُفْيَانَ، فَإِنْ رَأَيْتَ
النَّاسَ مُجْتَمِعِينَ عَلَيَّ بِيَعْتِي فَعَجِّلْ لِي بِالْخَيْرِ، حَتَّى أَعْمَلَ عَلَيَّ حَسَبَ
ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى

“...(Kufəyə çatdığın gündən etibarən) camaatı mənə itaətə, beyətə səslə və onları Əbu Süfyan ailəsini dəstəkləməkdən çəkindir. Əgər camaat yekdilliklə beyət etsələr, mənə xəbər ver ki, ona müvafiq davranım – Allahın izni ilə!”¹.

Camaatı Əbu Süfyan nəslini dəstəkləməkdən yayındırmaq, xalqı İmama *(əleyhis-salam)* beyətə, itaətə dəvət etmək, onların beyət üçün yekdil olmalarını şərt bilmək və s. bütün

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 297 və Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 418.

bunlar hamısı hökumətin təşkili istiqamətində müvafiq işlərin və hazırlıqların göstəricisidir.

Müslim Kufəyə daxil olduqdan sonra əhalinin böyük bir hissəsinin onunla beyət etməsi, İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salam) birgə və ona dəstək olmağa hazırlıqlarını bildirmələri və Müslim tərəfindən göndərilən elçilərin İmamın ^(əleyhis-salam) hüzurunda macəranı əks etdirməsi, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) Məkkədən Kufəyə yollanmasına səbəb olur¹.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) İbn Abbasla söhbəti sırasında buyurur:

وَ هَذِهِ كُتُبُ أَهْلِ الْكُوفَةِ وَ رُسُلُهُمْ، وَ قَدْ وَجَبَ عَلَيَّ إِجَابَتُهُمْ وَ
قَامَ لَهُمُ الْعُذْرُ عَلَيَّ عِنْدَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ

“Bunlar kufəlilərin məktubu və göndərdikləridir. Onlara cavab verməyə borcluyam, çünki ilahi höccət və dəlil mənə tamamlanmışdır”².

Həmçinin, Abdullah ibn Zübeyrə buyurur:

أَتَنِي بَيْعَةُ أَرْبَعِينَ أَلْفًا يَخْلِفُونَ لِي بِالطَّلَاقِ وَ الْعِتَاقِ مِنْ أَهْلِ
الْكُوفَةِ

¹ “Məalis-Sibtəyn”, c. 1, səh. 246 və “Nasixut-təvarix”, c. 2, səh. 122.

² “Məalis-Sibtəyn”, c. 1, səh. 246 və “Nasixut-təvarix”, c. 2, səh. 122.

“Təlaq və “İtaq”a¹ vəfalığa and içən qırx min kufəlinin beyəti əlimə yetişib”².

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Abdullah ibn Müti ilə görüşündə – ondan Məkkədən çıxışının səbəbini soruşduğu zaman – açıq-aşkar buyurur:

إِنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ كَتَبُوا إِلَيَّ يَسْأَلُونِي أَنْ أَقْدِمَ عَلَيْهِمْ لِمَا رَجَوْا مِنْ

إِحْيَاءِ مَعَالِمِ الْحَقِّ وَ إِمَاتَةِ الْبِدْعِ

“Kufə əhalisi məktub yazıb onlara doğru getməyimi dilədilər, bu ümidlə ki, (İslam hökumətinin təşkili sayəsində) haqqın nişanələri dirildiləcək və batil məhv olacaq”³.

Hər halda, tarixi göstəriciləri nəzərə alsaq – hansı ki, bəziləri artıq qeyd edilib və bir hissəsi də gələcəkdə qeyd ediləcək – İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qiyamının hədəflərindən biri İslam hökumətinin təşkili, daha doğrusu İslam xəlifəliyini öz əsil yerinə qaytarmaqdı; onun sayəsində ədalət dünyaya yayılsın, haqq dirçətdilsin və batil, çirkinlik və bidət aradan qaldırılsın.

¹ “Təlaq” və “İtaq”a and içməyin mənası budur ki, əgər andlarını pozsalar, qadınları öz-özünə təlaq verilmiş olacaq və bütün qulları azad sayılacaq. Bir qrup əhli-sünnə fəqihlərin nəzərinə bu şəkildə and içmək səhihdir.

² “İbn Əsakir tarixi”, (İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* tərcümeyi-halının şərhində), səh. 194, hədis 249.

³ “Əxbarut-tival”, səh. 245.

Kufə əhalisinin dəstəyi, öz hazırlığını elan etməsi və bu işdə israrları ilahi höccət və dəlili İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* tamamlamışdı; on minlərlə nəfərlik bir güclə Yezid kimi qəsbkar hakimə, qəddar rəhbərə qarşı qiyam etmək məcburiyyətində idi. Buna görə də Kufəyə doğru hərəkət etdi və hərəkətindən öncə öz səfiri Müslim vasitəsilə kufəlilərin döyüşə hazırlığından xəbərdar oldu.

Şəhid olacağını bildiyi halda İslam hökumətinin təşkili üçün qiyam

Belə bir sualı müzakirə etməyi yeridir: Görəsən, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Kufəyə hərəkəti və Yezidə qarşı qiyamı zamanı özü və yoldaşlarının şəhid olacağından xəbərdar idi ya yox? Əgər bunu bilirdisə, şəhadət məsələsindən xəbərdar olmaq qiyam və İslam hökumətinin təşkili ilə bağlı proqramlar tökmək, plan cızmaqla necə uyğunlaşır?

Tarixi şahidlərə əsasən, şübhəsiz ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qiyamının nəticəsindən xəbərdar idi və şəhadətə yəqinliyi olduğu halda qiyamını başlatdı. Sözügedən məsələyə dair bu kitabda açıq-aydın sübutlar qeyd edilmişdir, lakin bu hissədə ilk olaraq İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* öz şəhadətindən xəbərdar oldu-

ğunu vurğulayan məlum şahidlərdən bir neçəsinə işarə edəcək, sonra yuxarıdakı sualı cavablandıracağıq.

Qeyd edilməlidir ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* şəhadəti mövzusunda şiə və əhli-sünnənin Peyğəmbərdən *(əleyhis-salam)* nəql etdiyi xəbər və hədislər həddindən artıq çoxdur. Belə ki, İbn Abbas bu barədə deyir:

مَا كُنَّا نَشُكُّ أَهْلَ الْبَيْتِ وَهُمْ مُتَوَافِرُونَ أَنَّ الْحُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ

السَّلَامِ يُقْتَلُ بِالطَّفِّ

“Biz Əhli-beyt hamılıqla Hüseyin ibn Əlinin *(əleyhis-salam)* Təfdə (indiki Kərbəlada) şəhid olacağına şübhə etmirdik”¹.

Göründüyü kimi hədisdən istifadə edilən məqam imamdan *(əleyhis-salam)* əlavə bütün Əhli-beytin onun şəhadətindən, hətta şəhid olacağı yerdən xəbərdar olmasıdır.

Əllamə Məclisi “Biharul-ənvar” kitabında bu barədə yetmiş bir hədis nəql etmişdir².

Bundan sonra qeyd ediləcək nümunələr o həzrətin *(əleyhis-salam)* öz dilindən nəql edilənlərin yalnız kiçik bir hissəsidir:

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-Hüseyn”, c. 1, səh. 160.

² “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 223-266.

1. İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Kufəyə hərəkət etməmişdən öncə Mədinədə Bəni-Haşimə müraciətlə belə yazdı:

إِنَّ مَنْ لَحِقَ بِي مِنْكُمْ اسْتُشْهِدَ، وَ مَنْ تَخَلَّفَ لَمْ يَبْلُغِ الْفَتْحَ

“Sizdən hər kim mənə qoşulsa, şəhid olacaq və hər kim bundan imtina etsə, zəfər çalmayacaq”¹.

Maraqlıdır ki, həmin məzmunə oxşar hədisi Məkkəyə yola düşərkən camaat arasında da bəyan etmişdir:

مَنْ كَانَ بِأَذِلَّةٍ فِيْنَا مُهْجَتَهُ مُوْطِنًا عَلَي لِقَاءِ اللَّهِ نَفْسَهُ فَلْيَرْحَلْ مَعَنَا

“Sizlərdən hər kim bizim yolumuzda qanından keçməyə və canından olmağa hazırdırsa, bizimlə yoldaş olsun!”².

2. Qardaşlarından biri İmamın (əleyhis-salam) şəhadətini İmam Həsənin (əleyhis-salam) dilindən nəql etdikdə, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) cavab olaraq buyurdu:

حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ أَخْبَرَهُ بِقَتْلِهِ وَ قَتْلِي، وَ أَنَّ تَرْبَتِي تَكُونُ

بِقُرْبِ تَرْبَتِهِ فَتَظُنُّ أَنَّكَ عَلِمْتَ مَا لَمْ أَعْلَمْهُ

“Atam mənə demişdir ki, Rəsulullah (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) onu atamın və mənim qətlimdən

¹ “Məvsuətu kələmatil-Hüseyn”, səh. 296; İbn Şəhri Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 76.

² “Əyanuş-şiiə”, c. 1, səh. 593.

xəbər dar edib və buyurub: “Mənim türbəm (məzarım) atamın türbəsinə yaxın olacaq. Elə bilirsən ki, sən bildiyini mən bilmirəm?”¹.

3. Mövzunun bənzəri o həzrətin qardaşı Məhəmməd Hənəfiyyə ilə Məkkədəki söhbətidir. Məhəmməd Hənəfiyyə İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* İraqa getməmək təklifini etdiyi vaxt, həzrət *(əleyhis-salam)* buyurur:

آتَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَعْدَ مَا فَارَقْتِكَ فَقَالَ: يَا

حُسَيْنُ! أَخْرُجْ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ شَاءَ أَنْ يَرَاكَ قَتِيلًا

“Səndən ayrıldıqdan sonra (babam) Rəsulullahı *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yuxuda gördüm. Mənə belə buyurdu: “Ey Hüseyin! Hərəkət et, çünki Allah səni qətlə yetirilmiş görmək istəyir”².

4. Başqa bir nümunə, İmamın *(əleyhis-salam)* Müslimi Kufəyə göndərəkən ona buyurduğu cümlədir: “Mən səni Kufəyə göndərirəm, Allah öz istədiyi və qəbul etdiyi kimi işini sahmana salsın!”

Sonra əlavə etdi:

أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا وَ أَنْتَ فِي دَرَجَةِ الشُّهَدَاءِ

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 99.

“Ümid edirəm ki, hər ikimiz şəhidlik məqamında qərarlaşaq!”¹.

Bu kəlam İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) özü və dostları üçün şəhidlik yolunu seçdiyi və bunun arzusunda olduğu həqiqətini ortaya qoyur.

5. Qəribədir ki, o həzrət ^(aleyhis-salam) kufəli bir şəxsin cavabında Kufə əhlinin məktublarına işarə edir və onları öz qatili kimi tanıtdıraraq buyurur:

هَذِهِ كُتُبُ أَهْلِ الْكُوفَةِ إِلَيَّ، وَ لَا أَرَاهُمْ إِلَّا قَاتِلِي

“Bunlar kufəlilərin məktublarıdır, amma mən onları yalnız qatilim bilirəm”².

6. Bütün bunlardan daha aydını İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) İraqa yola düşməmişdən qabaq Məkkədə, bir qrup insanın önündə buyurduğu kəlamdır:

وَ خَيْرِي مِصْرَعُ أَنَا لَأَقِيهِ، كَأَنِّي بِأَوْصَالِي تَتَقَطَّعُهَا عُسْلَانُ الْفَلَوَاتِ
بَيْنَ النَّوَابِيسِ وَ كَرْبَلَا، فَيَمْلَأَنَّ مِنِّي أَكْرَاشًا جَوْفًا وَ أَجْرِبَةً سَغْبًا، لَا
مَحِيصَ عَن يَوْمٍ خُطَّ بِالْقَلَمِ

“Mənim üçün “şəhadət yeri” seçilmişdir və mən ora yetişəcəyəm. Sanki İraqın səhra

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 196.

² “İbn Əsakir tarixi”, c. 33, səh. 211 (İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) bölməsi)

canavarlarının Nəvavis (Kərbəla yaxınlığında yəhudi qəbiristanlığı) və Kərbəla arasında məni parça-parça edərək (məni öldürmək və mükafat almaqla) qarınlarını, ciblərini doldururlar. İlahi qəzavü-qədər əliylə yazılan günə bir çarə yoxdur”¹.

Yuxarıdakı cümləni və bu qəbildən olan bir çox digər nümunələri gözdən keçirərkən, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* öz qətlə yetiriləcəyini bilməklə yanaşı, öz şəhid olacağı məkandan və qatillərindən də xəbərdar olduğuna bir şübhə yeri qalmır.

Diqqət: İndi də İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* hərəkətinin aqibətini bildiyini nəzərə alaraq, belə bir sual yaranır ki, İmamın *(əleyhis-salam)* şəhadətə yəqinliyi ilə o həzrətin İslam hökuməti qurmaq üçün hərəkəti arasında nə kimi əlaqə var? Yəni necə ola bilər ki, İmam *(əleyhis-salam)* işin sonunu bildiyi, özünün və dostlarının şəhadətinə yəqinliyi olduğu halda İslam hökuməti qurmaq məqsədilə qiyam etsin?

Bu sualın cavabı o qədər önəmlidir ki, bəzi yazıçıların “vəzifənin icrası” və “işin nəticəsini bilmək” arasında əlaqə yarada

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 35

bilməmələri onların İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) için sonluğundan xəbərdar olmasını inkar etmələrinə, mövzu ilə bağlı göstərilmiş bütün tarixi faktları və hədisləri sual altına aparmalarına səbəb oldu. Amma bu məqamdan xəbərsizdirlər ki, işin nəticəsi ilahi insanların vəzifəsini müəyyənləşdirə bilməz. Din mədəniyyətində önəmli olan vəzifəni təyin etdikdən sonra ona əməl etməkdir, istənilən nəticəyə varmaq isə ikinci mərhələdə qərarlaşır.

Quran və İslam təlimləri, məsumların sünnəsi belə bir həqiqətdən xəbər verir ki, “vəzifə” ilə “nəticə”ni birləşdirmək üstünlük (birincilik) daşısa da, “vəzifəyə əməl etmək”, “nəticəyə çatmaq”dan öncədir.

Başqa ifadə ilə desək, hər bir imanlı şəxsin öz vəzifəsini yerinə yetirməsi yolunda addım atması lazımdır; əgər istənilən nəticəni əldə etsə, çox yaxşı. Yox, əgər nəticə verməzsə, vəzifənin icrasına başlamaq baxımından bu işin özü bəhanəçi şəxsləri işə vadar edəcək önəmli bir tələbdir. Çünki çox zamanlarda bəhanəçilər nəticənin naməlum olması bəhanəsi ilə vəzifəni yerinə yetirməkdən və nəticəyə çatmaqdan qalırlar.

Ona görə də İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) özü və dostlarının şəhadətini birbaşa bəyan edən kəlamlarının kənarında, eyni halda ilahi vəzifə və dini təklif adı altında öz hərəkətinin ilahi hədəflərindən də söz açır, hətta belə buyurur: “Dostlarımın vəfasızlığı və sayımızın azlığı məni vəzifəmin icrasından saxlamayacaq”.

O həzrət ^(əleyhis-salām) Aşura günü, döyüşdən öncə həmin məqama işarə edərək buyurur:

أَلَا قَدْ أَعْدَرْتُ وَ أُنذَرْتُ، أَلَا إِنِّي زَاحِفٌ بِهَذِهِ الْأُسْرَةِ عَلَيَّ قَلَّةٌ

الْعِتَادِ وَ خَذَلَةَ الْأَصْحَابِ

“Agah olun! Mən höccəti (dəlili) tamamladım və haqqa qarşı çıxanların pis aqibətindən xəbərdar etdim. Agah olun! Qoşunumun olmamasına, dostlarımın vəfasızlığına baxmayaraq, mən bu ailə ilə cihad edəcəyəm (döyüşəcəyəm)”¹.

Bəli, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) vəzifəni icra etmək qərarındadır; qoşunun olmaması, dostların azlığı onu əzmindən döndərə bilməz. Buna görə də İmam ^(əleyhis-salām) işin aqibətini bilməsinə rəğmən, İslam hökuməti təşkil

¹ “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 329.

etmək məqsədilə qiyam etdi və bu, eynilə “vəzifəyə əməl etmək”dir.

Məsum imamların yolu daima “dini təklif” və “vəzifəyə əməl” əsasında olmuşdur. Bu baxımdan onlar həmişə zəfər hissi keçirirdilər. Quranın ibarəsi ilə – ¹“إِخْدَى الْحُسَيْنَيْنِ” – iki yaxşıdan biri”nə – şəhadət ya zəfərə çatırlar.

İstər zəfər çalsınlar, istərsə də şəhid olsunlar, hər iki halda bu onların qələbəsi idi.

Bu münasibətlə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurur:

إِنْ نَزَلَ الْقَضَاءُ بِمَا نُحِبُّ فَنَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى نِعْمَائِهِ، وَهُوَ الْمُسْتَعَانُ
عَلَى أَدَاءِ الشُّكْرِ، وَإِنْ حَالَ الْقَضَاءُ دُونَ الرَّجَاءِ، فَلَمْ يَعْتَدُ مَنْ كَانَ
الْحَقُّ نِيَّتَهُ وَالتَّقْوَى سَرِيرَتَهُ

“İlahi qəza arzuladığım kimi nazil olsa, o nemətə görə Allaha şükür edirəm və şükür etmək üçün Ondan yardım diləyirəm. Əgər ilahi təqdir mənim və ümid bəslədiyim şey arasında mane olsa (və şəhid olsam), deməli, niyyəti haqq və batini təqva olan kəs haqdan

¹ “Tövbə” surəsi, ayə 52.

dönməmişdir (və öz vəzifəsinə əməl etmişdir)¹.

İmam Hüseyin^(əleyhis-salam) hərəkəti “vəzifəyə əməl”in ən böyük nümunələrindəndir; nəticənin necə olması elə də mühüm deyil, ona görə də buyurur:

أَرْجُو أَنْ يَكُونَ خَيْرًا مَا أَرَادَ اللَّهُ بِنَا، قُتِلْنَا أَمْ ظَفِرْنَا

“Allahın bizim üçün iradə etdiyinin xeyir olduğuna ümidvaram; istər öldürülək, istərsə də qələbə çalaq”².

Bu açıqlama ilə işin nəticəsini (şəhadəti) bilməklə və vəzifəyə əməl etmək (İslam hökumətinin təşkili uğrunda qiyam etmək) arasında heç bir ziddiyyətin olmaması aydın olur.

Sonda bu nöqtə də vurğulanmalıdır ki, bu müqəddəs qiyamda hökumət təşkil etmək marağı, real və əməli olaraq o zaman kəsiyində həmin hökumətə yiyələnmək mənasında deyil, əksinə o həzrətin şəhid olması cəhalət dövrünün qalıqlarının gələcəkdə İslam hökumətinə

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 290.

² “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 597.

yyələnməməsinə bir zəmin yaratdı və bu, İmamın ^(əleyhis-)_(salam) sorağında olduğı bir həqiqətdi.

Əlavə olaraq İmam Hüseyinin ^(əleyhis-)_(salam) hərəkətinin motivləri bir hədəflə xülasələşmirdi. Bu müqəddəs hərəkətin gerçəkləşməsində digər hədəflər də daxil idi və keçən mövzularda onlara işarə olundu.

DÖRDÜNCÜ HISSƏ:

AŞURA QİYAMINDA BAŞ VERƏN HADİSƏLƏR –
MƏDİNƏDƏN KƏRBƏLAYA

Birinci fəsil:

Qısa bi işarə

Bu hissəni iki bölümdə araşdıracağıq:

İlk bölümdə (Mədinədən Kərbəlayə qədər) Müaviyə dönəmindən o həzrətin ^(əleyhis-salam) Kərbəlada şəhadətinə qədər baş verən, İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salam) bağlı hadisələr yer almışdır. Bu tarixi müşahidələr boyu bir tərəfdən o həzrətin və dostlarının mübariz və yorulmaz ruhundan bəhs edən epizod və hadisələrə, digər tərəfdən hicri-qəməri 61-ci ilin Aşurası, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və hər şeyindən keçən tərəfdarlarının şəhadəti ilə nəticələnən bir sıra silsiləvari hadisələrə baxılmışdır.

İkinci bölümdə isə (Kərbəladan Mədinəyə qədər) Əhli-beyt ^(əleyhimus-salam) xanədanı ilə bağlı hadisələrdən, Kərbəladan hərəkətlərindən, Kufə və Şamda olmalarından, yenidən Kərbəlaya dönüb oradan da Mədinəyə qayıtmalarından söz açılacaq.

Xatırlatmaq lazımdır ki, baş verən hadisələrin bəyanının ardınca, adətən, hər bir

hadisə təhlil olunmuş və ya onun anılıb böyük tutulmasına dair nöqtələr qeyd edilmişdir.

1. Ummu Gülsümün elçiliyi

Bəhrani “Əvalim” kitabında belə nəql edir: Müaviyə Hicaz hakimi olan Mərvana bir məktub yazıb Abdullah ibn Cəfərin qızı Ummu Gülsümü oğlu Yezidə istəməsini tələb etdi. Mərvan Abdullah ibn Cəfərin yanına getdi və elçilik məsələsini ona bildirdi.

Abdullah dedi: Ummu Gülsümün ixtiyarı mənim əlimdə deyil, qızın dayısı ağamız Hüseynin ^(əleyhis-)_(səlam) əlindədir.

Xəbəri İmam Hüseyinə ^(əleyhis-)_(səlam) çatdırdıqda buyurdu: “Allahdan xeyir tələb edirəm; İlahi bu qızı Ali-Məhəmməddən ^(səlləllahu əleyhi)_(və əlihi və səlləm) razı olduğun şeydə müvəffəq et!”.

Vədə günü yetişdi. Camaat Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi)_(və əlihi və səlləm) məscidinə toplandı; Mərvan da gəldi. İmam Hüseynin ^(əleyhis-)_(səlam) yanında oturdu və dedi: “Möminlərin əmiri” (Müaviyəyə işarə olaraq) mənə göstəriş vermişdir ki, Ummu Gülsümü Yezidə istəyim və mehriyyəsini – hər nə qədər olursa olsun – atasının istəyinə uyğun təyin edim. Həmçinin,

bunlarla yanaşı iki qəbilə (Bəni-Haşim və Bəni-Üməyyə) arasında dostluq yaradım və atasının borclarını ödəyim.

(Sonra İmam Hüseynə ^(aleyhis-salam) müraciətlə dedi): Bil ki, sənin Yezidlə qohum olmağına görə, sənin halına qibtə edənlər, Yezidin səninlə qohum olmağına xatir ona qibtə edənlərdən daha çoxdur.

(Sonra əlavə edərək dedi:) Təəccüblüdür, Yezid belə bir şəxs üçün necə mehriyyə təyin edir, halbuki, o özü üstünlük və məqamda misilsizdir və camaat ona təvəssül edərək yağış diləyir. Ey Əba Əbdillah! Sözümə müsbət nəzər bildir!”

İmam Hüseyn ^(aleyhis-salam) buyurdu:

“أَحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي اخْتَارَنَا لِنَفْسِهِ، وَارْتَضَانَا لِدِينِهِ وَاصْطَفَانَا عَلَى خَلْقِهِ، وَ أَنْزَلَ عَلَيْنَا كِتَابَهُ وَ وَحْيَهُ، وَ أَيَّمُ اللَّهُ لَا يَنْقُصُنَا أَحَدٌ مِنْ حَقِّنَا شَيْئًا إِلَّا أَنْتَقَصَهُ مِنْ حَقِّهِ، فِي عَاجِلِ دُنْيَاهُ وَ آخِرَتِهِ، وَ لَا يَكُونُ عَلَيْنَا دَوْلَةٌ إِلَّا كَانَتْ لَنَا الْعَاقِبَةُ وَ لَنَعْلَمَنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ.

يَا مَرْوَانَ قَدْ قُلْتَ فَسَمِعْنَا.

أَمَّا قَوْلُكَ: مَهْرُهَا حُكْمُ أَبِيهَا بِالْغَا مَا بَلَغَ، فَلَعَمْرِي لَوْ أَرَدْنَا ذَلِكَ مَا عَدَدْنَا سُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ فِي بَنَاتِهِ وَ نِسَائِهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ وَ هُوَ ثِنْتَا عَشْرَةَ أُوقِيَةً، يَكُونُ أَرْبَعِمِائَةً وَ ثَمَانِينَ دِرْهَمًا.

وَ أَمَّا قَوْلُكَ: مَعَ قَضَاءِ دِينِ أَبِيهَا، فَمَتَى كُنَّ نِسَائُنَا يَقْضِينَ عَنَّا
دُيُونَنَا؟ وَ أَمَّا صَلُحُ مَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْحَيِّينِ، فَإِنَّا قَوْمٌ عَادَيْنَاكُمْ فِي اللَّهِ، وَ
لَمْ نَكُنْ نَصَاحِكُمْ لِلدُّنْيَا، فَلَعَمْرِي فَلَقَدْ أَعْيَى النَّسَبُ فَكَيْفَ السَّبَبُ.
وَ أَمَّا قَوْلُكَ: أَلْعَجَبُ لِيَزِيدَ كَيْفَ يَسْتَمَهَرُ؟ فَقَدْ اسْتَمَهَرَ مَنْ هُوَ
خَيْرٌ مِنْ يَزِيدَ، وَ مِنْ أَبِي يَزِيدَ وَ مِنْ جَدِّ يَزِيدَ.
وَ أَمَّا قَوْلُكَ: إِنَّ يَزِيدَ كُفُوٌ مَنْ لَا كُفُوَ لَهُ، فَمَنْ كَانَ كُفُوَهُ قَبْلَ
الْيَوْمِ فَهُوَ كُفُوُهُ الْيَوْمَ مَا زَادَتْهُ إِمَارَتُهُ فِي الْكِفَاءَةِ شَيْئًا.
وَ أَمَّا قَوْلُكَ: بِوَجْهِهِ يُسْتَسْقَى الْعِمَامُ، فَإِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ بِوَجْهِ رَسُولِ
اللَّهِ (صلى الله عليه وآله).

وَ أَمَّا قَوْلُكَ: مَنْ يَغِطُنَا بِهِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَغِطُهُ بِنَا، فَإِنَّمَا، يَغِطُنَا بِهِ
أَهْلُ الْجُهْلِ، وَ يَغِطُهُ بِنَا أَهْلُ الْعَقْلِ.

فَأَشْهَدُوا جَمِيعًا إِنِّي قَدْ زَوَّجْتُ أُمَّ كَلْثُومَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ مِنْ
إِبْنِ عَمِّهَا الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَعْفَرٍ؛ عَلَى أَرْبَعِمِائَةٍ وَ ثَمَانِينَ دِرْهَمًا، وَ
قَدْ نَحَلْتُهَا ضَيْعَتِي بِالْمَدِينَةِ «أَوْ قَالَ «أَرْضِي بِالْعَقِيقِ، وَ إِنَّ غَلَّتْهَا فِي
السَّنَةِ ثَمَانِيَةَ آلَافِ دِينَارٍ، فَفِيهَا لَهَا غَنَى إِنْ شَاءَ اللَّهُ»

“Həmd yalnız bizi özü və dini üçün seçən,
bizi xəlqi üçün bəyənilib seçən, kitab və
vəhyini bizə (ailəmizə) nazil edən Allaha
məxsusdur. Allaha and olsun! Hər kim
haqqımızı kəssə, Allah dünya və axirətdə
haqqını kəsəcəkdir. Hər kəs bizə – bir müddət

– hakim kəsilsə, bilməlidir ki, işin sonu bizimlə olacaq. Bu həqiqəti tezliklə anlayacaqdır.

Sonra Həzrət *(əleyhis-salām)* buyurdu: Ey Mərvan! Sən danışdın, biz də dinlədik (indi də biz deyək, sən eşit):

Amma “Bu qızın mehriyyəsi – çox olsa belə – atasının istəyinə uyğun olacaq” sözünə gəlincə, canıma and olsun! Biz qızlar, həyat yoldaşlarımız və Əhli-beyt *(əleyhimus-salām)* qadınlarının mehriyyəsində heç bir vaxt Rəsulullahın *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* sünnəsindən kənara çıxmayacağıq. O mehriyyə (“Mehrus-sünnə”dir) və 480 dirhəmə bərabər olan həmin on iki “övqiyə”¹dir.

“Atasının borclarını da ödəyəcəyik” dediyinə gəlincə, (Ey Mərvan!) qadınlarımız nə vaxtdan bizim borclarımızı ödəyiblər (ki, bugün də elə olsun?!).

İki qəbilə arasında sülh məsələsinə gəlincə, deməliyəm ki, biz sizinlə Allah yolunda və Allaha xatir düşmənçilik etmişik. Odur ki, dünyaya xatir sizinlə barışmaq fikrində deyilik!

¹ Çəki vahididir: Bir “övqiyə” 7 misqala yaxındır.

Canıma and olsun! (Sizinlə saziş üçün Bəni-Haşimlə Bəni-Üməyyənin) əsil-nəsəb yaxınlığı bir şey edə bilmədiyi halda, səbəbi yaxınlıq (qohumluq əlaqələri) necə bir şey edə bilər?!

“Təəccüblüdür, Yezid necə mehriyyə təyin edir” sözünün cavabı budur ki, Yeziddən və ata-babasından üstün olan kəs mehriyyə təyin edirdi (Yezid yox!).

“Yezidin tayı və misli yoxdur” sözünün cavabı budur ki, bugündən öncə onun misli olan kəs bugün də onun mislidir; hakimliyi onun şəninə bir şey artırmır.

Amma Yezid barəsində “Onun məqamına təvəssül edərək yağış tələb olunur” dediyin sözünə gəlincə, bu yalnız Allah elçisinin ^(əleyhis-) _(salam) dərəcə və məqamının bərəkətinə olub (Yezidin yox!).

“Sənin Yezidlə qohum olmağına görə, sənin halına qibtə edənlər, Yezidin səninlə qohum olmağına xatir ona qibtə edənlərdən daha çoxdur.” Sözünün cavabı budur ki, təkcə nadanlar Yezidlə qohum olmağımıza görə halımıza qibtə edərlər, amma aqil və zəkalılar bizimlə qohumluq və yaxınlığına görə Yezidin halına qibtə edəcəklər.

(Sonunda, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu sözlərdən sonra buyurdu:) Hamınız şahid olun, mən Abdullah ibn Cəfərin qızı Ummu Gülsümü əmisi oğlu Qasim ibn Məhəmməd ibn Cəfərin nigahına keçirdim! Mehriyyəsini də 480 dirhəm təyin edib Mədinədəki münbit torpağımı da bu qıza bağışladım!” – (Digər nəqlə əsasən belə buyurdu:) “Əqiq” torpaqlarındakı əkin sahəmi ona bağışladım, hansı ki, illik gəliri səkkiz min dinardır və bu ikisinin yaşayışına kifayət edər, inşallah!”¹.

Bu söz xüsusi mənada Yezidin, ümumi anlamda Bəni-Üməyyənin napak qəlbinə sancılan bir ox idi. Bəni-Haşimlə qohumluq və yaxınlıq adı ilə xalqı aldatmaq üçün cızdıqları plan pozuldu.

Bəni-Üməyyə nalayiq və pis insanlar olduğundan Bəni-Haşimlə qohumluq münasibəti qurmaqla xalq arasında hörmət qazanmaq və öz şeytani güclərinin dayaqlarını möhkəmlətmək istəyirdilər; bu nümunələrdən biri Abdullah ibn Cəfərin qızı Ummu Gülsümə elçilik məsələsi idi.

¹ “Əvalim”, c. 17, səh. 87, hədis 2; İbn Şəhri Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 44 (azacıq fərqlə) və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 207, hədis 4.

Amma İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) yerində addım atdı, nəticədə onların oxu daşa dəydi. Beləliklə, Bəni-Haşimin müqəddəsliyi Bəni-Üməyyə ilə münasibətlə çirklənmədi.

2. “Əli” adının qorxusu

Müaviyə, Mərvan ibn Həkəmi Mədinəyə vali təyin etdikdən sonra ona Qüreyş gənclərinə beytül-maldan pay ayırmaq göstərişi verir və o da bunu yerinə yetirir.

İmam Səccad Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurur: Mən (beytül-maldan haqqımı almaq üçün) onun yanına getdim.

Mərvan mənə dedi: Adın nədir?

Dedim: Əli ibn Hüseyin.

Soruşdu: Qardaşının adı nədir?

Dedim: Əli.

Dedi: “Əli və Əli?! Bütün övladlarının adını Əli qoymaqda atanın nə məqsədi var?”

Sonra mənim payımı ayırdı.

Atamın yanına qayıtdıqdan sonra baş verənləri ona danışdığımnda, atam buyurdu:

“وَيْلِي عَلِيَّ ابْنَ الزَّرْقَاءِ دَبَّاعَةَ الْأُدْمِ، لَوْ وُلِدَ لِي مِائَةٌ لَأَحْبَبْتُ أَنْ
لَا أُسَمِّيَ أَحَدًا مِنْهُمْ إِلَّا عَلِيًّا”

“Vay olsun, dəri aşılayan qarğa gözlü qadının oğluna! Əgər mənim yüz oğlum da olsa, onlara Əlidən başqa ad qoymağa razı deyiləm”¹.

Bəli, İslam və Əhli-beyt *(əleyhis-səlam)* düşmənləri “Əli” adını yaddaşlardan silmək istəyirdilər, lakin Əli *(əleyhis-səlam)* övladları bu adı zehinlərə yazıb sinələrdə, xatirələrdə daha çox saxlamağa çalışırdılar. Buna əsasən İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* “Əli” adını bütün övladlarına qoymuşdu ki, düşmən gözünə ox olsun.

3. Sizin fəxriniz yalnız Fatimədir

Mərhum Təbəri “Əl-İhticac” kitabında nəql edir ki, bir gün Mərvan ibn Həkəm İmam Hüseyinə *(əleyhis-səlam)* deyir: “Əgər fəxriniz Fatimə olmasaydı, başqa kiminiz vardı ki, onunla qarşımızda fəxr edəsiniz?”

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* güclü əli ilə Mərvanın boğazından tutub sıxdı. Sonra onun əmmaməsini boğazına doladı, Mərvan haldan

¹ Şeyx Kuleyni, “Fürüi-Kafi”, c. 6, səh. 19, hədis 7 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 211, hədis 8.

düşüb yerə yıxılanadək eləcə saxladı. İmam Hüseyn ^(aleyhis-salam) onu boşladıqdan sonra üzünü Qüreyş camaatına döndərib buyurdu:

أُنشِدْكُمْ بِاللَّهِ إِلَّا صَدَّقْتُمُونِي إِنْ صَدَقْتُ، أَتَعْلَمُونَ أَنَّ فِي الْأَرْضِ
حَبِيبَيْنِ كَانَا أَحَبَّ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنِّي وَ مِنْ أَخِي؟
أَوْ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ابْنُ بِنْتِ نَبِيِّ غَيْرِي وَ غَيْرِ أَخِي؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ لَا.
قَالَ: وَ إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَنَّ فِي الْأَرْضِ مَلْعُونُ ابْنُ مَلْعُونٍ غَيْرُ هَذَا وَ
أَبِيهِ طَرِيدَى رَسُولِ اللَّهِ، وَاللَّهِ مَا بَيْنَ جَابِرَسَ وَ جَابِلِقَ أَحَدِهِمَا بِيَابِ
الْمَشْرِقِ وَ الْآخِرِ بِيَابِ الْمَغْرِبِ رَجُلَانِ مِمَّنْ يَنْتَحِلُ الْأَسْلَامَ أَعْدَى لِلَّهِ
وَ لِرَسُولِهِ وَ لِأَهْلِ بَيْتِهِ مِنْكَ وَ مِنْ أَبِيكَ إِذْ كَانَ. وَ عَلَامَةٌ قَوْلِي فِيكَ
أَنَّكَ: إِذَا غَضِبْتَ سَقَطَ رِدَاؤُكَ عَن مَنكَبِكَ.

“Sizi Allaha and verirəm, əgər düz deyirəmsə, sözümlü təsdiqləyin! Yer üzündə Peyğəmbərə ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) məndən və qardaşımdan (İmam Həsəndən ^(aleyhis-salam)) daha sevimli birini tanıyırsınızmı? Yer üzündə məndən və qardaşımdan savayı peyğəmbərin qız nəvəsi varmı?

Hamılıqla dedilər: “Xeyr, əsla!””.

Sonra buyurdu: “Şübhəsiz, yer üzündə bu kişidən (Mərvandan) və atasından (Həkəmdən) başqa “məlun oğlu məlun” tanımıram, hansı ki, Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bu ikisini (ikiüzlülüklerine görə) qovmuşdu.

(Sonra üzünü Mərvana çevirərək buyurdu:) Allaha and olsun! Şərqlə qərb arasında İslam iddiası edənlər içində Allah, Peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) və onun Əhli-beytinə (*əleyhis-salam*) qarşı sən və atandan daha çox ədavət bəsləyənini tanımıram; bu sözümə şahid qəzəbləndiyin zaman əbanın çiyinlərindən düşməsidir”.

Ravi deyir: Mərvan qəzəblənib o məclisdən qalxdığı zaman, özünə təkan verdi və əbası çiyindən sürüşüb düşdü¹.

Bəni-Üməyyə Əhli-beytin (*əleyhis-salam*) fəxrlərini unutmadaqda israrlı idilər; bunu bacarmırdılarsa da, ən azından məhdudlaşdırmağa çalışırdılar, belə ki, bir nümunəsini yuxarıdakı hədisdə müşahidə etdik. Lakin İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) öz məntiqli açıqlaması ilə bu inadkar Bəni-Üməyyəlini, yəni Əhli-beytə (*əleyhis-salam*) ən düşmən şəxslərdən biri olan Mərvanı öz yerində oturtdu və göstərdi ki, Fatimeyi-Zəhra (*əleyha-salam*) Əhli-beytin (*əleyhis-salam*) ən böyük fəxrlərindən olsa da, iftixarları

¹ Təbərsi, “İhticac”, c. 2, səh. 96, hədis 166; İbn Şəhri Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 58 (ixtisarla) və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 206, hədis 2.

qeyd ediləndən daha üstün və daha geniş anlam daşıyır.

4. Müaviyənin mal-dövlətinin müsadirə edilməsi

Bir hədisdə qeyd edilir ki, İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) Yəməndən Müaviyə üçün aparılan malı müsadirə etdi və ardınca ona yazdı:

مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ إِلَى مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ، أَمَا بَعْدُ: فَإِنَّ عِيرًا
مَرَّتْ بِنَا مِنْ الْيَمَنِ تَحْمِلُ مَالًا وَ حُلَلًا وَ عَنَبْرًا وَ طَيِّبًا إِلَيْكَ، لِنُودِّعَهَا
خَزَائِنَ دِمَشْقَ، وَ تَعْلَّ بِهَا بَعْدَ النَّهْلِ بِنِي أَبِيكَ، وَ إِنِّي اِحْتَجْتُ إِلَيْهَا
فَأَخَذْتُهَا وَ السَّلَامُ

“Hüseyin ibn Əlidən Müaviyə ibn Əbu Süfyana!

Bir karvanın yolu bizdən düşdü. Yəməndən malla; geyim, ənbər və ətriyyatla sənə doğru gəlirdi ki, onları Dəməşqdəki xəzinəndə yerləşdirəsən, (sonra da) atanın övladlarını onunla doyuzdurasan. Mənim onlara ehtiyacım olduğundan karvanı mənimsədim. Vəssalam”¹.

Müaviyə bu xəbəri eşitdikdə çox narahat oldu, xüsusilə Bəni-Haşimin mal-dövlətinin

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağə”nin şərhı, c. 18, səh. 409 və “Nasixut-təvarix”, c. 1, səh. 195.

artmasını özü üçün bir təhlükə bilsə də, susmaqdan başqa bir çarəsi yox idi.

5. Hüseyinlə görüş qadağandır!

Əhli-sünnənin tanınmış alimi Bəlazuri nəql edir: Vəlid ibn Ütbə (Mədinə valisi) İraq əhalisinin İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salam) görüşünə mane olmuşdu. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Vəlidə buyurdu:

يا ظالماً لنفسه، عاصياً لربه، علام تحول بيني و بين قوم عرفوا
من حقي ما جهلته أنت و عمك؟

“Ey özünə zülm edən və Yaradanına itaətsizlik edən kəs! Niyə qədir və qiymətimi bilən camaatla görüşmə mane olursan, halbuki, sən və əmin (Müaviyə) o məqam barədə bixəbərsiniz?”

Vəlid cavabında dedi: “Ey kaş, sənə qarşı təmkin və dözümlülüyümüz, bizdən başqalarının sənə qarşı ağılsız bir iş tutmasına səbəb olmasın! Nə qədər ki, əmələ bir iş görməmişən dilinin kəskinliyini (tündlüyünü) bağışlayıram, əks təqdirdə təhlükəli bir iş tutmuş olardın. Əgər bilsəydin bizdən sonra başına nələr gələcək?1... (Çünki hamı bizim kimi səbirli deyil).

Bugün bizi düşmən bildiyin kimi, (sabah) dost biləcəksən”¹.

Bəni-Üməyyə bilirdi ki, ümumi olaraq Əhli-beyt (*əleyhimus-salam*), xüsusi olaraq İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) camaatın qəlbində yeri vardır və onların camaatla əlaqəsi, ünsiyyət qurması titrəyən hökumətlərinin dayaqlarını daha da titrədir. Odur ki, hər vasitə ilə bu əlaqəni kəsməyə çalışırdılar.

Əlbəttə ki, onlar İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) camaatla əlaqə yaratmasından qorxur və Əhli-beyt (*əleyhimus-salam*) aşiqi olan müsəlmanlara müxtəlif narahatlıqlar yaradır, manelər törədirdilər, lakin İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) dilinin kəskinliyi ilə onlara hücum edir, istənilən əlaqəni yaradırdı.

6. İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) Müaviyəyə qarşı sərt rəftarı

Təbəri “Əl-İhticac” kitabında belə nəql edir: “Müaviyə İmam Əlinin (*əleyhis-salam*) igid şüələri Hücr ibn Udeyy və tərəfdarlarını şəhadətə çatdırdığı il həcc mərasimi üçün Hicaza yola

¹ “Ənsabul-əşraf”, c. 3, səh. 156, hədis 15.

düşdü. İmam Hüseyinlə <sup>(aleyhis-
salam)</sup> qarşılaşdıqda o həzrətə dedi:

Ey Əba Əbdillahi! Hicr ibn Udeyy, onun tərəfdarları və atanın şialərinə etdiklərimiz sən çatdımı?

İmam Hüseyin <sup>(aleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

وَمَا صَنَعْتَ بِهِمْ؟

“Onlarla necə rəftar etdiniz?”.

Dedi: Onları öldürdük, kəfənə büktdük və meyitlərinə namaz qıldıq.

İmam Hüseyin <sup>(aleyhis-
salam)</sup> acı təbəssüm etdi və buyurdu:

خَصْمُكَ الْقَوْمُ يَا مُعَاوِيَةَ، لَكِنَّا لَوْ قَتَلْنَا شِيعَتَكَ مَا كَفَّانَاهُمْ وَ لَا
صَلَّيْنَا عَلَيْهِمْ وَ لَا قَبَّرْنَاَهُمْ، وَ لَقَدْ بَلَغَنِي وَقِيعَتُكَ فِي عَلِيِّ وَ قِيَامِكَ
بُبْغَضِنَا، وَ اغْتِرَاضِكَ بَنِي هَاشِمٍ بِالْعُيُوبِ، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ فَارْجِعْ إِلَى
نَفْسِكَ، ثُمَّ سَلِّهَا الْحَقَّ عَلَيْهَا وَ لَهَا... فَإِنَّكَ وَاللَّهِ لَقَدْ أَطَعْتَ فِيْنَا رَجُلًا
مَا قَدِمَ إِسْلَامُهُ، وَ لَا حَدَّثَ نِفَاقُهُ، وَ لَا نَظَرَ لَكَ فَاَنْظُرْ لِنَفْسِكَ أَوْ
دَعْ

“Ey Müaviyə, onlar sənə düşmən idilər (amma əsil müsəlmandılar). Əgər biz sənin ardıcılığını öldürsək, nə onları kəfənləyəcək, nə onlara namaz qılacaq, nə də onları torpağa tapşıracağıq (çünki onları müsəlman saymırıq!).

Mənə xəbər çatır ki, sən atama qarşı ədavət bəsləyirsən (və ünvanına nalayiq sözlər deyirsən) və bizimlə də düşmənçiliyə başlamısan, Bəni-Haşimdə nöqsan axtarırsan. Belə bir iş tutduqda özünə müraciət elə, sonra vicdanından haqqı soruş (və öz eyibinə bax) istər bu zərərinə olsun, istərsə də xeyrinə...

Allaha and olsun! Sən bizimlə düşmənçilikdə İslamda keçmiş olmayan bir şəxsə (Əmr Asdan) itaət edirsən, onun nifaqı yeni deyil, sənin üçün də bir xeyir düşündür. Hər halda, ya özün özünə çarə qıl, ya da bu işlərdən əl çək!”¹.

Müaviyə bu sözlə güc nümayiş etdirmək, İmam Hüseyini *(əleyhis-salam)* hədələmək və Əli *(əleyhis-salam)* şübhələrini təhqir etmək istəyirdi, lakin İmam *(əleyhis-salam)* kəskin bir cavabla onun ağzını yumdu. Cavab əsnasında onun bədbəxtliyinə səbəb mühüm səbəblərdən birinə, yəni Əmr Asa itaətinə işarə etdi.

7. İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* Müaviyəyə yazdığı kəskin və ağır məktubu

¹ İbn Şəhri Aşub, “Mənaqib”, c. 2, səh. 88-89, hədis 163 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 129-130, hədis 19.

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) Müaviyəyə cavab məktubunda¹ yazdı:

أَمَّا بَعْدُ، فَقَدْ جَاءَنِي كِتَابُكَ تَذَكُّرٌ فِيهِ أَنَّهُ انْتَهَتْ إِلَيْكَ عَنِّي أُمُورٌ
لَمْ تَكُنْ تَطْنُنِي بِهَا... وَإِنَّ الْحَسَنَاتِ لَا يَهْدِي لَهَا وَلَا يُسَدِّدُ إِلَيْهَا إِلَّا
اللَّهُ تَعَالَى، وَ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّهُ رُقِيَ إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنَّمَا رَقَاهُ الْمُلَاقُونَ
الْمَشَاءُونَ بِالنَّمِيمَةِ، الْمُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْجَمْعِ، وَ كَذِبَ الْغَاوُونَ الْمَارِقُونَ،
مَا أَرَدْتُ حَرْبًا وَ لَا خِلَافًا، وَ إِنِّي لِأَخْشَى اللَّهَ فِي تَرْكِ ذَلِكَ مِنْكَ وَ مِنْ
حِزْبِكَ الْقَاسِطِينَ الْمُحِلِّينَ، حِزْبِ الظَّالِمِ، وَ أَعْوَانِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

أَلَسْتُ قَاتِلَ حُجْرٍ وَ أَصْحَابِهِ الْعَابِدِينَ الْمُخْتَبِينَ الَّذِينَ كَانُوا
يَسْتَفْظَعُونَ الْبِدْعَ، وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ؟! فَقَتَلْتَهُمْ
ظُلْمًا وَ عُدْوَانًا مِنْ بَعْدِ مَا أُعْطِيَتْهُمْ الْمَوَاقِيقَ الْغَلِيظَةَ، وَ الْعُهُودَ
الْمُؤَكَّدَةَ جُرْأَةً عَلَى اللَّهِ وَ اسْتِخْفَافًا بِعَهْدِهِ.

أَوْ لَسْتُ بِقَاتِلِ عَمْرٍو بْنِ الْحَمِقِ الَّذِي أَخْلَقْتَ وَ أَبْلَتَ وَجْهَهُ
الْعِبَادَةَ؟ فَقَتَلْتَهُ مِنْ بَعْدِ مَا أُعْطِيَتْهُ مِنَ الْعُهُودِ مَا لَوْ فَهِمْتَهُ الْعُصْمُ
نَزَلَتْ مِنْ شَعَفِ الْجِبَالِ.

أَوْ لَسْتَ الْمُدَّعَى زِيَادًا فِي الْإِسْلَامِ، فَزَعَمْتَ أَنَّهُ ابْنُ أَبِي سُفْيَانَ،
وَ قَدْ قَضَى رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) : أَنَّ الْوَلَدَ لِلْفِرَاشِ وَ

¹ Bu məktub, Müaviyənin İmam Hüseyinə ^(aleyhis-salam) yazdığı və öz fikrincə orada İmamı ^(aleyhis-salam) həm nəsihət, həm də təhdid etdiyi məktuba cavab idi. "Qədir", c. 10, səh. 24-də gəlmişdir.

لِلْعَاهِرِ الْحَجَرِ». ثُمَّ سَلَطْتُهُ عَلَى أَهْلِ الْإِسْلَامِ يَفْتُلُهُمْ وَ يِقْطَعُ أَيْدِيَهُمْ
وَ أَرْجُلَهُمْ مِنْ خِلَافٍ، وَ يُصَلِّبُهُمْ عَلَى جُدُوعِ النَّخْلِ؟

سُبْحَانَ اللَّهِ يَا مُعَاوِيَةَ! لَكَأَنَّكَ لَسْتَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَ لَيْسُوا
مِنْكَ أَوْ لَسْتَ قَاتِلَ الْحَضْرَمِيِّ الَّذِي كَتَبَ إِلَيْكَ فِيهِ زِيَادٌ أَنَّهُ عَلَى دِينِ
عَلِيِّ كَرَّمَ اللَّهُ وَجْهَهُ، وَ دِينِ عَلِيِّ هُوَ دِينُ ابْنِ عَمِّهِ (صَلَى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
(الَّذِي أَجْلَسَكَ مَجْلِسَكَ الَّذِي أَنْتَ فِيهِ، وَ لَوْ لَا ذَلِكَ كَانَ أَفْضَلُ
شَرَفِكَ وَ شَرَفِ آبَائِكَ تَجَشُّمَ الرَّحْلَتَيْنِ : رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ،
فَوَضَعَهَا اللَّهُ عَنْكُمْ بِنَا مِنَّةً عَلَيْكُمْ، وَ قُلْتَ فِيهَا قُلْتَ: لَا تَرُدَّنَّ هَذِهِ
الْأُمَّةَ فِي فِتْنَةٍ. وَ إِنِّي لَا أَعْلَمُ لَهَا فِتْنَةً أَعْظَمَ مِنْ إِمَارَتِكَ عَلَيْهَا.

وَ قُلْتَ فِيهَا قُلْتَ: أَنْظِرْ لِنَفْسِكَ وَ لِدِينِكَ وَ لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ. وَ إِنِّي
وَاللَّهِ مَا أَعْرِفُ أَفْضَلَ مِنْ جِهَادِكَ، فَإِنْ أَفْعَلْ فَإِنَّهُ قُرْبَةٌ إِلَى رَبِّي، وَ إِنْ لَمْ
أَفْعَلْهُ فَاسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِدِينِي، وَ أَسْأَلُهُ التَّوْفِيقَ لِمَا يُحِبُّ وَ يَرْضَى.

وَ قُلْتَ فِيهَا قُلْتَ: مَتَى تَكْذِبُنِي أَكْذِكَ، فَكِذْبِي يَا مُعَاوِيَةَ فِيهَا
بَدَالِكَ، فَلَعَمْرِي لَقَدِيمًا يُكَادُ الصَّالِحُونَ، وَ إِنِّي لَأَرْجُوا أَنْ لَا تُضِرَّ، إِلَّا
نَفْسَكَ وَ لَا تَمَحَقُ إِلَّا عَمَلَكَ، فَكِذْبِي مَا بَدَالِكَ، وَ اتَّقِ اللَّهَ يَا مُعَاوِيَةَ!
وَاعْلَمْ أَنَّ لِلَّهِ كِتَابًا لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَ لَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا، وَاعْلَمْ أَنَّ
اللَّهَ لَيْسَ بِنَاسٍ لَكَ قَتْلِكَ بِالظَّنَّةِ، وَ أَخَذَكَ بِالتُّهْمَةِ، وَ إِمَارَتِكَ صَبِيًّا
يَشْرَبُ الشَّرَابَ، وَ يَلْعَبُ بِالْكِلابِ، مَا أَرَاكَ إِلَّا قَدْ أَوْبَقْتَ
نَفْسَكَ، وَأَهْلَكْتَ دِينَكَ، وَ أَضَعْتَ الرَّعِيَّةَ وَالسَّلَامَ

“Amma məktubuna gəlincə, məktubun əlimə yetişdi. Orada xatırladırsan: “Məndən sənə elə xəbərlər çatır ki, mənim belə işlərə əl atacağımı güman etmirdin...”

Əlbəttə, insanları yaxşılığa doğru yönəldən və müvəffəq edən yalnız Allahdır.

Amma “Mənim tərəfindən sənə bəzi xəbərlər çatdı” sözünə gəlincə, deməliyəm ki, bu cür xəbərlərin yayılması sözgəzdiren və ikitirəlik salan yaltaq xəbərçilərin işidir. Azğın, dinsiz xəbərçilər yalan məlumat veriblər.

Mən hal-hazırda (qardaşım İmam Həsənlə ^(əleyhis-salam) sənin aranda imzalanmış sülh sazişinə görə) səninlə döyüşmək və qarşıdurma yaratmaq əzmində deyiləm. Səninlə və qəddar dəstənlə – hansı ki, onlar Allahın haramını halal sayan zülmkarlar və qovulmuş şeytanın dostlarından ibarət bir qrupdur – mübarizəni tərk etdiyim üçün öz Allahımdan qorxuram!

Sən Hücr ibn Udeyy və tərəfdarlarının qatili deyilsənmi?! Hansılar ki, Allahdan qorxub çəkinən abidlər idilər, bidətlər onlara ağır gəlirdi, yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirməklə məşğul idilər. Sən onları –

pənah verdikdən və (bir zərər vurmamaqla bağlı) möhkəm əhd-peyman bağladıqdan sonra – ədalətsizlik və düşmənçilik üzündən qətlə yetirdin və bu addımın Allah qarşısında itaətsizlikdən, ilahi əhdi yüngül saymaqdan başqa bir şey deyildi.

Sən Əmr ibn Həmiqin qatili deyilsənmi? Hansı ki, ibadətin çoxluğundan siması solmuşdu. Onu da toxunulmamazlıqla bağlı bir sıra əhddən sonra qətlə yetirdin. O əhdnamələri çöl ahuları belə tapsaydılar, dağların başından aşağı enərdilər!

Sən (ilk dəfə olaraq) İslamda Ziyadı (atana) nisbət verən və onu Əbu Süfyanın oğlu adlandıran şəxs deyilsənmi?¹ Halbuki, Allahın elçisi *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* belə hökm verib: “Övlad ərə mənsubdur və zinakar üçün daş-qalaq edilməkdən başqa bir pay yoxdur!”.

Ziyadı Əbu Süfyana nisbət verəndən sonra bu çirkin şəxsi müsəlmanları qətlə yetirsin, əl-ayağını kəssin və xurma

¹ Ziyadın atası məlum olmadığı üçün anasına nisbət verirdilər və o, Ziyad ibn Süməy-yə və ya Ziyad ibn Əbih (yəni atasının oğlu) kimi tanınırdı. Ziyadın anası ilə münasibətdə olanlardan biri də Əbu Süfyan idi. Bu səbəbdən Müaviyə Ziyadı cəlb etmək üçün bir rəsmi görüşdə onu Əbu Süfyanın oğlu və öz qardaşı kimi təqdim etdi və bu, ağır cinayət, təhlükəli bir bidət idi.

ağaclarında dara çəksin deyə onlara hakim kəsdin!

Allah hər bir eyib və nöqsandan pakdır! Ey Müaviyə, sanki sən müsəlman ümmətindən deyilsən və bu camaat da səndən deyil!

Ey Müaviyə! Sən Xəzrəminin qatili deyilsənmi? Həmin şəxs ki, (Kufə valisi) Ziyad onun barəsində sənə yazıb bildirdi ki, o, Əlinin *(əleyhis-salam)* dinindədir. (Bil ki,) Əlinin *(əleyhis-salam)* dini əmisi oğlu Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* dinidir. Elə bir peyğəmbər ki, səni bugün olduğun yerə çatdırmışdır! Əgər bu məqamı qazanmasaydın, nə ilə fəxr edərdin? Sənin və atanın ən üstün dəyəri yay və qış mövsümündəki köçlərin əziyyətinə dözmək idi¹. Allah sizlərə minnət qoydu və o zəhmətləri, yükləri (biz nübüvvət ailəsinin) bərəkəti sayəsində çiyinlərinizdən götürdü.

(Sonra əlavə etdi:) Dediklərində mənə müraciətdə belə qeyd edilib: “Bu ümməti fitnə-fəsada atma!”.

¹ Qış mövsümündə, Qüreyşin cənuba, yəni havası nisbətən isti olan Yəmənə, yayda isə şimal tərəfə, havası mülayim və sərin olan Şama ticari səfərlərinə işarədir.

(Belə isə bil ki,) Mən İslam ümməti üçün sənin hakimliyindən böyük bir fitnə tanımıram!

O cümlədən mənə müraciətlə bildirirsən ki, “Özünü, dinini və Məhəmməd ümmətini nəzərə al (və mənə qarşı çıxmaqdan, əleyhimə qiyam qaldırmaqdan çəkin!)”.

Allaha and olsun! Mən sənə qarşı cihaddan yaxşı bir iş tanımıram. Deməli, əgər belə bir işə əl atsam, tutduğum iş Allaha yaxınlaşmağımıza səbəb olacaq, yox, əgər bu işdən boyun qaçırsam, Allahdan (cihadı tərk etdiyim üçün) əfv diləyir və Ondan – istədiyi və bəyəndiyi şeylərdə – müvəffəqiyyət arzulayıram!

Həmçinin, mənə deyirsən: “Hərgah mənə qarşı plan cızsan, mən də belə edəcəyəm”.

Ey Müaviyə! Bacardığın qədər mənə qarşı təxribat törət! Allaha and olsun, tarix boyu saleh insanlar təxribat və əziyyətlərə məruz qalıblar. Ümidvaram, planların, hiylələrin özündən başqasına zərər vurmasın, yalnız öz işinə, çalışmalarına zərbə olsun. Odur ki, zehninə gələn hər bir şeyi məndən əsirgəmə!

Ey Müaviyə! Allahdan qorx və bil ki, Allah üçün heç bir kiçik və böyük əməli

gözdən qaçırmayan bir kitab (və əməllərin qeydi üçün bir yer) var ki, onları tək-tək hesaba alacaq.

Bil ki, sənin sadə bir güman və bəhanə ilə kimləri qətlə yetirdiyini və yalançı ittihamlarla hansı şəxsləri həbs etdiyini Allah unutmayıbdır.

Həmçinin, şərəbxor və it oynadan (Yezidə işarədir) bir gənci özünə vəliəhd seçmişən. Bu işi görməklə özünü xar, dinini viran, camaatı da məhv etmişən. Vəssalam”¹.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Bəni-Üməyyənin rüsvayçı tarixini faş edərək onu tənqid atəşinə tutan bu qorxmazcasına, mətin və dəqiq məktubu – özü də zahirdə heç bir qüdrətə sahib olmadığı zamanda, eyni zamanda hər şeyi olan Müaviyə kimi zalım və qəddar sultanın qarşısında – onu göstərir ki, İmam ^(əleyhis-salam), hətta Müaviyə qüdrətdə olduğu zamanlarda belə, yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmə vəzifəsini tərk etməmiş və Müaviyə hökumətinin İslamdan kənar, bəlkə də insanlıqdan kənar olduğunu birbaşa bildirmişdir.

¹ “İmamətu vəs-siyasə”, c. 1, səh. 202-204 və “Qədir”, c. 10, səh. 160.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) sözügedən məktubda Müaviyənin əməl dəftərinin qara səhifəsinin üç bölümünə işarə edir ki, onlardan hər biri digərindən daha utanc vericidir:

Birincisi, zülmə qarşı çıxmaqda və cihad etməkdə ən yaxşı nümunə olan Hücr ibn Udeyy, Əmr ibn Həmiq kimi pak, təqvalı və imanlı insanların qanını tökmək;

İkincisi, cəhalət dövrünə aid olan çirkin bir adətin dirçəldilməsi və İslamın aşkar qanunlarına qarşı çıxmaq: “Övlad ərə mənsubdur və zinakar üçün daş-qalaq edilməkdir!”.

”الولد للفراش و للعاهر الحجر.“

Üçüncüsü, İslam dövlətinin aparıcı vəzifələrini bədnam, abırsız və şəxsiyyətsiz insanlara tapşırmaq.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) öz məktubunda Müaviyənin fironşayağı hakimiyyəti ilə cihadı özünün ən böyük arzularından sayır və onun hədələrinə qarşı heç bir qorxaqlıq nümayiş etdirmir.

8. Həmin məktub – başqa bir hədisə əsasən

Başqa bir hədisə əsasən, şəhidlər sərvəri İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) Müaviyəyə cavab məktubunda belə yazır:

أَمَّا بَعْدُ فَقَدْ بَلَغَنِي كِتَابُكَ، تَذَكُّرٌ أَنَّهُ قَدْ بَلَغَكَ عَنِّي أُمُورٌ أَنْتَ لِي
عَنْهَا رَاغِبٌ، وَ أَنَا بَعِثْتُهَا عِنْدَكَ جَدِيدٌ، فَإِنَّ الْحَسَنَاتِ لَا يَهْدِي لَهَا، وَ
لَا يُسَدِّدُ إِلَيْهَا إِلَّا اللَّهُ.

وَ أَمَّا مَا ذَكَرْتَ أَنَّهُ انْتَهَى إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنَّهُ إِنَّمَا رَقَاهُ إِلَيْكَ
الْمَلَائِقُونَ الْمَشَاوُونَ بِالنَّمِيمِ، وَ مَا أُرِيدُ لَكَ حَرْبًا وَ لَا عَلَيْكَ خِلَافًا، وَ
إِنَّمَا اللَّهُ إِيَّيَ لِحَائِفٌ لِلَّهِ فِي تَرْكِ ذَلِكَ...

أَلَسْتَ الْقَاتِلَ حُجْرًا أَخَا كِنْدَةَ وَ الْمُصَلِّينَ الْعَابِدِينَ الَّذِينَ كَانُوا
يُنْكِرُونَ الظُّلْمَ وَ يَسْتَعْظِمُونَ الْبِدْعَ، وَ لَا يَخَافُونَ فِي اللَّهِ لَوْمَةً لَائِمَةً، ثُمَّ
قَتَلْتَهُمْ ظُلْمًا وَ عُدْوَانًا مِنْ بَعْدِ مَا كُنْتَ أَعْطَيْتَهُمُ الْإِيمَانَ الْمُعَلِّطَةَ، وَ
الْمَوَاقِيقَ الْمُؤَكَّدَةَ، وَ لَا تَأْخُذْهُمْ بِحَدَثِ كَانَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُمْ، وَ لَا
بِأَحِنَّةٍ تَجِدُهَا فِي نَفْسِكَ.

أَوْ لَسْتَ قَاتِلَ عَمْرٍو بْنِ الْحَمِقِ صَاحِبِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه
وَآله) الْعَبْدِ الصَّالِحِ الَّذِي أَبْلَتْهُ الْعِبَادَةُ، فَنَحَلَ جِسْمَهُ، وَ صَفَرَتْ
لَوْنُهُ، بَعْدَ مَا أَمَّنْتَهُ وَ أَعْطَيْتَهُ مِنْ عُهُودِ اللَّهِ وَ مَوَاقِيقِهِ مَا لَوْ أَعْطَيْتَهُ
طَائِرًا لَنَزَلَ إِلَيْكَ مِنْ رَأْسِ الْجَبَلِ ثُمَّ قَتَلْتَهُ جُرْأَةً عَلَى رَبِّكَ وَ اسْتِخْفَافًا
بِذَلِكَ الْعَهْدِ.

أَوْ لَسْتَ الْمُدَّعِي زِيَادَ بْنِ سُمَيَّةَ الْمُؤَلُّودِ عَلَى فِرَاشِ عُبَيْدِ ثَقِيفٍ،
فَزَعَمْتَ أَنَّهُ ابْنُ أَبِيكَ، وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ الْوَلَدُ
لِلْفِرَاشِ وَاللِّعَاهِرِ الْحَجَرُ»، فَتَرَكْتَ سُنَّةَ رَسُولِ اللَّهِ تَعَمُّدًا وَ تَبَعْتَ
هُوَكَ بَغَيْرِ هُدًى مِنَ اللَّهِ، ثُمَّ سَلَطْتَهُ عَلَى الْعِرَاقَيْنِ، يَقَطَعُ أَيْدِي
الْمُسْلِمِينَ وَ أَرْجُلَهُمْ، وَ يَسْمَلُ أَعْيُنَهُمْ وَ يُصَلِّبُهُمْ عَلَى جُدُوعِ
النَّخْلِ، كَأَنَّكَ لَسْتَ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ، وَ لَيْسُوا مِنْكَ.

أَوْ لَسْتَ صَاحِبَ الْخَضْرَمِيِّينَ الَّذِينَ كَتَبَ فِيهِمْ ابْنُ سُمَيَّةَ أَنَّهُمْ
كَانُوا عَلَى دِينِ عَلِيِّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكَتَبْتَ إِلَيْهِ: أَنْ اقْتُلْ كُلَّ مَنْ
كَانَ عَلَى دِينِ عَلِيٍّ، فَقَتَلَهُمْ وَ مَثَلَ بِهِمْ بِأَمْرِكَ، وَ دِينَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ
السَّلَامُ وَاللَّهُ الَّذِي كَانَ يَضْرِبُ عَلَيْهِ أَبَاكَ وَ يَضْرِبُكَ، وَ بِهِ جَلَسْتَ
مَجْلِسَكَ الَّذِي جَلَسْتَ، وَ لَوْ لَا ذَلِكَ لَكَانَ شَرْفُكَ وَ شَرَفُ أَبِيكَ
الرَّحْلَتَيْنِ.

وَ قُلْتَ فِيمَا قُلْتَ: «أَنْظُرْ لِنَفْسِكَ وَ لِدِينِكَ وَ لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ، وَ
اتَّقِ شَقَّ عَصَا هَذِهِ الْأُمَّةِ وَ أَنْ تَرُدَّهُمْ إِلَى فِتْنَةٍ». وَ إِنِّي لَا أَعْلَمُ فِتْنَةً
أَعْظَمَ عَلَى هَذِهِ الْأُمَّةِ مِنْ وَلَايَتِكَ عَلَيْهَا، وَ لَا أَعْلَمُ نَظْرًا لِنَفْسِي وَ
لِدِينِي وَ لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلَيْنَا أَفْضَلَ مِنْ أَنْ أُجَاهِدَكَ
فَإِنْ فَعَلْتُ فَإِنَّهُ قُرْبَةٌ إِلَى اللَّهِ، وَ إِنْ تَرَكْتُهُ فَإِنِّي أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِدُنْبِي، وَ
أَسْأَلُهُ تَوْفِيقَهُ لِإِرْشَادِ أَمْرِي.

وَ قُلْتَ فِيمَا قُلْتَ: «إِنِّي إِنْ أَنْكَرْتُكَ تُنَكِّرُنِي، وَ إِنْ أَكَّدَكَ
تَكْدِينِي». فَكِدْنِي مَا بَدَالَكَ، فَإِنِّي أَرْجُوا أَنْ لَا يَضُرِّيَنِي كَيْدُكَ فِيَّ، وَ أَنْ لَا

يُكُونُ عَلَى أَحَدٍ أَضَرَ مِنْهُ عَلَى نَفْسِكَ، لِأَنَّكَ قَدْ رَكِبْتَ جَهْلَكَ، وَ تَحَرَّصْتَ عَلَى نَقْضِ عَهْدِكَ، وَ لَعَمْرِي مَا وَفَيْتَ بِشَرْطٍ، وَ لَقَدْ نَقَضْتَ عَهْدَكَ بِقَتْلِكَ هَؤُلَاءِ النَّفَرِ الَّذِينَ قَتَلْتَهُمْ بَعْدَ الصُّلْحِ وَ الْإِيمَانِ وَ الْعُهُودِ وَ الْمَوَاقِيقِ، فَقَتَلْتَهُمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا قَاتِلُوا وَ قَتَلُوا وَ لَمْ تَفْعَلْ ذَلِكَ بِهِمْ إِلَّا لِذِكْرِهِمْ فَضْلَنَا، وَ تَعْظِيمِهِمْ حَقًّا، فَقَتَلْتَهُمْ مَخَافَةَ أَمْرِ. لَعَلَّكَ لَوْ لَمْ تَقْتُلْهُمْ مِتَّ قَبْلَ أَنْ يَفْعَلُوا أَوْ مَاتُوا قَبْلَ أَنْ يُدْرِكُوا. فَابْشُرْ يَا مُعَاوِيَةَ بِالْقِصَاصِ، وَ اسْتَيْقِنْ بِالْحِسَابِ، وَ اعْلَمْ أَنَّ لِلَّهِ تَعَالَى كِتَابًا (لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا)، وَ لَيْسَ اللَّهُ بِنَاسٍ لِأَخْذِكَ بِالظَّنَّةِ، وَ قَتْلِكَ أَوْلِيَاءَهُ عَلَى التُّهْمِ، وَ نَفِيكَ أَوْلِيَاءَهُ مِنْ دُورِهِمْ إِلَى دَارِ الْعُرْبَةِ، وَ أَخْذِكَ النَّاسَ بِبَيْعَةِ ابْنِكَ غَلَامِ حَدَثٍ، يَشْرَبُ الْخُمْرَ، وَ يَلْعَبُ بِالْكَلابِ، لَا أَعْلَمُكَ إِلَّا وَ قَدْ خَسِرْتَ نَفْسَكَ، وَ بَتَرْتَ دِينَكَ، وَ غَشَشْتَ رَعِيَّتَكَ، وَ أَخْزَيْتَ أَمَانَتَكَ، وَ سَمِعْتَ مَقَالََةَ السَّفِيهِ الْجَاهِلِ، وَ أَخْفَتَ الْوَرَعَ التَّقِيَّ لِأَجْلِهِمْ وَ السَّلَامُ.

“Məktubun mənə çatdı. Onda xatırladırsan ki, mənim barəmdə bir sıra xəbər sənə çatmışdır, hansı ki, məndən onu gözləmədin (və sənə üçün xoşagəlməz idi).

Əlbəttə, insanları yaxşı işlərə istiqamətləndirən və onları yerinə yetirməkdə müvəffəq edən yalnız Allahdır.

Amma “Mənim barəmdə xəbərler sənə çatmışdır” sözüne gəlincə, bu cür xəbərçiliklər yaltaq sözgəzdirənlərin işidir.

Mən hal-hazırda səninlə döyüşmək və qarşıdurmaq niyyətində deyiləm, amma Allaha and olsun ki, bu əməli tərək etdiyimə görə Allahdan qorxuram...!

Sən Hücr Kindi və bir qrup ibadətkar namaz qılanın qatili deyilsənmi? Hansı ki, onlar zülmü bəyənmir, bidətləri böyük sayır və Allahın razılığı yolunda heç bir məzəmmət və tənədən qorxmurdular?

Sən and içdiyən ağır andlardan, onlarla sənin aranda mövcud olan ixtilafdan və qəlbində onlara qarşı bəslədiyən nifrətdən dolayı onları incitməməyinlə bağlı pozmayacağına söz verdiyin möhkəm əhd-peymanlardan sonra, onları mümkün zülm və ədavətlə qətlə yetirdin!

Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* səhabəsi Əmr ibn Həmiqi – çoxlu ibadət nəticəsində solmuş, bədəni arıqlamış və üzünün rəngi dəyişmiş saleh bəndəni – qətlə yetirən sən deyildinmi? Həm də, ona aman və pənah verdikdən sonra! Belə bir sözü və əhdi göy quşlarına versəydin, dağların başından sənin yanına

enərdilər! Amma sən Rəbbinə itaətsizlik göstərib o andları, əhd-peymanı yüngül sayaraq onu öldürdün.

Məgər, Ziyad ibn Süməyyəni – Səqif tayfasından olan qulamın nigahındakı kəsi – atanın (Əbu Süfyanın) oğlu hesab edən sən deyildinmi? Bir halda ki, Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* buyurub: “Övlad ərə mənsubdur və zinakar üçün daş-qalaq edilməkdən başqa bir pay yoxdur!”. Ancaq sən Allah elçisinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sünnəsini bilərəkdən tərک etdin, öz nəfsi istəyinlə – ilahi göstərişləri nəzərə almadan – hərəkət etdin.

Sonra onu Kufə və Bəsrəyə hakim kəsdin, o da – sənə yaxşı xidmət göstərsin deyə – müsəlmanların əl-ayağını kəsir, gözlərini çıxardır, dara çəkir. Sanki, sən bu ümmətdən deyilsən, onlar da səndən deyillər!

Məgər, xəzrəmilərin – Süməyyənin oğlu onlar barəsində yazıb həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* dost və ardıcılardan olduğunu bildirdiyi kəslərin – qətlə yetirilməsi əmrini verən və ona “Əlinin ardıcılı olan hər kəsi öldür!” – yazan sən deyilsənmi?

O da, sənin fərmanına əsasən xəzrəmiləri öldürdü və cəsədlərini tikə-tikə doğradı!

(Ey Müaviyə,) Allaha and olsun! Əlinin ^(əleyhis-) ^(salam) dini (həmin) dindir ki, o həzrət onun uğrunda atana (Əbu Süfyana) və sənə qarşı qılınc çəkmişdi və o dinin bərəkəti nəticəsində sən bu vəzifədə oturmusan. Əgər bu din olmasaydı, sən və atanın dəyəri (məşəqqət dolu və azacıq dünya malı qazanmağa görə) yay və qış səfərləri idi.

Həmçinin, mənə deyirsən ki, “Özündən, dinindən və Məhəmməd ümmətindən muğayat ol və İslam ümməti arasında ikitirəlik və fitnə salmaqdan çəkin!”

Amma mən, bu ümmət üçün ən böyük fitnəni sənə rəhbərliyində görürəm və özüm, dinim və Məhəmməd ümməti üçün sənə ilə mübarizədən yaxşı bir iş tanımıram!

Odur ki, cihad əl atmağım Allaha yaxınlaşmağıma səbəbdir. (Şərtlərin tələbinə görə) onu tərək etsəm, Allahdan əfv diləyir və işimin düzlüyü üçün məni müvəffəq etməsini istəyirəm!

O cümlədən, yazırsan ki, “Əgər məni inkar etsən, mən də səni inkar edəcəyəm. Əgər mənimlə hiylə ilə rəftar etsən, mən də sənə ilə hiylə və kələklə rəftar edəcəyəm!”.

(Birbaşa bildirirəm,) mənə qarşı bacardığın qədər məkr və hiylə işlət! Hiylənin mənə zərər vurmayaçağına, yalan və təxribatının hər kəsdən öncə özünə ziyan verəcəyinə ümidvaram! Çünki sən cəhl miniyinə minmiş və əhd-peymanına qarşı çalışırsan.

Canıma and olsun! Sən heç vaxt əhdlərinə sadıq qalmamısan. O saf möminləri öldürməklə – təkidli and və əhdlərindən sonra – sözlərinin, əhd-peymanlarının etibarsızlığını aşkar etdin.

Onları – sənə qarşı döyüş aparmadan, bir kəsi öldürmədən – qətlə yetirdin. Bunu yalnız ona görə etdin ki, onlar bizim dəyərlərimizi yayır və haqqımızı üstün sayırdılar.

Sən onları bir işin (yəni sənə qarşı qiyam və mübarizənin) qorxusundan öldürdün, amma onları öldürməseydin, bəlkə də onlar bir iş görəndək sənün ömrün sona çatacaqdı (və əlin onların qanına bulaşmazdı) və ya onların ömrü bitərdi (və sənə bir zərər vurmazdı).

Ey Müaviyə! Özünü (ilahi) qisas və intiqamla müjdələ və Allahın mühakiməsinə əmin ol! Bil ki, Allah üçün kitab (və

əməllərin qeydi üçün bir yer) var ki, *“Heç bir kiçik və böyük əməli nəzərdən qaçırmır və onların hamısını qeydə alır”*¹. Sənin güman və xəyalla müsəlmanları necə həbs etdiyini, əsassız ittihamlarla onları necə qətlə yetirdiyini, Allah dostlarından bir qrupunu evlərindən ucqar yerlərə necə sürgün etdiyini, şərəbxor və itbaz oğulcığazın üçün camaatdan beyət aldığıını Allah əsla unutmaz!

Mən səni yalnız belə görürəm: özünə zərər vurur, dinini məhv edir, rəiyyətinə xəyanət edir, öz əmanətini zay edir, nadan səfehlərin sözlərini dinləyir və həmin bir dəstə nadana görə təqvalı insanları qorxudursan. Vəssalam!”.

Müaviyə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu məktubunu oxuduğu zaman dedi: “Bu məktub, onun bizə qarşı xüsusi ədavət və kin bəslədiyini göstərir!”.

O məclisdə hazır olan Yezid atasına dedi: “Onu alçaldan bir cavab ver və məktubda atasını pisləklə yad et!”.

Elə bu an Abdullah ibn Əmr ibn As daxil oldu.

¹ “Kəhf” surəsi, ayə 49.

Müaviyə ona dedi: Hüseynin məktubun görmüsən?

Abdullah soruşdu: Nə məktub?

Müaviyə məktubu ona oxudu.

Abdullah Müaviyənin xoşuna gəlsin deyə, ona dedi: Niyə ona təhqiredici cavab yazmırsan?

Yezid də atasında dedi: Mənim təklifim barədə fikrin nədir?

Müaviyə Abdullaha üz tutdu və dedi: Yezid də həmin təklifi irəli sürür.

Abdullah dedi: Yezid düz söz deyir!

Müaviyə (özünəməxsus şeytani siyasəti ilə) onlara dedi: Siz ikiniz də səhv edirsiniz. Təsəvvür edirsiniz ki, Əliyə eyib tutub nöqsan desəm, sözlərimin həqiqəti olacaq? Mən Əliyə nə nöqsan deyim? Mənim kimi bir şəxsin yersiz və bilmədiyim nöqsanı dilə gətirməsi düzgün deyil. Əgər belə etsəm, camaat buna əhəmiyyət verməz və onu qəbul etməzlər.

Hüseyndən də eyib tuta bilmərəm, çünki onda eyib görmürəm. Mən öncə düşünürdüm ki, ona cavab məktubu yazım; hədələyib qorxuzum, amma sonra belə bir iş tutmamaq

və onunla sərt davranmamaq qərarına gəldim¹.

Qeyd etdiyimiz kimi İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* sözügedən məktubda Müaviyəni müttəhim kürsüsündə oturaraq onu mühakimə etmişdir.

Məktubun davamında Müaviyəni şiddətli töhmət və qınaq yağışına tutmuşdur.

Bundan əlavə əməli olaraq ona müharibə elan etmiş və onu hər cür təhqir və cəzaya layiq bilmişdir.

Bunlar, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Bəni-Üməyyə ilə mübarizəsinin Yezidin vaxtından deyil, onun atasının (Müaviyənin) zamanından başlaması həqiqətini ortaya qoyur.

9. Müaviyə hökuməti – ən böyük fitnə!

Mərvan ibn Həkəm bir məktubda Müaviyəyə yazır: “Mən Hüseyin qiyam və fitnə qaldırmayacağından əmin deyiləm, qarşıda sənin Hüseyinlə uzun və çətin günlərin olacağını güman edirəm!”

¹ “Ricali Kəşşi”, səh. 49-51; Təbəri, “İhticac”, c. 2, səh. 89-93, hədis 164 (azacıq fərqlə) və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 212-214.

Müaviyə də İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) aşağıdakı məzmununda bir məktub yazdı:

“Mənə xəbər çatıb ki, bir qrup kufə camaatı səni müxalifət və qarşıdurmaya çağırıb, halbuki sən iraclıları sınıamısan, atan və qardaşının işini necə pozduqlarını (və vəfasızlıq etdiklərini) bilirsən. Allahdan qorx və sülhnaməni yada sal! Əgər mənə qarşı hiylə və məkr işlətsən, mən də o cür edəcəyəm!”

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) cavabında yazdı:

آتاني كتابك، و أنا بغير الذي بلغك عني جدير، و الحسنات لا يهدي لها إلا الله، و ما أردت لك محاربة و لا عليك خلافاً، و ما أظن أن لي عند الله عُذراً في ترك جهادك!! و ما أعلم فتنة أعظم من ولايتك أمر هذه الأمة

“Məktubun mənə çatdı. Mən, barəmdə deyilənlərə layiq deyiləm və Allahdan başqası insanı yaxşılığa yönəldə bilməz. Mən hal-hazırda səninlə mübarizə aparmaq və ya sənə qarşı çıxmaq fikrində deyiləm. Əlbəttə, güman etmirəm ki, səninlə cihadı tərki etdiyimə görə Allah yanında üzrüm olsun. Mən sənin bu ümmətə rəhbərliyindən daha böyük bir fitnə tanımıram!”

Müaviyə məktubu oxuyandan sonra dedi:

إِنْ أَثَرْنَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ إِلَّا أَسَدًا

“Biz Əba Əbdillahi (Hüseyn ibn Əlini) yalnız bir şir kimi görürük! (və şirlə mübarizə təhlükəlidir)”¹.

Bəli, İmam Hüseynin ^(əleyhis-) ^(salam) igidliyi işin başından elə aşkardı ki, hətta Müaviyə kimi quldur və təhlükəli düşmən ona “şir” deyə müraciət edir. O, həqiqətən də Allah şirinin oğlu idi (أَسَدُ اللَّهِ وِ أَسَدُ رَسُولِهِ) və ondan başqası da gözlənilmirdi.

Bu atəşin məktublar Bəni-Üməyyənin qəlbində nifrət atəşini gündən-günə daha da alışdırırdı. Belə ki, qisas almağa fürsət güdürdülər, amma şübhəsiz ki, bu məktublar məlum çirkin ailənin, xəbis şəcərənin arzularının, istəklərinin kontrolunda dərin təsirə malik idi.

10. Yezidi (vəliəhd) seçdiyi üçün Müaviyənin qınanması

Misirli Qazi Noman² nəql edir ki, İmam Hüseyn ^(əleyhis-) ^(salam) Müaviyəyə bir məktub yazıb onu yerinə yetirdiyi çirkin işlərə görə məzəmmət

¹ “Muxtəsəru tarixi Dəməşq”, c. 7, səh. 137 (İmam Hüseynin ^(əleyhis-) ^(salam) tərcümeyi-halı)

² Qazi Noman ibn Məhəmməd Misri “imamiyyə” alimlərindəndir (vəfatı: 363-cü h.q.) və “Dəaimul-İslam” kitabının müəllifidir.

edib təqsirli bildi. O cümlədən, həmin məktubda belə qeyd edilmişdi:

ثُمَّ وَلَّيْتَ ابْنَكَ وَهُوَ غُلَامٌ يَشْرَبُ الشَّرَابَ وَيَلْهُو بِالْكَلَابِ،
فَخُنْتَ أَمَانَتَكَ وَأَخْرَبْتَ رَعِيَّتَكَ، وَ لَمْ تُؤَدِّ نَصِيحَةَ رَبِّكَ، فَكَيْفَ تُؤَيِّ
عَلَى أُمَّةٍ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مَنْ يَشْرَبُ الْمُسْكِرَ؟ وَ شَارِبُ
الْمُسْكِرِ مِنَ الْفَاسِقِينَ، وَ شَارِبُ الْمُسْكِرِ مِنَ الْأَشْرَارِ. وَ لَيْسَ شَارِبُ
الْمُسْكِرِ بِأَمِينٍ عَلَى دِرْهَمٍ فَكَيْفَ عَلَى الْأُمَّةِ؟! فَعَنْ قَلِيلٍ تَرُدُّ عَلَى
عَمَلِكَ حِينَ تُطَوَّى صَحَائِفُ الْأَسْتِغْفَارِ

“Sən şərab içən və itlərlə oynayan cavan oğlunu hakimiyyət taxtında oturtmusan. Beləliklə, əmanətə xəyanət və müsəlmanları bədbəxt etmiş, Rəbbinin əmrinin haqqını ödəməmişən. Məstedici şeyləri içən kəs fasiqlərdən olduğu və şər insanlardan hesab edildiyi halda, sən badə içən bir şəxsi Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlih və sələm) ümmətinə necə hakim təyin etmişən? Şərab içənı, hətta bir dirhəmi belə, etibar etmək olmaz, o ki qaldı, bir ümmətlə bağlı olsun!

Tezliklə üzrxahlıq (və həyat) kitabı bağlandığı zaman öz əməlinin cəzasına çatacaqsan!”¹

¹ "Dəaimul-İslam", c. 2, səh. 133, hədis 468.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Yezid hakimiyyətə gəldikdən sonra islami cəmiyyətin həddən artıq zülmət gələcəyini öncədən xəbər vermiş və onun azğın atası Müaviyəyə xəbərdarlıq etmişdi, lakin onun eşidən qulağı yox idi ki, həqiqəti dərk etsin. O, arzulara qərq olmuş və özünün xam xəyallarına dalmışdı.

11. İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) Müaviyəyə tutarlı cavabı

Yezidin xilafətinə zəmin yaratmaq və beyət almaq üçün Hicaza səfər edən Müaviyə Mədinədə yığıncaqlar təşkil edirdi. O cümlədən, səfərinin ikinci günündə Hüseyin ibn Əli ^(əleyhis-salam) və İbn Abbasın ardınca adam göndərdi. İbn Abbas bir qədər tez gəldi. Müaviyə onunla yavaşca söhbət etməyə başladı, sonra İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) da təşrif buyurdu. Müaviyə İmam Hüseyini ^(əleyhis-salam) gördüyü zaman, özünün sağ tərəfində onun üçün mütəkkə hazırladı. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) içəri daxil oldu (və islami ədəbə riayət etmək üçün) salam verdi. Müaviyə onu sağ tərəfində əyləşdirdi və ondan İmam Həsənin ^(əleyhis-salam) övladlarının vəziyyəti barədə soruşmağa başladı (və ehtiram göstərdi.)

Bundan sonra Müaviyə oğlu Yezidin xilafəti və ona beyət etmək barədə bir xütbə oxuyub onun fəzilətlərini xatırlatdı və ona beyət etmələrini istədi.

İbn Abbas danışmaq üçün əlini yuxarı qaldırıb Müaviyənin cavabını verməyə hazırlaşdı, lakin İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) ona işarə edib buyurdu: “Əl saxla! Onun (Müaviyənin) sözlərindəki məqsədi mənəm və o, hamıdan çox mənə töhmət vurmuşdur.”

İbn Abbas sükut etdi.

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) ayağa qalxdı, Allaha həmd-səna və hörmətli İslam peyğəmbərinə ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) salam göndərdikdən sonra buyurdu:

أَمَّا بَعْدُ: يَا مُعَاوِيَةَ! فَلَنْ يُؤَدِّيَ الْقَائِلُ وَ إِنِ اطَّنَبَ فِي صِفَةِ
الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ جَمِيعِ جُزْءٍ، وَ قَدْ فَهَمْتُ مَا لَبَسْتَ بِهِ
الْحَلْفَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ مِنْ إِجَارِ الصِّفَةِ وَ التَّنَكُّبِ عَنِ اسْتِبْلَاحِ الْبَيْعَةِ،
وَ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ يَا مُعَاوِيَةَ! فَضَحَ الصُّبْحُ فَحَمَّةَ الدُّجَى، وَ بَهَرَتِ
الشَّمْسُ أَنْوَارَ السُّرُجِ، وَ لَقَدْ فَضَّلْتَ حَتَّى أَفْرَطْتَ، وَ اسْتَأْثَرْتَ حَتَّى
أَجْحَفْتَ، وَ مَنَعْتَ حَتَّى بَخِلْتَ، وَ جَرْتَ حَتَّى جَاوَزْتَ. مَا بَدَّلْتَ لِي
حَقِّي مِنْ أُمَّ حَقِّهِ بِنَصِيبٍ حَتَّى أَخَذَ الشَّيْطَانُ حَظَّهُ الْأَوْفَرَ، وَ نَصِيبَهُ
الْأَكْمَلَ، وَ فَهَمْتُ مَا ذَكَرْتَهُ عَنْ يَزِيدَ مِنْ اكْتِمَالِهِ وَ سِيَاسَتِهِ لِأُمَّةِ
مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، تُرِيدُ أَنْ تُوَهِّمَ النَّاسَ فِي يَزِيدَ، كَأَنَّكَ

تَصِفُ مَحْجُوبًا، أَوْ تَنْعِتُ غَائِبًا، أَوْ تَخْبِرُ عَمَّا كَانَ مِمَّا اخْتَوَيْتَهُ بِعِلْمٍ
خَاصٍّ، وَ قَدْ دَلَّ يَزِيدُ مِنْ نَفْسِهِ عَلَى مَوْجِعِ رَأْيِهِ، فَخُذْ لِيَزِيدَ فِيمَا أَخَذَ
بِهِ مِنْ اسْتِقْرَائِهِ الْكِلَابِ الْمُهَارِشَةَ عِنْدَ التَّحَارُشِ، وَ الْحَمَامِ السَّبْقِ
لِاتْرَاهِنٍ وَ الْقِينَاتِ ذَوَاتِ الْمَعَارِيفِ، وَ ضُرُوبِ الْمَلَاهِي، تَجِدُهُ نَاصِرًا
وَ دَعَّ عَنكَ مَا تُحَاوِلُ.

فَمَا أَغْنَاكَ أَنْ تَلْقَى اللَّهَ جَوْرَ هَذَا الْخَلْقِ بِأَكْثَرِ مِمَّا أَنْتَ لَاقِيهِ،
فَوَاللَّهِ مَا بَرِحْتَ تُقَدِّرُ بَاطِلًا فِي جَوْرٍ وَ حَقًّا فِي ظُلْمٍ، حَتَّى مَلَاتَ
الْأَسْقِيَّةَ، وَ مَا بَيْنَكَ وَ بَيْنَ الْمَوْتِ إِلَّا غَمُضَةٌ، فَتَقْدِمَ عَلَى عَمَلٍ
مَحْفُوظٍ فِي يَوْمٍ مَشْهُودٍ، وَ لَاتَ حِينَ مَنَاصٍ، وَ رَأَيْتَكَ عَرَضْتَ بِنَا بَعْدَ
هَذَا الْأَمْرِ وَ مَنَعْتَنَا عَنِ آبَائِنَا وَ لَقَدْ لَعَمْرُ اللَّهِ أَوْرَثْنَا الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ وَوَلَدَهُ وَ جِئْتَ لَنَا بِهَا مَا حَجَجْتُمْ بِهِ الْقَائِمَ عِنْدَ مَوْتِ
الرَّسُولِ، فَادْعِنِ لِلْحُجَّةِ بِذَلِكَ، وَ رَدَّهُ الْإِيمَانُ إِلَى النَّصْفِ، فَرَكِبْتُمْ
الْأَعَالِيلَ، وَ فَعَلْتُمْ الْأَفَاعِيلَ، وَ قُلْتُمْ: كَانَ وَ يَكُونُ، حَتَّى أَتَاكَ الْأَمْرُ يَا
مُعَاوِيَةَ مِنْ طَرِيقٍ كَانَ قَصْدُهَا لِعَيْرِكَ، فَهَنَّاكَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ،
وَ ذَكَرْتَ قِيَادَةَ الرَّجُلِ الْقَوْمِ بِعَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ
تَأْمِيرَهُ لَهُ، وَ قَدْ كَانَ ذَلِكَ وَ لِعَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ يَوْمَئِذٍ فَضِيلَةٌ بِصُحْبَةِ
الرَّسُولِ، وَ بَيْعَتِهِ لَهُ، وَ مَا صَارَ لِعَمْرٍو يَوْمَئِذٍ حَتَّى أَنْفَ الْقَوْمِ إِمْرَتَهُ، وَ
كَرَهُوا تَقْدِيمَهُ وَ عَدُّوا عَلَيْهِ أَفْعَالَهُ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: «لَا
جَرَمَ مَعْشَرَ الْمُهَاجِرِينَ لَا يَعْمَلُ عَلَيْكُمْ بَعْدَ الْيَوْمِ غَيْرِي» فَكَيْفَ يُحْتَجُّ
بِالْمَنْسُوخِ مِنْ فِعْلِ الرَّسُولِ فِي أَوْكَدِ الْأَحْوَالِ وَ أَوْلَاهَا بِالْمَجْتَمَعِ عَلَيْهِ

مِنَ الصَّوَابِ؟ أَمْ كَيْفَ صَاحَبْتَ بِصَاحِبِ تَابِعٍ وَ حَوْلِكَ مَنْ لَا يُؤْمِنُ
فِي صُحْبَتِهِ، وَ لَا يَعْتَمِدُ فِي دِينِهِ وَ قَرَابَتِهِ، وَ تَتَخَطَّاهُمْ إِلَى مُسْرِفِ
مَفْتُونٍ، تُرِيدُ أَنْ تَلْبَسَ النَّاسَ شُبُهَةً يَسْعَدُ بِهَا الْبَاقِي فِي دُنْيَاهُ، وَ تَشْقِي
بِهَا فِي آخِرَتِكَ، إِنَّ هَذَا هُوَ الْحُسْرَانُ الْمُبِينُ، وَ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَ لَكُمْ.

“Amma (Allaha həmd və sənadan) sonra!
Ey Müaviyə! Hansısa bir natiq Allah
Rəsulunun (səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm) vəsfi ilə bağlı həddən
artıq uzun söhbət etsə belə, heç bir zaman o
həzrətin bütün xüsusiyyətlərini bəyan edə
bilməz. Tam əminliklə başa düşdüm ki, sən
Allah Rəsulundan (səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm) sonra onun həqiqi
canişini barədə çox az söhbət açdın və onun
barəsindəki faktlardan qısa danışdın.

Heyhat, ey Müaviyə! Sübhün aydınlığı
gecənin zülmət qaranlığını rüsvay etdi və
günəşin işığı çiraqların nurunu zəiflətdi. Sən
ifrat dərəcədə üstünlük iddiası etdin. Beytül-
malı israf edərək mənimsədin. (Allah və onun
yaratdıqlarının haqqına) elə şəkildə mane
oldun ki, sonda xəsislik sifəti ilə vəsf olun-
dun. Zülm etməkdə həddi aşdın. Haqq
sahibinin payını ona ödəmədin, nəhayət
şeytan özünün çoxlu bəhrə və kamil nəsibini
əldə elədi.

Mən sənin Məhəmməd (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) ümməti ilə bağlı hansı məqsədlə Yezidin üstünlüyü, siyasəti və idarəçiliyi haqqında danışdığını bilirəm. Sən bu cür vəsflərlə camaatın fikrini Yezid barədə azdırmaq və onları yanlışa sürükləmək istəyirsən. Sanki, sən pərdə arxasında olub camaatın tanımadığı bir kəsi tanıtdırırsan, yaxud əməlləri camaatın gözündən gizli olan birini vəsf edirsən, yaxud da xüsusi elmlə kəşf etmiş olduğun bir kəs haqqında xəbər verirsən. Halbuki, Yezid öz düşüncə və əməlləri ilə özünü tanıtdırmışdır. Belə isə, sən Yezidin özünün maraq göstərdiyi döyüşkən itlərin mübarizəsi, diş və erkək göyərçinlərin oynaşması, əyləncə musiqi alətlərində çalıb-oxuyan pozğun qadınlara tamaşa etməsi kimi məsələlərdən ibarət taleyi üçün çalış ki, onun bu zəmində qabaqcıl olduğunu görəcəksən. Hazırda ardınca olduğun şeydən əl çək!

(Ey Müaviyə!) Öz günahlarından əlavə, (boynuna almış olduğun) xalqın günah yükü ilə Allahla görüşəcəyin günün sənə nə faydası?!

Allaha and olsun! Səninlə ölüm arasında bir göz qırpımından artıq fasilə olmadığı

halda, sən ədalətsizlikdə batıl, zülmkarlıqda qəzəb yolunu ötərək onun kasasını doldurmusan – (yəni həddini aşmısan). Ondan sonra müəyyən əməllərlə aşkar bir gündə Allah dərgahına daxil olacaqsan və bundan başqa, çarən olmayacaq.

Səni bizə pislik etdiyən və bizi atababalarımızın haqqından məhrum qoyduğun halda görürəm. Bir halda ki, Allaha and olsun, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* doğulduğumuz gündən bizi ona varis etmişdi. İslam peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* vəfatından sonra (Səqifə cərəyanında) gətirilən həmin dəlilləri sən də bizim əleyhimizə gətirdin.

O, (birinci xəlifə) həmin dəlillərə inandı, lakin sonra insafa gəldi (və öz səhvini etiraf etdi). Nəticədə, bəhanələrə əl atdı.

Siz istədiyiniz şeyləri etdiniz, istədiyinizi danışdınız və sonda (ey Müaviyə,) hökumət məsələsi sənə əlinə düşdü. Əlbəttə, elə bir yoldan ki, hədəfi səndən başqası idi; deməli, ağıl sahibləri ibrət almalıdırlar.

Xatırlatdın ki, o şəxs (Əmr ibn As) Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* zamanında o həzrət tərəfindən hakim olaraq seçilmiş idi. Bəli, elə idi. Həmin zamanlar Əmr ibn As Peyğəmbərə

(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) beyət edib onunla birlikdə olduğuna görə müəyyən fəzilət və üstünlüklərə sahib idi, lakin bununla belə, o elə rəftar etdi ki, camaat onun hakimiyyətini qəbul etmədi və onun pis əməllərini sadaladılar və sonda, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* buyurdu: “Ey mühacirlər! Bu gündən etibarən, məndən başqa, heç kəs sizə rəhbərlik etməyəcək!” Xüsusi bir şəraitdə həyata keçirilən (və sonradan qüvvədən salınmış olan) Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* nəsx etdiyi bir əməlinə necə istinad etmək olar?

Yaxud da, güvənilməyən biri ilə necə yoldaşlıq edirsən? Sənin ətrafında elə bir kəs var ki, dininə, qohumluğuna etibar etmək olmaz. Sən camaatı israfçı və aldanmış bir kəsə tərəf yönəldib onları elə bir yola istiqamətləndirmək istəyirsən ki, o, öz dünyasından ləzzət alsın və sən də öz axirətin barədə bədbəxt olasan. Həqiqətən, bu, həmin aşkar ziyandır. Allahdan özüm və sizin üçün bağışlanmaq diləyirəm!”¹

¹ "İmamətu vəs-siyasə", c. 1, səh. 207-209 və "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 583.

Bu düşünülmüş, məntiqli və qorxmazcasına söylənilmiş xütbə aşağıdakı həqiqətləri əks etdirir:

Birincisi, İmam Hüseyn ^(əleyhis-salām) çalışırdı ki, məntiq və aydın dəlillərlə Müaviyənin özbaşınalığının – xüsusilə də, Yezidi xilafətə təyin etməsinin – qarşısını alsın, onun dünya və axirətdəki pis sonluğunu nəzərə çarpdırsın, Yezidin həqiqi simasını ifşa etsin və müsəlmanların onun əleyhinə olan yekdi və kəskin düşüncə dalğasını göstərsin.

İkincisi, Müaviyəyə eşitirdi ki, müsəlmanlar sən və xüsusilə də, Yezidin əleyhinədir, hamı onun qara və çirkin keçmişindən agahdır və onu ört-basdır etmək mümkün deyildir.

Bütün bunlara əlavə olaraq, onun ömrünün sona çatması və ilahi ədalət məhkəməsində sorğu-sual olunacağını da ona xatırladıb onu ciddi şəkildə qorxutdu.

Bir qrup yazıçının təsəvvürünün əksinə olaraq, bütün bunlar hamısı İmam Hüseynin ^(əleyhis-salām) Müaviyənin xilafət dövründə o və tərəfdarları ilə mübarizə aparmaqdan əl çəkmədiyini göstərir.

12. Mən Yeziddən daha layiqli bir kəs tanımıram!!

Müaviyə öncəki xütbəni söylədikdən və İmam Hüseyin ^(*aleyhis-salam*) tutarlı cavabını eşitdikdən sonra üç gün müddətində camaatdan uzaqlaşdı və camaat sakitləşənə qədər də onların arasına çıxmadı. Üç gündən sonra evindən çıxıb camaatın məsciddə toplanması üçün göstəriş verdi. Camaat məsciddə toplandı və Yezidə beyət etməkdən imtina edən kəslər minbərin kənarında əyləşdilər.

Müaviyə Allaha həmd və səna söyləyib Yezidin fəziləti və onun Quran oxuması (Qurana yaxınlığı) barədə danışdı. Sonra isə dedi: “Ey Mədinə camaatı! Mən Yezid üçün beyət almaqda qərarlıyam və həmin səbəbdən, beyət almaq üçün bütün şəhər və kəndlərə nümayəndələr göndərdim və camaatın hamısı da təslim olub beyət etdi. Mən Mədinə əhalisinin beyətini təxirə saldım, çünki öz-özümə dedim: Bu qövmün böyüyü və onun soyu-kökü buradadır, onlar mənim beyət məsələsində heç bir çətinliyim olmadığı kəslərdir. Yezidlə beyətdən imtina edən kəslər onunla mehriban rəftar etməyə daha

ləyaqətlidirlər. And olsun Allaha, əgər Yeziddən daha ləyaqətli birini xilafət üçün tanısaydım, həmin şəxs üçün beyət alardım!”

İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) ayağa qalxıb dedi:

وَاللّٰهِ لَقَدْ تَرَكْتُ مَنْ هُوَ خَيْرٌ مِنْهُ اَبًا وَّ اُمَّاً وَّ نَفْسًا

“And olsun Allaha! Sən ata-ana və şəxsi dəyərlər (dini və insanlıq xüsusiyyətlər) baxımından Yeziddən üstün olan bir şəxsi kənara qoymusan!”

Müaviyə dedi: “Yoxsa, sən özünü deyirsən?!”

İmam ^(əleyhis-)_(salam) buyurdu: “Bəli!”

Müaviyə dedi: “Cavabı budur ki, – and olsun canıma! – ana baxımından sənin anan onun (Yezidin) anasından daha yaxşıdır. Əgər ananın Qüreyş qadınlarından olmaqdan başqa, heç bir üstünlüyü olmasaydı belə, kifayət edərdi, ona görə ki, Qüreyş qadınları bütün qadınlardan üstündür. O ki qaldı, onun Allah Rəsulunun qızı olmasına. Bundan əlavə, onun din və İslamda keçmiş başqa bir üstünlükdür. Nəticədə, Allaha and olsun ki, sənin anan onun anasından üstündür.

Atana gəldikdə isə bil ki, sənin atan onun atasının (Müaviyənin) işini Allahın öhdəsinə qoydu və (həmin qarşıdurmada) Allah-taala

onun atasına sənin atan üzərində qələbə qazandırdı.”

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) buyurdu:

حَسْبُكَ جَهْلُكَ! آثَرْتَ الْعَاجِلَ، عَلَى الْأَجَلِ

“Sən, nə qədər də nadansan! Sən tez ötübkəçən dünyanı axirətdən üstün tutdun (və hiylə ilə hakimiyyət kürsüsünə oturdun.)”

Müaviyə dedi: “Amma özünü Yeziddən üstün hesab etməyinə gəlincə, Allaha and olsun ki, Yezid Məhəmməd (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) ümmətinə rəhbərlik etməyə səndən daha yaxşıdır.”

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) buyurdu:

هَذَا هُوَ الْأَفْكَ وَالزُّورُ، يَزِيدُ شَارِبُ الْحَمْرِ وَ مُشْتَرِي اللَّهْوِ خَيْرٌ

مِنِّي؛

“Sənin bu sözlərin böhtan və yalandır. Şərab içən, əyləncə və günah işlərlə məşğul olan Yezid məndən yaxşıdır?!”

Cavabı olmayan Müaviyə dedi: “Əmin oğluna nalayiq sözlər demə, onun yanında onu təhqir etsən də, (çox səbirli olduğundan) heç vaxt sənə nalayiq sözlər deməz!”

İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) kəskin sözləri müqabilində çıxılmaz vəziyyətdə qalan Müaviyə üzünü camaata tutub dedi: “Ey

camaat! Siz bilirsiniz ki, Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* dünyadan getdiyində heç kimi xəlifə təyin etmədi. Müsəlmanlar Əbubəkri xəlifə seçdilər. Onun xilafəti ilə bağlı beyət düzgün beyət idi. Əbubəkr Allahın kitabı və Onun Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sünnəsinə əməl etdi və ölümü yetişdiyi zaman, Öməri özünə canişin seçmək qərarına gəldi. Ömər də Allah kitabı və Onun Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sünnəsinə əməl etdi və əcəli çatdığında, xəlifə seçməyi “altınəfərlik şura”nın öhdəsinə qoydu. Nəticədə, Əbubəkr özündən sonra Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* tutmadığı bir bir yolu tutdu, Ömər də Əbubəkrin əməl etmədiyi bir üslubu izlədi. Onların hamısı öz nəzərlərində müsəlmanların xeyrinə olan işləri yerinə yetirdi. Mən də belə qərara almışam ki, ixtilaf və pərakəndəliyin qarşısını almaq üçün – münsifanə bir düşüncə ilə – müsəlmanlardan Yezid üçün beyət alım.”¹

Müaviyə bilirdi ki, əgər Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* hidayət ocağı və İslam böyüklərinin – mühacir, ənsar və onların övladlarının mərkəzi olan Mədinə onun oğlu ilə beyət

¹ "İmamətu vəs-siyasə", c.1, səh. 211-212.

etməsə, o, heç bir iş görə bilməyəcək və beyət etmiş digər məntəqələr də yavaş-yavaş beyətdən daşınacaq. Ona görə də Müaviyə istənilən hiylə ilə – tamahlandırmaq, təhdid etmək, tovlamaq və mümkün olan bütün vasitələrlə – beyət almağa çalışırdı. Amma onun bütün planlarını alt-üst edən və onu öz məqsədinə çatmaqda nakam qoyan İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam), Müaviyənin təbliğat məclislərində iştirak edərək, hörmətli atası Əlidən ^(əleyhis-)_(salam) irs apardığı fəsaahət, bəlağət və igidliklə Müaviyənin ağzını yumur və onun bütün hiylələrini camaata faş edirdi.

13. Çox əhəmiyyətli və həlledici bir xütbə

Süleym ibn Qeys belə rəvayət edir:

“Müaviyənin ölümündən bir il əvvəl İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) Abdullah ibn Abbas və Abdullah ibn Cəfərlə birlikdə həcc səfərinə getdi. Bu səfərdə İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) Bəni-Haşim kişi və qadınlarını, onların xadimlərini, həmçinin, İmam ^(əleyhis-)_(salam) və onun əhli-beytini tanıyan ənsarı bir yerə topladı. Sonra Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihivə səlləm) səhabələrinin – həc mərasimində iştirak edən və təqvada, sadıqlıqda tanınmış olanların – ardınca adam

yollayıb hamısını Minada bir yerə topladı. Nəticədə, yeddi yüz nəfərdən ibarət bir cəmiyyət həmin məkanda bir yerə yığıldı, belə ki, onların əksəriyyəti tabein və təqribən iki yüz nəfəri də Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabələrindən idi. İmam Hüseyin (əleyhis-səlam) ayağa qalxıb onlara bir xütbə oxudu. Allaha həmd və sənadan sonra buyurdu:

أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ هَذَا الطَّاعِيَةَ قَدْ فَعَلَ بِنَا وَ بِشِيعَتِنَا مَا قَدْ رَأَيْتُمْ وَ
 عَلِمْتُمْ وَ شَهِدْتُمْ وَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكُمْ عَنْ شَيْءٍ، فَإِنْ صَدَقْتُ
 فَصَدِّقُونِي وَ إِنْ كَذَبْتُ فَكَذِّبُونِي، وَ أَسْأَلُكُمْ بِحَقِّ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَ حَقِّ
 رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ قِرَابَتِي مِنْ نَبِيِّكُمْ لَمَّا سَيَّرْتُمْ مَقَامِي
 هَذَا وَ وَصَفْتُمْ مَقَالَاتِي وَ دَعَوْتُمْ أَجْمَعِينَ فِي أَمْصَارِكُمْ مِنْ قَبَائِلِكُمْ مَنْ
 آمَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ.

“Sizin hamınız bu zalım şəxsin (Müaviyənin) biz və bizim şüələrimizlə necə rəftar etdiyini gördünüz, bildiniz və şahidi oldunuz. Mən indi bəzi məsələlər haqqında soruşmaq istəyirəm. Əgər doğru desəm, məni təsdiqləyin və əgər yalan desəm, məni inkar edin!

Sizi Allah və onun Rəsulunun haqqına, peyğəmbərinizlə olan yaxınlığıma and verirəm ki, bugünkü hadisəni camaata

çatdırın, sözlərimi onlara danışın və öz şəhərlərinizdəki etibarlı şəxsləri dəvət edin!”

Başqa bir rəvayətdə qeyd edilir ki, “Əgər sözüm yalan olsa, onu təkzib edin!” – cümləsindən sonra həzrət <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

اسْمَعُوا مَقَالَتِي وَاكْتُبُوا قَوْلِي ثُمَّ ارْجِعُوا إِلَى أَمْصَارِكُمْ وَ قَبَائِلِكُمْ فَمَنْ
آمَنَ مِنْ النَّاسِ وَ وَثَّقْتُمْ بِهِ فَادْعُوهُمْ إِلَى مَا تَعْلَمُونَ مِنْ حَقِّنَا فَإِنِّي
أَخَوَّفُ أَنْ يَدْرُسَ هَذَا الْأَمْرُ وَ يَذْهَبَ الْحَقُّ وَ يَغْلِبَ، وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ
لَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ...

“Mənim sözlərimi eşidin və yazın! Öz şəhər və qəbilələrinizin yanına qayıtdığınız zaman, camaatın arasından etibarlı insanları bizim (hədəflərimizə) tərəf dəvət edin. Ona görə ki, mən dinin köhnəlib məhv olmasından, haqqın aradan gedərək məğlub olmasından qorxuram. Kafirlərin xoşuna gəlməsə belə, (sonunda) Allah öz nurunu tamamlayacaqdır.”

Sonra İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Quranda Əhli-
beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> barəsində nazil olan ayələrdən tilavət edib açıqlamalar verdi, Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> onun atası (İmam Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup>), anası (xanım Zəhra <sup>(əleyha-
salam)</sup>), qardaşı, özü və əhli-beyti barədə buyurduğu bütün sözləri nəql etdi və səhabələr də həzrətin sözlərini

təsdiqləyərək dedilər: “Bizim hamımız bu sözləri eşitmişik!”

Tabein də dedi: “Biz də bu xəbərləri doğru danışan və etibarlı səhabələrdən eşitmişik.”

Bu zaman İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(səlam) buyurdu:

أُنشِدُكُمْ اللَّهَ إِلَّا حَدَّثْتُمْ بِهِ مَنْ تَشْفُونَ بِهِ وَبِدِينِهِ

“Sizi Allaha and verirəm, bu sözləri özlərinə, dinlərinə inandığınız insanlara nəql edin!”

Süleym ibn Qeys deyir: “İmam Hüseynin ^(əleyhis-) _(səlam) onların etiraf etməsi ilə bağlı and verdiyi məsələlərin bəziləri bunlar idi:

أُنشِدُكُمْ اللَّهَ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ كَانَ أَحَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ حِينَ آخَى بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَأَخَى بَيْنَهُ وَبَيْنَ نَفْسِهِ، وَ قَالَ أَنْتَ أَخِي وَ أَنَا أَخُوكَ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ؟ قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.
قال: أُنشِدُكُمْ اللَّهَ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ اشْتَرَى مَوْضِعَ مَسْجِدِهِ وَ مَنَازِلَهُ فَأَبْتَنَاهُ ثُمَّ ابْتَنَى فِيهِ عَشْرَةَ مَنَازِلَ تِسْعَةٌ لَهُ وَ جَعَلَ عَاشِرَهَا فِي وَسْطِهَا لِأَبِي، ثُمَّ سَدَّ كُلَّ بَابٍ شَارِعٍ إِلَى الْمَسْجِدِ غَيْرَ بَابِهِ فَتَكَلَّمَ فِي ذَلِكَ مَنْ تَكَلَّمَ. فَقَالَ: مَا أَنَا سَدَدْتُ أَبْوَابَكُمْ وَ فَتَحْتُ بَابَهُ وَ لَكِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي بِسَدِّ أَبْوَابِكُمْ وَ فَتَحَ بَابَهُ، ثُمَّ نَهَى النَّاسَ أَنْ يَنَامُوا فِي الْمَسْجِدِ غَيْرَهُ...! قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.»

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حَرَصَ عَلَى كُوَّةِ قَدْرِ عَيْنِهِ
يَدْعُهَا فِي مَنْزِلِهِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَأَبَى عَلَيْهِ، ثُمَّ خَطَبَ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ أَمَرَنِي
أَنْ أُنْبِيَّ مَسْجِدًا طَاهِرًا لَا يَسْكُنُهُ غَيْرِي وَغَيْرَ أَخِي وَبَنِيهِ؟» قَالُوا:
اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أُنشِدْكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
نَصَبَهُ يَوْمَ غَدِيرِ خُمٍّ فَنَادَى لَهُ بِالْوِلَايَةِ، وَ قَالَ لِيَبْلُغَ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ»،
قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أُنشِدْكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
قَالَ لَهُ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ: أَنْتَ مِنِّي بِمَنْزِلَةِ هَارُونَ مِنْ مُوسَى، وَ أَنْتَ وَلىُّ
كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي؟» قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أُنشِدْكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
حِينَ دَعَا النَّصَارَى مِنْ أَهْلِ نَجْرَانَ إِلَى الْمُبَاهَلَةِ لَمْ يَأْتِ إِلَّا بِهِ وَ
بِصَاحِبَتِهِ وَ ابْنَيْهِ». قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أُنشِدْكُمْ اللَّهُ أَتَعْلَمُونَ أَنَّهُ دَفَعَ إِلَيْهِ الْوِلَاةَ يَوْمَ خَيْبَرَ ثُمَّ قَالَ
: لَا دَفْعَ لَهُ إِلَى رَجُلٍ يُحِبُّهُ اللَّهُ وَ رَسُولُهُ وَ يُحِبُّ اللَّهُ وَ رَسُولَهُ، كَرَارًا غَيْرُ
فَرَارٍ يَفْتَحُهَا اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ؟» قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَعَثَهُ بِرِأَةِ وَ
قَالَ: لَا يَبْلُغُ عَنِّي إِلَّا أَنَا أَوْ رَجُلٌ مِنِّي؟» قَالُوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَمْ تُنَزَلْ بِهِ شِدَّةٌ قَطُّ إِلَّا قَدَمَهُ لَهَا ثِقَةٌ بِهِ، وَ أَنَّهُ لَمْ يَدْعُهُ بِاسْمِهِ قَطُّ إِلَّا يَقُولُ: يَا أَخِي وَ ادْعُوا لِي أَخِي؟» قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَضَى بَيْنَهُ وَ بَيْنَ جَعْفَرٍ وَ زَيْدٍ فَقَالَ: يَا عَلِيُّ أَنْتَ مِنِّي وَ أَنَا مِنْكَ وَ أَنْتَ وَلِيُّ كُلِّ مُؤْمِنٍ بَعْدِي؟» قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّهُ كَانَتْ لَهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ كُلَّ يَوْمٍ خَلْوَةٌ، وَ كُلَّ لَيْلَةٍ دَخْلَةٌ، إِذَا سَأَلَهُ أَعْطَاهُ، وَ إِذَا سَكَتَ أَبَدَاهُ؟» قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَضَّلَهُ عَلَى جَعْفَرٍ وَ حَمْزَةَ حِينَ قَالَ لِفَاطِمَةَ (عَلَيْهَا السَّلَامُ): (زَوْجَتُكَ خَيْرُ أَهْلِ بَيْتِي، أَقْدَمُهُمْ سَلَمًا، وَ أَعْظَمُهُمْ حِلْمًا وَ أَكْثَرُهُمْ عِلْمًا؟» قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ بَنِي آدَمَ، وَ أَخِي عَلِيُّ سَيِّدُ الْعَرَبِ، وَ فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ ابْنَايَ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟» قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَمَرَهُ بِغُسْلِهِ وَ أَخْبَرَهُ أَنَّ جَبْرَائِيلَ يُعِينُهُ عَلَيْهِ؟» قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

قال: «أَتَعْلَمُونَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ فِي آخِرِ
خُطْبَةِ خَطْبِهَا: إِنِّي تَرَكْتُ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللَّهِ وَ أَهْلَ بَيْتِي،
فَتَمَسَّكُوا بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا»؟ قالوا: اللَّهُمَّ نَعَمْ.

Sizi Allaha and verirəm! Allahın Rəsulu
(*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) öz tərəfdarlarını bir-birilə qardaş
etdiyi zaman, Əli ibn Əbi Taliblə (*əleyhis-səlam*) özü
arasında qardaşlıq əqdini oxuduğunu və ona
“Dünya və axirətdə sən mənim qardaşım və
mən də sənın qardaşın olacağam!” – dediyini
bilmirsinizmi? Hamısı dedi: “Bəli, Allaha
and olsun, belədir!”

Buyurdu: “Sizi Allaha and verirəm,
bilirsinizmi ki, Allahın Rəsulu (*səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm*) məscidin (Məscidun-Nəbinin) və öz
mənzillərinin torpağını aldı və sonra orada on
hücrə – kişik otaq tikdi. Onlardan doqquzunu
özünə və – həmin məkanın ortasındakı –
onuncu otağı isə atam Əliyə (*əleyhis-səlam*) aid etdi.
Sonra (Allahın əmri ilə) atamın məscidə
açılan evinin qapısından başqa, məscidə açı-
lan bütün qapıları bağladı. Bu məsələdə
bəziləri Allahın Rəsuluna (*səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm*) etiraz
etdikdə, o buyurdu: “Mən öz tərəfimdən sizin
evlərin məscidə açılan qapılarını bağlamamış
və onun evinin qapısını açıq qoymamışam,

əksinə Allah-taala mənə belə bir göstəriş vermişdir.”

Sonra Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* atam istisna olmaqla, camaatı məsciddə yatmaqdan çəkirdi...”.

Hamılıqla dedilər: “Bəli, Allaha and olsun ki, eşitmişik!”

Sonra İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* sözlərinə bunları əlavə etdi: “Ömər ibn Xəttabın öz gözü miqdarında evindən məscidə tərəf dəlik saxlamağa çalışdığını, lakin Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bu miqdarın belə qarşısını aldığını, sonra bir xütbə oxuyaraq “Allah mənə məscidin binasını pak saxlamağı əmr etmişdir. Beləliklə, mən və qardaşımdan (Əli *(əleyhis-salam)* və onun övladlarından) başqa, heç kəsin orada məskunlaşmaq haqqı yoxdur!” – deyə buyurduğunu bilmirsinizmi?”

Hamısı dedi: “Bəli, Allaha and olsun, eşitmişik!”

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu: “Sizi Allaha and verirəm, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əlini *(əleyhis-salam)* Qədir-Xum günü vilayətə – rəhbərliyə təyin etdiyini və “Burada hazır olanlar bu macəranı burada olmayanlara xəbər versinlər.” – deyə buyurduğunu bilirsinizmi?”

Dedilər: “Bəli, Allaha and olsun, bilirik!”

Buyurdu: Sizi and verirəm Allaha, Təbuk döyüşündə Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* həzrət Əlini *(əleyhis-salām)* öz canişini ünvanında Mədinədə qoyduğu, münafıqlərin kinayəli sözləri və Əlinin *(əleyhis-salām)* gileyi ilə qarşılaşdığı zaman, ona xitab edərək “Sənin mənə olan mövqə və nisbətənin Harunun *(əleyhis-salām)* Musaya *(əleyhis-salām)* olan nisbəti kimidir. (Harun *(əleyhis-salām)* Musanın *(əleyhis-salām)* canişini idi.) Sən məndən sonra bütün möminlərin rəhbərisən!” – buyurduğunu bilirsinizmi?

Dedilər: “Allaha and olsun, bəli!”

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* buyurdu: "Sizi and verirəm Allaha, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Nəcran məsihilərini “mübahilə”yə – qarşılıqlı nifrinə dəvət etdiyi zaman, Əli *(əleyhis-salām)*, onun zövcəsi və iki övladından başqa, heç kimi özü ilə aparmadığını bilirsinizmi?"

Dedilər: "Allaha and olsun, bəli!" (Əli *(əleyhis-salām)* Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* özü ünvanında idi.)

Buyurdu: "Sizi and verirəm Allaha! Bilirsinizmi ki, "Xeybər" döyüşündə Allah Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bayrağı Əliyə *(əleyhis-salām)* verib belə buyurdu: "Bayrağı elə bir şəxsə verirəm ki, Allah və Rəsulu onu sevir və o da Allahı və

Rəsulunu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sevir. O, ardıcıl olaraq düşmən sıralarına həmlə edir və əsla qaçmır. Allah-taala fəth və qələbəni onun əlləri ilə həyata keçirəcəkdir?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun ki, bilirik!"

Buyurdu: "Bilirsinizmi ki, Allah Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* "Bəraət" macərəsində (və tövbə surəsinin ilkin ayələrinin həcc zamanı müşriklər arasında oxumaq üçün) Əlini *(əleyhis-salam)* göndərdi və (bəzilərinin etirazının qarşısını almaq məqsədi ilə) buyurdu: "(Cəbrail Allah tərəfindən mənə göstəriş verdi ki, bu ayələri məndən və ya mənim (yaxınlarımdan mənim canişinim olan) birindən başqa, heç kim təbliğ edə (çatdıra) bilməz!?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun, bilirik!"

Buyurdu: "Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* üçün hansısa bir çətinlik qarşıya çıxdığında – ona olan etibarına görə – Əlidən *(əleyhis-salam)* başqasına üz tutmadığını, çətinlikləri həll etmək üçün onu göndərdiyini və əsla onu adı ilə çağırmadığını və çağırtdığında da ardınca "Ey qardaşım!" deyərək buyurduğunu, yaxud "Qardaşımı çağırın!" – deyərək söylədiyini bilirsinizmi?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun, bilirik!"

Buyurdu: “Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əli *(əleyhis-salam)*, Cəfər və Zeyd (ibn Harisə) arasında hakimlik etdiyini, (hər birini müəyyən xüsusiyyətlərlə vəsf etdiyini) və Əli *(əleyhis-salam)* barəsində "Ey Əli! Sən məndən, mən də səndənəm!", “Sən, məndən sonra bütün möminlərin rəhbərisən!”” – deyə buyurduğunu bilirsinizmi?

Dedilər: "Allaha and olsun, bəli!"

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu: "Həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* hər gün Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ilə gizləndə söhbət etdiyini, axşamlar onun yanına getdiyini (və xüsusi məclisdə Allah Rəsulundan *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bəhrələndiyini,) Allahın Rəsulundan *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sual soruşduğu zaman həzrətin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ona cavab verdiyini və sükut etdiyi zaman da Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* özünün onunla danışmağa başladığını bilirsinizmi?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun ki, bilirik!"

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* sözlərinə davam etdi: "Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* onu Cəfər və Həmzədən üstün tutduğunu və Fatiməyə *(əleyha-salam)* "Səni əhli-beytimin ən yaxşı fərdi ilə – hamıdan öncə İslamı qəbul edən, hamıdan

daha təmkinli və elmi də hamıdan çox olan kəslə – evləndirdim." – deyə buyurduğunu bilirsinizmi?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun, bilirik!"

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurdu: "Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) "Mən Adəm övladlarının sərvəri, qardaşım Əli ^(əleyhis-salam) ərəblərin sərvəri, Fatimə ^(əleyha-salam) cənnət qadınlarının üstünü və övladlarım Həsən ^(əleyhis-salam) və Hüseyin ^(əleyhis-salam) də cənnət cavanlarının sərvəridir." – deyə buyurduğunu bilirsinizmi?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun, bilirik!"

Buyurdu: "Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Əliyə ^(əleyhis-salam) ona qüsl verməsi barədə göstəriş verdiyini və Cəbrailin də bu işdə ona yardımçı olacağı haqda xəbər verdiyini bilirsinizmi?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun, bilirik!"

Buyurdu: "Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) sonuncu xütbəsində "Mən gedirəm və sizin aranızda iki dəyərli əmanət qoyuram: Allahın kitabı və Əhli-beytim. Belə isə onlardan yapışın ki, heç vaxt yolunuzu azmayasınız!" deyə buyurduğunu bilirsinizmi?"

Dedilər: "Bəli, Allaha and olsun, bilirik!"

Sözün qıtası, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Quranda, həmçinin, Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) dilindən, xüsusi olaraq da, İmam Əli ^(əleyhis-salam) və Əhli-beyti ^(əleyhis-salam) barədə bildirilənləri bəyan etdi, səhabə və tabeini and verdi (və onlardan etiraf aldı). Səhabələr dedilər: "Bəli, biz bunları eşitmişik!" Tabein də dedi: "Bəli, bizə də doğru danışan filan-filan kəslər bunları nəql etmişlər."

Sonda onları and verərək buyurdu: "Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) "Əlini ^(əleyhis-salam) düşmən hesab etdiyi halda, kim məni sevdiyini güman etsə, yalan demişdir. Məni sevib Əli ^(əleyhis-salam) ilə düşmən olmaq mümkün deyildir!" – deyə buyurduğunu eşitmisinizmi?"

Bir şəxs sual verdi: "Ey Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ! Nə üçün mümkün deyildir?"

Həzrət ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) buyurdu: "Ona görə ki, o, məndəndir və mən də ondan. Kim onu sevsə, məni sevmişdir və kim məni sevsə, şübhəsiz, Allahı sevmişdir. Kim Əlini ^(əleyhis-salam) düşmən hesab etsə, əslində, mənimlə düşmənçilik etmişdir. Kim mənimlə düşmənçilik etsə, Allahla düşmənçilik etmişdir."

Hamısı dedi: "Bəli, bunu da eşitmişik!"

Bundan sonra hamı dağılışdı (və bu xəbər bütün şəhərlərə yayıldı).¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* həmin zamanlarda öz növbəsində əhəmiyyətli bir yığıncaq sayılan, iki yüz nəfər səhabə və yüzlərlə tabein və İslam aləminin tanınmış elmi və dini şəxsiyyətlərinin iştirak etdiyi bir cəmiyyət arasında bu düşünülmüş və mənadolu xütbəsi ilə bir neçə əhəmiyyətli hədəfi izləyirdi:

1. İmam *(əleyhis-salām)* minbərlərdə həzrət Əliyə *(əleyhis-salām)* lənət göndərib nalayiq sözlər söylənməsi göstərişi verən Bəni-Üməyyənin zalım hakimlərinin kimə nalayiq sözlər söylədiyini göstərməyə çalışırdı. Həmin şəxs (həzrət Əli *(əleyhis-salām)*) Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* canı, qardaşı, canişini və vəsisi idi. Bu məsələ bir tərəfdən, camaatın Bəni-Üməyyənin İslamın ziddinə olan mahiyyətini anlamasına, digər tərəfdən də alçaqcasına olan planla – minbərlərdə nalayiq sözlər söylənməsi ilə mübarizəyə qalxmasına səbəb oldu.

2. Bəni-Üməyyənin qüdrətdə olması onların haqq olmasına dəlil sayılmır və

¹ "Biharul-ənvar", c. 33, səh. 181-185.

camaat onların cinayətlərini yaddan çıxarmamalıdır.

3. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu xəbis və məlun şəcərənin əleyhinə düşüncələrdə gələcək qiyam və inqilablar toxumunu səpdi və çox keçmədi ki, o, öz səmərəsini verdi.

4. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Kərbəlada öz qiyamı, hərbi mübarizəsi ilə şəhadət şərbəti içməklə Bəni-Üməyyəni rüsvay etdi. Burada isə mədəni inqilabla fikirləri oyatdı və Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihivə səlləm) məqamına söykənən bu münafiq dəstə ilə mübarizə aparmaq qaydasını göstərdi.

14. Mən yalnız haqqı bərpa etmək üçün qiyam etdim

Aşağıdakı xütbə İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) “Əmr be məruf və nəhy əz münkər” – “Yaxşılıqlara dəvət və pisləklərdən çəkindirmək” – barədə söylədiyi xütbələrdəndir.

(Bu sözlər Əmirəl-möminin Əlidən ^(əleyhis-salam) də nəql edilmişdir):

اعْتَبِرُوا أَيُّهَا النَّاسُ بِمَا وَعَظَ اللَّهُ بِهِ أَوْلِيَاءَهُ مِنْ سُوءِ ثَنَائِهِ عَلَى
الْأَخْبَارِ إِذْ يَقُولُ) :لَوْلَا يَنْهَاهُمْ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَخْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْاِثْمُ¹ (
وَ قَالَ):لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ (إِلَى قَوْلِهِ) :لَبِئْسَ مَا كَانُوا
يَفْعَلُونَ² (وَ إِنَّمَا عَابَ اللَّهُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ لِأَنَّهُمْ كَانُوا يَرَوْنَ مِنَ الظَّالِمَةِ
الَّذِينَ بَيَّنَّ أَظْهَرِهِمُ الْمُنْكَرَ وَ الْفَسَادَ فَلَا يَنْهَوْنَهُمْ عَنْ ذَلِكَ رَغْبَةً فِيمَا
كَانُوا يَنَالُونَ مِنْهُمْ وَ رَهْبَةً مِمَّا يَحْذَرُونَ، وَاللَّهُ يَقُولُ فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ
وَ اخْشَوْنَ³ (وَ قَالَ) :وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ
يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ⁴ فَبَدَأَ اللَّهُ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَ
النَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرِيضَةً مِنْهُ لِعَلِمِهِ بِأَنَّهَا إِذَا أُدِّيتْ وَ أُقِيمَتِ اسْتِقَامَتِ
الْفَرَائِضُ كُلُّهَا هَيِّنًا وَ صَعْبًا، وَ ذَلِكَ أَنَّ الْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ النَّهْيَ
عَنِ الْمُنْكَرِ دُعَاءٌ إِلَى الْإِسْلَامِ مَعَ رَدِّ الْمَظَالِمِ وَ مُخَالَفَةِ الظَّالِمِ، وَ قِسْمَةٌ
الْفِيءِ وَ الْعَنَائِمِ وَ أَخَذِ الصَّدَقَاتِ مِنْ مَوَاضِعِهَا، وَ وَضَعِهَا فِي حَقِّهَا.
ثُمَّ أَنْتُمْ أَيُّهَا الْعِصَابَةُ عِصَابَةٌ بِالْعِلْمِ مَشْهُورَةٌ، وَ بِالْخَيْرِ مَذْكُورَةٌ، وَ
بِالنَّصِيحَةِ مَعْرُوفَةٌ، وَ بِاللَّهِ فِي أَنْفُسِ النَّاسِ مَهَابَةٌ يَهَابُكُمْ الشَّرِيفُ، وَ
يُكْرِمُكُمْ الضَّعِيفُ، وَ يُؤَثِّرُكُمْ مَنْ لَا فَضْلَ لَكُمْ عَلَيْهِ وَ لَا يَدَ لَكُمْ
عِنْدَهُ، تَشْفَعُونَ فِي الْخَوَائِجِ إِذَا امْتَنَعَتْ مِنْ طُلَابِهَا، وَ تَمْشُونَ فِي الطَّرِيقِ
بِهَيْبَةِ الْمُلُوكِ وَ كَرَامَةِ الْأَكَابِرِ، أَلَيْسَ كُلُّ ذَلِكَ إِنَّمَا نَلْتَمُوهُ بِمَا يُرْجَى

¹ "Maidə" surəsi, ayə 63.

² "Maidə" surəsi, ayə 78-79.

³ "Maidə" surəsi, ayə 44.

⁴ "Tövbə" surəsi, ayə 71.

عِنْدَكُمْ مِنَ الْقِيَامِ بِحَقِّ اللَّهِ، وَ إِنْ كُنْتُمْ عَنْ أَكْثَرِ حَقِّهِ تَقْصُرُونَ، فَاسْتَحْفَفْتُمْ بِحَقِّ الْأَيْمَةِ، فَأَمَّا حَقُّ الضُّعْفَاءِ فَضَيَّعْتُمْ، وَ أَمَّا حَقُّكُمْ بِزَعْمِكُمْ فَطَلَبْتُمْ، فَلَا مَالَ بَدَلْتُمُوهُ، وَ لَا نَفْسًا خَاطَرْتُمْ بِهَا لِلَّذِي خَلَقَهَا، وَ لَا عَشِيرَةً عَادَيْتُمُوهَا فِي ذَاتِ اللَّهِ، أَنْتُمْ تَتَمَنُّونَ عَلَى اللَّهِ جَنَّتَهُ وَ مُجَاوِرَةَ رُسُلِهِ وَ أَمَانَهُ مِنْ عَذَابِهِ.

لَقَدْ خَشِيتُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْمُتَمَنُّونَ عَلَى اللَّهِ أَنْ تُحِلَّ بِكُمْ نِقْمَةً مِنْ نِقْمَاتِهِ، لِأَنَّكُمْ بَلَغْتُمْ مِنْ كِرَامَةِ اللَّهِ مَنْزِلَةً فَضَلَّيْتُمْ بِهَا وَ مَنْ يُعْرِفُ بِاللَّهِ لَا تُكْرِمُونَ وَ أَنْتُمْ بِاللَّهِ فِي عِبَادِهِ تُكْرِمُونَ، وَقَدْ تَرَوْنَ عُهُودَ اللَّهِ مَنْقُوضَةً فَلَا تَفْرَعُونَ، وَ أَنْتُمْ لِبَعْضِ ذِمِّ آبَائِكُمْ تَفْرَعُونَ وَ ذِمَّةُ رَسُولِ اللَّهِ مُحْفُورَةٌ، وَ الْعُمَى وَ الْبُكْمُ وَ الزَّمْنُ فِي الْمَدَائِنِ مُهْمَلَةٌ لَا تُرْحَمُونَ، وَ لَا فِي مَنْزِلَتِكُمْ تَعْمَلُونَ، وَ لَا مَنْ عَمِلَ فِيهَا تَعْنُونَ، وَ بِالْأَذْهَانِ وَ الْمُصَانَعَةِ عِنْدَ الظُّلْمَةِ تَأْمُنُونَ، كُلُّ ذَلِكَ مِمَّا أَمَرَكُمُ اللَّهُ بِهِ مِنَ النَّهْيِ وَ التَّنَاهِي وَ أَنْتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ، وَ أَنْتُمْ أَعْظَمُ النَّاسِ مُصِيبَةً لِمَا غَلِبْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ مَنَازِلِ الْعُلَمَاءِ لَوْ كُنْتُمْ تَسْعُونَ.

ذَلِكَ بِأَنَّ مَجَارِيَ الْأُمُورِ وَ الْأَحْكَامِ عَلَى أَيْدِي الْعُلَمَاءِ بِاللَّهِ، الْأَمْنَاءِ عَلَى حَلَالِهِ وَ حَرَامِهِ، فَأَنْتُمْ الْمَسْلُوبُونَ تِلْكَ الْمَنْزِلَةَ، وَ مَا سَلَبْتُمْ ذَلِكَ إِلَّا بِتَفْرِيقِكُمْ عَنِ الْحَقِّ وَ اخْتِلَافِكُمْ فِي السُّنَّةِ بَعْدَ الْبَيِّنَةِ الْوَاضِحَةِ، وَ لَوْ صَبَرْتُمْ عَلَى الْإِذَى وَ تَحَمَّلْتُمْ الْمُؤُونَةَ فِي ذَاتِ اللَّهِ كَانَتْ أُمُورُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ تَرْدٌ، وَ عَنْكُمْ تَصْدُرٌ، وَ إِلَيْكُمْ تَرْجِعُ، وَ لَكِنَّكُمْ مَكَّنْتُمُ الظُّلْمَةَ مِنْ مَنْزِلَتِكُمْ، وَ أَسَلَمْتُمْ أُمُورَ اللَّهِ فِي أَيْدِيهِمْ

يَعْمَلُونَ بِالشُّبُهَاتِ، وَ يَسِيرُونَ فِي الشَّهَوَاتِ، سَلَّطَهُمْ عَلَى ذَلِكَ
فِرَارِكُمْ مِنَ الْمَوْتِ وَ إِعْجَابِكُمْ بِالْحَيَاةِ الَّتِي هِيَ مُفَارِقَتُكُمْ، فَأَسْلَمْتُمْ
الضُّعْفَاءَ فِي أَيْدِيهِمْ، فَمِنْ بَيْنِ مُسْتَعْبَدٍ مَقْهُورٍ وَ بَيْنِ مُسْتَضْعَفٍ عَلَى
مَعِيشَتِهِ مَغْلُوبٍ، يَتَقَلَّبُونَ فِي الْمُلْكِ بِآرَائِهِمْ وَ يَسْتَشْعِرُونَ الْخِزْيَ
بِأَهْوَائِهِمْ، إِقْتِدَاءً بِالْأَشْرَارِ، وَ جُرْأَةً عَلَى الْجَبَّارِ، فِي كُلِّ بَلَدٍ مِنْهُمْ عَلَى
مَنْبَرِهِ خَطِيبٌ يَصْقَعُ، فَالْأَرْضُ لَهُمْ شَاغِرَةٌ وَ أَيْدِيهِمْ فِيهَا مَبْسُوطَةٌ،
وَالنَّاسُ لَهُمْ خَوْلٌ لَا يَدْفَعُونَ يَدَ لَامِسٍ، فَمِنْ بَيْنِ جَبَّارٍ عَنِيدٍ، وَ ذِي
سَطْوَةٍ عَلَى الضُّعْفَةِ شَدِيدٍ، مُطَاعٌ لَا يَعْرِفُ الْمُبْدِيَّ وَ الْمُعِيدَ، فَيَا
عَجَباً وَ مَالِي لَا أَعْجَبُ وَ الْأَرْضُ مِنْ غَاشٍ غَشُومٍ وَ مُتَّصِدِّقِ ظُلُومٍ، وَ
عَامِلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ بِهِمْ غَيْرِ رَحِيمٍ، فَاللَّهُ الْحَاكِمُ فِيمَا فِيهِ تَنَازَعْنَا، وَ
الْقَاضِي بِحُكْمِهِ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَنَا.

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ مَا كَانَ مِنَّا تَنَافُسًا فِي سُلْطَانٍ، وَ لَا
الْتِمَاسًا مِنْ فَضُولِ الْخُطَامِ، وَ لَكِنْ لِنُرَى الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ، وَ نُظْهِرَ
الْأَصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ، وَ يَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ، وَ يُعْمَلَ
بِفَرَائِضِكَ وَ سُنَّتِكَ وَ أَحْكَامِكَ، فَإِنَّكُمْ إِلَّا تَنْصُرُونَا وَ تَنْصِفُونَا قَوِي
الظَّلْمَةَ عَلَيْنَا، وَ عَمَلُوا فِي إِطْفَاءِ نُورِ نَبِيِّكُمْ، وَ حَسَبْنَا اللَّهَ وَ عَلَيْهِ
تَوَكَّلْنَا وَ إِلَيْهِ أُنَبْنَا وَ إِلَيْهِ الْمَصِيرُ.

"Ey camaat! Allahın öz dostlarını moizə
etdiyi şeylərdən ibrət alın! Məsələn, yəhudi
alimlərinin məzəmməti kimi. Belə ki, Allah-
taala buyurur:

(لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ عَنْ قَوْلِهِمُ الْآثِمَ)

"Nə üçün məsihi və yəhudi alimləri onları günaha qarışmış sözlərdən və haram malları yeməkdən çəkindirmirlər?"

Yenə də buyurur:

(لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ * كَانُوا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ)

“İsrail övladlarından kafir olanlar Davudun və Məryəm oğlu İsanın dili ilə lənətləndilər. Bu, onların itaətsizlik etmələri və həmişə həddi aşmalarına görə idi. Onları etdikləri çirkin işlərdən bir-birlərini çəkindirmirdilər. Necə də pis işlər görürdülər!”

Bu məzəmmət və tənqid onların zalımlardan haram və çirkin işləri aşkarcasına gördükdə, onları çəkindirməmələri səbəbilədir. Ona görə ki, onların ixtiyarındakına (dünya malı və bər-bəzəyinə) tamah salıb onlardan qorxurdular. Halbuki, Allah-taala belə buyurmuşdu:

(فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنَا)

"İnsanlardan deyil, yalnız məndən qorxun!"

Yenə də buyurur:

(وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ

وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ...)

“İmanlı kişi və qadınlar bir-birinin hamisi, başçısı (və köməkçisidir). Bir-birlərini yaxşı iş görməyə əmr edir və pis işdən çəkindirirlər...”

Allah-taala burada vacib əməllər arasından yalnız “Əmr be məruf və nəhy əz münkər”dən başlamışdır. Ona görə ki, bu vacib əməl düzgün yerinə yetiriləcəyi və bərpa olunacağı təqdirdə, çətin və asan olmasından asılı olmayaraq, digər vacib əməllərin də həyata keçəcəyini bildirdi, çünki “Əmr be məruf və nəhy əz münkər” həqiqətdə, haqqı sahibinə qaytarmaq, zülmkarla müxalifətçilik, beytül-mal və qənimətləri düzgün şəkildə bölüşdürmək, öz yerlərindən zəkatı alıb onu düzgün yerlərə sərf etməklə yanaşı İslama dəvət etməkdən ibarətdir.

Siz, ey tanınmış və qüdrətli dəstə! Elm və bilikdə tanınmış insanlarsınız, yaxşılıqla yad olunur və xeyirxahlıqda məşhursunuz. Allaha xatir camaatın qəlbində əzəmətə maliksiniz, şərəfətli insanlar sizinlə hesablaşır və zəif

şəxslər sizə hörmət qoyur. Üzərində üstünlüyə və nemət haqqına malik olmadığınız kəslər sizləri özlərindən üstün tuturlar. Siz (hakimlərin yanında) tələbləri geri çevrilən kəslərə şəfaət edirsiniz.

Hökmdarların heybəti və böyük şəxsiyyətlərin kəraməti ilə addımlayırsınız. (Ümumiyyətlə, sizlər islami cəmiyyətdə nüfuzlu təbəqəsiniz.) Görəsən, bütün bu ictimai mövqelər, camaatın Allahın haqqı uğrunda qiyam etməyinizə ümid bəsləməsi üçün deyildirmi? Hərçənd, ilahi haqları tamamilə ödəyə bilməsəniz belə. Əslində, (həqiqi) rəhbərlərin hüquqlarını yüngül saymış, (onlara itaətdə səhlənkarlıq etmiş) və zəiflərin haqqını tapdalamısınız, amma öz haqqınızı – zənninizcə – almısınız. (Bəli, öz haqqınızı almısınız, lakin camaatın haqqını almaqda qəflətdəsiniz.) Siz (Allah və onun məxluqatının haqqını dirçəltmək yolunda) nə mallarınızı bəxşiş vermiş, nə Allahın yaratdığı canı onun üçün təhlükəyə atmış və nə də öz ailənizlə Allah yolunda (Allah düşmənləri ilə) düşmənçilik etmişiniz. (Bununla belə,) siz Allahdan onun cənnətini, Peyğəmbəri

(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ilə qonşu olmağı və əzabından amanda qalmağı arzu edirsiniz?!

Ey Allaha ümidvar olanlar! Mən Allahın sizi öz əzablarından biri ilə cəzalandırmasından qorxuram, ona görə ki, siz ilahi hörmət və izzət səbəbilə (və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qəbiləsinə mənsub olub Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* səhabələri sayıldığınıza görə) elə bir məqama nail olmuşunuz ki, sizlərə ehtiram göstərilir. Sizə tanıtılan ilahi şəxsiyyətlərə ehtiram göstərmirsiniz, baxmayaraq ki, sizin özünüz Allaha xatir camaat tərəfindən hörmət görürsünüz.

Sizlər öz ata-babalarınızın əhd-peymanının pozulmasından qorxuya düşdüyünüz halda, ilahi əhd-peymanların pozulduğunu görür, lakin narahat olmursunuz. İndi Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* əhd-peymanının dəyəri azalmış, kor, lal, iflic, aciz və zəif insanlar şəhərlərdə özbaşına qoyulmuşdur, onlara ehtiram göstərilmir və himayə olunmurlar. (Bəli, ictimai ədalətə riayət olunmur, amma siz sükutu seçmişiniz.)

Siz nə öz məqam və mövqeyiniz həddində əməl edir, nə də həmin həddə əməl edən kəsləri himayə edirsiniz. Səhlənkarlıqla və

zalımlarla saziş bağlamaqla özünüzü xatircəm edirsiniz.

Bütün bu məsələlər Allahın sizi ondan çəkəndirməyinizə və qarşısını almağınıza göstəriş verdiyi məsələlərdəndir, amma siz onları yerinə yetirməkdən qafilsiniz. Sizin müsibətiniz, günahınız bütün camaatdan çoxdur, ona görə ki, din alimlərinin mövqeyini qorumaqda acizlik göstərərək məğlub olmuşunuz. Kaş, öz təlaşınızı göstərəydiniz!

Mənim bütün bu (fəryadım sizlərin sükutu pozması və Allah yolunda qiyam etməsi) üçündür, ona görə ki, işlərin ipinin ucu və ilahi hökmlərin icrasının din alimlərinin – Allahın halal və haramları barədə etibar edilən kəslərin – əlindədir. Amma bu məqam sizlərdən alınmışdır və bu, sizin haqqın ətrafından pərakəndə olmağınız və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sünnəsi barədə – aydın dəlillərdən sonra – ixtilaf etməyinizlə bağlıdır.

Əgər əziyyətlər qarşısında səbirli olub Allah yolunda çətinliklərə sinə gərsəydiniz, ilahi işlər sizə təqdim olunar, sizin tərəfinizdən həyata keçər və sizə doğru

yönələrdi, amm siz zalımlara sizin məqamınıza təcavüz etmək imkanı yaratdınız və ilahi hökmlərin icrasını onlara tapşırdınız. Onlar da şübhəli məsələlərə əməl etdilər və öz nəfsi istəklərinə uydular.

Müsəlmanların taleyinin onların əlinə düşməsi sizin ölümdən qaçıb – bir gün ayrılacağınız – dünya həyatına könül verməyinizə görədir. Nəticədə, zəif insanları onların çənginə elə şəkildə saldınız ki, onlardan bəzisi zalımların quluna çevrildi, bəzilərinə də həyatın çətinlikləri məğlub etdi.

Zalımlar islami şəhərlərdə istədikləri kimi rəftar edir, şəhvətpərəstliklə bədnamlıq və rüsvayçılıq meydana gətirir. Bütün bunların hamısı onların alçaq və şər insanlara itaət etmələri və qüdrətli Allaha qarşı çıxmalarına görədir. Hər şəhərin minbərində onların xeyrinə danışan bir xətibləri vardır, ölkə onların əlindədir və əlləri hər yerə çatır. Camaat onların müqabilində özlərini müdafiə etmək qüdrəti olmayan qullardır. Onlardan bəzisi zalım və özbaşınadır, bəziləri də bütün qüvvəsi ilə camaata qarşı sərt rəftar edir. Onlar nə başlanğıcı, nə də məadı tanıyan rəhbərlərdirlər.

Təəccüblüdür! İslam torpaqları hoqqabaz zalımın, zülmkar bir bac alanın və rəhimsiz bir rəhbərin ixtiyarında olduğu halda, necə də təəccüb etməyim?! Bizimlə sizin münaqişə etdiyimiz şey barəsində Allah hakimdir. Bizim ixtilaflarımızın qəzavət edəni (hökm verəni) odur.

İlahi! Sən bilirsən ki, bizim (camaatı səfərbər etmək yolundakı təlaşımız) rəhbərlik işlərində rəqabət aparmaq və ya sərvət və mal əldə etmək üçün deyil. Bizim hədəfimiz məzlum bəndələrinin asudə olması, sənin vaciblərinə, sünnə və hökmlərinə əməl olunması üçün sənin dininin nişanələrini aşkar etmək, sənin abadlıqlarında (şəhərlərində) düzgün şəkildə islahatlar aparmaqdır.

(Ey camaat!) Əgər siz bizə yardım edib fəryadımıza yetişməsəniz, zalımlar sizə (daha çox) hakim kəsiləcək və Peyğəmbərinizin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* nurunu söndürmək üçün çalışacaqlar.

Allah bizə yetər və biz ona təvəkkül edirik! Ona tərəf qayıdacağıq və hamının dönüş yeri ona tərəfdir."¹

¹ "Tuhəful-uqul", səh. 171-172 və "Biharul-ənvar", c. 97, səh. 79.

Yuxarıdakı xütbə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Müaviyənin hakimiyyəti boyunca və Yezidin “xilafət”indən öncə də əsla sükut etmədiyini yaxşı şəkildə göstərir. İmam ^(əleyhis-salam) zalımın qarşısında sükut etməyi düzgün hesab etmir və bu işin ciddi təhlükələrinə sinə gərirdi. O, daimi olaraq camaatı, – xüsusilə də, ümmətin seçilmişlərini – ayıltmaqda təlaş göstərir və hamını başında cahiliyyət qalıqları – Əbu Süfyan övladları olan – qeyri-islami hökumətin əleyhinə qiyam etməyə dəvət edirdi.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu xütbədəki ifadə tərzini, möhkəm dəlilləri, onda istifadə edilən fəsaahət və bəlağət Əli ibn Əbitalibin haqq olan oğlunun öz atasının güclü məntiqi ilə zalımlar müqabilində dayandığını və hər fürsətdən faydalandığını hekayət edir. Belə ki, məbada, camaat tədricən həmin xoşagəlməz vəziyyətlə uyğunlaşar və İslam təlimlərini unudaraq firon hökumətinə boyun əyər!

15. Beyət almaq üçün gecə cızılan plan

(Mədinə hakimi Vəlid gecə ikən bir nəfəri İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və Abdullah ibn Zübeyrin ardınca göndərərək onları öz evinə dəvət etdi.)

Abdullah ibn Zübeyr üzünü İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* tutub dedi: "Ey Əba Əbdillah! Vəlidin bizi çağırdığı bu vaxt onun camaatla "ümumi görüş" vaxtı deyil. Bizi bu saatda çağırdığına görə, mən təhlükə hiss edirəm. Sizin nəzərinizcə, bizi hansı məqsədlə çağırmış ola bilər?"

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

إِذَا أَخْبَرَكُ أَبَا بَكْرٍ، إِنِّي أَظُنُّ بِأَنَّ مُعَاوِيَةَ قَدْ مَاتَ، وَ ذَلِكَ أَنِّي
رَأَيْتُ الْبَارِحَةَ فِي مَنَامِي كَأَنَّ مَنْبَرَ مُعَاوِيَةَ مَنكُوسٌ، وَرَأَيْتُ دَارَهُ تَشْتَعِلُ
نَارًا، فَأَوَّلْتُ ذَلِكَ فِي نَفْسِي أَنَّهُ مَاتَ.

"Ey Əba Bəkr! (Abdullah ibn Zübeyrin künyəsidir.) indi sənə deyərəm: Güman edirəm ki, Müaviyə dünyadan köçüb, çünki mən dünən gecə yuxuda gördüm ki, Müaviyənin minbəri aşıb və evi alovlar içindədir. Öz-özümümdə yuxunu yozdum ki, "o ölmüşdür!"¹

Əbu Muxnəfin rəvayətinə əsasən İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

قَدْ ظَنَنْتُ أَنَّ طَاغِيَتَهُمْ قَدْ هَلَكَ، فَبَعَثَ إِلَيْنَا لِيَأْخُذَنَا بِالْبَيْعَةِ
قَبْلَ أَنْ يَنْفُسُوا فِي النَّاسِ الْخَبَرَ

¹ Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 1, səh. 181-182.

"Mən güman edirəm ki, bu tayfanın zülmkarı həlak olub. Həmin səbəbdən, Vəlid xəbər camaat arasında yayılmamışdan öncə bizdən beyət almaq istəyir."¹

Abdullah ibn Zübeyr dedi: "Ey Əlinin övladı! Şübhəsiz ki, dediyiniz kimidir. İndi əgər Yezidə beyət etməyə dəvət olunsanız, nə edəcəksiniz?!"

İmam Hüseyn ^(aleyhis-) ^(salam) buyurdu:

أَصْنَعُ أَنِّي لَا أُبَايِعُ لَهُ أَبَدًا، لِأَنَّ الْأَمْرَ إِنَّمَا كَانَ لِي مِنْ بَعْدِ أَخِي
الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَصَنَعَ مُعَاوِيَةَ مَا صَنَعَ وَحَلَفَ لِأَخِي الْحُسَيْنِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ لَا يَجْعَلُ الْخِلَافَةَ لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ وُلْدِهِ أَنْ يَرُدَّهَا إِلَيَّ
إِنْ كُنْتُ حَيًّا، فَإِنْ كَانَ مُعَاوِيَةَ قَدْ خَرَجَ مِنْ دُنْيَاهُ وَ لَمْ يَفِ لِي وَ لَا
لِأَخِي الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَا كَانَ ضَمِنَ فَقَدْ وَاللَّهِ أَتَانَا مَا لَا قِيَامَ لَنَا
بِهِ، أَنْظُرْ أَبَا بَكْرٍ أَنِّي أُبَايِعُ لِيَزِيدَ، وَ يَزِيدُ رَجُلٌ فَاسِقٌ مُعَلِنُ الْفِسْقِ
يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَ يَلْعَبُ بِالْكِلَابِ وَ الْفُهُودِ، وَ يُبَغِضُ بَقِيَّةَ آلِ الرَّسُولِ!
لَا وَاللَّهِ لَا يَكُونُ ذَلِكَ أَبَدًا

"Mən heç vaxt onunla beyət etməyəcəyəm, ona görə ki, xilafət məsələsi qardaşım Həsəndən ^(aleyhis-) ^(salam) sonra mənə layiqdir. Amma Müaviyə ürəyi istədiyi kimi əməl etdi,

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 251 və İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 378.

halbuki, o, qardaşım İmam Həsənlə *(əleyhis-salām)* ciddi şəkildə əhd-peyman bağlamışdı ki, özündən sonra xilafəti övladlarından heç birinə tapşırmasın, əksinə, əgər mən sağ olsam onu mənim öhdəmə qoysun. İndi o, mən və qardaşım Həsən *(əleyhis-salām)* barədə əhd-peymanına vəfa etmədiyi halda, dünyadan gedib. Allaha and olsun, elə bir hadisə baş verib ki, onun aydın gələcəyi yoxdur.

Ey Əba Bəkr! Yezidin fasiqliyi hamıya məlum olduğu halda, mənim onunla beyət etməyim və (müsəlmanların işlərinə rəhbərliyi ona tapşırmağım) mümkündürmü? O, şərab içir, itlərlə və pələnglərlə – çitalarla oynayır. (O, quşbeyin və günahkar biridir). Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* ailəsi ilə düşmənçilik edir. Xeyr, Allaha and olsun! Əsla belə bir şey (mənim Yezidlə beyətim) baş tutmayacaqdır!"¹

Bu, Yezidin atası Müaviyənin ölümündən sonra atdığı ilk alçaqcasına addımı idi. O, İmam Hüseyndən *(əleyhis-salām)* beyət alıb onu başqalarından beyət almaq vasitəsi etmək istəyirdi. Amma gələcək bəhslərimizdə qeyd

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c.1, s.82 və İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c.4, s.96.

edəcəyik ki, onun oxu boşa çıxdı və ümumiyyətlə, o, İmamı ^(əleyhis-salam) tanımamışdı, çünki o, nübüvvət xanədanının mədəniyyətinə yad idi.

O, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) müqəddəslik və ucalıqla yanaşı olan şəhadəti günahkar və zalımların beyətindən mütləq üstün tutacağını və İslamdan xəbərsiz və alçaq bir şəxslə beyət edəcəyinin qeyri-mümkünlüyünü bilmirdi. Çünki əgər beyət edərdisə, babası Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) dinindən heç bir əsər-əlamət qalmayacaqdı.

16. Plan necə pozuldu?

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və Abdullah ibn Zübeyr söhbət etdikləri halda, Vəlidin göndərdiyi adam onların yanına qayıdıb dedi: "Ey Əba Əbdillahi! Əmir sizin hər ikiniz üçün xüsusi məclis təşkil edib, indi onun yanına getməyiniz münasibdir."

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) onunla sərt rəftar edərək buyurdu:

انْطَلِقْ إِلَى أَمِيرِكَ لَا أُمَّ لَكَ! فَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصِيرَ إِلَيْهِ مِنَّا فَإِنَّهُ

صَائِرٌ إِلَيْهِ، وَ أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أَصِيرُ إِلَيْهِ السَّاعَةَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

"Ey anasız, öz əmirinin yanına qayıt! Hər birimiz onun yanına getmək istəsə, gedərik,

lakin mən elə indicə onun yanına gedirəm, inşallah!"

Sonra İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) orada işritak edənlərə üzünü tutub buyurdu:

قُومُوا إِلَىٰ مَنَازِلِكُمْ فَإِنِّي صَائِرٌ إِلَىٰ هَذَا الرَّجُلِ فَأَنْظُرُ مَا عِنْدَهُ وَ مَا يُرِيدُ.

"Öz evlərinizə gedin. Mən indi Vəlidin yanına gedirəm, görüm nə xəbər var, nə istəyir?"

Abdullah ibn Zübeyr İmam Hüseyinə ^(aleyhis-salam) dedi: "Ey Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızının oğlu! Sizə fəda olum! Mən qorxuram ki, onlara beyət etməyincə, yaxud öldürülməyincə sizdən əl çəkməsinlər."

İmam ^(aleyhis-salam) cavab verdi:

إِنِّي لَسْتُ أَدْخُلُ عَلَيْهِ وَحْدِي، وَ لَكِنِ أَجْمَعُ أَصْحَابِي إِلَيَّ وَ خَدَمِي وَ أَنْصَارِي وَ أَهْلَ الْحَقِّ مِنْ شِيعَتِي، ثُمَّ أَمُرُهُمْ أَنْ يَأْخُذَ كُلُّ وَاحِدٍ سَيْفَهُ مَسْلُولاَ تَحْتَ ثِيَابِهِ، ثُمَّ يَصِيرُوا بِإِزَائِي، فَإِذَا أَنَا أَوْمَأْتُ إِلَيْهِمْ وَ قُلْتُ: يَا آلَ الرَّسُولِ ادْخُلُوا! دَخَلُوا وَ فَعَلُوا مَا أَمَرْتَهُمْ بِهِ، فَأَكُونُ عَلَى الْأَمْتِنَاعِ، وَ لَا أُعْطِي الْمَقَادَةَ وَ الْمَدْلَةَ مِنْ نَفْسِي، فَقَدْ عَلِمْتُ وَاللَّهِ أَنَّهُ جَاءَ مِنَ الْأَمْرِ مَا لَا قِوَامَ بِهِ، وَ لَكِنِ قِضَاءُ اللَّهِ مَاضٍ فِيَّ، وَ هُوَ الَّذِي يَفْعَلُ فِي بَيْتِ رَسُولِهِ مَا يَشَاءُ وَ يَرْضَى.

"Mən onun yanına tək getmirəm, səhabələrim, dostlarım və haqq tərəfdarı olan şüalərimdən bir dəstəni də özümlə aparıram. Onlara göstəriş verəcəyəm ki, hər biri öz paltarının altında qılınc gizlədib arxamca gəlsinlər. Əgər (təhlükə hiss etsəm,) onlara işarə verib deyəcəyəm ki, "Ey Ali-Rəsul, daxil olun!" Onlar da içəri daxil olacaq və mən nə əmr etsəm, yerinə yetirəcəklər. Beləliklə, mən beyətdən imtina edəcək, rəhbərliyi onun ixtiyarına qoymayacaq və özümü xar etməyəcəyəm.

Allaha and olsun, bilirəm ki, gələcəyi məlum olmayan bir hadisə baş vermişdir, amma ilahi təqdir mənim barəmdə gerçəkləşəcəkdir. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* evində – ailəsində istədiyi və bəyəndiyi şeyi həyata keçirən Odur!"¹

Bəli, Mədinə hakimi Vəlid nəyin bahasına olursa olsun, İmam Hüseyndən *(əleyhis-salam)* beyət almaq fikrində idi, lakin İmamın *(əleyhis-salam)* lazımı tədbirlər aldığından, məsələnin təhlükəsizliyini təmin edərək ona tərəf

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-Hüseyn", c. 1, səh. 182; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 251 və İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 378.

gəldiyindən və onu nakam qoyacağından qafil idi.

Görəsən, nə üçün İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Vəlidin dəvətini qəbul edib gecə ikən onun yanına getməyi məsləhət bildi?

Bunun səbəbi zahirə əsasən pərdə arxasında baş verən cərəyanlardan xəbərdar olmaq idi, belə ki, çıxılmaz vəziyyətə düşməsin, eyni zamanda Müaviyənin ölümü və Yezidə beyət qarşısında – İmamın (əleyhis-salam) öncədən xəbər verdiyi kimi – öz sözünü deyə bilsin.

17. Sözügedən hadisə başqa bir rəvayətə əsasən

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) evinə yollandı. Paltarını dəyişdi və su istəyib dəstəmaz aldı. Sonra iki rükət namaz qılıb namazda ürəyi istədiyi kimi dua etdi. Namazı bitirdikdən sonra bir nəfəri cavanlar, qohum-əqrəba, dostlar, Bəni-Haşim və əhli-beytinin ardınca göndərilib onları öz məqsədindən xəbərdar etdi və buyurdu:

كُونُوا بَابَ هَذَا الرَّجُلِ فَإِنِّي ماضٍ إِلَيْهِ وَ مُكَلِّمُهُ، فَإِن سَمِعْتُمْ أَنَّ
صَوْتِي قَدْ عَلَا وَ سَمِعْتُمْ كَلَامِي وَ صَحْتُ بِكُمْ فَادْخُلُوا يَا آلَ الرَّسُولِ

وَ افْتَحُوا مِنْ غَيْرِ اِذْنٍ، ثُمَّ اشْهَرُوا السُّيُوفَ وَ لَا تَعْجَلُوا، فَاِنْ رَأَيْتُمْ
مَا تَكْرَهُونَ فَضَعُوا سِيُوفَكُمْ ثُمَّ اقْتُلُوا مَنْ يُرِيدُ قَتْلِي

“Bu kişinin (Vəlidin) qapısı ağzında gözləyin. Onun yanına gedirəm, onunla danışacağam. Əgər səsimin yüksəldiyini və “Ey Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ailəsi, daxil olun!” – deyə sizi çağırdığımı eşitsəniz, icazəsiz olaraq evə hücumla keçib qılıncları qınlarından çıxarın, lakin tələsməyin, əgər (düşmənlərdən mənimlə bağlı) xoşagəlməz bir şey görsəniz, dərhal qılıncınızı çəkin və məni öldürmək istəyən hər kəsi qətlə yetirin!”

Digər bir nəqlə əsasən: “İmam Hüseyin (əleyhis-salam) əlində Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) əlağacı (əsas) olduğu halda, evdən çıxdı. Bəni-Haşim cavanlarından, tərəfdar və şüarələrindən otuz nəfər də onunla birlikdə idi. İmam (əleyhis-salam) onları Vəlidin evinin qapısı önündə saxladı və buyurdu:

أَنْظَرُوا مَاذَا أَوْصَيْتُكُمْ، فَلَا تَعْتَدُوا، وَ أَنَا أَرْجُوا أَنْ أَخْرَجَ إِلَيْكُمْ

سَالِمًا إِنْ شَاءَ اللَّهُ

“Diqqətli olun, sizə etdiyim tövsiyədən kənara çıxmayın. Ümid edirəm ki, sağ-salamat sizə tərəf qayıdaram, inşallah!”¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* igidliyi tələb edirdi ki, o, Mədinə hakiminin təxribat və hiyləsindən qorxmadan onun dəvətini qəbul etsin, amma eyni zamanda, İmam kimi böyük şəxsiyyətin tədbirliliyi də ehtiyatı əldən verməməyi tələb edirdi. Həmin səbəbdən, Bəni-Haşim və şiələrindən bir qrup cavanı, güclü şəxsləri özü ilə Mədinə hakiminin (Vəlidin) yanına apardı ki, lazım olduqda onları evin içinə çağırırsın və düşmənin planını alt-üst etsin.

Maraqlı burasındadır ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* yanındakı cavanları evin içinə aparmadı, əksinə şəxsən özü evə daxil oldu və onlar evin qapısında gözlədilər.

Bu macəranın davamı İmamın *(əleyhis-salām)* Vəlidlə necə qətiyyətlə danışdığını, onu birdəfəlik olaraq Yezidə beyət etmək təklifi müqabilində məyus etdiyini və onun müqabilində öz mövqeyini aşkar etdiyini göstərir.

¹ Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 1, səh. 183 və İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 16-17.

18. İmamın *(əleyhis-salam)* kəskin cavabı

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Vəlidin mənzilinə daxil oldu və (İslam qayda-qanununa uyğun olaraq) salam verdi. Vəlid mehribancasına cavab verib onu öz yanında əyləşdirdi. Öncədən Vəlidlə *(əleyhis-salam)* arasında kin və nifrətin hakim olduğuna baxmayaraq, Mərvan ibn Həkəm də həmin məclisdə iştirak edirdi.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

هَلْ أَتَاكُمْ مِنْ مُعَاوِيَةَ كَائِنَةٌ خَيْرٌ فَإِنَّهُ كَانَ عَلِيًّا وَ قَدْ طَالَتْ عِلَّتُهُ،
فَكَيْفَ حَالُهُ الْآنَ؟

"Müaviyə barədə sizə bir xəbər çatmışdır? Çünki uzun müddət idi ki, xəstə yatırdı. Hazırda onun vəziyyəti necədir?"

Vəlid dərindən ah çəkib dedi: "Ey Əba Əbdillah! Allah sənə Müaviyənin ölümü ilə bağlı savab və mükafat versin. O, sənin sadıq əmin idi, hazırda isə ölümü dadmışdır. Bu da əmirəl-möminin Yezidin məktubudur!"

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ.

“Həqiqətən, biz Allah tərəfindənlik və ona tərəf də qayıdacağıq!”

İndi məni hansı məqsədlə çağırırsan?”

Vəlid cavab verdi: "Səni beyət etmək üçün çağırmışam və bütün camaat Yezidlə beyət etmişdir."

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) (həmin məclis qarşısındakı olmadan başa çatsın deyə) buyurdu:

إِنَّ مِثْلِي لَا يُعْطَى بَيْعَتَهُ سِرًّا، وَإِنَّمَا أَحِبُّ أَنْ تَكُونَ الْبَيْعَةَ عَلَانِيَةً
بِحَضْرَةِ الْجُمَاعَةِ، وَ لَكِنْ إِذَا كَانَ مِنَ الْغَدِ وَ دَعَوْتَ النَّاسَ إِلَى الْبَيْعَةِ
دَعَوْتَنَا مَعَهُمْ فَيَكُونُ أَمْرُنَا وَاحِدًا

"Mənim kimi bir şəxs gizli şəkildə beyət etməz! İstəyirəm ki, mənim beyətim (əgər beyət etmək istəsəm,) aşkarcasına və camaatın hüzurunda olsun. Sabah sən camaatı və məni beyət üçün çağırdıqda, bizim və camaatın qərarı eyni olacaq."¹

Şeyx Müfidin nəqlinə əsasən İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) belə buyurdu:

إِنِّي لَا أَرَاكَ تَفْنَعُ بَيْعَتِي لِيَزِيدَ سِرًّا حَتَّى أُبَايِعَهُ جَهْرًا فَيَعْرِفَ النَّاسُ

"Mənim Yezidə gizlində beyət etməyimə qane olacağını güman etmirəm. (Yəqin ki,) aşkar şəkildə beyət etməyim və camaatın da xəbərdar olmasına qane olarsan."

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 17 və Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 1, səh. 183 (azacıq fərqlə).

Vəlid dedi: "Bəli!"

İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) buyurdu:

فَتُصْبِحُ وَ تَرَى رَأْيِكَ فِي ذَلِكَ

"Belə isə, qoy səhər açılınsın və bu barədəki nəzərin müəyyənləşsin!"¹

Əbu Muxnəfin nəqlinə əsasən, İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) Müaviyənin ölüm xəbərini eşitdikdən sonra buyurdu:

إِنَّا لِلَّهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ

Sonra sözlərinə davam etdi:

أَمَّا مَا سَأَلْتَنِي مِنَ الْبَيْعَةِ، فَإِنَّ مِثْلِي لَا يُعْطَى بَيْعَتَهُ سِرًّا، وَ لَا أَرَاكَ أَنْ تَجْتَرِيَ بِهَا مِنِّي سِرًّا دُونَ أَنْ تُظْهِرَهَا عَلَي رُؤُوسِ النَّاسِ عَلَانِيَةً

"Amma sənin beyətlə bağlı istəyinə gəlincə, mənim kimi bir kəs gizli şəkildə beyət etməz və sən də bu şəkildə olan beyətlə razılaşmazsan. Mənim beyətimin camaatın arasında aşkarcasına olması və bu yolla da camaatdan beyət almağın istisnadır."

Vəlid dedi: "Bəli!"

İmam ^(əleyhis-) ^(salam) buyurdu:

فَإِذَا خَرَجْتَ إِلَى النَّاسِ فَدَعْوَتُهُمْ إِلَى الْبَيْعَةِ دَعْوَتَنَا مَعَ النَّاسِ، فَكَانَ أَمْرًا وَاحِدًا

¹ Müfid, "İrşad", səh. 374.

"Beləliklə, sabah camaatın yanına gəldiyin və bütün camaatı və məni beyətə çağırdığın zaman, mənimlə camaatın qərarı bərabər şəkildə olacaq."¹

Vəlid dedi: "Ey Əba Əbdillahi! Doğru söz danışdınız və sizin bu cür cavabınız mənim xoşuma gəldi. Mənim sizin barənizdəki əqidəm bu cür idi. İndi Allah amanında get ki, sabah camaatla gələsən."

Məclisdə iştirak edən Mərvan Vəlidə dedi: "Allaha and olsun, əgər Hüseyin indi səndən ayrılrsa və beyət etməsə, əsla belə bir fürsət ələ düşməyəcək. Sizin aranızda çoxlu öldürülənlərin olması istisnadır. Onun qarşısını al və sənənin yanından getməsinə icazə vermə ki, beyət etsin, əks halda, boynunu vur!"

İmam ^(əleyhis-salam) gözlənilmədən yerindən qalxdı və buyurdu:

يَا بَنَ الزَّرْقَاءَ أَنْتَ تَقْتُلُنِي أَمْ هُوَ؟ كَذِبْتَ وَاللَّهِ وَ أَمَّتَ

"Ey Zərqanın (göy gözlü və pis əxlaqlı qadının) oğlu! Sən məni öldürəcəksən, yoxsa,

¹ İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 378.

o? Allaha and olsun! Yalan dedin və günah etdin!"¹

İbn Əsəmin rəvayətinə əsasən, İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ona buyurdu:

وَيَلِي عَلَيْكَ يَا بَنَ الرَّزْقَاءِ أَتَأْمُرُ بِضَرْبِ عُنُقِي؟! كَذِبْتَ وَاللَّهِ، وَاللَّهِ
لَوْ رَامَ ذَلِكَ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ لَسَقَيْتُ الْأَرْضَ مِنْ دَمِهِ قَبْلَ ذَلِكَ، وَ
إِنْ شِئْتَ ذَلِكَ فَرُمُ ضَرْبِ عُنُقِي إِنْ كُنْتَ صَادِقًا

"Vay olsun sənə, ey Zərqanın oğlu! Sən bizi öldürmək əmrini verirsən? Allaha and olsun! Yalan deyirsən! Allaha and olsun, camaatdan kimsə belə bir şeyi iradə etsə, nəşə etməmişdən qabaq, torpağı onun qanına boyayaram. İndi əgər düz deyirsənsə, gəl, öz təhdidinə əməl et və boynumu vur!"²

19. Həmin söhbətin davamı

Bu zaman İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> birbaşa mövzuya daxil oldu və üzünü Vəlid ibn Ütbəyə tutaraq buyurdu:

أَيُّهَا الْأَمِيرُ! إِنَّا أَهْلُ بَيْتِ النَّبُوَّةِ وَ مَعْدِنُ الرِّسَالَةِ وَ مُخْتَلَفُ
الْمَلَائِكَةِ وَ مَحَلُّ الرَّحْمَةِ وَ بِنَا فَتَحَ اللَّهُ وَ بِنَا خَتَمَ، وَ يَزِيدُ رَجُلًا فَاسِقًا
شَارِبُ خَمْرٍ قَاتِلُ النَّفْسِ الْمُحَرَّمَةِ مُعَلِّنٌ بِالْفِسْقِ، وَمِثْلِي لَا يُبَاعُ لِمِثْلِهِ،

¹ Müfid, "İrşad", səh. 374; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 251.

² İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 18; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 184.

وَ لَكِنْ نُصَبِحُ وَ تُصْبِحُونَ وَ نَنْتَظِرُ وَ تَنْتَظِرُونَ أَيُّنَا أَحَقُّ بِالْخِلَافَةِ
وَالْبَيْعَةِ.

“Ey əmir! Biz nübüvvət xanədanı, risalət mədəni, mələklərin gəlib-getdiyi və ilahi rəhmətin nazil olduğu yerik. Allah-taala (İslamı) bizimlə başladı və bizimlə sona çatdırdı. Halbuki, Yezid fasiq, şərابخor, günahsızların qatili və aşkarda günah edən kəsdir. Beləliklə, mənim kimi bir şəxs onun kimi biri ilə əsla beyət etməyəcək. Amma qoy səhər açılınsın və gözləyək görək bizlərdən hansımız xilafət və beyətə daha layiqlik.”¹

Şeyx Səduq deyir: “İmam ^(əleyhis-) ^(salam) Vəlidə buyurdu:

يَا عْتَبَةُ 2 قَدْ عَلِمْتَ أَنَا أَهْلُ بَيْتِ الْكِرَامَةِ وَ مَعْدِنُ الرِّسَالَةِ، وَ
أَعْلَامُ الْحَقِّ الَّذِينَ أَوْدَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قُلُوبَنَا، وَ أَنْطَقَ بِهِ أَلْسِنَتَنَا،
فَنَطَقْتَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، وَ لَقَدْ سَمِعْتُ جَدِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَ آلِهِ يَقُولُ: «إِنَّ الْخِلَافَةَ مُحَرَّمَةٌ عَلَى وُلْدِ أَبِي سُفْيَانَ» وَ كَيْفَ
أُبَايِعُ أَهْلَ بَيْتِ قَدْ قَالَ فِيهِمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ هَذَا

¹ İbn Əsəm, "Əl-Futuh", c. 5, səh. 18-19; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 184 (azacıq fərqlərlə); "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 325.

² Həmin zamanda Mədinə valisinin Vəlid ibn Ütbə olduğunu nəzərə alaraq, "Yəbnə Ütbə" (Ey Ütbənin oğlu!) ifadəsi düzgündür.

“Ey Ütbənin oğlu! Sən bilirsən ki, biz kəramət və böyüklük Əhli-beyti, risalət mədəniyik. Allahın qəlblərimizin öhdəsinə qoyduğu, dilimizi onunla danışan etdiyi və Allahın izni ilə danışdığı haqq nişanələri bizik!”

(Sonra buyurdu:) “Babam Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* belə buyurduğunu eşitmişəm: “Xilafət Əbu Süfyan övladlarına haramdır!” İndi mən Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* barəsində belə buyurduğu bir xanədanla necə beyət edim?”¹

Bu sözlər bir tərəfdən, əqli dəlillərlə Yezidi ittiham edir, ona görə ki, günah işlərə aludə və günahsızların qatili olan bir kəs əsla xilafət və camaata hökm etməyə layiq deyil, digər tərəfdən isə nəqli dəlillərlə onu pisləyir. Belə ki, İslam peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* aşkarcasına xilafətin Əbu Süfyan ailəsinə haram olmasını buyurmuşdur.

Bu sözlər Vəlidə ağır bir zərbə oldu və anladı ki, məlumatı yüksək həddə olan və bu tələlərə əsla düşməyən bir kəslə qarşılaşmışdır.

¹ Səduq, "Əmali", səh. 130; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 312.

20. Sonuncu cavab: Xilafət Ali-Əbu Süfyana haramdır!

Həmin günün səhəri İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) xəbərləri eşitmək üçün evindən çölə çıxdı. Yolda Mərvan ibn Həkəmlə qarşılaşdı.

Mərvan dedi: “Ey Əba Əbdillahi! Sənə nəsihət edirəm, məni eşit ki, sənə xeyrin ondadır.”

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

وَمَا ذَلِكْ؟ قُلْ حَتَّى أَسْمَعَ

“Nəsihətin nədir? De, eşidim!”

Mərvan dedi: “Təklif edirəm ki, əmirəlmöminin Yezidlə beyət edəsən, bu, sənə din və axirətin üçün faydalıdır!”

İmam ^(əleyhis-salam) “istirca” kəlməsini – انا لله وانا اليه راجعون – yəni “*Inna lillah və inna iləyhi raciun*” dilinə gətirdi və buyurdu:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ وَعَلَى الْأَسْلَامِ السَّلَامُ إِذْ قَدْ بُلِّتِ

الْأُمَّةُ بِرَاعٍ مِثْلَ يَزِيدَ

“*Inna lillah və inna iləyhi raciun!*” İslam ümməti Yezid kimi birisinin hakimiyyətinə düçar olsa, onda, İslamın fatihəsi oxunmalıdır.”

Sonra İmam ^(əleyhis-salām) üzünü Mərvana tutub buyurdu:

وَبِحُكِّكَ! أَتَأْمُرُنِي بِبَيْعَةِ يَزِيدَ وَهُوَ رَجُلٌ فَاسِقٌ! لَقَدْ قُلْتَ شَطَطًا مِنْ الْقَوْلِ يَا عَظِيمَ الزُّلْمِ! لَا أَلْوَمُكَ عَلَى قَوْلِكَ لِأَنَّكَ اللَّعِينُ الَّذِي لَعَنَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَأَنْتَ فِي صُلْبِ أَبِيكَ الْحَكَمِ بْنِ أَبِي الْعَاصِ، فَإِنَّ مَنْ لَعَنَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لَا يُمَكِّنُ لَهُ وَلَا مِنْهُ إِلَّا أَنْ يَدْعُوَ إِلَى بَيْعَةِ يَزِيدَ.

“Vay olsun sənə! Yezid fasiq biri olduğu halda, məni onunla beyət etməyə dəvət edirsən?! Sən böyük yanlışlıqları olan birisən, şübhəsiz, yersiz söz dedin. Əlbəttə, mən səni bu sözlərinə görə məzəmmət etmirəm. Ona görə ki, sən Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hələ atan Həkəm ibn Asın sülbündə olarkən lənətlədiyi həmin kəssən. Həqiqətən də, Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) lənətlədiyi bir kəsdən məni Yezidlə beyətə dəvətdən başqa bir şey gözlənilməz!”

Sonra buyurdu:

إِلَيْكَ عَنِّي يَا عَدُوَّ اللَّهِ! فَإِنَّا أَهْلُ بَيْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَ الْحَقُّ فِينَا وَ بِالْحَقِّ تَنْطِقُ أَلْسِنَتُنَا، وَ قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ: «الْخِلَافَةُ مُحَرَّمَةٌ عَلَى آلِ أَبِي سُفْيَانَ، وَ عَلَى الطُّلُقَاءِ أَبْنَاءِ الطُّلُقَاءِ»

“Məndən uzaq ol, ey Allahın düşməni! Biz Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beytiyik və haqq həmişə bizim aramızdadır. Bizim dilimiz haqdan başqa bir şeyi deməz. Mən özüm Allah Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* belə buyurduğunu eşitmişəm: “Xilafət Əbu Süfyan ailəsi və (Məkkə fəthindən sonra Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* əli ilə) azad olunmuşlara və onların övladlarına haramdır!”¹

Mərvan İmamın *(əleyhis-salam)* bu sözlərini eşitdiyi zaman qəzəblənib dedi: “Sən Yezid ibn Müaviyə ilə beyət edənə qədər mən əsla səndən əl çəkməyəcəyəm! Siz Əbu Turab (yəni İmam Əli *(əleyhis-salam)*) xanədanının qəlbində Əbu Süfyan övladlarına qarşı kin vardır və əlbəttə, onlarla düşmən olmağınızın və onların da sizinlə düşmənçilik etməsinin yeri var.”

İmam *(əleyhis-salam)* buyurdu:

وَيْلَكَ يَا مَرْوَانَ! إِلَيْكَ عَنِّي فَإِنَّكَ رَجَسٌ، وَإِنَّا أَهْلُ بَيْتِ الطَّهَارَةِ
الَّذِينَ أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى نَبِيِّهِ مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) فَقَالَ:
إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً

¹ İbn Əsəm, "Əl-Futuh", c. 5, səh. 23-24; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Huseyn", c. 1, səh. 184-185 və "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 336 (fərqlərlə).

“Vay olsun sənə, ey Mərvan! Məndən uzaq ol, çünki sən pisliksən və biz paklıq Əhli-beytiyik *(əleyhis-salam)*. Allah-taala onlar barəsində Peyğəmbərə *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* vəhy edərək belə buyurmuşdur:

“Allah-taala siz Əhli-beytdən pislikləri uzaqlaşdırmaq və sizi tamamilə pak etmək istəyir.”¹

İmamın *(əleyhis-salam)* bu sözlərindən sonra Mərvan başını aşağı saldı və sakit oldu.

İmam *(əleyhis-salam)* sözlərinə davam etdi:

أَبْشِرْ يَا بَنَ الرَّزْقَاءِ بِكُلِّ مَا تَكْرَهُ مِنَ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ
يَوْمَ تَقْدِمُ عَلَى رَبِّكَ فَيَسْأَلُكَ جَدِّي عَنْ حَقِّي وَ حَقِّ يَزِيدَ

“Ey Zərqanın (göygöz qadının) oğlu! Allah Rəsulundan *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* narazı olduğun şeylərin hamısına xatir, Rəbbinin hüzurunda dayandığın və cəddim Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* mənim və Yezidin haqqı barədə soruşduğu gün səni (ilahi əzabla) müjdələyirəm!”

Mərvan qəzəblə İmamın *(əleyhis-salam)* yanından uzaqlaşdı və Vəlidin yanına gedərək eşitdiklərinin hamısını ona danışdı.²

¹ "Əhzab" surəsi, ayə 33.

² İbn Əsəm, "Əl-Futuh", c.5, səh.24-25; Xarəzmi, "Məqtəlul-Huseyn", c.1, səh.184-185

İbn Şəhr Aşubun nəqlinə uyğun olaraq bu macərə (Vəlidin İmam Hüseyndən ^(əleyhis-) ^(salam) beyət almaqla bağlı səhlənkarlığı) Yezidə yetişdiyi zaman, dərhal Vəlidi Mədinə hakimliyindən çıxardır və Mərvanı onun yerinə hakim təyin edir.¹

21. İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi) ^(və alihi və səlləm) qəbri kənarında

Əbu Səid Miqbəridən belə nəql edilir: Mədinə məscidində İmam Hüseyni ^(əleyhis-) ^(salam) gördüm, o, vüqarla yeriir və Yezid ibn Mufərrəğin bu şeirini oxuyurdu:

لَاذْغَرْتُ السَّوَامَ فِي فَلَقِ الصُّبْحِ مُغَيَّرًا، وَ لَا دُعَيْتُ

يَزِيدًا

يَوْمَ أُعْطِيَ مِنَ الْمَهَابَةِ ضَيْمًا وَ الْمَنَايَا يَرْصُدُنِي أَنْ أَحِيدَا

“Mən aram dəvə sürülərini dan yeri söküləndə özbaşına buraxan kəs deyiləm. Əgər qorxudan və ölümdən çəkdiyimdən ədalətsizliyə boyun əysəm, məni yoldan azdırar, əgər Yezidin (şairin adı) məktubu olmasa.”

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 96.

Öz-özümə dedim: “Allaha and olsun! İmamın <sup>(aleyhis-
salam)</sup> bu şeiri oxumaqda bir məqsədi var. (Demək istəyir ki, əgər Yezidin istəklərinə tabe olsam, mən Peyğəmbərin <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> övladı Hüseyn olmayacağam.)”¹

İmam Hüseyn <sup>(aleyhis-
salam)</sup> gecə vaxtı babası Rəsulullahın <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> qəbri kənarına getdi və dedi:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ فَاطِمَةَ، أَنَا فَرْخُكَ
وَأَبْنُ فَرْخَتِكَ، وَ سِبْطُكَ فِي الْخُلْفِ الَّذِي خَلَفْتَ عَلَى أُمَّتِكَ، فَاشْهَدْ
عَلَيْهِمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ. أَنَّهُمْ قَدْ خَذَلُونِي وَ ضَيَّعُونِي وَ أَنَّهُمْ لَمْ يَحْفَظُونِي، وَ
هَذَا شَكْوَايَ إِلَيْكَ حَتَّى أَلْقَاكَ

“Salam olsun sənə, ey Allahın Rəsulu <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> ! Mən Fatimənin <sup>(aleyha-
salam)</sup> oğlu Hüseynəm! Mənəm sənə bağlı olan övladın, mənəm sənin qızının oğlu və mən sənin ümmətin arasında yadigar qoyduğun nəvənəm! Ey Allahın Peyğəmbəri <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> ! Şahid ol ki, onlar mənə yardımdan imtina etmiş və mənim hörmətimi gözləməmişlər. Bu, sənə qovuşuna qədər mənim hüzuruna olan şikayətimdir.”

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 186; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 253.

Sonra İmam ^(əleyhis-salam) ayağa qalxdı, namaz qılmağa başladı; davamlı olaraq ruku və səcdə etdi.¹

İmam ^(əleyhis-salam) Yezidin tələbi qarşısında son qərarını verdi, İslam və müsəlmanların qurtuluşu uğrunda qarşıdakı təhlükə dolu yolda agahlıqla addımladı və əsla zalımlarla həmkarlıq etməməsi, əksinə onlarla mübarizə aparmağı özünün əsil vəzifəsi hesab etməsi xüsusunda, Allahla bağladığı əhd-peymanı nəzərə alaraq Mədinəni tərk etməyə hazırlaşdı.

22. İlahi! Mən xeyir işləri sevirəm!

İkinci gecə olduqda, yenə də İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qəbri kənarına gəldi və iki rükət namaz qıldıqdan sonra dedi:

اللَّهُمَّ! إِنَّ هَذَا قَبْرُ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ وَ أَنَا ابْنُ بِنْتِ مُحَمَّدٍ وَ قَدْ
حَضَرْتَنِي مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ عَلِمْتَ، اللَّهُمَّ! وَ إِنِّي أَحِبُّ الْمَعْرُوفَ وَ أَكْرَهُ
الْمُنْكَرَ، وَ أَنَا أَسْأَلُكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْأَكْرَامِ بِحَقِّ هَذَا الْقَبْرِ وَ مَنْ فِيهِ مَا
² اخْتَرْتَ مِنْ أَمْرِي هَذَا مَا هُوَ لَكَ رِضَى

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 186; İbn Əsəm, "Əl-Futuh", c. 5, səh. 26.

² Xarəzminin "Məqtəlü-l-Hüseyn" əsərində (الاخترت) deyə ifadə edilmişdir.

“İlahi! Bu, Sənin peyğəmbərin Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qəbridir və mən Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızının oğluyam. Sən mənim başıma gələnlərdən agahsan. İlahi! Mən yaxşı işləri sevir və pis işlərdən uzağam! Ey əzəmət və böyüklük sahibi, mən səndən bu qəbir və onun içində yatan şəxsə xatir razılığın olan yolu mənim üçün təqdir etməyini diləyirəm!”¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* Allah dərğahında və ən müqəddəs məkanlardan biri olan babası Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qəbri kənarında öz qiyamının əsil hədəfini, yəni yaxşı işlərə dəvət və pisliliklə mübarizə aparmağı bu qısa və dolğun ifadələrlə bəyan edir. Gələcəkdəkilərin qəzavəti, hakimliyi üçün onu tarixin köksünə tapşırır.

23. İmam Hüseyinin *(əleyhis-səlam)* babası Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qəbri ilə vidalaşması

İmam *(əleyhis-səlam)* qısa müddət yuxuya getdi. Oyandıqdan sonra ayağa qalxıb babasının qəbri ilə vidalaşdı və dedi:

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 27; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 186 və "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 328.

بِأبي أنتَ و أمِّي يا رَسولَ اللهِ لَقَدْ خَرَجْتُ مِنْ جَوَارِكِ كُرْهًا، وَ
فُرِّقَ بَيْنِي وَ بَيْنَكَ حَيْثُ أَنِّي لَمْ أَبَايغِ لِيَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ، شَارِبِ الخُمُورِ،
وَ رَاكِبِ الفُجُورِ، وَ هَا أَنَا خَارِجٌ مِنْ جَوَارِكِ عَلَيَّ الكَرَاهَةَ، فَعَلَيْكَ مِنِّي
السَّلَامُ

“Atam-anam sənə fəda olsun, ey Allahın Rəsulu! Mən könülsüz olaraq sənin qəbrini tərک edirəm. Mənimlə sənin aranda ayrılıq düşdü. Ona görə ki, mən şərəbxor və günahkar Yezid ibn Müaviyə ilə beyət etmədim. İndi tamamilə narahat halda sənin yanından gedirəm. Məndən sənə salam olsun!”

Camaat İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) Kufəyə doğru hərəkətindən xəbərdar olduğu zaman, onlardan bir qrupu İmamı ^(əleyhis-salam) bu səfər fikrindən daşındırmağa çalışdı.¹

İmam ^(əleyhis-salam) Yezidlə beyət etməyi rədd etdikdən və həqiqətdə Bəni-Üməyyə – cahiliyyət dövrünün qalıqları – ilə müharibə elan etdikdən sonra, Kufəyə yollanmaq məcburiyyətində qaldı, çünki Mədinədə Osmanın vaxtından bəri özünün zirvə

¹ Tureyhi, "Muntəxəb", səh. 410; "Nasixut-təvarix", c. 2, səh. c.2, səh. 14 və "Yənabiul-məvəddəh", səh. 401 (ixtisarla).

nöqtəsinə çatan Bəni-Üməyyənin tanınmış və nüfuzlu şəxslər arasında hələ də çox nüfuzu vardı. Eyni zamanda, Allahın əmin-amanlıq hərəmində, Kəbənin yerləşdiyi Məkkə şəhərində də hər bir toqquşmadan uzaq durmalı idi.

Amma Kufə şiələr və Əhli-beytsevərlərin mərkəzi idi. Əgər ixtilafı, dağınıqlığı və qorxaqlığı özlərindən kənarlaşdırmağı bacarsaydılar, Yezidin hakimiyyətini çevirmək onlara elə də çətin olmazdı. Hər halda, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) beyət məsələsi və ümumilikdə, Yezid və Əbu Süfyan sülaləsinin hökuməti ilə aşkarda müxalifətçilik etdiyi üçün bu səfər qaçılmaz idi.

24. Dünyada heç bir sığınacağım olmasa belə, Yezidə beyət etməyəcəyəm!

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) səhər çağı evinə döndü. Qardaşı Məhəmməd Hənəfiyyə onun yanına gəlib dedi:

“Qardaşım! Sən camaat arasında mənim üçün ən sevimlisi və əzizisən. Allaha and olsun ki, mən heç kimsəyə xeyirxahlığı əsirgəmərəm. Sən mənim xeyirxahlığıma

hamıdan daha layiqsən. Ona görə ki, biz bir kökdənlik. Sən mənim ailəmin canı, gözü və böyüyüsən. Sənə itaət etmək mənə vacibdir, çünki Allah səni məndən üstün etmiş və cənnət sakinlərinin ağası seçmişdir.”

Məhəmməd Hənəfiyyə sözlərinin davamında dedi: “Məkkəyə get, əgər ora sən üçün əmin-amanlıq olsa, orada qal! Əks təqdirdə, Yəmənə tərəf yola düş, çünki onlar sənənin baban və atanın tərəfdarlarıdır. Yəmənliklər çox mehriban və çox qonaqpərvərdir. Əgər sən üçün təhlükəsiz olsa, orada qalarsan, əks halda daşlıq ərazi və dağların yarıqlarına get. Bir şəhərdən digərinə yollan və bu camaatın işinin sonunu gözlə. Allah bu fasiq dəstə ilə bizim aramızda hökm verəcək.”

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

يَا أَخِي وَاللَّهِ لَوْ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا مَلْجَأٌ وَلَا مَأْوَى، لَمَا بَايَعْتُ

يَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ

“Ey qardaşım! Allaha and olsun, dünyanın heç bir məntəqəsində heç bir sığınacaq və pənah yeri tapmasam belə, əsla Yezid ibn Müaviyə ilə beyət etməyəcəyəm!”

Məhəmməd Hənəfiyyə bir söz demədi və ağladı. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) da bir müddət onunla ağladıqdan sonra buyurdu:

يا أَخِي جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا، لَقَدْ نَصَحْتَ وَ أَشْرْتَ بِالصَّوَابِ وَ أَنَا
عَازِمٌ عَلَى الْخُرُوجِ إِلَى مَكَّةَ، وَ قَدْ تَهَيَّأْتُ لِذَلِكَ أَنَا وَ إِخْوَتِي وَ بَنُو
أَخِي وَ شِيعَتِي، وَ أَمْرُهُمْ أَمْرِي وَ رَأْيُهُمْ رَأْيِي، وَ أَمَا أَنْتَ يَا أَخِي فَلَا
عَلَيْكَ أَنْ تُقِيمَ بِالْمَدِينَةِ، فَتَكُونَ لِي عَيْنًا عَلَيْهِمْ وَ لَا تُخْفِ عَنِّي شَيْئًا
مِنْ أُمُورِهِمْ

“Qardaşım! Allaha sənə gözəl mükafat versin! Nəsihət verib, düzgün yola işarə etdin. Mən indi Məkkəyə yola düşürəm. Özümü, qardaşlarımı, qardaşım uşaqlarını və tərəfdarlarımı da bu səfərə hazırlamışam. Onların plan və düşüncələri mənim plan və düşüncələrimdir. Ancaq sən, ey qardaş! Sənin Mədinədə onların arasında mənim gözüm (nəzarətçim) və bütün işlərindən məni xəbərdar edənim olaraq qalmağının heç bir eybi yoxdur.”¹

İmamın ^(əleyhis-salam) ifadələri yaxşı şəkildə göstərir ki, Bəni-Üməyyə o həzrəti təzyiqlərə məruz qoymuşdu, lakin o, müsəlmanların

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 30-32; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 188 və "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 329.

başışağı və İslam təməllərinin sarsılmasına səbəb olan xarlığa boyun əyməməklə bağlı son qərarını vermişdi. Bəli, İmamın qərarı belə idi ki, əsla Yezidlə beyət etməsin və onun hökumətini rəsmi olaraq tanımasın.

Bu, onun Allah-taala və babası Peyğəmbərlə bağladığı əhd-peymanı idi; həmin əhdə vəfadar qaldı və şəhadət şərbətini iftixarla içdi.

25. İmam Hüseyinin ^(əleyhis- salam) tarixi vəsiyyətnaməsi

Sonra İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> kağız-qələm istəyərək bu vəsiyyətnaməni qardaşı Məhəmməd Hənəfiyyəyə yazdı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا أَوْصَى بِهِ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي
طَالِبٍ إِلَى أَخِيهِ مُحَمَّدٍ الْمَعْرُوفِ بِابْنِ الْحَنْفِيَّةِ: أَنَّ الْحُسَيْنَ يَشْهَدُ أَنْ لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ، جَاءَ بِالْحَقِّ
مِنْ عِنْدِ الْحَقِّ، وَ أَنَّ الْجَنَّةَ وَ النَّارَ حَقٌّ، وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا،
وَ أَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ، وَ أَنِّي لَمْ أَخْرُجْ أَشْرَاءَ، وَ لَا بَطْرَاءَ، وَ لَا
مُفْسِدَاءَ، وَ لَا ظَالِمَاءَ، وَ إِنَّمَا خَرَجْتُ لِطَلَبِ الْأَصْلَاحِ فِي أُمَّةٍ جَدِّي،
أُرِيدُ أَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ وَ أَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ، وَ أَسِيرُ بِسِيرَةِ جَدِّي وَ أَبِي
عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَمَنْ قَبِلَنِي بِقَبُولِ الْحَقِّ فَاللَّهُ أَوْلَى
بِالْحَقِّ، وَ مَنْ رَدَّ عَلَيَّ هَذَا أَصْبِرُ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ بَيْنِي وَ بَيْنَ الْقَوْمِ

بِالْحَقِّ وَ هُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ، وَ هَذِهِ وَصِيَّتِي يَا أَخِي إِلَيْكَ وَ مَا تَوْفِيقِي
إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَ إِلَيْهِ أُنِيبُ.

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə.

Bu, Hüseyin ibn Əbutalibdən <sup>(əleyhis-
salam)</sup> İbn Hənəfiyyə kimi tanınan qardaşı Məhəmmədə bir vəsiyyətnamədir.

Hüseyin şəhadət verir ki, şəriki olmayan yeganə Allahdan başqa, heç bir məbud yoxdur və Məhəmməd <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlih və səlləm)</sup> onun bəndəsi və tərəfindən haqq olaraq göndərdiyi elçisidir. Cənnət və cəhənnəm haqdır. Şübhəsiz, qiyamət günü gələcək və Allah-taala qəbirlərdə yatanları dirildəcəkdir. Mən təkəbbürlük etmək, həddi aşmaq, fəsad törətmək və zülm etmək üçün qiyama qalxmıram. Yalnız babamın ümmətini islah etmək üçün qiyam edirəm. Pislikdən çəkin-dirib, yaxşılığa dəvət etmək, babam və atam Əli ibn Əbutalibin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> üslubuna uyğun hərəkət etmək istəyirəm. Kim mənim haqq sözümü qəbul etsə, Allah onu qəbul etməyə (və mükafatlandırmağa) daha layiqdir. Kim mənim dəvətimi rədd etsə, Allahın mənimlə bu camaat arasında ədalətli şəkildə hökm etməsi üçün gözləyəcəyəm. O, hökm verənlərin ən yaxşısıdır. Bu mənim sənə olan

vəsiyyətimdir, ey qardaş! Mənim nailiyyətim yalnız Allahdandır. Ona təvəkkül edirəm və dönüş yerim Onadır.”

Vəsiyyətnaməni sona çatdırdı və möhürlədi. Sonra qardaşı Məhəmmədə tapşırıraq onunla vidalaşdı.¹

Bu tarixi vəsiyyətnamə İmamın *(əleyhis-salām)* qiyamla bağlı gələcək hədəflərini gözəl formada açıqlayır: O həzrətin qiyamı nə ölkə ərəzilərini artırmaq, nə camaat üzərində hakimiyyətə yiyələnmək, nə də mal-dövlət və vəzifə əldə etmək məqsədi güdmürdü, əksinə hədəfi İslam ümmətini islah etmək, səriştəsizlərin hakimiyyətinin təsiri ilə meydana çıxan pozuntuları aradan qaldırılmaq, həmçinin yaxşılığa dəvət və pisləkdən çəkəndirmək, Allah Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* və Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salām)* sünnəsini, üslubunu dirçəltmək idi.

Şübhəsiz, Bəni-Üməyyə zülmkarlarının yaratdığı təhlükəli vadiyə qədəm qoymağın yalnız ilahi hədəfi ola bilərdi. Amma yaxını

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 188-189; İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 33-34 (azacıq fərqlərlə) və "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 329-330.

görən, sağlıq və məsləhəti düşünənlər bunu bəyənmişdilər.

26. Mən əsla zillətə boyun əymərəm!

Məhəmməd ibn Ömər atası Ömər ibn Əli ibn Əbitalibdən (əleyhis-salam) (İmam Həsənin (əleyhis-salam) qardaşlarından biri) belə nəql edir: “Qardaşım İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Yezidlə beyət etməkdən imtina etdiyində, münasib bir vaxtda onun yanına getdim və dedim:

“Ey Əba Əbdillahi! Sənə fəda olum! Qardaşın İmam Həsən (əleyhis-salam) atası (Əmirəl-möminindən (əleyhis-salam)) mənə belə nəql etmişdir: Bu zaman qəhər məni boğdu, ağlamaq səsim ucaldı.”

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) məni qucaqladı və buyurdu:

حَدَّثَكَ أَبِي مَقْتُولٌ

“Sənə xəbər vermişdir ki, mən öldürüləcəyəm?”

“Allah eləməsin, ey Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) övladı!”

سَأَلْتُكَ بِحَقِّ أَبِيكَ بِقَتْلِي حَبْرَكَ؟

Buyurdu: “Sənin and verirəm atanın haqqına! Səni mənim öldürüləcəyimdən xəbərdar etmişdir?”

Dedim: “Bəli. Onda nə üçün bir şey etmədin, niyə beyət etmədin?”

Buyurdu:

حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ أَخْبَرَهُ بِقَتْلِهِ وَ
قَتْلِي، وَ أَنَّ تُرْبَتِي تَكُونُ بِقُرْبِ تُرْبَتِهِ، فَتَظُنُّ أَنَّكَ عَلِمْتَ مَا لَمْ أَعْلَمْهُ،
وَ أَنَّهُ لَا أُعْطِي الدَّيَّةَ مِنْ نَفْسِي أَبَدًا وَ لَتَلْقَيْنَ فَاطِمَةَ أَبَاهَا شَاكِيَةً مَا
لَقِيَتْ ذُرِّيَّتَهَا مِنْ أُمَّتِهِ، وَ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِذَاهَا فِي ذُرِّيَّتِهَا

“Atam mənə nəql edirdi ki, Allahın Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) onu öz şəhadəti və mənim şəhadətimdən, mənim türbətimin onun türbətinə yaxın olacağından xəbərdar etmişdi. Sən elə güman edirsən ki, mənim bilmədiyim bir şeyi bilirsən?!”

(Həmçinin, xəbər verdi ki,) mən əsla zillətə boyun əyməyəcəyəm və Fatimə (əleyha-səlam) ümmətinin övladlarına zülmündən şikayət etdiyi halda, tez bir zamanda atasına qovuşacaq. Övladları xüsusunda kim onu incitsə, heç zaman cənnətə daxil olmayacaqdır.”¹

27. Anacan! Şəhid olacağımı bilirəm!

¹ "Məlhuf" (Luhuf), səh. 99-100.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) Mədinəni tərk etmək istədikdə, (Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi) ^(və alihi və səlləm) vəfalı həyat yoldaşı) Ümmü Sələmə onun yanına gəlib dedi: “Oğlum, İraqa getməklə məni kədərləndirmə! Ona görə ki, baban Rəsulullahdan belə buyurduğunu eşitmişəm: “Övladım Hüseyin İraqda, Kərbəla çölündə qətlə yetiriləcək!”.

İmam ^(əleyhis-) ^(salam) buyurdu:

يا أمّاهُ و أنا وَاللهِ أَعْلَمُ ذَلِكَ، وَ أَنِّي مَقْتُولٌ لا مَحَالَةَ، وَ لَيْسَ لي مِنْ هَذَا بُدٌّ، وَ إِنِّي وَاللهِ لا أَعْرِفُ اليَوْمَ الَّذِي أُقْتَلُ فِيهِ، وَ أَعْرِفُ مَنْ يَقْتُلُنِي، وَ أَعْرِفُ البُقْعَةَ الَّتِي أُدْفَنُ فِيهَا، وَ إِنِّي أَعْرِفُ مَنْ يُقْتَلُ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي وَ قُرَابَتِي وَ شِيعَتِي، وَ إِن أَرَدْتِ يا أمّاهُ أُرِيكَ حُفْرَتِي وَ مَضْجَعِي

“Anacan! Allaha and olsun! Mən də bunu bilirəm, şübhəsiz, öldürüləcəyəm və mənim çıxış yolum yoxdur. Allaha and olsun! Mən öldürüləcəyim günü, məni öldürən kəsin kim olduğunu və dəfn olunacağım yeri bilirəm. Həmçinin, əhli-beytim, yaxınlarım və şüələrimdən öldürüləcək kəslərin hamısını tanıyıram.

Anacan! İstəyirsən, məzar və məqbərəmi sənə göstərim?”

Sonra Kərbəlaya tərəf işarə etdi. Yer hamarlaşdı və qoşununun məzarını, dəfn yerini, eləcə də özünün durduğu və şəhid olduğu yeri ona göstərdi.”

Bu zaman Ümmü Sələmə möhkəm ağladı və onun işini Allaha həvalə edib onu Allaha tapşırırdı.

İmam <sup>(aleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

يَا أُمَّهُ قَدْ شَاءَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ أَنْ يَرَانِي مَقْتُولًا مَذْبُوحًا ظُلْمًا وَ
عُدْوَانًا، وَ قَدْ شَاءَ أَنْ يَرَى حَرَمِي وَ رَهْطِي وَ نِسَائِي مُشَرَّدِينَ، وَ
أَطْفَالِي مَذْبُوحِينَ مَظْلُومِينَ مَأْسُورِينَ مُقَيَّدِينَ، وَ هُمْ يَسْتَغِيثُونَ فَلَا
يَجِدُونَ نَاصِرًا وَ لَا مُعِينًا

“Anacan! Allah-taala məni zümlə (mübarizə) və zalımlarla düşmənçilik yolunda öldürülmüş (və şəhid olmuş), həmçinin qohum-əqrəbamı və qadınlarımı pərakəndə düşmüş, öz vətənlərindən sürgün olunmuş, uşaqları qurban edilmiş, əsarət zəncrinə düşər olmuş görmək istəyir. Belə ki, onlar imdada çatan çağırırlar, amma bir yardımçı tapa bilmirlər”.

Başqa bir hədisdə qeyd edilir ki, Ümmü Sələmə dedi: “Mənim yanımda cəddin (Rəsulullahın <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup>) şüşənin içində mənə verdiyi bir türbət var.”

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

وَاللَّهِ إِنِّي مَقْتُولٌ كَذَلِكَ، وَإِنْ لَمْ أَخْرُجْ إِلَى الْعِرَاقِ يَقْتُلُونِي أَيْضًا

“Allaha and olsun, mən yəqin bilirəm ki, şəhid olacağam. İraqa tərəf getməsəm belə, yenə məni öldürəcəklər.”

Sonra başqa bir torpaq da götürüb şüşənin içinə tökdü, sonra Ümmü Sələməyə verib buyurdu:

اجْعَلِيهَا مَعَ قَارُورَةٍ جَدِّي فَإِذَا فَاضَتْ دَمًا فَأَعْلَمِي أَنِّي قَدْ قُتِلْتُ

“Onu da cəddimin verdiyi şüşənin yanına qoy! Hər iki şüşədə qanın qaynadığını görsən, bil ki, mən öldürülmüşəm.”

Ümmü Sələmə deyir: “Aşura günü gəlib çatdıqda, həmin günün axşamında hər iki şüşəyə baxdım və onlarda qan qaynadığını gördüm. O an fəryadım ucaldı.”¹

28. Bu yolun sonu şəhadətdir!

İmam Sadiqin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> səhabələrindən biri olan Hənzə ibn Həmran deyir:

“İmam Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> getməsi, Məhəmməd Hənəfiyyənin isə (Mədinədə) qalması barədə danışırıdım. İmam Sadiq <sup>(əleyhis-
salam)</sup>

¹ "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 331-332 və c. 45, səh. 89, hədis 27; "Xəraicu vəl-cəraih", c. 1, səh. 253.

buyurdu: “Ey Həmzə! Mən sənə bir xəbər verəcəm, amma bundan sonra daha heç nə soruşma! İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) (qardaşı Məhəmməddən) ayrılıb yola düşdükdən sonra, kağız-qələm istədi və orada belə yazdı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ. مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ إِلَى
بَنِي هَاشِمٍ، أَمَا بَعْدُ، فَإِنَّ مَنْ حَقَّ بِي مِنْكُمْ اسْتَشْهَدَ، وَ مَنْ تَخَلَّفَ لَمْ
يَبْلُغْ مَبْلَغَ الْفَتْحِ وَالسَّلَامِ

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Hüseyin ibn Əli ibn Əbutalibdən bütün Bəni-Haşimə! Allaha həmd və sənadan sonra! Sizlərdən kim mənə qoşulsa, şəhid olacaq və kim belə etməsə qələbəyə nail olmayacaq. Vəssəlam!”¹

Bu qısa və məna dolu xəbər göstərir ki, İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) elə əvvəldən yolun sonunu görürdü. İmamların məlumat və uzaqqörənliyindən xəbərsiz olanların yalnız fikirlərinə rəğmən, İmam ^(aleyhis-salam) ölüm mələyinin onun intizarında olması elmi ilə Mədinədən yola düşdüyünü bizə bildirir.

¹ "Məlhuf" (Luhuf), səh. 128-129; "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 330 və c. 45, səh. 84-85; "Kamiluz-ziyarat", səh. 76 (azacıq fərqlərlə).

Bəli, o həzrət *(əleyhis-salam)* İslamı qorumaq üçün Yezidlə beyət etməkdən imtina etməyin nə qədər baha başa gəldiyini yaxşıca başa düşürdü. Bu, o həzrətin məqamının ucalığını daha da şəffaf göstərir.

Eyni zamanda əlavə etdi ki, şəhadət karvanından geri qalanlar da bir yerə çatmayacaq və Yezidin muzdurlarının hakimiyyəti altında ağır günlər yaşayacaqlar.

29. İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Mədinədən çıxır

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* bazar günü axşam, hicri-qəməri 60-cı ilin rəcəb ayının bitməsinə iki gün qalmış övladları, qardaşları, qardaşı uşaqları, bir sözlə bütün xanədanı ilə – Məhəmməd Hənəfiyyə istisna olmaqla – *“Musa nigaran və hər an bir hadisənin intizarında olduğu halda, şəhərdən çıxdı dedi: İlahi! Mənə bu zalım qövmdən nicat ver!”* ayəsini tilavət etdiyi halda Mədinədən çıxdı.¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Mədinə ilə Məkkə arasındakı baş yola yönəldi. Əmisi oğlu Müslim ibn Əqil dedi: “Ey Allah Rəsulunun

¹ "Qəsəs" surəsi, ayə 21.

(*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) qız övladı! Nəzərimcə, Abdullah ibn Zübeyr kimi kənar (ikinci dərəcəli) yoldan getməyimiz daha yaxşı olar, çünki düşmənlərin təqibindən nigaranıq.”

İmam (*əleyhis-salam*) buyurdu:

لا وَاللَّهِ يَا بَنَ عَمِّي! لَا فَارَقْتُ هَذَا الطَّرِيقَ أَبَدًا أَوْ أَنْظُرَ إِلَىٰ آبِيَاتِ
مَكَّةَ أَوْ يَقْضِيَ اللَّهُ فِي ذَلِكَ مَا يُحِبُّ وَ يَرْضَىٰ

“Xeyr! Allaha and olsun ki, ey əmim oğlu! Mən Məkkənin evlərini görəndə, yaxud Allah öz sevdiyi, bəyəndiyi şeyi qarşımıza çıxaranadək əsla bu yoldan ayrılmayacağam!”¹

İmam (*əleyhis-salam*) elə əvvəldən cəsarətlə addımladığını göstərir və düşmənin kəşfiyyat dəstəsinin yol əsnasında hücumundan qorxmadığını, əksinə onlara bir-birinin ardınca zərbə vurmaq istədiyini bildirir.

Belə hücumların qorxusundan əsas yoldan çıxıb biyabana dönmək İmam Hüseyinə (*əleyhis-salam*) yaraşmaz. Eyni zamanda, qəddar və qaniçən düşmənin onların istəklərinə təslim olmadığına görə Allah Rəsulunun (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*)

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 34-35; Xarəzmi, "Məqtəlü-Hüseyn", c. 1, səh. 189 (azacıq fərqlərlə).

övladını kölgə kimi təqib etməsi həqiqəti də aşkar olur.

30. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Məkkəyə daxil olması

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) (hicri-qəməri 60-cı ilin) şəban ayının üçü, cümə axşamı aşağıdakı ayəni tilavət etdiyi halda Məkkə ərazisinə daxil oldu:

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تَلْقَاءَ مَدِينِ قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن يَهْدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ

“(Musa) Mədyən istiqamətinə yola düşdüyü zaman dedi: “Ümid edirəm ki, Rəbbim məni doğru yola yönəldər (və məqsədimə çataram).””¹

Məkkəyə daxil olduqları üçün həzrətin əhli-beyti çox sevinirdi. Amma İmamın ^(əleyhis-salām) Məkkəyə gəlişi, məkkəlilərdən özünə beyət almağı düşünən Abdullah ibn Zübeyr üçün çətin və dözülməz idi, çünki İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Məkkədə olduğu surətdə heç kim onunla beyət etməyəcəkdi.²

Şübhəsiz, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) son məqsədi Məkkə deyildi, çünki Yezid və

¹ "Qəsəs" surəsi, ayə 22.

² Müfid, "İrşad", səh. 377; İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 37 və "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 332 (azacıq fərqlərlə).

tərəfdarları ilə mübarizənin qaçılmazlığını bilirdi. O, Yezid tərəfdarlarının Allahın əmin-amanlıq hərəminə hörmətsizlik etməsini və Allahı tanımaz, İslamın ali dəyərlərinə hörmət etməz bu qrupun onu sual altına aparmasını istəmirdi. Necə ki, Abdullah ibn Zübeyr barəsində baş vermişdi. İbn Zübeyr, bir müddət sonra məkkəliləri özünə qoşdu. Yezid qoşununun hücumu zamanı Allahın evinə sığınsa da, onlar Allah evinin hörmətinə məhəl qoymayıb, mancanaqlardan atılan daşlarla onu dağıtdılar.

31. İbn Abbas və Abdullah ibn Ömər İmam Hüseyin ^(əleyhis- salam) fikrindən daşındırmağa çalışması

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şaban ayının qalan günlərini, ramazan, şəvval və zilqədə aylarını Məkkədə qaldı. Həmin müddətdə Abdullah ibn Abbas və Abdullah ibn Ömər də Məkkədə idi. Mədinəyə qayıtmaq fikrinə düşən bu iki şəxs İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> yanına gəldi.

Abdullah ibn Ömər dedi: Ey Əba Əbdillah! Allah səni rəhmətinə şamil etsin! Dönüşün olan Allahdan qorx! Sən bu diyarın əhalisinin sənə ailənə qarşı düşmənçilik və

zölmündən xəbərdarsan. Bunlar Yezid ibn Müaviyənin rəhbərliyini qəbul etmişdir. Mən qorxuram ki, camaat pul, qızıl-gümüş xatirinə ona (Yezidə) yönəlib səni qətlə yetirsinlər, həmçinin sənə görə çoxlu kəslər öldürülsün.

Mən Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihii və səlləm) belə buyurduğunu eşitmişəm: “Hüseyn (əleyhis-səlam) öldürüləcək və əgər onu öldürsələr, tənha qoyub yardım etməsələr, Allah-taala qiyamət gününə qədər onları xar edəcəkdir.”

Mən sənə də digər camaat kimi Yezidlə razılaşmağın və bundan öncə Müaviyənin müqabilində səbirli olduğun kimi, Allah sənənlə bu zalım dəstə arasında hökm verənə qədər indi də səbir etməyini məsləhət görürəm.

İmam Hüseyn (əleyhis-səlam) onun cavabında buyurdu:

أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ! أَنَا أَبَايُ يُزِيدُ وَ أَدْخُلُ فِي صَلَاحِهِ، وَقَدْ قَالَ النَّبِيُّ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِيهِ وَ فِي أَبِيهِ مَا قَالَ!؟

“Ey Əba Əbdürrəhman! Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihii və səlləm) onun və atası barəsində o cür sözlər söylədiyi halda, mən Yezidə beyət edirəm və onunla sazişə gedim?”

Abdullah ibn Ömər bu suala cavab tapa bilmədi.

Həmin vaxta qədər sakit dayanan İbn Abbas dedi: “Ey Əba Əbdillah! Düz dedin, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* həyatda olduğu zaman buyurmuşdu: “Mənim Yezidlə nə işim var? Allah Yezidin işini mübarək eləməsin! O, övladım və qızımın oğlu Hüseyini öldürəcəkdir. And olsun, canım ixtiyarında olan kəsə! Məhz, Allah onların qəlb və dilləri arasında ayrılıq salıb, (nifaqa düçar etdikdən sonra) övladım onun öldürülməsinə qarşı çıxmayan bir dəstənin arasında qətlə yetiriləcək”.

Sonra İbn Abbas ağladı, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* də onunla birlikdə ağladı və buyurdu:

يَا بَنَ عَبَّاسِ! تَعَلَّمُ أَنِّي ابْنُ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)

“Ey İbn Abbas! Mənim Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qız nəvəsi olduğumu bilirsənmi?”

İbn Abbas cavab verdi: “Bəli! Bilirəm və əminəm ki, səndən başqa, heç kim Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qız nəvəsi deyil. Sənə yardım etmək ümmətə – hər biri digəri olmadan qəbul edilməyən – namaz və zəkat fərizəsi kimi vacibdir.”

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

يَا بْنَ عَبَّاسِ! فَمَا تَقُولُ فِي قَوْمٍ أَخْرَجُوا ابْنَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى
 اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ مِنْ دَارِهِ وَ قَرَارِهِ وَ مَوْلِدِهِ، وَ حَرَمِ رَسُولِهِ وَ مُجَاوِرَةِ قَبْرِهِ
 وَ مَوْلِدِهِ وَ مَسْجِدِهِ، وَ مَوْضِعِ مَهَاجِرِهِ، فَتَرَكُوهُ خَائِفًا مَرْعُوبًا لَا يَسْتَقِرُّ
 فِي قَرَارٍ، وَ لَا يَأْوِي فِي مَوْطِنٍ، يُرِيدُونَ فِي ذَلِكَ قَتْلَهُ وَ سَفْكَ دَمِهِ، وَ
 هُوَ لَمْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا، وَ لَا اتَّخَذَ مِنْ دُونِهِ وَلِيًّا، وَ لَمْ يَتَغَيَّرْ عَمَّا كَانَ
 عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ

“Ey İbn Abbas! Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qız nəvəsini öz evindən, doğma məkanından, Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hərəmindən, qəbrinin kənarından, məscid və hicrət etdiyi yerdən çıxaran bu dəstə barədə nə deyirsən? Onu nigaran və tənha qoydular, nə bir yerdə rahatlığı, nə də bir diyarda pənahı vardır. Əsla heç bir şeyi Allaha şəriq qoşmadığı və ondan başqasını özünə rəhbər seçmədiyi, Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sünnəsindən nəyisə dəyişdirmədiyi halda, qanını tökmək istəyirlər.”

İbn Abbas dedi: “Mən onlar barəsində yalnız bunu deyirəm ki:

أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى

“Onlar Allah və Rəsuluna kafir olmuş, namazı yalnız yorğun halda (və münafiqliklə) yerinə yetirirlər.”¹

يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا * مُذَبِّدِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لَا إِلَى هُوَ لَا إِلَى هُوَ لَا إِلَى هُوَ لَا وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا

“Camaat qarşısında riyakardırlar və Allahı çox az xatırlayırlar. Onlar nə bu səmtə, nə də o səmtə olan hədəfsiz insanlardır. Allah hər kimi azdırsa, onun üçün qurtuluş yoxdur!”²

Sonra İbn Abbas əlavə etdi: “Bunun kimi dəstələrə dəhşətli əzab nazil olacaq, lakin ey Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qız övladı! Sən Allah Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ilə fəxr edənlərin ən böyüyü və aləmdəki qadınların ən üstünü olan Bətulun *(əleyha- salam)* övladısan!

Ey Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qız övladı! Allahın zalımların etdiyi əməllərdən xəbərsiz olduğunu sanma! Mən şəhadət verirəm ki, kim səninlə birgə olmaqdan çəkinsə və səninlə, eləcə də Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Məhəmmədlə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* savaşımaq fikrində olsa, (imandan) bir payı olmayacaq!”

İmam *(əleyhis- salam)* buyurdu:

¹ "Tövbə" surəsi, ayə 54.

² "Nisa" surəsi, ayə 142-143.

“İlahi! Şahid ol!”

İbn Abbas sözlərinə davam etdi: “Sənə fəda olum, ey Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qız övladı! Elə bil, sənə qoşulmağımı və yardım etməyimi istəyirsən. Ondan başqa həqiqi məbud olmayan Allaha and olsun! Əgər mən bu qılınca sənə qarşında qılinc əlimdən düşənə qədər döyüşsəm, yenə də sənə haqqının bir faizini ödəməmişəm. İndi mən sənə xidmətindəyəm. Fərman ver!”

İmamla *(əleyhis-səlam)* İbn Abbasın danışığına şahid olan, İbn Abbasın ixtisas və məhəbbətinin dərəcəsinə eşidən Abdullah ibn Ömər üzünü İbn Abbasa tutub dedi:

“Ey İbn Abbas! Kifayətdir! Belə sözlərdən əl çək!”

Sonra Abdullah ibn Ömər İmama *(əleyhis-səlam)* üz tutaraq dedi:

“Ey Əba Əbdillahi! Verdiyini qərardan əl çək və buradan Mədinəyə qayıt. Bu dəstə ilə sazişə gir, vətəninə, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* hərəmindən uzaqlaşma! İmandan faydalanmamış bu dəstənin əlinə bəhanə vermə! Əgər beyət etmək fikrin yoxdursa, aşkarcasına müxalifətçilik etmədiyin zamana

qədər səninlə işləri olmaz. Ümid var ki, Yezid ibn Müaviyə – Allah ona lənət eləsin! – uzun müddət yaşamaz və Allah səni onun şərindən xilas edər.”

İmam (əleyhis-salam) buyurdu:

أَفِ لِهَذَا الْكَلَامِ أَبَدًا مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ! أَسْأَلُكَ بِاللَّهِ
يَا عَبْدَ اللَّهِ أَنَا عِنْدَكَ عَلَى خَطَأٍ مِنْ أَمْرِي هَذَا؟ فَإِنْ كُنْتُ عِنْدَكَ عَلَى
خَطَأٍ فَرُدَّنِي فَإِنِّي أَخْضَعُ وَ أَسْمَعُ وَ أَطِيعُ

“Göylər və yer durduqca və həmişəlik olaraq bu sözlərə nifrinlər olsun! Ey Abdullah (ibn Ömər)! Səni Allaha and verirəm! Səncə, mən qərarımda səhv edirəm? Əgər mən səhvdəyəmsə, de! Eşidir və qəbul edirəm!”

Abdullah ibn Ömər dedi: “Xeyr! Allaha and olsun! Allah-taala heç zaman Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qız övladını səhvə salmaz və əsla Yezid ibn Müaviyə Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanından olan sənin kimi seçilmiş və pak biri ilə eyni ola bilməz. Amma qorxuram ki, sənin bu gözəl simanı öz qılınclarının hədəfi edələr və bu ümmətdən intizarında olmadığı rəftarı görəsən. Belə isə, bizimlə Mədinəyə gəl! Əgər beyət etmək

istəməsən, əsla beyət eləmə, amma öz evində otur (və müxalifətçilik bayrağı qaldırma)!”

İmam ^(əleyhis-)_(salam) buyurdu:

هَيْهَاتَ يَا بَنَ عُمَرَ! إِنَّ الْقَوْمَ لَا يَتْرُكُونِي وَ إِنِّ أَصَابُونِي، وَ إِنِّ لَمْ
يُصِيبُونِي فَلَا يَزَالُونَ حَتَّىٰ أُبَايِعَ وَ أَنَا كَارِهِ، أَوْ يَقْتُلُونِي، أَمَا تَعْلَمُ يَا
عَبْدَ اللَّهِ! أَنَّ مِنْ هَوَانِ هَذِهِ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ تَعَالَىٰ أَنَّهُ أُتِيَ بِرَأْسِ يَحْيَىٰ بْنِ
زَكَرِيَّا (عَلَيْهِ السَّلَام) إِلَىٰ بَغِيَّةٍ مِنْ بَغَايَا بَنِي إِسْرَائِيلَ وَ الرَّأْسُ يَنْطَقُ
بِالْحُجَّةِ عَلَيْهِمْ؟! أَمَا تَعْلَمُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ! أَنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا يَفْتُلُونَ
مَا بَيْنَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَىٰ طُلُوعِ الشَّمْسِ سَبْعِينَ نَبِيًّا ثُمَّ يَجْلِسُونَ فِي
أَسْوَاقِهِمْ يَبِيعُونَ وَ يَشْتَرُونَ كُلُّهُمْ كَانَتْهُمْ لَمْ يَصْنَعُوا شَيْئًا، فَلَمْ يُعْجَلِ
اللَّهُ عَلَيْهِمْ، ثُمَّ أَخَذَهُمْ بَعْدَ ذَلِكَ أَخَذَ عَزِيزٌ مُقْتَدِرٌ اتَّقِ اللَّهَ أَبَا
عَبْدِ الرَّحْمَنِ، وَ لَا تَدْعَنَّ نُصْرَتِي وَ اذْكُرْنِي فِي صَلَاتِكَ... يَا ابْنَ عُمَرَ!
فَإِنْ كَانَ الْخُرُوجُ مَعِي مِمَّا يَصْعَبُ عَلَيْكَ وَ يَثْقُلُ فَأَنْتَ فِي أَوْسَعِ الْعُدْرِ،
وَ لَكِنَّ... اجْلِسْ عَنِ الْقَوْمِ، وَ لَا تَعْجَلْ بِالْبَيْعَةِ لَهُمْ حَتَّىٰ تَعْلَمَ إِلَىٰ مَا
تَوُولُ الْأُمُورُ.

“Heyhat! Ey Ömər in oğlu! Bu dəstə mənim haqq olduğumu bilsələr də məndən əl çəkməyəcək. Hətta məni haqq sanmasalar belə, zorla beyət etdirənə və ya məni öldürənə qədər məndən əl götürməyəcək. Ey Abdullah ibn Ömər! Allah yanında dünyanın alçaqlıqlarından birinin Yəhya ibn Zəkəriyyə-

nin başının Bəni-İsraildən olan zinakar bir qadına aparılması və kəsilmiş başın onların əleyhinə söz danışması olduğunu bilmirsənmi? Ey Əba Əbdirrəhman! Bəni-İsrail qövmünün dan yeri söküləndən günəş çıxana qədər yetmiş peyğəmbəri öldürdüyünü və (sonra xatircəm şəkildə) bazarlarda oturaraq heç bir günaha batmamış kimi, alış-verişlə məşğul olduğunu bilmirsənmi? Allah da onları cəzalandırmaqda tələsmədi və bir müddət möhlət verdikdən sonra onları qüdrəti ilə cəzalarına çatdırdı (və darmadağın etdi).

Ey Əba Əbdirrəhman! Allahdan qorx, mənə yardım etməkdən əl çəkmə və öz namazında məni yada sal! Ey Ömər in oğlu! Əgər mənimlə gəlmək sənə çətin və ağırdırsa, onda, üzürlü və icazəlisən, amma bu dəstədən uzaqlaş və onlara beyət etmə, işin nəticəsini gözlə!”

Sonra İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) üzünü Abdullah ibn Abbasa tutdu və buyurdu:

يَا بَنَ عَبَّاسِ! إِنَّكَ ابْنُ عَمِّ وَالِدِي، وَ لَمْ تَزَلْ تَأْمُرُ بِالْحَيْرِ مُنْذُ
عَرَفْتُكَ، وَ كُنْتَ مَعَ وَالِدِي تُشِيرُ عَلَيْهِ بِمَا فِيهِ الرَّشَادُ، وَقَدْ كَانَ
يَسْتَنْصِحُكَ وَ يَسْتَشِيرُكَ فَتُشِيرُ عَلَيْهِ بِالصَّوَابِ، فَاْمُضِ إِلَى الْمَدِينَةِ فِي
حِفْظِ اللَّهِ وَكَلَائِهِ، وَ لَا يَخْفَى عَلَيَّ شَيْءٌ مِنْ أَخْبَارِكَ، فَإِنِّي مُسْتَوْطِنٌ

هَذَا الْحَرَمَ، وَ مُقِيمٌ فِيهِ أَبَدًا مَا رَأَيْتُ أَهْلَهُ يُجْبُونِي، وَ يَنْصُرُونِي فَإِذَا هُمْ
خَذَلُونِي اسْتَبَدَلْتُ بِهِمْ غَيْرَهُمْ، وَ اسْتَعْصَمْتُ بِالْكَلِمَةِ الَّتِي قَالَهَا إِبْرَاهِيمُ
الْحَلِيلُ (عَلَيْهِ السَّلَامُ) يَوْمَ أُلْقِيَ فِي النَّارِ : (حَسْبِيَ اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ)
فَكَانَتْ النَّارُ عَلَيْهِ بَرْدًا وَسَلَامًا.

“Ey İbn Abbas! Sən mənim atamın əmisi oğlusan və səni tanıdığım zamandan bəri yaxşılıq və xeyir işlərə göstəriş verirsən. Sən atam (Əmirəl-möminin Əli ^(aleyhis-salam) ilə) birlikdə olmuş və onun yanında məşvərət zamanı düzgün sözü bəyan etməkdə səhlənkarlıq etməmişən. O həzrət səninlə məşvərət edir və sən də sözün düzgününü ona bildirirdin. Beləliklə, Allahın himayəsi və amanında Mədinəyə yollan, xəbər və məlumatları məndən gizlətmə. Mən Allahın əmin olan bu hərəmində camaat məni sevib mənə yardım edənə qədər qalacağam və məni tərək etdikləri (və hərəmin təhlükədə olduğunu hiss etdiyim) zaman, başqa bir yerə gedəcəyəm. Mən İbrahim Xəlilin ^(aleyhis-salam) oda atıldığı zaman söylədiyi bu sözlərə pənah aparıram:

حَسْبِيَ اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ

“Allah mənə kifayətdir və o, mənim üçün ən yaxşı hamidir!”

Nəticədə, od onun üçün soyuq və xətərsiz oldu.”

Bu zaman İbn Abbas və İbn Ömər hər ikisi hönkürtü ilə ağlamağa başladı və İmam Hüseyin ^(əleyhis-səlam) da onlarla ağladı, sonra onların hər ikisi ilə vidalaşdı. Abdullah ibn Ömər və İbn Abbas Mədinəyə yola düşdü. ¹

Bu danışıqlar İmamın ^(əleyhis-səlam) yanlış düşünənlərin təsəvvürünün əksinə olaraq elə başlanğıcdan öz son qərarını verdiyini, İslamın nişanələrini məhv etməyə çalışan Yezid və Bəni-Üməyyənin özbaşına hökumətinə təslimçiliyi böyük bir təhlükə saydığını gözəl şəkildə göstərir.

Bəli, həzrət ^(əleyhis-səlam) qərara gəlmişdi ki, son nəfəsinə qədər müqavimət göstərsin və təslim olmasın. O, hətta İbn Abbas, Abdullah ibn Ömər kimi şəxslərin məsləhətinə əsasən evdə oturub susmağa və çiçəklənən İslam ağacının Bəni-Üməyyə hakimləri kimi böyük bir bəla sayəsində qurumasına tamaşa etməyə razı ola bilməzdi.

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c.5, səh. 38-44 və Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c.1, səh.190-193.

O istəyirdi ki, bu bar verən ağacın kölgəsi dünya müsəlmanlarının başı üzərində olsun. Hərçənd ki, həmin ağacın suvarılması onun pak qanı ilə olacaqdı.

32. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Müslim ibn Əqili Kufəyə göndərərkən kufəliyə yazdığı məktub

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Məkkə şəhərində olduğu müddətdə, davamlı olaraq Kufə camaatından məktublar alırdı. Onlar bu məktublarla o həzrətdən Kufəyə gələrək ona aid rəhbərliyi öhdəsinə götürməsinə istəyirdilər. İmam ^(əleyhis-salam) cavab olaraq bir məktub yazıb Kufədən gələn sonuncu qasidlərin; Hani ibn Hani və Səid ibn Abdullahın vasitəsilə onlara göndərdi.

Məktubda belə yazılmışdı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ، إِلَى الْمَلَائِكَةِ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُسْلِمِينَ، أَمَا بَعْدُ: فَإِنَّ هَانِيًا وَ سَعِيدًا قَدِمَا عَلَيَّ بِكُتُبِكُمْ
. وَ كَانَا آخِرَ مَنْ قَدِمَ عَلَيَّ مِنْ رُسُلِكُمْ . وَ قَدْ فَهِمْتُ كُلَّ الَّذِي
اِقْتَصَصْتُمْ وَ ذَكَرْتُمْ، وَ مَقَالَةَ جُلُكُم: إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْنَا إِمَامٌ فَأَقْبِلْ، لَعَلَّ
اللَّهُ أَنْ يَجْمَعَنَا بِكَ عَلَى الْهُدَى وَ الْحَقِّ.

وَ قَدْ بَعَثْتُ إِلَيْكُمْ أَخِي وَ ابْنَ عَمِّي وَ ثِقَتِي مِنْ أَهْلِ بَيْتِي مُسْلِمَ
بْنَ عَقِيلٍ وَ أَمْرْتُهُ أَنْ يَكْتُبَ إِلَيَّ بِحَالِكُمْ وَ أَمْرِكُمْ وَ رَأْيِكُمْ.

فَإِنْ كَتَبَ إِلَيَّ: أَنَّهُ قَدْ أَجْمَعَ رَأْيُ مَلَائِكُمْ، وَ ذَوِي الْفَضْلِ وَ الْحِجْبِي
مِنْكُمْ، عَلَى مِثْلِ مَا قَدِمْتُ عَلَيْكَ بِهِ رُسُلَكُمْ، وَ قَرَأْتُ فِي كُتُبِكُمْ، أَقْدِمُ
عَلَيْكُمْ وَ شَيْكَاً إِنْ شَاءَ اللَّهُ، فَلَعَمْرِي مَا الْأَمَامُ إِلَّا الْعَامِلُ بِالْكِتَابِ، وَ
الْأَخِذُ بِالْقِسْطِ، وَ الدَّائِنُ بِالْحَقِّ، وَ الْحَابِسُ نَفْسَهُ عَلَى ذَاتِ اللَّهِ، وَ
السَّلَامُ.

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə
Hüseyn ibn Əlidən müsəlman və
mömünlərin başçalarına!

Hani və Səid, sizin məktublariizlə
yanıma gəldilər, sizin tərəfinizdən sonuncu
dəfə məktub gətirən iki qasid məhz bu iki
şəxs idi. Məktublariizizin məzmunu
ümumilikdə bundan ibarətdir: “Bizim imam
və rəhbərimiz yoxdur, bizə rəhbərlik etmək
üçün Kufəyə gəl! Ümidvarıq ki, Allah-taala
sənin vasitənlə bizi də haqq və hidayət nuru
ətrafında toplansın”.

Mən, özümə qardaş hesab etdiyim və
xanədanımdan olan etibarlı bir şəxsi, əmim
oğlu Müslim ibn Əqili Kufəyə, sizin yanınıza
göndərirəm. Ona tapşırırmışam ki, sizin
məqsədiniz, gələcək planlarız və
təfəkkürünüz barədə mənə məlumat versin.
Əgər o, sizin başçılığınızın, düşüncə və elm
sahiblərinizin məktublarda yazılanlarla

müvafiq olduqlarını bildirərsə, Allahın izni ilə tez bir zamanda Kufəyə yola düşəcəm”.

Həzrət *(əleyhis-salam)* məktubun sonunda yazdı:

“Öz canıma and olsun! Həqiqi mənada imam və rəhbər Allahın kitabına uyan, ədaləti dirçəldən və haqq dini qəbul etməklə özünü Allah yolunda fəda edən kəsdir. Vəssəlam!”¹

Kufəlilər İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* yazdıqları sayısız məktublarla və o həzrətin rəhbərliyini qəbul edərək, İslam düşmənləri ilə mübarizəyə tam hazırlıqlarını elan etməklə, bir daha imtahan meydanına atıldılar.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)*, atası həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* eləcə də qardaşı İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* hakimiyyəti dövründən bəri, kufəlilərin keçmişini yaxşı bilməsinə baxmayaraq, onların düçar olduqları dəhşətli hadisələrdən, Bəni-Üməyyədən olan zalım, rəhmsiz və imansız hakimlərin onlara qarşı törətdikləri acınacaqlı hadisələrin oyanışlarına səbəb olduğuna ümid edərək, onların məktublarına müsbət cavab verdi və bir daha sınaqdan keçirtmək üçün, özünün xüsusi nümayəndəsi

¹ Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 380-381; “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 262; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 21 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 344.

Müslim ibn Əqili, o təqvalı və şücaətli şəxsiyyəti Kufəyə yolladı.

Həmçinin, həzrət Müslim də bu səfərin ən təhlükəli bir səfər olduğunu öncədən nəzərə alsada, buna məhəl qoymayaraq Kufəyə yollandı. Təcrübə bir daha göstərdi ki, kufəlilərin kiçik bir dəstəsi istisna olmaqla, hamısı keçmişdəki həmin süst və vəfasız ünsürlərdir.

33. Beyət və qiyam üçün tədbir tökmək

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) məktub yazdıqdan sonra Müslim ibn Əqili yanına çağırıldı və məktubu ona verərək buyurdu:

إِنِّي مُوجِّهٌكَ إِلَى أَهْلِ الْكُوفَةِ وَ هَذِهِ كُتُبُهُمْ إِلَيَّ، وَ سَيَقْضِي اللَّهُ مِنْ أَمْرِكَ مَا يُحِبُّ وَ يَرْضَى، وَ أَنَا أَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا وَ أَنْتَ فِي دَرَجَةِ الشُّهَدَاءِ، فَامْضِ عَلَى بَرَكََةِ اللَّهِ حَتَّى تَدْخُلَ الْكُوفَةَ، فَإِذَا دَخَلْتَهَا فَانزِلْ عِنْدَ أَوْثَقِ أَهْلِهَا، وَادْعُ النَّاسَ إِلَى طَاعَتِي وَ اخذُهُمْ عَنْ آلِ أَبِي سُفْيَانَ، فَإِنَّ رَأَيْتَ النَّاسَ مُجْتَمِعِينَ عَلَى بَيْعَتِي فَعَجِّلْ لِي بِالْخَبَرِ حَتَّى أَعْمَلَ عَلَى حَسَبِ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى.

“Mən səni Kufəyə göndərmək istəyirəm. Bu gördüklərin onların mənə yazdıqları məktublardır. Allah sənin işini özü istədiyi və bəyəndiyi tərzdə həyata keçirsin. Ümidvaram ki, mən və sən, hər ikimiz

şəhidlik məqamına nail olaq! İndi isə Allaha sığınaraq Kufəyə get və ora çatdıqdan sonra camaat arasında ən etibarlı bir şəxsin evində yerləş, camaatı Əbu Süfyan sülaləsindən dönməyə və mənə itaətə dəvət et! Camaatın mənə beyətdə yekdilliyini gördüyün vaxt, qısa bir müddətdə mənə xəbər ver ki, mən də ona görə hərəkət edim, inşallah!”.

Daha sonra İmam *(əleyhis-salam)* Müslim ibn Əqili bağına basdı. Hər ikisi ağlayaraq göz yaşlarıyla bir-birindən ayrıldı. ¹

Müslim ibn Əqil *(əleyhis-salam)*, Bəni-Üməyyədən kimsənin bu səfərdən xəbərdar olmaması üçün, gizli şəkildə Məkkədən çıxıb Mədinəyə yollandı. Mədinəyə çatdığı zaman ilk öncə Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* məscidinə getdi və orada iki rükət namaz qıldı. O, gecənin qaranlığında öz ailəsi ilə vidalaşaraq, Qeys qəbiləsindən olan iki nəfər bələdçi ilə Mədinədən çıxdı. Yolun yarısında həmin iki nəfər bələdçi yolu itirərək daha yola davam edə bilmədilər və nəticədə susuzluğun onları ayaqdan saldığını görüb Müslimə dedilər: “Su tapmağın üçün yoluna bu istiqamətdə

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 53. Xarəzmi, “Məqtəlul-Hüseyn”, c. 1, səh. 196.

davam et!”. Özləri isə kəskin susuzluğa davam gətirə bilməyib həlak oldular. (Lakin Müslim ibn Əqil öz yoluna davam edərək bu həlakətdən özünü xilas etdi. Sonra İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) bir məktub yazaraq baş verənləri o həzrətə çatdırdı. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) isə təkidlə bildirdi ki, olduğu kimi yoluna davam etsin. Müslim İmamın ^(əleyhis-salam) göstərişinə əməl edərək yolunu davam etdi və özünü Kufəyə çatdırdı.)¹

34. İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) Bəsrə camaatına məktubu və qiyamın planlaşdırılması

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam), Bəsrə böyüklərindən olan beş nəfərə, Malik ibn Məsmə Bəkri, Əhnəf ibn Qeys, Munzər ibn Carud, Məsud ibn Əmr, Qeys ibn Heysəm və Əmr ibn Übeydullah ibn Müəmmərə eyni məzmunlu məktub yazdı və qasidlərindən həmin məktubları onlara çatdırmasını istədi. Məktubun məzmunu bundan ibarət idi:

أَمَّا بَعْدُ: فَإِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلَىٰ خَلْقِهِ،
وَ أَكْرَمَهُ بِنُبُوَّتِهِ، وَ اخْتَارَهُ لِرِسَالَتِهِ، ثُمَّ قَبَضَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَ قَدْ نَصَحَ لِعِبَادِهِ

¹ Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 381.

وَبَلَّغَ مَا أُرْسِلَ بِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَكُنَّا أَهْلَهُ وَ أَوْلِيَاءَهُ وَ أَوْصِيَاءَهُ
 وَوَرِثَتَهُ وَ أَحَقَّ النَّاسِ بِمَقَامِهِ فِي النَّاسِ، فَاسْتَأْثَرَ عَلَيْنَا قَوْمُنَا بِذَلِكَ،
 فَرَضِينَا وَ كَرِهْنَا الْفُرْقَةَ وَ أَحْبَبْنَا الْعَافِيَةَ، وَ نَحْنُ نَعْلَمُ أَنَّا أَحَقُّ بِذَلِكَ
 الْحَقِّ الْمُسْتَحَقِّ عَلَيْنَا مِمَّنْ تَوَلَّاهُ...

وَ قَدْ بَعَثْتُ رَسُولِي إِلَيْكُمْ بِهَذَا الْكِتَابِ، وَ أَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى كِتَابِ
 اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فَإِنَّ السُّنَّةَ قَدْ أُمِّيتَتْ، وَ إِنَّ
 الْبِدْعَةَ قَدْ أُحْيِيَتْ، وَ إِنْ تَسْمَعُوا قَوْلِي وَ تُطِيعُوا أَمْرِي أَهْدِكُمْ سَبِيلَ
 الرَّشَادِ، وَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ

“Allah-taala Məhəmmədi (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) öz bəndələri arasında seçərək onu peyğəmbərliyə layiq gördü. Öz risalətini həyata keçirməyi ona tapşırırdı. O həzrət də Allahın bəndələrinə qarşı xeyrxahlıq haqqını əda edərək öz vəzifəsini, İslam dininin camaata çatdırılmasını layiqincə başa vurduqdan sonra Allah-taala onu öz yanına apardı.

(Buna əlavə edərək İmam (əleyhis-səlam) buyurdu:) Biz Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ailəsi, o həzrətin vəsiləri və varisləriyik. Camaat arasında onun canişini olmağa daha layiqik, lakin bu qövüm (haqsız yerə) bizi bundan uzaqlaşdırdı. Biz, müsəlmanlar arasında təfriqə yaranmasına razı olmadığımız və (dinin və İslam ümmətinin) sağlamlığını əmin-amanlıqda

olmasına daha çox önəm verdiyimiz üçün (çarəsizlikdən) buna səbr etdik, halbuki, bu mənəbə yiyələnənlərdən daha üstün və canişinliyə daha layiq olduğumuzu yəqinliklə bilirdik...

İndi isə mən öz nümayəndəmi bu məktubla sizə göndərərək sizi Allahın mübarək kitabına və Peyğəmbərin *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* sünnəsinə dəvət edirəm, çünki (bu dəstə) Peyğəmbərin sünnəsini aradan apararaq (dinə) bidətlər gətiriblər, əgər sözlərimi eşitsəniz və mənə tabe olaraq göstərişlərimə əməl etsəniz sizi doğru yola hidayət edəcəm. Vəssəlamu ələykum və rəhmətullah!”¹

Bəsrə şəhəri o dövrdə, Kufədən sonra İraqın ən həssas mərkəzlərindən biri sayılırdı, İmamın *(əleyhis-salam)* bu şəhərdə dostlarının çoxluğuna baxmayaraq, düşmənlərinin də sayı az deyildi. Bəlkə də, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* bu məktub vasitəsilə onları sınaqdan keçirtmək və başçılarının ruhiyyəsini nə dərəcədə olduğunu öyrənmək, yaxud ən azından onların zahirdə müxalifətçiliklərinin qarşısını almaq istəyirdi.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 265-266.

Hər halda İmamın <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> hədəfinin İslamı və Peyğəmbərin <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlihi və səlləm)</sup> sünnesini dirçəltmək olduğunu, aşkar elan etməsi və dinə bidət gətirən zalım qəsbkarların ortadan götürüləcəyi şüarlarını dilə gətirməsi, bu hərəkətin başladığından bəri, o həzrətin hədəfinin nədən ibarət olduğunu bəlli edir.

35. Mən vəzifələndirilmişəm!

Bəzi mətnlərdə gəlmişdir ki, İbn Abbas İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> hüzuruna gəldi və o həzrətə Yezidə beyət və Bəni-Üməyyə ilə sazişlə bağlı tövsiyə etdi!

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> buyurdu:

هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ إِنَّ الْقَوْمَ لَنْ يَتْرُكُونِي وَ إِنَّهُمْ
يَطْلُبُونِي أَيْنَ كُنْتُ، حَتَّىٰ أَبَايَعَهُمْ كَرْهًا وَ يَقْتُلُونِي، وَ اللَّهُ إِنَّهُمْ لَيَعْتَدُونَ
عَلَيَّ كَمَا اعْتَدَتِ الْيَهُودُ فِي يَوْمِ السَّبْتِ، وَ إِنِّي مَاضٍ فِي أَمْرِ رَسُولِ
اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ) حَيْثُ أَمَرَنِي، وَ إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

“Heyhat! Heyhat! Ey İbn Abbas! Bunlar məndən əl çəkən deyillər. Harada olsam, məni axtarıb tapacaqlar ki, zorla beyət etdirsinsinlər, sonra da qətlə yetirsinsinlər. Allaha and olsun! Onlar şənbə günü Allahın əhdini pozan və zülm edən yəhudilər kimi mənə

zölm edəcəklər.¹ Mən, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* məni vəzifələndirdiyi yolla gedəcəm, biz Allahınıq və Ona tərəf qayıdacağıq (və qarşıya çıxan hər hansı bir şeydən qorxumuz yoxdur!)”.

İbn Abbas dedi: “Ey əmioğlu! Eşitdim ki, İraqa getmək fikrindəsən. Hərçənd, onlar yalançı bir camaatdır. Onlar səni döyüşə çağırırlar, tələsmə və Məkkədə qal!”

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

لَا نَأْتِيكَ وَاللَّهِ بِمَكَانٍ كَذَا أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُسْجِلَ بِمَكَّةَ، وَ هَذِهِ
كُتِبَ أَهْلُ الْكُوفَةِ وَ رُسُلُهُمْ وَ قَدْ وَجَبَ عَلَيَّ إِجَابَتُهُمْ وَ قَامَ لَهُمْ
الْعُذْرُ عَلَيَّ عِنْدَ اللَّهِ سُبْحَانَهُ

“Allaha and olsun! Mənim burada qalmağım və Məkkənin hörmətinin tapdanmasındansa, orada o şəkildə qətlə yetirilməyim mənə daha şirindir. (Bundan əlavə) bunlar kufəlilərin yazdıqları və göndərdikləri məktublardır, ilahi dəlil və höccətin onlara tamamlanması üçün, onların dəvətini qəbul etmək mənə vacibdir”.

¹ Yəhud qövmu arasında, şənbə gününün əhvalatı bundan ibarət idi ki, onlar həmin gün balıq tutmaqdan məhrum olunmuşdular (həmin gün balıq tutmaq onlar üçün haram edilmişdi), lakin onlardan bir dəstə Allahın bu fərmanından boyun qaçıraraq, şənbə günü balıq ovu ilə məşğul oldular və nəticədə isə Allahın qəzəbinə düşər oldular.

Abdullah ibn Abbas, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu sözlərini eşitdikdə o qədər ağladı və göz yaşları tökdü ki, gözyaşları saqqalını islatdı. Yanıqlı səslə dərddə bir halda fəryad edərək səsləndi: “Va Huseynah! Va əsəfah ələ-Huseyn!”.

Həmçinin, belə rəvayət olunmuşdur ki, Abdullah ibn Abbas İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Kufəyə hərəkət etməsinin qarşısını almaq üçün bacardığı qədər çalışdı və Kufəyə getməsinə deyərək israrla o həzrətin önünü kəsməyə çalışdı. Lakin İmam ^(əleyhis-salam) onu sakitləşdirmək üçün Qurandan kömək aldı və istixarə etmək qəsdilə Quran açdığında bu mübarək ayə gəldi:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أَجُورَكُمْ

“Hər bir kəs, ölümü dadacaqdır və siz öz mükafatınızı alacaqsınız!”¹

İmam ^(əleyhis-salam) əlavə edərək buyurdu:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ. صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ.

“Biz Allahın və qayıdışımız da Onadır”.² “Allah-taala və onun rəsulu doğru söyləyiblər”.

¹ “Ali-İmran” surəsi, ayə. 185.

² “Bəqərə” surəsi, ayə. 156.

Daha sonra buyurdu:

يَا ابْنَ عَبَّاسٍ فَلَا تُلِحَّ عَلَيَّ بَعْدَ هَذَا فَإِنَّهُ لَا مَرَدَّ لِقَضَاءِ اللَّهِ عَزَّ

وَجَلَّ

“Ey İbn Abbas! Daha bundan artıq israr etmə, çünki Allahın qəza və qədəri, fərmanı geri qayıtmır”.¹

Bu ifadələr aşkar formada göstərir ki, İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) Allah-taala tərəfindən Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) vasitəsilə vəzifələndirilmişdir. O həzrət bu vəzifəni həyata keçirtmək məqsədilə, möhkəm iradəsilə ayağa qalxmışdır, lakin İbn Abbasın timsalında bir çoxları qeyb aləminin pərdə arxası məsələlərindən xəbərsiz olduqlarına görə, mövzuya fərqli baxışla yanaşırdılar, onlar sağ qalmağı və Yezidə beyətə təslim olmağı – xeyirxahcasına – üstün bilirdilər.

Yeri gəlmişkən, İmam Hüseyinin ^(aleyhis-salam) yuxarıda buyurduqlarından bir məsələ də istifadə olunur ki, – fərzən – İmam ^(aleyhis-salam) belə xaredici beyətə razı olsaydı, düşmən ondan əl çəkməyəcək, ilk fürsətdə qətlə yetirməyə çalışacaqdı və İmam da, bunu yaxşı bilirdi.

¹ “Məalis-sibtəyn”, c. 1, səh. 246.

Səbəb isə, o həzrəti mühüm hədələyici bir təhlükə saymaları idi, əslində də elə bu cürdü.

36. Kufəlilərin əhd-peymanı İmama (əleyhis-salam) ilahi dəlil və höccəti tamamladı

Bir hədisdə deyilir, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Abdullah ibn Zübeyrə buyurdu:

أَتْتَنِي بَيْعَةَ أَرْبَعِينَ أَلْفًا يَخْلِفُونَ لِي بِالطَّلَاقِ وَالْعِتَاقِ مِنْ أَهْلِ
الْكُوفَةِ

“Təlaq” və “İtaq”a¹ sadıq qalacaqlarına and içən qırx min nəfərdən ibarət kufəlilərin beyəti hazırda mənə çatdırılıb”.

Abdullah ibn Zübeyr dedi: “Elə bir camaatın sorağına getmək istəyirsən ki, sənin atanı öldürüb qardaşını da qovdular!?”²

Hədis bunu göstərir ki, İraq camaatı Bəni-Üməyyənin zülmündən cana gəlmiş, şirk və cəhalət əsrinin qalıqlarından ibarət o yırtıcılar tərəfindən ilahi müqəddəslərə və islami dəyərlərə edilən təcavüzlər o xain, cinayətkarların iç üzünü aşkara çıxartmış və onların kafir olmalarına dair camaatda azacıq

¹ “Təlaq” və “İtaq”a and içməkdən məqsəd budur ki, əgər öz andlarından dönsələr, onların xanımları öz-özlüyündə onlardan boşanmış və qulam və nöqərləri isə azad olacaq. Əhli-sünnə alimlərin bir çoxu bu kimi and içmələrin düzgün və təsirli olduğuna inanırdılar.

² İbn Əsakir, “İbn Əsakir tarixi”, səh. 194, hədis 249 (İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) tərcümeyi-halı).

da olsa şübhə yeri qoymadı. Bu əsasla, kufəlilər elə bir rəhbər axtarırdılar ki, onun rəhbərliyi altında qiyam etsinlər. İmam Hüseyndən ^(əleyhis-salam) daha ləyaqətli rəhbərmi var?! Kufəlilərin ^(əleyhis-salam) beyət məktublarının İmama ^(əleyhis-salam) sel kimi gəlməsi, ona ilahi dəlili tamamladı. Buna baxmayaraq, bu vəfasız camaat bir daha öz əhd-peymanlarını pozdu və nəticədə o həzrəti ^(əleyhis-salam) tənha qoydular.

37. Yalnız, canından keçənlər bizə qoşulsunlar!

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) (Məkkədən) İraqa doğru hərəkət etməyi qarşısına məqsəd qoyduğu zaman, ayağa qalxaraq bir xütbə oxuyub buyurdu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ مَا شَاءَ اللَّهُ، وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ،
 خُطَّ الْمَوْتُ عَلَى وُلْدِ آدَمَ مَحَطَّ الْقِلَادَةِ عَلَى جِيدِ الْفَتَاةِ، وَ مَا أَوْلَهَنِي
 إِلَى أَسْلَافِي إِشْتِيَاقُ يَعْقُوبَ إِلَى يُوسُفَ، وَ خَيْرِي مَصْرَعٌ أَنَا لَاقِيهِ. كَأَنِّي
 بِأَوْصَالِي تَقَطَّعُهَا عَسَلَانُ الْقَلَوَاتِ بَيْنَ النَّوَاوِيسِ وَ كَرَبَلَاءَ فَيَمْلَأَنَّ مِنِّي
 أَكْرَاشًا جَوْفًا وَ أَجْرِبَةً سَغْبًا، لَا مَحِيصَ عَن يَوْمِ خُطِّ بِالْقَلَمِ، رَضِيَ اللَّهُ
 رِضَانًا أَهْلَ الْبَيْتِ، نَصَبْرُ عَلَى بَلَائِهِ وَ يُوفِّيْنَا أَجْرَ الصَّابِرِينَ. لَنْ تَشُدَّ
 عَن رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ حَمَّتُهُ، وَ هِيَ مَجْمُوعَةٌ لَهُ فِي حَظِيرَةِ
 الْقُدْسِ، تَقَرَّرُ بِهِمْ عَيْنُهُ وَ يُنَجِّزُ بِهِمْ وَعْدَهُ. مَنْ كَانَ بَاذِلًا فِينَا مُهْجَتَهُ،

وَ مُوْطِنًا عَلَىٰ لِقَاءِ اللَّهِ نَفْسُهُ فَلْيَرْحَلْ مَعَنَا فَإِنِّي رَاحِلٌ مُّصْبِحًا إِنْ شَاءَ
اللَّهُ تَعَالَىٰ.

“Həmd və sitayiş Allaha məxsusdur, O hər nəyi istərsə (o da olar), onun köməyi olmadan heç bir güc və qüdrətin mənası yoxdur, Allahın salamı olsun onun göndərdiyi elçisi (həzrət Məhəmmədə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm))! (Agah olun) bəşərin boynundakı ölüm zənciri, eynilə gənc qızların boyunlarındakı boyunbağı kimidir (ölüm daima insanla yanaşıdır). Mənim dünyadan köçənlərimlə (Cəddim Rəsulullah (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm), atam, anam və qardaşımla) görüşməyə, onlara qovuşmağa olan şövqüm, eynilə Yəqubun öz Yusifini görməyə olan şövqü kimidir. Şəhadət mənim üçün təyin olunmuşdur və şübhəsiz ki, mən tez bir zamanda ona qovuşacağam və sanki, çölün vəhşi heyvanlarının bədənimin hər bəndini – Nəvavis və Kərbəla arasında – necə didişdirərək vəhşicəsinə parçaladıqlarını, ac qarınlarını və su məşklərini doldurduqlarını öz gözlərimlə görürəm. Allahın təqdir qələminin yazdığı o gündən (Aşura günündən) qaçmaq qeyri-mümkündür. Allahın razılığı bizim razılığımızdır (Allah hər nəyə razıdırsa və hər nəyi istəyirsə, biz də

ona razıyıq və onu istəyirik), biz Allahın bəla və imtahanı qarşısında səbirliyi və o, səbr edənlərin ən böyük mükafatını bizə verəcəkdir. Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* vücudunun bir parçası heç vaxt o həzrətdən ayrı düşəsi deyil və (cənnətin ən ali dərəcəsinə) o həzrətə qovuşacaqdır və Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* gözləri öz zürriyyəsini görməklə nurani olacaq. Beləliklə də vədəsi onların vasitəsilə gerçəkləşəcəkdir. İndi isə bizim yolumuzda qanından keçmək istəyən və özünü Allahın görüşünə hazırlayan hər kəs bizə qoşulsun, çünki mən (Allahın istəyi və izni ilə) sabah sübh vaxtı hərəkət edəcəyəm”.¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* bu qısa və olduqca mənalı xütbəsi aşağıda qeyd olunan incəlikləri çatdırır:

1. İmam *(əleyhis-salam)* bu təhlükəli səfərin – İraqa getməyin – acı gələcəyindən xəbərdar idi, lakin ilahi razılığı bu səfərdə gördüyü üçün həyata keçirdi. Başqa sözlə desək, bu səfəri qısa bir müddət ərzində baş verəcək və uzun müddət İslam aləmində çox önəmli təsirlər bağışlayacaq böyük bir ilahi imtahan, eləcə

¹ “Məlhuf” (Luhuf), səh. 126 və “Biharul-ənvār”, c. 46, səh. 366-367.

də İslamın ən təhlükəli düşmənlərini rüsvay edəcək və onları aradan aparacaq önəmli bir səbəb, həmçinin, gələcək üçün çox böyük bir ibrət dərsi, izzət, qəhrəmanlıq və iftixar olduğunu görürdü.

2. Bu səfərdə o həzrət *(əleyhis-salam)* tərəfdarlarının heç birini bu səfərin aqibətindən xəbərsiz qoymadı, heç nəyi onlardan gizlətmədi, çünki o istəyirdi ki, silahdaşları yalnız şəhadət təşnələri, Allah yolunda öz canından keçən pak möminlər və haqq yolunun ən uca məqamlı şəhidləri kimi tarix səhifələrinə adlarını yazdıracaq aşıqlər olsunlar.

38. Allahın hərəminə ehtiram

Seyid ibn Tavus, İmam Sadiqdən *(əleyhis-salam)* belə nəql edir: “Məhəmməd ibn Hənəfiyyə (İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* qardaşı), İmam *(əleyhis-salam)* Məkkədən İraqa doğru səfərə çıxacağı günün gecəsi, o həzrətin hüzuruna gələrək dedi: “Qardaş! Sən kufəlilərin atan və qardaşına qarşı etdikləri vəfasızlıqlarını yaxşı bilirsən, mən onların sənə də vəfasızlıq və xəyanət edəcəklər deyə nigaranlıq hissi keçirirəm. Əgər Məkkədə qalsan, sən buranın ən əziz və ən möhtərəm şəxsiyyəti olacaqsan”.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

يَا أَخِي قَدْ خِفْتُ أَنْ يَغْتَالِنِي يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ فِي الْحَرَمِ، فَكُنْ
الَّذِي يُسْتَبَاحُ بِهِ حُرْمَةُ هَذَا الْبَيْتِ

“Qardaşım! Mən, Yezid ibn Müaviyənin elə burada, (Allahın əmin buyurduğu) hərəmində mənim qanımı tökəcəyindən, bununla da müqəddəs məkanın ehtiramının tapdanacağından qorxuram!”.

Bu zaman Məhəmməd ibn Hənəfiyyə dedi: “Əgər bundan nigaransansa, Yəmənə və ya digər naməlum məkanlara get ki, getdiyın yerdə əmniyyətdə olasan, kimsənin sənə əli çatmasın”.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) cavabında buyurdu:

أَنْظُرُ فِيمَا قُلْتَ.

“Dediysin barədə düşünərəm”.

Amma səhər açıldığında, İmamın ^(əleyhis-)_(salam) (İraqa tərəf) getməyə hazırlaşdığını gördülər. Bu xəbər Məhəmməd ibn Hənəfiyyəyə çatdıqda İmamın ^(əleyhis-)_(salam) yanına gəldi, dəvənin cilovundan tutub dedi: “Qardaşım! Məgər bu barədə fikirləşəcəyini söyləmədinmi?”

İmam ^(əleyhis-)_(salam) “Bəli!” – deyə, cavab verdi.

–O, bir daha tələsməsinin səbəbini soruşdu.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) buyurdu:

أَتَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَعْدَ مَا فَارَقْتُكَ، فَقَالَ: يَا
حُسَيْنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخْرُجْ فَإِنَّ اللَّهَ، قَدْ شَاءَ أَنْ يَرَاكَ قَتِيلًا

“Səndən ayrıldıqdan sonra, Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yuxuda gördüm, mənə buyurdu: Ey Hüseyin! (İraqa tərəf) yola düş, çünki Allah-taala sənə qətlə yetirilməyini görmək istəyir!”

Məhəmməd ibn Hənəfiyyə dedi:

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

“Biz Allahdanıq və qayıdışımız da Ona tərəfdir”.

(Məhəmməd ibn Hənəfiyyə, İmamın *(əleyhis-səlam)* İraqa getməkdə israrlı gördükdə,) “Bəs onda belədirsə, qadınları niyə özünə aparırsan?” – deyə, o həzrətdən soruşdu.

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* buyurdu:

قَدْ قَالَ لِي: إِنَّ اللَّهَ قَدْ شَاءَ أَنْ يَرِيَهُنَّ سَبَايَا

“Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* mənə buyurdu: Allah onları əsarətdə görmək istəyir.”

İmam *(əleyhis-səlam)* bu danışıqdan sonra qardaşı ilə vidalaşib yola düşdü.¹

¹ “Məluf” (Luhuf), səh. 127-128 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 364.

Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* İmam Hüseyin yuxusuna gələrək öz sevimli övladına buyurduğu göstərişləri çox önəmli həqiqətlərin üzərindən pərdə götürdü. O həzrətin buyurduqları bundan ibarət idi ki, zəfər, bəzən düşmən sıralarını bir-birinə vurub onları məğlubiyyətə uğratmaqla qazanılır, bəzən də şəhadət və əsir düşməklə və bu dəfə şəhadət və əsirliklədir!

Şübhəsiz ki, Allahın iradə və istəyi onun hikmətindən qaynaqlanır, Onun dərk olunmaz hikmət sahibi olması bunu tələb edir ki, bir tərəfdən İmam *(əleyhis-salam)* özünün, tərəfdarlarının şəhadətə çatması, ailəsinin, istəkli bacısı və qızlarının əsir düşməsi ilə, Bəni-Üməyyənin zalım və dinsiz hakimlərinin iç üzləri aşkara çıxarmalı, bununla da İslam dünyasını onlara qarşı qaldırmalı idi.

Digər tərəfdən, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və silahdaşları, tarixdə elə iz qoymalıydı ki, gələcək millətlərə və xalqlara, xüsusilə də zülmə məruz qalan hər kəsə nümunə olsun və tarix boyu insanlar onların yaratdığı məktəbdən azadlıq dərsi alsınlar. Həmçinin, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* elə bir məqama ucalmalı

idi ki, qiyamət gününün ən böyük şəfaətçilərindən olsun!

39. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) şəhid olacağından xəbər verir

İmam Hüseynin ^(əleyhis-salām) İraqa yollanmaq xəbəri Mədinə camaatı arasında yayıldığı zaman, Abdullah ibn Cəfər (həzrət Zeynəbin ^(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) həyat yoldaşı) İmama ^(əleyhis-salām) aşağıdakı məzmununda bir məktub yazıb göndərir:

“Bağışlayan və mərhəmətli olan Allahın adı ilə, Abdullah ibn Cəfərdən İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salām). Allaha həmd və sənadan sonra! Səni and verirəm Allaha, Məkkədən çıxma! Əks halda sənlə ailənin qətlə yetirilməsindən, nəticədə yerin nurunun sönməsindən qorxuram, çünki sən mömünlərin əmiri və hidayət ruhusan. İraqa getməkdə tələsmə! Mən, Yeziddən və Bəni-Üməyyə sülaləsindən canın, malın və xanədanın üçün aman diləyəcəyəm. Vəssalam!”

İmam ^(əleyhis-salām) ona cavab yazaraq buyurdu:

أَمَّا بَعْدُ! فَإِنَّ كِتَابَكَ وَرَدَّ عَلَيَّ فَقَرَأْتُهُ وَ فَهِمْتُ مَا ذَكَرْتَ، وَ
أَعْلَمُكَ أَنِّي رَأَيْتُ جَدِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فِي مَنَامِي
فَخَبَّرَنِي بِأَمْرٍ وَ أَنَا ماضٍ لَهُ، لِي كَانَ أَوْ عَلَيَّ، وَاللَّهِ يَا بْنَ عَمِّي لَوْ كُنْتُ

فِي جُحْرِ هَامَّةٍ مِنْ هَوَامِّ الْأَرْضِ لِأَسْتَخْرَجُونِي وَ يَفْتُلُونِي؛ وَاللَّهِ يَا بْنَ
عَمِّي لَيَعْتَدَنَّ عَلَيَّ كَمَا اعْتَدَتِ الْيَهُودُ عَلَيَّ السَّبْتِ وَالسَّلَامِ

“Allaha həmd və sənadan sonra! Yazdığın məktub mənə çatdı və onu oxudum, dediklərini anladım. Sənə bildirirəm ki, cəddim Peyğəmbəri (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) yuxumda gördüm. O həzrət mənə (nə etməli olduğumu) əmr etdi, indisə mən həmin əmri icra etməyə gedirəm, istər (zahirdə) mənim xeyrimə olsun istərsə də zərərimə. Ey əmim oğlu! Allaha and olsun ki, hətta əgər öz evimdə (yuvamda) otursam belə, məni çölə çıxardıb qətlə yetirəcəklər. Ey əmim oğlu! Allaha and olsun ki, onlar eynilə Yəhud qövmü kimidirlər, necə ki, Yəhud qövmü şənbə günündə (Yəvmus-səbt) zülm etdilər, bunlar da mənə zülm edəcəklər”.¹

Bu ifadələr konkret göstərir ki, İmam (əleyhis-səlam) iki yol ayrıcında qaldığını görürdü; Yezidə təslim olmaq, Bəni-Üməyyənin cinayət və azgınlıqlarını təsdiqləmək, yaxud təslim olmamaq və özündən sonrakı insanların oyanışına səbəb olacaq hərəkətə rəhbərlik

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 115-116 və Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 217-218 (azacıq fərqlərlə).

etməklə, izzətlə şəhadəti dadmaq. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) ikinci yolu seçdi. Hərçənd ki, bir dəstə birinci yolu tövsiyə edirdi.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam), Müaviyənin hakimiyyəti dövründə – daha öncə də qeyd etdiyimiz kimi – özünün odlu-alovlu məktubları və ciddi xəbərdarlıqları ilə, zülmə boyun əyməyəcəyini və razılığa gəlməyəcəyini sübuta yetirmişdi, onlar da, o həzrəti təslim olmağa məcbur etməyi və ya onu şəhid etməyi qarşılarına məqsəd qoymuşdular, lakin o həzrətin şəhadətinin necə bir çevrilişə səbəb olacağından, qısa müddətdə baş verəcək hərəkətin tarix boyu İslam aləmində necə müsbət təsirlər qoyacağından xəbərsiz idilər.

40. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) düşmənin amannaməsini qəbul etmir

Abdullah ibn Cəfərin İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) tövsiyələrindən, İmamın ^(əleyhis-salam) da ona cavabından sonra iztirab keçirən Abdullah (Məkkənin baş sərkərdəsi (komandan)) Əmr ibn Səidin yanına gələrək ondan İmama ^(əleyhis-salam) amannamə istəyib dedi ki, İmamı ^(əleyhis-salam) qane edərək Məkkəyə qaytarsın. Əmr ibn Səid bir məktub yazıb İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) göndərirdi.

Məktubda o həzrətə müraciətlə belə yazılmışdı: “Mənim yanına gəl! Burada amanda olacaqsan.”

Məkkə komandanının amannaməsi İmam Hüseyinə ^(aleyhis-) _(salām) çatdı və o həzrət cavabında yazdı:

إِنْ كُنْتَ أَرَدْتَ بِكِتَابِكَ إِلَيَّ بِرِّي وَصَلْتِي فَجُزَيْتَ خَيْرًا فِي الدُّنْيَا
وَ الْآخِرَةِ وَ إِنَّهُ لَمْ يُشَاقِقِ اللَّهَ مَنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَ عَمِلَ صَالِحًا وَ قَالَ إِنِّي
مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَ خَيْرُ الْأَمَانِ أَمَانُ اللَّهِ، وَ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ مَنْ لَمْ يَخَفْهُ فِي
الدُّنْيَا فَتَسْأَلُ اللَّهَ مَخَافَةً فِي الدُّنْيَا تُوجِبُ لَنَا أَمَانَ الْآخِرَةِ عِنْدَهُ

“Əgər bu məktubdan məqsədiniz yaxşılıq və bizə bağlılığınızı bildirməkdirsə, dünya və axirətdə xeyir görün! Şübhəsiz, camaatı Allaha doğru dəvət edən, saleh əməl sahibi olan və mən müsəlmanlardanam deyən kəs, heç vaxt Allah qarşı çıxmaz. Allahdan bu dünyada istəyimiz budur ki, bizə, axirətdə onun yanında amanımıza səbəb olacaq qorxunu nəsib etsin!”¹

İmamın ^(aleyhis-) _(salām) bu sözlərindən məlum olur ki, İmam ^(aleyhis-) _(salām) onların sözlərinə inanmır, amannamələrinə etibar etmirdi, çünki Bəni-

¹ İbn Əsakir, “İbn Əsakir tarixi”, səh. 203, hədis 249 (İmam Hüseyinin ^(aleyhis-) _(salām) tərcümeyihəli).

Üməyyə və tərəfdarlarının, Allah və qiyamət gününə imanları yox idi. Təbii ki, belə şəxslərin amannaməsi də etibarlı olmayacaqdı; belə şəxslərin ipinin üstünə odun yığmaq olmaz!

Eyni zamanda, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) fərmanına əsasən, elə bir hədəfin ardınca irəliləyirdi ki, onlar bunu dərk etməkdə aciz idilər və bu onların ağına sığmayacaq həddə müqəddəs və ali bir hədəfdi. Onlar istəyirdi ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) sağ-salamat qalsın, amma İmamın ^(əleyhis-salam) istəyi Allahın dini və Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) sünnəsinin salamat qalmasıydı, lakin bu, cəhalət və bütpərəstlik əsrinin qalıqları olan Bəni-Üməyyənə hakimiyyəti müddətində imkansız idi.

41. “Haqq” kəlməsinin ucalması uğrunda qiyam

Fərəzdəq (tanınmış ərəb şairi) Məkkə kənarında İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) karvanı ilə rastlaşdı, İmam ^(əleyhis-salam) Kufə camaatını ondan soruşduqda, Fərəzdəq “Onların qəlbi sənislə, qılınları isə sənə qarşıdır!” – deyə, cavab verdi.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

يَا فَرَزْدَقُ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ لَزِمُوا طَاعَةَ الشَّيْطَانِ، وَ تَرَكُوا طَاعَةَ
الرَّحْمَانِ، وَ أَظْهَرُوا الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ، وَ أَبْطَلُوا الْحُدُودَ، وَ شَرِبُوا
الْحُمُورَ، وَ اسْتَأْتَرُوا فِي أَمْوَالِ الْفُقَرَاءِ وَ الْمَسَاكِينِ، وَ أَنَا أُولَى مَنْ قَامَ
بِنُصْرَةِ دِينِ اللَّهِ وَ إِعْزَازِ شَرْعِهِ وَ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِهِ؛ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ
الْعُلْيَا

“Ey Fərzadəq! Onlar şeytana itaəti lazım bilən və Rəhman Allaha itaəti tərək edən bir qövmdür, onlar yer üzündə aşkarda fəsad törədir, ilahi hüdudları pozur, badələrdə şərab içir, yoxsulların var-yoxunu mənimsəyirlər. Mən Allahın dini zəfər çalsın deyə, dininə dəstək olmağa, ayinini ucaltmağa, eləcə də uğrunda savaşımağa hər kəsdən daha layiqəm”.¹

Fərzadəq İmamın ^(alayhis-) _(salām) bu sözlərini eşitdikdən sonra qayıdıb yoluna davam etdi.

Bu sözlər aşkar formada göstərir ki, o həzrət hətta zərrə qədər kufəlilərin himayəsinə, yaxud əhdlərinə sadıq qalacaqlarına ümid bəsləməirdi. O, şübhəsiz şəhid olacağı yerə getməyi, bununla da bütün İslam aləmində böyük bir çevriliş yaradaraq,

¹ “Təzkirətul-xəvas”, səh. 217-218. “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 594.

zülmkarların gücünü bitirməyi özünə vəzifə bilirdi. Əks halda, Fərzədqin sözlərini dinlədikdən, həmçinin, özünün kufəliklər haqda söylədiklərindən sonra geri dönüb Məkkəyə qayıtmalı, yaxud da yolunu dəyişərək başqa bir səmtə üz tutmalı idi.

Başqa ifadə ilə desək, İmam ^(aleyhis-)_(salam) hər bir halda, şeytana itaəti Allaha itaətkarlıqdan üstün sayaraq ilahi hüdudları pozan, açıq-aşkar günah edən, fəsad törədən və məzlumların hüquqlarını tapdalayanlarla mübarizəni özünün əsas vəzifəsi bilirdi.

42. İmam Hüseyndən ^(aleyhis-)_(salam) Kufə camaatına digər bir cavab məktubu

İmam ^(aleyhis-)_(salam) “Haciz Bətnur-rimmə”¹ vadisinə çatdıqdan sonra, bir məktub yazaraq Qeys ibn Musəhhər Seydavi ilə kufəliklərə göndərdi. Məktubda belə yazılmışdı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ إِلَى إِخْوَانِهِ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ وَ الْمُسْلِمِينَ، سَلَامٌ عَلَيْكُمْ؛ فَإِنِّي أَحْمَدُ إِلَيْكُمْ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ

¹ “Bətnur-rimmə”, Kufə və Bəsrə camaatının bir-birləri ilə qarşılaşdığı, Kufə yolu üzərində oturmaq üçün bir məkanın (yol ayrıcının) adıdır.

إِلَّا هُوَ، أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ كِتَابَ مُسْلِمِ بْنِ عَقِيلٍ جَائِي يُخْبِرُنِي فِيهِ بِحُسْنِ رَأْيِكُمْ، وَاجْتِمَاعِ مَلَيْكِكُمْ عَلَيَّ نَصْرِنَا، وَالطَّلَبِ بِحَقِّنَا، فَسَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يُحْسِنَ لَنَا الصَّنْعَ، وَ أَنْ يُثَبِّتَكُمْ عَلَيَّ ذَلِكَ الْأَجْرَ، وَ قَدْ شَخَصْتُ إِلَيْكُمْ مِنْ مَكَّةَ يَوْمَ الثَّلَاثَاءِ لِثَمَانَ مَضِينَ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ يَوْمَ التَّرْوِيَةِ، فَإِذَا قَدِمَ عَلَيْكُمْ رَسُولِي فَارْكَبُوا أَمْرَكُمْ وَ جِدُّوا، فَإِنِّي قَادِمٌ عَلَيْكُمْ فِي أَيَّامِي هَذِهِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، وَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ وَ بَرَكَاتُهُ.

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Hüseyin ibn Əlidən mömin və müsəlman qardaşlarıma! Salam olsun sizə! Həqiqi məbud olan Allaha həmd edirəm!

Amma sonra! Müslim ibn Əqilin məktubu mənə çatdı, o bu məktubda, sizin başçılarınız və böyüklərinizin bizə kömək etməklə bağlı yaxşı niyyətləri, bizim haqqımızı geri almaqda müttəfiq olmaları və yekdillikləri barədə mənə məlumat vermişdir. Allahdan istəyim budur ki, bizim işimizi xeyirli etsin və sizi böyük savabla mükafatlandırсын! Mən çərşənbə axşamı zil-həccə ayının 8-də – “Tərviyə” günü – Məkkədən sizə doğru yola çıxmışam. Mənim qasidim məktubumu sizə çatdırdığında, bacardığınız qədər işlərinizi sürətləndirin və çalışın! Əgər Allah istəsə, bu

günlərdə mən də sizə qoşulacağam. Allahın salamı, rəhmət və bərəkəti sizlərin üzərinə olsun!”

Qeys ibn Müsəhhər Seydavi İmamın *(əleyhis-salam)* məktubunu alıb Kufəyə yolladı. O, “Qadisiyyə” adlı yerə çatdıqda, Hüseyn ibn Təmim onu yaxalayaraq Übeydullah ibn Ziyadın hüzuruna göndərdi.

Übeydullah ondan tələb etdi ki, “Darul-imarə”nin – hökumət sarayının üstünə qalxaraq Hüseyn ibn Əliyə *(əleyhis-salam)* nalayiq sözlər desin.

Qeys ibn Müsəhhər Seydavi buna razı oldu, lakin sarayın üstünə qalxdıqdan sonra belə dedi:

“Ey camaat! Hüseyn ibn Əli *(əleyhis-salam)* Allahın ən üstün bəndəsi, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* qızı Fatimənin *(əleyha-salam)* oğludur və mən onun sizə göndərdiyi elçisiyəm, mən Haciz vadisində ondan ayrıldım. O həzrəti tənha qoymayın və ona qoşulmaqda tələsin!”. O, sözlərinin davamında, Übeydullahı və onun atasını lənətləyərək, Əli ibn Əbutalibə *(əleyhis-salam)* Allahdan rəhmət dilədi.

Übeydullah ibn Ziyadın əmrinə əsasən onu sarayın üstündən aşağı atdılar. Nəticədə

mübarək bədəni parça-parça oldu və şəhadətə qovuşdu.¹

Bu məktub, kufəlilərin İmamın *(əleyhis-salam)* nümayəndəsi Müslim ibn Əqilə beyət etdiklərini göstərir. İmam *(əleyhis-salam)* onların iradə zəifliyini, keçmişdəki vəfasızlıqlarını, dəfələrlə əhdlərini pozduqlarını bildiyi üçün, həmin məktubu yazmaqla onları ruhlandırmaq istəyirdi. Bu ümüdlə ki, İmam *(əleyhis-salam)* onlara qoşulana qədər bəlkə Müslim ibn Əqilin kənarında toplaşmış ən azından bu dəfə əhdlərinə vəfa edib birgə müqavimət göstərələr. Əgər belə etsəydilər, vəziyyət bundan fərqli olaraq yaxşıya doğru dəyişəcəkdi.

İmamın *(əleyhis-salam)* elçisinin zülmkarlar tərəfindən tutulub şəhadətə yetirilməsinə baxmayaraq, o, öhdəsində olan vəzifəni layiqincə yerinə yetirməyi bacardı. O, “Darul-imarə”nin sayarının üstündə dayanaraq, lazımı sözləri deyib camaata çatdırdı. Ancaq, Kufənin qorxaq və rifahını güdən camaatı sanki bu aşkar mesajı

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 297, Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 418 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 369, (azacıq fərqlə).

duymamışlar kimi, yollarından döndülər. Nəticədə isə təslim olaraq zillətə boyun əydilər.

43. Haqqın dirçəlişi naminə qiyam

Tanınmış hədisçi “Deynəvəri” belə nəql edir: İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) “Bətnur-rimmə”dən yola düşdüyü zaman, İraqdan gələn Abdullah ibn Müti ¹ ilə rastlaşdı. O, İmama ^(əleyhis-salam) salam verib dedi:

“Atam-anam sənə fəda olsun, ey Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) oğlu! Səni Allahın evindən və babanın hərəmindən buralara çəkib gətirən nədir?

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

إِنَّ أَهْلَ الْكُوفَةِ كَتَبُوا إِلَيَّ يَسْأَلُونِي أَنْ أَقْدِمَ عَلَيْهِمْ لِمَا رَجَوُا مِنْ

إِحْيَاءِ مَعَالِمِ الْحَقِّ وَ إِمَاتَةِ الْبِدْعِ

“Kufə əhli mənə məktub yazaraq, (Bəni-Üməyyəyə qarşı qalxaraq) haqq nişanələrinin

¹ Abdullah ibn Müti Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) zamanında dünyaya gəz açmışdı, digərləri kimi o da İslamın ilkin dövrlərində, qarışıq bir cəmiyyətdə böyüməkdə idi. Hırrə hadisəsi zamanı – Yezidin ordusu Mədinəyə hücum edərək yerli əhalinin soyqırımı zamanı, o, Mədinədən qaçaraq Abdullah ibn Zübeyrin Məkkədəki ordusuna qoşuldu. O, Allah evinin həm ilk dəfə Yezidin ordusu tərəfindən mühasirəyə alındığında və həm də ikinci dəfə Həccac ibn Yusif Səqəfi tərəfindən mühasirədə olduğu vaxt, Abdullah ibn Zübeyrlə çiyin-çiyinə Allah evini müdafiə etdi. Nəticədə İbn Zübeyr tərəfindən Kufəyə hakim təyin olundu, lakin Muxtarın qiyamı alovlandıqdan sonra Bəsrəyə Musəb ibn Zübeyrin yanına qaçdı və utandığından Məkkəyə Abdullah ibn Zübeyrin yanına qayıda bilmədi.

(“Usdul-ğabə”, c. 3, səh. 262. İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 217 və İbn Səd, “Təbəqati İbn Səd”, c. 5, səh. 144.)

qalması və bidətlərin aradan getməsi ümidilə, məndən yanlarına getməmi istəyiblər”.¹

Məhəmməd ibn Hənəfiyyə, İbn Abbas və Abdullah ibn Ömər kimi şəxslərin, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Kufəyə yollanmasından təəccüblənərək, İslam tarixində ən böyük həlledici rol oynayan bu səfərin aqibətinin fəlsəfi dərinliyindən xəbərsiz olduqları halda, Abdullah ibn Müti kimi İslamda parlaq keçmiş və izi olmayan bir şəxs, bu səfərin hədəfini anlamaqda heyrətə düşməsi heç də təəccüblü deyil.

Lakin bizim üçün daha önəmli olan, İmamın ^(əleyhis-salam) ona söylədiklərinin bu hissəsidir: “Mənim hədəfim haqqı dirçəltmək və bidətləri məhv edərək aradan aparmaqdır.” İstər bu, qələbə çalmaq yolu ilə olsun, istərsə də şəhadət və əsirliklə”.

44. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam), oğlu Əli Əkbərlə ^(əleyhis-salam) mənə dolu söhbəti

Tanınmış tarixçi Xarəzmi yazır: İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) “Sələbiyyə”² adlı yerə çatanda,

¹ “Əxbarut-tival”, səh. 245.

² “Sələbiyyə”, Kufə yolu üzərində “Şüquq” adlı mənzildən sonrakı mənzilgah adıdır. Bəni-Əsəd qəbiləsindən olan Sələbə adlı bir şəxs burada quyu qazaraq su çıxartdığı üçün buranın adını həmin şəxsin adı ilə adlandırmışlar. (“Mucəmul-buldan”, c. 1, səh. 78.)

günorta vaxtı idi. İmam (əleyhis-salam) tərəfdarları ilə birgə istirahət etmək üçün orada otraq etdilər. Həzrət orada bir anlıq yuxuya daldı, ardından isə ağlayaraq yuxudan oyandı.

Əli ibn Hüseyin (Əli Əkbər (əleyhis-salam)) atasına yaxınlaşaraq dedi: “Atacan! Ağlamağının səbəbi nədir? Allah sənin gözlərini ağlar qoymasın!”.

İmam (əleyhis-salam) cavabında buyurdu:

يا بُنَيَّ إِنَّمَا سَاعَةٌ لَا تُكَذَّبُ فِيهَا الرَّؤْيَا، فَأَعْلِمُكَ أَنِّي خَفَقْتُ
بِرَأْسِي خَفَقَةً فَرَأَيْتُ فَارِسًا عَلَى فَرَسٍ وَقَفَ عَلَيَّ فَقَالَ: يَا حُسَيْنُ!
إِنَّكُمْ تَسْرِعُونَ الْمَسِيرَ وَالْمَنَايَا بِكُمْ تَسْرِعُ إِلَى الْجَنَّةِ؛ فَعَلِمْتُ أَنَّ
أَنْفُسَنَا نُعِيَتْ إِلَيْنَا

“Oğlum! Gördüyün bu vaxt, yuxuların sadıq olan zamanıdır; yuxuda gördüm ki, bir atlı mənim qarşımda dayanıb dedi: “Ey Hüseyin, siz yolu sürətlə gedirsiniz və ölüm sizi sürətlə cənnətə doğru aparır!” Nəticədə, bizim ölümümüzdən xəbər verdiyini anladım”.

Əli Əkbər (əleyhis-salam) dedi:

يا أَبَتِ أَفَلَسْنَا عَلَى الْحَقِّ

“Atacan! Biz haqq deyilmirikmi?!”

İmam (əleyhis-salam) buyurdu:

بَلِي يَا بُنَيَّ وَالَّذِي إِلَيْهِ مَرْجِعُ الْعِبَادِ

“Bəli, əziz oğlum! Bütün bəndələrin qayıdışı ona olana Allaha and olsun ki, biz haqq yoldayıq!”.

Əli Əkbər *(aleyhis-salam)* dedi:

إِذَا لَا نُبَالِي بِالْمَوْتِ

“Belədirsə, ölümdən əsla qorxmuruq!”

İmam Hüseyin *(aleyhis-salam)* buyurdu:

جَزَاكَ اللَّهُ يَا بُنَيَّ خَيْرَ مَا جَزَى بِهِ وَلَدًا عَنْ وَالِدٍ

“Allah-taala, ata tərəfindən oğluna – övladına verilən mükafatların ən üstününü sənə versin!”.¹

Şübhəsiz ki, İmamın *(aleyhis-salam)* göz yaşları özünə görə deyildi, çünki o həzrətin öncəki sözlərində onun şəhadətə can atması dəfələrlə təkrarlanmışdır, o üzdən yuxu yeni bir məzmun daşımır. İmamın *(aleyhis-salam)* göz yaşları, ya övladları və vəfalı köməkçilərinin başlarına gələcək müsibətlərdən ötrü idi, ya da bütün İslam aləmi və müsəlmanlara görə.

Hər halda Həzrətin böyük oğlu Əli Əkbər *(aleyhis-salam)* üçün ağır bir imtahan idi. Onun xalisənə və şücaətli cavabı da, bu müqəddəs

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 226.

xanədanın, haqq uğrunda başlarına gələcək hər hansı bir müsibətdən qorxmadıqlarına və şəhadət xəbərindən nigaran olmayıb, əksinə ona qucaq açdıqlarına bir daha aydınlıq gətirdi.

45. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Bəni-Üməyyə tərəfindən təqibi

Sələbiyyə mənzilində, Əba Hirrə Əzdi adlı şəxs İmamın ^(əleyhis-salam) hüzuruna gəlib salam verdi, sonra dedi:

“Ey Peyğəmbərin ^(səlləhu əleyhi və əlihi və səlləm) oğlu! Səni Allahın evindən və öz cəddinin hərəmindən buralara çəkib gətirən nədir?”

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

يا أبا هرّة! إنَّ بني أمية أخذوا مالي فصبرت، و شتموا عرضي
فصبرت، و طلبوا دمي فهرت، و أيم الله يا أبا هرّة لتقتلني الفئة
الباغية! و ليسنهم الله ذلاً شاملاً و سيفاً قاطعاً، و ليسلطن الله
عليهم من يدهم حتى يكونوا أدل من قوم سبأ إذ ملكتهم امرأة منهم
فحكمت في أموالهم و دمائهم.

“Ey Əba Hirrə! Bəni-Üməyyə mənim var-dövlətimi taladı, amma mən səbr etdim, mənim hörmətimi ayaqlar altına atdı, mən buna da, dözdüm, qanımı tökmək istədi, məcbur qalıb onlardan uzaqlaşdım. Allaha

and olsun! Ey Əba Hirrə! Zalım bir dəstə mənə öldürəcək, lakin bunun qarşılığında Allah-taala onlara zillət libası geyindirərək, kəsici qılınclarla cəzalandıracaq. Elə şəxsləri onlara hakim edəcək ki, Səba qövmündən də artıq xar və rüsvay olacaqlar. Hansı ki, o qövmün padşahı qadın idi və onların mal və canlarına hökmranlıq edirdi”.¹

46. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām), istədikləri halda geri qayıtsınlar deyə, camaatı öz ixtiyarlarında qoyur

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) “Zubalə”² mənzilində otraq etdikdə, (Müslim ibn Əqil və Haninin şəhadət xəbərindən əlavə) o həzrətin süd qardaşı Abdullah ibn Yəqtərin şəhadət xəbərini aldı. Sonra bir yazı (namə) çıxarıb camaat üçün oxudu:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَمَّا بَعْدُ فَقَدْ أَتَانَا خَبْرٌ فَضِيعٌ! قَتَلُ
مُؤْسَلِمِ بْنِ عَقِيلٍ وَ هَانِي بْنِ عُرْوَةَ وَ عَبْدَ اللَّهِ بْنِ يَقْطُرٍ، وَ قَدْ خَذَلْتُنَا
شِيعَتُنَا، فَمَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ الْإِنصِرَافَ فَلْيَنْصِرِفْ، لَيْسَ عَلَيْهِ مِنَّا ذِمَامٌ

¹ Xarəzmi, “Məqtəlul-Huseyn”, c. 1, səh. 226. İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 123-124. “Biharul-ənvār”, c. 44, səh. 367-368.

² Zubalə mənzili, Kufə yolundakı Sələbiyyə mənzilinə yaxın yerin adıdır.

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə. Müslim ibn Əqil, Hani ibn Ürvə və Abdullah ibn Yəqtərin şəhadət xəbərləri mənə çatıb, şiələrimiz bizə yardımdan daşınıblar, sizlərdən hər biriniz qayıtmaq istəsəniz qayıda bilərsiniz, siz azadsınız və bizim tərəfimizdən onun boynundan beyət götürülmüşdür”.

Bu sözlərin ardından, camaat İmamın *(əleyhis-salam)* ətrafından dağılışdı, yalnız Mədinədən o həzrətə qoşulub gələn azacıq bir dəstə qaldı.

İmamın *(əleyhis-salam)* bu sözləri söyləməsinə səbəb, bəzilərinin o həzrətin getdiyi şəhərdə camaatın ona itaət edəcəyini və İmam *(əleyhis-salam)* hər şəhərə daxil olduqdan etibarən, hakimiyyəti ələ alacağını və özlərinin maddi cəhətdən varlanacaqlarını düşünmələri idi. Lakin vəfasız kufəlilərin İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* köməkdən boyun qaçırdıqlarını, əhdlərini pozduqlarını bildikdə, o həzrətin və tərəfdarlarının şəhadətdən başqa çıxış yolu olmadıqlarını görüb, İmamın *(əleyhis-salam)* ətrafından dağılaraq, onu tənha qoydular.¹

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 300-301. Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 424. “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 374, (azacıq fərqlə).

Baş verən hadisələrin və sözlərin hamısı bunu göstərir ki, İmam ^(aleyhis-) *salām* bu təhlükəli səfəri özünün xüsusi bir vəzifəsi kimi görürdü, əks halda o həzrət kufəlilərin əhdlərini pozduqlarını, həmçinin, Müslim, Hani və Abdullah ibn Yəqtərin şəhadət xəbərlərini eşitdikdən sonra dərhal Məkkəyə, yaxud Mədinəyə geri qayıtmalıydı. Daha, İbn Ziyadın hakimiyyəti tam ələ aldığı bir şəhərə, Kufəyə getməzdi. Ən maraqlısı budur ki, o həzrət camaatdan beyəti geri götürərək, aşkar formada təhlükəyə doğru irəlilədiyini, fərqli fikirdə olanların qayıtmaq imkanının olduğunu bildirir.

47. İmam Hüseyin ^(aleyhis-) *salām* öz yavərlərinə həqiqəti açıqlayır

Əhli-sünnənin tanınmış alimlərindən olan Qunduzi nəql edir ki, İmam Hüseyin Zubalə mənzilində, Müslim ibn Əqilin şəhadət xəbərini eşitdikdən və kufəlilərin yenə də vəfasız çıxdıqlarını bildikdən sonra, öz köməklərinə üz tutaraq buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ يَصْبِرُ عَلَى حَدِّ السَّيْفِ وَ طَعْنِ الْأَسِنَّةِ
فَلْيَقُمْ مَعَنَا وَ إِلَّا فَلْيَنْصَرِفْ عَنَّا

“Ey camaat! Sizlərdən kimsənin kəskin qılınc və nizə yaralarına dözməyə təqəti varsa, bizimlə qalsın, əks təqdirdə bizdən ayrılınsın!”¹

48. İmam Hüseynin (əleyhis-salam) hədəfləri mənə dolu şeirlərdə

İmam (əleyhis-salam) Kufəyə doğru yoluna davam etdiyi zaman, dövrünün tanınmış şairlərindən olan Fərəzdəqlə qarşılaşdı. O, İmama (əleyhis-salam) salam verib dedi: “Ey Peyğəmbər (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) övladı! Nəyə əsasən Kufə camaatına etibar edirsiniz, halbuki, onlar əmin oğlu Müslim ibn Əqili və tabeliyində olanları qətlə yetirdilər?!”.

Bu sözləri eşitdikdə İmamın (əleyhis-salam) gözlərindən yaş axmağa başladı. Sonra buyurdu:

رَحِمَ اللهُ مُسْلِمًا فَلَقَدْ صَارَ إِلَى رَوْحِ اللهِ وَ رِيحَانِهِ وَ جَنَّتِهِ وَ
رِضْوَانِهِ، أَلَا إِنَّهُ قَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ وَ بَقِيَ مَا عَلَيْنَا

“Allah-taala Müslimə rəhmət etsin! O, Allahın ruh, reyhan, cənnət və rizvanına qovuşdu. Bilin ki, o üzərinə düşən vəzifəsini

¹ “Yənabiul-məvəddət”, səh. 406.

yerinə yetirdi, amma bizim vəzifəmiz hələ də olduğu kimi qalır”.

Sözlərinin ardından bu beytləri oxudu:

فَإِنْ تَكُنِ الدُّنْيَا تُعَدُّ نَفِيسَةً فِدَارُ ثَوَابِ اللَّهِ أَعْلَى وَ أَنْبَلُ
وَ إِنْ تَكُنِ الْأَبْدَانُ لِلْمَوْتِ أَنْشَاءً فَفَقْتُلْ أَمْرِيءَ بِالسَّيْفِ
فِي اللَّهِ أَفْضَلُ
وَ إِنْ تَكُنِ الْأَرْزَاقُ قِسْمًا مُقَدَّرًا فَفَقَلَّةُ حِرْصِ الْمَرْءِ فِي
الرِّزْقِ أَجْمَلُ
وَ إِنْ تَكُنِ الْأَمْوَالُ لِلتَّرْكِ جَمْعُهَا فَمَا بَالُ مَتْرُوكٍ بِهِ
الْحَرُّ يَبْخَلُ

Əgər dünyanın dəyərsiz (ləzzətləri) hesaba gəlsə, Allahın mükafat evi (cənnət) ondan da üstündür.

Əgər bədənlər ölüm üçün yaranmış olsa, Allah yolunda qılinc zərbələri altında şəhid olmaq daha üstündür.

Əgər ruzilər Allahın təqdiri ilə bölünmüşsə, onun tələbində hərislik etməmək daha gözəldir.

Əgər var dövlət irs qoyulmaq üçün toplanırsa, mərd və səxavətli şəxslər (onu bağışlamaqda) nə üçün xəsislik etsinlər.¹

İbn Şəhr Aşub “Mənaqib” kitabında bu sözlərin ardınca aşağıdakı cümləni də əlavə etmişdir:

عَلَيْكُمْ سَلَامُ اللَّهِ يَا آلَ أَحْمَدَ فَايِّيَ أَرَانِي عَنْكُمْ
سَوْفَ أَرْحَلُ

Allahın salamı sizlərin üzərinə olsun ey Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) ailəsi! Mən görürəm daha sizin aranızdan köç edəcəyəm.²

Həmçinin, “Kəşful-ğummə” kitabının müəllifi Ərbili, bu şeirlərə aşağıdakı misranı əlavə etmişdir:

وَإِنْ كَانَتِ الْأَفْعَالُ يَوْمًا لِأَهْلِهَا كَمَا لَا فَحُسْنُ الْخُلُقِ
أَجْمَى وَ أَكْمَلُ

Əgər insanın rəftarı bir gün onu kamala çatdıracaqdırsa, bəs onda gözəl əxlaq (bu yolda) daha kamil və gözəldir.³

¹ İbn Əsakir, “İbn Əsakir tarixi”, səh. 163, (İmam Hüseyinin (əleyhi səlləm) tərcümeyi-halı) və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 374.

² İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 103-104.

³ “Kəşful-ğummə”, c. 2, səh. 28.

Hədislərdən birində gəlmişdir ki, İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) Müslim ibn Əqilin qızına üzünü tutaraq buyurdu:

يا ابنتي، أنا أبوكِ وَ بَنَاتِي أَخَوَاتُكَ

“Qızım! Mən sənin atan və qızlarım da, bacıların yerindədirlər!”¹

İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) əzəmət və hədəfinin ən yüksək zirvəsi, bu şeirlərdə kamil surətdə cümlələnmişdir. O həzrət çox gözəl bilirdi ki, zülmkar hakimlər qarşısında alçalaraq təslim olmaqdan nicat tapmaq və İslamı, müsəlman donuna girmiş Bəni-Üməyyə müşriklərinin əlindən xilas etmək üçün, qılınlarla doğranmağa hazır olaraq şəhadətə ucalmaqdan başqa çıxış yolu yoxdur. İmam ^(əleyhis-salam) bu vasitə ilə öz yavərlərini də bu böyük hədəf üçün yetişdirir və bu yola hazırlayırdı.

49. İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) ilk dəfə düşmənlə qarşı-qarşıya gəldikdə, söylədiyi xütbəsi

İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) “Zu husm”² məntəqəsində, (İbn Ziyadın əmri ilə İmamın

¹ “Musirul-əhzan”, səh. 45.

² Zu husm (və ya Zu husum), Nöman ibn Münzərin həmişə ova getdiyi bir dağın adıdır.

(*aleyhis-salam*) Kufəyə daxil olmasının qarşısını almaq üçün göndərdiyi), Hürün ordusu ilə qarşılaşdı. Hər iki tərəf oradaca düşərgə saldı. Zöhr namazının vaxtı gəlib çatmışdı, İmam (*aleyhis-salam*) Həccac ibn Məsrüqa buyurdu:

أَذِّنْ رَحْمَكَ اللهُ! ... حَتَّى نُصَلِّيَ

“Azan ver! Allah səni rəhmətinə şamil etsin!... Biz də namaz qılaq”.

Həccac ayağa qalxdı və azan dedi.

Bu zaman İmam Hüseyin (*aleyhis-salam*) Hür ibn Yezidə müraciətlə buyurdu:

يَا بَنَ يَزِيدَ! أَتُرِيدُ أَنْ تُصَلِّيَ بِأَصْحَابِكَ وَ أَصَلِّيَ بِأَصْحَابِي؟

“Ey İbn Yezid! Hər birimizin öz ordu və yavərlərilə namaz qılmasını istəyirsən?”

Hür cavab verdi: “Siz öz yavərlərinizlə namaza başlayın, biz də sənə iqtida edəcəyik.”

İmam (*aleyhis-salam*) Həccac ibn Məsrüqa, “İqamə de!” deyə, buyurdu. O, iqamə oxuduqdan sonra İmam (*aleyhis-salam*) önə keçərək zöhr namazına başladı; hər iki ordu o həzrətə iqtida edərək namaz qıldılar. Namazdan sonra İmam (*aleyhis-salam*) yerindən qalxıb qılincına söykənərək (xütbə oxudu). Allaha həmd və sənadan sonra buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ! إِنَّهَا مَعْدِرَةٌ إِلَى اللَّهِ وَ إِلَى مَنْ حَضَرَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، إِنِّي
لَمْ أَقْدِمَ عَلَى هَذَا الْبَلَدِ حَتَّى أَتَنِي كُتُبُكُمْ وَ قَدِمْتُ عَلَى رُسُلِكُمْ أَنْ
أَقْدِمَ إِلَيْنَا إِنَّهُ لَيْسَ عَلَيْنَا إِمَامٌ، فَالْعَلَّ اللَّهُ أَنْ يَجْمَعَنَا بِكَ عَلَى الْهُدَى،
فَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى ذَلِكَ فَقَدْ جِئْتُمْكُمْ، فَإِنْ تُعْطُونِي مَا يَتَّقُ بِهِ قَلْبِي مِنْ
عُهُودِكُمْ وَ مِنْ مَوَائِقِكُمْ دَخَلْتُ مَعَكُمْ إِلَى مِصْرِكُمْ، وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ
كُنْتُمْ كَارِهِينَ لِقُدُومِي عَلَيْكُمْ انصَرَفْتُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أَقْبَلْتُ مِنْهُ
إِلَيْكُمْ

“Ey camaat! Bu (deyəcəklərim) Allah-
taala ilə buradakı müsəlmanlar arasında dəlil
və höccətin sabit olub tamamlanmasıdır. Mən
özüm bu diyara gəlməmişəm, sizlər məktub
yazaraq məni dəvət etdiniz və sizin nümayən-
dələriniz mənim yanıma gələrək dedilər:
“Bizə tərəf gəl, bizim rəhbərimiz yoxdur, ola
bilsin ki, Allah-taala sənin vasitənlə bizi haqq
yola hidayət etsin!” Əgər öz dəvətinizdə
sadiqsınızsa, mən indi sizin yanınızdayam.
Əgər mənim əmin ola biləcəyim səviyyədə,
mənimlə möhkəm əhd bağlayırsınızsa, sizinlə
birgə şəhərinizə daxil olaram, yox əgər belə
etmir və mənim bura gəlişimdən nara-
hatsınızsa, gəldiyim yerə geri dönərəm”.

Hürr ibn Yezid və tabeliyində olan ordudan kimsə bir söz demədi və İmamın <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> sözləri qarşısında sakit qaldılar.¹

Amma digər bir rəvayətə əsasən belə buyurdu:

إِنَّهُ قَدْ نَزَلَ مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ تَرَوْنَ، وَ إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ تَغَيَّرَتْ وَ
تَنَكَّرَتْ وَ أَدْبَرَ مَعْرُوفُهَا، وَ اسْتَمَرَّتْ جِدًّا وَ لَمْ يَبْقَ مِنْهَا إِلَّا صُبَابَةٌ
كَصُبَابَةِ الْإِنَاءِ، وَ خَسِيسَ عَيْشٍ كَالْمَرْعَى الْوَيْلِ، أَلَا تَرَوْنَ إِلَى الْحَقِّ لَا
يُعْمَلُ بِهِ، وَ إِلَى الْبَاطِلِ لَا يُتَنَاهَى عَنْهُ، لِيَرْغَبَ الْمُؤْمِنُ فِي لِقَاءِ رَبِّهِ حَقًّا
حَقًّا، فَإِنِّي لَا أَرَى الْمَوْتَ إِلَّا سَعَادَةً، وَ الْحَيَاةَ مَعَ الظَّالِمِينَ إِلَّا بَرَمًا

“Sizlərin hər biriniz nəylə qarşılaşdığınızı görürsünüz. Bilirsiniz ki, zəmanə çox dəyişib, heç nə aydın deyil. Onun yaxşılıqları üz çevirməkdə və sürətlə gözlərimizin önündən keçib getməkdədir. Ondən azacıq bir şey qalıb, yalnız təhlükəli və quru otləqə bənzər xar edici həyatdən başqə heç nəyi qəlməyib. Görmürsünüz mü, həqqə əməl olunmur və bətilin qarşısı alınmır?! Belə bir şəraitdə hər bir möminə vacib olan, Allahə qovuşması (şəhadət) üçün rəğbət göstərməsidir. Mən buna əminəm ki, (həqq yolunda) ölmək,

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c.5, s.134-135 və Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 427, (azacıq fərqlə).

yalnız səadət və ucalıq, sitəmkarların kənarında yaşamaq isə, zillət və rüsvayçılıqdan başqa bir şey deyil”.¹

Əllamə Məclisi əlavə edərək deyir ki, İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> öz sözlərinin davamında belə buyurdu:

إِنَّ النَّاسَ عَبِيدُ الدُّنْيَا وَ الدِّينُ لَعِقُّ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ يَحُوطُونَهُ مَا
دَرَّتْ مَعَائِشُهُمْ فَإِذَا مُحِّصُوا بِالْبَلَاءِ قَلَّ الدِّيَانُونَ

“İnsanlar dünyanın bəndələridirlər və din, onların ağızlarında tovladıqları şirin və dadlı bir şey kimidir, həyat və yaşayışları (dinin vasitəsilə) rəvnəqli olduğu müddətcə, onu saxlayırlar, lakin (dini işlərdə) bəla və müsibətlə imtahan olunduqları zaman dindarların sayı həddən artıq azalar”.²

Hərçənd ki, Hürri ibn Yezid Riyahi, zahirdə İmama <sup>(əleyhis-
salam)</sup> çox böyük ehtiramla yanaşdı və öz ordusu ilə birgə o həzrətin arxasında namaz qıldı, lakin ona tapşırılmışdı ki, hər nəyin bahasına olursa olsun, İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Kufəyə yaxınlaşmasına icazə verməsin, eyni zamanda Mədinəyə də qayıtmasına da

¹ “Biharul-ənvār”, c. 44, səh. 381 və “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 305, (azacıq fərqlə).

² Xarəzmi, “Məqtəlul-Hüseyn”, c. 1, səh. 237. “Biharul-ənvār”, c. 75, səh. 116. (Diqqət: Xarəzmi, İmam Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bu sözləri məhərrəm ayının ikinci günü, Kərbəladə söylədiyinə inanır.).

mane olsun. Ona əmr olunmuşdu ki, abadlıqdan əsər-əlamət olmayan bir mən-təqədə İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* önünü kəssin və geridə qalan qoşunlar gəlib çatana qədər gözləsin. Belə ki, onlar gəlib çatdıqdan sonra o həzrəti tam surətdə hər tərəfdən mühasirə etsinlər.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* “Siz məni dəvət etmisiniz, əgər fikrinizdən dönmüsünüzsə, mənə qoşulmursunuzsa, öz gəldiyim yerə qayıdaram” deyərək, o vəfasız və əhdlərini pozan camaata səslənməyi, məhz ilahi dəlili onlara tamamlamaq üçün idi. (Bununla da onların nə bu dünyada, nə də axirətdə üzrləri qalmadı). Ona görə ki, əgər İmam *(əleyhis-salam)* qayıtmaq istəsəydi, elə əvvəldən, Müslim və Haninin şəhid olduqlarını və Kufə əhalisinin öz əhdlərini pozduqlarını bildiyi və qayıtmağa kimsənin mane olmadığı bir vaxtda qayıdardı.

O həzrət *(əleyhis-salam)*, yolunun şəhadət meydanı olan Kərbəlaya doğru olduğunu, çox gözəl bilirdi; bunun xəbəri cəddi Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* tərəfindən ona çatdırılmışdı.

50. Hürrün qoşunu qarşısında İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* başqa bir xütbəsi

Bir hədisə əsasən, İmam ^(əleyhis-salām) əsr namazının vaxtı gəlib çatdığında, müəzzindən (azançıdan) azan və iqamə deməsini istədi, ardınca da önə keçib pişnamaz durdu və hər iki qoşun o həzrətə iqtida edərək namaz qıldı.

Namazdan sonra İmam ^(əleyhis-salām) ayağa qalxdı və Allaha həmd və sənadan sonra buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ! أَنَا ابْنُ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَنَحْنُ
أَوْلَى بِوِلَايَةِ هَذِهِ الْأُمُورِ عَلَيْكُمْ مِنْ هَؤُلَاءِ الْمُدَّعِينَ مَا لَيْسَ لَهُمْ وَ
السَّائِرِينَ فِيكُمْ بِالظُّلْمِ وَالْعُدْوَانِ، فَإِنْ تَشَقُّوا بِاللَّهِ وَتَعْرِفُوا الْحَقَّ لِأَهْلِهِ
فَيَكُونُ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضَى، وَإِنْ كَرِهْتُمُونَا وَجَهَلْتُمْ حَقَّنَا وَكَانَ رَأْيُكُمْ
عَلَى خِلَافٍ مَا جَاءَتْ بِهِ كُتُبُكُمْ وَقَدِمَتْ بِهِ رُسُلُكُمْ أَنْصَرَفْتُ عَنْكُمْ

“Ey camaat! Mən Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) qızının oğluyam, biz bu işlərin idarəsində (müsəlmanlara imamlığa), gözlərinizin önündə zülm və təcavüzkarlıqla rəftar edən bu yalançı iddiaçılardan daha layiqlik. Əgər Allaha güvənsəniz və haqq sahiblərini tanısanız, Allahı razı salmış olacaqsınız, yox, əgər bizdən üz çevirsəniz, bizim haqqımızı tanımasanız, əqidəniz məktublariınızda yazılanların və göndərdiyiniz nümayəndələrin söylədiklərinin əksinə olsa, buradan geri qayıdacağam”.

Hürr ibn Yezid cavab verib dedi: “Ey Əba Əbdillah! Biz o dediyin məktublardan və nümayəndələrdən xəbərsizik”.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) öz xidmətçilərindən biri olan Üqbə ibn Səmana üzünü çevirərək buyurdu:

يَا عُقْبَةُ! هَاتِ الْخُرَجِينَ اللَّذِينَ فِيهِمَا الْكُتُبُ

“Ey Üqbə! Məktublar olan o iki xurcunu gətir!”.

Üqbə kufəlilərin, şamlıların məktublarını gətirdi və gözlər önündə yerə tökdü, onlar yaxınlaşaraq məktublara baxır və keçirdilər.

Hürr dedi: “Ey Əba Əbdillah! Biz bu məktubları yazanlardan deyilik, bizim vəzifəmiz budur ki, səndən ayrılmayaq və səni əmirin (Übeydullah ibn Ziyadın) hüzuruna aparaq”.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) təbəssümlə buyurdu:

الْمَوْتُ أَذْنِي إِلَيْكَ مِنْ ذَلِكَ

“Ölüm sənə bundan daha yaxındır”.¹

Bu, İmamın ^(əleyhis-)_(salam) ikinci dəfə Hürrün ordusuna və Kufə əhlinə ilahi dəlili tamamlaması idi. Şübhəsiz ki, onların arasında o həzrətə məktub yazanlar çox idi, çünki

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 137-138, “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 303, (azacıq fərqlə) və Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 232, (azacıq fərqlə).

Hürrdən başqa kimsə məktub yazdığını inkar etmədi.

Şübhəsiz, orada olanlar arasında məktub yazanların sayı da çox idi və hamısı xəcalət çəkirdi, lakin bir o qədər də iradəli deyildilər ki, düzgün formada düşünərək öz səhv yollarından qayıtsınlar.

İmamın ^(əleyhis-salam) sonuncu cümləsi, ağır bir zərbə kimi Hürre dəydi və bir söz deyə bilmədi.

51. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Hürrlə olan mənadolu söhbəti

İmam ^(əleyhis-salam) Hürri ilə danışdıqdan sonra, öz yavərlərinə üzünü tutaraq buyurdu: “Xanımları dəvələrə mindirin! Görək, Hürri və onun qoşunu nə edəcək?”

İmamın səhabələri öz atlarına mindilər, qadınlar və uşaqlar da karvanın önündə hərəkət etməyə başladı, lakin Kufə süvariləri onların qarşısını kəsdilər.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) əlini qılıncının qəbzəsinə ataraq, Hürri ibn Yezidin üstünə fəryad edib dedi:

تَكَلَّفَكَ أُمَّكَ! مَا الَّذِي تُرِيدُ أَنْ تَصْنَعَ

“Anan sənin matəmini saxlasın! Nə etmək istəyirsən?!”

Hürr cavab verdi: “Allaha and olsun! Əgər ərəbdə səndən başqa birisi bu sözü dilinə gətirsəydi, kimliyindən asılı olmayaraq, cavabını verərdim! Allaha and olsun! Mən sənın ananın adını (o xanım böyük əzəmət sahibi olduğu üçün) dilimə gətirə bilmərəm, amma sizi Übeydullah ibn Ziyadın hüzuruna aparmaq məcburiyyətindəyəm.”

İmam ^(əleyhis-)_(salam) buyurdu:

إِذَا وَاللَّهِ لَا أَتَّبِعُكَ أَوْ تَذْهَبَ نَفْسِي

“Allaha and olsun! Məni öldürsəniz də apara bilməyəcəksiniz, mən getməyəcəyəm!”.

Həmçinin, Hürr də and içərək dedi: “Allaha and olsun! Mən də özüm və qoşunum ölməyincə səndən əl çəkməyəcəyəm!”.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) buyurdu:

بَرَزَ أَصْحَابِي وَ أَصْحَابُكَ وَ أَبْرَزُ إِلَيَّ، فَإِنْ قَتَلْتَنِي خُذْ بِرَأْسِي إِلَى

ابْنِ زِيَادٍ وَ إِنْ قَتَلْتُكَ أَرَحْتُ الْخَلْقَ مِنْكَ

“Yavərlərim sənın qoşununla vuruşacaq, mən də sənınlə döyüşəcəyəm. Əgər sən qələbə çalsan, başımı kəsib İbn Ziyadın hüzuruna apar, amma əgər mən səni qətlə yetirsəm camaatı sənın şərindən xilas edəcəm!”.

(Hürr, İmamı ^(əleyhis-)_(salam) hədələyərək onu öz məqsədindən çəkindirə biləcəyini, bununla da öz istəyinə nail olacağını, daha İmamla ^(əleyhis-)_(salam) qarşı-qarşıya durmayacağını düşünürdü. O, İmamın ^(əleyhis-)_(salam) məqsədində necə möhkəm olduğunu gördükdən sonra, nisbətən mülayim davranmağa başladı və) dedi: “Ey Əba Əbdillah! Mən səninlə döyüşməyə məmur deyiləm, mənim vəzifəm yalnız bundan ibarətdir ki, səndən ayrılmayam və səni İbn Ziyadın hüzuruna aparım... Mən bilirəm ki, hamı qiyamət günündə özünü xilas etmək üçün sənin cəddinin şəfaətinə ümid bağlayıb. Səninlə müharibə etsəm, dünya və axirət ziyankarlarından olmaqdan qorxuram. Amma bu şəraitdə səndən əl çəkib Kufəyə qayıda bilmərəm. Sən öz yoluna davam et və hara istəyirsənsə, get. Mən Übeydullah ibn Ziyada məktub yazıb deyərəm ki, o, mənə qarşı çıxdı və mən də bir iş görə bilmədim. Səni Allaha and verirəm, öz canını qoru!”.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) buyurdu:

يا حُرُّ! كَأَنَّكَ تُخْبِرُنِي أَنِّي مَقْتُولٌ

“Ey Hürr! Sanki, məni ölümlə qorxudursan?!”.

Hürr cavab verdi: “Bəli, ey Əba Əbdillah <sup>(əleyhis-
salam)</sup>! Mənim bu barədə (onların səni öldürmək qəsdində olduqlarında) heç bir şübhəm yoxdur, tək cə çarə yolunu sənin gəldiyin yerə geri qayıtmağında görürəm”.

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

ما أَذْرِي مَا أَقُولُ لَكَ وَ لَكِنِّي أَقُولُ كَمَا قَالَ أَخُو الْأَوْسِ حَيْثُ
يَقُولُ

“Sənə cavab olaraq deyə biləcəyim bir tək şey, Ovs qəbiləsindən olan bir kişinin (Peyğəmbərin <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> köməyinə getmək istədiyi zaman öz əmoğlusuna) verdiyi cavabdır”.

Daha sonra İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bu beytləri oxudu:

سَأْمُضِي وَ مَا بِالْمَوْتِ عَارٌ عَلَيَّ الْفَتَى
إِذَا مَا نَوَى
خَيْرًا، وَ جَاهِدَ مُسْلِمًا
وَ وَاسَى الرَّجَالَ الصَّالِحِينَ بِنَفْسِهِ
وَ خَالَفَ مُجْرِمًا
أَقْدِمُ نَفْسِي لَا أُرِيدُ بَقَاءَهَا
لِتَلْقَى خَمِيْسًا فِي
الْوِغَاءِ عَرْمَرَمًا
فَإِنْ عِشْتُ لَمْ أُمِّمْ وَ إِنْ مُتُّ لَمْ أُذَمَّ
كَفَى بِكَ ذُلًّا
أَنْ تَعِيشَ مُرَعْمًا

Mən bu yolu gedirəm, ölüm mərd insançün ar deyil,

Xeyrə çağırdığı, İslam uğrunda cihad etdiyi zaman.

Və saleh şəxslərdən ötəri öz canından keçsin.

Və çirkinliklərdən uzaqlaşaraq, cinayətkarlara qarşı çıxsın.

Mən savaşın keşməkeşində, düşmən ordusu ilə vuruşmaqçün, canımı əlimə almışam və daha yaşamaq qəsdim yoxdur.

Bəs, əgər sağ qalsam peşman olmayacam, öldürülsəm qınanmayacağam.

Sənə bu zillət bəs edər nə qədər ki, zillətlə öz (rüsvayçı) həyatını davam etdirirsən!¹

İmamın ^(əleyhis-salam) ifadələrindən, söylədiyi bu beytlərdən məlum olur ki, o, atası İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) şücaətini, kamil surətdə öz mübarək vücudunda daşıyır. Belə ki, atası buyurardı:

وَاللَّهِ لَأَبْنُ أَبِيطَالِبٍ آتَسُّ بِالْمَوْتِ مِنَ الطِّفْلِ بِشَدَىٰ أُمِّهِ

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 138-140. Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 232-233. "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 377-378.

“Allaha and olsun! Əbutalibin oğlunun ölümə olan şövqü, südəmər körpənin öz anasının sinəsinə olan meyl və şövqündən daha artıqdır”.¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* də oxşar məzmunlu cümlədə buyurur:

سَأْمُضِي وَ مَا بِالْمَوْتِ عَارٌ عَلَيَّ الْفَتَى

“Mən bu yolda addımlayıram; ölüm (və Allah yolunda, eləcə də haqq və ədaləti yaymaq və bərpa etməklə) şəhadətə çatmaq, mərd insanlar üçün ar deyil!”.

Əksinə şəhadətə qucaq açmaq, hər hansı bir təhdiddən qorxmamaq və hər nəyin bahasına olursa olsun, öz müqəddəs hədəfinə qovuşmaq özü çox böyük şücaətdir.

Bir daha yuxarıda İmamın *(əleyhis-salam)* dilindən nəql olunan şeirləri zümzümə edərək onun hər misrasının mənə çalarları barədə düşünün; insana həya, izzət və iftixar gətirən bir ölümdən necə söz açdığının şahidi olun!

52. İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* zilləti qəbul etməmək barədə digər bir ifadəsi

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 5-ci xütbə.

Digər bir hədisdə gəlmişdir ki, İmam ^(əleyhis-salam) o şeirləri söylədikdən sonra buyurdu:

لَيْسَ شَأْنِي شَأْنٌ مَنْ يَخَافُ الْمَوْتَ، مَا أَهْوَنَ الْمَوْتِ عَلَى سَبِيلِ
نَيْلِ الْعِزِّ وَ إِحْيَاءِ الْحَقِّ، لَيْسَ الْمَوْتُ فِي سَبِيلِ الْعِزِّ إِلَّا حَيَاةً خَالِدَةً وَ
لَيْسَتْ الْحَيَاةُ مَعَ الدُّلِّ إِلَّا الْمَوْتُ الَّذِي لَا حَيَاةَ مَعَهُ، أَفَبِالْمَوْتِ
تُخَوِّفُنِي، هَيْهَاتَ طَاشَ سَهْمُكَ وَ خَابَ ظَنُّكَ لَسْتُ أَخَافُ الْمَوْتَ، إِنَّ
نَفْسِي لَا كَبْرَ مِنْ ذَلِكَ وَ هِمَّتِي لِأَعْلَى مِنْ أَنْ أَحْمَلَ الضَّيْمَ خَوْفًا مِنَ
الْمَوْتِ وَ هَلْ تَقْدِرُونَ عَلَى أَكْثَرِ مِنْ قَتْلِي؟! مَرَحَبًا بِالْقَتْلِ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ، وَ لِكِنِّكُمْ لَا تَقْدِرُونَ عَلَى هَدْمِ مَجْدِي وَ مَحْوِ عِزِّي وَ شَرَفِي فَإِذَا لَا
أُبَالِي بِالْقَتْلِ

“Mənim kimi birinə, ölümdən qorxmaq yaraşmaz. Həya, izzət və haqq yolunda ölmək necə də asandır! Bəli, izzət və başıucalıqla bu yolda ölmək, əbədi həyatdan başqa bir şey deyil, zillətlə yaşamaq isə, eyniylə mənasız bir ölüm kimidir.

Məni ölümləmi qorxudursan? Əfsus ki, atdığı ox hədəfə dəymədi və sən tamamilə səhv düşünürsən! Mən sənin düşündüyün kimi bir şəxs deyiləm, mən ölümdən qorxaraq zülm və sitəmə boyun əyəcək biri deyiləm!

Siz məni öldürməkdən başqa heç nəyə qadir deyilsiniz. Allah yolunda ölmək necə də xoşdur!

Siz yalnız məni öldürməyi bacararsınız, amma mənim izzət və şərəfimi tapdalaya bilməyəcəksiniz, belə isə mənim azacıq da olsa, ölümdən qorxum yoxdur!”¹

Həqiqətən də, belə bir himmətə, sarsılmaz iradəyə afərin deməli və bu qədər böyük ruh yüksəkliyinə, cəsarətin uca zirvəsinə sahib olana Allahın salamı olsun!

İndiyədək kimdənsə bu kimi sözlər eşidilibmi?

Hər kəsin bu sözləri dilə gətirməyə cürəti varmı?

Salam olsun sənə, ey azadələrin rəhbəri və ey şəhidlərin ağası! Necə ki, qısa bir ibarətlə bizə ən böyük dərsi öyrətdin.

Salam olsun sənə, sonu olmayan salamlar!

53. İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) Hürrün silahdaşları arasında oxuduğu digər xütbə

Nəhayət, İmam ^(əleyhis-salam) və Hürr hərə öz qoşunu ilə öz yoluna davam etdilər və Beyzə² adlanan yerə çatdılar. İmam ^(əleyhis-salam) orada özünün və Hürrün silahdaşları üçün nitq

¹ “İhqaqul-həqq”, c. 1, səh. 601 və “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 581.

² Beyzə, Vaqisə və Uzeyb arasında bir vadidir.

söylədi. Həzrət <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Allaha həmd və səna etdikdən sonra buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَالَ: «مَنْ رَأَى
سُلْطَانًا جَائِرًا مُسْتَحِلًّا حُرْمِ اللَّهِ، نَاكِثًا لِعَهْدِ اللَّهِ، مُخَالِفًا لِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ،
يَعْمَلُ فِي عِبَادِ اللَّهِ بِالْأَثْمِ وَالْعُدْوَانِ فَلَمْ يُغَيِّرْ عَلَيْهِ بِفِعْلٍ، وَ لَا قَوْلٍ،
كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَدْخِلَهُ مَدْخَلَهُ». أَلَا وَ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَدْ لَزِمُوا طَاعَةَ
الشَّيْطَانِ، وَ تَرَكُوا طَاعَةَ الرَّحْمَنِ، وَ أَظْهَرُوا الْفَسَادَ، وَ عَطَّلُوا الْحُدُودَ
وَ اسْتَأْثَرُوا بِالْفِيءِ، وَ أَحَلُّوا حَرَامَ اللَّهِ، وَ حَرَّمُوا حَلَالَ اللَّهِ، وَ أَنَا أَحَقُّ
مَنْ غَيَّرَ.

قَدْ أَتَيْتَنِي كُتُبِكُمْ، وَ قَدِمْتَ عَلَيَّ رُسُلُكُمْ بِيَعْتِكُمْ أَنْكُمْ لَا
تُسَلِّمُونِي وَ لَا تَحْذُلُونِي، فَإِنْ تَمَّمْتُمْ عَلَيَّ بِيَعْتِكُمْ تُصَيِّبُوا رُشْدَكُمْ، فَأَنَا
الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ، وَابْنُ فَاطِمَةَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ،
نَفْسِي مَعَ أَنْفُسِكُمْ، وَ أَهْلِي مَعَ أَهْلِيكُمْ، فَلَكُمْ فِي أُسْوَةٍ، وَ إِنْ لَمْ
تَفْعَلُوا وَ نَقَضْتُمْ عَهْدَكُمْ، وَ خَلَعْتُمْ بِيَعِي مِنْ أَعْنَاقِكُمْ فَلَعَمْرِي مَا هِيَ
لَكُمْ بِنُكْرٍ، لَقَدْ فَعَلْتُمُوهَا بِأَبِي وَ أَخِي وَابْنِ عَمِّي مُسْلِمٍ! وَ الْمَغْرُورُ مَنْ
اغْتَرَّ بِكُمْ، فَحَظُّكُمْ أَحْطَأْتُمْ، وَ نَصِيْبُكُمْ ضَيِّعْتُمْ (فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا
يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ) وَ سَيُغْنِي اللَّهُ عَنْكُمْ، وَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَ رَحْمَةُ اللَّهِ
وَ بَرَكَاتُهُ.

“Camaat! Allahın peyğəmbəri <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlihi və səlləm)</sup> buyurmuşdur: “Hər kəs zalım hökmdarı görsə ki, Allahın haramını halal sayır, Allahın əhd-

peymanını sındırır, Peyğəmbərin sünnəsinə qarşı çıxır, Allah bəndələrinin arasında zülmə davranır və onunla dillə və əməllə müxalifət etməsə, Allah onu həmin hökmdarın yerinə (cəhənnəm) atsa, haqqıdır.

Agah olun, camaat! Bu dəstə (Bəni-Üməyyə) şeytana itaəti özlərinə lazım bilmiş və Allaha itaətdən boyun qaçırmışlar. Onlar fəsadı aşkara çıxardaraq Allahın hüdudlarını tərk etmişlər. Onlar beytul-malı öz əllərinə keçirmiş, Allahın haramını halal və halalını haram saymışlar. Mənim (Allah rəsulunun övladı olduğuma görə) bu vəziyyəti dəyişmək üçün qiyam etməyə hamıdan daha çox haqqım var.

Sizin məktublarınız əlimə çatıb. Sizin göndərdiyiniz adamlar sizin beyət xəbərinizlə mənim yanıma gəldilər (və dedilər:) Siz mənimlə peyman bağlamısınız ki, məni düşmən qarşısında tək qoymayacaqsınız.

İndi öz əhd-peymanınıza sadıqsınızsa, kamala çatmışınızsa, mən Hüseyin ibn Əliyəm *(əleyhis-salām)*. Mən Allahın rəsulunun qızı Fatimənin övladıyam. Mən sizin yanınızda və ailəm sizin ailənizin yanındadır. Sizin nümunəniz, örnəyiniz mənəm.

Əgər belə olmasanız, əhd-peymanınızı sındırsanız və mənim beyətimdən əl götürsəniz, canıma and olsun, bu rəftarınız artıq bizə tanışdır (təəccüb doğurmaz). Çünki siz atamla, qardaşım və əmim oğlu Müslimlə də belə davranmışsınız. Sizin yalanınıza uyan şəxs aldanmışdır. (Həqiqətdə bu sizlərsiniz ki,) səadət quşunu əldən vermiş və nəsibinizi məhv etmişsiniz. (Qurani-Kərim buyurur:)

فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ

“Hər kəs əhdini sındırsa, öz zərərinə sındırıb.”¹

Tezliklə Allah-taala məni sizlərə ehtiyacsız edəcək. Vəssəlamu ələykum və rəhmətullahi və bərəkətuh!”

Bu xütbə sona çatandan sonra İmamın ^(əleyhis-salam) dostları, tərəfdarları onun başına toplaşaraq hamılıqla həzrətə kömək edəcəklərini elan etdilər. İmam ^(əleyhis-salam) Allahdan onlar üçün xeyir və səadət istədi.²

¹ “Fəth” surəsi, ayə 10.

² “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 304; İbn Əsir, “Kamil” c. 4, səh.48 və İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 144-145.

İmamın *(əleyhis-salam)* bu tarixi çıxışı qanlı Aşura qiyamının bütün hədəflərini birmənalı şəkildə şərh edir. Bu çıxış (bəyan) hər zaman və hər yerdə mənə kəsb edir. İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* öz qiyamını zalım hökmdarların qarşısında bütün müsəlmanların ümumi vəzifəsinin təcəssümü sayır. Bu zalımlar Allah bəndələrini zülm zəncirlərinə salmaqla yanaşı Allahın halalını haram və haramını halal saymışlar.

Şübhəsiz ki, belə insanlar qarşısında sükut etmək heç bir müsəlmana icazəli deyil. Çünki sükut etmək onların əməllərini təsdiqləmək sayılır və onların əməllərini təsdiq etmək sükut edənlərlə bu zülmkarların taleyini birləşdirir.

Bəli, hamı fəryad etməli, ayağa qalxmalı və zalımların sarayını yıxmalıdır. Bu işə hamıdan daha çox Peyğəmbər *(səllallahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı və məsum imam layiqdir.

Nə qədər aydın və sağlam bir məntiq!

54. Übeydullah ibn Hürri Cofi və itirilən fürsət

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) öz azsaylı qoşunu ilə Bəni-Məqatil¹ qəsrinə çatanda diqqətini bir xeymə (çadır) cəlb etdi. İmam ^(əleyhis-salam) xeymənin kimə məxsus olduğunu soruşduqda, Übeydullah ibn Hürri Cofi” deyə cavab verdilər. İmam ^(əleyhis-salam) Həccac ibn Məsruc Cofini onun yanına göndərdi. Həccac Übeydullah ibn Hürri Cofinin xeyməsinə gəlib salam verdikdən sonra dedi:

Ey Hürri Cofinin oğlu! And olsun Allaha, əgər qəbul etməyə layiq olsan, Allah-taala sənə böyük bir kəramət hədiyyə etmişdir.

Übeydullah:

–Hansı kəramət?

Həccac:

–Bu, Hüseyin ibn Əlidir və səni özünə yavər istəyir. Əgər onun başçılığı altında düşmənləri ilə döyüşsən səni böyük bir mükafat gözləyir. Bu yolda öldürülsən, şəhadətə nail olacaqsan.

Übeydullah:

–Mən Kufədən məhz bunun üçün çıxmışam ki, qorxurdum Hüseyin ibn Əli ^(əleyhis-salam)

¹ Bu qəsr Eynut-təmr və Qutqutaniyyə (Kufə yaxınlığında) arasında yerləşirdi və Məqatil ibn Həssana mənsub idi.

Kufəyə daxil olsun və mən orada ola-ola ona yardım etməyim. Kufədə onun heç bir yavəri qalmayıb, hamı dünyaya üz tutub. İmamın yanına qayıt və sözlərimi ona çatdır.

Həccac İmamın ^(əleyhis-salam) yanına qayıdıb olanları ona çatdırdı.

İmam ^(əleyhis-salam) öz dostlarından bir neçəsi ilə Übeydullahın yanına gəldi. Übeydullah İmamı ^(əleyhis-salam) çox yaxşı qarşıladı. İmam ^(əleyhis-salam) əyləşdi və Allaha həmd-səna dedikdən sonra sözə başladı:

أَمَّا بَعْدُ، يَا بَنَ الْحُرِّ! فَإِنَّ مِصْرَكُمْ هَذِهِ كَتَبُوا إِلَيَّ وَ خَبَرُونِي أَنَّكُمْ
مُجْتَمِعُونَ عَلَى نُصْرَتِي، وَ أَنْ يَقُومُوا دُونِي وَ يُقَاتِلُوا عَدُوِّي، وَ أَنَّكُمْ
سَأَلُونِي الْقُدُومَ عَلَيْهِمْ، فَقَدِمْتُ، وَ لَسْتُ أَدْرِي الْقَوْمَ عَلَى مَا زَعَمُوا،
لِأَنَّكُمْ قَدْ أَعَانُوا عَلَى قَتْلِ ابْنِ عَمِّي مُسْلِمِ بْنِ عَقِيلِ رَحِمَهُ اللَّهُ شِيعَتِهِ.
وَ أَجْمَعُوا عَلَى ابْنِ مَرْجَانَةَ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ يُبَايِعُنِي لِيَزِيدَ بْنِ مُعَاوِيَةَ، وَ
أَنْتَ يَا بَنَ الْحُرِّ فَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُوَاحِدُكَ بِمَا كَسَبْتَ وَ أَسْلَفْتَ
مِنَ الذُّنُوبِ فِي الْإِيَّامِ الْخَالِيَةِ، وَ أَنَا أَدْعُوكَ فِي وَقْتِي هَذَا إِلَى تَوْبَةٍ تُغْسَلُ
بِهَا مَا عَلَيْكَ مِنَ الذُّنُوبِ، وَ أَدْعُوكَ إِلَى نُصْرَتِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ، فَإِنْ
أَعْطَيْنَا حَقَّنَا حَمَدَنَا اللَّهُ عَلَى ذَلِكَ وَ قَبْلِنَاهُ، وَ إِنْ مَنَعْنَا حَقَّنَا وَ رُكِبْنَا
بِالظُّلْمِ كُنْتَ مِنْ أَعْوَابِي عَلَى طَلَبِ الْحَقِّ.

“Ey Hürün oğlu! Sənin həmsəhərlilərin mənə belə bir məktub göndərüb xəbər verdilər

ki, hamılıqla mənə kömək edəcəklərinə qərar veriblər, mənim kənarımda olacaq və mənim düşmənlərimlə döyüşəcəklər. Onlar məndən yanlarına gəlməyimi istədilər, mən də gəlmişəm. Mən güman etmirəm ki, onlar əhd-peymanlarına sadıq qalsınlar, çünki onlar əmim oğlu Müslimi (Allahın rəhməti olsun ona!) və dostlarını qətlə yetirmək üçün (düşmənlərlə) həmkarlıq etdilər. Hamısı Mərcanənin oğlu Übeydullah ibn Ziyadla birləşdilər. Halbuki, İbn Ziyad məndən Yezidə beyət etməyimi tələb edir.

Sən isə ey Hürün oğlu, bunu bil ki, şübhəsiz, Allah-taala gördüyün işlər və keçmişdə etdiyin günahlar barədə səni sorğusual edəcək. Mən bu anda səndən istəyirəm ki, tövbə suyu ilə günahlarını yuyasan və səni Əhli-beyt ailəsinin ^(aleyhis-salam) köməyinə çağırıram.

Əgər haqqımızı bizə versələr, Allaha şükür edib qəbul edəcəyik. Əgər onu bizdən alsalar, zülmə bizə hakim olsalar, sən haqqı tələb etməkdə mənim yavərlərimdən olacaqsan (və hər iki halda ziyan görməyəcəksən).”

Übeydullah ibn Hürri dedi: And olsun Allaha, ey Rəsulullahın oğlu! Əgər Kufədə

sənə kömək edəcək və rəhbərliyin altında döyüşəcək insanlar olsaydı, mən düşmən qarşısında onların ən iradəlisi olardım. Amma mən Kufədə şahid idim ki, özlərini sənin davamçıların adlandıranlar Bəni-Üməyyə və qılınclarının qorxusundan öz evlərinə çəkildilər. Səni Allaha and verirəm ki, məndən bu xahişi etmə! Mən bacardığım qədər pul yardımlarımı səndən əsirgəməyəcəyəm. Bu atı məndən qəbul et. Bu atla kimin dalınca düşmüşəmsə, ona çatmışam, hansı təhlükədən qaçmışamsa oradan xilas olmuşam. Bu qılıncı da sənə təqdim edirəm, nəyi onunla vurdumsa, onu kəsd.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

يَا بَنَ الْحُرِّ! مَا جِئْنَاكَ لِفَرَسِكَ وَ سَيْفِكَ، إِنَّمَا أَتَيْنَاكَ لِنَسْأَلَكَ
 التُّصْرَةَ، فَإِنْ كُنْتَ قَدْ بَخَلْتَ عَلَيْنَا بِنَفْسِكَ فَلَا حَاجَةَ لَنَا فِي شَيْءٍ مِنْ
 مَالِكَ،... قَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَهُوَ يَقُولُ: «مَنْ
 سَمِعَ دَاعِيَةَ أَهْلِ بَيْتِي، وَ لَمْ يَنْصُرْهُمْ عَلَى حَقِّهِمْ إِلَّا أَكْبَهُ اللَّهُ عَلَى وَجْهِهِ
 فِي النَّارِ»

“Ey Hürün oğlu! Biz sənə atına, qılıncına görə gəlməmişik. Biz səndən kömək istəməyə gəlmişik. Əgər canını bizim yolumuzda əsirgəsən, sənə malına heç bir

ehtiyacımız yoxdur... Mən Allahın Rəsulundan *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* eşitmişəm ki, belə buyurardı: “Hər kəs mənim Əhli-beytimin yardım fəryadlarını eşitsə və yardımına tələsməsə, Allah-taala onu üzü üstə cəhənnəm atəşinə atar.”

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* bunu deyib ayağa qalxdı və öz silahdaşlarının yanına qayıtdı.¹

Hədislərin birində nəql olunur ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* söhbətinin sonunda Übeydullah ibn Hürre belə dedi:

فَالَا تَنْصُرُنَا فَاتَّقِ اللَّهَ أَنْ لَا تَكُونَ مِمَّنْ يُقَاتِلُنَا، فَوَاللَّهِ لَا يَسْمَعُ
وَاعَيْنَنَا أَحَدٌ ثُمَّ لَمْ يَنْصُرْنَا إِلَّا هَلَكَ

“Əgər bizə yardım etmək fikrin yoxdursa, Allahdan qorx və bizimlə döyüşənlərin sırasına qoşulma! And olsun Allaha, hər kəs bizim yardım fəryadımızı eşitsə və yardıma tələsməsə, axirəti puç olmuşdur.”

Übeydullah ibn Hürre dedi: “Xeyr, əsla belə olmayacaq, inşallah! (Mən sizin düşmənləriniz ilə həmkarlıq etməyəcəyəm!)”²

İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* yenə də bu dəyərli sözləri ilə göstərir ki, Kufə camaatına ümidi

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 130-132.

² “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 307-308 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 379.

olmasa da öz yoluna davam edir. İmam ^(əleyhis-salām) bilirdi ki, Kufə əhalisi öz dəvətinə və əhd-peymanına sadıq qalaraq onun yardımına qalxacaq qədər vəfalı deyillər. Bütün bunlarla yanaşı mübarizəsini davam etdirir, çünki onun vəzifə və proqramları başqa işlərdən ibarət idi.

Eyni zamanda, hər kəsi görəndə ona dəlil və höccəti tamamlayır, pak nəfs sahiblərini, xoşbəxt insanları və həqiqi möminləri özünə yoldaş edirdi ki, tarixi Aşura qiyamında şəhadət şərbətini içsinlər və öz pak qanları ilə İslam fidanını suvarsınlar və sonda, İslamın qatı düşmənlərinin və münafıqların üzündən pərdəni götürsünlər.

55. Dünyanın dəyərsizliyinə bu yetər...

İmam Səccaddan ^(əleyhis-salām) belə nəql olunur:

“İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) (Kərbəla yolunda) istirahət üçün otraq etdiyi hər mənzildə və hər dəfə oradan yola düşəndə Allahın böyük peyğəmbəri Yəhya ibn Zəkəriyyəni və onun öldürülməsini yad edərdi. Bir gün, o, belə buyurdu:

وَ مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ أَنْ رَأْسَ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا أُهْدِيَ إِلَى بَغِيٍّ

مِنْ بَغَايَا بَنِي إِسْرَائِيلَ

“Dünyanın Allah yanında dəyərsizliyi üçün bu yetər ki, Yəhya ibn Zəkəriyyənin başını Bəni-İsrail zinakarlarından birinə hədiyyə apardılar.”¹

Digər bir rəvayətdə İmam (əleyhis-salam) bu məsələyə belə aydınlıq gətirir:

إِنَّ امْرَأَةَ مَلِكِ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَبُرَتْ وَ أَرَادَتْ أَنْ تُزَوِّجَ بِنْتَهَا مِنْهُ
لِلْمَلِكِ، فَاسْتَشَارَ الْمَلِكُ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا فَنَهَاهُ عَنْ ذَلِكَ، فَعَرَفَتْ
الْمَرْأَةُ ذَلِكَ وَ زَيْنَتْ بِنْتَهَا وَ بَعَثَتْهَا إِلَى الْمَلِكِ فَذَهَبَتْ وَ لَعِبَتْ بَيْنَ
يَدَيْهِ، فَقَالَ لَهَا الْمَلِكُ: مَا حَاجَتُكَ؟

قَالَتْ: رَأْسُ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا.

فَقَالَ الْمَلِكُ: يَا بَنِيَّةُ حَاجَةٌ غَيْرَ هَذِهِ.

قَالَتْ: مَا أُرِيدُ غَيْرَهُ... فَقَتَلَهُ، ثُمَّ بَعَثَ بِرَأْسِهِ إِلَيْهَا فِي طَشْتٍ مِنْ
ذَهَبٍ، فَأَمَرَتْ الْأَرْضُ فَأَخَذَتْهَا، وَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ بُحْتًا نُصَّرَ.

“Bəni-İsrail padşahının arvadı qocalmışdı. O, öz qızını padşaha ərə vermək fikrinə düşmüşdü. Padşah Yəhya ibn Zəkəriyyə ilə bu haqda məsləhətləşdi. Həzrət Yəhya (əleyhis-salam) onu bu işdən çəkirdi.

Padşahın arvadı bu hadisədən xəbər tutub qızını bəzədi və padşahın yanına göndərdi.

¹ İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 92. “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 89.

Qız padşahın yanına gedib öz işvəsi, naz-qəmzəsi ilə onun aqlını başından çıxardı.

Padşah:

–(Vüsalına çatmağım üçün) nə istəyirsən?

Qız:

–Yəhya ibn Zəkəriyyənin başını.

–Qızım, başqa bir şey istə!

–Başqa bir şey istəmirəm!

...O, bu söhbətdən sonra Həzrət Yəhyanı ^(əleyhis-salām) qətlə yetirib mübarək başını qızıl teştə qoyub qızın yanına göndərdi.

(Hadisədən çox keçməmişdi ki, yer o qızı uddu və Buhtunnəssar (Nəbukadnəzar) onlara hakim kəsildi.¹

Yəhyanın başı dəfn olunan yerdən daim qan qaynayırdı. Bu qan, Buxtunnəssarın Bəni-İsrail zalımlarının böyük bir dəstəsini qətlə yetirənə qədər axmağa davam etdi.

Bu rəvayətin sonunda İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) övladı İmam Səccada ^(əleyhis-salām) belə buyurdu:

يا وَلَدِي يَا عَلِيُّ وَاللَّهِ لَا يَسْكُنُ دَمِي حَتَّى يَبْعَثَ اللَّهُ الْمَهْدِيَّ

فَيَقْتُلَ عَلِيَّ دَمِي مِنَ الْمُنَافِقِينَ الْكُفْرَةَ الْفَسَقَةَ سَبْعِينَ أَلْفًا

¹ İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 92. “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 89.

“Oğlum, ey Əli! Allaha and olsun! Mənim qanım, Allah-taala (övladım) Məhdini göndərib kafir və günahkar münafiqlərdən 70 min nəfərini mənim qanıma görə qətlə yetirənə qədər sakitləşməz!”¹

İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* Kərbəla istiqamətindəki qısa və dolğun nitqləri bir-birindən dəyərlı, zəngın və maraqlıdır.

İmamın *(əleyhis-salam)* həzrət Yəhyanın *(əleyhis-salam)* başına gələnleri önə çəkməsində məqsədi bu idi ki, zülmkar, qəddar və şəhvətpərəst hakimlər onu paklıq, təqva, pislik və şəhvətpərəstliklə mübarizədə təqsirləndirib şəhid edəcəklər və kəsilmiş başını bir napakın övladı üçün hədiyyə aparacaqlar. Bu da İmamın *(əleyhis-salam)* öz şəhadətinin necə baş verəcəyini təfsilatı ilə bilməsindən xəbər verir. O həzrət, vəziyyəti silahdaşlarına, dostlarına və övladlarına izah edirdi ki, bu şücaətli insanları son damla qanlarına kimi mübarizəyə və fədakarlığa hazırlasın.

“Mənim qanım, Allah-taala (övladım) Məhdini göndərib kafir və günahkar münafiqlərdən 70 min nəfərini mənim

¹ İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 92. və “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 89.

qanıma görə qətlə yetirənə qədər sakitləşməz!” – cümləsi tarix boyu Hüseyini aşuraların davam edəcəyinə dolğun bir işarədir. Biz günümüzdə də bunun şahidiyik.

Allah, onun Rəsulu və övliyaları ^(əleyhissəlam) doğru buyurmuşdur.

56. Sonuncu dayanacaq

İmam Hüseyin ^(əleyhissəlam) hicri-qəməri təqvimi ilə 61-ci ildə, məhərrəm ayının 2-də öz silahdaşları ilə birlikdə Kərbəla torpağına ayaq qoydu. O, əvvəlcə dostlarına üz tutub buyurdu:

النَّاسُ عِبِيدُ الدُّنْيَا وَ الدِّينُ لِعِيقِ عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ، يَحُوطُونَهُ مَا دَرَّتْ
مَعَايِشُهُمْ، فَإِذَا مُحِّصُوا بِالْبَلَاءِ قَلَّ الدِّيَانُونَ.

“İnsanlar dünyanın kölələdir. Din onların yalnız dillərindədir. Onun vasitəsilə yaşayışlarını keçirirlər. Bəla və imtahan gələndə isə dindarların sayı azalır.”

Sonra soruşdu: “Bura Kərbəladırmı?”

Bəli, ey peyğəmbər övladı! – deyə cavab verdilər.

Həzrət buyurdu:

هَذَا مَوْضِعُ كَرْبٍ وَ بَلَاءٍ، هَهُنَا مَنَاخُ رِكَابِنَا، وَ مَحَطُّ رِحَالِنَا، وَ
مَقْتَلُ رِجَالِنَا، وَ مَسْفَكُ دِمَائِنَا

“Bura qəm və bəla (müşküllər və imtahan) diyarıdır. Bura dövələrimizin yatan yeridir. Bura karvanımızın otaq yeridir. Bura kişilərimizin şəhadət yeri və qanımızın tökülən yeridir.¹

Daha sonra İmamın *(əleyhis-salam)* səhabələri atlarından endilər. Hürri də öz min nəfərlik qoşunu ilə İmamın digər tərəfində düşərgə saldı. O, Abdullah ibn Ziyada məktub yazdı və məktubda İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Kərbəlaya daxil olmasını xəbər verdi.

Başqa bir hədisdə isə belə oxuyuruq:

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* soruşdu: Buranın adı nədir?

Cavab verdilər: Kərbəla!

İmam *(əleyhis-salam)* buyurdu:

ذاتُ كَرْبٍ وَ بَلَاءٍ، وَ لَقَدْ مَرَّ أَبِي بِهَذَا الْمَكَانِ عِنْدَ مَسِيرِهِ إِلَى
صِفِّينَ، وَ أَنَا مَعَهُ، فَوَقَفَ، فَسَأَلَ عَنْهُ، فَأُخْبِرَ بِاسْمِهِ، فَقَالَ: «هَاهُنَا
مَحَطُّ رِكَابِهِمْ، وَ هَاهُنَا مِهْرَاقُ دِمَائِهِمْ»، فَسُئِلَ عَن ذَٰلِكَ، فَقَالَ: «ثِقَلُ
لِالِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ، يَنْزِلُونَ هَاهُنَا.

“Qəm və çətinlik yeridir. Atam (Əmirəl-möminin *(əleyhis-salam)*) Siffeyn döyüşünə gedərkən

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 237 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 383.

buradan keçirdi. Məndə onunla idim. Bura çatanda ayaq saxladı və buranın adını soruşdu. Adını eşidəndə dedi: “Bura onların karvanının dayandığı yerdir, pak qanlarının axdığı yerdir.”

Ətrafdakılar kimdən söz açdığını soruşdular.

Dedi: “Burada otraq edib dayanacaq Məhəmməd əhli-beytinin (əleyhis-salam) başına gələcək ağır hadisədən!”

Daha sonra İmam Hüseyin (əleyhis-salam) torpaqdan bir ovuc götürüb iylədi və dedi:

هَذِهِ وَاللَّهِ هِيَ الْأَرْضُ الَّتِي أَخْبَرَ بِهَا جِبْرَائِيلُ رَسُولَ اللَّهِ أَنِّي أُقْتَلُ فِيهَا، أَخْبَرْتَنِي أُمُّ سَلَمَةَ

“And olsun Allaha! Bu həmin torpaqdır ki, Cəbrail Allahın peyğəmbərinə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) mənim orada şəhid olacağımı xəbər verib. Bunu mənə Ümmü-Sələmə (Peyğəmbərin həyat yoldaşı) xəbər verib.”

Sonra İmam Hüseyin (əleyhis-salam) Ümmü-Sələmənin sözlərini belə nəql etdi:

“Bir gün Cəbrail (əleyhis-salam) Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) yanında idi. Sən də (ey Hüseyin) mənim yanımda idin. Sən ağlamağa başladığında, Peyğəmbər, “Övladımı sərbəst burax!” – deyə mənə tapşırıq verdi. Mən də

səni sərbəst buraxdım. Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)
səni qucağına aldı və dizi üstündə əyləşdirdi.

Cəbrail (əleyhis-səlam) Peyğəmbərdən (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)
soruşdu:

–Hüseyni sevirsən?

–Bəli!

فَإِنَّ أُمَّتَكَ سَتَقْتُلُهُ، وَإِنْ شِئْتَ أُرَيْتَكَ تُرْبَةَ أَرْضِهِ الَّتِي يُقْتَلُ فِيهَا

–Sənin ümmətin onu öldürəcək. İstəyirsən
onun şəhid olacağı torpağı sənə göstərim?

–Bəli!

Elə bu vaxt Cəbrail qanadlarını yerə açdı
və həmin torpağı Peyğəmbərə göstərdi.¹

Əbu Muxnəf öz “Məqtəl” kitabında
Kəlbidən nəql edir: İmam Hüseyn və Hürri öz
qoşunları ilə gedirdilər və çərşənbə günü
Kərbəla torpağına çatdılar. Birdən İmam
Hüseynin (əleyhis-səlam) atı dayandı və yerindən
tərpənmədi. İmam (əleyhis-səlam) atından düşüb başqa
ata mindi. O at da addım belə atmadı. İmam
(əleyhis-səlam) atını bir neçə dəfə dəyişdi. Amma onların
heç bir hərəkət etmək istəmədi.

İmam (əleyhis-səlam) bu əsrarəngiz hadisəni görüb
“Bura haradır?” – deyə soruşdu.

¹ “Məcməuz-zəvaid”, c. 9, səh. 192.

–Qaziriyyədir, – deyə cavab verdilər.

–Bura daha nə deyirlər?

–Neynəva!

–Daha necə adlandırırlar? – deyə soruşmağa davam etdi.

–Şatil-Furat (Fərat sahili) – deyə cavab verdilər.

–Başqa adı da var?

–Kərbəla, – deyə cavab verdilər.

İmam Hüseyin dərindən ah çəkib buyurdu:

أَرْضُ كَرْبٍ وَ بَلَاءٍ

“Ərzu kərbin və bəlain – qəm və bəla torpağı!”

قِفُوا وَ لَا تَرْحَلُوا مِنْهَا، فَهَاهُنَا وَاللَّهِ مَنَاخُ رِكَابِنَا، وَ هَاهُنَا وَاللَّهِ
سَفْكُ دِمَائِنَا، وَ هَاهُنَا وَاللَّهِ هَتِكُ حَرِيمِنَا، وَ هَاهُنَا وَاللَّهِ قَتْلُ رِجَالِنَا، وَ
هَاهُنَا وَاللَّهِ ذَبْحُ أَطْفَالِنَا، وَ هَاهُنَا وَاللَّهِ تَزَارُ قُبُورُنَا، وَ بِهَذِهِ الثَّرْبَةِ وَعَدَنِي
جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ وَ لَا خُلْفَ لِقَوْلِهِ

“Burada dayanın və köç etməyin! Allaha and olsun ki, dövələrimizin yatdığı yer, qanımızın töküləcəyi yer buradır. Allaha and olsun ki, bura bizim xüsusi hərimimizə hörmətsizlik olunan, kişilərimizin öldürülən və uşaqlarımızın başı kəsilən yerdir. And olsun Allaha ki, bura bizim qəbirlərimizin ziyarət olunacağı yerdir. Babam Rəsulullah

mənə bu torpağı vəd edib və onun sözündə xəta və yanlışlıq olmaz!”¹

Kərbəla torpağı İslam ölkəsinin xatirələrlə zəngin torpaqlarındandır. Bu torpaq igidliklər, qəhrəmanlıqlar, fədakarlıqlar diyarı, hədəf uğrunda polad kimi mübarizə yeridir.

Kərbəla adı İmam Hüseyinə *(əleyhis-salām)* tamamilə tanış idi, çünki İslam peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* öz zamanında bu haqda xəbər vermişdi. Rəvayətə əsasən Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bu xəbəri Cəbraildən – İlahinin vəhyi əmanət etdiyi mələkdən eşitmişdi. Eşitmişdi ki, övladın Hüseyini bu torpaqda şəhid edəcəklər. (Bu şəhadətin təsir dalğası tarixi öz təsiri altına alacaq.)

Hətta Əmirəl-möminin Əli *(əleyhis-salām)* rəvayətə görə oradan keçəndə bu torpaqda baş verəcək hadisələri öz gözü ilə görmüş, orada namaz qılmış və Hüseyini daha çox möhkəm olmağa çağırmışdı.

Bu baxımdan İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* bu vəd olunmuş torpağa catanda göstəriş verdi ki, yükləri boşaltsınlar, çadırları qursunlar.

¹ “Nasixut-təvarix”, c. 2, səh. 168 və “İsbatul-huda”, c. 5, səh. 202.

Buyurdu ki, sözügedən dayanacaq və sonuncu mənzilimiz buradır!

57. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Übeydullahın qasidi ilə hörmətlə davranışı

İbn Ziyad İmama ^(əleyhis-salam) bu məzmununda bir məktub yazdı:

“Ey Hüseyin! Kərbəlaya gəlmək xəbərin mənə çatıb. Möminlərin əmiri – Yezid – mənə yazıb ki, səni öldürüb mehriban və hər şeyi bilən Allaha qovuşdurana, yaxud da mən və Yezid ibn Müaviyənin fərmanına boyun əyənlə qədər başımı yastığa qoymayım və doyunca yemək yeməyim!”

Məktub İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) çatanda onu oxuyub kənara tulladı və dedi:

لا أَفْلَحَ قَوْمٌ آثَرُوا مَرْضَاةَ أَنْفُسِهِمْ عَلَى مَرْضَاةِ الْخَالِقِ

“Öz razılıqlarını Allahın razılığından üstün tutanlar heç vaxt xilas olmazlar!”

Übeydullahın qasidi soruşdu:

–Ey Əba Əbdillah! Məktubun cavabı nə oldu?

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

مَا لَهُ عِنْدِي جَوَابٌ؛ لِأَنَّهُ قَدْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ

–Bu məktuba cavabım yoxdur, çünki Übeydullah Allahın əzabına layiq olub.

Qasid Übeydullahın yanına qayıtdı. Baş verənləri ona danışdıqda, İbn Ziyadın halı çox dəyişdi. (Amma cavabı yox idi.)¹

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu qısa və dolğun sözləri ilə göstərdi ki, Allahın razılığını günahkar və üsyançı bəndələrin razılığına satan insanlarla heç bir sazişi olmayacaq. Belə insanlardan olan İbn Ziyad kimilərin məktubu cavaba layiq deyil, canı təhlükədə də olsa belə, onu oxuyar və kənara tullayar.

58. Sükut etmək günahdır

Nəhayət, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bir tərəfdə, Hürri ibn Yezid isə min döyüşçü ilə digər tərəfdə düşərgə saldı.

Daha sonra İmam ^(əleyhis-salam) kağız-qələm istədi və əqidələrinə sadıq qalmış Kufə böyüklərinə, həqiqətdə isə bütün Kufə əhalisinə belə bir məktub yazdı:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مِنَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ إِلَى سُلَيْمَانَ بْنِ
صُرْدٍ، وَالْمُسَيَّبِ بْنِ نَجْبَةَ، وَرُفَاعَةَ بْنِ شَدَّادٍ، وَعَبْدَ اللَّهِ بْنِ وَالٍ، وَ
جَمَاعَةَ الْمُؤْمِنِينَ، أَمَّا بَعْدُ: فَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وآلِهِ قَدْ قَالَ فِي حَيَاتِهِ: «مَنْ رَأَى سُلْطَانًا جَائِرًا مُسْتَحِلًّا لِحُرْمِ اللَّهِ،

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 150-151; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 239 və "Biharul-ənvār", c. 44, səh. 383. (azacıq fərqlə)

ناكثاً لِعَهْدِ اللَّهِ، مُخَالِفاً لِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ، يَعْمَلُ فِي عِبَادِ اللَّهِ بِالْأَثْمِ وَ
 الْعُدْوَانِ ثُمَّ لَمْ يُغَيِّرْ بِقَوْلٍ وَ لَا فِعْلٍ، كَانَ حَقِيقاً عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ
 مَدْخِلَهُ». وَ قَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ قَدْ لَزِمُوا طَاعَةَ الشَّيْطَانِ، وَ
 تَوَلَّوْا عَنِ طَاعَةِ الرَّحْمَنِ، وَ أَظْهَرُوا الْفَسَادَ، وَ عَطَلُوا الْحُدُودَ وَاسْتَأْثَرُوا
 بِالْفِئَةِ، وَ أَحَلُّوا حَرَامَ اللَّهِ، وَ حَرَّمُوا حَلَالَهُ، وَ إِنِّي أَحَقُّ بِهَذَا الْأَمْرِ
 لِقَرَابَتِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ.

وَ قَدْ أَتَنِي كُتُبُكُمْ، وَ قَدْ قَدِمْتَ عَلَيَّ رُسُلُكُمْ بِيَعْتِكُمْ أَنْتُمْ لَا
 تُسَلِّمُونِي وَ لَا تَخَذُلُونِي، فَإِنْ وَفَيْتُمْ لِي بِيَعْتِكُمْ فَقَدْ أَصَبْتُمْ حَظَّكُمْ وَ
 رُشْدَكُمْ، وَ نَفْسِي مَعَ أَنْفُسِكُمْ، وَ أَهْلِي وَ وَادِي مَعَ أَهْلِيكُمْ وَ
 أَوْلَادِكُمْ، فَلَكُمْ بِي أُسْوَةٌ، وَ إِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَ نَقَضْتُمْ عَهْدَكُمْ، وَ خَلَعْتُمْ
 بِيَعْتَكُمْ فَلَعَمْرِي مَا هِيَ مِنْكُمْ بِنُكْرٍ، لَقَدْ فَعَلْتُمُوهَا بِأبي وَ أَخِي وَابْنِ
 عَمِّي! وَ الْمَغْرُورُ مَنْ اغْتَرَّ بِكُمْ، فَحَظُّكُمْ أَخْطَأْتُمْ، وَ نَصِيْبُكُمْ ضَيَّعْتُمْ
 (فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ) وَ سَيُغْنِي اللَّهُ عَنْكُمْ، وَ السَّلَامُ.

“Bağışlayan və mehriban Allahın adı ilə.

Hüseyn ibn Əlidən <sup>(əleyhi-
səlam)</sup> Süleyman ibn
 Surədə, Müsəyyib ibn Nəcəbəyə, Rufaə ibn
 Şəddada, Abdullah ibn Vala və bütün
 möminlərə!

Hamınız bilirsiniz ki, Həzrət peyğəmbər
<sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> həyatı zamanında buyurmuşdur: “Hər
 kəs zülmkar, Allahın haramını halal sayan,
 Allahla əhdini sındıran, Allah Rəsulunun

sünnəsinə zidd çıxan və Allah bəndələri ilə zülmə davranan sultanı görsə, amma onunla sözlə və əməllə mübarizəyə qalxmasa, layiqdir ki, Allah-taala onu zalım sultanın yerinə (cəhənnəmə) atsın.”

Bilirsiniz ki, bu dəstə (Bəni-Üməyyə) şeytana itətdə sadıq qalmış və Allaha itətdən boyun qaçırmışlar. Onlar fəsadı aşkara çıxarmış və Allahın hüduqlarını tərketmişlər. Onlar müsəlmanların beytul-malını öz əllərinə keçirmiş, Allahın haramını halal və halalını haram saymışlar. Mənim, Allahın Rəsulunun övladı olduğuma görə bu vəziyyəti dəyişmək üçün qiyam etməyə hamıdan çox haqqım var.

Digər tərəfdən də sizin məktublarınız əlimə çatıb. Sizin göndərdiyiniz adamlar sizin beyət xəbərinizlə mənim yanıma gəldilər. (Onlar dedilər:) Siz mənimlə əhd-peyman bağlamısınız ki, məni düşmən qarşısında tənha qoymayacaq və yolun sonuna çatmamış mənə arxa çevirməyəcəksiniz.

İndi əgər öz əhd-peymanınıza sadıq qalmısınızsa, kamalınıza nail olmuşunuzsa, mən sizin yanınızda və ailəm də sizin

ailənizin yanında olacaq. Mən sizin üçün nümunə və rəhbər olacağam.

Əgər belə etməsəniz, əhd-peymanınıza vəfalı qalmasanız və mənə etdiyiniz beyəti sındırsanız, canıma and olsun, sizin bu rəftarınız təəccüb doğurmayacaq. Çünki siz atamla, qardaşımla və əmim oğlu (Müslim) ilə də belə davranmışsınız. Sizin yalanınıza uyan şəxs aldanmışdır. Belə olduqda səadətinizi əldən vermiş və nəsibinizi zay etmişsiniz. “Hər kəs əhdini sındırsa, öz zərərinə sındırıb!” Allah-taala tezliklə məni sizdən ehtiyacsız edəcək. Vəssəlam!”¹

İmam ^(əleyhis-)_(salam) məktubu möhürlədi, sonra büküb Qeys ibn Müsəhhər Seydaviyə verdi ki, Kufə camaatına çatdırsın.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) Qeysin ölüm xəbərini eşidəndə göz yaşları axıtdı və dedi:

اللَّهُمَّ اجْعَلْ لَنَا وَ لِشِيعَتِنَا عِنْدَكَ مَنْزِلًا كَرِيمًا، وَ اجْمَعْ بَيْنَنَا وَ

بَيْنَهُمْ فِي مُسْتَقَرٍّ مِنْ رَحْمَتِكَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

“İlahi! Bizə və bizim şüələrimizə öz yanında yüksək məqam ver və bizi onlarla öz

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 143-145; Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 234-235 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 381-382.

rəhmətinin sayəsinə topla ki, sən hər bir işə qadirsən.”¹

İmam *(əleyhis-salam)* Kufə əhalisinə, xüsusilə də onların başçı və böyüklərinə yazdığı bu məktubla bir dəfə də höccət və dəlili onlara tamamlayır. Bir tərəfdən şeytanın ordusuna, fəsad və küfr rəhbərlərinə qarşı qiyamda onların ağır vəzifəsinə aydınlıq gətirir, digər tərəfdən də öz amalının müdafiəsi uğrunda onların kəsdiyi əhd-peymanı yada salır.

Maraqlıdır ki, öz qiyam və mübarizəsini əsla onların qiyamına bağlamır, mübarizəyə olan əzmini son nəfəsinə qədər Allaha təvəkkülü ilə aşkar edir.

Bu məktub bir daha da İmamın *(əleyhis-salam)* Aşura qiyamındakı hədəfini aşkara çıxarır. Bu hədəflər nə hakimiyyət istəyidir, nə də vəzifə arzusu. Bu hədəflər yalnız şəhvətpərəstlər, inhisarçılar, zülmkarlar və ilahi dəyərləri ayaqlar altına alanlara qarşıdır və yalnız Allahın razılığını cəlb etmək üçündür.

59. Belə bir ölüm nə qədər gözəldir!

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 147, “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 382.

(Çox keçmədi ki, Ömər ibn Səd böyük bir qoşunla Kərbəlaya çatdı və İmamın ^(əleyhis-salam) kiçik ordusu ilə üz-üzə dayandı.)

Ömər ibn Sədin qasidi İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) hüzuruna gəldi, salam verib onun məktubunu İmama təqdim etdi və dedi:

–Mənim ağam! Bizim diyara niyə gəlmisən?

İmam ^(əleyhis-salam) onun cavabında buyurdu:

كَتَبَ إِلَى أَهْلِ مِصْرِكُمْ هَذَا أَنْ أَقْدِمَ، فَأَمَّا إِذْ كَرِهُونِي فَأَنَا أَنْصَرِفُ

عَنْهُمْ!

“Sizin şəhərin əhalisi məktub yazaraq məni dəvət etmişlər. Əgər mənim gəlməyimdən narahatsınızsa, qayıdaram.”¹

Xarəzmi belə nəql edir: “İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Ömər ibn Sədin qasidinə belə cavab verdi:

يا هذا بَلَغَ صَاحِبِكَ عَنِّي إِنِّي لَمْ أَرِدْ هَذَا الْبَلَدَ، وَ لَكِنْ كَتَبَ إِلَيَّ
أَهْلُ مِصْرِكُمْ هَذَا أَنْ آتِيَهُمْ فَيُبَايِعُونِي وَ يَمْنَعُونِي وَ يَنْصُرُونِي وَ لَا
يَخَذُلُونِي فَإِنْ كَرِهُونِي أَنْصَرِفْتُ عَنْهُمْ مِنْ حَيْثُ جِئْتُ

“Mənim tərəfimdən əmirinə de ki, mən öz başıma bu diyara gəlməmişəm. Bu diyarın

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 311; Mufid, “İrşad”, səh. 435 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 384.

əhalisi məni bura çağırmışdır ki, mənə beyət etsinlər, məni düşmənlərimdən qorusunlar, mənə kömək etsinlər. Əgər məni istəmirsinizsə, haradan gəlmişəmsə, oraya da qayıdaram.”¹

Ömər ibn Sədin qasidi qayıdıb onu məsələdən agah etdikdə, İbn Səd dedi: “Ümidvaram, Allah-taala məni Hüseyinlə müharibədən azad etsin!”

Sonra o, İmamın istəyini İbn Ziyada çatdırdı. O isə cavabında belə yazdı: “Hüseyin ibn Əlidən istə ki, özü və bütün dostları Yezidə beyət etsinlər. Belə etsə mən öz fikrimi yazacağam...!”

İbn Ziyadın məktubu İbn Sədin əlinə çatanda belə dedi: “Güman edirəm ki, Übeydullah ibn Ziyad sülh və sabitlik istəmir.”

Ömər ibn Səd Übeydullah ibn Ziyadın məktubunu İmama ^(əleyhis-) ^(salam) göndərirdi.

İmam ^(əleyhis-) ^(salam) buyurdu:

لا أُجِيبُ ابْنَ زِيَادَ بِذَلِكَ أَبَدًا، فَهَلْ هُوَ إِلَّا الْمَوْتُ، فَمَرْحَبًا بِهِ

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 1, səh. 241.

“Mən İbn Ziyadın bu məktubuna heç vaxt cavab vermərəm. Bunu ölümdən yuxarı bir sonluğu ola bilərmi? Belə ölümə eşq olsun!”¹

60. Səninlə danışmaq istəyirəm

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Ömər ibn Sədin yanına qasid göndərdi ki, axşam səninlə iki qoşunun arasındakı yerdə görüşmək istəyirəm. Axşam düşəndə İbn Səd iyirmi nəfər döyüşçü ilə İmam Hüseyin də ^(əleyhis-salam) iyirmi nəfər silahdaşı ilə görüş yerinə gəldilər.

İmam ^(əleyhis-salam) öz silahdaşlarına uzaqlaşmaq əmri verdi. Yalnız qardaşı Abbası və oğlu Əli Əkbəri yanında saxladı. İbn Səd də oğlu Həfs və nökrindən başqa hamıya uzaqlaşmağı tapşırırdı.

Əvvəlcə İmam ^(əleyhis-salam) sözə başlayıb dedi:

وَيْلَكَ يَا بَنَ سَعْدٍ أَمَا تَتَّقِي اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ مَعَادُكَ؟ أَتُفَاتِلُنِي وَ أَنَا
ابْنُ مَنْ عَلِمْتَ؟ ذَرْ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ وَ كُنْ مَعِي، فَإِنَّهُ أَقْرَبُ لَكَ إِلَى اللَّهِ
تَعَالَى

–Ey İbn Səd, vay olsun sənə. Sən sonda yanına qayıdacağın Allahdan qorxmursan? Mənimlə döyüşə gəlmisən, mənim kimin

¹ “əxbarut-təval”, səh. 253.

oğlu olduğumu bilirsən? Bu camaatı burax və mənimlə ol. Bu, sənin Allaha yaxınlaşmağına səbəb olacaq.

İbn Səd dedi:

–Əgər bu camaatdan ayrılısam, qorxuram ki, evimi yıxsınlar.

أَنَا أَبْنِيهَا لَكَ

–Mən onu sənin üçün tikərəm!

–Mən qorxuram ki, əmlakımı müsadirə etsinlər!

أَنَا أَخْلِفُ عَلَيْكَ خَيْرًا مِنْ مَالِي بِالْحِجَازِ

–Mən Hicazdakı öz malımdan ondan da yaxşısını sənə verərəm!

–Mən ailəm üçün qorxuram. (Qorxuram ki, İbn Ziyadın onlara qəzəbi tutar və onların hamısını qılıncdan keçirər.)

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) başa düşdü ki, İbn Səd öz fikrindən vaz keçmək istəmir, sükut etdi, artıq cavab vermədi və üzünü ondan çevirdi. İmam ^(əleyhis-salam) ayağa qalxarkən belə dedi:

مَالِكَ، ذَبْحَكَ اللَّهُ عَلَى فِرَاشِكَ عَاجِلًا، وَ لَا غَفَرَ لَكَ يَوْمَ

حَشْرِكَ، فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَرْجُوا أَلَّا تَأْكُلَ مِنْ بُرِّ الْعِرَاقِ إِلَّا يَسِيرًا

“Sənə nə olub? Allah tezliklə yatağında canını alacaq və səni axirət günü bağışlamayacaq. Ümidim budur ki, İraq

buğdasından cüzi miqdardan başqa heç nə yeyə bilməyəsın!”

İbn Səd də istehza ilə cavab verdi:

وَ فِي الشَّعِيرِ كِفَايَةٌ عَنِ الْبُرِّ

“İraqın arpası mənə kifayət edər.”¹

İmam ^(əleyhis-)_(salam) hər addım başı dəlilləri tamamlayırdı ki, heç kəs sabah xəbərsizlik iddiası ilə çıxış etməsin. Maraqlısı budur ki, düşmən qoşununun sərkərdəsi də üstü örtülü İmamın ^(əleyhis-)_(salam) haqq olmasını və onun düşmənlərinin nahaqq olmasını təsdiq edir. Onun üzrü təkçə onların qəddarlığı və rəhimsizliyindən qorxmasıdır. Bu etiraf da öz növbəsində təəccüblüdür.

Digər tərəfdən İmamın ^(əleyhis-)_(salam) bütün cəhdləri müharibə atəşini söndürmək idi. Düşmən isə əksinə bu odu qızıqdırmaq üçün bütün cəhdlərindən istifadə edirdi. Düşmən başa düşmürdü ki, axırda bu odun şölələri Bəni-Üməyyənin hakimiyyət etdiyi bütün ölkəni bürüyəcək.

61. Mən məhbubla razü-niyaz etməyi sevirəm

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 164-166 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 388-389.

Məsələnin dinc yolla həll etmək cəhdləri nəticəsiz qalanda və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) heç bir vəchlə təslim olmadığını görəndə Ömər ibn Səd məcburi beyət almaq, yaxud da İmamı və silahdaşlarını qətlə yetirmək üçün Tasua günü hücum fərmanı verdi. Bu fərmanla minlərlə süvari və piyada qoşun İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) düşərgəsinə tərəf hərəkətə keçdi. Onların hay-küy səsləri Kərbəla çölünü bürüdü və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) döyüşçülərinin qulağına çatdı.

Həzrət Abbas ibn Əli ^(əleyhis-salam) İmamın ^(əleyhis-salam) hüzuruna çatıb dedi: “Qardaş! Düşmən bizə tərəf hərəkət edir.”

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) ayağa qalxıb dedi:

يا عَبَّاسُ! ارْكَبْ بِنَفْسِي أَنْتَ . يَا أَخِي . حَتَّى تَلْقَاهُمْ فَتَقُولَ لَهُمْ:

ما لَكُمْ؟ وَ ما بَدَا لَكُمْ؟ وَ تَسْأَلُهُمْ عَمَّا جَاءَ بِهِمْ؟

“Abbas, canım sənə qurban, atına min, onlara tərəf sür və soruş ki, fikirləri nədir? Nə baş verib? Soruş ki, onlara təzə nə əmr verilib?

Bəni-Haşimin qəməri Abbas iyirmi süvari ilə düşməne tərəf çapdı. Onların arasında Züheyir ibn Qeyn və Həbib ibn Məzahir də var idi. Həzrət Abbas ^(əleyhis-salam) onlardan:

–Sizə nə olub, nə istəyirsiniz? – deyə soruşdu.

–Əmirdən yenicə belə bir fərmanı bizə çatıb ki, sizə deyək ki, ya əmirin hökmünü qəbul etməlisiniz (kamil şəkildə ona təslim olmalısınız), ya da döyüşə hazır olmalısınız.

–Tələsməyin, mən (qardaşım) Əbu Əbdullahın ^(aleyhis-salam) yanına gedib sizin sözlərinizi ona çatdırım.

Onları qəbul edib dedilər: “Bizim sözümüzü Əbu Əbdullaha yetir və cavabını bizə çatdır.”

Abbas ^(aleyhis-salam) təkbaşına İmamın ^(aleyhis-salam) yanına qayıdıb hadisəni ona danışdı. Silahdaşları (düşmən ordusu bərabərində) onu gözləməkdə idi. Onlar İbn Sədin döyüşçülərinə nəsihət verməklə məşğul idilər.

Abbas ^(aleyhis-salam) İbn Sədin fərmanını İmama ^(aleyhis-salam) çatdırdı. İmam ^(aleyhis-salam) qardaşına belə xitab etdi:

ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَنْ تُؤَخِّرَهُمْ إِلَىٰ غُدُوَّةٍ وَ تَدْفَعَهُمْ عَنَّا
الْعَشِيَّةَ لَعَلَّنَا نُصَلِّيَ لِرَبِّنَا اللَّيْلَةَ وَ نَدْعُوهُ وَ نَسْتَغْفِرُهُ، فَهُوَ يَعْلَمُ أَنِّي
كُنْتُ أَحَبُّ الصَّلَاةِ لَهُ وَ تِلَاوَةَ كِتَابِهِ وَ كَثْرَةَ الدُّعَاءِ وَ الْأَسْتِغْفَارِ

“Onların yanına qayıt, mümkün olsa onlardan istə ki, döyüşü sabah dan yeri

sökülənə qədər təxirə salsınlar. Bircə bu gecəni möhlət al ki, bu gecə Allah dərğahına namaz qılıb, minacat və istiğfar edim. Allah bilir ki, mən ona namaz qılmağı, kitabını (Qurani) oxumağı, çoxlu-çoxlu dua və istiğfar etməyi sevirəm.”

Abbas ^(əleyhis-)_(salām) atına minib düşməne sarı çapdı, qoşunla üz-üzə dayanıb onlara xitab etdi:

–Ey camaat, Əbu Əbdullah ^(əleyhis-)_(salām) bu gecəni sizdən möhlət istəyir.

Bu sözlərdən sonra Ömər ibn Sədin qoşununda sakitlik pozuldu və müzakirə başlandı. Əmr ibn Həccac Zubeydi belə dedi: “Subhanəllah, Allaha and olsun, əgər bunlar Deyləm camaatından (kafirlərdən) olsaydılar və səndən belə bir xahiş etsəydilər, qəbul etməyin layiqli olardı.”

Qeys ibn Əşəs dedi: “Onların istəyini qəbul et. Canıma and olsun, onlar beyət etməyəcəklər və sabah səninlə döyüşəcəklər.”

İbn Səd dedi: “Allaha and olsun, əgər belə edəcəklərini bilsəydim əsla onlara möhlət verməzdim!”

Əli ibn Hüseyndən ^(əleyhis-)_(salām) nəql olunan hədisdə həzrət buyurur: “Ömər ibn Sədin

qasidi səsi bizə çatacaq qədər yaxına gəlib səsləndi: “Sizə sabaha qədər möhlət veririk. Əgər təslim olsanız, sizi Übeydullah ibn Ziyadın yanına aparacağıq, yox əgər boyun qaçırsanız, sizdən əl çəkməyəcəyik.”¹

Beləcə, Kərbəlada iki qoşun üz-üzə dayandı. Onlardan biri Adəmin ən pak və ən xalis sülaləsi, digəri isə şeytanın ən xəbis və ən murdar yardımçıları idi. Qoşunun biri bu gecəni ömrünün son saatlarında Allahın hüzurunda tək qalmaq, dua və minacət etməklə özlərini ən gözəl şəkildə Allahın görüşünə hazırlamaq üçün möhlət istəyir, digəri isə Allahın ən böyük peyğəmbərinin yadigarı olan bir şəxsiyyətin qarşısında alçaqlıq, rəzalət və irticanın son nümunəsini nümayiş etdirməyə tələsirdi.

Kərbəla səhnəsi bu cəhətdən misilsiz idi.

Əsrarəngiz bir gecə idi. Həzrətin dualarından ilham almış yavərlərinin kövrək minacat səsləri Kərbəla çölünü doldurmuşdu. Sanki bu səslər ilahi ərşin mələklərinin hənirtisi, ya da cənnət mühafizlərinin təsbih

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 315-316 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 391-392. (azacıq fərqlə)

pıçılıtları idi. Bu füsunkar mənəvi anlarda ürəklər şəhadət eşqi ilə çırpınır, danın sökül-məsini səbirsizliklə gözləyirdi.

62. İmam Hüseyin ^(əleyhis- salam) Aşura gecəsindəki tarixi nitqi

İbn Sədin qoşunu geri qayıdandan sonra İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> günbatana yaxın dostlarını ətrafına topladı.

Əli ibn Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurur: Mən də xəstə ola-ola İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> sözlərini eşitmək üçün yaxına getdim. Eşitdim ki, atam öz səhabələrinə belə deyirdi:

أُنِّي عَلَى اللَّهِ أَحْسَنَ الشَّاءِ، وَ أَحْمَدُهُ عَلَى السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ،
اللَّهُمَّ إِنِّي أَحْمَدُكَ عَلَى أَنْ أَكْرَمْتَنَا بِالنَّبُوَّةِ، وَ عَلَّمْتَنَا الْقُرْآنَ، وَ فَكَّهْتَنَا
فِي الدِّينِ، وَ جَعَلْتَ لَنَا أَسْمَاعاً وَ أَبْصَاراً وَ أَفئِدَةً، وَ لَمْ تَجْعَلْنَا مِنَ
المُشْرِكِينَ.

أَمَّا بَعْدُ، فَإِنِّي لَا أَعْلَمُ أَصْحَاباً أَوْلَى وَ لَا خَيْراً مِنْ أَصْحَابِي، وَ لَا
أَهْلَ بَيْتِ أَبْرَّ وَ لَا أَوْصَلَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي، فَجَزَاكُمْ اللَّهُ عَنِّي جَمِيعاً خَيْراً،
أَلَا وَ إِنِّي لَا ظُنُّ يَوْمَنَا مِنْ هَؤُلَاءِ الْأَعْدَاءِ غَدَاً، أَلَا وَ إِنِّي قَدْ أَذِنْتُ
لَكُمْ، فَانْطَلِقُوا جَمِيعاً فِي حِلِّ، لَيْسَ عَلَيْكُمْ مِنِّي ذِمَامٌ، هَذَا اللَّيْلُ قَدْ
غَشِيَكُمْ فَاتَّخِذُوهُ جَمَلاً

“Allaha sitayişlərin ən yaxşısı ilə sitayiş edirəm. Ona həm asayiş, həm də çətinlikdə həmd edirəm. İlahi, sənə şükür edirəm ki, bizə peyğəmbər göndərməklə (həzrət Məhəmmədlə *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)*) lütf etdin, Quranı bizə öyrətdin, dində fəqih etdin, bizə görən göz, eşidən qulaq və dərk edən qəlb bəxş etdin və bizi müşriklərdən etmədin.

Amma sonra! Mən səhabələrimdən daha üstün və xeyirli bir səhabə görmədim. Əhli-beytimdən də xeyirxahlıq və qohumçuluqda daha yaxşı əhli-beyt görmədim. Allah sizin hamınıza xeyirli mükafat versin.

Mən bilirəm ki, sabah düşmənlərlə işimiz nə ilə nəticələcək. Mən sizə icazə verirəm və beyətimi sizin boynunuzdan götürürəm, gedin. Mən sarıdan sizin boynunuzda heç bir əhd-peyman və vəzifə yoxdur. Gecənin zülməti hər yeri bürüyüb. Qaranlıqdan bir minik kimi istifadə edin (təhlükə yerindən uzaqlaşın).”¹

İbn Əsəm İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* həmin gecə söylədiyi xütbəni belə yazır:

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 317 və “Biharul-ənvər”, c. 44, səh. 392-393.

إِنِّي لَا أَعْلَمُ أَصْحَابًا أَصَحَّ مِنْكُمْ وَلَا أَعْدَلَ وَلَا أَفْضَلَ أَهْلَ
بَيْتٍ، فَجَزَاكُمْ اللَّهُ عَنِّي خَيْرًا، فَهَذَا اللَّيْلُ قَدْ أَقْبَلَ فِقُومُوا وَ اتَّخِذُوهُ
جَمَلًا، وَلْيَأْخُذْ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ بِيَدِ صَاحِبِهِ أَوْ رَجُلٍ مِنْ إِخْوَتِي وَ تَفَرَّقُوا
فِي سَوَادِ هَذَا اللَّيْلِ وَ ذُرُونِي وَ هُوَلاءِ الْقَوْمِ، فَإِنَّهُمْ لَا يَطْلُبُونَ غَيْرِي، وَ
لَوْ أَصَابُونِي وَ قَدَرُوا عَلَيَّ قَتَلْتَنِي لَمَا طَلَبُونِي.

“Mən sizdən daha sağlam və daha ədalətli səhabə tanımıram. Öz ailəmdən daha üstün bir ailə tanımıram. Allah sizə gözəl mükafat versin.

Gecə sizə üz tutub, qalxın və ondan minik kimi istifadə edin (buradan uzaqlaşın). Sizlərdən hər biriniz öz dostunun ya da mənim qardaşım sayılan kişilərdən birinin əlindən tutsun və bu gecənin zülmətində dağılışsın. Məni bu düşmən qoşunu ilə tək qoyun. Onların istəyi tək cə mənəm. Məni ələ keçirib qətlə yetirsələr, sizinlə işləri olmayacaq.¹

Əbu Həməzə Sumali Əli ibn Hüseyndən
(*alayhis-salam*) belə nəql edir:

“Mən atam şəhid olan günün gecəsi onun yanında idim. İmam üzünü dostlarına tutub

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 169-170.

dedi: “İndi gecədir, onun qaranlığından minik kimi istifadə edin. Bu adamlar yalnız mənim canımı istəyirlər. Məni öldürsələr, sizinlə işləri olmayacaq. Siz azadsınız, gedin!”

Amma İmamın *(əleyhis-salam)* silahdaşları hamı bir nəfəsə dedilər: “Allaha and olsun ki, yox! Əsla belə olmaz (biz qalırıq və sənin rəhbərliyinlə şəhid olmağa hazırıq).”

İmam *(əleyhis-salam)* səhabələrinin son qanıdadək vəfasını görəndə belə dedi:

إِنَّكُمْ تَقْتُلُونَ غَدًا كَذَلِكَ، لَا يَفِلْتُ مِنْكُمْ رَجُلٌ

“Sabah sizin hamınız mənim kimi öldürüləcəksiniz. Sizdən heç kəs qalmayacaq.”

Dostlar sevincək dedilər:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَّفَنَا بِالْقَتْلِ مَعَكَ

“Allaha şükürlər olsun ki, bizə öz yolunda sənin sayəndə ölməyi (şəhadəti) nəsim etdi!”

İmam *(əleyhis-salam)* onların hamısı üçün dua etdikdən sonra buyurdu:

ارْفَعُوا رُؤُوسَكُمْ وَانظُرُوا...

“Başınızı qaldırın və öz yerlərinizə baxın!...”

Dostlar və səhabələr yuxarı boylandılar, öz məqamlarını cənnətdə müşahidə etdilər.

İmam ^(aleyhis-)_(salam) onların üstün məqamlarını hər birinə göstərib dedi:

هَذَا مَنزِلُكَ يَا فُلَانُ، وَ هَذَا قَصْرُكَ يَا فُلَانُ، وَ هَذِهِ دَرَجَتُكَ يَا

فُلَانُ

“Ey filankəs, bu sənin məqamındır, bu sənin qəsridir, bu sənin yüksək yerindir.”

Odur ki, səhabələr geniş qəlblə və gülər üzlə (sevinc və iftixarla) nizə və qılınclara sarı gedirdilər ki, cənnətdəki yerlərinə tez çatsınlar.¹

İmamın ^(aleyhis-)_(salam) həmin tarixi gecədə yaddaqalan xütbəsi bu həqiqəti göstərir ki, haqq yolunun rəhbər və örnəyi, eləcə də onun polad iradəli və sarsılmaz silahdaşları onları nə gözlədiyini tamamilə bilə-bilə onun görüşünə tələsirdilər. Onlar İslam tarixinə işıq salacaq və qaraqəbli münafıqları rüsvay edəcək bir şəhadətin görüşünə tələsirdilər.

Bu şəhadətin dalğası o əsrlərin keşməkeşlərinə sinə gərib keçdi və bütün əsarət altında olan xalqlar üçün unudulmaz bir örnək və nümunəyə çevrildi.

¹ “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 298.

Bəli, İmam *(əleyhis-salam)* sabah baş verəcək bütün hadisələri aydın bir şəkildə onlarda danışdı və bütün silahdaşlarına elan etdi ki, bu meydanda qalacaq hər kəs şəhid olacaq, İmam *(əleyhis-salam)* xilas olmaq yolunu tam vaxtında onların hamısına göstərdi.

Amma o şamın ətrafına yanmaq eşqi ilə toplaşan bu pərvanələr hamı bir nəfər kimi “Səndən sonra bizə həyat yoxdur!”, – dedilər.

Onlar şüurlu şəkildə şəhadətə tələsib şəhadət şərbətini dirilik suyu kimi içdilər və Haqqın qonşuluğunda əbədi həyata qovuşdular.

Hər şeydən şirin olan bu şərbət canlarına nuş olsun!

63. Heç vaxt səndən əl götürmərik!

“Əd-Dəmətus-sakibə” kitabında “Nurul-eyn” kitabına istinadən qeyd olunur ki, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* qızı həzrət Səkinə nəql edir:

Aylı bir gecədə çadırdə oturmuşdum. Qəflətən ağlamaq səsləri diqqətimi cəlb etdi. Qadınların başa düşəcəklərindən nigaran idim. Ayağa qalxıb səsə tərəf getməyə başladım. Gördüm ki, atam əyləşib, səhabələri isə onun ətrafına toplaşmışlar. Atam belə deyir:

اَعْلَمُوا، اَنْكُمْ خَرَجْتُمْ مَعِيَ لِعَلِمِكُمْ اَنِّي اَقْدُمُ عَلٰى قَوْمٍ بَايَعُونِي
 بِالْاَسْتِنْتِهِمْ وَ قُلُوبِهِمْ، وَ قَدْ اِنْعَكَسَ الْاَمْرُ، لِاِنَّهُمْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ
 الشَّيْطَانُ فَاَنْسِيَهُمْ ذِكْرَ اللّٰهِ. وَ الْاَن لَيْسَ يَكُنْ لَهُمْ مَّقْصَدٌ اِلَّا قَتْلِي وَ
 قَتْلَ مَنْ يُجَاهِدُ بَيْنَ يَدَيَّ، وَ سَبِّ حَرِيْمِي بَعْدَ سَلْبِهِمْ، وَ اَخْشَى اَنْكُمْ
 مَا تَعْلَمُونَ اَوْ تَعْلَمُونَ وَ تَسْتَحْيُونَ. وَ الْخُدْعُ عِنْدَنَا اَهْلَ الْبَيْتِ مُحْرَمٌ،
 فَمَنْ كَرِهَ مِنْكُمْ ذَلِكَ فَلْيَنْصِرْ، فَاللَّيْلُ سَتِيْرٌ وَ السَّبِيْلُ غَيْرُ خَطِيْرٍ وَ
 الْوَقْتُ لَيْسَ بِهَجِيْرٍ، وَ مَنْ وَاَسَانَا بِنَفْسِهِ كَانَ مَعَنَا غَدًا فِي الْجَنَانِ نَحِيًّا
 مِنْ غَضَبِ الرَّحْمٰنِ، وَ قَدْ قَالَ جَدِّي رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ
 وَآلِهِ: وَ لَدِي حُسَيْنٌ يُقْتَلُ بِطَفِّ كَرْبَلَاءَ غَرِيْبًا وَحِيْدًا عَطْشَانًا فَرِيْدًا،
 فَمَنْ نَصَرَهُ فَقَدْ نَصَرَنِي وَ نَصَرَ وَ لَدَهُ الْقَائِمُ، وَ لَوْ نَصَرْنَا بِلِسَانِهِ فَهُوَ
 فِي حَرْبِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

“Bilin! Siz mənə qoşulub yola çıxanda elə bilirdiniz ki, dili və qəlbi ilə mənə beyət edən bir xalqa tərəf hərəkət edirəm, lakin indi onun əksini görürük. Şeytan onlara qələbə çalıb onları Allahı yad etməkdən qafil edib. Onların məni və tərəfdarlarımı öldürmək, ailəmi qarət edəndən sonra əsir almaqdan başqa niyyətləri yoxdur. Mən qorxuram ki, sizlərdən (bəzisi) bu işdən xəbərsiz olsun, yaxud da xəbəriniz olsun, amma məni tərk etməyə utansın. Bilin ki, biz Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) xanədanının yanında yalan danışmaq,

kələk gəlmək haramdır. Hər kəs bizim yanımızda qalması bəyənmiş, elə indicə qayıtsın. Gecə yaxşı örtükdür. Yol təhlükəsiz, getmək üçün vaxt da çoxdur. Amma öz canı ilə bizə kömək edən hər bir kəs, Allahın qəzəbindən nıcat tapacaq, cənnətdə bizimlə birgə olacaqdır. Babam Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* buyurmuşdur: “Oğlum Hüseyin *(əleyhis-səlam)* Kərbəladə tənha və susuz şəhid olacaqdır, ona yardım edən kəs mənə və onun övladlarından olan həzrət Qaimə¹ (ə.c.f) kömək etmişdir. Hər kəs dili ilə də olsa belə, bizə kömək edərsə, qiyamət günündə bizim dəstəmizdə olacaqdır...”

Başını aşağı salaraq dayanmış atamın çöhrəsinə nəzər saldım, göz yaşlarım isə dayanmaq bilmirdi, atamın məni bu halda görəcəyindən qorxdum. Sonra başımı qaldırıb üzümü asimana tutaraq Allaha səsləndim: “İlahi! Bu camaat bizə kömək etməkdən əl çəkdi, sən də onlara kömək etməkdən əl götür, onların dua və həcətlərinin heç birini yerinə yetirmə, (zülmkarları) onlara hakim et və qiyamət günündə onları cəddim

¹ 12-ci imamımız həzrət Məhdinin (ə.c.f) ləqəblərindəndir.

Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) şəfaətindən məhrum qoy!”.

Gözyaşları yanaqlarımdan axan halda qayıtdığım zaman bibim Ummu-Gülsüm məni görüb buyurdu: “Nə olub?”

Olanları bibimə danışdıqda, bibim fəryad edib dedi:

“Va Cəddah, va Əliyyah, va Həsənah, va Hüseynah! Ey vay, köməksizlik əlindən...!”.

Bibim dedi: “Qardaş! Bizi Cəddimizin hərəminə (diyarına) çatdır!”.

İmam (əleyhis-salam) buyurdu:

يا أُخْتَاهُ! لَيْسَ لِي إِلَى ذَلِكَ سَبِيلٌ

“Ey bacıcan! Bunu etməyə imkan yoxdur”.

Ummu-Gülsüm dedi: “Bu camaat üçün öz baban, ata-ana və qardaşının Allah-taala yanındakı uca məqamlarından danış (və bunu onlara xatırlat)!”.

İmam (əleyhis-salam) buyurdu:

ذَكَرْتُهُمْ فَلَمْ يُذَكِّرُوا، وَوَعظْتُهُمْ فَلَمْ يَتَّعِظُوا وَ لَمْ يَسْمَعُوا قَوْلِي،
فَمَا لَهُمْ غَيْرُ قَتْلِي سَبِيلًا، وَ لَا بُدَّ أَنْ تَرَوْنِي عَلَى الشَّرِّ جَدِيلاً، لَكِنْ
أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ رَبِّ الْبَرِيَّةِ وَ الصَّبْرِ عَلَى الْبَلِيَّةِ وَ كَظْمِ نُزُولِ

الرَّزِيَّةَ، وَبِهَذَا وَعَدَّ جَدُّكُمْ، وَ لَا خُلْفَ لِمَا وَعَدَ، وَدَعَّعْتُكُمْ إِلَهِيَ الْفَرْدَ
الصَّمَدَ

“Mən bunu onlara xatırlatdım, lakin məhəl qoyan olmadı, nəsihət etdim amma dinləmədilər. Onların məni qətlə yetirməkdən başqa heç bir hədəfləri yoxdur və nəticədə, məni bu topraqlar üstə düşən halda görəcəksiniz. Sizə tövsiyəm budur ki, aləmlərin Rəbbi olan Allahın hüzurunda təqvalı olub hər hansı bir çətinliklə qarşılaşdığınız zaman dözümlü və müsibətlərlə üzləşdiyinizdə təmkinli olasınız. Sizin cəddiniz olan Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) məni bu günlə müjdələmiş və bu günün barəsində mənə xəbər vermişdi, hansı ki, o vədə heç vaxt təxirə düşməyəcək və dəyişilməyəcək. Sizləri ehtiyacsız Allaha əmanət edirəm!”.

Sonra bir qədər ağladım.

İmam Hüseyin (əleyhis-səlam) isə bu mübarək ayəni tilavət etdi:

وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ

“Onlar bizə zülm etmədilər, əksinə özlərinə zülm edirdilər”.¹

¹ “Bəqərə” surəsi, ayə 57.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) açıq-aydın və azadanə sözlərinin ardınca, ilk olaraq o həzrətin (vəfalı qardaşı) Abbas ibn Əli ^(əleyhis-salam) İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) üzünü tutub dedi: “Nəyə görə səndən əl götürək? Səndən sonra həyatda qalmaq üçünmü? Allah-taala belə bir günü bizlərə nəsib etməsin!”.

Daha sonra isə Abbasın ^(əleyhis-salam) söylədiklərinə qoşularaq, ardınca, İmamın ^(əleyhis-salam) qardaşları, övladları, qardaşı övladları və Abdullah ibn Cəfər (və həzrət Zeynəbin ^(əleyha-salam)) övladları, biri digərinin ardınca eyniməzmunlu cümlələrlə öz vəfadarlıqlarını elan etdilər. Şübhəsiz ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) onların bu vəfadarlıqlarından, mərdliklərindən, ən üstün və ən gözəl yolu seçməkdə şücaət göstərmələrindən çox şad oldu.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) sonra əmisi Əqilin övladlarına üzünü tutaraq buyurdu:

يا بَنِي عَقِيلِ! حَسْبُكُمْ مِنَ الْقَتْلِ بِمُسْلِمٍ، اذْهَبُوا قَدْ اَذْنَتْ لَكُمْ

“Ey Əqilin övladları! Sizin xanədan üçün Müslim ibn Əqilin ^(əleyhis-salam) şəhadət iftixarı kifayət edər, mən sizə icazə verirəm ki, buranı tərk edib gedəsiniz (və bu təhlükəli vadidən nicat tapasınız)”.

Onlar dedilər: “Bəs onda camaat nə deyər?! Deyəcəklər ki, onlar öz xanədanlarının başçısını, iftixar etdikləri rəhbərlərini, camaat arasında ən üstün kəslər olan öz əmoğlanlarını düşmənlə baş-başa qoydular. Onunla birgə düşməne hətta bir ox atmadan, nizələrlə düşməne zərbə endirmədən və qılınclarını sıyıraraq düşmən ordularına hücum etmədən onu öz düşmənləri qarşısında tənha qoydular. Xeyr! Allaha and olsun ki, belə etməyəcəyik, əksinə öz canımızı, malımızı və hətta ailəmizi də sənə fəda edəcəyik, səninlə birgə cihad edərək sənin öndərlik etdiyin o şərəfli yolda şəhadət yolunda irəliləyəcəyik. Səndən sonrakı yaşayışa ar olsun!”.

Bunun ardınca Müslim ibn Ovsəcə ayağa qalxaraq dedi:

“Belə bir şəraitdə, düşmənin səni hər tərəfdən muhasirə etdiyi bir vaxtda, səni tənha qoyub getməyimizi istəyirsən?! Bəs səni tək qoyub getdiyimiz halda, Allahın hüzurunda nə bəhanəmiz olacaq? Allaha and olsun ki, öz nizəmi onların sinələrinə sancmayanadək səndən ayrılmayacağam. Bu qılıncın qəbzəsi əlimdə olduğu müddətcə

onlara həmlə edəcəyəm, silahım olmasa belə, əlimə daş götürüb onlara hücum edəcək, nəticədə səninlə birgə can tapşıracağam!”.

Ondan sonra isə, Həzrətin şücaətli yavərlərindən olan Səid ibn Abdullah Hənəfi ayağa qalxıb öz vəfadarlığını elan etdi:

“Allaha and olsun! Heç vaxt səni tənha qoymayacağıq, qoy, Allah buna şahid olsun ki, biz o həzrətin aramızda olmadığı bir dövrdə belə, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* xüsusi ehtiramını sənin haqqında yerinə yetirdik. Allaha and olsun! Əgər sənin yolunda öldürüləcəyimi və bir daha dirilərək odda yandırılacağımı, kül olub göyə sovrulacağımı bilsəm və bu iş 70 dəfə təkrar olunsaydı belə, yenə də səndən ayrılmayacaq, sənin yolunda can verəcəyəm. Nə üçün belə etməyim, bir halda ki, ölüm yalnız bir dəfədir və ondan sonra isə əbədi həyata və yaxşılıqlara qovuşacağam!”.

Onun ardınca İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* adlı-sanlı köməklərindən olan Züheyr ibn Qeyn və digər səhabələri də qəhrəmancasına öz

vəfadarlıqlarını bənzər cümlələrlə bəyan etdilər”.¹

Tarixin səhifələrini vərəqləyin, görün Aşura gecəsində baş verənlərə bənzər bir hadisə tapa bilərsinizmi? Belə ki, o gecədə möminlərin rəhbəri, ordunun sərkərdəsi öz döyüşçüləri və zabitlərinin hamısına meydanı tərk etməyə, öz canlarını o təhlükə dolu diyardan nicat verməyə izn verir. Onun yavərləri isə sabah artıq bu saata qədər şəhid olacaqlarını yəqinliklə bildiklərinə baxmayaraq, iftixarla, eşqlə öz vəfadarlıqlarını elan edirlər. Onlar bir can deyil, hətta min canları olsa belə, yenə də onu fəda etməyə hazır olduqlarını öz əməlləri ilə sübuta yetirdilər. (Belə bir hadisə, qəhrəmanlıq, fədakarlıq tapa bilərsinizmi?!)

Necə də böyük bir qəhrəmanlıq! Necə də unudulmaz bir səhnə!

Allah yolunda və ilahi bir rəhbərin kənarında şəhid olmağa necə də aşıq idilər!

Şübhəsiz, əgər onların möhkəm iradə, misilsiz vəfadarlıqları bütün dünya

¹ “Əd-Dəmətus-sakibə”, c. 4, səh. 271. “Nasixut-təvarix”, c. 2, səh. 158-180. Bu hadisənin bir hissəsi Şeyx Müfidin “İrşad” kitabında 442-ci səhifədə qeyd olunmuşdur.

müsəlmanları arasında bölüşdürülərsə, hər biri böyük bir paya malik olacaq və düşmənləri həmişəlik olaraq məyus edəcəkdir.

Bu böyük və tarixi şəxsiyyətlərin xatirəsi həmişə uca olsun!

Onların yolu həmişə davamçıları ilə dolsun!

64. Baldan daha şirin

Əbu Hənzə Sumali İmam Səccaddan (əleyhis-salam) nəql etdiyi bir hədisdə, o həzrətin köməkçiləri və ailəsinin Aşura gecəsi göstərdikləri vəfadarlıqlarından söz açaraq deyir: İmam Hüseyin (əleyhis-salam) həmin gecə öz dostlarına və köməkçilərinə onların şəhid olacaqları barədə xəbər verdi.

Bu zaman Qasim ibn Həsən (əleyhis-salam) İmam Hüseyinə (əleyhis-salam) dedi:

أَنَا فِي مَنْ يُقْتَلُ؟

“Mən də şəhid olanların sırasında olacağammı?”

İmam (əleyhis-salam) mehribancasına və şəfqətlə buyurdu:

يَا بُنَيَّ كَيْفَ الْمَوْتُ عِنْدَكَ؟

“Oğlum! Ölüm sənin nəzərində necədir?”

Qasim ^(aleyhis-)_(salam) cavab verdi:

يَا عَمَّ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ

“Əmican, baldan daha şirindir!”

İmam ^(aleyhis-)_(salam) buyurdu:

إِي وَاللَّهِ فِدَاكَ عَمُّكَ إِنَّكَ لِأَحَدٍ مِّنَ الرِّجَالِ مَعِيَ بَعْدَ

أَنْ تَبْلُغُوا بِيَلَاءِ عَظِيمٍ وَأَبْنِي عَبْدِ اللَّهِ

“Bəli, Allaha and olsun! Əmin sənə fəda olsun! Sən də çox çətin bir halda faciəvi bir surətdə şəhid olacaqsan və (həmçinin, südəmər) oğlum Abdullah da!”.

Həzrət Qasim ^(aleyhis-)_(salam) dedi: “Ey əmican! Məgər onlar qadınlara da hücum edəcəklərmi ki, Abdullahı da şəhid etmiş olsunlar?!”

İmam Hüseyin ^(aleyhis-)_(salam) buyurdu:

فِدَاكَ عَمُّكَ يُقْتَلُ عَبْدِ اللَّهِ إِذْ جَفَّتْ رُوحِي عَطَشًا وَ صِرْتُ إِلَى

خَيْمِنَا فَطَلَبْتُ مَاءً وَ لَبِنًا فَلَا أَحَدٌ قَطُّ؛ فَأَقُولُ: نَاوِلُونِي ابْنِي لِاشْرَبَ

مِنْ فِيهِ، فَيَأْتُونِي بِهِ فَيَضَعُونَهُ عَلَى يَدِي فَأَحْمِلُهُ لِادْنِيَهُ مِنْ فِيٍّ فَيَرْمِيهِ

فَاسِقٌ بِسَهْمٍ فَيَنْحِرُهُ وَ هُوَ يُنَاغِي فَيَفِيضُ دَمَهُ فِي كَفِّي، فَأَرْفَعُهُ إِلَى

السَّمَاءِ وَ أَقُولُ: اَللَّهُمَّ صَبْرًا وَ احْتِسَابًا فَيْكَ، فَتُعَجِّلُنِي الْأَسِنَّةَ فِيهِمْ

وَالنَّارَ تُسْتَعْرُ فِي الْحَنْدَقِ الَّذِي فِي ظَهْرِ الْحَيْمِ، فَأَكُرُّ عَلَيْهِمْ فِي أَمْرِ

أَوْقَاتٍ فِي الدُّنْيَا، فَيَكُونُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ.

“Əmin sənə fəda olsun! Abdullah (Əli Əsgər) elə bir vaxt şəhid olacaqdır ki, həmin

vaxt mən susuzluğun şiddətindən taqətsiz bir halda üzümü xeymələrə tərəf dolandıraraq, su və süd axtaracağam, amma bir şey tapa bilməyəcəyəm. Bu zaman oğlum Abdullahı *(əleyhis-salam)* mənim yanıma gətirmələrini tələb edəcəyəm ki, ən azından onun dodaqlarından sirab olam. Onu əllərimə verdikləri zaman, dodaqlarımı onun dodaqlarına yaxınlaşdırmadan öncə, fasiq bir şəxs gözlənilmədən onun boğazını oxla yaracaq, Abdullah çabalayacaq və qanı əllərimdən axacaqdır! Bu halda onu asimanlara doğru ucaldıb deyəcəyəm: “Ey Rəbbim! Səndən səbr diləyirəm və bunu (südəmər şəhidimi) sənin üçün və sənin öhdənə buraxıram!”

Bu zaman düşmənin nizələri məni özlərinə tərəf çağırır, alov xeymələrin arxa tərəfindənki xəndəklərdən zəbanə çəkər və mən həyatımın ən acı anlarında onlara həmlə edəcəyəm. Allah hər nəyi istəsə, o da olacaqdır!”.

İmam Əli ibn Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurur: “Bu zaman onun gözlərindən yaş axdı və biz də onunla bərabər ağlamağa başladıq. Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* övladlarının ağlamaq səsləri xeymələri bürüdü”.

Züheyir ibn Qeynlə Həbib ibn Məzahir mənə işarə edərək, İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) dedilər: “Bəs, sərvərimiz və ağamız Əlinin (İmam Səccadın ^(əleyhis-salam)) taleyi necə olacaqdır?”.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) gözlərinin yaşı üzündən axdığı halda buyurdu:

مَا كَانَ اللَّهُ لِيَقْطَعَ نَسْلِي مِنَ الدُّنْيَا فَكَيْفَ يَصِلُونَ إِلَيْهِ؟ وَ هُوَ أَبُو

ثَمَانِيَةَ أُمَّةٍ عَلَيْهِمُ السَّلَام

“(Nigaran olmayın!) Allah-taala mənim nəslimi yer üzündən kəsməz. Onu necə öldürə bilərlər, bir halda ki, o, (İmam Səccad) səkkiz imamın atasıdır!”.¹

İmam Əli ibn Hüseyindən ^(əleyhis-salam) nəql olunan bu mənalı hədisə əsasən, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam), o tarixi gecədə hər bir şeyi öncədən xəbər verdi, deyilməsi lazım olan sözləri söylədi və öz yavərlərindən, övladlarından heç nəyi gizlətmədi. Sonra isə aram ruhla və haqqa qovuşmaq şövqü ilə şəhadətə doğru irəlilədi.

İmamın ^(əleyhis-salam) yavərləri, övladları, hətta azyaşlı uşaqları belə agahcasına və çox böyük bir şövqlə şəhadətə doğru irəlilədilər.

¹ Seyid Haşim Bəhrani, “Mədinətul-məaciz”, c. 4, səh. 214-216, hədis. 295. “Nəfəsul-məhmum”, səh. 116.

İlahi, nə gözəl sözlərdir bu sözlər! Bu sözlər Allah övliyalarının tarixində onların üzləşdikləri ən acı hadisələrdən birini, çox böyük əzəmət və misilsiz bir gözəlliklə cüvələndirmiş, Allaha eşq bəsləməyi və hər an ondan şəhidlik dərəcəsinə nail olmağı diləməyi, unudulmaz bir surətdə bəşəriyyətin tarix səhifələrinə yazmışdır.

Bu elə bir dərindir ki, hər bir şəxs üçün, eləcə də əsarətdə olan millətlər üçün faydalı və qurtuluş yolu hesab olunur. Eyni zamanda, haqq-ədalət və fəzilət düşmənlərini, şeytani əqidələrin tərəfdarlarını vahiməyə salır.

65. Böyük hadisəyə hazırlıq

Əli ibn Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurur: “Atamın şəhid olduğu gündən bir gün öncə (yəni Aşura gecəsi) mən xəstə idim. Bibim Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> mənim yanımda idi, mənə xidmət göstərirdi. (Mən bu halda ikən) atam öz səhabələrindən ayrılaraq xeyməyə gəldi. Əbuzər Qəffarinin keçmiş qulamı Huvəyy¹ də, o həzrətin yanında idi və İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup>

¹ Onun adı Şeyx Müfidin “əl-İrşad” kitabında “Cuveyn” və “Əyanuş-şiə” kitabında isə “Covn” kimi nəql olunmuşdur.

qılınıncını hazırlayırdı. Atam da bu şeirləri zümzümə edirdi:

يا دَهْرُ أَفِّ لَكَ مِنْ خَلِيلٍ كَمْ لَكَ بِالْأَشْرَاقِ وَالْأَصِيلِ
مِنْ صَاحِبٍ أَوْ طَالِبٍ قَتِيلٍ وَالِدَّهْرُ لَا يَقْنَعُ بِالْبَدِيلِ
وَإِنَّمَا الْأَمْرُ إِلَى الْجَلِيلِ وَكُلُّ حَيٍّ سَالِكٌ

السَّبِيلِ

Ey ruzigar! Sənin dostluğundan bizar olmuşam, sən necə də vəfasızsan?!

Hər səhər-axşam öz dostlarının və sənə müştəq olanların çoxunu ölümə sürükləyirsən.

Ruzigar (onların yerlərini) əvəz edəcək kimsəni qəbul etmir və bütün işlərin sonu və qayıdışı uca Allaha tərəfdir qayıdır.

Hər bir canlı varlıq öz yolunu davam edəcək (və sonunda ölümlə qarşılaşacaqdır)”.

Atam bu beytləri iki-üç dəfə təkrar etdi. Mən atamın məqsədini başa düşdüm, qəhər məni boğdu, lakin özümü saxlayıb sükut etdim və başa düşdüm ki, bəla nazil olubdur. Amma bibim Zeynəb ^(əleyha-) _(salām) İmamın ^(əleyhis-) _(salām) bu zümzüməsini eşitdikdə, qadınlara məxsus kövrəklik və taqətsizliyə görə, səbrini əldən verdi. Sonra paltarının ətəyi yerdə sürüklənən

halda ayağa qalxıb ixtiyarsız olaraq atama tərəf gedib dedi:

“Ah, bu müsibətlərdən! Kaş ki, ölümüm çatmış olaydı (və bu gecəni görməyəydim). Bu gün sanki, anam Fatimənin (əleyha-salam), atam Əlinin (əleyhis-salam) və əziz qardaşım Həsənin (əleyhis-salam) əzasında əyləşmişəm. Ey əcdadımızın layiqli canişini və həyatda qalanların pənah yeri! (Qorxulu xəbərlər verirsen?!).”

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) bacısına nəzər salıb buyurdu:

يَا أُخِيَّةُ لَا يَذْهَبَنَّ بِحِلْمِكَ الشَّيْطَانُ

“Ey əziz bacım! Şeytan sənə səbrini əlindən almış olmasın?!”

Bibim dedi: “Atam-anam sənə fəda olsun, ey Əba Əbdillah! Məzlumcasına öldürüləcəksənmi? Canım sənə qurban olsun!”

Qəhər İmamı (əleyhis-salam) boğdu, mübarək gözləri yaşla dolmuş halda buyurdu:

لَوْ تَرَكْتُ الْقَطَا لَيْلًا لَنَامَ

“Əgər (ovçular) Qəttə quşunu (gözəl və xoş səsli bir quşu) öz başına buraxsaydılar, rahatlıq və aramlıqla yuxuya gedərdi”.

Bibim Zeynəb (əleyha-salam) dedi:

يا وَيْلَتَا! أَفْتَعْصِبُ نَفْسَكَ اغْتِصَابًا، فَذَاكَ أَفْرَحُ لِقَلْبِي وَأَشَدُّ

على نَفْسِي

“Ey vay, çıxış yollarının üzünə bağlı olduğunumu görürsən?! Bu, daha çox qəlbimi yaralayır, canımı yandırır!”

Bibim bunları deyib özündən getdi.

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) ayağa qalxdı, bacısını ayıldıqdan sonra buyurdu:

يا أُخِيَّةُ اتَّقِي اللَّهَ وَ تَعَزِّي بِعِزِّ اللَّهِ، وَ اعْلَمِي أَنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ
يَمُوتُونَ، وَ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ لَا يَبْقُونَ، وَ أَنَّ كُلَّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَ
اللَّهِ الَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ بِقُدْرَتِهِ، وَ يَبْعَثُ الْخَلْقَ فَيَعُودُونَ، وَ هُوَ فَرْدٌ
وَ وَحْدَهُ، أَبِي خَيْرٌ مِنِّي، وَ أُمِّي خَيْرٌ مِنِّي، وَ أَخِي خَيْرٌ مِنِّي، وَ لِي وَ لَهُمْ وَ
لِكُلِّ مُسْلِمٍ بِرَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ

“Bacıcan! İlahi təqvanı qoru və ilahi səbirlə özünə təsəlli ver! Bil ki, yer üzündə yaşayanların hamısı bir gün öləcək, göy əhli də həmişəlik qalmayacaq. Öz qüdrətilə yeri yaradan Allahın pak zatından başqa nə varsa hamısı fani olacaqdır. O, bütün məxluqatı (yenidən) dirildəcək, hamının qayıdışı Allaha tərəfdir. O, yeganə və misilsizdir. Atam Əmirəl-möminin Əli (əleyhis-salam) məndən daha üstün idi, anam Fatimə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) məndən daha üstün idi, qardaşım İmam Müctəba (əleyhis-salam) məndən

daha üstün idi, (amma buna baxmayaraq, üzlerini toprağa qoyaraq əbədi həyata qovuşdular. Biz də getməliyik.)

Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* mən, onlar və hər bir müsəlman üçün, (bəla və müsibətlərə dözməkdə) bir nümunə və örnəkdir”.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* öz bacısını bu kimi sözlərlə təsəlli verdi. Sonra yenə ona buyurdu:

يا أُخِيَّةُ! إِنِّي أَقْسِمُ عَلَيْكَ فَأُبْرِي قَسَمِي، لَا تَشْقِي عَلَيَّ جَبِيًّا، وَ
لَا تَحْمِشِي عَلَيَّ وَجْهًا، وَلَا تَدْعِي عَلَيَّ بِالْوَيْلِ وَالشُّبُورِ أَنَا إِذَا هَلَكْتُ

“Ey əziz bacım! Səni Allaha and verirəm! Sonra təkid edərək, səndən istəyirəm ki, mənim müsibətimdə yaxanı (üst-başını), üz-gözünü cırma və mənim şəhadətimdən sonra fəryad və şivən edib səsinə ucaltma!”.

Əli ibn Hüseyin *(əleyhis-salam)* deyir: “Bibim sakitləşdikdən sonra, atam onu mənim yanımda əyləşdirdi”.¹

Beləliklə, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* o tarixi Aşura gecəsində ilk olaraq öz yavərlərini, onun ardından öz yaxınlarını və ailəsini bu böyük ilahi imtahana hazırlaşdırdı.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 318-319, Şeyx Müfid, “əl-İrşad”, səh. 444-445, (azacıq fərqlə) və “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 1-3.

Şübhəsiz ki, həlledici və böyük tarixi işləri həyata keçirmək yüksək ruhiyyə, güclü iman və tam mənada hazırlıq tələb edir. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) öz uzaqqörənliyi və qəlbinin genişliyi ilə, öz xass səhabələrini və yaxınlarını çox qısa bir müddət ərzində fövqəladə nüfuzlu kəlamları ilə yetişdirdi. Bunun nəticəsi həmin gecənin səhəri ifa etdikləri şücaət və şərəf səhnəsi idi. Ondan sonrakı günlər əsirlər karvanı ilə davam etdi və iş o yerə çatdı ki, Aşura gecəsi qardaşının şəhadət xəbərini eşitməyə taqəti olmayan Zeynəbi-Kübra ^Y 11-ci gün əllərini qardaşının qanlı bədəninə altına salıb onu bir qədər yerdən qaldırdı, dedi:

“İlahi! Bu qurbanı öz Peyğəmbərinin ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) ailəsindən qəbul et!”.

66. Fədakarlığın ən maraqlı səhnəsi

Həzrət Zeynəbdən ^(əleyhis-salām) belə dediyi nəql olunur: “Aşura gecəsi öz xeyməmdən çölə çıxdım ki, qardaşım Hüseyin ^(əleyhis-salām) və dostlarının halından, vəziyyətindən xəbər tutum. Gördüm ki, İmam ^(əleyhis-salām) öz xeyməsində tənha əyləşib, Rəbi ilə razü-niyaz edir, Quran oxuyur. Öz-özümə dedim ki, qardaşımı belə bir gecədə tənha qoymaq

doğrudurmu? Allaha and olsun, gedib buna görə qardaşlarımı, əmioğullarımı danlayacam. Sonra Abbasın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xeyməsinə tərəf getdim. Birdən hay-küy, qışqırıq səsləri eşitdim. Oradaca xeymənin arxasında dayandım, içəri nəzər saldım və gördüm ki, əmioğullarım, qardaşlarım, qardaşoğullarım – şir kimi dizlərinə söykənmiş – Abbasın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ətrafına yığılıb və o da xütbə oxuyur. Ondan Allaha həmd-səna, Peyğəmbərinə <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlihi və səlləm)</sup> salavat ilə başlayaraq elə bir xütbə eşitdim ki, bunu İmam Hüseyndən <sup>(əleyhis-
salam)</sup> başqasından eşitməmişdim.”

Abbas <sup>(əleyhis-
salam)</sup> axırda belə dedi: “Qardaşlarım! Qardaşoğullarım! Əmioğullarım! Sübh açılanda nə edəcəksiniz?”

Onlar dedilər: “Fərman sənindir. Sən nə deyirsən, onu da edək!”.

Abbas <sup>(əleyhis-
salam)</sup> dedi: “Bu səhabənin İmamla <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qohumluğu yoxdur və “Bu ağır yükü ancaq sahib olduğu şəxslər qaldıra bilər!”. Sübh açılanda döyüş meydanına tələsən birinci şəxslər sizlər olmalısınız. Biz onlardan əvvəl ölməliyik ki, camaat “Öz səhabələrini qabağa atdılar və onlar öldükdən sonra özləri

qılıncları ilə ölümü anbaan gecikdirdilər!” – deməsin.

Bəni-Haşim yerindən qalxıb qılınclarını sıyırıb Abbasın *(əleyhis-salām)* qarşısında dayanaraq dedilər: “Biz hamımız sənin əmrindəyik!”.

Həzrət Zeynəb *(əleyha-salām)* sözlərinə davam edir: “Onların bu vəhdətini, sarsılmaz iradələrini, ürəkdən olan qərarlarını görəndə ürəyim sakitləşdi, sevincdən göz yaşlarım süzüldü. İstədim ki, qardaşım Hüseyin *(əleyhis-salām)* yanına gedib olanları xəbər verim. Bu zaman Həbib ibn Məzahirin xeyməsindən də hay-küy qopdu. O tərəfə getdim və xeymənin arxasında dayanıb içəri nəzər salanda gördüm ki, səhabələr də Həbib ibn Məzahirin ətrafına yığılıb və o da belə deyir:

“Ey dostlar! Nə məqsədlə bura gəlmisiniz? Allah sizi rəhmətinə qərq etsin. Sözlərinizi açıq-aşkar izah edin””.

Onlar dedilər: “Gəlmişik ki, Hüseyinə *(əleyhis-salām)* (Fatimənin *(əleyha-salām)* övladına) kömək edək”.

Həbib ibn Məzahir dedi: “Niyə qadınlarınıza tələq vermişiniz?”.

Dedilər: “Həzrət Hüseyinə *(əleyhis-salām)* kömək etmək üçün”.

Həbib dedi: “Sübh açılarda nə edəcəksiniz?”.

Dedilər: “Fərman sənindir. Biz sənin əmrindən boyun qaçırmarıq”.

O dedi: “Sübh açılarda mübarizə meydanına birinci qədəm qoyan siz olmalısınız. Biz meydana Bəni-Haşimdən öncə gedəcəyik. Nə qədər ki, bizlərdən birinin damarında qan axır, hətta onlardan bir nəfərin belə ölməsinə icazə verməməliyik. Məbadə, camaat “Onlar öz ağalarını qabağa atdılar, canlarını onlardan əsirgədilər” – desin!”.

Daha sonra hamı qılıncları sıyırıb bir ağızdan dedi: “Bizim hamımız səninlə eyni əqidədəyik və sənin fərmanın altındayıq”.

Mən onların möhkəm iradələrini, sarsılmazlıqlarını görəndə sevindim və göz yaşlarım axmağa başladı. Ağlayan halda qayıdırdım, birdən qardaşım Hüseynlə ^(əleyhis-salam) qarşılaşdım. Özümü ələ aldım və onun üzünə gülümsəyərək təbəssüm etdim.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) dedi: “Bacı can!”.

Dedim: “Bəli, canım qardaşım!”.

Buyurdu:

يا أختاهُ منذُ رحلنا مِنَ المَدِينَةِ ما رَأَيْتُكَ مُتَبَسِّمَةً، أَخْبِرْنِي ما

سَبَبُ تَبَسُّمِكَ

“Bacı can! Mədinədən hərəkət etdiyimizdən bəri səni gülərkən görməmişəm. İndi nə olub ki, dodaqlarına təbəssüm qonub?”

Dedim: “Canım qardaşım! Təbəssümüm Bəni-Haşim və səhabələrdən gördüklərimə görədir”.

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

يا أُخْتَاهُ إِعْلَمِي، أَنَّ هَؤُلَاءِ أَصْحَابِي مِنْ عَالَمِ الدَّرِّ، وَ بِهِنَّ وَعَدَنِي
جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ هَلْ تُحِبِّينَ أَنْ تَنْظُرِي إِلَى ثَبَاتِ
أَقْدَامِهِمْ

“Bacı can! Bil ki, bunlar “Zər” aləmindən mənim dostlarım, köməkçilərimdir. Cəddim Rəsulullah <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> mənə onlar haqqında müjdə verib. Onların dönməzliyini, möhkəmliyini müşahidə etmək istəyirsən?”

Dedim : “Bəli!”

Buyurdu: “Xeymənin arxasına get!”.

Həzrət Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> deyir: “Mən xeymənin arxasına getdim.”

Qardaşım Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> onlara xitab etdi:

أَيْنَ إِخْوَانِي وَ بَنُو أَعْمَامِي

“Qardaşlarım, əmioğullarım, hardasınız?”

Bəni-Haşimin hamısı qalxdı, Abbas ^(əleyhis-salam) onlardan öncə dedi: “Bəli, eşidirik. Nə buyurursunuz?”.

İmam ^(əleyhis-salam) dedi:

أُرِيدُ أَنْ أُجِدَّ لَكُمْ عَهْدًا

“İstəyirəm ki, sizinlə olan əhdimi təzələyim!”

Bütün Bəni-Haşim hazır oldu və İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) buyurdu: “Əyləşin!”.

Hamı əyləşdi.

Sonra İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) belə xitab elədi:

أَيْنَ حَبِيبِ بْنِ مَظَاهِرِ أَيِّنَ زُهَيْرِ أَيِّنَ هِلَالٍ، أَيِّنَ الْأَصْحَابِ؟

“Həbib ibn Məzahir, Züheyr, Hilal və səhabələrim hardadırlar?”.

Onlar qabağa gəldi, hamıdan əvvəl Həbib ibn Məzahir belə dedi: “Bəli, ey Əba Əbdillah ^(əleyhis-salam)”.

Hamı, əlində qılınc hazır oldu.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu: “Əyləşin!”. Sonra isə onlara xitabən belə dedi:

يَا أَصْحَابِي اعْلَمُوا أَنَّ هَؤُلَاءِ الْقَوْمَ لَيْسَ لَهُمْ قَصْدٌ سِوَى قَتْلِي وَ قَتْلِ مَنْ هُوَ مَعِي وَ أَنَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِنَ الْقَتْلِ، فَأَنْتُمْ فِي حِلٍّ مِنْ بَيْعَتِي، وَ مَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ الْأَنْصِرَافُ فَلْيَنْصِرِفْ فِي سَوَادِ هَذَا اللَّيْلِ

”Dostlarım! Bilin ki, bunların mən və mənimlə bir yerdə olanları şəhid etməkdən

başqa hədəfləri yoxdur və mən sizin öldürülməyinizdən qorxuram. İndi sizdən beyətimi götürdüm. Kim qayıtmaq istəyirsə, gecənin bu qaranlığında qayıtsın!”.

Bu zaman Bəni-Haşim və sahəbələr ayağa qalxıb öz dönməzləklərini bildirdilər.

İmam ^(əleyhis-salam) belə olduğunu gördükdə buyurdu:

إِنْ كُنْتُمْ كَذَلِكَ فَارْفَعُوا رُؤُوسَكُمْ وَاَنْظُرُوا إِلَىٰ مَنَازِلِكُمْ فِي الْجَنَّةِ

“İndi ki, belədir, başınızı qaldırın və cənnətdəki yerinizə baxın!”.

İmamın ^(əleyhis-salam) bu sözləri ilə onların gözləri qarşısından pərdələr götürüldü və cənnətdəki yerlərini gördülər. Hamılıqla bir yerdə qalxaraq, qılınclarını siyirib dedilər: “Ey Əba Əbdilləh ^(əleyhis-salam)! Bizə icazə ver ki, bunların üzərinə gedək, döyüşək və Allah da bizə və onlara verdiyi vədəni gerçəkləşdirsən”.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

اجْلِسُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ وَ جَزَاكُمُ اللَّهُ خَيْرًا أَلَا وَ مَنْ كَانَ فِي رَحْلِهِ

امْرَأَةً فَلْيَنْصِرْفْ بِهَا إِلَىٰ بَنِي أَسَدٍ

“Əyləşin! Allahın rəhməti sizin üzərinizə olsun, Allah sizə xeyirli mükafat versin! Kimin xanımı (həyat yoldaşı) yanındaırsa, onu Bəni-Əsəd qəbiləsinə tapşırırsın!”.

İmamın *(əleyhis-salām)* (dostlarından biri olan) Əli ibn Məzahir ayağa qalxıb dedi: “Mənim ağam, nə üçün?”.

İmam *(əleyhis-salām)* buyurdu:

إِنَّ نِسَائِي تُسَبِّى بَعْدَ قَتْلِي وَ أَخَافُ عَلَى نِسَائِكُمْ مِنَ السَّبِّ

“Mənim şəhadətimdən sonra qadınlarımız əsir düşəcək. Mən sizin qadınlarınızın əsir düşməsindən qorxuram!”.

Əli ibn Məzahir xeyməsinə qayıtdı. Həyat yoldaşı ehtiram əlaməti olaraq ayağa qalxdı və onu təbəssümlə qarşıladı.

Əli ibn Məzahir dedi: “İndi təbəssüm vaxtı deyil”.

Həyat yoldaşı dedi: “Ey Məzahirin oğlu! Mən Fatimənin *(əleyha-salām)* oğlunun *(əleyhis-salām)* xütbəsini eşitdim, amma sonda səs-küy İmamın *(əleyhis-salām)* nə dediyini başa düşməyə qoymadı”.

O dedi: “Xanım! İmam *(əleyhis-salām)* bizə əmr etdi ki, kimin həyat yoldaşı yanındadırsa, onu əmoğullarının (Bəni-Əsəd qəbiləsinin) yanına göndərsin, çünki mən sabah şəhid olacağam və qadınlar əsir düşəcək”.

Qadın dedi: “Bəs indi, nə etmək istəyirsən?”.

Əli ibn Məzahir dedi: “Qalx, səni əmoğullarının yanına aparım!”.

Qadın qalxdı və başını xeymənin dirəyinə çırparaq dedi: “Allaha and olsun ki, mənimlə ədalətli davranmırsan. Sən razısan ki, Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızları əsir düşsün, amma mən amanda qalım?! Zeynəbin başından çadırı açsınlar, amma mən örtülü qalım?! Sən razısan ki, həzrət Zəhranın *(əleyha-salam)* qızlarının sırğalarını çəkib qoparsınlar, amma mənim sırğalarım qulaqlarımda zinət olaraq qalsın?! Qəbul edirsənmi ki, sən Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yanında üzüağ olasan, amma mən həzrət Fatimənin *(əleyha-salam)* yanında üzüqara?! Allaha and olsun, siz kişilərə, biz də qadınlara kömək edərik”.

Əli ibn Məzahir ağlaya-ağlaya İmamın *(əleyhis-salam)* yanına qayıtdı. İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* ona dedi: “Niyə ağlayırsan?”.

O dedi: “Mənim ağam! Həyat yoldaşım sizə köməkdən başqa heç nəyi qəbul etmir”.

İmam *(əleyhis-salam)* ağlayaraq buyurdu:

جَزَيْتُمْ مِنَّا خَيْرًا

“Allah sizə bizim tərəfimizdən xeyir versin!”¹.

¹ “Məalis-sibteyn”, c.1, səh. 340-342.

Dünya tarixi belə bir fədakarlıq xatırlayırımı? Hansı cəmiyyətdə öz rəhbərinə qarşı belə bir ixlas, fədakarlıq, mənəviyyat və imanla qarışmış şücaət görünmüş? Təkcə qohumlar deyil, hətta dostlar, silahdaşlar, hamısı vahid məktəbin yetirməsi, vahid müəllimin şagirdləridir. Yalnız kişilər deyil, qadınlar da fədakarlıq ruhiyyəsinə malikdir, sanki hamısı eyni mənbədən qidalanıb. Əli ibn Məzahirin həyat yoldaşının ona dediyi – “Qəbul edirsənmi ki, sən Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* yanında üzüağ olasan, amma mən həzrət Fatimənin *(əleyha-səlam)* yanında üzüqara?!” – sözləri nə qədər də gözəl və əzəmətlidir?!

Bəli, budur fədakarlığın ən maraqlı səhnələri.

67. Şəhidlərin qanını göylərə hədiyyə aparırlar

Səhər vaxtı İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* yüngül yuxuya getdi, oyananda buyurdu: “Bilirsiz indicə yuxuda nə gördüm?”.

Səhabələr dedi: “Ey Allah Rəsulunun *(əleyhis-səlam)* oğlu, nə gördünüz?”.

İmam *(əleyhis-səlam)* buyurdu:

رَأَيْتُ كَأَنَّ كِلَابًا قَدْ شَدَّتْ عَلَيَّ لِتَنْهَشَنِي، وَ فِيهَا كَلْبٌ أَبْقَعُ
 رَأَيْتُهُ أَشَدَّهَا عَلَيَّ، وَ أَظُنُّ أَنَّ الَّذِي يَتَوَلَّى قَتْلِي رَجُلٌ أَبْرَصٌ مِنْ بَيْنِ
 هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ؛ ثُمَّ إِنِّي رَأَيْتُ بَعْدَ ذَلِكَ جَدِّي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَآلِهِ وَ مَعَهُ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِهِ وَ هُوَ يَقُولُ لِي: «يَا بُنَيَّ أَنْتَ شَهِيدُ آلِ
 مُحَمَّدٍ وَ قَدْ اسْتُبْشِرَ بِكَ أَهْلُ السَّمَوَاتِ وَ أَهْلُ الصَّفِيحِ الْأَعْلَى فَلْيَكُنْ
 إِفْطَارُكَ عِنْدِي اللَّيْلَةَ، عَجَلٌ وَ لَا تُؤَخِّرْ، فَهَذَا مَلِكٌ قَدْ نَزَلَ مِنْ
 السَّمَاءِ لِيَأْخُذَ دَمَكَ فِي قَارُورَةٍ خَضْرَاءَ. فَهَذَا مَا رَأَيْتُ وَ قَدْ أَرَفَ الْأَمْرُ
 وَ اقْتَرَبَ الرَّحِيلُ مِنْ هَذِهِ الدُّنْيَا، لَا شَكَّ فِي ذَلِكَ.

“Məni parçalamaq istəyən itlərin mənə hücum etdiyini gördüm. Onlar arasında iki rəngli bir it var idi, o, mənə digərlərindən daha çox hücum edirdi. Güman edirəm ki, mənim qatilim iki rəngli və alaca¹ xəstəliyinə tutulmuş bir kişidir. Sonra gördüm ki, cəddim Rəsulullah (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bir dəstə səhabəsilə bir yerdədir və mənə deyir: “Oğlum! Sən Ali-Məhəmmədin şəhidisən, səma əhli və mələkut aləminin mələkləri sənin gəlişinin müjdəsi ilə sevinirlər, bu gecə iftar vaxtı mənim yanımda olacaqsan, tələs və işləri təxirə salma! Bu, sənin qanını götürüb yaşıl

¹ Ekzema xəstəliyi

rəngli bir şüşəyə qoyub (mələklərə hədiyyə aparmaq üçün) səmadan enmiş bir mələkdir”.

Ey mənim yavərlərim! Bu yuxu ömrün sonunun yaxınlaşdığını xəbər verir. Bu, dünyadan köçmə vaxtının yaxınlaşması deməkdir. Bunda heç bir şübhə yoxdur!”¹

Bu, yerdən səmalara tərəf göndərilən ən qiymətli hədiyyədir; bu hədiyyə şəhidlərin və şəhidlər ağası İmam Hüseyin (əleyhis-salam) qanıdır. Daha gözəli burasıdır ki, bu şəhadət ən alçaq insannümalərin əli ilə olmuşdur. Vəhşi təbiətli, murdar fitrətli insanların əli ilə; elə bir insanlar ki, onlar it kimi vəhşidirlər, heç kimə rəhm etməzlər, hətta o, Adəm oğullarının ən şərəfətli olsa belə.

68. Son azuqə

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) o gecə üzünü dostlarına tutub buyurdu:

قُومُوا فَاشْرَبُوا مِنَ الْمَاءِ يَكُنْ آخِرَ زَادِكُمْ، وَ تَوَضَّأُوا وَ اغْتَسَلُوا وَ

اغْسَلُوا ثِيَابَكُمْ لِتَكُونَ

“Qalxın! Su için ki, bu sizin son azuqənizdir. Dəstəmaz və qüsl alın, pal-

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 3 və İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 181 (azacıq fərqlə).

tarlarınıza geyinin ki, bu sizin kəfəniniz olsun”.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) sübh namazını səhabələrilə bir yerdə qıldı. Orduya döyüş nizamı verərək əmr etdi ki, düşmən arxa tərəfdən həmlə edə bilməsin deyə, xeymələrin arxasında qazdıqları xəndəyi qamış və odunla doldurub od vursunlar.¹

İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salam) öz dostları arasında şəhadət haqqında necə də sadə və asanlıqla söhbət açılır. Məhbubun camalını görmək eşqi onları özünə tərəf elə çəkir ki, tikanlar onların nəzərində ipək kimi görünür. Bu hadisə bu yolun yolçuları üçün həqiqətən də elə böyük və maraqlı bir dərstdir ki, eşitmək onları şövqə gətirir və belə deyirlər: “Kaş ki, biz də onların arasında olaydıq!”.

69. Aşuranın sübhündəki münacat

İmam Əli ibn Hüseyindən (İmam Səccad ^(əleyhis-salam)) belə buyurduğu nəql olunur: Aşura günü düşmən ordusu hücumu keçəndə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) əllərini dua üçün səmaya qaldırıb Allah dərğahına yalvardı:

¹ Şeyx Səduq, “Əmali”, 30-cu məclis və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 316-317.

اللَّهُمَّ أَنْتَ ثَقْتِي فِي كُلِّ كَرْبٍ، وَأَنْتَ رَجَائِي فِي كُلِّ شِدَّةٍ، وَأَنْتَ
 لِي فِي كُلِّ أَمْرٍ نَزَلَ بِي ثِقَّةٌ وَعُدَّةٌ، كَمْ مِنْ هَمٍّ يَضْعُفُ فِيهِ الْفُؤَادُ وَتَقَلُّ
 فِيهِ الْحِيلَةُ، وَ يُخَذَلُ فِيهِ الصَّدِيقُ وَ يُشْمِتُ فِيهِ الْعَدُوُّ، أَنْزَلْتَهُ بِكَ وَ
 شَكَوْتُهُ إِلَيْكَ، رَغْبَةً مِئِّي إِلَيْكَ عَمَّنْ سِوَاكَ، فَفَرَّجْتَهُ عَنِّي وَ كَشَفْتَهُ،
 فَأَنْتَ وَلِيُّ كُلِّ نِعْمَةٍ، وَ صَاحِبُ كُلِّ حَسَنَةٍ وَ مُنْتَهَى كُلِّ رَغْبَةٍ

“İlahi! Sən mənim hər bir qəm-qüssədə söykənəcəyim dayağımsan. Hər bir şiddətli və narahat anda mənim ümidimsən. Sən mənim önümə çıxan hər bir çətinlikdə pənahımsan. Nə qədər qəm-qüssə oldu ki, qəlb gücsüz idi, taqəti yox, çarəsi yox, dost əzab-əziyyət çəkir, düşmən məzəmmət edirdi və mən onların hamısını Sənin dərgahına gətirdim, şikayət etdim ki, hamıdan üzülüm yalnız Sənə üz tutmuş olum. Sən də məni onların əlindən nicat verdin. Sən hər bir nemətin, hər bir gözəl və xeyir işin sahibisən və hər bir məqsədin sonusan!”¹

Maraqlısı budur ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu munacatda o böhranlı və xətərli vəziyyətdə Allahdan xüsusi bir şey istəmir. Ona görə ki, şəhadəti özünə tərəf çəkəcəyini və qiyamətə

¹ Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 447-488; “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 321 (azacıq fərqlə); “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 4.

qədər bütün insanlara özündən sonra daim qalacaq bir dərs yadigar qoyacağını, örnək olacağını bilirdi. O, öz Rəbbinin sonsuz lütfünə olan tam etimadını, təvəkkülünü izhar edirdi.

70. Aşura sübhündə oxunan xütbə

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) sonra düşmən ordusunun qarşısına gəldi, üzünü onlara və Kufə böyükləri arasında yer almış Ömər ibn Sədə tutub buyurdu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ الدُّنْيَا فَجَعَلَهَا دَارَ فَنَاءٍ وَ زَوَالٍ، مُتَصَرِّفَةً
بِأَهْلِهَا حَالًا بَعْدَ حَالٍ، فَالْمَعْرُورُ مِنْ غَرَّتِهِ وَ الشَّقِيُّ مِنْ فِتْنَتِهِ، فَلَا
تَعْرَتُكُمْ هَذِهِ الدُّنْيَا، فَإِنَّمَا تَقْطَعُ رَجَاءَ مَنْ رَكَنَ إِلَيْهَا، وَ تُحَيِّبُ طَمَعَ مَنْ
طَمَعَ فِيهَا، وَ أَرَاكُمْ قَدْ اجْتَمَعْتُمْ عَلَى أَمْرٍ قَدْ أَسْخَطْتُمْ اللَّهَ فِيهِ
عَلَيْكُمْ، وَ أَعْرَضَ بِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ عَنْكُمْ، وَ أَحَلَّ بِكُمْ نِقْمَتَهُ، وَ جَنَّبَكُمْ
رَحْمَتَهُ، فَنِعْمَ الرَّبُّ رَبُّنَا، وَ بَيْسَ الْعَبْدِ أَنْتُمْ، أَفَرَزْتُمْ بِالطَّاعَةِ، وَ آمَنْتُمْ
بِالرَّسُولِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ ثُمَّ إِنَّكُمْ زَحَفْتُمْ إِلَى ذُرِّيَّتِهِ وَ عِثْرَتِهِ
تُرِيدُونَ قَتْلَهُمْ، لَقَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْكُمْ الشَّيْطَانُ، فَأَنْسَاكُمْ ذِكْرَ اللَّهِ
الْعَظِيمِ، فَتَبًّا لَكُمْ وَ لِمَا تُرِيدُونَ، إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ، هُوَ لَاءِ قَوْمٍ
كَفَرُوا بَعْدَ إِيْمَانِهِمْ فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ.

“Dünyanı yaradan və onu fani mənzil edən Allaha həmd-səna olsun! Həmin bu dünya öz əhlini daim haldan-halda saldı.

Aldanmış o şəxsdir ki, onu dünya aldatmışdır. Bəxti gətirməmiş, bədbəxt o şəxsdir ki, dünya onu özünə məftun və heyran etmişdir (Ehtiyatlı olun!). Bu dünya sizi aldatmasın. Dünya ona ürək verənlərin ümidini kəsər, ona tamah salan tamahkarların tamahını boşa çıxarar. Görürəm elə bir qərar almırsınız ki, Allahı qəzəbləndirəcək, Onun kərim sifətini özünüzdən uzaqlaşdıracaq, əzabını sizə nazil edəcək və rəhmətini sizdən əsirgəyəcəkdir. Bizim Allah nə qədər də gözəl Allahdır və siz isə necə də pis bəndələrsiniz! Zahirə Ona itaət edəcəyinizə iqrar etmiş, Peyğəmbərinə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* iman gətirmisiz, amma onun oğullarını, nəslini qətlə yetirmək, öldürmək üçün hücum çəkmişiz! Həqiqətən Şeytan sizə hakim olub və Allahı xatırlamağı unutturub. Sizə və məqsədinizə, istəklərinizə ölüm olsun! Hamımız Allahdanıq və Ona tərəf də qayıdacağıq. Bunlar iman gətirdikdən sonra kafir olublar. Allahın rəhməti zülmkarlardan uzaq olsun!”

Bu zaman Ömər ibn Səd üzünü Kufə böyüklərinə tutaraq dedi:

“Vay olsun sizə! Onunla danışırırsınız? Bu şəxs, əgər sözlərinə bir gün davam etsə də

danışmaqdan yorulmayacaq, dayanmayacaq həmin o atanın (Əlinin) oğludur. Elə isə ona cavab verməyin”.

Bu zaman Şimr qabağa çıxıb dedi: “Ey Hüseyin! Bu nədi, nə deyirsən? Elə danış ki, başa düşək”.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

اتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ وَ لَا تَقْتُلُونِي، فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ لَكُمْ قَتْلِي وَ لَا انْتِهَاكَ حُرْمَتِي، فَإِنِّي ابْنُ بِنْتِ نَبِيِّكُمْ وَ جَدَّتِي خَدِيجَةُ زَوْجَةُ نَبِيِّكُمْ، وَ لَعَلَّهُ قَدْ بَلَغَكُمْ قَوْلُ نَبِيِّكُمْ: الْحَسَنُ وَ الْحُسَيْنُ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ

“Allahdan qorxun! Məni öldürmək istəyindən əl çəkin, çünki məni öldürmək və hörmətimi sındırmaq caiz deyil. Mən sizin Peyğəmbərinizin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızının oğluyam. Mənim nənəm sizin Peyğəmbərinizin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) həyat yoldaşı Xədicədir ^(əleyha-salam). Bəlkə də Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bu sözünü eşitmişiz: “Həsən ^(əleyhis-salam) və Hüseyin ^(əleyhis-salam) cənnət cavanlarının iki ağasıdır”.¹

71. Hətta Aşura günündə belə, camaatın hüquqlarına diqqət

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c.1, səh. 252-253 və “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 5-6.

Musa ibn Ümeyr atasından nəql edir ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Aşura günü mənə belə dedi:

نَادِ أَنْ لَا يُقْتَلَ مَعِيَ رَجُلٌ عَلَيْهِ دَيْنٌ وَ نَادِ بِهَا فِي الْمَوَالِي فَإِنِّي
سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ: مَنْ مَاتَ وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ أُخِذَ
مِنْ حَسَنَاتِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

“(Bütün dostlarıma) elan elə ki, kimi borcu varsa, mənimlə ölümə getməsin, çünki mən Allah Rəsulundan ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) eşitmişəm ki, buyurub: “Kim dünyadan borcu olan halda getsə, qiyamət günü onun yaxşılıqlarından götürüləcək”.

Başqa bir nəqldə gəlmişdir ki, Ümeyr Ənsari dedi: İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) mənə belə buyurdu:

نَادِ فِي النَّاسِ أَنْ لَا يُقَاتِلَنَّ مَعِيَ رَجُلٌ عَلَيْهِ دَيْنٌ، فَإِنَّهُ لَيْسَ مِنْ
رَجُلٍ يَمُوتُ وَ عَلَيْهِ دَيْنٌ لَا يَدْعُ لَهُ وَفَاءً إِلَّا دَخَلَ النَّارَ.

“Camaata de ki, kimin borcu varsa, mənimlə döyüşə getməsin, çünki kim borclu ikən dünyadan köçsə və bir çarə qılmasa, atəşə giriftar olacaq”.

Bir kişi qalxıb dedi: “Həyat yoldaşım mənə əvəzimdə borcumu ödəyəcəyini qəbul edib”.

İmam ^(əleyhis-salam) cavab verdi:

وَمَا كِفَالَةُ امْرَأَةٍ، وَ هَلْ تَقْضِي امْرَأَةٌ

“O qadının zəmanətinin nə faydası var? Onun bunu etməyə qüdrəti çatacaqmı?”¹.

Qəribədir ki, bir insan ən çətin və böhranlı vəziyyətdə, hətta öz səhabələrinin və dostlarının camaata olan borclarını diqqət mərkəzində saxlayır və razı olmur ki, borclular onunla döyüşə getsin, şəhid olsun və camaatın haqları pozulsun. Bunu, həyatları başdan-ayağa haramla, camaatın haqları, hüquqları ilə dolmuş və bu haqlara azca da olsa əhəmiyyət verməyənlərin, ümumiyyətlə “həqqün-nas” (başqalarının haqları) adında bir şeyə inanmayanların işi ilə müqayisə edin.

72. Aşura sübhündə quruculuq

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Aşura gününün sübhü Allaha həmd-sənadan sonra buyurur:

عِبَادَ اللَّهِ! اتَّقُوا اللَّهَ وَ كُونُوا مِنَ الدُّنْيَا عَلَى حَذَرٍ، فَإِنَّ الدُّنْيَا لَوُ
بَقِيَتْ لِأَحَدٍ أَوْ بَقِيَ عَلَيْهَا أَحَدٌ، كَانَتْ الْأَنْبِيَاءُ أَحَقُّ بِالْبَقَاءِ، وَ أَوْلَى
بِالرِّضَى، وَ أَرْضَى بِالْقَضَاءِ، غَيْرُ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الدُّنْيَا لِلْبَلَاءِ، وَ
خَلَقَ أَهْلَهَا لِلْفَنَاءِ، فَجَدِيدُهَا بَالٌ، وَ نَعِيمُهَا مُضْمَحَلٌّ، وَ سُورُهَا

¹ “İhqaqul-həqq”, c. 19, səh. 429.

مُكْفَهْرٌ، وَ الْمَنْزِلُ بُلْغَةٌ وَ الدَّارُ قُلْعَةٌ، فَتَزَوَّدُوا، فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ
التَّقْوَى، فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ.

“Ey Allah bəndələri, təqvalı olun! Dünyadan uzaq durun! Əgər dünya kiməsə qalsaydı, yaxud kimsə onda qalsaydı, peyğəmbərlər buna daha layiq idilər, (çünki onlar) Allahın razılığını cəlb etməkdə daha ləyaqətli və ilahi qəzavü-qədərə daha şad idilər. Amma Allah-taala dünyanı imtahan və onun üzərində olanları fani olmaq üçün yaratmışdır. Onun təzələri köhnəlir, nemətləri məhv olur. Onun sevinci qəm-qüssə ilə qarışmışdır, (çünki) dünya qərarsız bir mənzildir, sonda tərک olunacaq bir evdir. Elə isə yol azuqəsi götürün və ən gözəl yol azuqəsi isə təqvadır. İlahi təqvanı gözləyin ki, nicat tapasınız!”¹

Bütün günahların, cinayətlərin qaynağı dünya sevgisi, məqam, kürsü, mal-mülk, sərvət və şəhvət olduğundan, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) öz müxatəblərini oyatmaq üçün təkrar-təkrar xəbərdarlıq etməklə çalışır ki, dünya zinətlərini qəlblərindən çıxarsınlar. Bununla,

¹ “İbn Əsakir tarixi”, c. 14, səh. 218.

bəlkə düzgün yola gələlər, fürsətləri əldən verməmiş özlərinə gələlər. Həqiqətən, onun vəfalı dostları bu nəzərdən formalaşmışdılar, amma təəssüflər olsun ki, düşmən şəhvətə elə məst olmuşdu ki, bu insan düzəldib hidayət edən sözlər onları oyatmadı.

73. Düşmən qoşunu qarşısında İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) vəcdə gətirən təsirli xütbəsi

Düşmən qoşunu həmlə etməyə hazırlaşanda, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) atını istəyib ona mindi və hamının eşidəcəyi bir şəkildə uca səsle buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ! اِسْمَعُوا قَوْلِي، وَ لَا تُعْجِلُونِي حَتَّىٰ أُعْظِمَكُم بِمَا لِحَقُّ لَكُمْ عَلَيَّ، وَ حَتَّىٰ اَعْتَذِرُ اِلَيْكُمْ مِنْ مَقْدَمِي عَلَيْكُمْ، فَاِنْ قَبِلْتُمْ عُذْرِي وَ صَدَّقْتُمْ قَوْلِي، وَ اَعْطَيْتُمُونِي النِّصْفَ، كُنْتُمْ بِذَلِكَ اَسْعَدُ، وَ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ عَلَيَّ سَبِيلٌ، وَ اِنْ لَمْ تَقْبَلُوا مِنِّي الْعُذْرَ، وَ لَمْ تُعْطُوا النِّصْفَ مِنْ اَنْفُسِكُمْ (فَاَجْمَعُوا اَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ اَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اَقْضُوا اِلَيَّ وَلَا تُنْظِرُونِي)

“Ey camaat! Sözümlü dinləyin, məni öldürməyə tələsməyin. Qoyun sizi boynumda olan haqqa görə nəsihət edim və buraya gəlməyimin səbəbini deyim. Əgər sözümlü qəbul edib təsdiqləsəniz, insaf göstərsəniz,

xoşbəxt olacaqsınız. Amma əgər üzrümü qəbul etməsəniz, ədalət və insaf yolunu tutmasanız; (“...Buna görə də, siz şəriklərinizlə birgə öz işinizdə bir qərara gəlin ki, işiniz sizə məchul və örtülü qalmasın. O zaman mənim işimi bitirin və mənə heç bir möhlət verməyin (və əlinizdən hər nə gəlicə, edin)!¹”.

إِنَّ وَلِيَّ اللَّهِ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ

“Şübhəsiz, mənim başçı və himayəçim bu kitabı (Quranı) nazil edən Allahdır. O, bütün saleh bəndələrin vilayətini (himayəsini) Öz öhdəsinə götürmüşdür”².

İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bacıları, qızları bu sözləri eşitcək ağladılar və səsləri göyə qalxdı. İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qardaşı Abbası <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və oğlu Əli Əkbəri <sup>(əleyhis-
salam)</sup> onlara tərəf göndərüb buyurdu:

أَسْكُتَاهُنَّ فَلَعَمْرِي لَيَكْثُرَنَّ بُكَاءُهُنَّ

“Onları sakitləşdirin. Canıma and olsun, bundan sonra daha çox ağlayacaqlar”.

Onlar sakitləşəndən sonra Allaha həmd-səna deyib Onu əzəmətlə yad etdi və əziz Peyğəmbərə <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup>, Allahın mələklərinə,

¹ “Yunis” surəsi, ayə 71.

² “Əraf” surəsi, ayə196.

peyğəmbərlərinə salavat və salam göndərdi. Elə fəsahtli və füsunkar nitq söylədi ki, ravi deyir: “Allaha and olsun! Bu gözəllikdə sözləri nə ondan öncə, nə də ondan sonra bir şəxsdən eşitməmişəm”.

İmam Hüseyin ^(alayhis-) ^{salām} sözlərinə belə davam etdi:

أَمَّا بَعْدُ، فَانْسُبُونِي فَانظُرُوا مَنْ أَنَا؟! ثُمَّ ارْجِعُوا إِلَى أَنْفُسِكُمْ وَ
عَاتِبُوهَا، فَانظُرُوا هَلْ يَحِلُّ لَكُمْ قَتْلِي وَ انْتِهَاكَ حُرْمَتِي؟! أَلَسْتُ ابْنَ
بِنْتِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَ ابْنَ وَصِيِّهِ وَ ابْنَ عَمِّهِ، وَ أَوَّلِ
الْمُؤْمِنِينَ بِاللَّهِ وَ الْمُصَدِّقِ لِرَسُولِهِ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ، أَوْ لَيْسَ حَمْرَةً
سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ عَمِّ أَبِي؟ أَوْ لَيْسَ جَعْفَرُ الشَّهِيدِ الطَّيَّارِ ذُو الْجَنَاحَيْنِ
عَمِّي؟!!

أَوْ لَمْ يَبْلُغْكُمْ قَوْلٌ مُسْتَفِضٌ فِيكُمْ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَآلِهِ قَالَ لِي وَ لِأَخِي: هَذَا نَسَبُ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ؟!!

فَإِنْ صَدَّقْتُمُونِي بِمَا أَقُولُ، وَ هُوَ الْحَقُّ، فَوَاللَّهِ مَا تَعَمَّدْتُ كِذْبًا مُذْ
عَلِمْتُ أَنَّ اللَّهَ يُمَقِّتُ عَلَيْهِ أَهْلَهُ، وَ يَصُرُّ بِهِ مَنْ اخْتَلَقَهُ.

وَ إِنْ كَذَّبْتُمُونِي فَإِنَّ فِيكُمْ مَنْ إِنْ سَأَلْتُمُوهُ عَنْ ذَلِكَ أَخْبَرَكُمْ،
سَلُّوا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِي، أَوْ أَبَا سَعِيدِ الْخُدْرِي، أَوْ سَهْلَ بْنَ
سَعْدِ السَّاعِدِي، أَوْ زَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ، أَوْ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، يُخْبِرُوكُمْ أَنََّّهُمْ

سَمِعُوا هَذِهِ الْمَقَالََةَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِي وَ لِأَخِي، أَمَا
فِي هَذَا حَاجِزٌ لَكُمْ عَنْ سَفْكِ دَمِي؟!؟

“(Camaat!) Mənim əsil-nəsəbimi araşdırın və görün mən kiməm? Özünüzə gəlin, nəfsinizə xitab edib onu danlayın. Məni öldürmək, hörmətimi sındırmaq sizə rəvadırmı?!”

Mən sizin Peyğəmbərinizin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızının oğlu, onun canişini və əmisi oğlunun övladı deyiləmmi?! Hamıdan öncə iman gətirən və Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Onun tərəfindən gətirdiklərini təsdiq edən şəxsin oğlu deyiləmmi?!”

Şəhidlərin ağası Həməzə atamın əmisi deyilmi?! Cənnətdə iki qanadla pərvaz edən Cəfər Təyyar mənim əmim deyilmi?! Məgər Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qardaşım (Həsən (əleyhis-salam)) və mənim barəmdə – “Bu iki nəfər cənnət cavanlarının ağasıdır!” deməsini bilmirsiniz?!”

Əgər mənim haqq sözlərimi təsdiqləsəniz, sizin xeyirinizədir. Allaha and olsun ki, Allahın yalan danışanlara qəzəb edəcəyini və yalançıların ziyana uğrayacaqlarını eşitdiyim andan heç vaxt dilimdən yalan çıxmayıb. Əgər sözlərimə inanmırsınızsa, aranızda elə

şəxslər var ki, onlardan soruşsanız sizə xəbər verərlər. Cabir ibn Abdullah Ənsari, Əbu Səid Xudri, Səhl ibn Səd Saidi, Zeyd ibn Ərqəm və Ənəs ibn Malikdən soruşun. Onlar sizə deyərlər, özləri Peyğəmbərdən (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) eşitmişlər ki, o bu sözləri qardaşım və mənim haqqımda buyurub. Bu şahidlər, bu dəlillər sizin məni öldürməkdən əl çəkməyinizə səbəb olmurmu?!”

Burada Şimr ibn Zil-Covşən dedi: “O, Allaha yalnızca dildə pərəstiş edir. Əgər bilsəydiniz nə deyir... (sözlərinin mənası yoxdur)”.

Həbib ibn Məzahir onun cavabında dedi: “Allaha and olsun! Mən görürəm ki, sən Allaha (şəkk-şübhə ilə, ziddiyyətlərlə qarışıq) yetmiş dil ilə pərəstiş edirsən! Mən şəhadət verirəm ki, sən doğru deyirsən; İmamın (əleyhis-salam) dediyini başa düşürsən. Allah sənə qəlbini möhürləyib”.

Daha sonra İmam (əleyhis-salam) sözlərinə belə davam etdi:

فَإِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ مِنْ هَذَا الْقَوْلِ، أَفَتَشْكُونَ أَثْرًا مَا أَنَّى ابْنُ بِنْتِ نَبِيِّكُمْ؟ فَوَاللَّهِ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ ابْنُ بِنْتِ نَبِيِّ غَيْرِي مِنْكُمْ وَ لَا مَنْ غَيْرِكُمْ، أَنَا ابْنُ بِنْتِ نَبِيِّكُمْ خَاصَّةً.

أَخْبِرُونِي، أَتَطْلُبُونِي بِقَتِيلٍ مِنْكُمْ قَتَلْتُهُ؟ أَوْ مَالٍ اسْتَهْلَكْتُهُ؟ أَوْ
بِقِصَاصٍ مِنْ جِرَاحَةٍ؟.

“Əgər bu sözlərə şübhə edirsinizsə, məgər mənim sizin Peyğəmbərinizin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızının oğlu olmağıma da şübhə edirsiniz? Allah and olsun ki, dünyanın şərq və qərbində, sizin və sizdən başqalarının arasında məndən başqa peyğəmbər qızının oğlu varmı?

Mənə deyın görüm, sizdən kimisə öldürmüşəm ki, məndən onun qanbahasını tələb edirsiniz?”

Düşmən ordusuna ağır bir sükut çökdü və kimsə bir şey demədi.

Bu zaman İmam Hüseyin (əleyhis-səlam) ucadan səsləndi:

يَا شَبَّثَ بْنَ رَبِيعِي، وَيَا حَجَّارَ بْنَ أَبَجْرٍ، وَيَا قَيْسَ بْنَ الْأَشْعَثِ،
وَيَا يَزِيدَ بْنَ الْحَارِثِ، أَلَمْ تَكْتُبُوا إِلَيَّ: «أَنْ قَدْ أَيْنَعَتِ الشِّمَارُ وَ اخْضَرَ
الْجَنَابُ، وَ طَمَّتِ الْجِمَامُ وَ إِنَّمَا تُقَدِّمُ عَلَيَّ جُنْدَ لَكَ مُجَنَّدٌ، فَاقْبَلْ!؟

“Ey Şəbəs ibn Rəbi! Ey Həccar ibn Əbcər! Ey Qeys ibn Əşəs! Ey Yezid ibn Haris! Məgər siz mənə məktub yazmadınız ki, ağaclarımız bəhrə verib, bağlar yaşıllaşıb, quyular su ilə dolub və sən elə bir məmləkətə qədəm qoyursan ki, hazır və böyük bir ordu sənə xidmətindədir, elə isə bizə tərəf gəl!”.

Onlar cavabda dedilər: “Biz belə bir məktub yazmamışıq!”.

İmam ^(əleyhis-) ^(salam) buyurdu:

سُبْحَانَ اللَّهِ! بَلَىٰ وَاللَّهِ لَقَدْ فَعَلْتُمْ

“Sübhanəllah! Allaha and olsun ki, bu məktubu yazmısınız!”.

Daha sonra buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ! إِذْ كَرِهْتُمُونِي فَدَعُونِي أَنْصَرِفُ عَنْكُمْ إِلَىٰ مَأْمَنِي مِنَ

الْأَرْضِ

“Ey camaat! Əgər bizim bu diyara gəlməyimizdən razı deyilsinizsə, onda bizi buraxın və biz də əmin bir yerə gedək”.

Qeys ibn Əşəs dedi: “Əmin oğlunun (Yezidin) bayrağı altına gəlmək istəmirsən?! Çünki bu zaman istədiyini şeyi əldə edərsən və onlardan pislik görməzsən!”.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) buyurdu:

أَنْتَ أَخُو أَخِيكَ [مُحَمَّدُ بْنُ الْأَشْعَثِ] أَتُرِيدُ أَنْ يَطْلُبَكَ بَنُو هَاشِمٍ

بِأَكْثَرِ مَنْ دَمٍ مُسْلِمٍ بِنِ عَقِيلٍ؟! لَا وَاللَّهِ لَا أُعْطِيهِمْ يَدَيَّ إِعْطَاءَ

الدَّلِيلِ، وَلَا أُفِرُّ إِفْرَارَ الْعَبِيدِ

“Sən həmin qardaşın qardaşısan (sən Müslimi Kufədə şəhadətə yetirən qardaşın Məhəmməd ibn Əşəs kimisən). İstəyirsən ki, Bəni-Haşim Müslim ibn Əqilin qan

bahasından daha artığını səndən tələb etsinlər? Xeyr! Allaha and olsun! Əllərimi zəlil və alçaqlar kimi onların əllərinin içinə qoymayacaq və qullar kimi də təslim olmayacam (yaxud, qaçmayacam)”.

Daha sonra, İmam *(əleyhis-salām)* öz sözlərinə belə davam etdi: “Ey Allahın bəndələri! Mən sizin məni ittiham etməyinizdən özümün və sizin Allahınıza pənah aparıram”.¹ Həmçinin, əlavə edir: “Mən hesab gününə iman gətirməyən hər bir təkəbbürlüdən özümün və sizin Allahınıza üz tuturam, Ona sığınırım!”².

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* bu zaman miniyini istədi və Əqəbə ibn Səbana dedi ki, atın ayaqlarını bağlasın (döyüşə birinci başlamamasına işarə olaraq) və onlar döyüş təbili çaldılar.³

Bu, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salām)* Aşura günü höccət və dəlili tamam etməsinin ən kamil forması idi. Bütün deyilməliləri dedi ki, tarixdə qeyd olunsun və hamının qulağına çatsın.

¹ “Duxan” surəsi, ayə 20.

² “Ğafir” surəsinin 27-ci ayəsindən istifadə etmişdir. Ğafir surəsində “Əuzu” (sığınırım) sözünün yerinə “İnni uztu” (mən sığındım) feli istifadə olunmuşdur.

³ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 322-323; Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 448-450; “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 6-7 (azacıq fərqlə).

İmam ^(əleyhis-salām) bu əzəmətli xütbəsi ilə Bəni-Üməyyənin çöhrəsindən məkr, hiylə və yalan pərdəsini qaldırdı və müsəlmanları bu imansız, rəhmsiz zülmkar hakimiyyətin ciddi xəteri ilə tanış etdi. İmam ^(əleyhis-salām) bu xütbəsi ilə isbat etdi ki, onlar bilə-bilə öz Peyğəmbərlərinin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) yeganə oğlunu öldürürlər. Hansı ki, ondan ən kiçik bir xəta belə görünməmişdi. Onlar bu yolla öz vəhşiliklərini, imansızlıqlarını isbatladılar.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām), təslim olacağı təqdirdə ona aman veriləcəyi təklifinə baxmayaraq, heç vaxt zalımlar qarşısında təslim olmaq rüsvayçılığını qəbul etmədi və imansız zülmkarlar qarşısında başını aşağı salmadı. Şəhadəti hər şeydən üstün tutdu, bilə-bilə bu azadlığın qiymətini canı ilə ödədi ki, dünyanın azad insanlarına rəhbər və bütün millətlər üçün yazılı nümunə olsun.

74. Düşmən ordusu qarşısında İmam Hüseyindən ^(əleyhis-salām) qəhrəmancasına bir xütbə

Ömər ibn Səd öz qoşununu İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salām) döyüşə hazırladı və bayraqları öz yerlərində dalğalandırdı. İmam ^(əleyhis-salām) da sağ, sol və orta cinahlarda öz qoşununu nizama

saldı. İbn Sədin qoşunu İmam Hüseyni ^(əleyhis-salam) hər tərəfdən əhatəyə aldı və mühasirə halqası ilə o həzrəti ^(əleyhis-salam) və dostlarını sıxışdırdı.

İmam ^(əleyhis-salam) Kufə ordusu qarşısında dayandı və sakit olmalarını istədi, amma onlar qəbul etmədilər. İmam ^(əleyhis-salam) onlara dedi:

وَيْلُكُمْ مَا عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْصِتُوا إِلَيَّ فَتَسْمَعُوا قَوْلِي، وَإِنَّمَا أَدْعُوكُمْ
إِلَى سَبِيلِ الرَّشَادِ، فَمَنْ أَطَاعَنِي كَانَ مِنَ الْمُرْشَدِينَ، وَمَنْ عَصَانِي كَانَ
مِنَ الْمُهْلَكِينَ، وَكُلُّكُمْ عَاصٍ لِأَمْرِي غَيْرُ مُسْتَمِعٍ لِقَوْلِي، قَدْ انْخَلَتْ
عَطِيَّاتُكُمْ مِنَ الْحَرَامِ وَ مَلَأَتْ بُطُونُكُمْ مِنَ الْحَرَامِ، فَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى
قُلُوبِكُمْ، وَيْلُكُمْ أَلَا تَنْصِتُونَ، أَلَا تَسْمَعُونَ؟.

“Vay olsun sizə! Sözlərimi eşitmək üçün niyə sakit olmursunuz? Mən sizi doğru yola dəvət edirəm. Kim mənə itaət etsə, doğru yola hidayət olar və kim itaət etməkdən boyun qaçırsa, həlak olacaq. Siz mənim əmrlərimdən boyun qaçırır və sözlərimi dinləmirsiz. Ona görə ki, sizin (məni öldürmək üçün aldığınız) hədiyyələriniz haramla əldə olunub və qarınlarınız haramla dolub, Allah-taala qəlblərinizə möhür vurub. Vay olsun sizə! Sakit olmursuz? Sözlərimə qulaq asmırsız?”.

Bundan sonra Ömər Sədin qoşunu bir-birini məzəmmət edərək dedilər: “Qulaq

asin!”. Onların sükutundan sonra İmam ^(alayhis-) ^(salam) buyurdu:

تَبَّأَ لَكُمْ أَيَّتُهَا الْجُمَاعَةُ وَ تَرَحَّأَ، أَفْحِينَ اسْتَصْرَحْتُمُونَا وَاهِينِ
مُتَحِيرِينَ فَأَصْرَحْنَاكُمْ مُؤَدِّينَ مُسْتَعِدِّينَ، سَلَلْتُمْ عَلَيْنَا سَيْفًا فِي رِقَابِنَا، وَ
حَشَشْتُمْ عَلَيْنَا نَارَ الْفِتَنِ الَّتِي جَنَاهَا عَدُوُّكُمْ وَ عَدُونَا فَأَصْبَحْتُمْ إِبَاءً
عَلَى أَوْلِيَائِكُمْ، وَ يَدًا عَلَيْهِمْ لِأَعْدَائِكُمْ، بَغَيْرِ عَدْلِ أَفْشُوهُ فِيكُمْ، وَ لَا
أَمَلَ أَصْبَحَ لَكُمْ فِيهِمْ، إِلَّا الْحَرَامَ مِنَ الدُّنْيَا أَنَالُوكُمْ، وَ خَسِيسَ عَيْشِ
طَمَعْتُمْ فِيهِ، مِنْ غَيْرِ حَدَثٍ كَانَ مِنَّا، وَ لَا رَأْيَ تَفَيْلَ لَنَا.

فَهَلَّا لَكُمْ الْوَيْلَاتُ إِذْ كَرِهْتُمُونَا وَ تَرَكْتُمُونَا، تَجَهَّزْتُمُوهَا وَ السَّيْفُ
لَمْ يَشْهَرَ، وَ الْجَأْشُ طَامِنٌ، وَ الرَّأْيُ لَمْ يُسْتَحْصَفْ، وَ لَكِنْ أَسْرَعْتُمْ
عَلَيْنَا كَطَيْرَةِ الدِّبَا، وَ تَدَاعَيْتُمْ إِلَيْهَا كَتَدَاعِي الْفَرَّاشِ، فَتُبْحًا لَكُمْ، فَإِنَّمَا
أَنْتُمْ مِنْ طَوَاغِيَةِ الْأُمَّةِ، وَ شِدَاذِ الْأَحْزَابِ، وَ نَبْذَةِ الْكِتَابِ، وَ نَفْثَةِ
الشَّيْطَانِ، وَ عَصَبَةِ الْأَثَامِ، وَ مُحَرِّفِي الْكِتَابِ، وَ مُطْفِئِي السُّنَنِ، وَ قَتَلَةِ
أَوْلَادِ الْأَنْبِيَاءِ، وَ مُبِيرِي عِتْرَةِ الْأَوْصِيَاءِ، وَ مُلْحَقِي الْعِهَارِ بِالنَّسَبِ، وَ
مُؤَدِّي الْمُؤْمِنِينَ، وَ صُرَاخِ أَيْمَةِ الْمُسْتَهْزِئِينَ، الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ
عِضِينَ.

وَ أَنْتُمْ ابْنُ حَرْبٍ وَ أَشْيَاعُهُ تَعْتَمِدُونَ، وَ إِيَانَا تَخْدِلُونَ، أَجَلْ! وَ
اللَّهُ الْخَذْلُ فِيكُمْ مَعْرُوفٌ، وَ شَجَتْ عَلَيْهِ عُرُوفُكُمْ، وَ تَوَارَثَتْهُ أُصُولُكُمْ
وَ فُرُوعُكُمْ، وَ نَبَتَتْ عَلَيْهِ قُلُوبُكُمْ وَ غَشِيَتْ صُدُورُكُمْ، فَكُنْتُمْ أَخْبَثَ
شَيْءٍ سِنْخًا لِلنَّاصِبِ وَ أَكَلَةً لِلْغَاصِبِ، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى التَّكَاثِينِ

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ الْإِيمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا، وَ قَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا
فَأَنْتُمْ وَاللَّهُ هُمْ.

أَلَا إِنَّ الدَّعِيَّ ابْنَ الدَّعِيِّ قَدْ رَكَزَ بَيْنَ اثْنَتَيْنِ، بَيْنَ الْقَتْلَةِ وَالذَّلَّةِ،
وَ هَيْهَاتَ مَا آخِذُ الدَّنِيَّةَ أَبِي اللَّهِ ذَلِكَ وَ رَسُولُهُ، وَ جُدُودٌ طَابَتْ، وَ
حُجُورٌ طَهَّرَتْ، وَ أَنْوْفٌ حَمِيَّةٌ، وَ نُفُوسٌ أَبِيَّةٌ، لَا تُؤَثِّرُ طَاعَةَ اللَّئَامِ عَلَى
مَصَارِعِ الْكِرَامِ، أَلَا قَدْ أَعَذَرْتُ وَ أَنْذَرْتُ، أَلَا إِنِّي زَاحِفٌ بِهَذِهِ الْأَسْرَةِ
عَلَى قِلَّةِ الْعِتَادِ، وَ خَذَلَةَ الْأَصْحَابِ.

“Məhv olasınız! Əbədi qəm-qüssə olsun üzərinizə, ey (burdakı) cammat! Bizi böyük bir şövqlə, cah-cəlalla kömək edəcəksiniz deyə çağırdınız, biz də eşidib sizə tərəf tələsdik, köməyinizə arxalanıb qalxdıq. Bizə kömək etmək üçün əlinizə aldığınız o qılıncları bizim əleyhimizə qaldırmanız, düşmənimizin hazırladığı fətnə atəşini bizim ziddimizə alovlandırmağınız heç rəvadırmı? Onlar sizin aranızda ədalətə riayət etmədən, sizin arzularınızı həyata keçirmədən, sizə yalnızca bir balaca haram mal və tamah saldığınız alçaq həyat vəd etməklə və bizdən heç bir günah görünmədiyiniz, yaxud nalayiq söz eşitmədiyiniz halda bir yerə yığılıb dostlarınız əleyhinə və düşmənlərinizin köməyinə qalxdınız. Bizdən üz

döndərdiyinizə və kömək etməkdən boyun qaçırduğınıza görə vay olsun sizə! Qılıncılar qınında və qəlblər də aram, düşüncələr iztirabsız olarkən siz fitnə atəşini hazırladınız, qarışqa və çəyirtkə kimi hər tərəfdən bizə sarı yönəldiniz və pərvanələr kimi hər tərəfdən hücum çəkdiniz. Üzünüz qara olsun!

Sizsiniz bu ümmətin zülmkar qrupları, Əhzabın geridə qalmışları, kitabı kənara qoyanlar, Şeytana itaət edənlər, günahkarlar, Allahın kitabını təhrif edənlər. Sizsiniz Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sünnəsini məhv edənlər, söndürənlər, peyğəmbərlərin övladlarını öldürənlər, övsiyaların ailəsini qıranlar, pak əsil-nəsəb sahiblərinə natəmizləri birləşdirənlər, möminlərə əziyyət edənlər, Qurani parça-parça edən istehzaçı başçıların köməyinə çatanlar.

Siz, Hərbin oğluna (Müaviyəyə) və onun tərəfdarlarına arxalanır və bizə kömək etməkdən boyun qaçırırsınız?! Allaha and olsun ki, əhd-peymanı pozmaq sizin köhnə xislətinizdir. Sizin varlığınızın kökü onun üzərində qurulmuşdur, şaxələriniz ondan

cücərmiş, ürəkləriniz onun üzərində bitmiş, sinələriniz onunla örtülmüşdür.

Siz öz bağbanınız üçün ən pis fidan, amma qəsbkar olan təcavüzkarlar üçün ləzzətli bir tikəsiniz! Allahın lənəti olsun möhkəm bağlanmış əhdlərini sındıran kəslərə! Siz Allahı öz əhd-peymanınızın zamini seçmişdiniz. Allaha and olsun! Siz həmin, ədhi pozanlarsınız!”

Özünüzə gəlin! Bu (Yezid) natəmiz oğlu natəmiz, mənə iki seçim arasında qoyub: ölüm, ya da zilləti qəbul etmək. Bizim zillətə boyun əyməyimiz mümkün deyil!¹ Allah və Onun Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* heç vaxt bizim üçün zilləti qəbul etməz və bizi böyüdən pak təbiətli insanlar, qeyrətli böyük şəxsiyyətlər, şərəfətli insanlar bizdən bunu qəbul etmirlər. Əsla!

Biz heç zaman zülmkarlara boyun əyməyi şərəfətli ölümdən üstün tutmarıq. Bilin ki, mən sizə ilahi höccəti tamamladım və sizi işinizin aqibəti ilə qorxutdum, xəbərdar etdim. Özünüzə gəlin! Mən həmin ailəmlə, az

¹ Təbərsi, “İhticac”, c. 2, səh. 99-da

(فَدَدْتُ رُكْنِي بَيْنَ السَّلَّةِ وَالذَّلَّةِ وَهَيْهَاتَ لَكَ ذَلِكَ مِنِّي! هَيْهَاتَ مِنَّا الذَّلَّةُ)

bir hazırlıq və az bir köməklə sizinlə döyüşürəm (və şəhadətə hazırım!).”

Bu zaman bu şeiri oxudu:

فَإِنْ نَهَزْمَ فَهَزَامُونَ قَدَمًا وَ إِنْ نُهَزَمَ فَغَيْرُ مُهَزَّمِينَا
وَ مَا إِنْ طَبْنَا جُبْنَ وَ لَكِنْ مَنَايَانَا وَ دَوْلَةُ آخِرِينَا

“Əgər biz döyüşdə qalib olsaq, bu bizim köhnə adətimizdir.

Əgər (zahirdə) məğlub olsaq, yenə də məğlubiyyət bizdən deyil (həqiqətdə düşmənlərimiz məğlub olar).

Bizə qorxu yaraşmaz və başqalarının hakimiyyəti bizi öldürməklə davam edir.”

(Daha sonra buyurdu:)

أَمَا إِنَّهُ لَا تَلْبَثُونَ بَعْدَهَا إِلَّا كَرَيْتَ مَا يَرْكَبُ الْفَرَسَ، حَتَّى تَدُورَ
بِكُمْ دَوْرَ الرَّحَى، عَهْدٌ عَهْدُهُ إِلَى أَبِي عَن جَدِّي، فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَ
شُرَكَاءَكُمْ فَكِيدُونِي جَمِيعاً ثُمَّ لَا تُنْظِرُونِ (إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُمْ
مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) اللَّهُمَّ
أَحْبِسْ عَنْهُمْ قَطْرَ السَّمَاءِ، وَ ابْعَثْ عَلَيْهِمْ سِنِينَ كَسَيْنِي يُوسُفَ، وَ
سَلِّطْ عَلَيْهِمْ غَلَامَ ثَقِيفٍ يُسْقِيهِمْ كَأْساً مُصْبِرَةً، فَلَا يَدْعُ فِيهِمْ أَحَدًا،
قَتْلَةً بِقَتْلَةٍ وَ ضَرْبَةً بِضَرْبَةٍ، يَنْتَقِمُ لِي وَ لِأَوْلِيَائِي وَ لِأَهْلِ بَيْتِي وَ
أَشْيَاعِي مِنْهُمْ، فَإِنَّهُمْ غَرُّونَا وَ كَذَّبُونَا وَ خَذَلُونَا، وَ أَنْتَ رَبُّنَا عَلَيْكَ
تَوَكَّلْنَا وَ إِلَيْكَ أُنَبْنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ.

“Sizlər məndən sonra o qədər də yaşamayacaqsınız. Yalnız, atının atına mindiyi zaman kəsiyi həddində. Ruzigar dəyirman daşı kimi sizin başınıza fırlanar (və sizi əməllərinizin cəzasına çatdırar). Gələcəkdən verilən bu xəbəri atam, babam Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* nəql etmişdir.

Elə isə fikrinizi və tərəfdarlarınızı toplayın və hamınız mənimlə döyüşün, möhlət verməyin. Mən mənim və sizin Rəbbiniz olan Allaha təvəkkül etmişəm. *“Heç bir hərəkət edən (canlı) yoxdur ki, onun ipi Allahın əlində olmasın. Mənim Rəbbim doğru yoldadır.”*¹”

İlahi! Yağmuru onlardan əsirgə. Qıtlıq illərini, Yusifin *(əleyhis-səlam)* zamanındakı kimi onlara nazil elə. Səqifin oğlu (Həccacı) onlara hakim elə ki, zillət və həqirlik bədəsindən zəhəri boğazlarına töksün. Onlar arasında heç kimi sağ qoyma, belə ki, törətdikləri qətilər qarşısında qətlə, vurduqları hər bir zərbə müqabilində zərbəyə düçar olsunlar və mənim, dostlarımin, əhli-beytimin intiqamını

¹ “Hud” surəsi, ayə 56.

alsın. Ona görə ki, bunlar bizə hiylə işlətdilər, bizi inkar edib köməksiz qoydular.

İlahi! Sənsən bizim Rəbbimiz. Sənə təvəkkül edir və Sənə tərəf qayıdırıq. Hər şeyin dönüşü Sənədir.”

Daha sonra İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurdu: “Ömər ibn Səd hardadır? Çağırın onu!”

Ömər ibn Səd bu görüşə razı olmadığı halda onu çağırdılar. İmam ^(əleyhis-salam) ona buyurdu:

يا عُمَرُ أَنْتَ تَقْتُلُنِي؟ تَزْعُمُ أَنْ يُؤَلِّيكَ الدَّعِيُّ ابْنُ الدَّعِيِّ بِبِلَادِ
الرِّيِّ وَ جُرْجَانِ، وَاللَّهِ لَا تَتَهَنَّا بِذَلِكَ أَبَدًا، عَهْدًا مَعَهُودًا، فَاصْنَعْ مَا
أَنْتَ صَانِعٌ، فَإِنَّكَ لَا تَفْرَحُ بَعْدِي بِدُنْيَا وَ لَا آخِرَةٍ، وَ لَكَأَنِّي بِرَأْسِكَ
عَلَى قَصَبَةٍ قَدْ نُصِبَ بِالْكَوْفَةِ، يَتَرَامَاهُ الصَّبِيَانُ وَ يَتَّخِذُونَهُ غَرَضًا
بَيْنَهُمْ

“Ey Ömər, sən məni qətlə yetirmək istəyirsən? Elə bilirsən ki, o natəmiz oğlu natəmiz (İbn Ziyad) Rey və Qorqan hakimiyyətini sənə verəcək? Allaha and olsun ki, o günün ləzzətini heç vaxt dadmayacaqsan. Bu dəyişməz bir (ilahi) əhddir. Əlindən hər nə gəlicsə et. Məndən sonra nə dünyada, nə də axirətdə şad olacaqsan. Görürəm ki, sənin başını Kufədə

qamışa taxmışlar, uşaqlar da onu hədəfə alıb daş atırlar.”¹

Həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* “Nəhcül-bəlağə”si ilə tanış olanlar bilirlər ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* rəftarı atası kimi izah etmək və insanları oyatmaqdır və müxtəlif yollarla bu ilahi hədəfi izləyir ki, hidayət olmalarına az da olsa ümid olanlara höccəti tamamlasın.

Bəzən təşviq və müjdə verməklə, bəzən insani keyfiyyətlər və hisslərlə, bəzən də dini inanclar vasitəsilə, bəzən də ilahi əzabla qorxutmaqla bu hədəfi çatdırır. Amma təəssüflər olsun ki, o zülmkar dəstə hidayətə azca da olsa ləyaqətləri yox idi və dünyapərəstlikdə elə qərq olmuşdular ki, su axtarırdılar, amma ilğım (sərab) arxasınca idilər.

Bütün əlamətlər və şahidlər göstərir ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və dostları öz şahadətlərindən tamamilə xəbərdar idilər və bu nəzərdən özlərinə az da olsa qorxunun yol tapmasına icazə vermirdilər.

Onlar ox, xəncər, qılınc zərbələri altında şərəfətli ölümü şövkətli sarayların kölgəsində

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 2, səh. 6-8 və “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 8-10.

zillətlə olan həyata üstün tutmuşdular və bu sözlərin heç birində heç bir xırda şübhə görünmür, çünki bilirdilər ki, bu ölüm əbədi həyatın mayası, İslam cəmiyyətinin mənbəyi, onların oyanması və İslamın cahillərin və münafıqların caynağından nıcatıdır. Nuş olsun onlara! Eşq olsun!

75. Kufəlilərin İmam Hüseyin (əleyhis-salam) məntiqi qarşısında etirafı

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) qılıncına söykəndiyi halda düşmən qoşunu qarşısında yüksək səslə dedi: “Sizi Allaha and verirəm! Məni tanıyırsınız?”.

Dedilər: “Bəli. Sən Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) övladı və nəvəsisən!”.

İmam (əleyhis-salam) buyurdu:

أُنشِدْكُمْ اللهُ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ جَدِّي رَسُولُ اللهِ (صلى الله عليه

وآله؟)

“Sizi Allaha and verirəm, bilirsinizmi ki, babam Allahın Rəsuludur?”

Dedilər: “Bəli”.

İmam (əleyhis-salam) dedi:

أُنشِدْكُمْ اللهُ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ أَبِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ (عليه

السلام)؟

“Sizi Allaha and verirəm! Bilirsinizmi ki, atam Əli ibn Əbutalibdir?”

Dedilər: “Bəli”.

İmam *(əleyhis-salam)* dedi:

أُنشِدُكُمْ اللَّهَ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ أُمَّي فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ (عَلَيْهَا السَّلَام) (بِنْتُ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)؟)

“Sizi Allaha and verirəm, bilirsinizmi ki, anam Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızı Fatimədir *(əleyha-salam)*?”

Dedilər: “Bəli”.

İmam *(əleyhis-salam)* dedi:

أُنشِدُكُمْ اللَّهَ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ جَدَّتِي خَدِيجَةَ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أَوَّلُ نِسَاءِ هَذِهِ الْأُمَّةِ إِسْلَامًا؟

“Sizi Allaha and verirəm, bilirsinizmi ki, nənəm Xuvəylidin qızı Xədicə və bu ümmətin birinci müsəlman xanımıdır?”

Dedilər: “Bəli”.

İmam *(əleyhis-salam)* dedi:

أُنشِدُكُمْ اللَّهَ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ حَمْرَةَ سَيِّدِ الشُّهَدَاءِ عَمُّ أَبِي؟

“Sizi Allaha and verirəm, bilirsinizmi ki, şəhidlərin ağası Həmzə atamın əmisidir?”

Dedilər: “Bəli”.

İmam *(əleyhis-salam)* dedi:

أُنشِدُكُمْ اللَّهَ! هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّ جَعْفَرَ الطَّيَّارِ فِي الْجَنَّةِ عَمِّي؟

“Sizi Allaha and verirəm, bilirsinizmi ki, cənnətdəki Cəfəri-Təyyar mənim əmimdir?”

Dedilər: “Bəli”.

İmam *(əleyhis-salam)* onlardan bu və digər iqrarları alandan sonra buyurdu: “Bəs nə üçün və nə səbəbə əsasən qanımı tökməyi halal bilirsiniz?”.

Heç bir məntiqi cavabları olmayanlar dedilər: “Biz bütün bunları bilirik, lakin susuz can verənə kimi səndən əl çəkməyəcəyik!”¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* yaxşı bilirdi ki, qarşıda Allah yolunda şəhid olmaqdan başqa yol yoxdur, amma mühüm bu şəhadətin bütün müsəlmanları oyadacaq və ümumi düşüncələrə böyük təkan verəcək olması idi. Bu isə hər bir cəhətdən höccət tamamlanmadan və mövqe göstərilmədən mümkün deyildi. Nəbadə sabah bəziləri iddia etsin ki, Yezidin qoşunu İmamı *(əleyhis-salam)* yaxşı tanımırdı və onun başqa xarici bir fərd olması gümanı ilə qanını tökdülər.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* bütün bu bəhanələri özünün müxtəlif və təkrar xütbələri ilə aradan

¹ Şeyx Səduq, “Əmali”, səh. 135 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 318 (azacıq fərqlə).

qaldırdı və onların rüsvayçılıq sənədini İslam və bəşəriyyət tarixinə həkk elədi.

76. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) öz böyük səhabələrinə söylədiyi sözlər

İmam Baqirdən ^(əleyhis-salam) nəql olunan rəvayətə əsasən, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) şəhadətindən öncə üzünü səhabələrinə tutub dedi: Həzrət Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) mənə buyurdu:

إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِي: «إِنَّكَ سَتُسَاقُ إِلَى الْعِرَاقِ وَ هِيَ أَرْضٌ قَدْ
التقى بها النبيون و أوصياء النبيين و هي أرضٌ تُدعى «عموراء» و
إِنَّكَ تُسْتَشْهَدُ بِهَا وَ يُسْتَشْهَدُ مَعَكَ جَمَاعَةٌ مِنْ أَصْحَابِكَ لَا يَجِدُونَ أَلَمَ
مَسِّ الْحَدِيدِ وَ تَلِي (: قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ)
يَكُونُ الْحَرْبُ بَرْدًا وَ سَلَامًا عَلَيْكَ وَعَلَيْهِمْ.

“Oğlum, sən İraq torpaqlarına aparılacaqsan və ora elə bir yerdir ki, peyğəmbərlər və peyğəmbərlərin canişinləri orada görüşmüşlər və oraya “Əmura” deyilir. Sən və səninlə qılinc, nizə zərbələrini hiss etməyən bir dəstə dostların (Allahla görüş şövqi ilə) orada şəhadətə çatacaqsız”.

Daha sonra bu ayəni oxudu:

قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَى إِبْرَاهِيمَ.

“Biz atəşə dedik ki, İbrahim üçün sərin və əmin-amanlıq vasitəsi (zərərsiz) ol!”¹.

(O döyüş də sən və dostlarına sərin və salamatçılıq olacaq.)²

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> dostlarının, səhabələrinin uca məqamı bu neçə cümlədə çox gözəl şəkildə bəyan olunur. Onlar Allah eşqində elə fani idilər, elə qərq olmuşdular ki, hətta qılınc və nizə zərbələrinin ağrısını hiss etmirdilər.

Misir qadınları məcazi və ötəri bir eşq üzündən əllərini bilmədən kəsirlərsə, bu ilahi eşq və şəhadət məcnunlarının ox və xəncər yaralarını hiss etməmələri təəccüblü deyil.

Həqiqətən də, İbrahimcəsinə zamanın “nəmrudları”nın atəşinə girdilər və bu atəş onlara sərin və əmin-amanlıq vasitəsi oldu, məhbubla (Allahla) görüş ləzzəti onların yadından hər şeyi çıxardı.

77. Tələsin ey igidlər!

Ömər ibn Səd, Aşura günü oxu kamana qoydu, İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> dostlarını hədəf alaraq dedi: “Hamınız əmirin (Übeydullah ibn

¹ “Ənbiya” surəsi, ayə 69.

² “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 80.

Ziyadın) yanında şəhadət verin ki, onlara tərəf birinci ox atan mən idim!”. Onun arxası ilə də qoşunu İmamın *(əleyhis-salam)* dostlarını oxa tutdu.

İmam *(əleyhis-salam)* dostlarına dedi:

قُومُوا رَحْمَتُ اللَّهِ إِلَى الْمَوْتِ الَّذِي لَا بُدَّ مِنْهُ، فَإِنَّ هَذِهِ السِّهَامَ
رُسُلُ الْقَوْمِ إِلَيْكُمْ

“Allahın rəhməti sizin üzərinizə olsun! Çarəsi olmayan ölümə tərəf tələsin. Bu oxlar bu qövmün (camaatın) göndərdikləridir!”

Sonra o həzrət *(əleyhis-salam)* və tərəfdarları günün bir hissəsini (düşmənlə şücaətlə) döyüşdülər, nəhayət, tərəfdarlarının bir hissəsi şəhadətə yetdi. Bu əsnada İmam *(əleyhis-salam)* əlini saqqalına çəkərək buyurdu:

اِسْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ إِذْ جَعَلُوا لَهُ وَكْدًا، وَاسْتَدَّ غَضَبُ
اللَّهِ عَلَى النَّصَارَى إِذْ جَعَلُوهُ ثَالِثَ ثَلَاثَةٍ، وَاسْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى
الْمَجُوسِ إِذْ عَبَدُوا الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دُونَهُ، وَاسْتَدَّ غَضَبُهُ عَلَى قَوْمِ
اِتَّفَقَتْ كَلِمَتُهُمْ عَلَى قَتْلِ ابْنِ بِنْتِ نَبِيِّهِمْ، أَمَا وَاللَّهِ لَا أُجِيبُهُمْ إِلَى
شَيْءٍ مَّا يُرِيدُونَ حَتَّى أَلْقَى اللَّهُ تَعَالَى وَ أَنَا مُخَضَّبٌ بِدَمِي.

“Allahın qəzəbi yəhudilər Ona övlad nisbət verdikləri zaman, məsihilər, Onu üç Allahdan biri qərar verdikləri zaman, zərdüştlər də Allah yerinə Ay və Günəşə

pərəstiş etdikləri zaman onları tutdu. Allahın qəzəbi indi də bu dəstəyə yönəldi ki, onlar öz Peyğəmbərlərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızının oğlunu öldürməyə yığıldılar.”

Allaha and olsun, qanıma qəltan olduğum halda Allahla görüşənə qədər onların məndən istədiklərini (təslim olub zillətlə yaşamağı) qəbul etməyəcəyəm!”¹

Həssas anlar idi, sanki bu qovğalı, unudulmaz səhnələrə baxmaq üçün asiman tamaşa edirdi və yer onun intizarında idi, Allahdan başqa heç nə haqqında düşünməyən, qucaqlarını şəhadətə açan bu aslanlara baxırdılar və bu böyük, əzəmətli fədakarlığa afərin deyirdilər.

78. İlk həmlənin şəhidləri

Tarixçilər birinci həmlədə şəhid olanların sayını 40 nəfər qeydə alıblar. İbn Şəhr Aşubun “Mənaqib” əsərində bu şəhidlərdən 28-nin adı gəlib. Onlardan bəzilərinin adı digər mənbələrdə ərəb əlifbasına uyğun olaraq aşağıdakı tərtiblə gəlmişdir²:

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 158 və “Biharul-ənvər”, c. 45, səh. 12.

² Kərbəla şəhidlərinin adları “İrşad”, “Təbəri tarixi”, “Mənaqib”, “Əyanuş-şiə”, “İb-sarul-eyn” və “Nəfəsul-məhmum” və digər kitablarda qeyd olunmuşdur.

1. Ədhəm ibn Üməyyə: Bəsrənin ixlaslı şüələrindəndir. Yezid ibn Sübeyt ilə birlikdə Bəsrədən Məkkəyə gəlib və orada İmamın ^(əleyhis-salam) köməkçilərində qoşuldu.

2. Üməyyə ibn Səd Tayi: İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) səhabələrindəndən idi və Kufədə yaşayırdı. İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) Kərbəladada qoşuldu.

3. Buşr ibn Əmr: İmama ^(əleyhis-salam) Kərbəladada qoşulan tabeindəndən idi.

4. Cabir ibn Həccac: O, Aşura günü zöhrdəndən əvvəl şəhadət şərbətini içən şücaətli şəxslərindəndən idi.

5. Həbbab ibn Amir: Müslim ibn Əqil ilə beyət edən Kufə şüələrindəndən idi və İmama ^(əleyhis-salam) yolun ortasında qoşulmuşdu.

6. Cəbələ ibn Əli Şeybani: Əvvəldən Müslim ibn Əqil ilə bir yerdə olan Kufənn cəsur şəxslərindəndən idi və sonra da İmamın ^(əleyhis-salam) yanına gəldi.

7. Cunadə ibn Kəb Ənsari: İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) Məkkədəndən qoşulmuşdu və ailəsi ilə birlikdə İmama ^(əleyhis-salam) qoşulub Kərbəlaya gəldi.

8. Cundəb ibn Həcər Kindi¹: İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* səhabələrindən və şiələrin qabaqcıllarından idi və yolun ortasında İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* qoşunu Hürri ilə görüşməmişdən öncə həzrətin dostlarına qoşuldu.

9. Cüveyn ibn Malik Təmimi: O əvvəlcə öz qəbiləsi ilə İmamla *(əleyhis-salam)* döyüşmək üçün gəlmişdi, amma Aşura gecəsi başqa bir dəstə ilə birlikdə İbn Sədin qoşunundan uzaqlaşdı və İmamın *(əleyhis-salam)* ordusuna qoşuldu.

10. Haris ibn İmrəul-Qeys Kindi: O da əvvəlcə İbn Sədin qoşununda idi, amma onlar İmamın *(əleyhis-salam)* sözlərini qəbul etmədiklərinə görə, İmamın *(əleyhis-salam)* dostlarına qoşuldu.

11. Haris ibn Nəbəhan: İmam Əli *(əleyhis-salam)* və İmam Həsənin *(əleyhis-salam)* dostlarından idi.

12. Həccac ibn Bədr Sədi: O, İmama *(əleyhis-salam)* göndərilən cavabı Bəsrədən Kərbəlaya gətirib həzrətə *(əleyhis-salam)* verən bəsrəli dilavərlərdən idi. Orada da qaldı və şəhadətə çatdı. Bəziləri onun zöhrdən sonra vuruşaraq şəhid olduğunu yazırlar.²

¹ O, “Əyanuş-şiə” kitabında (c. 1, səh. 611) “Cundəb ibn Hüceyr” olaraq qeydə alınmışdır.

² “İbsarul-eyn”, səh. 124.

13. Hulas ibn Əmr Rasibi: İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* səhabələrindən və onun Kufədəki qüvvələrinin sərkərdəsi idi. Əvvəldə, Kərbəlaya İbn Sədin qoşunu ilə gəlmişdi, amma İbn Səd, İmamın *(əleyhis-salam)* şərtlərini qəbul etmədiyinə görə, o, gecə ilə İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* qoşuldu.

14. Zahir ibn Əmr: Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* aşıqlərindən, fədailərindən və məşhur səhabə Əmr ibn Həmiqin yaxın dostlarından idi. Müaviyə, Həmiqi öldürəndən sonra o, gizli şəkildə yaşayırdı. 60-cı ildə həcc əməllərindən sonra İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* yanına gələrək və onunla birlikdə Kərbəlaya daxil olur.

15. Züheyir ibn Buşr Xəsəmi: İbn Şəhr Aşub onu ilkin şəhidlərdən sayır. Amma adı başqa mənbələrdə gəlməyib.¹

16. Züheyir ibn Süleyym Əzdi: O, Aşura gecəsində, İbn Sədin İmamla *(əleyhis-salam)* döyüş qərarından sonra o həzrətin *(əleyhis-salam)* dostlarına qoşulur.

17. Salim (Amir ibn Müslimin qulamı): Bəsrə sakini idi. Yezid ibn Sübeytlə birlikdə

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 123.

Məkkədə İmamın *(əleyhis-salam)* dostlarına qoşularaq Kərbəlaya gəldi.

18. Salim ibn Əmr: Özünü Aşura hadisəsindən öncə Kərbəlada İmama *(əleyhis-salam)* çatdıran Kufə əhalisindən idi.

19. Səvvar ibn Əbi Himyər: O, döyüş başlamamışdan əvvəl İmamın *(əleyhis-salam)* qoşununa qoşulur və birinci hücumda yaralanır. Sonra İbn Sədin qoşunu onu əsir götürür, amma qohumlarının vasitəçiliyi ilə azad olur və 6 aydan sonra şəhadətə çatır.¹

20. Şəbib ibn Abdullah: O, Seyf və Maliklə – Sərinin oğulları – birlikdə İmama *(əleyhis-salam)* qoşulan şücaətli şəxslərdən idi.

21. Aiz ibn Mücəmmə: Atası Mücəmmə ibn Abdullah ilə birlikdə yarı yolda İmama *(əleyhis-salam)* qoşulur. Hür ibn Yezid mane olmaq istədikdə, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu: “Bunlar mənim dostlarımdır, onları bu işdən saxlamamalısan”. “Hədəiq” kitabının müəllifi onu ilkin şəhid olanların sırasında qeyd etmişdir.

22. Amir ibn Müslim Əbdi: Bəsrəli idi. Qulamı Salimlə Yezid ibn Sübeyt ilə birlikdə

¹ Müqərrəm, “Məqtəlul-Huseyn”, səh. 254.

Bəsrədən Kufəyə gəldi və orada da İmama <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qoşuldu.

23. Əbdürrəhman ibn Abdullah Yəzəni¹: O, Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> səhabələrindən və İmam Əlinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ixlaslı dostlarından idi. O, Kufədə – Rəhəbədə – həzrət Əli <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Qədir-Xumda olanlardan və “Qədir hədisi”ni eşidənlərdən ayağa qalxıb şəhadət verməsini istədikdə qalxıb şəhadət verən həmin şəxs idi. O, İmam Hüseyinə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Məkkədən qoşulmuşdu.

24. Əbdürrəhman ibn Məsud: O əvvəlcə İbn Sədin qoşununda idi, amma döyüş başlamazdan öncə İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> yanına gəldi və o həzrətin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> kənarında şəhadətə nail oldu.

25. Abdullah ibn Bəşir Xəsəmi: Əvvəlcə İbn Sədin qoşununda olan cəsarətli şəxslərdən idi və döyüş başlamazdan öncə İmama <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qoşuldu.

26. Abdullah ibn Yezid Əbdi: Bəsrəli şiələrdən idi, atası ilə birlikdə Bəsrədən

¹ O, “Əyanuş-şiə” kitabında (c. 1, səh. 611) “Əbdürrəhman ibn Əbdu Rəbbih” adlanmışdır.

Məkkəyə gəldi və İmamın *(əleyhis-salam)* dostlarına qoşuldu.

27. Übeydullah ibn Yezid Əbdi: O da atası Yezid ibn Sübeyt və başqa bir dəstə ilə birlikdə Bəsrədən Məkkəyə gəldi və orada İmamın *(əleyhis-salam)* qoşununa qoşuldu.

28. Əmr ibn Zəbiə (Məşiə): O, şücaətli və döyüş meydanlarında ad-san qazanan şəxslərdən idi. Allah Rəsulunu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* görmüşdü. O, İbn Sədin qoşunu ilə Kərbəlaya gəldi, amma sonda qəflət yuxusundan oyanaraq İmama *(əleyhis-salam)* qoşuldu.

29. Əmmar ibn Həssan Tayi: Atası Həssan, həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* səhabələrindən idi. Cəməl, Siffeyn döyüşlərində iştirak etmiş və İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* kənarında Siffeyndə şəhadətə çatmışdı. Əmmar, İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* Məkkədən qoşulmuşdu.

30. Əmmar ibn Səlamət: Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* səhabələrindən və həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* döyüşçülərindən idi. O, Kərbəlada İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* yanına gəlir və o həzrətin *(əleyhis-salam)* kənarında şəhadətə yetişir.

31. Qasim ibn Həbib Əzdi: Əvvəldə İbn Sədin qoşununda olan Kufə şiiələrindən idi.

Amma döyüş başlamazdan öncə İmama ^(əleyhis-salam) qoşulur.

32. Qasim ibn Züheyr: O, həzrət Əlinin ^(əleyhis-salam) Siffeyn döyüşündə sərkərdələrindən biri idi, Cəməl və Nəhrəvan döyüşlərində də iştirak etmişdi. Həzrət Əlidən ^(əleyhis-salam) sonra İmam Həsənin ^(əleyhis-salam) köməkçi və müdafiəçilərindən idi. Kərbəla hadisəsində də özünü gecə ilə Kufədən o həzrətə ^(əleyhis-salam) çatdırır.

33. Kurduş ibn Züheyr: O, iki qardaşı ilə birlikdə özünü gecə ilə İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) çatdırır, İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) səhabələrindən idi.

34. Kənanə ibn Ətiq: O, zahid şəxslərdən və Quran qarilərindən idi. Kərbəlada İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) yanına gəlir.

35. Müslim ibn Kəsir Əzdi: Kufə sakinlərindən və İmam Əlinin dostlarından idi. Döyüşlərin birində ayaqlarından biri əlil olmuşdu və Kərbəlada da İmama ^(əleyhis-salam) qoşulur.

36. Məsud ibn Həccac: Oğlu ilə birlikdə Aşura günündən öncə Kərbəlada İmama ^(əleyhis-salam) qoşulur. O, məşhur şücaətli şəxslərdən idi. Hər ikisi də birinci həmlədə şəhadətə qovuşur.

37. Məqsət ibn Züheyr: O və iki qardaşı İmam Əlinin ^(əleyhis-salam) səhabələrindən idi və

Cəməl, Siffeyn və Nəhrəvan döyüşlərində olmuşdular. Gecə ilə İmam Hüseyinə *(əleyhis-salām)* qoşulur.

38. Nəsr ibn Əbi Neyzər: Onun atası əcəm padşahlarının oğullarından, yaxud Nəcəsinin övladlarından idi. O, İmam Əli *(əleyhis-salām)* və İmam Həsənin *(əleyhis-salām)* dostlarından idi. Mədinədən İmam Hüseynlə *(əleyhis-salām)* birlikdə Məkkəyə gəlir və oradan da Kərbəlaya qədəm qoyur. Əvvəldə süvari idi, amma atı öləndən sonra piyada döyüşür və şəhadətə yetişir.

39. Noman ibn Əmr ər-Rasibi: O və qardaşı Kufədən və İmam Əlinin *(əleyhis-salām)* səhabələrindən idi. Nöman, Kərbəlaya əvvəldə İbn Sədin qoşunu ilə gəlmişdi, amma o, İbn Səd, İmam Hüseynin *(əleyhis-salām)* şərtlərini qəbul etmədiyinə görə, gecə ilə o həzrətə *(əleyhis-salām)* qoşulur.

40. Nəim ibn Əcəlan Ənsari: O və iki qardaşı Nəzr və Noman İmam Əlinin *(əleyhis-salām)* səhabələrindən idi. Siffeyn döyüşündə o həzrətlə *(əleyhis-salām)* çiyin-çiyinə döyüşmüşdülər. İki qardaşı dünyadan köçür, amma Nəim Kufədə sağ qalır. İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* İraqa gələndə o,

İmamın *(əleyhis-salam)* yanına gəlir və birinci hücumda şəhadətə yetişir.¹

Bunlar İmam Hüseyini *(əleyhis-salam)* və Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* ailəsini müdafiə etməyi özünə vəzifə bilən fədakar və canlarından keçən köməkçilər, dostlar idilər. Bu yola, təhlükə və xətərləri tam dərk edərək, canları əllərində qədəm qoymuşdular. Düşmən qoşunu ilə müqayisə olunmaz saylarına baxmayaraq, onlar şövqlə, qorxmadan bütün gücləri ilə şəhadətin görüşünə tələsirdilər. Son nəfəslərinə kimi düşmənin hücumu qarşısında mərdlik göstərdilər və axırncı nəfəslərinə kimi öz İmamlarını *(əleyhis-salam)* və Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* Əhli-beytini *(əleyhis-salam)* müdafiə etdilər.

Onlar tarixin örnək və nümunəsi, haqq yolunun yolçuları, izzətli, iftixarlı və Allaha yaxın olan şəxslərin öndəri idilər.

79. Xeymələrə qayıt, (qadınlara cihad lazım deyil)!

Abdullah ibn Ümeyr Kəlbi, Kufənin sücaətli və igid cavanlarından idi. Bir gün Nüxeylədə (Kufə döyüş düşərgəsi) Kərbəlaya

¹ “İbsarul-eyn”, səh. 94.

hərəkət edəcək böyük bir ordu müşahidə edir. Öz-özünə deyir: “Allaha and olsun! Mən müşriklərlə döyüşməyə muştəqəm. Ümid edirəm ki, Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) oğlu ilə müharibə edəcək bir ordu ilə cihad etmək müşriklərlə döyüşməkdən heç də kiçik deyil. Öz qərarını həyat yoldaşı Ümmü Vəhəb ilə bölüşür. Həyat yoldaşı onun nəzərini təsdiq edir və həyat yoldaşı ilə birlikdə tələsik gecə Kərbəlaya gedir.

Aşura günü Yəsar (Zeyd ibn Əbihin qulamı) və Salim (Übeydullah ibn Ziyadın qulamı) meydana gələrək mübariz tələb edirlər. Əvvəlcə Həbib ibn Məzahir və Büreyr ibn Xüzeyr meydana çıxır, amma İmam Hüseyn (əleyhis-salam) mane olur. Bu zaman Abdullah ibn Ümeyr qalxır və İmamdan (əleyhis-salam) icazə istəyir. İmam (əleyhis-salam) icazə verir və buyurur: “Güman edirəm ki, rəqiblərini məğlub edəcəksən, əgər istəyirsənsə onlara tərəf get!”.

O, tez meydana çıxıb o iki nəfərlə döyüşür və onları məğlub edir, sol əlinin barmaqları kəsilmiş halda İmama (əleyhis-salam) tərəf gəlir və bu rəcəzi oxuyur:

حَسْبِي بَيْتِي فِي عُلَمِي حَسْبِي

إِنْ تُنْكِرُونِي فَأَنَا بِنُ كَلْبٍ

إِنِّي أَمْرٌ ذُو مِرَّةٍ وَعَصْبٌ
وَلَسْتُ بِالْخَوَّارِ عِنْدَ الْحَرْبِ
إِنِّي زَعِيمٌ لِّكَ أُمَّ وَهَبٌ
بِالطَّعْنِ فِيهِمْ مَقْدَمًا

وَالضَّرْبِ

“Əgər məni tanımırınsınızsa, mən Kəlb qəbiləsinin oğluyam. Bu iftixar mənə yetər ki, Bəni-Uleym qəbiləsindənəm.

Mən güclü və möhkəm adamam, döyüş meydanında zəif deyiləm.

Ey həyat yoldaşım (Ümmü Vəhəb)! Söz verirəm ki, qılıncla düşməyə tərəf gedəcəm.”

Macəranın şahidi olan Ümmü Vəhəb (Abdullah ibn Ümeyrin həyat yoldaşı) xeymənin dirəyini götürür, həyat yoldaşına tərəf gedir və deyir: “Atam-anam sənə qurban! Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) bu ailəsi uğrunda mübarizə elə!”

İmam Hüseyin (əleyhis-salam) qabağa gəlib dedi:

جَزَيْتُمْ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي خَيْرًا، إِرْجِعِي إِلَى النِّسَاءِ رَحِمَكَ اللَّهُ فَقَدْ وُضِعَ

عَنْكَ الْجُهَادُ.

“Allah sizə Əhli-beytimi (əleyhis-salam) müdafiə etdiyiniz üçün xeyir versin. Qadınların yanına

qayıt, Allah səni rəhmətinə qərq eləsin, cihad sənin öhdəndən götürülmüşdür”.¹

Düşmən qoşunu sağ-sola hücum çəkir, qızgın döyüş başlayır. Abdullah ibn Ümeyr şəhadətə yetənə qədər şir kimi döyüşür. Həyat yoldaşı parça-parça olmuş bədəninin kənarına gəlib deyir:

هَنِيئاً لَكَ الْجَنَّةُ أَسْأَلُ اللَّهَ الَّذِي رَزَقَكَ الْجَنَّةَ أَنْ يَصْحَبَنِي مَعَكَ

“Cənnət sənə mübarək olsun! Cənnəti sənə hədiyyə edən Allahdan istəyirəm ki, mənə də sənin yanında qərarlaşdırsın!”.

Çox keçmədi ki, Şimrin qulamı Ümmü Vəhəbin başına zərbə endirərək onu da həyat yoldaşının yanındaca şəhadətə yetirdi və beləcə onun duası qəbul olundu. O, Kərbəlada şəhadət iftixarına nail olan yeganə xanım idi.²

Bu xanımın fədakarlığı yalnızca xeymənin dirəyi ilə düşmənlə mübarizəyə qalxması, bu yolda şəhadət şərbətini içməsi deyildi, əksinə, bundan daha önəmlisi, həyat yoldaşının parça-parça olmuş bədənini görəndə: “Cənnət

¹ “Ənsabul-əşraf”, c. 3, səh. 398; Xarəzmi, “Məqtəlul-Hüseyn”, c. 2, səh. 22 və “Biharul-ənvər”, c. 45, səh. 27.

² “İbsarul-eyn”, səh. 106; “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 327; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 69; “Biharul-ənvər”, c. 45, səh. 17 və “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 603-604.

sənə mübarək olsun! Cənnəti sənə hədiyyə edən Allahdan istəyirəm ki, məni də sənin yanında qərarlaşdırsın!” – deməsi idi.

Bu cümlə onun bənzərsiz şücaətilə qarışımı nmiş imanının ən yüksək dərəcəsindən xəbər verirdi. Bu, bütün nəsillər üçün ülgü və nümunədir.

80. Siz mənə canınızla kömək etdiniz!

Seyf ibn Haris və Malik ibn Abdullah anabir iki qardaş idilər. Onlar Aşura günü İmam Hüseyini *(əleyhis-salam)* yalnız və qərib olduğunu görəndə ağlaya-ağlaya İmamın *(əleyhis-salam)* yanına gəldilər.

İmam *(əleyhis-salam)* dedi: “Ey qardaşımın oğulları! Niyə ağlayırsız? Allaha and olsun, bir saat keçəndən sonra gözünüz aydın olacaq”.

Onlar dedi: “Allah bizi sənə fəda etsin. Özümüz üçün ağlamırıq, əksinə, sizi bunların mühasirəsində gördüyümüz üçün ağlayırıq. Əlimizdən də bir şey gəlmir”.

İmam *(əleyhis-salam)* buyurdu: “Ey qardaşımın oğulları! Allah-taala sizə mənimlə bir yerdə olduğunuz və canınızla etdiyiniz köməyə görə təqvalılara verdiyi ən gözəl mükafatı vesin.”

Onlar İmamdan *(əleyhis-salām)* icazə istəyib, meydana hərəkət etdilər və bir-birinin kənarında mübarizə apararaq hər ikisi şəhadət feyzinə nail oldular.¹

81. Mən bağışlayan və kərim Allahın hüzuruna gedirəm!

Bəlazuri və İbn Kəsirin nəqlinə əsasən, Aşura günü səhər vaxtı İbn Sədin qoşunu İmamın *(əleyhis-salām)* xeymələrinə yaxınlaşdı. Abdullah ibn Həvzə Təmiri qabağa gələrək uca səslə İmamın *(əleyhis-salām)* dostlarına səsləndi: “Hüseyn sizin aranızdadı?”.

Heç kim cavab vermədi. O, sualı təkrar edəndə, İmam Hüseynin *(əleyhis-salām)* dostlarından biri o həzrətə *(əleyhis-salām)* işarə edərək dedi: “Hüseyn bu ağadır! Məqsədin nədir?”.

Abdullah ibn Həvzə üzünü İmama *(əleyhis-salām)* tutub dedi: “Atəş müjdəsi olsun sənə!”.

İmam *(əleyhis-salām)* cavabında buyurdu:

كَذَّبْتَ بَلْ أَقْدِمُ عَلَى رَبِّ غَفُورٍ كَرِيمٍ مُطَاعٍ شَفِيعٍ، فَمَنْ أَنْتَ؟

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 2, səh. 22 və “Biharul-ənvār”, c. 45, səh. 27.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 337; “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 607; Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 2, səh. 24 və “Biharul-ənvār”, c. 45, səh. 31.

“Yalan deyirsən! Mən əmri itaət olunmalı, şəfaəti qəbul edən, bağışlayan və kərim Allaha tərəf gedirəm. Sən kimsən?”.

O dedi: “Mən İbn Həvzəyəm!”.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* əllərini səmaya qaldırdı və onu adına münasib şəkildə belə nifrin etdi:

اللَّهُمَّ حُزَّةٌ إِلَى النَّارِ

“İlahi! Onu atəşə sal (huzhu; ərəbcə “daxil et” deməkdir).

O qəzəblənib atına qamçı vurdu, birdən atı hürkdü və yerə yıxıldı. Ayağı üzəngiyə ilişmişdi, bədəni ora-bura dəyirdi. Nəhayət, yarımcan bədəni xəndəkdə (səngərdə) oda düşdü.¹

82. Əbu Şəsai Kindi

Onun adı Yezid ibn Ziyaddır. O, əvvəldə İbn Sədin qoşununda idi. Amma iş döyüşlə nəticələndə İmamın *(əleyhis-salam)* yanına gəldi.

Maraqlıdır ki, o, Hürrdən öncə İmama *(əleyhis-salam)* qoşuldu və ilk olaraq süvari halda meydana getdi, amma atını öldürdüklərinə görə xeymələrə qayıdaraq xeymələrin qarşısında

¹ “Ənsabul-əşraf”, c. 3, səh. 399; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 66 və “İbn Əsakirin tarixi”, c. 14, səh. 235.

diz çökdü və mahir oxçu olduğuna görə orada Sədin qoşununa 100 ox atdı.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) onun haqqında belə dua etdi:

اللَّهُمَّ سَدِّدْ رَمِيَّتَهُ وَاجْعَلْ ثَوَابَهُ الْجَنَّةَ

“İlahi! Onun oxunu hədəfə yetir və cənnəti ona mükafat təyin et!”.

Əbu Şəsai oxları qurtarandan sonra qalxaraq dedi: “Bu qədər oxdan yalnız beşi hədəfə dəymədi”.

Daha sonra qılıncı ilə düşmən səflərinə tərəf şığıdı və bu rəcəzi oxudu:

أَنَا يَزِيدُ وَ أَبِي مُهَاجِرٌ أَشْجَعُ مِنْ لَيْثِ نَبِيلِ خَادِرٍ
يَا رَبِّ إِنِّي لِلْحُسَيْنِ نَاصِرٌ وَلَا بِنِ سَعْدِ تَارِكٌ وَ هَاجِرٌ

“Mənəm Mühacirin oğlu Yezid, cəngəl aslanından şücaətli,

İlahi, mən Hüseynin köməkçisiyəm, İbn Sədi tərək edib ondan uzaqlaşdım”.

O, cəsurcasına döyüşərək nəhayət şəhadətə yetişir.¹

83. Hürri ibn Yezid Riyahi

Hürri Kufənin tanınmış şəxsiyyətlərindən biri və öz qəbiləsinin başçısı idi. İbn Ziyad

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 340; Şeyx Səduq, “Əməli”, 30-cu məclis, “İbsarul-eyn”, səh.102 və İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh.73.

onu İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salām) mane olmaq üçün min nəfərlik qoşuna başçı təyin etdi. Hürri Aşura günü İbn Sədin müharibə qərarının ciddi olduğunu gördükdə, qorxdu və yavaş-yavaş Yezidin qoşunundan kənarlaşdı.

Mühacir ibn Ovs Hürri iztirab və təşvişini gördükdə dedi: Allaha and olsun, indiyə qədər səni belə halətdə görməmişdim, əgər indiyə qədər məndən “Kufənin ən şücaətli şəxsi kimdir?” – deyə soruşsaydılar, ancaq səni göstərərdim!

Hürri dedi:

إِنِّي وَاللَّهِ أَحَبُّ نَفْسِي بَيْنَ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَلَا أُخْتَارُ عَلَى الْجَنَّةِ شَيْئًا.

“Özümü cənnətlə cəhənnəmin arasında görürəm, amma bədənim parça-parça olsa və məni odda yandırsalar belə, heç nəyi cənnətdən üstün tutmaram!”

Nəhayət, Hürri qərara gəldi və İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) xeyməsinə doğru getdi.

İbn Əsir özünün “Tarix” kitabında belə yazır: Hürri, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) hüzuruna gəlib dedi: “Mən inanmazdım ki, bu camaat işi bu yerə çatdırsın, yoxsa, heç vaxt onlarla birlikdə olmazdım. İndi isə tövbə üçün sizin yanınıza gəlmiş və qərar vermişəm ki, ölənə qədər sizi müdafiə edirəm və sizin gözünün

qabağında ölüm. Mənim tövbəm qəbuldurmu?!”

İmam (əleyhis-salam) mehribanlıqla cavab verdi:

نَعَمْ، يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْكَ وَيَغْفِرُ لَكَ

“Bəli, Allah tövbəni qəbul edir və günahlarını bağışlayır.”¹

Tarixin səhifələrində Hürün İmam Hüseyin (əleyhis-salam) yanına gələndən sonra Allahla belə münacat etdiyini oxuyuruq:

اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أُنِيبُ فَقَدْ أَرَعَبْتُ قُلُوبَ أَوْلِيَائِكَ وَأَوْلَادِ نَبِيِّكَ

“İlahi, sənin dostlarının və Peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladlarının qəblərinə qorxu saldığım üçün sənə tərəf qayıdıb tövbə edirəm.”²

Xarəzmi öz kitabında yazır: “Hür tövbə edəndən sonra İmam Hüseyinə (əleyhis-salam) dedi: “Ey Allah Rəsulunun övladı! Mən sizin yolunuzu kəsən birinci şəxsəm. İcazə verin, qiyamət günü əlimi cəddinizin əlinin üstünə qoymaq ümidilə, sizin qarşınızda birinci mən şəhid olum!”

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4. səh. 64.

² Şeyx Səduq, “Əmali”, səh. 223 və “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 319.

İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) buyurdu: “Sən Allahın tövbələrini qəbul etdiyi kəslərdənsən.”¹

Bəli, o, meydana ilk gedib şəhid olan şəxs idi.

Amma Təbəri və İbn Kəsirin yazdığına görə, Hürri Həbibin şəhadətindən sonra və zöhr namazından öncəq Züheyr ibn Qeynlə birlikdə düşmənə hücum etdi, belə ki, hər biri düşmənin mühasirəsinə düşdükdə, o biri digərinin köməyinə gedir və onu düşmənin mühasirəsindən çıxarırdı. Sonunda Hürri atının ayaqlarını kəsdilər, amma o, eləcə vuruşurdu.²

Başqa bir rəvayətə əsasən, Hürri şücaətlə vuruşur və bu rəcəzi oxuyurdu:

إِنِّي أَنَا الْحُرُّ وَمُؤْوَى الضَّيْفِ أَضْرِبُ فِي أَعْرَاضِكُمْ
بِالسَّيْفِ
عَنْ خَيْرٍ مَنْ حَلَّ بِبِلَادِ الْخَيْفِ أَضْرِبُكُمْ وَلَا أَرَى مِنْ
خَيْفِ

“Həqiqətən, mən qonaqlarımın ev sahibi olan Hürriyəm, qılıncımı üstünüzə çəkirəm,

¹ Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, c. 4, səh. 10.

² “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 366 və “Əyanuş-şie”, c. 4, səh. 614.

Xeyf şəhərinin (Məkkə məntəqəsi) ən yaxşı insanını müdafiə edir, sizinlə vuruşur və (ölümdən) qorxmuram.”

Hürr fəryad cəkərək vuruşurdu, nəhayət, İbn Sədin piyada qoşunu ona hücum edib şəhadətə yetirdi.

İmamın ^(aleyhis-)_(salam) əshabı Hürrü yarımcan halında xeyməyə gətirdilər. İmam ^(aleyhis-)_(salam) onun başı üstündə oturub üzünün qanını sildi və buyurdu:

أَنْتَ الْحُرُّ كَمَا سَمَّيْتَكُ أُمَّكَ وَ أَنْتَ الْحُرُّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

“Sən hürr və azadsan, necə ki, anan səni belə adlandırıb. Sənsən dünya və axirətdə azad insan!”¹

Başqa bir rəvayətdə belə nəql olunur: Ömər ibn Sədin qoşununda Hürrün yaxınları var idi, onlar İbn Səddən Hürrün cənazəsini dəfn etmək üçün onlara təhvil verməsini xahiş etdilər. Ömər Səd də qəbul etdi. Hürrün cənazəsi indiki ziyarətgah olan yerdə dəfn olundu və başı da bədənindən ayrılmadı.²

¹ “Həyatul-imamil-Huseyn”, c. 3, səh. 321; “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 14; Şeyx Səduq, “Əmali”, 30-cu məclis və Xarəzmi, “Məqtəlü-l-Huseyn”, c. 2, səh. 11.

² “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 14 və “İbsarul-eyn”, səh. 120.

Bir rəvayətə əsasən, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Hürkün haqqında belə buyurub:

لِنَعْمَ الْحُرُّ حُرُّ بَنِي رِيَّاحٍ وَحُرٌّ عِنْدَ مُخْتَلَفِ الرِّمَاحِ
وَنَعْمَ الْحُرُّ إِذْ نَادَى حُسَيْنًا فَجَادَ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الصَّبَاحِ

“Riyah oğullarından olan Hür necə də yaxşı azad idi! O, düşmənin nizələri altında azad və səbirli idi.

Necə yaxşı azad idi ki, Hüseyinə kömək etmək üçün öz hazırlığını bildirdi və səhər çağı canını Hüseyinə fəda etdi.”¹

Hür ibn Yezid Riyahi bütün yolunu azmış insanlara misilsiz dərs verdi. O da, bundan ibarətdir ki, əgər insanın ciddi iradəsi olsa, uçurumun kənarına qədər getsə də, möhkəm bir iradə ilə dönüş yaradıb cənnətin yüksək dərəcələrinə qayıda bilər. O, istisna bir şəxs idi və Allah-taala da ona istisna üstünlüklər verdi. İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) səhabələrinin hamısının qəbri o həzrətin məqbərəsinin yanındadır. Amma Hür ibn Yezid Riyahinin İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) məqbərəsinin bir neçə kilometrliyində xüsusi məqbərəsi

¹ “Rovzətul-vaizin”, səh. 186; “Biharul-əнвар” c.45. səh 14. Bəziləri demişlər ki, bu şəxsi İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) səhabələrindən biridir. Bəziləri də Əli ibn Hüseyinin ^(əleyhis-salam) şəris olduğunu söyləmişlər. (“Biharul-əнвар”, c. 45, səh. 14.)

vardır. Zəvvarlar dəstə-dəstə onun qəbri üstə gedib ziyarət edir və ona salam göndərirlər.

84. Büreyr ibn Xüzeyr

Büreyr ibn Xüzeyr Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* xüsusi səhabələrindən olan abid, zahid və vüqarlı bir şəxs idi. O, Kufənin Quran qarilərini başçısı sayılırdı, belə ki, Kufə məscidində oturub başqalarına Quran öyrədirdi.

İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* Yezidə beyətdən imtina edib Məkkəyə hicrət etdiyini eşidəndə Kufədən Məkkəyə gedib İmama *(əleyhis-salam)* qoşuldu.¹

O, şəhadətə çatmaq şövqünün vəcdə gətirdiyi və həmin səbəbdən Aşura günü səhər vaxtı dostları ilə zarafatlaşdığı bir şəxs idi. Əbdürrəhman Əbdu Rəbbih ona xitab edərək dedi: “Ey Büreyr, heç zarafat zamanıdır?!”

O isə iftixarla cavab verdi: “Mənim qohumlarım bilir ki, mən nə cavanlıqda, nə də qocalıqda zarafat əhli olmamışam, amma bu gün şad bir gündür. Allaha and olsun,

¹ “Biharul-ənvar”, c. 101, səh. 340.

bilirəm ki, öz qılıncımızla bu dəstə ilə vuruşacağıq; bir müddət vuruşduqdan sonra cənnətdə Hurul-eynlə evlənəcəyik.”¹

Döyüş qızıışdıqdan sonra, Kufə qoşunundan biri Büreyri səsləyib dedi: “Öz barəndə Allahın işini necə görürsən?!”

Büreyr dedi:

وَاللَّهِ لَقَدْ صَنَعَ بِي خَيْرًا وَصَنَعَ لَكَ شَرًّا

“Allaha and olsun ki, o, mənim haqqımda yaxşılıq etdi. Amma sənin işini şər yoluna caladı (və mən cənnətə tərəf, sən isə cəhənnəmə tərəf gedirsən).

O şəxs dedi: “Yalan deyirsən, əvvəllər yalan danışmazdın!”

Büreyr cavab verdi: “İstəyirsən səninlə mübahilə edim, belə ki, Allah yalançıya lənət etsin və onu öldürsün?”

O, qəbul etdi. Onlar döyüşə başladılar və qısa bir müddətdə Büreyr onun cansız bədənini yerə sərdi.² Sonra döyüşə davam edərək, belə rəcəz oxuyurdu:

أَنَا بُرَيْرٌ وَأَبِي خُضَيْرٌ لَيْسَ يَرُوعُ الْأَسَدَ عِنْدَ الزَّارِ

¹ “Biharul-ənvər”, c. 45, səh. 1.

² İbn Əsir, “Kamil”, c.4, səh.66; “Təbəri tarixi”, c.4, səh.229 və “İbsarul-eyn”, səh.72

يَعْرِفُ فِينَا الْحَيْرَ أَهْلُ الْحَيْرِ أَضْرِبُكُمْ وَلَا أَرَى مِنْ ضَرِّ
وَذَاكَ فِعْلُ الْحَرِّ مِنْ بُرَيْرٍ

“Mən Büreyrəm və atam Xüzeyrdir, şirin nərəsindən qorxmur.

Xeyir əhli bizi yaxşı və xeyrxah insanlar kimi tanıyır.

Sizi qılıncla vuraram və heç nə əsirgəmərəm, Bəli! Bu, azad Büreyrin işidir.”

Büreyr eləcə qılınc vurur və düşmən ordusu onun qabağından qaçırdı.

Büreyr fəryad edib belə deyirdi:

إِقْتَرِبُوا مِنِّي يَا قَتْلَةَ الْمُؤْمِنِينَ، إِقْتَرِبُوا مِنِّي يَا قَتْلَةَ ابْنِ بِنْتِ رَسُولِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ

“Ey möminləri öldürənlər, (əgər cəsarətiniz varsa,) mənə yaxınlaşın! Ey Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) nəvəsini öldürənlər, mənə yaxınlaşın!”

Büreyr onlara hücum etdi, düşmənlərin birinin sinəsinə çökdü və onu öldürmək istəyəndə bir nəfər arxadan onun kürəyinə nizə vurdu, Büreyr aldığı ardıcıl zərbələrin nəticəsində şəhadətə çatdı.

O hadisədən sonra Büreyrin qatili Kufə camaatının hədsiz nifrətinə səbəb oldu, hətta

arvadı Kufənin Quran qarilərini başçısını öldürdüynə görə, ömrünün axırına qədər onunla danışmayacağı barədə and içdi.¹

85. Müslim ibn Ovsəcə

O, Kufə sakini, şücaətli və İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) məktub yazıb onu Kufəyə dəvət edənlərdən biri idi. Müslim ibn Ovsəcə İbn Ziyadın Kufəyə gəlişindən və Müslim ibn Əqilin şəhadətindən sonra, ailəsi ilə birlikdə Kufəni tərk edib o həzrətə qoşuldu və son damla qanına qədər də ona vəfadar qaldı.

İbn Sədin qoşununun sol cinahına sərkərdəlik edən Əmr ibn Həccac İmamın ^(əleyhis-salam) qoşununun sağ cinahına – Züheyr ibn Qeynin sərkərdəliyi altında idi – hücum etdi. Bu qızğın döyüşdə Müslim ibn Ovsəcə də iştirak edir və var qüvvəsi ilə vuruşurdu. Tərifəlayiq mübarizəsinin qızğın yerində bu rəcəzi oxuyurdu:

إِنْ تَسْأَلُوا عَنِّي فَإِنِّي ذُو لَبَدٍ مِنْ فَرَعِ قَوْمِ مَنْ ذُرِّي بَنِي أَسَدٍ
فَمَنْ بَغَانِي حَائِدٌ عَنِ الرَّشَدِ وَ كَافِرٌ بِدِينِ جَبَّارِ صَمَدٍ

¹ İbn Əsəm, “Futuh”, c. 5, səh. 102; “Əyanuş-şiə”, c. 3, səh. 562 və c. 1, səh. 604; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 66; “İbsarul-eyn”, səh. 72 və “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 229.

“Əgər mən kim olduğumu soruşsanız, mən Bəni-Əsədin seçilmiş qəhrəmanlarındanam.

Kim, mənə zülm etsə, səadət yolundan ayrılmış və zalimdir, ehtiyacsız olan Allaha kafir olmuşdur.¹

Döyüş bir az səngidikdən sonra orda olanlar Müslim ibn Ovsəcənin qanlı bədənə yerə düşdüyünü və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) Həbib ibn Məzahirlə birlikdə onun başı üstünə gəldiyini gördülər. İmam ^(əleyhis-salam) ona xitab edərək belə buyurdu:

رَحِمَكَ اللَّهُ يَا مُسْلِمُ! مِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا

بَدَّلُوا تَبْدِيلًا

“Allah səni rəhmət etsin, ey Müslim!
“**Onlardan bəziləri (möminlər) öz əhdlərinə (Allah yolunda şəhadətə) əməl etdilər və bəziləri də gözliyəirlər və öz əhdlərini pozmuşlar.**”²

Həbib ibn Məzahir Müslimə xitab edərək dedi: “Sənin şəhadətin mənə üçün ağır və çətin, amma sənə müjdə verirəm ki, bir neçə andan sonra cənnətə daxil olacaqsan.”

¹ “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 605.

² “Əhzab” surəsi, ayə 23.

Müslim onun cavabında dedi:

جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا

“Allah sənə xeyir versin!”

Həbib dedi: “Əgər tezliklə sənə qoşulmasaydım, bir vəsiyyətin olsaydı, onu yerinə yetirməyə sevinərdim.”

Müslim zəif bir səslə İmam Hüseyinə (əleyhis-salam) işarə etdiyi halda Həbibə dedi:

أَوْصِيكَ بِهَذَا أَنْ تَمُوتَ دُونَهُ

“Mənim vəsiyyətim budur ki, son damla qanına qədər öz imamını müdafiə et!”

Həbib cavabında dedi: “Allaha and olsun ki, bunu edəcəyəm!”

Elə söhbət əsnasında Müslim ibn Ovsəcə gözlərini yumdu və şəhadətə çatdı.

O, Kərbəladada dəfn olundu.¹

Doğrusu, insan Kərbəladakı hadisələri mütaliə etdikdə, heç bir tarixdə onun oxşarını görmədiyini başa düşür; qoca və cavan döyüş meydanına gəlir, Allahın və öz rəhbərlərinin razılığı xatirinə – belə ki, onun razılığı da Allahın razılığıdır – hər şeydən keçirlər. Hətta son anlarında da özlərini deyil, imamla-

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 331 və “Məlhum (Lühuf)”, səh. 162.

rını fikirləşirlər. Bütün bu məsələlər Kərbəla tarixini digər tarixlərdən ayıran və onu əbədiləşdirərək fədailər və şəhidlik məktəbi yaradan məsələlərdir.

86. Züheyir ibn Qeyn

Züheyir ibn Qeyni Aşura hadisəsinin qeyri-adi simalarından biri kimi tanımaq lazımdır. O, elə bir şəxs idi ki, ömür boyu Osmanın tərəfdarlarından biri kimi tanınmışdı, hətta İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) və onun ailəsi ilə qarşılaşmasın deyə, ayrı və uzaq mənzillərdə o traq edirdi. İlahi təqdir onu İmamla ^(əleyhis-salām) bir araya gətirdi və o həzrətin mənəvi vücudu onun varlığını elə bir dəyəərə mindirdi ki, Kufə qoşununun əldən verdiyi şeyləri o qazana bildi. Azğınlıq, xarlıq və ötəri ləzzətlər içərisində yaşamasına baxmayaraq, yalnız bir neçə günün ərzində əzəmətə çatıb Aşuranın əbədi simalarından birinə çevrildi.

Bəni-Fəzarə və Bəcilə qəbiləsindən olan camaat belə nəql edir: “Biz Züheyir ibn Qeyn ilə Məkkədən qayıdırdıq, yolda İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) və tərəfdarları ilə yanaşı hərəkət edirdik. İmam ^(əleyhis-salām) hər yerdə o traq etsəydi,

biz o yerdən aralıda başqa bir mənzildə dayanardıq. Amma “Zərud” mənzilində (yol-dakı istirahət yerlərindən biri) çarəsiz bir yerdə otraq etməli olduq. Yemək yeməklə məşğul idik ki, birdən İmamın göndərdiyi şəxs gəldi və salamlayıb dedi: “Ey Züheyir, mənə Əba Əbdilləh Hüseyn (əleyhis-salam) göndərdi ki, onunla görüşsən.”

Biz hamımız əlimizi yeməkdən çəkib sakit dayandıq.

(“Elə bil başımızın üstündə quş oturmuşdu!” (Ərəb misalıdır.))

(كَأَنَّا عَلَى رُؤْسِنَا الطَّيْرُ)

Züheyirin xanımı dedi: “Subhanəlləh! Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı səni çağırır, amma sən getməkdən imtina edirsən?”

Züheyir yerindən qalxdı və narahat halda İmamın (əleyhis-salam) yanına getdi. Amma çox çəkmədən, gülər üzlə geri qayıtdı, göstəriş verdi ki, xeyməni toplusınlar və İmamın xeyməsinin yanında qursunlar.

Sonra üzünü xanımına tutub dedi: “Səni boşadım, çünki istəyirəm məndən sənə ancaq yaxşılıq çatsın. Mən qərara gəlmişəm ki, İmam Hüseynlə (əleyhis-salam) birlikdə olum və canımı ona qurban verim.”

Sonra xanımını bir miqdar azuqə və mal ilə əmioğlanlarına təhvil verdi ki, onu vətənə çatdırsınlar.

Züheyri xanımı ağladı və onunla vidalaşdı dedi: “Allah sənə kömək olsun, bu səfəri sən üçün xeyirli etsin və qiyamət günü İmam Hüseyin (əleyhis-səlam) cəddinin yanında məni də yada sal.”¹

Sonra Züheyri onunla birlikdə olan yoldaşlarına üzünü tutub dedi: “Sizlərdən kim istəsə, mənimlə gələ bilər, əks halda, bu bizim sonuncu görüşümüzdür!”

Sonra sözlərinə belə davam etdi: Biz “Bəlencərdə”² vuruşduq və Allahın köməyi ilə qələbə çaldıq.

Salman Bahili³ bizə dedi: “Bu qələbəyə və qənimət əldə etdiyinizə görə sevinirsinizmi?”

Dedik: “Bəli!”

Dedi: “Ali-Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi) cavanlarının ağasının yanında olan zaman onun kənarında vuruşub əldə etdiyiniz şeylərə görə daha çox sevinəcəksiniz.”⁴

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 133 və “Biharul-ənvar, c. 44, səh. 371.

² Xəzər dənizinin ətrafında bir şəhər adıdır.

³ Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi) səhabələrindən biri.

⁴ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 298 və İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 42.

İbrahim ibn Səid (Züheyri həc yoldaşlarından biri) nəql edir: “Züheyri İmamın *(əleyhis-salam)* yanına getdikdə, İmam *(əleyhis-salam)* ona buyurdu: “Mən Kərbəladə şəhid olacağam və başımı Zəhr ibn Qeys mükafat almaq ümidi ilə Yezidin yanına aparacağam, amma Yezid ona heç nə verməyəcək.”¹

Züheyri o gündən Aşuraya qədər tez bir zamanda mənəvi bir tərəqqi əldə etdi. Züheyri bir neçə gün ərzində iştirak etdiyi səhnələr və ondan yadigar qalan sözlər bu misilsiz şəxsin böyük ruhi və mənəvi təkamülündən xəbər verir. Aşura hərəkətinin böyük möcüzəsi də bu idi. Həmin hərəkət Züheyri kimi insanların islah olunmasında misilsiz rola malik idi.

Züheyri yoldaşlarından heç kim onunla qalmadı, onların hamısı getdi, amma Züheyri İmama *(əleyhis-salam)* qoşuldu və ondan sonra onun taleyi Kərbəla ilə əlaqələndi.

Məhərrəm ayının doqquzuncu Şimr ibn Zilcovşən, həzrət Abbas *(əleyhis-salam)* üçün amannamə gətirəndə, həzrət Abbas *(əleyhis-salam)* onu qətiyyətlə

¹ “İsbatul-hudat”, c. 2, səh. 588 və “Dəlailul-imamət”, səh. 182.

rədd etdi. Züheyr ibn Qeyn həzrət Abbasa *(əleyhis-salam)* mehribancasına baxıb dedi:

“Sənin üçün bir hadisə danışım: “Atan evlənmək istəyəndə, bütün ərəb qəbilələrini yaxşıca tanıyan qardaşı Əqilə buyurdu: Mənim üçün elə bir tayfadan qız seç ki, onlar şücaət və cəngavərlikləri ilə məşhur olsunlar”. O istəyirdi evlənəcəyi qadından elə bir uşağı olsun ki, Kərbəlada İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* kömək olsun!””

Həzrət Abbas *(əleyhis-salam)* dedi: “Sən istəyirsən məni qardaşıma kömək etməyə təşviq edəsən? Mən çoxdan fədakarlığa hazırım.”¹

Tasua günü qürub vaxtı düşmən qəflətən hücum edəndə, həztət Abbas *(əleyhis-salam)* iyirmi nəfər yoldaşı ilə onların qabaqında dayandı. Həmin səhnənin yadda qalan simalarından biri də Züheyr ibn Qeyndir.

O zaman Züheyr, Uzrə ibn Qeysə – İmam Hüseyinə məktub yazanlardan biri olmuş, indi isə İbn Sədin qoşunu ilə İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* xeymələrinə hücum çəkmişdi – üzünü tutub dedi:

¹ Müqərrəm, “Məqtəlü-Hüseyn”, səh. 209.

“Ey UZRƏ, ehtiyatlı ol ki, yolunu azmışlara pak insanları öldürməkdə kömək edənlərdən olmayasan.”

UZRƏ dedi: “Ey ZÜHEYR! Sən indiyə qədər bu ailənin tərəfdarı (şiası) olmamısan, əksinə Osmanın tərəfində idin.”

ZüheyR dedi: “İndiki mövqeymlə səninlə danışırım, görmürsən İmam HüseyNin (əleyhis-salam) şiasiyəm?! Allaha and olsun ki, mən İmam HüseyNə (əleyhis-salam) nə məktub yazdım, nə onun yanına elçi gonərdim, nə də ona kömək vədəsi verdim. Yolda onunla görüşdüm, onun Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) yanındakı məqamını anladım və Allah qarşısında onunla birlikdə olmağı, ona kömək etməli olduğumu hiss etdim.”¹

Şübhəsiz, İmam HüseyN (əleyhis-salam) tərəfdarlarının Aşura gecəsi vəfadarlıqlarını elan etməsi bəşər tarixinin ən əzəmətli və gözəl səhnələrindən idi.

ZüheyR, İmamın (əleyhis-salam) öz beyətinin bütün tərəfdarlarından götürdüyü o həssas tarixi anlarda camaatın arasından ayağa qalxdı və

¹ “Ənsabul-əşraf”, c. 3, səh. 392; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 57 və “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 316.

İmama *(əleyhis-salām)* xitab edərək belə dedi: “Allaha and olsun! Ey Allah Rəsulunun *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* övladı, istəyirəm ki, min dəfə ölüm və dirilim, amma siz və Əhli-beytiniz sağ qalasanız.¹

Züheyr bu bir neçə gündə elə dəyişib etimad qazandı ki, Aşura günü əshabın arasından İmam tərəfindən ordunun sağ cinahına başçı seçildi.

O, Aşura günü möhtəşəm bir xütbə oxudu. Əynində döyüş libası və atının üzərində düşmən ordusuna üz tutdu və onlara belə xitab etdi:

“Ey Kufə çamaatı! Allahın əzabından qorxun, müsəlmanın müsəlman üzərində haqqı budur ki, qardaşına nəsihət versin. Biz indi qardaşlıq, bizim aramızda döyüş olmayana qədər bir dindəyik, (ona görə də bizim nəsihətimizə qulaq asın.) Amma bizim aramızda müharibə başlasa, o zaman sizinlə imanla bağlı olan əlaqəmiz kəsiləcək. Siz bir ümmət, biz isə başqa bir ümmət olacağıq. Allah bizi öz Peyğəmbərinin *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* xanədanı ilə imtahana çəkir ki, bizim Allah

¹ “Biharul-ənvār”, c. 44, səh. 393 və “Əyanuş-şiə”, c. 1, səh. 601.

Rəsulunun *(əleyhis-
salam)* övladı ilə necə rəftar edəcəyimizi görsün.

Mən sizi bu xanədana kömək etməyə, Yezid və Übeydullah ibn Ziyadı tərək etməyə çağırıram, çünki siz onların hakimiyyətində, pis rəftar, qətdən, Hücr ibn Ədiyy və onun yoldaşları Hani ibn Ürvə kimi şəxsiyyətlərin dar ağacından asılmasından və öldürülməsindən başqa, bir şey görməyəcəksiniz.”

İbn Sədin ordusu Züheyre nalayiq sözlər deyib səs-küy salmağa başladı, amma Züheyre sözünə davam etdi:

“Ey Allah bəndələri! Süməyyənin övladı (Übeydullah ibn Ziyad) deyil, Fatimənin *(əleyha-
salam)* övladları dostluq və köməyə daha layiqdirlər. Əgər Fatimə *(əleyha-
salam)* övladlarına kömək etmək istəmirsinizsə, heç olmasa Allahdan qorxun və onları qətlə yetirməkdə şərik olmayın!”

Züheyre söhbətinə davam etdiyi halda, Şimr ona doğru bir ox atıb dedi: “Sakit ol, Allah səsini kəssin!”

Züheyre onun cavabında dedi: “Ey bədəvi ərəb övladı, mən sənənlə danışmıram, sən hidayətə layiq deyilsən! Mən sənə Allah kitabından iki ayə bildiyini belə

düşünürəm, sənə qiyamət günündə rüsvayçılığı və şiddətli əzabı müjdə verirəm!”

Şimr dedi: “Artıq sənin və imamının öldürülməyinə bir şey qalmayıb.”

Züheyri dedi:

أَفَبِالْمَوْتِ تُخَوِّفُنِي؟ فَوَاللَّهِ لَلْمَوْتِ مَعَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ الْخُلْدِ مَعَكُمْ

“Məni ölümə qorxudursan? Allaha and olsun! Mənim nəzərimdə İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salam) birgə şəhid olmaq sizinlə həmişəlik yaşamaqdan daha yaxşıdır.”

Sonra Züheyri üzünü Kufə ordusuna tutub uca səslə dedi: “Ey Allah bəndələri! Bu pis xasiyyətli insan sizi aldatmasın, Allaha and olsun! Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) şəfaəti onun zürriyyəsinin qanını tökənlərə heç vaxt çatmayacaq.”¹

Bu zaman İmamın ^(əleyhis-salam) qoşunundan bir şəxs Züheyri səsləyib dedi: “İmam ^(əleyhis-salam) buyurur ki, “Qayıt! Ali-Fironun mömini kimi, camaata nəsihət verdin, amma onlara təsir etmədi.”²

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 63.

² İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 63; “Nəfəsul-məhnum”, səh. 124 və ”Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 324.

Züheyр tam şücaətlə vuruşub İmamı <sup>(əleyhis-
salam)</sup> müdafiə edirdi. İmam Hüseyн <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Aşura günü zöhr namazını qılan zaman Züheyр əlini İmamın çiyнинə qoyub vida əlaməti olaraq bu rəcəzi oxudu:¹

فَدَّتْكَ نَفْسِي هَادِيًا مَهْدِيًا أَيُّومَ أَلْقَى جَدَّكَ النَّبِيَّا
وَحَسَنًا وَالْمُرْتَضَى عَلِيًّا وَذَا الْجَنَاحَيْنِ الشَّهِيدَ الْحَيَّا

*“Canım sənə fəda olsun, ey Allahın
hidayəti ilə hidayət olunmuş hidayətçi,*

*Bu gün cəddin Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlihi və səlləm)</sup>
görüşünə gedəcəyəm,*

*Həsəni Müctəba <sup>(əleyhis-
salam)</sup>, Əliyyə Mürtəza <sup>(əleyhis-
salam)</sup>
ilə*

*Və diri, şəhid olan Cəfər Təyyarlə
görüşəcəyəm ”²*

وَأَنَا أَلْفَاهُمْ عَلَى أَثَرِكَ

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurdu: “Mən də sənin
ardınca onlarla görüşəcəyəm!”

Sonra Züheyр meydana getdi vuruşa-
vuruşa bu rəcəzi oxuyurdu:

أَنَا زُهَيْرٌ وَأَنَا ابْنُ الْقَيْنِ، أَذُبُّكُمْ بِالسَّيْفِ عَنْ حُسَيْنِ

¹ “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 319.

² “Əyanuş-şiə”, c. 7, səh. 72.

“Mən Qeynin oğlu Züheyram və sizi qılıncla imam Hüseyndən ^(əleyhis-salam) uzaqlaşdırıram.”¹

O, döyüşə davam etdi, nəhayət, çoxlu sayda yaralar aldığına görə yerə yıxıldı və şəhid oldu.

Züheyir ibn Qeyn də Kərbəla tarixinin tanınmış və qəhrəman simalarındandır. O, iman və iradəsi sayəsində öz keçmiş səhvlərini qısa müddətdə düzəldərək möhkəm əzmlə doğru yolda addımladı. Belə ki, canı bahasına da olsa, bu yolu getdi və bir ömür yanlış həyat sürdükdən sonra öz səhvlərini başa düşüb şücaətlə addım atmaq qərarına gələn kəslərə iftixarla dolu yeni yolu getməkdə bir nümunə oldu.

87. Həbib ibn Məzahir

O, Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabələrindən və ondan sonra da Əmirəlmömininin ^(əleyhis-salam) vəfalı və xüsusi dostlarından olmuş, bütün döyüşlərdə İmamın ^(əleyhis-salam) kənarında qılınca çalmışdı. O, həzrət Əlidən

¹ “Biharul-ənvar”, c. 44, səh. 319 və c. 45, səh. 25

(*aleyhis-salam*) çoxlu sirlər mənimsəmiş nadir şəxslərdəndir.

Böyük alim Kəşşi Füzeyl ibn Zübeyrdən belə nəql edir: "Bir gün Kufədə Həbib ibn Məzahirlə Meysəm Təmmar qarşılaşdı; hər ikisi ata minmişdi. Həbib dedi: "Mən saçı tökülmüş, qarnı şişmiş, "Darur-rizqdə" – dünyada yemiş satan bir qocanı görürəm, hansı ki, yaxın gələcəkdə həzrət Əli (*aleyhis-salam*) ilə dostluğuna görə dar ağacından asılacaq."

Meysəm cavabında dedi: "Mən də qırmızı üzünü, gur saçlı bir kişi görürəm, hansı ki, Allah Peyğəmbərinin (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) övladına yardım etdiyi üçün öldürüləcək və başı Kufədə gəzdiriləcək."

Yaxınlıqda olan və hər ikisini dinləyən (və Əhli-beyt (*aleyhimus-salam*) maarifinin sirlərindən uzaq olan) camaat, hansının daha yalan deməsini müzakirə edirdi.

Bir qədər sonra Rüşeyd Həcəri gəlib çatdı, camaatdan Həbib və Meysəmi soruşduqda, dedilər: "Bir az əvvəl burda idilər və "belə-belə" sözlər danışdılar."

Rüşeyd dedi: "Allah Meysəmi rəhmətinə şamil eləsin! O, Həbib barəsində belə deməyi unutmuşdur: "Onun kəsilmiş başını Kufəyə

gətirən şəxs digərlərindən yüz dirhəm artıq mükafat alacaq."

Rüşeyd bunu dedikdən sonra uzaqlaşdı və oradakılar bir-birinə baxaraq dedilər: "Bu üçüncü onlardan da yalançıdır!"

Füzeyl deyir: Çox keçmədi ki, Meysəmin Əmr ibn Hüreysin evinin kənarında dar ağacından asıldığını və Həbibin kəsilmiş başının Kufəyə gətirildiyini öz gözlərimlə gördüm."¹

Həbib ibn Məzahir Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salam)* xilafəti zamanı Kufəyə köçmüş və orada məskunlaşmışdı. Müslim ibn Əqil Kufəyə gəldiyi zaman, səmimi dostu Müslim ibn Ovsəcə ilə onun yardımına tələsdilər, lakin Abdullah ibn Ziyadın Kufəyə gəlişindən və Müslim ibn Əqilin şəhadətindən sonra qəbilələrinin adamları tərəfindən bir müddət gizlədildilər və qarşıya çıxan ilk fürsətdə gecəylə Kərbəlaya yola düşdülər.

Onlar Kərbəlaya, İmamın *(əleyhis-salam)* hüzuruna çatana qədər gündüzlər gizlənir, gecələr yol gedirdilər. Kərbəlaya yetişdikdə imamlarının

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 92.

qəriblik və tənhalığına şahid olub, çox təsirləndilər.

Həbib ibn Məzahir İmam Hüseynə (əleyhis-salam) dedi: "Bu məntəqədə Bəni-Əsəd qəbiləsinin bir qolu yaşayır. Əgər icazə versəniz, onlarla danışaram ki, sizə yardım etmək üçün Kərbəlaya gəlsinlər."

İmam (əleyhis-salam) da razılıq verdi. Həbib ibn Məzahir gecəyarı özünü onlara çatdırdı. Həbibə yaxşı qarşıladılar. Həbib dedi:

"Sizi qiyamət günü qazanacağınız böyüklük və şərəfə dəvət edirəm. Peyğəmbərinizin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızının övladı yalnız və məzlumcasına Kərbəla çölündə mühasirə edilib. Kufə əhalisi yardım adı ilə onu çağırıblar, lakin İmam (əleyhis-salam) onlara tərəf gəldiyində, fikirlərindən daşınaraq onunla döyüşə hazırlaşdılar. Allaha and olsun, sizlərdən hansı biri İmam Hüseynin (əleyhis-salam) kənarında öldürülsə, cənnətdə ən üstün məqamda, həmçinin həzrət Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qonşusu olacaq!"

Abdullah ibn Buşr camaatın arasında ayağa qalxaraq dedi: "Mən bu təklifi qəbul edirəm." Sonra bu şeiri oxudu:

قَدْ عَلِمَ الْقَوْمُ إِذَا تَوَاكَلُوا وَأَخْجَمَ الْفُرْسَانُ إِذْ تَنَاصَلُوا

إِنِّي شَجَاعٌ بَطْلٌ مُّقَاتِلٌ

كَأَنِّي لَيْتُ عَرِينٌ

بِاسِلٌ

"Kənara çəkilən kəslər biləcəklər ki, döyüşdə o cəngavərlərin heybəti itəcək.

Mən nəyə çəkən və iti caynaqları olan bir şir kimi, şücaətli və döyüş meydanının qəhrəmanıyam."

Bu şəxsin mətin sözləri digərlərinin də səfərbərliyinə səbəb oldu. Beləliklə, yetmiş nəfər hazır oldu, lakin bu arada Übeydullah ibn Ziyadın casuslarından biri bu xəbəri İbn Sədə çatdırdı. O da, Əzrəq ibn Hərəsi dörd yüz nəfərlik bir qoşunla göndərdi ki, Bəni-Əsəd qəbiləsinin Kərbəlaya girməsinin qarşısını alsın.

Fərat çayının yaxınlığında, gecə saatlarında iki dəstə bir-biri ilə qarşılaşdı və aralarında şiddətli döyüş getdi. Bəni-Əsəd qəbiləsindən bir qisim öldürüldü, yerdə qalanları isə qaçdılar. Həbib ibn Məzahir Kərbəlaya döndü və həmin hadisəni İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) bildirdi. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurdu:

الْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ

"Allaha çoxlu şükürlər olsun. Allahdan başqa, heç kəsdə qüvvət və qüdrət yoxdur."¹

Həbib ibn Məzahir, İmam *(əleyhis-salam)* və səhabələrinin gözündə möhtərəm, etibarlı və tanınmış bir sima idi. Onun şəxsiyyətini Kərbəlaya gəldiyi zamandan şəhadətinə qədər olan tarixdən öyrənmək olar.

Tasua gününün qürubunda düşmən səhradan ayrılıb İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* ordugahına tərəf gəldiyi zaman, İmam *(əleyhis-salam)* onlarla danışmaq üçün "Bəni-Haşimin ayı" ləqəbli qardaşı Abbası iyirmi atlı ilə birgə düşməyə sarı göndərdi və aralarında Həbibin siması ən vüqarlı simalardan idi.

Aşura gecəsi İmam *(əleyhis-salam)* beyəti yeniləmək üçün tərəfdarlarını çağırdığı zaman, İmamın *(əleyhis-salam)* ilk adını çəkdiyi şəxs Həbib ibn Məzahir idi. Onun unudulmaz gecədəki İmamı *(əleyhis-salam)* himayəsi, pak ailə və hərəminin müdafiəsi ilə bağlı söylədiyi mübarizcəsinə və atəşin sözləri tarixin yaddaşından heç zaman silinməyəcək.²

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 91-92; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 1, səh. 243-244 və "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 388.

² Müraciət edin: "Hadisələr" bölməsi, 66-cı say.

Bəli, “Qəməri Bəni-Haşim”, yəni Abbas ^(əleyhis-salam) Bəni-Haşim gənclərinin ağası sayıldığı kimi, Həbib də İmam ^(əleyhis-salam) səhabələrinin böyüyü sayılırdı.

Nəhayət, Aşura günü İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu yaşlı qonağının iftixar dəftərinə qızıl bir səhifə əlavə edildi və o, İmamın ^(əleyhis-salam) qoşunun sol cinahına təyin etdiyi rəhbərlik vəzifəsi idi:

وَفِي ذَلِكَ فَلَيْتِنَافِسِ الْمُتَنَافِسُونَ

("Müştaq olanlar bu məqama nail olmaq üçün bir-biri ilə yarışsınlar.")

Aşura günü İmam ^(əleyhis-salam) zöhr namazı üçün müvəqqəti atəşkəs tələb etdikdə, Husəyn ibn Təmim¹ "Sizin namazınız qəbul deyil!" – deyə bağırırdıqda, Həbib cavabında dedi:

رَعَمْتَ أُمَّهَا لَا تُقْبَلُ مِنْ آلِ الرَّسُولِ وَتُقْبَلُ مِنْكَ يَا حِمَارٌ؟

"Elə güman edirsən ki, Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) Əhli-beytinin ^(əleyhis-salam) namazı qəbul deyil, sənin namazın qəbuldur, ay uzunqulaq?!"

Husəyn ibn Təmim ona hücum etdi və Həbib də hücumu keçdi. Hər iki qoşunundan bir neçə nəfər bu döyüşə qoşuldu. Həbib yaşlı

¹ "Biharul-ənvar"da "Husəyn ibn Nümeyr" kimi qeyd edilmişdir.

olmasına baxmayaraq, şir kimi həmlə edir və belə bir rəcəz oxuyurdu:

أَنَا حَبِيبٌ وَأَبِي مُظَهَّرٌ فَارِسٌ هَيَجَاءِ وَحَرْبٌ تَسْعَرُ
أَنْتُمْ أَعَدُّ عِدَّةً وَأَكْثَرُ وَنَحْنُ أَوْفَى مِنْكُمْ وَأَصْبَرُ

“Mən Həbibəm və atam Müzəhhər (Məzahir)dir. Döyüşün alovlandığı gün mən meydana hakiməm.

Sizin də silahınız daha yaxşı və sayınız çoxdur, lakin mən vəzifəni yerinə yetirməkdə sizdən daha vəfalı və səbirliyəm.“

Həbib şəhadət anına qədər mərdliklə döyüşdü. Tarixin nəqlinə əsasən, Həbibin başını Übeydullaha aparıb mükafat almaq xüsusunda bəzi döyüşçülər arasında qarşıdurma yarandı.

Məhəmməd ibn Qeys nəql edir: Həbibin şəhadəti İmam Hüseyinə ^(aleyhis-salam) baha başa gəldi (həddən artıq ağır oldu), mübarək qəlbi sındı və buyurdu:

عِنْدَ اللَّهِ أَحْتَسِبُ نَفْسِي وَحُمَاةَ أَصْحَابِي

“Özümün və səhabələrimdən dayağım olanların şəhadətini Allaha tapşırıram!”¹

Peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) zamanında o həzrət və Əhli-beytinə (*əleyhis-salam*) xidmət və Aşura qoşununun bir cinahına başçılıq iftixarına nail olan bu sücaətli şəxs də, ən parlaq simalardan və Kərbəla şəhidlərinin yadda qalanlarındandır. Xüsusilə, Aşura günü İmam Hüseyini (*əleyhis-salam*) sonsuz və misilsiz himayəsindən xəbər verən himayəsi ilə bağlı ifadələri unudulmazdır. Allah da ona qeyri-adi bir üstünlük verdi; o, sanki Hüseyin (*əleyhis-salam*) hərəminin gözətçisi idi.

88. Əmr ibn Qərəzə ibn Kəb Ənsari

Atası Allah Rəsulunun (*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) səhabələrindən və Əmirəl-möminin Əlinin (*əleyhis-salam*) tərəfdarlarından idi. Həzrət Əlinin (*əleyhis-salam*) bütün döyüşlərində iştirak etmişdi. Əmr Kərbəlada İmam Hüseyinin (*əleyhis-salam*) hüzuruna yetişdi və onun tərəfindən Ömər ibn Sədi hidayət etməklə vəzifələndirildi.

O, Aşura günü İmamdan (*əleyhis-salam*) icazə alaraq aşağıdakı rəcəzi oxuduğu halda, döyüş meydanına getdi:

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 335; “Nəfəsul-məhmum”, səh. 139-140; “Əyanuş-şiə”, c. 4, səh. 555 və İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 70.

قَدْ عَلِمْتَ كَتِيبَةَ الْأَنْصَارِ أَنِّي سَأَحْمِي حَوْزَةَ الدِّمَارِ
ضَرَبَ غُلَامٌ غَيْرَ نَكْسٍ شَارِي دُونَ حُسَيْنٍ مُهْجَتِي

وَدَارِي

"Ənsar qoşunu bilir ki, mən canını qorumaqla vəzifələndirdiyim şəxsi qoruyuram, mənim zərbələrim döyüşdən qaçmaz gəncin vurduğu zərbələr kimidir. *Canım və malım Hüseyinə (əleyhis-salam) fəda olsun!*"

Zöhr namazı vaxtı İmam (əleyhis-salam) düşmənin yağdırdığı oxlara məhəl qoymadan namaza dayandığı zaman, Əmr ibn Qərəzə səhabələrin bir neçəsi ilə birgə İmamın (əleyhis-salam) önündə durub sinəsini sipər etdi ki, İmam (əleyhis-salam) namazını bitirsin. Bir neçə ox Əmrin başına, sinəsinə dəydi. Səid ibn Abdullahla bir vaxtda yerə yıxıldı. Həmin vaxt o, İmama (əleyhis-salam) dedi:

أَوْفَيْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ

“Ey Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı! Öz əhdimə vəfa etdimmi?”

İmam (əleyhis-salam) buyurdu:

نَعَمْ، أَنْتَ أَمَامِي فِي الْجَنَّةِ فَاقْرَأْ رَسُولَ اللَّهِ مِنِّي السَّلَامُ وَأَعْلِمْهُ أَنِّي

فِي الْأَثَرِ

"Bəli, məndən öncə cənnətdə olacaqsan. Mənim salamımı Allahın Rəsuluna *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* çatdır və bildir ki, mən də gələcəm."

Əmr bu müjdədən çox şad oldu, gözlərini əbədi yumaraq şəhadət feyzinə çatdı.¹

89. Ənəs ibn Hərəs Kahili

O, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* böyük səhabələrindən olmuş və o həzrətdən çoxlu hədis öyrənmişdir.² Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* kənarında Bədr və Hüneyn döyüşlərində iştirak etmək iftixarına nail olan Ənəs Peyğəmbərdən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* hədislər nəql edir, o cümlədən belə deyirdi:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ . وَالْحُسَيْنُ فِي حَجْرِهِ .

: إِنَّ ابْنِي هَذَا يُقْتَلُ بِأَرْضٍ مِنْ أَرْضِ الْعِرَاقِ، أَلَا فَمَنْ شَهِدَهُ فَلْيَنْصُرْهُ

“Hüseyn *(əleyhis-səlam)* Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qucağında oturduğu halda, belə buyurduğunu eşitdim:

"Mənim bu övladım İraq torpaqlarında şəhadətə çatacaq. Agah olun, kim buna şahid olsa, yardım etməlidir."³

¹ "Məluf" (Lühuf), səh. 162; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 330; "İbsarul-eyn", səh. 92 və "Biharul-ənvər", c. 45, səh. 22.

² "İbsarul-eyn", səh. 55.

³ "İsabə", c. 1, səh. 68; "Usdul-ğabə", c. 1, səh. 123.

Həmin səbəbdən, Ənəs, İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) Kərbəlaya gəldiyini eşitdiyi zaman, Kufədən yola düşərək özünü gecə ilə İmama ^(əleyhis-salam) yetirdi.

O, Aşura günü İmamdan ^(əleyhis-salam) icazə aldı və əmmaməsini belinə bağladı, dəsmalla uzun qaşlarını alnına sarıdı. İmam ^(əleyhis-salam) bu halını gördüyü zaman, ağladı və buyurdu:

شَكَرَ اللهُ لَكَ يَا شَيْخُ (3)

"Allah səndən razı olsun, ey şeyx!" ¹

O, qoca yaşında meydana tərəf tələsdi və düşmən müqabilində şücaətlə bu şeiri oxudu:

فَدَّ عَلِمَتْ كَاهِلُهَا وَدُودَانُ وَالْحَنْدَفِيُّونَ، وَقَيْسُ عَيْلَانَ
بِأَنَّ قَوْمِي أَنَّهُ الْأَقْرَانِ لَدَى الْوَعَا وَسَادَةُ الْفُرْسَانَ
مُبَاشِرُ الْمَوْتِ بِطَعْنِ آنِ لَسْنَا نَرَى الْعَجْزَ عَنِ الطَّعَانِ
أَلْ عَلِيٍّ شِيعَةُ الرَّحْمَانَ وَ آلُ زِيَادِ شِيعَةُ

الشَّيْطَانِ

“Kahil, Dudan, Xindəf və Bənu-Qeys qəbiləsinin hamısı bilir ki,

Mənim qəbiləm döyüş günü tərəf müqabililə üz-üzə gəlməkdə ən yaxın fərdlərdir.

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 252.

Hələddici bir zərbə ilə düşməni taqətdən salar və heç bir acizlik göstərmərik.

*Ali-Əli <sup>(aleyhis-
salam)</sup> Rəhman Allaha, lakin Ali-Ziyad şeytana tabe olanlardır.”¹*

O, yaşının çox olmasına baxmayaraq, şəhadətə çatanədək mərdliklə döyüşdü.

90. Əsləm ibn Əmr –Türk Qulam²

O, türk soylu, İmam Hüseyin <sup>(aleyhis-
salam)</sup> xadim və katibi idi.³ Ərəb dilini yaxından bilirdi.⁴ İmamdan <sup>(aleyhis-
salam)</sup> icazə alıb aşağıdakı rəcəz oxuduğu halda, meydana üz tutdu:

الْبَحْرُ مِنْ ضَرْبِي وَطَعْنِي يَصْطَلِي
نَبْلِي يَمْتَلِي

إِذَا حُسَامِي فِي يَمِينِي يَنْجَلِي
الْمُبَجَّلِي

“Qılinc və nizə zərbələrimdən dərya alovlanır,

Səma nizə və oxlarımla dolur.

*Qılincim sağ əlimdə fırlandığı zaman,
Həsəd edənin qəlbi doğranır.”⁵*

¹ "İbsarul-eyn", səh. 56 və "Əyanuş-şiə", c. 3, səh. 500.

² Bir sıra məqtəllərdə Türk Vazeh adlı digər bir türk qulamı qeyd etmişlər və ola bilsin ki, mətləblərdən bəzisi müstərək və ya qarışdırılmış şəkildə nəql olunmuşdur.

³ "Muntəhəl-amal", c. 1, səh. 654 və "Tənqihul-məqal", c. 1, səh. 125.

⁴ Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 2, səh. 24.

⁵ "Biharul-ənvar," c. 45, səh. 30.

O, yerə düşdükdən sonra, İmam *(əleyhis-salam)* başı üzərinə gəldi, qulamın ona göstərdiyi əlaqə və məhəbbəti müşahidə etdiyi zaman, ağladı və üzünü qulamın alnına qoydu. İmamın *(əleyhis-salam)* bu məhəbbətindən vəcdə gələn qulam sevincindən fəryad etdi:

مَنْ مِثْلِي وَابْنُ رَسُولِ اللَّهِ وَاضِعٌ خَدَّهُ عَلَى خَدِّي

“Kim mənim kimi ola bilər, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı üzünü üzümə qoymuşdur?!”

Bunu deyib uca şəhadət məqamına nail oldu.¹

Biz burada İmamın *(əleyhis-salam)* qulamının şəhadət zamanı üzünü onun üzünə qoyduğunu, yəni sevimli övladı Əli Əkbərə göstərdiyi məhəbbəti qulamına göstərdiyinin şahidi oluruq. Deməli, onların hamısı Allah yolunda mübarizə aparan və şəhadətə çatan kəslərdir, onların hamısı möhtərəm və dəyərlidir. Onların hamısı bir hədəf üçün cihad etmiş və şəhadət şərbəti içmişdir.

91. Əmr ibn Cunadə

¹ "İbsarul-eyn", səh. 54; Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 249. Bəzi mənbələrdə qeyd edilmişdir ki, İmam onun yanına gəlib üzünü üzünə qoyduğunda, Əsləm gözlərini açdı və İmamı gördüyü zaman təbəssüm elədi və şəhadət feyzinə nail oldu. "Biharul-ənvər", c. 45, səh. 30; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 2, səh. 24.

Atası Cunadə ibn Kəb Məkkədən İmamın ^(əleyhis-salam) xidmətinə yetişdi və Aşura günü elə birinci həmlədə şəhadətə nail oldu. 11-dən çox yaşı olmamasına baxmayaraq, İmamdan ^(əleyhis-salam) meydana getmək üçün icazə istədi.

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu: "Bu yeniyetmənin atası döyüşdə şəhadətə çatıb, ola bilsin ki, anası razı olmasın."

O dedi:

إِنَّ أُمِّي هِيَ الَّتِي أَمَرْتَنِي

"Həqiqətən, anam mənə bu meydana getməyi əmr edib."¹

Bu sözlərdən sonra İmam ^(əleyhis-salam) ona icazə verdi və o, meydana yollanarkən bu yadda qalan rəcəzi oxudu:

أَمِيرِي حُسَيْنٌ وَ نِعْمَ الْأَمِيرُ سُرُورُ فُؤَادِ الْبَشِيرِ النَّذِيرِ
عَلِيٌّ وَ فَاطِمَةٌ وَالِدَاهُ فَهَلْ تَعْلَمُونَ لَهُ مِنْ نَظِيرِ
لَهُ طَلْعَةٌ مِثْلُ شَمْسِ الضُّحَى لَهُ غُرَّةٌ مِثْلُ بَدْرِ مُنِيرِ

“Mənim əmirim Hüseyndir. O, necə də yaxşı əmirdir!

Müjdə verən və qorxudan Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) qəlbinin sevincidir.

¹"İbsarul-eyn", səh.54; İbn Əsir, "Kamil", c.4, səh.73 və "Biharul-ənvār", c.45, səh.28.

***Əli (əleyhis-salām) və Fatimə (əleyha-salām) onun ata-anasıdır.
Siz onun tayı-bərabəri olan birini
tanıyırsınızmi?!***

***Saçması yarım günlük günəş kimi
Siması on dörd gecəlik parlaq ay
kimidir.¹***

Bu yeniyetmə şəhid olduğu zaman, düşmən onun başını kəsib İmama (əleyhis-salām) tərəf tulladı. Onun şücaətli anası Məsud Xəzrəcinin qızı Bəhriyyə oğlunun başını yerdən qaldırıb öpdü və həmin başla düşməne tərəf həmlə etdi, İbn Sədin qoşunundan bir nəfərin başına çırpdı. Sonra geri qayıdıb xeymənin dirəyini götürdü, bu rəcəzi oxuduğu halda düşməne hücum etdi:

أَنَا عَجُوزٌ فِي النَّسَاءِ ضَعِيفَةٌ خَاوِيَةٌ بِالْيَةِ حَيْفَةٌ
أَضْرِبُكُمْ بِضَرْبَةِ عَنِيْفَةٍ دُونَ بَنِي فَاطِمَةَ الشَّرِيفَةِ

***“Qadınlar arasında yaşlı zəif, sümüyü
əyilmiş, süstləşmiş və arıq olmağıma
baxmayaraq,***

***Möhtərəm Fatimənin (əleyha-salām) övladlarını
himayədə sizə sarsıdıcı zərbələr vuracam.”***

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 27; İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 104; Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 2, səh. 22. (Bu şerhlərin bəzi hissəsi İmam Hüseynin (əleyhis-salām) digər tərəfdarlarına da nisbət verilmişdir. Müraciət edin: "Əyanuş-şia", c. 3, səh. 303).

Bundan sonra xeymənin dirəyini düşməyə tərəf atdı və iki nəfərə dəydi. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) onu xeyməyə geri qaytardı.¹

Haqqı müdafiə, izzət, şərəf və Allahın razılığını qazanmaq üçün cihad etmək zamanı kişi və qadın fərq etmir. Onların hamısı meydana gələrək hər biri öz növbəsində vəzifəsini yerinə yetirir. Bütün dərsləri özündə birləşdirən Kərbəla səhnəsi necə də maraqlıdır!

92. Yezid ibn Sübeyt

O, Bəsrənin şərəfətli və ehtiram göstərdiyi şiiələrindən idi. İbn Ziyad hələ Bəsrədə olduğu və bütün yollara nəzarət etdiyi vaxtlarda Yezid ibn Sübeyt Məkkədə olan İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) yanına getmək qərarına gəlir. Onun on oğlu var idi. Öz qərarını onlara bildirib dedi: "Sizlərdən hansınız mənimlə Məkkəyə getmək və canını İmamın ^(əleyhis-salam) yolunda fəda etməyə hazırdır?" Abdullah və Übeydullah adlı iki oğlu hazır olduqlarını bildirdilər.

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 28 və "İbsarul-eyn", səh. 94.

Sonra Sübeyt, Munqiz Əbdinin qızı və Bəsrənin kamal sahibi olan şüalərindən Mariyanın evinə getdi. Ora şüalərin toplandığı və ünsiyyət qurduğu yer idi. O, şüalərin arasında öz qərarını elan etdi və hamını onunla birlikdə Məkkəyə yola düşməyə dəvət elədi. Həmin camaatın arasından Amir və qulamı, Seyf ibn Malik və Ədhəm ibn Üməyyə onunla razılaşdılar və birlikdə yeddi nəfər olmaqla Məkkəyə yola düşdülər.¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Əbtəhdə – Məkkə məhəllələrindən birində – otraq etdiyi zaman İbn Sübeyt də Məkkəyə yetişdi. O, qısa bir istirahətdən sonra İmamın *(əleyhis-salam)* mənzil etdiyi yerə yollandı. Digər tərəfdən, İmam *(əleyhis-salam)* Sübeytin gəlməsi xəbərini eşitdikdə, özü onun xeyməsinə getdi. Ora çatdıqda, dedilər: “İbn Sübeyt sizinlə görüşmək məqsədi ilə çölə çıxıb.”

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* Sübeyti orada gözlədi. İbn Sübeyt İmamın *(əleyhis-salam)* onun xeyməsinə getdiyini anladıqda, dərhal özünü ora çatdırdı və İmamı *(əleyhis-salam)* gördüyü zaman, bu ayəni uca səslə oxudu:

¹ "İbsarul-eyn", səh. 110 və "Əyanuş-şia", c. 10, səh. 305.

قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا

"De: Allahın fəzli və rəhməti ilə! Belə isə ona şad olun!"¹

Sonra dedi:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنَ رَسُولِ اللَّهِ

"Salam olsun sənə, ey Allah Rəsulunun
(*səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm*) övladı!"

İmam (*əleyhis-salam*) salamının cavabını verdi. Həzrətin kənarında əyləşən Sübeyt gəlişinin məqsədini bəyan etdi. İmam (*əleyhis-salam*) ona dua edərək, öz karvanına qoşdu. O, həmin yerdən Kərbəlaya qədər İmamın (*əleyhis-salam*) hüzurunda idi. Aşura günü Abdullah və Übeydullah adlı iki oğlu ilə ilk həmlədə şəhadətə çatdı. Özü isə sonrakı hücumda döyüşərək şəhid oldu.²

93. Abis ibn Əbi Şəbib Şakiri

O, şiə böyüklərindən və Bəni-Şakir qəbiləsinin başçısı idi. Şücaətli, abid, natiq, gecələr ibadət edən və Əmirəl-möminin Əlinin (*əleyhis-salam*) xalis dostlarından idi.

¹ "Yunis" surəsi, ayə 58.

² "İbsarul-eyn", səh. 111 və "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 263.

Müslim ibn Əqil Kufəyə daxil olduğu gündən etibarən, onu bir məktubla İmamın *(əleyhis-salam)* yanına göndərənə qədər bütün qüvvəsi ilə Müslimi himayə etdi. O, bəzilərinin o cümlədən, Kərbəlada şəhadətə çatan Abisin azad etdiyi Şuzəblə birgə, Məkkədə İmamın *(əleyhis-salam)* hüzuruna yetişdi və sonra İmamla *(əleyhis-salam)* birlikdə Kərbəlaya yollandı.

Aşura günü Abis, Şuzəbə dedi: "Sənin qərarın nədir?"

Cavab verdi: "Mən səninlə birlikdə Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* övladı uğrunda ölüncəyə qədər döyüşəcəyəm!"

Abis dedi: "Mən sənin barəndə bundan başqasını düşünmürdüm. İndi Əba Əbdillahın *(əleyhis-salam)* yanına get ki, səni də qeydə alsın, mən də şəhadət savabında səninlə şərik olum. Əgər yaxınlarımdan kimsə yanımda olsaydı, onların məndən öncə şəhadətə çatmasını istəyərdim ki, şəhid olduqları savabda onlara şərik olum. Bu gün savab qazanmaq günüdür və bundan sonra heç bir əməlimiz olmayacaq."¹

¹ "İbsarul-eyn", səh. 75.

Şuzəb, İmam Hüseyin <sup>(aleyhis-
salam)</sup> hüzuruna gəldi, vuruş izni aldıqdan sonra meydana yollandı və böyük şəhadət məqamına nail oldu.¹

Abis, Şuzəbin şəhadətindən sonra İmamın <sup>(aleyhis-
salam)</sup> yanına gəlib salamdan sonra dedi:

يَا أَبَاعَبْدِ اللَّهِ! أَمَا وَاللَّهِ مَا أَمْسَى عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ قَرِيبٌ وَلَا بَعِيدٌ
أَعَزُّ عَلَيَّ وَلَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْكَ، وَلَوْ قَدَرْتُ عَلَى أَنْ أَدْفَعَ عَنْكَ الضَّيْمَ
وَأَلْقَيْتَ بِشَيْءٍ أَعَزُّ عَلَيَّ مِنْ نَفْسِي وَدَمِي، لَفَعَلْتُهُ

"Ey Əba Əbdillah <sup>(aleyhis-
salam)</sup>! Bilin ki, Allaha and olsun, yer üzündə mənə yaxın və uzaq kəslərdən kimsə sizin qədər mənə əziz və sevimli deyil. Əgər can və qanımdan daha şirin və öldürülməkdən başqa bir şeylə zülmü sizdən uzaqlaşdırırsa bilsəydim, bunu edərdim."

Sonra dedi:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَاعَبْدِ اللَّهِ! أَشْهَدُ أَنِّي عَلَى هُدَاكَ وَهُدَى أَبِيكَ

"Salam olsun sizə, ey Əba Əbdillah! Şahid olun ki, mən sizin və sizin ata-babalarınızın yolundayam!" Sonra da meydana tələsdi.

¹ Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 22-23.

Rəbi ibn Təميم deyir: Onun meydana gəldiyini gördükdə onu tanıdım, çünki daha öncə döyüşlərdə şücaətini görmüşdüm. O, camaatın ən şücaətli idi. Həmin səbəbdən qoşunuma dedim:

أَيُّهَا النَّاسُ! هَذَا أَسَدُ الْأَسْوَدِ، هَذَا ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ لَا يَخْرُجَنَّ إِلَيْهِ
أَحَدٌ مِنْكُمْ

“Ey camaat! Bu, şirlərin şiridir. O, Əbi Şəbibin oğludur. Sizlərdən heç kim onunla döyüşə girməsin. Amma o, meydanda، ألا رَجُلٌ، – "Bir döyüşçü yoxdurmu? Bir kişi yoxdurmu?" – deyərək fəryad edirdi.

Ömər Səd kimsənin onun qarşısına çıxmağa cürətinin olmadığı gördükdə, qışqırmağa başladı:

وَيْلَكُمْ! إِرْضَخُوهُ بِالْحِجَارَةِ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ

"Vay olsun sizlərə! Onu hər tərəfdən daşa basın!"

Abis onların namərdcəsinə hücumunu gördükdə, zirehini çıxardıb geriyə tulladı və hər tərəfə hücum etdi. Onun ürək sözləri belə idi:

*"Vaxtı gəlib ki, mən üryan olum,
Cisim qoyub başdan-başa can olum.
Yoxlamışam, ölümüm həyatdadır,*

Çün bu həyat yolum əbədilikdir.

Onun yaralı bədəni yerə düşənə və şəhid olana qədər düşmən hər tərəfdən ona həmlə etdi.

Rəbi ibn Təmim deyir: "Mən Abisin başının bir-biri ilə mübahisə edən kəslərin əlində olduğunun və onlardan hər birinin "Abisi onun öldürdüyünü söyləyərək fəxr etdiyi"nin şahidi olmuşam." Ömər Səd bu mübahisəyə son qoydu və dedi: "Onu bir nəfər öldürməyib."¹

Abdullah ibn Ümeyr Kəlbi və Əmr ibn Cunadənin başından sonra, kəsilərək İmam Hüseyinə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> tərəf atılan üçüncü baş Abisin başı idi.²

Tarix döyüş meydanında düşmənin namərdcəsinə və qeyri-bərabər sayda həmləsi zamanı meydana gələn və zirehini soyunaraq silahı ilə düşmənin üstünə yürüyən, onu utandıran və bənzərinin nadir halda göründüyü iftixarlı şəhadətə tələsən Abis kimi şəxsləri çox az hallarda görmüşdür.

94. Hənzələ ibn Əsəd Şəbami

¹ Bax: Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh.251-252; "Biharul-ənvər", c.45, səh.28-29

² "İbsarul-eyn", səh. 76.

O, şianin tanınmış simalarından idi, nitqi və şücaəti ilə digərlərindən fərqlənməklə yanaşı həm də, Quran hafizi və qarisi idi. Fəsahtli danışığına görə İmam ^(aleyhis-) onu nüməyəndəsi kimi Ömər ibn Sədin yanına göndərdi. Aşura günü İmamdan ^(aleyhis-) cihad izni alan Hənzələ, düşmən qoşununu belə moizə etdi:

يَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ * مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ
وَعَادَ وَثَمُودَ وَالَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ * وَيَا قَوْمِ إِنِّي
أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ * يَوْمَ تُولُونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ
عَاصِمٍ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ، يَا قَوْمِ لَا تَقْتُلُوا حُسَيْنًا
فَيُسْحِتَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ وَقَدْ خَابَ مَنْ افْتَرَى

"Ey mənim qövmüm! Mən sizə görə əvvəlki qövmələrə başına gələn (əzab) günü kimi bir günün baş verəcəyindən, həmçinin Nuh, Ad, Səməd qövmü və onlardan sonra gələnlərin (şirk, küfr və tüğyanla bağlı) taleyinə bənzər taleyinizin olacağından qorxuram. Allah bəndələrinə zülm etməz. Ey qövm! Mən camaatın bir-birini (səsləyərək yardım istədiyi, lakin səslərinin bir yerə çatmadığı) (işə yaramadığı) bir gündən – üz çevirib qaçdığınız, lakin ilahi (əzab) müqabilində heç bir sığınacağınızın

olmayacağı qiyamətdən – qorxuram. Allahın (əməllərinə görə) azdırdığı bir şəxs üçün heç bir yol göstərən olmaz.¹ Ey camaat! Hüseyin ibn Əlini ^(əleyhis-salam) öldürməyin, yoxsa, Allahın əzabı kökünüzü kəsəcək. Əlbəttə, kim Allaha (yalan satsa), məyus olacaq."²

İmam ^(əleyhis-salam) ona buyurdu:

رَحِمَكَ اللَّهُ إِنَّهُمْ قَدْ اسْتَوْجَبُوا الْعَذَابَ حِينَ رُدُّوا عَلَيْكَ مَا
دَعَوْتَهُمْ إِلَيْهِ مِنَ الْحَقِّ وَنَهَضُوا إِلَيْكَ لِيَسْتَبِيحُوكَ وَأَصْحَابَكَ، فَكَيْفَ
بِهِمُ الْآنَ وَقَدْ قَتَلُوا إِخْوَانَكَ الصَّالِحِينَ

"Allah sənə rəhm eləsin! Onları haqqa dəvət etdiyən zaman qəbul etmədilər və sənənlə tərəfdarlarının canını almaq niyyətindədirlər. Onlar Allahın əzabına layiq oldular, (daha gecdir). Ona görə ki, onlar (dostlarını qanlarına boyadılar) və əməlisaleh qardaşlarını öldürdülər." Hənzələ İmama ^(əleyhis-salam) cavabında dedi: "Düz buyurursunuz, sizə fəda olum, haqqı məndən daha yaxşı bilir və onun dərkində məndən öndəsiniz!"³

¹ "Ğafir" surəsi, ayə 28-32.

² "Taha" surəsinin 61-ci ayəsindən iqtibas edilmişdir.

³ Xarəzmi, "Məqtəül-Huseyn", c. 2, səh. 24; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 23; Müqərrəm, "Məqtəül-Huseyn", səh. 251; "Movsuətul-İmamil-Huseyn ^(əleyhis-salam)", səh. 45.

Bundan sonra Hənzələ İmamdan ^(əleyhis-salam) soruşdu: "Mən axirətə tərəf tələsib qar-
daşlarıma qoşulum?"

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

رُحْ إِلَى خَيْرٍ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا وَإِلَى مُلْكٍ لَا يَبُلَى

"Dünyadan və içindəkilərdən daha yaxşı
bir aləmə, köhnəlməyən səltənətə doğru
tələs!"

Hənzələ sağollaşmaq niyyəti ilə dedi:

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَاعَبْدِ اللَّهِ، صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ

وَعَرَّفَ بَيْنَكَ وَ بَيْنَنَا فِي الْجَنَّةِ

“Sənə salam olsun, ey Əba Əbdillah! Sənə
və Əhli-beytinə Allahın salavatı olsun!...”

Sonra düşməyə tərəf yönəldi və qanlı
çarpışmadan sonra şəhadət feyzinə nail oldu.¹

95. Həccac ibn Məsruq

O, Əmirəl-mömininin ^(əleyhis-salam) (səhabələrindən
idi və Kufədə məskunlaşmışdı. İmamın ^(əleyhis-salam)
Kərbəlaya gəldiyini eşitdiyi zaman), özü
İmamı ^(əleyhis-salam) qarşılamaq üçün Kufədən çıxdı və
yolda İmama ^(əleyhis-salam) qoşuldu.² Hürün qoşunu

¹ Müraciət edin: "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 23; İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 72; "Əya-
nuş-şiə", c. 1, səh. 605.

² "İbsarul-eyn", səh. 89.

İmamın (əleyhis-salām) yolunu kəsdiyi vaxtlarda, zöhr vaxtı İmamın (əleyhis-salām) göstərişi ilə azan verdi.¹

Kərbəla yolu arasındakı "Bəni-Məqatil Qəsri" adlı dayanacaqda o, İmamın (əleyhis-salām) əmri ilə Übeydullah ibn Hürri Cofini İmamın (əleyhis-salām) düşərgəsinə çağırırdı, lakin Übeydullah dəvəti qəbul etmədi.²

Aşura günü döyüş alovlandıqda, İmamın (əleyhis-salām) icazəsi ilə meydana getdi və bir müddət mübarizədən sonra, üzü qanlı halda geri qayıtdı və bu rəcəzi oxudu:

فَدَتُكَ نَفْسِي هَادِيًا مَهْدِيًا أَلْيَوْمَ أَلْقَى جَدَّكَ النَّبِيًّا
ثُمَّ أَبَاكَ ذَا النَّدَى عَلِيًّا ذَاكَ الَّذِي نَعَرَفُهُ
الْوَصِيًّا

*Canım sənə fəda olsun, ey hidayət edən, hidayət olmuş. Bu gün cəddin Peyğəmbərlə (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm), sonra fəzilət və ehsan sahibi, Peyğəmbərin canişini kimi tanıdığımız kəslə, atan Əli ilə görüşəcəyəm.*³

Bu zaman İmam (əleyhis-salām) ona buyurdu:

نَعَمْ وَأَنَا أَلْقَاهُمَا عَلَى أَثْرِكَ

¹ Müfid, "İrşad", səh. 427.

² Müraciət edin: Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 188.

³ Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 254; İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 103; "İbsarul-eyn", səh. 91; "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 568.

"Bəli, mən də o böyük şəxsiyyətlərlə səndən sonra görüşəcəyəm."¹

O, meydana geri qayıtdı və şiddətli mübarizədən sonra şəhadət iftixarına nail oldu.

96. Səid ibn Abdullah Hənəfi

O, şücaətli bir şəxs olmaqla yanaşı, Kufədə şiə böyüklərindən idi. Son qasid olaraq Kufəlilərin məktubunu Məkkədə İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* təhvil verdi. İmam *(əleyhis-salam)* da Kufə əhalisinə cavab olaraq Müslim ibn Əqili göndərməmişdən qabaq onu özünün qasidi kimi Kufəyə göndərdi.

O, Müslim Kufəyə gələndə qədər orada qaldı və onunla beyət etdi. Müslim ibn Əqil də Səid ibn Abdullahı yenidən bir məktubla İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* yanına göndərdi.

O, növbəti dəfə (Məkkədə İmamın *(əleyhis-salam)* hüzuruna yetişdi) və İmam *(əleyhis-salam)* ona vətəninə qayıtmaq icazəsi verdiyi zaman, dedi: "Xeyr, Allaha and olsun, Allah Rəsulunun *(əleyhis-salam)* haqqını sizin barənizdə ödəyəndə qədər sizdən ayrılmayacağam!"

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 254

Sonra sözlərinə əlavə etdi:

وَاللّٰهُ لَوْ اَعْلَمَ اَنِّيْ اُقْتَلُ ثُمَّ اُحْيَا ثُمَّ اُحْرَقُ ثُمَّ اُذْرَى وَيُفْعَلُ بِيْ ذٰلِكَ
سَبْعِيْنَ مَرَّةً، مَا فَارَقْتُكَ حَتّٰى اَلْقَى حَمَامِيْ دُونَكَ وَكَيْفَ اَفْعَلُ ذٰلِكَ وَاِنَّمَا
هِيَ مَوْتَةٌ اَوْ قَتْلَةٌ وَاِحْدَةٌ ثُمَّ هِيَ بَعْدَ الْكِرَامَةِ الَّتِي لَا اِنْقِضَاءَ لَهَا اَبَدًا

"Allaha and olsun, əgər öldürüləcəyimi, sonra yenidən dirildiləcəyimi, məni yandırıb külə döndərəcəklərini və külümü göyə sovuracaqlarını, hətta bu işi yetmiş dəfə edəcəklərini bilsəm, yolunuzda can verənə qədər sizdən əl çəkməyəcəyəm. Ona görə ki, ölmək və ya öldürülmək yalnız bir kərədir, ondan sonra sonsuz kərəm vardır."¹

Aşura günü İmam ^(əleyhis-salam) ox yağışı altında namaza dayandığı zaman, Səid ibn Abdullah bir neçə fədakar səhabə ilə İmamın ^(əleyhis-salam) önündə durdu və öz bədənələrini oxlara sipər edərək var gücləri ilə (üzləri, sinələri və çiyinlərini sayəsində) oxların qarşısını aldılar. Səid bədəninə on üç ox dəydikdən sonra yerə yıxıldı və dedi:

اَللّٰهُمَّ الْعَنَّهُمْ لَعْنَةَ عَادٍ وَثَمُوْدَ، اَللّٰهُمَّ اَبْلِغْ نَبِيَّكَ عَنِّي السَّلَامَ وَاَبْلِغْهُ
مَا لَقِيْتُ مِنْ اَلْمِ الْجِرَاحِ فَاِنِّيْ اَرَدْتُ ثَوَابَكَ فِيْ نُصْرَةِ ذُرِّيَّةِ نَبِيَّكَ

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 70 və Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 88.

"İlahi, bu camaatı Ad və Səməd qövmünü öz rəhmətindən uzaq etdiyini kimi uzaq et! İlahi, salamımı Peyğəmbərinə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* çatdır və mənə çatan ağrılardan onu xəbərdar et! Mənim Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı yolunda bütün bu ağrı-acılara səbir etməkdə məqsədim sənə mükafatına nail olmaqdır."

Bu zaman gözlərini açdı və İmamın *(əleyhis-salam)* nurani simasına baxdı və dedi:

أَوْفَيْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ

"Öz vəzifəmə vəfa etdimmi, ey Rəsulullahın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı?"

İmam *(əleyhis-salam)* cavabında buyurdu:

نَعَمْ، أَنْتَ أَمَامِي فِي الْجَنَّةِ

"Bəli, sən məndən öncə cənnətə gedəcəksən."

Səid ibn Abdullah bu sözləri eşitdikdə sevincə qərq oldu və canını Yaradana tapşırtdı.¹

İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* tərəfdarlarının şəhadət məsələsi onların yalnız öz hədəfləri uğrunda can verməsindən ibarət deyil. Bundan daha əhəmiyyətli onları İmama

¹ "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 606; "İbsarul-eyn", səh. 126.

(*əleyhis-salam*) qarşı yüksək mərifət əldə etməsi və o həzrətin əmrlərinin qeydsiz-şərtsiz icrasına hazır olması və vilayətin mənasını düzgün şəkildə dərk etməsidir ki, hər sözlərində nəzərə çarpmaqdadır.

97. Cəvn¹ – Əbuzərin azad etdiyi qul

Cəvn Əmirəl-möminin Əlinin (*əleyhis-salam*) aldığı və Əbuzər Qəffariyə bağışladığı qaradərili bir qul idi. O, Əbuzərin sürgün edildiyi Rəbəzədə onunla birgə idi və Əbuzərin şəhadətindən sonra hicri 32-ci ildə Mədinəyə qayıtdı və Əmirəl-mömininin (*əleyhis-salam*), (sonra isə İmam Həsən Müctəbanın (*əleyhis-salam*)) (ondan sonra da İmam Hüseyinin (*əleyhis-salam*)) xidmətində oldu. O, İmamla (*əleyhis-salam*) birlikdə Məkkədən Mədinəyə və oradan da Kərbəlaya gəldi.²

İmam (*əleyhis-salam*) Aşura günü ona buyurdu:

أَنْتَ فِي إِذْنِ مِيٍّ، فَإِنَّمَا تَبِعْتَنَا طَلَبًا لِلْعَافِيَةِ فَلَا تَبْتُلْ بِطَرِيقِنَا

“Sən biz tərəfdən azadsan, Səadət axtarışında bizimlə birlikdə olmusan. Belə isə, özünü bizim yolumuzda çətinliyə salma!”

¹ Bəziləri onun adını "Cəvəyn" kimi qeyd etmiş və bəziləri də adının "Cəvəyy" olduğunu hesab etmişdir. (Müraciət edin: "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 403).

² Müraciət edin: "İbsarul-eyn", səh. 105.

Cəvn özünü İmamın *(əleyhis-salām)* ayaqlarına ataraq yalvararaq dedi:

يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ! أَنَا فِي الرَّحَاءِ أَحْسُ قِصَاعَكُمْ وَفِي الشَّدَّةِ
أُحَذِّلُكُمْ

"Ey Peyğəmbər *(səllallahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* övladı! Xoş günlərdə sizin evinizdə, süfrənizdən bəhrələnmişəm, indi çətinlikdə olduğunuz zaman sizi tərək edim?"

Sonra sözlərinə əlavə etdi:

وَاللَّهِ إِنَّ رِيحِي لَمُنْتِنٌ وَإِنَّ حَسْبِي لِلَّيْمِ وَإِنَّ لَوْنِي لَأَسْوَدٌ فَتَنَفَّسْ
عَلَيَّ بِالْجَنَّةِ لَيَطِيبَ رِيحِي وَيَشْرُفَ حَسْبِي وَيَبَيِّضَ لَوْنِي لَا وَاللَّهِ لَا
أُفَارِقُكُمْ حَتَّى يَخْتَلِطَ هَذَا الدَّمُّ الْأَسْوَدُ مَعَ دِمَائِكُمْ

"Allaha and olsun, bədənimin qoxusunun xoşagəlməz, nəsil-nəcabətimin aşağı və rəngimin qara olduğunu bilirəm. Belə olduğu halda, cənnəti mənə bəxş et ki, bədənimin iyi xoş, nəsil-nəcabətim şərəfətli və dərim ağ olsun. Allaha and olsun, mənim qanım sizin qanınızla qarışana qədər sizdən ayrılmayacağam."¹

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 252; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 23; "Nəfəsul-məhmum", səh. 150; "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 605.

Bu söhbətdən sonra İmam ^(əleyhis-salam) ona icazə verdi. O, şadlıqla meydana tərəf tələsdi və bu rəcəzi oxudu:

كَيْفَ تَرَى الْفُجَّارُ ضَرْبَ الْأَسْوَدِ بِالْمُشْرِفِي الْقَاطِعِ
المُهَنْدِ 1

أَذُبْ عَنْهُمْ بِاللِّسَانِ وَالْيَدِ أَرْجُو بِهِ الْجَنَّةَ يَوْمَ الْمَوْرِدِ 2

Ey facirlər (günahkarlar), bu qaradərili qulun qılinc zərbəsini necə görürsünüz (qılinc zərbəsi necədir)? İti və doğrayan. Mən Ali-Peyğəmbəri ^(əleyhis-salam) əlim və dilimlə müdafiə edirəm və onun sayəsində qiyamət günü cənnətin mənə nəsib olacağına ümidvaram.

Sonra şəhadət feyzinə nail olana qədər döyüşdü. İmam ^(əleyhis-salam) başı üstündə hazır oldu və onun barəsində belə dua etdi:

اللَّهُمَّ بَيِّضْ وَجْهَهُ، وَطَيِّبْ رِيحَهُ، وَاحْشُرْهُ مَعَ الْأَبْرَارِ، وَعَرِّفْ بَيْنَهُ
وَ بَيْنَ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ

"İlahi! Onun simasını ağ, bədəninin qoxusunu xoşətirli et və yaxşılarla məhşur elə. Onunla Məhəmməd ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) və Ali-

¹ "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 297.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 22-23;

Məhəmməd *(əleyhis-salam)* arasında (cənnətdə) dostluq yarat."¹

İmam Səccaddan *(əleyhis-salam)* belə nəql edilmişdir: "Bir dəstə Kərbəla şəhidlərini dəfn etmək üçün topladığı zaman, bir neçə gününü keçməsinə baxmayaraq, Cəvnin cəsədindən xoşətirli qoxunun gəldiyini duydu."²

98. Nafe ibn Hilal

O, Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salam)* tərəfdarlarından idi və bütün döyüşlərində iştirak etmişdi. Dəyərli, şücaətli şəxsiyyət və Quran qarisi idi. O, Müslim ibn Əqilin şəhadətindən əvvəl yol əsnasında İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* qoşuldu.

Kərbəla şəhidlərindən biri olan Əmr ibn Qərəzə şəhadətə çatdığı zaman, İbn Sədin qoşununda yer alan qardaşı Əli ibn Qərəzə onun intiqamını İmam Hüseyndən *(əleyhis-salam)* almaq məqsədilə o həzrətin düşərgəsinə hücum etdi.

Amma Nafe ibn Hilal qarşısını kəsdi və onu yaraladı. İbn Sədin qoşunundakılardan

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 23; "Nəfəsul-məhmum", səh. 150; Xarəzmi, "Məqtəlü-Hüseyn", c. 2, səh. 24.

² "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 23.

bir neçəsi Nafeyə hücum etdi. Nafe ciddi şəkildə döyüşür və bu rəcəzi oxuyurdu:

أَنَا الْغُلَامُ الْيَمَنِيُّ الْبَجَلِيُّ
دِينِي عَلَى دِينِ حُسَيْنِ بْنِ
عَلِيٍّ (عَلَيْهِ السَّلَامُ)

“Mən Yəmənli cavanam və Bəcəli (Cuməli) qəbiləsindənəm. Din və şəriətim Hüseyn ibn Əlinin ^(aleyhis-) _(salam) dinidir.”¹

Əbu Müxənnəf nəql edir: Nafe adını öz oxlarının üzərinə yazdı və onları zəhərlədi, sonra oxları atdı. Oxları qurtardığı zaman öz qılıncını qınından çıxardı və düşməyə hücum edərək dedi:

أَنَا الْهَزْبِيُّ الْجَمَلِيُّ
أَنَا عَلَى دِينِ عَلِيٍّ

Mən Cuməli qəbiləsindən olan şir kimi şəxsəm.

Mən Əlinin ^(aleyhis-) _(salam) dinindəyəm.

İbn Sədin qoşunu onun qolları sındığı halda, ona hücum etdi və əsir tutaraq İbn Sədin yanına apardı. Orada Şimr onu şəhid etdi.²

99. Əbu Səməmə Saidi

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 27.

² "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 336; İbn Əsir, "Kamil", c. 3, səh. 292.

O, şienin tanınmış şəxsiyyətlərindən və Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* tərəfdarlarından idi və döyüşlərdə o həzrətlə birlikdə iştirak etmişdi. O həzrətdən sonra İmam Həsəni Müctəbanın *(əleyhis-salam)* tərəfdarlarından olmuşdu. Müaviyənin ölümündən sonra, İmam Hüseyini *(əleyhis-salam)* Kufəyə dəvət edənlərdən biri idi. Müslim ibn Əqil Kufəyə daxil olduğu zaman, o, silah mütəxəssisi olduğu üçün silah alınıb toplanması ilə vəzifələndirilmişdi. İbn Ziyad Hani ibn Ürvəni tutduğu zaman, Əbu Səməmə əmrindəki qoşunla Darul-İmarəni (hökumət binası) mühasirəyə aldı.

İbn Ziyadın vəziyyətə hakim olması və Müslim ibn Əqilin şəhadətindən sonra, o, bir müddət gizləndi və sonra Nafe ibn Hilalla birlikdə yol əsnasında İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* qoşuldu. Əbu Səməmə Aşura gününün zöhründə İmamın *(əleyhis-salam)* hüzuruna gəldi və dedi:

"Ey Əba Əbdillah! Canım sizə fəda olsun, bu dəstənin sizə yaxınlaşdığını görürəm. Allaha and olsun, mən öldürüləcəm, amma Allahla görüşdüyüm zaman, vaxtı çatmış bu sonuncu namazı sizinlə qılmaq istəyirəm."

İmam *(əleyhis-salam)* başını asimana doğru qaldırdı və buyurdu:

ذَكَرْتَ الصَّلَاةَ، جَعَلَكَ اللَّهُ مِنَ الْمُصَلِّينَ الذَّاكِرِينَ! نَعَمْ، هَذَا
أَوَّلُ وَقْتِهَا

"Sən namazı yada saldın. Allah səni namaz qılan və zikir edənlərdən eləsin! Bəli, indi namazın əvvəl (fəzilətli) vaxtıdır."

Sonra buyurdu:

سَلُّوهُمْ أَنْ يَكْفُوا عَنَّا حَتَّى نُصَلِّيَ

"Bu dəstədən namaz qılana qədər bizə aralanmasını istəyin!"

(Yezidin qoşun başçılarından biri olan) Husəyn ibn Təmim fəryad etdi ki, "Sizin namazınız qəbul deyil!" Həbib ibn Məzahir cavabında dedi: Ey uzunqulaq! Ali-Rəsulun ^(əleyhis-) _(salam) namazının qəbul olmayacağını, amma sənin namazının qəbul olacağını güman edirsən?!¹

Əbu Müxənnəfdən nəql edilən digər bir rəvayətdə belə oxuyuruq: İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) (müəzzini Həccac ibn Məsruqun yerinə) özü azan verdi və azanı qurtardıqdan sonra fəryad elədi:

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 334; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 21 (azacıq fərqlərlə).

يَا وَيْلَكَ يَا عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ أَنْسَيْتَ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ، أَلَا تَقِفُ عَنِ
الْحَرْبِ حَتَّى نُصَلِّيَ وَتُصَلُّوا وَنَعُودُ إِلَى الْحَرْبِ

“Vay olsun sənə, ey İbn Səd! İslam göstərişlərini unutmusan? Döyüşü dayandıрмаq istəmirsən ki, biz də, siz də namaz qılaq və sonra döyüşə davam edək?”

İbn Səd cavab vermədi. İmam (əleyhis-salam) səsləndi:

إِسْتَحْوَذَ عَلَيْهِ الشَّيْطَانُ

"Şeytan ona qələbə çalıb!"¹

Rəvayətlərin birində belə qeyd edilmişdir: "İmamın (əleyhis-salam) bəzi tərəfdarları İmamın qarşısında dayandılar və sinələrini İmama (əleyhis-salam) sipər etdilər. İmam (əleyhis-salam) sonuncu namazını düşmənin yağdırdığı oxların altında qıldı."² Əbu Səməmə Saidi namazını şəhidlərin İmamına (əleyhis-salam) iqtida edib qıldı və o həzrətə dedi: "Ey Əba Əbdillah! Mən öz tərəfdarlarıma qovuşmaq qərarına gəlmişəm və sağ qalıb sizi tək və öldürülmüş görmək istəmirəm."

¹ "Məalis-sibtəyn", c. 1, səh. 361.

² "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 606.

İmam ^(əleyhis-salam) icazə verdi və buyurdu: "Biz də tezliklə sizə qoşulacağıq."

O, bundan sonra meydana tələsdi və döyüşə başladı, aldığı çoxlu sayda yaraların təsirindən yerə yıxıldı. Onunla keçmiş düşmənçiliyi olan və İbn Sədin qoşununda yer alan əmisi oğlu Qeys ibn Abdullah Saidi onu şəhadətə çatdırdı.¹

Bu tarixi və bənzəri olmayan namaz namazın ruhunu dirçəltdi və məfhumunu haqq yolu yolçuları üçün aşkar elədi, bəndəliyin həqiqi mənası və məbud yolundakı paklığı nişan verdi. Dünyapərəstlər və zinət qullarının xəyali məbudları və şeytani bütlərin üzərindən qırmızı xətt çəkdi. Bu gün şəhərlərin uca minbərlərindən təkbir və azan səslərinin gəlməsi həmin namaz və azanın bərəkəti hesabınadır və bu illərdə Aşura gününün zöhründə hər yerdə əzadarlıq edən qrupların olması, dayanıb namaz qılması necə də gözəldir!

100. Cənnət qapıları sizin üzünüzə açıldı!

¹ "İbsarul-eyn", səh. 69-70. Müraciət edin: "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 336 və İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 70.

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> Aşura günün zöhrü namaz qıldığı zaman, tərəfdarlarına xitab edərək buyurdu:

يا أَصْحَابِي إِنَّ هَذِهِ الْجَنَّةَ قَدْ فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا، وَ اتَّصَلَتْ أَمْهَارُهَا، وَ
أَيْنَعَتْ ثِمَارُهَا، وَ زُيِّنَتْ قُصُورُهَا، وَ تَأَلَّفَتْ وُلْدَانُهَا وَ حُورُهَا، وَ هَذَا
رَسُولُ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله) وَ الشُّهَدَاءُ الَّذِينَ قُتِلُوا مَعَهُ، وَ أَبِي وَ
أُمِّي يَتَوَقَّعُونَ قُدُومَكُمْ، وَ يَتَبَاشَرُونَ بِكُمْ، وَ هُمْ مُشْتَاقُونَ إِلَيْكُمْ،
فَحَامُوا عَنِ دِينِ اللَّهِ وَ ذُبُّوا عَنِ حَرَمِ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله)

“Ey mənim tərəfdarlarım! Həqiqətən, bu qapıları açılan cənnətdir. Onun arxları bir-birinə birləşmiş, meyvələri dəymiş, qəsrləri bəzədilmiş, (qılman və huriləri) sizin intizarınızı gözəyərək bir yerə toplanmışdır. Allahın Rəsulu <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> və onun kənarında şəhid olanlar, mənim atam və anam – onların hamısı sizin intizarınızı çəkir, sizin gələcəyinizi bəşarət verir və sizi görməyə müştəqdirlər. Allahın dinin himayə və Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> hərəmini müdafiə edin.”

Sonra İmam <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> xanədanı və qadınları səslədi, onlar pərişan halda xeymələrdən çölə çıxdılar və İmamın <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> tərəfdarlarını səslədilər:

Ey müsəlman camaat və ey möminlər dəstəsi! Sizi Allaha and veririk, Allah dinini

himayə və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* hərəmini müdafiə edin. İmam *(əleyhis-salam)* və Peyğəmbərinizin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızının övladına yardım edin, ona görə ki, Allah-taala bizim sayəmizdə sizi imtahan etmiş və siz indi bizim cəddimizin kənarında bizim qonşumuz, dəyərli və sevdiyimiz şəxslərsiniz. Belə isə müdafiə edin, Allah-taala bizim tərəfdən sizə bərəkət versin.

Bu zaman İmam *(əleyhis-salam)* buyurdu:

يَا أُمَّةَ الْقُرْآنِ! هَذِهِ الْجَنَّةُ فَاطْلُبُوهَا، وَ هَذِهِ النَّارُ فَاهْرُبُوا مِنْهَا

"Ey Quran ümməti! Bu, cənnətdir. Onu əldə edin. Bu da cəhənnəmdir, ondan qaçın!" İmamın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* tərəfdarları o həzrətin nidasına "ləbbeyk!" dedilər və (şövqdən) ağlamaq səsləri ucaldı.¹

Həqiqətən də İmam *(əleyhis-salam)* və onun tərəfdarlarının bu həssas anlarda eşq və mərifətlərinin cuşə gəlməsi və öz ağuşlarını şəhadətə açması təəccüblüdür. Söz və ifadələr onu bəyan və şərh etməkdə acizdir. İmam *(əleyhis-salam)* aşkarcasına şəhadətdən və onların cənnətə

¹ "Məalis-sibtəyn", c. 1, səh. 360.

tərəf pərvaz etmələrindən xəbər verir və tərəfdarları şövqdən ağlayır və sevinirdilər.

Bu əzəmətli anlar Kərbəla tarixində əbədi olaraq qeyd olundu. Bütün bu fədakarlıqlar, elm, iman və məhəbbət əbədi bir dərs kimi o böyük şəxsiyyətlərin iftixarlı tarixinin alnında həmişə parlamaqda və şərəfətli yaşayış tərzini, həmçinin, izzət və əzəmətlə ölməyi təsvir etməkdədir. Kaş ki, belə pak şərab bədəsindən bizə də nəsib olaydı və məhrum olmuşlar zümrəsindən olmayaydıq! Amin, ey aləmlərin Rəbbi!

101. Xəvaricdən olan iki qardaş

Səd ibn Haris və Əbul-Hutuf ibn Harisin hər ikisi xəvaricdən idi və Ömər ibn Sədlə birlikdə İmam Hüseyinlə ^(əleyhis-salam) döyüşmək üçün Kərbəlaya gəlmişdi. Aşura gününün zöhründən sonra İmamın tərəfdarları şəhadət şərbəti içdikləri və Ali-Rəsulun ^(əleyhis-salam) qadın və uşaqlarının səslərini eşitdikləri zaman gözlənilmədən onları ruhiyyələri dəyişdi və dedilər:

لا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ وَلَا طَاعَةَ لِمَنْ عَصَاهُ

"Hökm yalnız Allaha məxsusdur və Allaha itaət etməyən kəsə itaət etmək olmaz." Sonra sözlərinə əlavə etdilər: Bu Hüseyin ^(əleyhis-salam)

Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızının övladıdır və biz qiyamətdə onun cəddinin şəfaətinə ümid edirik. Belə olduğu halda, onunla necə döyüşək?!

Onlar bu sözləri deməklə Kufə qoşununa hücum etdilər və şəhadətə çatana qədər mübarizə apardılar.¹

102. Suveyd ibn Əmr

O, çoxlu namaz qılan böyük bir şəxsiyyət idi.² Tarixçilərin nəqlinə əsasən, o, İmamdan *(əleyhis-salam)* icazə aldıqdan sonra meydana yollandı və bu rəcəzi oxudu:

أَقْدِمُ حُسَيْنُ الْيَوْمَ نُلْقِي أَحْمَدًا وَشَيْخَكَ الْحَبْرَ عَلِيًّا
ذَا النَّدَى
وَحَسَنًا كَالْبَدْرِ وَابِي الْأَسْعَدَا وَعَمَّكَ الْقَرَمَ الْهُمَامَ الْأَرْشَدَا
حَمْرَةَ لَيْثِ اللَّهِ يُدْعَى أَسَدَا وَذَا الْجُنَاحَيْنِ تَبَوَّأَ مَقْعَدَا
فِي جَنَّةِ الْفِرْدَوْسِ يَعْلُوا صَعْدَا

*Ey Hüseyin *(əleyhis-salam)*, cəddin Əhməd *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)*, əzəmətli atan Əli *(əleyhis-salam)*, on dörd gecəlik ay və kamala çatmış qardaşın, Allahın şiri adlandırılan böyük seyid Həmzə, Bərrin*

¹ "Əyanuş-şiə", c. 2, səh. 319. Müraciət edin: Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 240 və "İbsarul-eyn", səh. 94.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 24.

*cənnətində iki qanadla (uçan) və uca məqama malik olan (Cəfərlə) görüşmək üçün öncə addım atdım.*¹

O, döyüş meydanında şücaətli şir kimi mübarizə apardı və cəsəətli döyüşdən sonra qana bulaşmış halda yerə yıxıldı və huşunu itirdi. Düşmən qoşunu öldüyünü güman edərək ondan əl çəkdi, amma o, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) şəhadətindən sonra özünə gəldi və Hüseyin ^(əleyhis-salam) öldürüldüyünü söylədiklərini eşitdi. O, hərəkət edərək yerindən qalxdı və düşmən qılıncını qarət etdiyi üçün, çəkməsinin içində gizlətdiyi bıçağı götürdü və düşməne tərəf hücum çəkdi. İbn Sədin qoşunu onu mühasirə etdi və qılınc zərbələri ilə şəhadətə çatdırdı. O, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) şəhadətindən sonra şəhid olan sonuncu Kərbəla şəhidi idi.²

Əba Əbdilləh Hüseyin ^(əleyhis-salam) tərəfdarlarının başına gələnləri nəzərə almaqla İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) bu vəfalı və son damla qanlarını İmamın hədəfləri və İslamın əzəməti yolunda verən səhabələrinin həzrət

¹ "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 606; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 346.

² Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 254; "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 606; "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 346; İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 79.

Əlinin *(əleyhis-salam)* xas tərəfdarları olması və bütün ömürləri boyu ona məhəbbət bəsləmələri məsələsi diqqəti cəlb edir. Hətta o həzrətin bəzi düşmənləri Kərbəla səhnəsinə və haqla batilin qarşılaşmasına nəzər saldıqları zaman, dəyişilərək yollarını əvəz etmiş və düşmən qoşununun sərkərdələrini ərəb cahiliyyət dövrünün qalıqları təşkil etdiyi halda, İmamın *(əleyhis-salam)* qoşununa qoşulmuşlar.

103. İlahi, şahid ol!

Həzrət Əli ibn Hüseyin *(əleyhis-salam)* (Əli Əkbər) Bəni-Haşimdən döyüşə hazır olan birinci fərd idi. O, camaatın ən yaraşığı və ən xoşxasiyyətlisi idi. O həzrətin şəhid olduğu zaman yaşının 18, 19 və bir rəvayətə əsasən də 25 olduğunu qeyd etmişlər. O, Əbutalib ailəsindən şəhid olan ilk şəxsdir. Aşura günü möhtərəm atasının yanına gəldi və meydana getmək üçün icazə istədi. İmam *(əleyhis-salam)* dərhal ona icazə verdi və həmin halda onun yaşayacağından məyus olaraq qəddi-qamətinə nəzər saldı və gözlərindən yaş axıtdı.

İmam *(əleyhis-salam)* oğlu Əli Əkbərin nurani simasına nəzər saldığı zaman, başını göyə qaldıraraq dedi:

اللَّهُمَّ اشْهَدْ عَلَى هَؤُلَاءِ الْقَوْمِ، فَقَدْ بَرَزَ إِلَيْهِمْ غُلَامٌ أَشْبَهُ النَّاسِ
 خُلُقًا وَ خُلُقًا وَ مَنْطِقًا بِرَسُولِكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، كُنَّا إِذَا
 اشْتَقْنَا إِلَى نَبِيِّكَ نَظَرْنَا إِلَى وَجْهِهِ، اللَّهُمَّ امْنَعُهُمْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ، وَ
 فَرِّقْهُمْ تَفْرِيقًا، وَ مَرِّقْهُمْ تَمْرِيقًا، وَ اجْعَلْهُمْ طَرَائِقَ قِدَادًا، وَ لَا تُرْضِ
 الْوَلَاةَ عَنْهُمْ أَبَدًا، فَإِنَّهُمْ دَعَوْنَا لِيَنْصُرُونَا ثُمَّ عَدَاوَا عَلَيْنَا يُقَاتِلُونَا.

“İlahi! Hazırda camaat arasında sima, xasiyyət və danışiq baxımından sənin peyğəmbərin həzrət Məhəmmədə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ən çox oxşayan bu gəncin mübarizəsinə getdiyi bu zalım dəstəyə şahid ol! Biz sənin Peyğəmbərini (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) görmək arzusunda olduğumuz zaman, onun simasına nəzər salardıq. İlahi! Yer in bərəkətini onlardan əsirgə, ittifaqlarını dağıt, müxalif dəstələrə çevir, valilərini (hakimlərini) heç zaman onlardan razı etmə! Ona görə ki, onlar bizə yardım edəcəklərini söyləyərək dəvət etdilər, amma hazırda bizimlə zalımcasına mübarizəyə qalxmışlar.”

Sonra İmam (əleyhis-səlam) üzünü Ömər ibn Sədə tutaraq fəryad etdi:

مَالِكَ؟ قَطَعَ اللَّهُ رَحِمَكَ! وَ لَا بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي أَمْرِكَ، وَ سَلَّطَ
 عَلَيْكَ مَنْ يَذْبُحُكَ بَعْدِي عَلَى فِرَاشِكَ، كَمَا قَطَعْتَ رَحِمِي وَ لَمْ تَحْفَظْ
 قَرَابَتِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ)

“Sənə nə olub? Allah sənin nəslini kəssin və heç bir işinə bərəkət verməsin və sənə elə bir kəsi qalib etsin ki, məndən sonra sən bizim kökümüzü kəsdiyən və bizim Allah Rəsulu (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ilə rabitəmizi nəzərə almadığın kimi, o da sənin başını yatdığı yerdə bədənindən ayırsın.”

Bu zaman İmam (əleyhis-səlam) uca səslə bu ayəni tilavət etdi:

إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ * ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ

"Həqiqətən, Allah Adəmi, Nuhu, Ali-İbrahim və Ali-İmranı bütün məxluqatdan üstün etdi. Onlar elə övladlar və elə bir (xanədan) idilər ki, (pəklıq, təqva və fəziləti) bəziləri bəzilərindən götürmüşdülər. Allah eşidən və biləndir."¹

Bu zaman Əli Əkbər Əməvi qoşununa aşağıdakı rəcəzi oxuduğu halda, hücum etdi:

أَنَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ نَحْنُ وَبَيْتِ اللَّهِ أَوْلَىٰ بِالنَّبِيِّ
وَاللَّهُ لَا يَحْكُمُ فِينَا ابْنُ الدَّعِيِّ أَطَعْنَكُمْ بِالرُّمْحِ حَتَّى

يَنْتَنِي

¹ "Ali-İmran" surəsi, ayə 33-34.

ضَرْبَ غُلَامِ هَاشِمِيٍّ

أَضْرَبْتُكُمْ بِالسَّيْفِ أَحْمِي عَنْ أَبِي

عَلَوِيٍّ

Mənəm Əlinin oğlu Hüseyinin oğlu Əli. Allahın evinə and olsun! Biz Allahın Rəsuluna ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hamıdan daha yaxınıq. Allaha and olsun! Ziyadın oğluna bizim baramızda hökm vermək düşməz. Nizəm əylənə qədər sizi nizəmlə vuracağam. Atamı himayə etmək üçün sizə Haşimi Ələvi gəncinin zərbəsi kimi, qılıncla zərbə endirəcəyəm.

Bundan sonra düşmənin qoşunu üstünə yürüdü və o qədərini həlak elədi ki, düşmən öldürülənlərin çoxluğundan təşvişə düşdü. Susuzluq o həzrətə qələbə çalmasına və çoxlu yara almasına baxmayaraq, o, yüz iyirmi nəfəri yerə sərdi. Atasının yanına gəldi və dedi:

يَا أَبَاهُ! أَلْعَطَشُ قَدْ قَتَلَنِي، وَ ثِقَلُ الْحَدِيدِ أَجْهَدَنِي، فَهَلْ إِلَى شَرِبَةِ

مِنْ مَاءٍ سَبِيلٌ أَتَقَوَّى بِهَا عَلَى الْأَعْدَاءِ

“Atacan! Susuzluq məni taqətdən saldı və silahın ağırlığı məni acizləşdirdi. Bir qurtum su varmı ki, içim və döyüşə davam edim?”

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

يَا بُنَيَّ عَلِيٌّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى عَلِيٍّ وَعَلَى أَبِيكَ، أَنْ تَدْعُوهُمْ فَلَا
يُجِيبُونَكَ، وَتَسْتَعِيثَ بِهِمْ فَلَا يُغِيثُونَكَ، يَا بُنَيَّ هَاتِ لِسَانَكَ

“Oğlum! Həzrət Məhəmmədə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm), Əliyə (əleyhis-səlam) və atana onları çağırдыңın, amma onların sənə cavab vermədiyi, onlardan yardım istədiyən, amma onların yardım edə bilmədiyi üçün nə qədər də ağırdır. Ey oğlum! Dilini yaxınlaşdır.”

Bu zaman İmam (əleyhis-səlam) Əli Əkbərin dilini ağzına alıb sömürdü və öz üzüyünü ona verib buyurdu:

خُذْ هَذَا الْخَاتَمَ فِي فَيْكَ وَارْجِعْ إِلَى قِتَالِ عَدُوِّكَ، فَإِنِّي أَرْجُو أَنَّكَ
لَا تَمْسِي حَتَّى يَسْتَقِيكَ جَدُّكَ بِكَأْسِهِ الْإَوْفَى شَرْبَةً لَا تَظْمَأُ بَعْدَهَا أَبَدًا

“Bu üzüyü ağzına qoy və düşmənlə döyüşmək üçün geri qayıt. Ümid edirəm ki, hələ axşam düşməmiş cəddin Allah Rəsulu (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) cənnət şərbəti ilə dolu bir camla səni sirab etsin və ondan sonra bir daha susamayasan!”¹

Əli Əkbər meydana döndü, atası və babası Əli Mürtezə (əleyhis-səlam) kimi Kufə qoşununa sağdan və soldan həmlə etdi. Hansı tərəfə üz

¹ "Əyanuş-şia", c. 1, səh. 607; İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 207-208; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 42-43.

tutsaydı, camaatın çoxu ondan qaçır, ya da yerə sərilmirdi.

Murrə ibn Munqiz namərdcəsinə arxadan Əli Əkbərə nizə ilə hücum elədi və Əli Əkbər atın üstündən yerə yıxıldı. Murrə qılıncla o həzrətin başına zərbə vurdu və onun başı yarıldı. Qaniçən, daşqəlbli və vəhşi düşmən onun ətrafına toplaşaraq qılıncla onun pak bədənini tikə-tikə elədi.¹

Əli Əkbər ömrünün son dəqiqələrində belə səsləndi:

يا أَبَتَاهُ السَّلَامُ عَلَيْكَ: هَذَا جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ قَدْ سَقَانِي بِكَأْسِهِ
الْأَوْفَى وَيُقَرِّئُكَ السَّلَامَ وَ يَقُولُ: عَجَّلَ الْقُدُومَ إِلَيْنَا فَإِنَّ لَكَ كَأْسًا
مَذْخُورَةً

“Atacan! Sənə salam olsun! Bu, məni sirab edən və sənə salam göndərən cəddim Allah Rəsuludur (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm). O, belə deyir: Bizim yanımızı gəlməkdə tələs, çünki sənə cənnət şərabından olan bir camı ehtiyat saxlamışam.”²

Sonra fəryad elədi və şəhadətə çatdı.

¹ Müfid, "İrşad", səh. 459.

² Müraciət edin: "Məqatilut-talibin", səh. 52; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 44.

İmam <sup>(aleyhis-
salam)</sup> Əli Əkbərin səsini eşidən zaman özünü şahin kim qana boyanmış oğlunun bədəni kənarına yetirdi. Seyid ibn Tavirusun nəqlinə əsasən:

فَجَاءَ الْحُسَيْنُ (عليه السلام) حَتَّى وَقَفَ عَلَيْهِ، وَ وَضَعَ خَدَّهُ عَلَى

خَدِّهِ

“İmam Hüseyin <sup>(aleyhis-
salam)</sup> Əli Əkbərin başı üstündə hazır oldu və üzünü oğlunun üzünə qoydu.”¹

Vəziyyət qəlbi yandıran idi, həmin səhnə İmama <sup>(aleyhis-
salam)</sup> o qədər təsir etdi ki, o qövmə belə qarğış etdi:

قَتَلَ اللَّهُ قَوْمًا قَتَلُوكَ

“Allah səni qətlə yetirən qövmü öldürsün!”²

Həmin halda İmamın halı o qədər dəyişdi ki, o həzrətin ağlamaq səsi ucaldı. Halbuki, həmin vaxta qədər heç kəs İmamın <sup>(aleyhis-
salam)</sup> ağlamaq səsini eşitməmişdi.³

Bu zaman buyurdu:

عَلَى الدُّنْيَا بَعْدَكَ الْعَفَا

¹ "Məlhuf (Lühuf)", səh. 167.

² Müfid, "İrşad", səh. 459.

³ "Nəfəsul-məhmum", səh. 162.

"Səndən sonra of (vay) olsun bu dünyaya!"¹

Səhih sənədlərlə İmam Sadiqdən *(əleyhis-salam)* nəql edilən bir ziyarətnamədə bu müsibətin böyüklüyü barədə oxuyuruq:

وَلَا تَسْكُنْ عَلَيْكَ مِنْ أَبِيكَ زَفْرَةٌ

"Atanın sənin müsibətinlə alışıb-yanması əlsa dinmədi."²

Təbəri yazır: "Həmid ibn Müslim deyir: "Həmin halda bir qadının xeymədən xaric olduğunu və belə fəryad etdiyini gördüm:

وَاحِبِيَاهُ، يَا بَنَ أَخِيَاهُ

"Vay, ey çox istədiyim, ey qardaşoğlu!"

O, sürətlə Əli Əkbərin öldürüldüyü yerə gəldi. Soruşdum: "O, kimdir?"

Dedilər: "Əli ibn Əbutalibin *(əleyhis-salam)* qızı Zeynəbdir *(əleyhis-salam)*."

Gəldi və özünü Əli Əkbərin bədəninin üstünə atdı. İmam *(əleyhis-salam)* onun əlindən tutaraq onu xeyməyə tərəf gətirdi.

Bu zaman Bəni-Haşim gənclərinə müraciətlə buyurdu:

¹ Müfid, "İrşad", səh. 459.

² "Kamiluz-ziyarat", bölmə 79 ("Əz-ziyarat" bölməsi). Bu ziyarəti İmam Sadiq *(əleyhis-salam)* Əbu Hənzə Somaliyə təlim vermişdir. "Biharul-ənvar", c. 98, səh. 185.

يَا فُتَيَانَ بَنِي هَاشِمٍ إِحْمِلُوا أَخَاكُمْ إِلَى الْفُسْطَاطِ

"Ey Bəni-Haşim cavanları! Qardaşınızı xeymələrə aparın!"¹

İlahi vəzifəni yerinə yetirmək və şəhadəti qarşılamaqda mütləq razılıq və təslimçilikdən xəbər verən İmamın *(əleyhis-salam)* çox mənalı sözləri, həmçinin, onun yüksək ixlas və imanından xəbər verən bu şücaətli övladının cavabları haqq yolunun bütün ardıcılıqları, xüsusilə, həyatın sıxıntılı anlarında müsəlman gənclərə yol göstərəcək böyük dərslərdir.

Əli Əkbərin atasından bir qurtum su istəməsi onun dünyada bir neçə günlük həyatına davam etməsi üçün deyil, əksinə haqqın düşmənləri ilə mübarizə aparmaqla bağlı daha çox qüdrət və güc toplamaq üçündür. Şəhadət onun müqabilində bütün əzəməti ilə dayandığı zaman möhtərəm atasına bəşarət verir ki, cəddinin əlindəki pak cənnət şərabı ilə dolu olan bir camdan sirab olacaq. Görəsən, bundan da üstün bir iftixar varmı?!

¹ "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 340.

104. Allaha and olsun, əmin üçün çox çətindir!

Həzrət Əli Əkbərin şəhadətindən sonra bəzi rəvayətlərə əsasən, həmin Qasim ibn Həsən olan Abdullah ibn Həsən döyüşə hazırlaşdı. O, az yaşlı bir yeniyetmə idi. O, İmamın ^(əleyhis-salam) yanına gəldiyi və İmamın ^(əleyhis-salam) gözləri ona sataşdığı zaman, qucaqladı. Birlikdə elə ağladılar ki, haldan düşdülər.

Qasim neydana getmək üçün icazə istədikdə, İmam ^(əleyhis-salam) icazə vermədi. İmamın ^(əleyhis-salam) əl-ayağını o qədər öpdü ki, sonda İmamın ^(əleyhis-salam) razılığını cəlb etdi və ağladığı halda meydana gəldi və bu rəcəzi oxudu:

إِنْ تُنْكِرُونِي فَأَنَا ابْنُ الْحُسَيْنِ سَبَطُ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى
وَالْمُؤْمِنِ
هَذَا حُسَيْنٌ كَالْأَسِيرِ الْمُرْتَهَنِ بَيْنَ أَنْاسٍ لَأَسْقُوا صَوْبَ
الْمَزْنِ

Əgər məni tanımırsınızsa, bilin ki, mən Həsənin övladıyam. O, Allahın seçilmiş və əmin Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) övladıdır. Bu, bir dəstənin arasında girov götürülmüşlər kimi, əsir olan Hüseyndir ^(əleyhis-salam). Allah həmin dəstəni rəhmət yağışı ilə sirab etməsin!

Mübarək siması ay parçası kimi parlayırdı. Şiddətli şəkildə döyüdü və yaşının az olmasına baxmayaraq, otuz beş nəfəri yerə sərđi. Həmid ibn Müslim deyir:

Mən İbn Sədin qoşununda idim və bu yeniyetməyə nəzər salırdım. Onun əynində köynək, uzun paltar, ayağında nəleyn (səndəl) vardı; birinin bağı qırılmışdı. Yadımdadır ki, sol ayağındakı nəleyninin ipi idi. Əmr ibn Səd Əzdi dedi: "Allaha and olsun, mən onun taqətini kəsmək üçün ona həmlə edəcəyəm." Dedim: "Subhanəllah! Bu nə qərardı gəlmisən? Allaha and olsun, əgər bu növcavan mənə həmlə etsə, mən ona heç nə etməyəcəyəm. Onu əhatə edən həmin dəstə ona kitabəytdi."

Dedi: Xeyr! Əsla! Allaha and olsun, mən ona hücum edəcəyəm. Sonra ona həmlə etdi və qılıncı ilə onun başını yaralayana qədər də qayıtmadı. Qasim üzü üstə yerə düşdü və fəryad elədi: "Əmican! İmdadıma yet!"

Həmid ibn Müslim sözlərinə əlavə edir:

"İmam ^(əleyhis-səlam) ov quşu olan şahin kimi səfləri yardı və şir kimi həmlə etdi, Qasimin qatili olan Əmrə onun əllərini bədənindən ayıran bir qılınc zərbəsi vurdu. Əmr fəryad etdiyi

halda qaçdı. Kufəlilər onu İmamın ^(əleyhis-salam) əlindən xilas etmək istədilər, amma onun bədəni atların tapdağı altında qaldı və öldürüldü. Toz-torpaq yatdığı zaman, gördülər ki, İmam ^(əleyhis-salam) (Qasimin başı üstündə) əyləşib və Qasim ayaqlarını yerə uzadıb. İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

عَزَّ وَاللَّهِ عَلَى عَمِّكَ أَنْ تَدْعُوهُ فَلَا يُجِيبُكَ، أَوْ يُجِيبُكَ فَلَا يُعِينُكَ،

أَوْ يُعِينُكَ فَلَا يُغْنِي عَنْكَ، بَعْدَ لِقَاؤِ قَوْمِكَ

"Allaha and olsun! Əmini çağırdığında sənə cavab verə bilməməsi, yaxud cavab verib amma sənə yardım edə bilməməsi, yaxud da, köməyə tələsib lakin səni ehtiyacsız edə bilməməsi mənə çox ağırdır. Səni öldürən dəstə (Allahın rəhmətindən) uzaq olsun!"

Digər rəvayətdə İmamın ^(əleyhis-salam) belə buyurduğu qeyd olunmuşdur:

بَعْدَ لِقَاؤِ قَوْمِكَ، وَ مَنْ خَصَمَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَكُ جَدُّكَ. عَزَّ وَ

اللَّهِ عَلَى عَمِّكَ أَنْ تَدْعُوهُ فَلَا يُجِيبُكَ، أَوْ يُجِيبُكَ ثُمَّ لَا يَنْفَعُكَ، يَوْمَ

وَاللَّهِ كَثُرَ وَاتْرَهُ وَ قَلَّ نَاصِرُهُ

"Səni öldürən dəstə (Allahın rəhmətindən uzaq olsun!) Sənin bunlardan intiqamını qiyamət günü cəddin alacaq. Allaha and olsun, əmini çağırdığıın zaman sənə cavab

verə bilməməsi, yaxud cavab verməsi, lakin bunun sənin halına faydalı olmaması çox ağırdır. Allaha and olsun! Bu gün əminin əziyyət və məzlumiyyətinin həddən artıq az olduğu, köməyinin olmadığı bir gündür!"

Sonra İmam *(əleyhis-salam)* (Qasimin qanlı cəsədini) götürdü və xeymələrə tərəf yollandı. Ravi deyir: "Sanki onun sinəsinin İmamın *(əleyhis-salam)* sinəsinə yapışdığını, ayaqlarının yerə sallandığını görürəm. Öz-özümə dedim: "İmam *(əleyhis-salam)* nə edir?" Gördüm onu gətirib Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* şəhidlərinin yanına qoydu və bu zaman dedi:

اللَّهُمَّ أَحْصِهِمْ عَدَدًا، وَ اقْتُلْهُمْ بَدَدًا، وَ لَا تُعَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا، وَ
لَا تَغْفِرْ لَهُمْ أَبَدًا صَبْرًا يَا بَنِي عُمُومِي، صَبْرًا يَا أَهْلَ بَيْتِي، لَا رَأَيْتُمْ هَوَانًا
بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ أَبَدًا

"İlahi! Onların sayını azalt, onları dağıt və qətlə yetir. Onlardan heç kəsi sağ qoyma və əsla onları bağışlama! Ey əmimim uşaqları! Səbirli olun! Ey əhli-beytim! Səbir edin! Bu gündən sonra heç zaman xarlıq görməyin!"¹

105. Əqil ailəsinin şəhidləri

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 2, səh. 27-28; "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 34-36.

Aşura hadisəsində Əqilin övlad və nəvələri İmam Hüseyinə ^(aleyhis-salam) yardım etməkdə elə qeyri-adi fədakarlıq göstərdilər ki, axırda İmam Hüseyinin ^(aleyhis-salam) alqışına səbəb oldu. Həzrət onların səbri, fədakarlığı xüsusunda buyurdu:

صَبْرًا آلَ عَقِيلٍ إِنَّ مَوْعِدَكُمْ الْجَنَّةُ، اللَّهُمَّ اقْتُلْ قَاتِلَ آلِ عَقِيلٍ

“Ey Əqil xanədanı! Səbirli olun, sizin yeriniz cənnətdir. İlahi! Ali-Əqili öldürənləri məhv elə!”¹

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) Əqil xanədanına xüsusi qayğı göstərdi, hətta onları Cəfər Təyyar xanədanından üstün tutdu. Bunun səbəbini soruşulduğu zaman, buyurdu:

إِنِّي أَدْكُرُ يَوْمَهُمْ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ فَأَرْقُّ لَهُمْ

“Onların Əba Əbdillah yolundakı fədakarlıqları yadıma düşdüüyü zaman, onlara ürəyim yanır.”²

Aşura hərəkətində Əqil xanədanından doqquz nəfər şəhadət feyzinə nail oldu.

1. Abdullah ibn Müslim ibn Əqil

¹ Müraciət edin: "Əqil ibn Əbutalib", səh. 71 və "Yənabiul-məvəddəh", c. 3, səh. 73.

² "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 636.

O, İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> bacısı oğlu, anası Rükəyyə Əmirəl-mömininin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qızıdır. O, üç dəfə şücaətlə düşmən qoşununa həmlə edərək aşağıdakı rəcəzi oxudu:

الْيَوْمَ أَلْقَى مُسْلِمًا وَهُوَ أَبِي وَفْتِيَةً بَادُوا عَلَى دِينِ النَّبِيِّ
لَيْسُوا بِقَوْمٍ عُرِفُوا بِالْكَذِبِ لَكِنْ خِيَارٌ وَكِرَامٌ النَّسَبِ
مِنْ هَاشِمِ السَّادَاتِ أَهْلِ الْحَسَبِ

*Bu gün atam Müslimlə, Peyğəmbər
<sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> dinində olan mərd, yalançılıqla
tanınmış olan qövmdən sayılmayan, əksinə
möhtərəm, Haşim böyükləri və şəxsiyyətli
insanların nəslindən olan kəslərlə
görüşəcəyəm.*

Abdullahın əli alınında olduğu halda, Əmr ibn Subeyh ona tərəf bir ox atıb əlini alınına yapışdırana qədər o, şücaətlə döyüşürdü. Abdullah nə qədər çalışdısa da, əlini ayıra bilmədi. Əmr ibn Subeyh qabağa gəlib nizəni onun ürəyinə sancdı və onu şəhadətə çatdırdı.¹

¹ "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 607; Müfid, "İrşad", səh. 460; İbn Əsir, "Kamii", c. 3, səh. 407; "İbsarul-eyn", səh. 50.

Əbu Müxənnəf və Şeyx Müfidin nəqlinə əsasən, Abdullahın şəhid olması Əli Əkbərin şəhadətindən sonra olmuşdur.¹

2. Cəfər ibn Əqil

O, Müslim ibn Əqilin qardaşı, anası isə "Həvsa"dır. Abdullah ibn Müslimin şəhadətindən sonra, o, Bəni-Haşim və Əbutalib övladlarından olan bir neçə nəfər toplu şəkildə Kufə qoşununa hücum etdi.²

İmam ^(*aleyhis-salam*) onların qartal kimi düşməyə həmlə etməsini müşahidə etdiyi halda buyurdu:

صَبْرًا عَلَى الْمَوْتِ يَا بَنِي عُمُومِي، صَبْرًا يَا أَهْلَ بَيْتِي وَاللَّهِ لَارَأَيْتُمْ
هَوَانًا بَعْدَ هَذَا الْيَوْمِ أَبَدًا

"Ey mənim əmim oğlanları! Səbirli olun və ey mənim əhli-beytim! Dözümlü olun, bu gündən sonra heç zaman zillət və xarlıq görməyəcəksiniz!"³

Bu əsnada Cəfər ibn Əqil deyirdi:

أَنَا الْعُلَامُ الْأَبْطَحِيُّ الطَّالِيَّ مِنْ مَعْشَرِ فِي هَاشِمٍ وَغَالِبِ
وَنَحْنُ حَقًّا سَادَةُ الدَّوَابِّ هَذَا حُسَيْنٌ أَطِيبُ الْأَطَائِبِ

¹ Müfid, "İrşad", səh. 460; "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 406.

² "İbsarul-eyn", səh. 50.

³ Xarəzmi, "Məqtəlü-Huseyn", c. 2, səh. 28; "Məlhuf (Lühuf)", səh. 101; "İbsarul-eyn", səh. 50.

Mən Məkkədəki bir yer olan Əbtəh ərazisindən, Əbutalibin nəslindən, Haşim qəbiləsindən və qalib olan bir cavanam. Həqiqətən, biz böyük şəxslərdən və seyidlərdənəm. Bu, pak olan kəslərin ağası Hüseyndir (əleyhis-salam)!

Sonra o, Buşr ibn Xovt Həmdani adlı bir şəxs tərəfindən şəhadətə çatdırıldı.¹

3. Əbdürrəhman ibn Əqil

O, Müslim ibn Əqilin qardaşıdır və Əmirəl-möminin Əlinin (əleyhis-salam) qızı Xədicə² ilə evlənmişdir. O, döyüş zamanı bu rəcəzi sücaətlə oxuyurdu:

مِنْ هَاشِمٍ وَهَاشِمٍ إِخْوَانِي	أَبِي عَقِيلٍ فَأَعْرِفُوا مَكَانِي
هَذَا حُسَيْنٌ شَامِخُ الْبُنْيَانِ	كُهُولٌ صِدْقُ سَادَةِ الْأَقْرَانِ
	وَسَيِّدُ الشَّيْبِ مَعَ الشَّبَانِ

Məni tanıyın, atam Haşim nəslindən olan Əqildir. Bəni-Haşim mənim qardaşlarımdır. Onlar müdrik qocalar və böyüklərlə eyni səviyyədədirlər. Bu, həddən artıq üstün məqamdan yararlanan

¹ "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 129; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 32.

² Əmirəl-möminin Əlinin (əleyhis-salam) qızı Xədicənin qəbri Kufədə Cümə məscidinin yanındakı Babul-filin (Fil-qapısı) müqabilində yerləşir.

***Hüseyndir* ^(əleyhis-)_(salam). O, yaşlıların (böyüklərin) və cənnət cavanlarının ağasıdır (rəhbəridir).¹**

O, şəhadət feyzinə nail olana qədər qəhrəmancasına döyüşdü. Əqil xanədanının Aşura hərəkətindəki digər şəhidləri aşağıdakılardan ibarətdir:

4. Məhəmməd ibn Müslim ibn Əqil.

5. Məhəmməd ibn Əqil.

6. Abdullah ibn Əqil.

7. Əli ibn Əqil.

8. Məhəmməd ibn Əbi Səid ibn Əqil.

9. Kufədə şəhid olan Müslim ibn Əqil.

106. Cəfəri-Təyyar xanədanının şəhidləri

Ovn ibn Abdullah ibn Cəfər

O, Bəni-Haşimin müdrik və ismətli qadını Zeynəbi-Kübranın ^(əleyhis-)_(salam) övladıdır. Xanım Zeynəbin ^(əleyha-)_(salam) həyat yoldaşı olan və özü Mədinədə qalan Abdullah ibn Cəfər Ovn və Məhəmməd adlı iki oğlunu İmam Hüseynin ^(əleyhis-)_(salam) yanına göndərdi və onlar Əqiq vadisində

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 114; "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 129; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 32.

İmama ^(aleyhis-salam) qoşuldular. Ovn Aşura günü meydana gəldi və belə rəcəz oxudu:

إِنْ تُنْكِرُونِي فَأَنَا ابْنُ جَعْفَرٍ شَهِيدٌ صِدْقٍ فِي الْجِنَانِ أَزْهَرُ
يَطِيرُ فِيهَا بِجَنَاحِ أَخْضَرَ كَفَى بِهَذَا شَرَفًا فِي الْمَحْشَرِ

Əgər məni tanımırsınızsa, bilin ki, mən həqiqi şəhid olan və cənnətdə nur saçan, yaşıl qanadlarla orada uçan Cəfər Təyyarın oğluyam. Bu iftixar məhşərdə bizim üçün kifayətdir.

O, aşkarcasına döyüşdü və sonunda Abdullah ibn Qutbənin əli ilə şəhadətə çatdı.¹

2. Məhəmməd ibn Abdullah ibn Cəfər

O, Abdullah ibn Cəfərin digər övladıdır və anası xanım Zeynəbdir ^(aleyhis-salam).² O, döyüşdüyü halda belə rəcəz oxuyurdu:

نَشْكُو إِلَى اللَّهِ مِنَ الْعُدْوَانِ فِعَالٌ قَوْمٍ فِي الرَّدَىءِ عُمِيَانِ
قَدْ بَدَّلُوا مَعَالِمَ الْقُرْآنِ وَمُحْكَمَ التَّنْزِيلِ وَالتَّبْيَانِ
وَأَظْهَرُوا الْكُفْرَ مَعَ الطُّغْيَانِ

Alçaqlıqda korlara bənzəyən dəstənin əməlindən Allaha şikayət edirəm. O kəslərdən ki, Quran maarifi və möhkəm

¹ Bax: "Biharul-ənvār", c.45, s.34; "Məqatilit-talibin", səh.60; "İbsarul-eyn", s.39

² Əyanuş-şiə, c. 1, səh. 608. Bəziləri onun anasının Həfsə ibn Səqifin qızı "Xəvsa" olduğunu hesab etmişdir. Müraciət edin: "Məqatilit-talibin", səh. 60.

olan ayələri dəyişdirdilər, küfr və tüğyanı aşkar etdilər.

Məhəmməd Bəni-Haşimin digər cavanları kimi döyüşdü və Amir ibn Nəhşəlin əli ilə şəhadətə çatdı.¹

Təbəri nəql edir: İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) və Abdullah ibn Cəfərin övladlarının şəhid olması xəbəri Mədinəyə yetişdiyi zaman, camaat Abdullah ibn Cəfərin evinə başsağlığı vermək üçün getdi. Abdullah ibn Cəfərin qulamı olan Əbul-Əslas² dedi: "Bu çətinliklər Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) tərəfindən bizim başımıza gəldi." Abdullah qulamının üstünə hücum edərək dedi:

Ey kəninin oğlu! Hüseyin ^(əleyhis-)_(salam) barəsində nə danışırısan? Allaha and olsun, əgər mən də olsaydım, canımı fəda edənə qədər ondan ayrılmazdım. Bura candan keçməyin lazım gəldiyi yerdir. Övladlarımdan qardaşım, əmim oğluna yardım etmək və (müqəddəs hədəfləri yolunda) şəhadətə çatması mənim üçün asandır.

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 34. Müraciət edin: "Nəfəsul-məhmum", səh. 167.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 122-də onun adı "Əbus-Səlasil" kimi qeyd edilmişdir.

Bu zaman orada iştirak edənlərə xitabən dedi:

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، عَزَّ عَلَيَّ مَصْرَعُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ، إِنَّ لَأَكُنَّ
آسِيْتُ حُسَيْنًا بِيَدِي فَقَدْ آسَاهُ وَلَدَاي

“Allaha həmd edirəm. İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) şəhadəti mənim üçün çətin və ağırdır. Özüm orada olub canımı fəda edə bilməsəm də, övladlarım belə etdilər, ona yardım elədilər.”¹

Övn və Məhəmməddən başqa, Cəfər Təyyarın xanədanından Abdullah ibn Abdullah ibn Cəfər² və Qasim ibn Məhəmməd ibn Cəfər adlı digər iki nəfər də İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) kənarında Aşura günü şəhadət feyzinə nail oldu.

107. Əmirəl-mömininin ^(əleyhis-salam) övladları

1. Abdullah ibn Əli

Anası Ümmül-Bənindir. O, qardaşı Əbulfəzl Abbasdan səkkiz yaş kiçikdir və Əmirəl-mömininin ^(əleyhis-salam) şəhadəti zamanı onun altı yaşı vardı. Aşura günü şəhid olduğu

¹ “Təbəri tarixi”, c.4, səh.357; Müfid, “İrşad”, səh.461; “Biharul-ənvər”, c.45, səh.123.

² O da Həfsənin qızı Xəvsanın övlədidir. İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 106.

zaman isə iyirmi beş yaşında idi. Bəni-Haşimdən olan bəzilərinin şəhadətindən sonra Əbulfəzl ^(əleyhis-salam) qardaşı Abdullah, Osman və Cəfəri yanına çağırdı və dedi: Gedin öz canınızı qardaşınız və İmamınız üçün fəda edin ki, Allah yanında sizi nəzərdə tutum və düşməndən sizin intiqamınızı alım.¹

Digərlərindən böyük olan Abdullah meydana yollandı və aşağıdakı rəcəzi oxudu:

أَنَا بَنُ ذِي النَّجْدَةِ وَالْأَفْضَالِ ذَاكَ عَلَيَّ الْخَيْرِ فِي

الْأَفْعَالِ

سَيْفُ رَسُولِ اللَّهِ ذُو النَّكَالِ فِي كُلِّ يَوْمٍ ظَاهِرِ الْأَهْوَالِ

Mən rəftar baxımından hamının üstün olan, fəzilət və iftixar sahibi Əli ibn Əbitalibin övladıyam. O, çətinlikdə Allah

¹ Təbəri və İbn Əsir burada böyük səhvə yol verərək ifadələri bu cür nəql etmişlər: تَقَدَّمُوا حَتَّى أَرْتَكُمُ "Gedin şəhid olun ki, sizdən irs aparım." ("Təbəri tarixi", c. 4, səh. 342, İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 76.) Bəni-Haşimin Qəməri kimi mərifət və fədakarlıq sahibi olan bir şəxsiyyətin bu cümlələri deməsi qəbul olunmazdır. Bir qayda olaraq, buna heç bir əsas da yoxdur. Ona görə ki, onların anası Ümmül-Bənin sağ idi və ana həyatda olduğu müddətdə qardaşa irs düşmür. Əksinə, düzgün şəkildə olan ifadə belədir: قَدَّمُوا حَتَّى أَرْتَكُمُ فَدَّ نَصَحْتُمْ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ "Qabağa düşün ki, zisin fədakarlığınızla Allaha və onun Peyğəmbərinə ^(səlləlləhu əleyh və ələh və sələm) nisbətə xeyirxahlıq etdiyinizi görüm." (Əyanuş-şiə, c. 1, səh. 608) Əsil nüsxədə (حَتَّى أَتَارَكُمُ) kimi olması ehtimalı da vardır və mənası "intiqam almaq"dır. Amma Təbəri və İbn Əsir yanlışlıqla onu (حَتَّى أَرْتَكُمُ) "irs aparım" kimi nəql etmişlər.

Rəsulunun (əleyhis-salām) qılıncı və düşmənlər üçün hər gün qorxu səbəbi idi.¹

O, Hani ibn Subeyt ona həmlə edib qılıncı başına endirənə qədər qəhrəmancasına döyüşdü. Abdullah yerə yıxıldı və siması qanlı halda şəhadətə çatdı.²

2. Osman ibn Əli

O da Ümmül-Bəninin övladlarındandır və qardaşı Abdullahdan iki yaş balacadır. Əmirəl-mömininin (əleyhis-salām) şəhadəti zamanı onun dörd yaşı vardı və Aşura günü iyirmi üç yaşında idi. İmam Əlinin (əleyhis-salām) onun adını nə üçün Osman qoymasının səbəbi barədə deyirlər ki, o həzrət (İmam Əli (əleyhis-salām)) Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) böyük səhabəsi Osman ibn Məzuna məhəbbət bəslədiyindən, adını "Osman" qoymuşdu.

O həzrətin belə buyurduğu nəql edilmişdir:

إِنَّمَا سَمَّيْتُهُ بِاسْمِ أَخِي عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ

"Həqiqətən, mən səni qardaşım Osman ibn "Məzun"un adı ilə adlandırdım!"³

¹ "İbsarul-eyn", səh. 34; "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 608; "Məqatilut-talibin", səh. 54; İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 113.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 38.

³ Yəni orada.

Abdullah ibn Əli şəhadətə çatdığı zaman,
Abbas Osmana üz tutudu və buyurdu:

تَقَدَّمَ يَا أَخِي

"Qabağa düş, ey qardaş!"

Osman meydana tərəf hərəkət etdi və belə
rəcəz oxudu:

إِنِّي أَنَا عُثْمَانُ ذُو الْمَفَاخِرِ شَيْخِي عَلِيٌّ ذُو الْفِعَالِ
الظَّاهِرِ

وَابْنُ عَمِّ لِلنَّبِيِّ الطَّاهِرِ أَخِي حُسَيْنٌ خَيْرَةٌ
الْآخِيرِ

وَسَيِّدُ الْكِبَارِ وَالْأَصَاغِرِ بَعْدَ الرَّسُولِ وَالْوَصِيِّ
النَّاصِرِ

Mən Osmanam, iftixarlar sahibi! Atam Əlinin (yaxşı) rəftar sahibi olması aşkardır. O, pak Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) əmisi oğludur və qardaşım Hüseyin ^(əleyhis-səlam) ən yaxşılardan yaxşısıdır. O yaşlılar və cavanların sərvəri (böyüyü), Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) və onun vəsisindən (Əlidən ^(əleyhis-səlam) sonra dinə yardım edəndir.

Osman Xuli ibn Yezidin oxuna tuş gəlib yerə yığılana qədər beləcə rəcəz oxuyur və qorxu bilmədən döyüşürdü.

Sonra bir nəfər qabağa gəlib mübarək başını bədənindən ayırdı.¹

3. Cəfər ibn Əli

O, Ümmül-Bəninin ən kiçik övladıdır və qardaşı Osmandan iki il sonra dünyaya gəlmişdi. Aşura günü təqribən iyirmi bir yaşı var idi.² Onun iki qardaşı şəhadətə çatdıqdan sonra, Abbas kiçik qardaşını da yanına çağırırdı və buyurdu:

تَقَدَّمَ إِلَى الْحَرْبِ حَتَّى أَرَكَ قَتِيلًا كَأَخَوَيْكَ، فَأَحْتَسِبُكَ كَمَا

أَحْتَسِبْتُهُمَا

“Sən də döyüşə tələs ki, sənin də iki qardaşın kimi şəhid olduğunu görüm və iki qardaşımın hesabını Allahın öhdəsinə qoyduğum kimi, onu da Allahın öhdəsinə qoyum.”³ Cəfər belə rəcəz oxuyaraq meydana girdi:

إِنِّي أَنَا جَعْفَرُ ذُو الْمَعَالِي ابْنُ عَلِيٍّ الْخَيْرِ ذُو النَّوَالِ
ذَاكَ الْوَصِيِّ ذُو السَّنَا وَالْوَالِي حَسْبِي بَعْمِي جَعْفَرُ وَالْخَالِ
أَحْمِي حُسَيْنًا ذِي النَّدَى الْمِفْضَالِ

¹ Müraciət edin: "Məqatilut-talibin", səh. 55; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 37.

² Müraciət edin: "Tənqihul-məqal", c. 1, səh. 219; "Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 129.

³ "İbsarul-eyn", səh. 35.

Uca məqam sahibi, yaxşılıq edən və səxavətli Əlinin (əleyhis-salām) oğlu Cəfər mənəm! O, Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) vəsisi və uca məqam sahibidir. Mənə əmim Cəfər və dayımla iftixar etmək kifayətdir. Bundan daha üstünü fəzilət və kərəm sahibi olan Hüseyni (əleyhis-salām) himayə etməyimdir.¹

O, döyüşdü və yaralandı. Sonda qardaşının qatili olan Xuli ibn Yezid hücum edərək onu şəhadətə çatdırdı.²

4. Əbubəkr ibn Əli

Adı Abdullah, anası isə Məsud ibn Xalidin qızı Leyla idi. O, İmam Hüseynin (əleyhis-salām) qardaşlarından ilk olaraq meydana gedən və bu rəcəzi oxuyan kəs idi:

شَيْخِي عَلِيٌّ ذُو الْفَخَارِ الْأَطْوَلِ
 مِنَ هَاشِمِ الصِّدْقِ
 الْكَرِيمِ الْمُفْضِلِ
 هَذَا حُسَيْنُ بْنُ النَّبِيِّ الْمُرْسَلِ
 عَنْهُ نُحَامِي بِالْحُسَامِ الْمُصْقَلِ
 تُفْدِيهِ نَفْسِي مِنْ أَخٍ مُبَجَّلِ

Böyüyüm böyük iftixarlar sahibi, Haşimi nəslindən olan, düzgün rəftarlı, əzəmətli, səxavətli Əlidir (əleyhis-salām). Bu, Allahın göndərdiyi

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 107.

² "İbsarul-eyn", səh. 35.

peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı Hüseynidir (əleyhis-salam). Qılınımı itiləyərək onu himayə edəcək və canımı möhtərəm qardaşıma fəda edəcəyəm. O, Zəhr ibn Bədr Nəxəinin əli ilə şəhadətə çatana qədər döyüldü.¹

Tarixçilər həzrət Əlinin (əleyhis-salam) Kərbəlada ardıcıl olaraq şəhadətə çatan övladlarının sayının altı nəfər olduğunu hesab etmişlər:

1. Əba Əbdillah Hüseyn (əleyhis-salam).
2. Əbulfəzl Abbas (əleyhis-salam).
3. Abdullah.
4. Osman.
5. Cəfər.
6. Əbubəkr.

108. Qardaşım! Susuzlar üçün su gətir!

Abbas ibn Əli (əleyhis-salam) (qardaşı İmam Hüseynin (əleyhis-salam) qoşununun bayraqdarı idi). Bütün köməkçilərinin, qardaş və əmisi uşaqlarının şəhadət şərbəti içdiyini gördüyü zaman, ağladı və Allahla görüşmək şövqü ilə irəli çıxdı və bayrağı götürdü, qardaşı İmam Hüseyndən (əleyhis-salam) meydana getmək üçün icazə istədi. (Qardaşının ayrılığından ciddi şəkildə

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 41.

narahat olan) İmam ^(aleyhis-) ^(salam) elə şiddətlə ağladı ki, saqqalı göz yaşlarından islandı. Buyurdu:

يا أَخِي كُنْتَ الْعَلَامَةَ مِنْ عَسْكَرِي وَ مُجْمَعِ عَدَدِنَا، فَإِذَا أَنْتَ
غَدَوْتَ يَوْمَ جَمْعِنَا إِلَى الشِّتَاتِ، وَ عِمَارَتِنَا تَنْبَعُ إِلَى الْحُرَابِ

"Ey qardaş! Sən mənim (qoşunumun əzəməti) və əsgərlərimin birlik mərkəzinin nişanəsisən. Əgər sən də (gedib şəhid olsan), bizim dəstəmiz pərakəndə və viran olar."

Abbas ^(aleyhis-) ^(salam) dedi:

فِدَاكَ رُوحُ أَخِيكَ يَا سَيِّدِي! قَدْ ضَاقَ صَدْرِي مِنْ حَيَاةِ الدُّنْيَا، وَ
أُرِيدُ أَخَذَ الثَّارِ مِنْ هَؤُلَاءِ الْمُنَافِقِينَ

"Qardaşının canı sənə fəda olsun, ey mənim ağam! Qəlbim dünya həyatından sıxılmışdır, bu münafıqlərdən (o pak qanların) intiqamını almaq istəyirəm." İmam ^(aleyhis-) ^(salam) buyurdu:

إِذَا غَدَوْتَ إِلَى الْجِهَادِ فَاطْلُبْ لِهَؤُلَاءِ الْأَطْفَالِ قَلِيلًا مِنَ الْمَاءِ

İndi ki, meydana getmək istəyirsən, onda bu uşaqlara su təşkil elə!

Abbas ^(aleyhis-) ^(salam) meydana yollandı və moizə etdi, Allahın əzabı ilə qorxutdu, amma onlara heç bir təsir qoymadı. Qardaşının yanına qayıtdı və macəranı xəbər verdi. Gözlənilmədən, uşaqların susuzluqdan yandıqlarını söyləmək səsi qulağına yetişdi.

Dərhal ata mindi, nizə və məşki (su tuluğunu) götürdü və Fərata tərəf yollandı. Fərat çayını qorumaqda olan dörd min nəfər onu mühasirəyə aldı və ox atəsinə tutdu, lakin o həzrət qəhrəmancasına düşmən qoşununu yardı və onlardan səksən nəfərini həlak edərək yerə sərdi və Fərat çayına daxil oldu.

فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَشْرَبَ غُرْفَةً مِنَ الْمَاءِ ذَكَرَ عَطَشَ الْحُسَيْنِ وَأَهْلِ
بَيْتِهِ فَرَضَ الْمَاءَ وَمَلَأَ الْقِرْبَةَ

“Bir qədər (bir ovuc) su içmək istədiyi zaman, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) və onun əhli-beytinin susuzluğunu xatırladı, ovcundakı suyu yerə tökdü və məşki su ilə doldurdu.”¹

Sonra məşki sağ qoluna keçirdi, xeyməyə tərəf yola düşərək belə dedi:

يَا نَفْسُ مِنْ بَعْدِ الْحُسَيْنِ هُوِي تَكُونِي
وَبَعْدَهُ لَا كُنْتُ أَنْ

هَذَا حُسَيْنٌ وَارِدُ الْمُنُونِ
هَيْهَاتُ مَا هَذَا فِعَالُ دِينِي
وَتَشْرِبِينَ بَارِدَ الْمَعِينِ²
وَلَا فِعَالُ صَادِقِ الْيَقِينِ³

¹ Əbu Müxənnəf, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 179.

² "Yənabiul-məvəddəh", c. 3, səh. 67.

³ Əyanuş-şia, c. 1, səh. 608. Müraciət edin: İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 117; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 40.

Ey Abbasın nəfsi! Hüseyndən ^(əleyhis-salam) sonra həyat zillətdir. Məbada, ondan sonra sağ qalasan! Bu, ölüm şərbəti içən Hüseyndir. Belə olduğu halda, sən soyuq və ləzzətli su içmək istəyirsən?! Heyhat! Belə rəftar nə mənim dinimdən, nə də düzgün etiqadlı bir şəxsin rəftarından deyil.

İbn Sədin qanıçən qoşunu onun əhatəyə aldı. Abbas qəhrəmancasına həmlə edir və bu rəcəzi oxuyurdu:

لا أَرْهَبُ الْمَوْتَ إِذَا الْمَوْتُ رَقَا حَتَّى أُوَارَى فِي
الْمَصَالِيتِ لَقَا
نَفْسِي لِسِبْطِ الْمُصْطَفَى الطُّهْرِ وَقَا إِنِّي أَنَا الْعَبَّاسُ أَعْدُو
بِالسَّقَا

وَلَا أَخَافُ الشَّرَّ يَوْمَ الْمُلتَقَى

Ölüm gəlib çatdığı zaman, qılınclar yerə sərənə qədər qorxum yoxdur. Mən öz canımı pak xüsusiyyətli Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləmi) övladına sipər etmişəm. Mən "Səqqa" (su paylayan) məqamı (ləqəbi) olan həmin Abbasam və döyüşün çətinliyindən qorxum yoxdur.¹

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 117; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 40.

Düşmən özünü itirmişdi və o həzrətlə qarşı-qarşıya gəlmək qüdrətinə malik deyildi. Həmin səbəbdən, ağacların arxasında pusquda durmuşdular. Nofəl Əzrəq Bəni-Haşimin Qəmərinin sağ əlini kəsdi və o həzrət məşki sol çiyinə keçirdi və qılıncla bayrağı sol əlinə aldı və bu rəcəzi oxudu:

وَاللّٰهُ اِنْ قَطَعْتُمْ يَمِيْنِيْ
وَ عَنِ اِمَامٍ صَادِقٍ اَلْيَقِيْنَ
اِنِّيْ اُحَامِيْ اَبَدًا عَنْ دِيْنِيْ
نَجْلِ النَّبِيِّ الطَّاهِرِ الْاَمِيْنِ

Allaha and olsun! Sağ əlimi kəsməyinizə baxmayaraq, mən daimi olaraq dinimi və pak və əmin Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı olan düzgün imanlı İmamımı himayə edəcəyəm

Bu zaman Nofəl Əzrəq və Həkim ibn Tufeyl pusquda durduqları yerdən o həzrətə həmlə edərək sol əlini bədənindən ayırdılar. O həzrət bayrağı sinəsinə sıxaraq bu rəcəzi oxudu:

يَا نَفْسُ لَا تَخْشَى مِنَ الْكُفَّارِ
مَعَ النَّبِيِّ السَّيِّدِ الْمُخْتَارِ
وَأَبْشِرِيْ بِرَحْمَةِ الْجَبَّارِ
فَأَصْلِهِمْ يَا رَبِّ حَرَّ النَّارِ
قَدْ قَطَعُوا بِبَغْيِهِمْ يَسَارِي

Ey nəfs! Kafirlərdən qorxun olmasın. Səmə əvəz verən Allahın rəhməti və əzəmətli və seçilmiş Peyğəmbərlə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qonşu

olmaq müjdə olsun! Bunlar mənim sol əlimi qəddarlıqla kəsədilər. İlahi! Cəhənnəmin hərərətini onlara dadızdır!¹

Bir nəqlə əsasən, bu zaman məşki dişləri ilə tutdu. Çox keçmədən məşkə bir ox dəydi və içindəki su axıb-töküldü. Digər bir ox onun mübarək sinəsinə dəydi. Bəziləri yazmışlar ki, bir ox gözünə dəydi və Təmim qəbiləsindən olan bir şəxs dəmir bir əmudla onun başına vurdu və o, atdan yerə yıxıldı. Uca səslə belə fəryad elədi:

وَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ: أَذْرِكُنِي يَا أَخِي

"Ey qardaş, dadıma yet!"

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) başı üstünə gəlib çatdığı zaman, onun öldüyünü gördü və ağladı. Həmçinin, nəql edilmişdir ki, Abbas şəhid olduğu zaman, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) buyurdu:

الآنَ انْكَسَرَ ظَهْرِي وَقَلَّتْ حِيلَتِي

"İndi belim sındı və çarə yolum bağlandı."

Sonra ağladı və bu şeiri oxudu:

تَعَدَّيْتُمْ يَا شَرَّ قَوْمٍ بِيَغْيِكُمْ
وَ خَالَفْتُمْ دِينَ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ

¹ "İbsarul-eyn", səh. 30.

أَمَا نَحْنُ مِنْ نَجْلِ النَّبِيِّ

أَمَا كَانَ خَيْرَ الرُّسُلِ أَوْصَاكُم بِنَا

المُسَدَّدِ

أَمَا كَانَ مِنْ خَيْرِ

أَمَا كَانَتْ الزَّهْرَاءُ أُمِّي دُونَكُمْ

الْبَرِيَّةِ أَحْمَدَ

فَسَوْفَ تَلَاقُوا حَرًّا

لُعْنَتُمْ وَ أُخْرِيْتُمْ بِمَا قَدْ جَنَيْتُمْ

نَارِ تُوقَدُ

Ey camaatın ən pisi! Öz zülmünüzlə bizə əziyyət verdiniz və Allahın Peyğəmbəri Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) dini ilə müxalifətçilik etdiniz. Peyğəmbərlərin ən yaxşısı bizim barəmizdə sizə tövsiyə etməmişdimi? Biz həqiqi Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) nəslindən deyilikmi? Xanım Zəhra (əleyha-səlam) sizin yox, mənim anam deyilmi? O, ən yaxşı insanların nəslindən deyilmi?

Etdiyiniz cinayətlərə görə Allahın rəhmətindən uzaq və xar oldunuz və tezliklə Allahın yandırıcı oduna düşər olacaqsınız.¹ Hər bir addımda fəzilət, fədakarlıq, şücaət və izzət dərəsi var. Kim o bənzəri olmayan fədakarlıq səhnəsində Ababsın su mənbəyinə yetişməsi və sudan içməyərək susuz şəhid ol-

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 41-42.

ması xəbərini verməyə hazır idi?! İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam), yoxsa, onun övladları uzaqdan tamaşa edirdilərmisi?! Yoxsa, sonrakı İmamlar ilahi ilham sayəsində xəbər vermişdilərmi? Yaxud, bu bənzərsiz fədakarlıq mənzərəsini gören mələklər xəbər gətirdilərmi? Yoxsa, başqa şəkildə məlum oldumu?!

Necə və kimin sayəsində olmasından asılı olmayaraq, tarixin alnına qeyd edildi və həmişəlik olaraq haqq yolunun yolçuları üçün yadigar qaldı.

109. O, altı aylıq körpədir, ona bir qurtum su verin!

İmam ^(əleyhis-salam) xanədan və övladlarının şəhid olmasını və onlardan İmam, qadınlar və xəstə oğlu İmam Səccaddan ^(əleyhis-salam) başqa, kimsənin qalmadığını gördüyü zaman, səsləndi:

هَلْ مِنْ ذَابٍ يَدُبُّ عَنْ حَرَمِ رَسُولِ اللَّهِ؟ هَلْ مِنْ مُوَحَّدٍ يَخَافُ اللَّهَ

فِينَا؟ هَلْ مِنْ مُغِيثٍ يَرْجُوا اللَّهَ فِي إِغَائِتِنَا؟ هَلْ مِنْ مُعِينٍ يَرْجُوا مَا

عِنْدَ اللَّهِ فِي إِعَانَتِنَا؟

“Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) hərəmini müdafiə edən bir kəs yoxdurmu? Sizin aranızda Allahdan qorxan və bizə zülmü rəva görməyən bir kimsə varmı? Allaha xatir bizim imdadımıza yetişən bir kəs varmı?

Allah dərğahındakı şeylərə ümid edərək bizə yardım etmək istəyən bir kəs varmı?”

İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> yardım istəmək səsinin narahatlığından qadınların ağlamaq və nalə səsləri ucaldı. İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xeymələrə yaxınlaşdı və buyurdu:

نَاوُلُونِي عَلِيًّا ابْنِي الطِّفْلِ حَتَّى أُودِعَهُ

"Kiçik yaşlı oğlum Əlini mənə verin ki, onunla vidalaşım."

Oğlunu yanına gətirdilər. Övladını öpdüyü halda, buyurdu:

وَيَأْتِي لِهَوْلَاءِ الْقَوْمِ إِذَا كَانَ خَصْمَهُمْ جَدَّكَ

“Cəddin Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlihi və səlləm)</sup> düşmənçilik edəcəyi bu zülmkar dəstənin vay halına!” Hələ körpə İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qucağında aram olmamışdı ki, Hərmələ ibn Kahil Əsədi uşağı nişan aldı, atdığı ox onun boğazını üzdü. Qanı axmağa başladı. İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> əlini onun boğazının altına tutdu və ovcu qanla doldu. Sonra ovcundakı qanı göyə doğru səpdi və dedi:

اللَّهُمَّ إِنْ حَبَسْتَ عَنَّا النَّصْرَ فَاجْعَلْ ذَلِكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَنَا

“İlahi! Əgər bu dünyada (zahirdə) biz bu qövmə qələbə çalmasaq belə, ondan daha yaxşısını bizə ruzi et (bizə nəsib et)!”

O körpənin şəhadətindən sonra, İmam *(əleyhis-salam)* atından yerə endi və qılıncın qını ilə kiçik bir qəbir qazdı və körpəni qanına boyadı, ona namaz qıldı və dəfn etdi.¹

Əllamə Məclisi əlavə edir: "İmam *(əleyhis-salam)* buyurdu:

هَوْنٌ عَلَيَّ مَا نَزَلَ بِي أَنَّهُ بَعَيْنِ اللَّهِ

"Bu müsibət mənim üçün asandır, çünki Allahın hüzurunda baş vermişdir."

İmam Baqir *(əleyhis-salam)* buyurmuşdur:

فَلَمْ يَسْقُطْ مِنْ ذَلِكَ الدَّمِ قَطْرَةٌ إِلَى الْأَرْضِ

"İmamın *(əleyhis-salam)* göyə tərəf səpələdiyi Əli Əsgərin qanından bir qətrə də yerə düşmədi."

Başqa bir rəvayətdə qeyd edilmişdir ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* buyurdu:

لَا يَكُونُ أَهْوَنَ عَلَيْكَ مِنْ فَصِيلٍ، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ حَبَسْتَ عَنَّا

النَّصْرَ، فَاجْعَلْ ذَلِكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَنَا

“İlahi! Övladım sənin nəzərində Saleh peyğəmbərin *(əleyhis-salam)* dəvəsindən dəyərsiz deyil. İlahi! Əgər (zahirdə) qələbəni bizdən əsirgəsən belə, ondan daha yaxşısını bizə ruzi et!”² "Məalis-sibtəyn"də Müxənnəfin

¹ Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 2, səh. 32; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 46.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 46-47.

sözlərinə istinadən südəmər körpənin şəhadəti başqa cür qeyd edilmişdir. Orada yazılır:

يا أختاهُ أوصيكِ بولدي الصَّغِيرِ خَيْرًا، فَإِنَّهُ طِفْلٌ صَغِيرٌ وَ لَهُ مِنَ
العُمُرِ سِتَّةٌ أَشْهُرٌ

“Ey bacı! Mənim azyaşlı uşağıma yaxşılıq et. O, kiçikdir və yalnız altı aylıqdır. Ümmü Gülsüm dedi: "Qardaş! Bu körpə üç gündür ki, bir qurtum su içməmişdir, bu dəstədən bir qədər su istə."

İmam ^(əleyhis-salām) bu sözləri eşidincə körpəni götürüb düşməyə tərəf yollandı və buyurdu:

يا قَوْمٍ قَدْ قَتَلْتُمْ أَخِي وَ أَوْلَادِي وَ أَنْصَارِي وَ مَا بَقِيَ غَيْرُ هَذَا
الطِّفْلِ، وَ هُوَ يَتَلَطَّى عَطْشًا مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ آتَاهُ إِلَيْكُمْ، فَاسْقُوهُ شَرْبَةً
مِنَ الْمَاءِ

“Ey camaat! Siz qardaşlarım, övlad və tərəfdarlarımı öldürdünüz. Susuzluqdan yanan bu günahsız körpədən başqa, kimsə qalmayıb. Ona bir qurtum su verin!”¹

"Nəfəsul-məhmum"dakı ifadələrlə desək, İmam ^(əleyhis-salām) buyurdu:

يا قَوْمٍ، إِنْ لَمْ تَرْحَمُونِي فَارْحَمُوا هَذَا الطِّفْلَ

¹ "Məalis-sibtəyn", c. 1, səh. 418.

“Ey camaat! Əgər mənə rəhm etmirsinizsə, bu körpəyə rəhm edin!”¹

İmam ^(əleyhis-)_(salām) bu sözləri söylədiyi halda, gözlənilmədən qaraqəlbli düşmən – Hərmələ ibn Kahil Əsədi – tərəfindən atılan ox körpənin başını üzdü və onun ətini parçaladı. İmam ^(əleyhis-)_(salām) ovcunu körpənin kəsilmiş boğazının altına tutdu və əlindəki qanı göyə səpdi. Digər bir rəvayətdə qeyd edilmişdir ki, İmam ^(əleyhis-)_(salām) əllərini körpənin boğazı altına tutdu və buyurdu:

يَا نَفْسُ اصْبِرِي فِيمَا أَصَابَكَ، إلهي تَرَى مَا حَلَّ بِنَا فِي الْعَاجِلِ

فَاجْعَلْ ذَلِكَ ذَخِيرَةً لَنَا فِي الْأَجْلِ

“Ey nəfs! Bütün bu müsibətlər müqabilində səbirli ol! Sən görürsən ki, bu fani dünyada bizim üçün hansı müsibətlər baş verdi. Belə olduğu halda, onu qiyamət günü üçün ehtiyat saxla!”²

Başqa bir rəvayətdə İmamın ^(əleyhis-)_(salām) belə buyurduğu yazılmışdır:

اللَّهُمَّ أَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ دَعَوْنَا لِيَنْصُرُونَا فَخَذَلُونَا وَ أَعَانُوا عَلَيْنَا،

اللَّهُمَّ احْبِسْ عَنْهُمْ قِطْرَ السَّمَاءِ، وَ اخْرِمْهُمْ بَرَكَاتِكَ، اللَّهُمَّ لَا تُرْضِ

¹ "Nəfəsul-məhmum", səh. 349.

² "Məalis-sibtəyn", c. 1, səh. 419.

عَنْهُمْ أَبَدًا، اللَّهُمَّ إِنَّكَ إِنْ كُنْتَ حَبَسْتَ عَنَّا النَّصْرَ فِي الدُّنْيَا، فَاجْعَلْهُ
لَنَا دُخْرًا فِي الْآخِرَةِ وَانْتَقِمْ لَنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

"İlahi! Sən onların bizə yardım etmək üçün bizi dəvət etdiyini, amma bizi tərک etdiyini, bizim müqabilimizdə daynadığını bilirsən. İlahi! Asimanın yağışını onlardan əsirgə, bərəkətlərindən məhrum et! İlahi! Əsla onlardan razı olma! İlahi! Əgər dünyada qələbəni bizdən əsirgədirsə, onu bizim axirətimiz üçün zəxirə et və zalım dəstədən bizim intiqamımızı al!"¹

Aşuranın mesajlarının hamısı eşidiləsi mesajlardır və südəmər körpənin şəhadəti onların hamısından daha eşidiləsi və daha ibrətlidir. Birinci mesaj bundan ibarətdir ki, haqqın düşmənləri ilə mübarizə aparmaqda heç kəs istisna deyil. Südəmər döyüşçülər cavanlar və yaşlılarla çiyin-çiyinə verərək meydana gəlir və öz növbəsində şəhidlər cərgəsində yer tuturlar.

Aydın məsələdir ki, hər bir döyüşçünün silahı vardır. Biri, ox, niz və qılınca, digəri nazık boğaz və neçə damla pak qana malikdir

¹ "Yənabiul-məvəddəh", c. 3, səh. 77.

və bu, məzlumluğa ən aşkar dəlildir. Həmin qan həm asimana, həm də yerə səpildi və hər ikisi onunla yenidən əzəmət qazandı. Digər mesaj zalım düşmənlərin daşqəlblilik və cinayəti kuliminasiya nöqtəsinə çatdırması və hətta Zəhranın *(əleyha-salām)* körpə südəmər nəvəsinə atasının qucağında rəhm etməməsindən ibarətdir.

Sonuncu mesaj budur ki, Allah yolunda bütün ağrı-açılar, çətinlik və müsibətlərə dözmək asandır, ona görə ki, aləm onun hüzurundadır və hər şey dərgahında baş verir.

"Kim saqiyyə şahiddirsə, onu lütfə içərəm, məhəbbətlə acı çəkərəm, çünki dərmanım ondandır."

110. Ey tərəfdarlarım! Nə oldu ki, mənə cavab vermirsiniz?!

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* həmin qövmə nəzər salır və daimi olaraq sağına-soluna baxır, amma səhabə və tərəfdarlarından alınlarını yerə qoyan və onlardan heç bir səs-səmir gəlməyənlərdən başqa, heç kəsi görmürdü. Belə olduğu halda, səsləndi:

يا مُسْلِمَ بْنَ عَقِيلٍ، وَا يَا هَانِيَّ بْنَ عُرْوَةَ، وَا يَا حَبِيبَ بْنَ مَظَاهِرٍ، وَا
يا زُهَيْرَ بْنَ الْقَيْنِ، وَا يَا يَزِيدَ بْنَ مَظَاهِرٍ، وَا يَا يَحْيَى بْنَ كَثِيرٍ، وَا يَا هِلَالَ

بَنِ نَافِعٍ، وَ يَا إِبْرَاهِيمَ بْنَ الْحُصَيْنِ، وَ يَا عُمَيْرَ بْنَ الْمُطَاعِ، وَ يَا أَسَدَ
 الْكَلْبِيِّ، وَ يَا عَبْدِ اللَّهِ بْنَ عَقِيلٍ، وَ يَا مُسْلِمَ بْنَ عَوْسَجَةَ، وَ يَا دَاوُدَ بْنَ
 الطَّرِمَاحِ، وَ يَا حُرَّ الرَّيَاحِيِّ، وَ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ، وَ يَا أَبْطَالَ الصَّفَا،
 وَ يَا فُرْسَانَ الْهَيْجَاءِ، مَا لِي أَنْادِيكُمْ فَلَا تُجِيبُونِي، وَ أَدْعُوكُمْ فَلَا
 تَسْمَعُونِي؟! أَنْتُمْ نِيَامٌ أَرْجُوكُمْ تَنْتَبَهُونَ؟ أَمْ حَالَتْ مَوَدَّتُكُمْ عَنْ إِمَامِكُمْ
 فَلَا تَنْصُرُونَهُ؟ فَهَذِهِ نِسَاءُ الرَّسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ لِفَقْدِكُمْ قَدْ
 عَلَاهُنَّ النَّحُولُ، فَاقُومُوا مِنْ نَوْمَتِكُمْ، أَيُّهَا الْكِرَامُ، وَ اذْفَعُوا عَنْ حَرَمِ
 الرَّسُولِ الطُّغَاةَ اللَّئَامَ، وَ لَكِنْ صَرَعَكُمْ وَاللَّهُ رَبُّ الْمَنُونِ وَ غَدَرَ بِكُمْ
 الدَّهْرُ الْحَقُوءُ، وَ إِلَّا لَمَا كُنْتُمْ عَنْ دَعْوَتِي تَقْصُرُونَ، وَلَا عَنْ نُصْرَتِي
 تَحْتَجِبُونَ، فَهَا نَحْنُ عَلَيْكُمْ مُفْتَجِعُونَ، وَ بِكُمْ لَاحِقُونَ، فَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ
 رَاجِعُونَ.

“Ey Müslim ibn Əqil! Ey Hani ibn Ürvə!
 Ey Həbib ibn Məzahir! Ey Züheyr ibn Qeyn!
 Ey Yezid ibn Məzahir! Ey Yəhya ibn Kəsir!
 Ey Hilal ibn Nafe! Ey İbrahim ibn Hüseyin!
 Ey Ümeyr ibn Məta! Ey Əsəd Kəlbi! Ey Ab-
 dullah ibn Əqil! Ey Müslim ibn Ovsəcə! Ey
 Davud ibn Tərimmah! Ey Hürri Riyahi! Ey
 Əli ibnil-Hüseyin! Ey xalis olan qəhrəmanlar!
 Ey döyüş meydanının (qəhrəman) süvariləri!
 Nə olub ki, sizi səsleyirəm, amma mənə
 cavab vermirsiniz? Sizi çağırıram, lakin mənə
 artıq eşitmirsiniz? Yuxuya getmisinizmi ki,

sizin oyanacağınıza ümidvar olum? Yoxsa, İmamınıza məhəbbət göstərməkdən əl çəkmisiniz və yardım etmirsiniz?

Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanlarının qadınları sizin aradan getməyinizlə aciz olmuşlar. Yuxudan oyanın, ey böyük şəxsiyyətlər! Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hərəmini alçaq tüğyankarlar müqabilində müdafiə edin!

Amma Allaha and olsun ki, ölüm sizi yerə sərmiş, peşəsi xəyanət olan ruzigar sizə vəfa etməmişdir, əks təqdirdə, əsla mənim çağırışımla bağlı səhlənkarlıq etməz və mənə yardım etməkdən əl çəkməzdiniz. Biz sizin ayrılığınızdan hüznüyük və sizə qoşulacağıq.”

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

"Həqiqətən, biz Allah tərəfindənlik və ona tərəf də qayıdacağıq!"¹

Qana boyanmış şəhidlərin cəsədləri ilə danışmaq – özü də belə əbədi bir qəhrəmanlıq mübarizəsində – yalnız Kərbəla səhnəsində örülmüşdür və bu, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) şəhid

¹ "Məalis-sibtəyn", c. 2, səh. 17-18.

olan tərəfdarlarının sinəsinə asmış olduğu və qiyamətə qədər parıldamaqda olan iftixar medalıdır. Həmin qəhrəman kəslərə əgər icazə verilsəydi, bir daha bu dünyaya qayıdar və yenə də canfəşanlıq edərək şəhadət şərbətini daha artıq şövqlə içərdilər.

Bəli, onlar o qədər şücaətli idilər ki, sanki qəlbləri zərrələrlə örtmüş və ən yaxşı sərmayələri fədakarlıq üçün hazırlamışdılar. Bəli, onlar cənnət libasları geyinmək və əbədiyyətə doğru pərvaz etməyə layiq idilər. Onlara halal olsun!

قَوْمٌ إِذَا نُودُوا لِدَفْعِ مُلَمَّةٍ وَ الْحَيْلُ بَيْنَ مُدْعَسٍ وَ
مُكْرَدِسٍ

لَبِسُوا الْقُلُوبَ عَلَى الدُّرُوعِ وَ أَقْبَلُوا يَتَهَافَتُونَ عَلَى ذِهَابِ
الْأَنْفُسِ

Onlar elə kəslərdirlər ki, çətinliyi dəf etmək üçün nizələrə malik olan süvarilər və hücum edənlərin arasında olduqları zaman, çağırılmışlar. Qəlblərini zərrələrlə örtmüş və şəhid olmaq üçün döyüş meydanına yollanmışlar. ("Lühuf", səh. 166)

111. Oğlum! Əmini də öldürdülər

Rəvayətlərin birində qeyd edilmişdir ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) tək qaldığı zaman,

qardaşlarının xeyməsinə baş çəkdi və oranın boş olduğunu gördü. Bu zaman Əqil övladlarının xeyməsinə nəzər saldı, orada da heş kəsi görmədi, tərəfdarlarının xeyməsinə baxdı, eç kəsi görmədi. Həmin halda İmam ^(əleyhis-salām)

Uca və əzəmətli Allahdan başqa, heç kəsdə qüvvət və qüdrət yoxdur!" zikrini çoxlu sayda dedi.

Sonra qadınların xeyməsinə yollandı və oğlu İmam Zeynəl-Abidinini xeyməsinə getdi. Onun cod bir dəri üzərində uzanıb yatdığını və bibisi Zeynəbin ^(əleyha-salām) ona qulluq etdiyini gördü. Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salām) gözü atasına sataşdığına, yerindən qalxmaq istədi, lakin xəstəliyin şiddətindən qalxa bilmədi, bibisi Zeynəbə ^(əleyha-salām) dedi: "Kömək elə oturum, çünki Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı gəlib." Xanım Zeynəb ^(əleyha-salām) onu özünə söykədi və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) oğlunun vəziyyətini soruşdu. O, Allaha həmd edərək dedi:

يا أَبَتَاهُ مَا صَنَعْتَ الْيَوْمَ مَعَ هَؤُلَاءِ الْمُنَافِقِينَ؟

"Atacan! Bu gün bu münafiq dəstə ilə nə etdin?"

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) cavabında buyurdi:

يَا وَلَدِي قَدْ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ، وَ قَدْ
شُبَّ الْقِتَالُ بَيْنَنَا وَ بَيْنَهُمْ، لَعْنَهُمُ اللَّهُ حَتَّى فَاضَتْ الْأَرْضُ بِالْدَمِ مِنَّا وَ
مِنْهُمْ

“Oğlum! Şeytan onlara qələbə çalmış, Allahı onlara unutturmuş və aramızdakı döyüşü elə şəkildə alovlanmışdır ki, yer hər ikimizin qanına boyanmışdır.”

İmam Səccad *(aleyhis-salam)* dedi:

يَا أَبْتَاهُ أَيْنَ عَمِّي الْعَبَّاسُ؟

"Atacan! Əmim Abbas haradadır?"

Bu zaman Zeynəbin *(aleyha-salam)* gözlərindən yaş damladı və qardaşına nəzər saldı ki, necə cavab verəcək. İmam *(aleyhis-salam)* Abbasın şəhadətini ona xəbər verməmişdi, çünki onun xəstəliyinin şiddətlənməsindən qorxurdu. İmam *(aleyhis-salam)* cavab verdi:

يَا بُنَيَّ إِنَّ عَمَّكَ قَدْ قُتِلَ، وَ قَطَعُوا يَدَيْهِ عَلَى شَاطِئِ الْفُرَاتِ

"Oğlum! Əmin öldürülüb və əlləri Fəratın kənarında bədənindən ayrılıb."

Əli ibn Hüseyin *(aleyhis-salam)* elə ağladı ki, bihuş oldu. Özünə gəldiyi zaman, digər əmilərini soruşdu və İmam *(aleyhis-salam)* cavab verdi: "Hamısı şəhid oldu."

Bu zaman soruşdu:

وَ أَيْنَ أَخِي عَلِيٍّ، وَ حَبِيبُ بْنُ مَظَاهِرَ، وَ مُسْلِمُ بْنُ عَوْسَجَةَ، وَ
زُهَيْرُ بْنُ الْقَيْنِ؟

"Qardaşım Əli Əkbər, Həbib ibn Məzahir, Müslim ibn Ovsəcə və Züheyir ibn Qeyn hardadı?"

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> cavab verdi:

يَا بُنَيَّ إِعْلَمْ أَنَّهُ لَيْسَ فِي الْحَيَامِ رَجُلٌ إِلَّا أَنَا وَ أَنْتَ، وَ أَمَّا هَؤُلَاءِ
الَّذِينَ تَسْأَلُ عَنْهُمْ فَكُلُّهُمْ صَرَعى عَلَى وَجْهِ الشَّرِّ

"Oğlum! Bu qədər məlumun olsun ki, bu xeymələrdə səndən və məndən başqa, kişi qalmayıb. Onların hamısı yerə yığılaraq şəhid oldu." Belə olduğu halda, Əli ibn Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şiddətlə ağladı. Sonra bibisi Zeynəbə <sup>(əleyha-
salam)</sup> dedi:

يَا عَمَّتَاهُ عَلَيَّ بِالسَّيْفِ وَ الْعَصَا

"Bibican! Mənim qılınc və əsamı hazırla!"
Atası buyurdu:

وَ مَا تَصْنَعُ بِمَا

"Onlarla nə etmək istəyirsən?"

Dedi:

أَمَّا الْعَصَا فَآتَوَكَّا عَلَيْهَا، وَ أَمَّا السَّيْفُ فَادْبُ بِهَ بَيْنَ يَدَيِ ابْنِ
رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آهْلَيْهِ لَأَخَيْرَ فِي الْحَيَاةِ بَعْدَهُ

"Əsama söykənəcəm və qılıncımla Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> övladını müdafiə

edəcəyəm, çünki ondan sonra yaşamağın mənası yoxdur."

İmam ^(əleyhis-)_(salam) onu saxladı və bəğrinə basaraq buyurdu:

يا وُلْدِي أَنْتَ أَطْيَبُ ذُرِّيَّتِي، وَ أَفْضَلُ عِتْرَتِي، وَ أَنْتَ خَلِيفَتِي عَلَى هَؤُلَاءِ الْعِيَالِ وَ الْأَطْفَالِ، فَإِنَّهُمْ غُرَبَاءٌ مَخْذُولُونَ، قَدْ شَمَلَتْهُمْ الذَّلَّةُ وَ الْيَتَمُ وَ شِمَاتَةُ الْأَعْدَاءِ وَ نَوَائِبُ الزَّمَانِ سَكَّتْهُمْ إِذَا صَرَخُوا، وَ آنَسَتْهُمْ إِذَا اسْتَوْحَشُوا، وَ سَلَّ خَوَاطِرَهُمْ بِلَيْنِ الْكَلَامِ، فَإِنَّهُمْ مَا بَقِيَ مِنْ رَجَالِهِمْ مَنْ يَسْتَأْنِسُونَ بِهِ غَيْرِكَ، وَ لَا أَحَدٌ عِنْدَهُمْ يَشْكُونَ إِلَيْهِ حُزْنَهِمْ سِوَاكَ، دَعَهُمْ يَشْمُوكَ وَ تَشْمُهُمْ، وَ يَبْكُوا عَلَيْكَ وَ تَبْكِي عَلَيْهِمْ

“Oğlum! Sən mənim ən pak və üstün övladımsan. Sən mənim bu uşaq və qadınlar üzərində canişinimsən. Onlar təhnalıq, yetimlik və düşmənlərin tənəsi və dövrünün çətinliklərinin onları sardığı kəslərdir. Nalə etdiklərində sakitləşdir, qorxduqları zaman munis ol, yaxşı və xoş sözlərlə təsəlli ver. Ona görə ki, kişilərdən səndən başqa, munis olacaq və onların kədərlərini dinləyəcək bir kəs yoxdur. Qoy onlar səni qoxulasınlar, sən də onları qoxula, onlar sənə ağlasınlar, sən də onlara ağla!”

Bu zaman İmam ^(əleyhis-)_(salam) oğlunun əlindən tutdu və uca səslə buyurdu:

يَا زَيْنَبُ وَ يَا أُمَّ كُثُومَ وَ يَا سَكِينَةَ وَ يَا زُقَيَّةَ وَ يَا فَاطِمَةَ، اِسْمَعْنَ
كَلَامِي وَ اعْلَمْنَ أَنَّ ابْنِي هَذَا خَلِيفَتِي عَلَيْكُمْ، وَ هُوَ إِمَامٌ مُفْتَرَضُ
الطَّاعَةِ

"Ey Zeynəb, ey Ümmü Gülsüm, ey Səkinə, ey Fatimə! Sözlərimi eşidin və bilin ki, bu övladım mənim sizin üzərinizdəki canişinimdir. O, itaəti vacib olan İmamdır."

Sonra oğluna buyurdu:

يَا وَلَدِي بَلِّغْ شِيعَتِي عَنِّي السَّلَامَ فَقُلْ لَهُمْ: إِنَّ أَبِي مَاتَ غَرِيبًا
فَانْدُبُوهُ وَ مَضَى شَهِيدًا فَاَبْكُوهُ

"Oğlum! Salamımı mənim şialərimə çatdır və de: "Atam qərib olduğu halda şəhadətə çatdı, belə isə ona ağlayın!"¹

Bu əzəmətli fədakarlıq rəhbərinin sonuncu sözləri onun aram bir nəfsdən yararlandığını və ölümün bir neçə addımlığında olmasına baxmayaraq, ona əhəmiyyət vermədiyini, sevdikləri və yaxınlarının şəhadətinin – duyğulu məsələlər istisna olmaqla – üstün düşüncə və ruhiyyəsində dəyişiklik etmədiyini, əksinə səbrini artırdığını və daima məhbubu ilə görüşmək şövqünün atəşini

¹ "Məalis-sibtəyn", c. 2, səh. 20-21.

qəlbində daha da alovlandırdığını yaxşı şəkildə nişan verir.

O, bu həssas anlarda yalnız oğlu İmam Səccadı *(əleyhis-salam)* Kərbəladada əkdirdi və yaxınlarının qanı ilə suvardığı köklü fidanı yetişdirmək kimi böyük məsuliyyəti qəbul etməyə hazırlayırdı. Ona sonuncu vəsiyyətlərini edir və bacıları və qızlarına ona itaət etməyi tövsiyə edirdi.

İmam *(əleyhis-salam)* şiələri və tərəfdarlarını bu böhranlı anlarda belə unutmur və öz məzlumiyyəti ilə bağlı mesajı bircə övladı vasitəsi ilə onlara çatdırır ki, yola davam etmələri üçün hansı metoddan istifadə edəcəklərini bilsinlər.

112. Sonuncu görüşdə ananı xatırlamaq

İmam Əli ibn Hüseyndən *(əleyhis-salam)* belə buyurduğu nəql edilmişdir: Atam Aşura günü damarlarından qan cərəyan etdiyi halda, mənim yanıma gəldi, məni bəgırına basdı və buyurdu:

Oğlum! Anam Fatimənin *(əleyha-salam)* mənə öyrətdiyi duanı yadda saxla. Anam onu Allahın Rəsulundan, o da Cəbraildən nəql etmişdir. Sənin həddən artıq mühüm bir

hacətin olduğunda, sənə böyük və həddən artıq çətin bir qəm üz verdiyində de:

اَللّٰهُمَّ بِحَقِّ يٰسَيْنِ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيْمِ وَ بِحَقِّ طِهْ وَالْقُرْآنِ الْعَظِيْمِ، يٰ
مَنْ يَقْدِرُ عَلٰى حَوَائِجِ السَّائِلِيْنَ، يٰ مَنْ يَعْلَمُ مَا فِي الضَّمِيْرِ، يٰ مُنْفَسًا
عَنِ الْمَكْرُوْبِيْنَ، يٰ مُفْرَجًا عَنِ الْمَغْمُوْمِيْنَ، يٰ رَاحِمَ الشَّيْخِ الْكَبِيْرِ، يٰ
رَازِقَ الطِّفْلِ الصَّغِيْرِ، يٰ مَنْ لَا يَحْتَاجُ اِلَى التَّفْسِيْرِ، صَلَّى عَلٰى مُحَمَّدٍ وَ آلِ
مُحَمَّدٍ وَافْعَلْ بِيْ كَذَا وَ كَذَا

Sonra hacətini istə.¹

Bu da maraqlıdır ki, hətta ömrünün son anlarında çətinlikləri Allah dərgahına üz tutmaqla həll etmək barədə danışır.

113. Köhnə paltar nə üçün?

İmam Hüseyin <sup>(aleyhis-
salam)</sup> meydana yollandığı zaman buyurdu:

اَتُّوْنِيْ بِثَوْبٍ لَا يُرْغَبُ فِيْهِ، اَلْبِسُهُ غَيْرَ ثِيَابِيْ، لَا اَجْرَدُ، فَاِيَّ
مَقْتُوْلٍ مَّسْلُوْبٍ

"Mənə köhnə bir paltar gətirin ki, paltarlarımın altından geyinim; kimsənin tamahı düşməsin, şəhadətimdən sonra məni soyundurmasınlar. Şəhadətimdən sonra paltarlarımın oğurlanacağını bilirəm."

¹ "Nəfəsul-məhmum", səh. 185.

Dar və köhnə paltar gətirdilər, amma İmam ^(əleyhis-salam) onu geyinmədi və buyurdu:

هَذَا لِبَاسِ أَهْلِ الذِّمَّةِ

"Bu paltar əhli-zimmənin (kitab əhlindən olan kafirlərin) paltarıdır."

Uzun bir paltar gətirdilər. İmam ^(əleyhis-salam) geyindi və sonra hərəmin qadınları ilə sağollaşdı. Bu zaman xanım Səkinə ağladı. İmam ^(əleyhis-salam) onu bağrına basdı və buyurdu:

سَيَطُولُ بَعْدِي يَا سَكِينَةُ فَأَعْلَمِي
مِنْكَ الْبُكَاءُ إِذَا

الْحَمَامُ دَهَائِي

لا تُحْرِقِي قَلْبِي بِدَمْعِكَ حَسْرَةً
مَادَامَ مَنِّي الرُّوحُ فِي

جُثْمَانِي

وَ إِذَا قُتِلْتُ فَأَنْتَ أَوْلَى بِالذِّمَّةِ
تَأْتِينَهُ يَا خَيْرَةَ

النِّسْوَانِ

Səkinəcan! Bil ki, şəhadətimdən sonra ağlamalar uzun-uzadı olacaq. Nə qədər ki, sağam, həsrət göz yaşları ilə qəlbimə od vurma!

*Ey qadınların ən yaxşısı! Şəhid olduğum zaman, sən əzadarlıq etməyə hamıdan daha ləyaqətlisən!*¹

Digər bir rəvayətdə qeyd edilmişdir ki, köhnə paltar gətirdikləri zaman, paltarlarının altından geyindi. Bir neçə yerini cırdı ki, onu əynindən çıxarmağa dəyməsin, amma İmamın ^(əleyhis-salam) şəhadətindən sonra (alçaq və namərd düşmən) onu da İmamın ^(əleyhis-salam) əynindən çıxardı.²

İmam ^(əleyhis-salam) tamamilə diqqətlə Kərbəla dastanının hər bir yerində öz tərəfdarlarının və düşmənlərinin həqiqi simasını təsvir etdi və tarixə yazılması üçün onları yadigar qoydu.

İmamın ^(əleyhis-salam) gecə-gündüz fədakar və pakxislətli tərəfdarları ilə yaşadığı səhnələr düşmənlərin ən alçaq, hətta insan libasındakı şeytan və yırtıcı insanlar olduğunu göstərdiyi kimi, onların (İmam tərəfdarlarının) bəşər tarixinin ən dəyərli insanları olmasını nişan verdi.

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 119.

² İbn Əkasir, "Tarix", c. 14, səh. 221; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 54 (azacıq fərqlərlə).

Bir neçə yerindən cırılmış olan köhnə köynəyin nə dəyəri var ki, İmamın ^(əleyhis-salam) bədənindən onu çıxarsınlar və şəhadətindən sonra onun bədənini yandırıcı günəşin altında lüt qoysunlar? Bu, nə yin nişanəsidir?

Köynəyin altından köhnə paltar geyinin ki, düşmən bədəninə pis şeylər etməsin, köhnə paltara nə ehtiyac var, çünki zəhərin altında paltarın və ya kəfənin örtəcəyi bədən qalmayacaq.

114. Bəni-Haşim qadınları ilə söhbət

Tarixdə belə qeyd edilmişdir: İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) yerə düşərək qana boyanmış yetmiş iki nəfər tərəfdarına baxdı və xüymələrə tərəf gedərək səsləndi:

يا سَكِينَةُ! يا فَاطِمَةُ! يا زَيْنَبُ! يا أُمَّ كَلْثُومَ! عَلَيْنَا مِنَ السَّلَامِ ;

ای سکینه! ای فاطمه! ای زینب!
ای سکهینه! ای فاطمه! ای زینب!

“Ey Səkinə, ey, ey Fatimə, ey Zeynəb, Ümmü Gülsüm! Əlvida! Mən də getdim. Səkinə fəryad elədi: "Atacan! Ölümə təslim olmusan?!”

İmam ^(əleyhis-salam) cavab verdi:

كَيْفَ لَا يَسْتَسَلِمُ مَنْ لَا نَاصِرَ لَهُ وَ لَا مُعِينٌ؟

“Onun üçün tərəfdar və yardım edən biri qalmayan kəs necə təslim olmaya bilər?!”

Səkinə dedi: Atacan! (İndiki belədir,) bizi cəddimizin hərəminə geri qaytar!

هَيْهَاتَ، لَوْ تَرِكَ الْقَطَا لَنَامَ هَيْهَاتَ!

“Əgər bir quşu dəstəsi tərək eləsə, o, tanıdıqları arasında aram olar.” (“Bizdən əl çəkməyəcəklər!” mənasına işarədir.) Qadınların ağlamaq səsləri ucaldı. İmam ^(əleyhis-salam) onları sakitləşdirdi və düşməyə tərəf hücum keçdi.¹

115. Düşmən müqabilində İmamın ^(əleyhis-salam) söz və şeirləri

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) düşmənlərə yaxınlaşdı və xitab edərək buyurdu:

يَا وَيْلَكُمْ أَتَقْتُلُونِي عَلَى سُنَّةِ بَدَلْتُمْهَا؟ أَمْ عَلَى شَرِيعَةٍ غَيْرِهَا، أَمْ

عَلَى جُرْمٍ فَعَلْتُمْ، أَمْ عَلَى حَقٍّ تَرَكْتُمْ؟

“Vay olsun sizə! Nə üçün mənimlə döyüşürsünüz? Hansısa bir sünəni dəyişmiş və ya şəriəti əvəz etmişəmmi? Yoxsa, hansısa bir cinayət törətmiş və ya hansısa bir haqqı (vacibatı) tərək etmişəmmi?”

Dedilər:

إِنَّا نَقْتُلُكَ بُغْضًا لَأَيِّكَ

¹. "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 47.

"Həqiqətən, biz qəlbimizdə sənə atana qarşı kin bəslədiyimizdən sənənlə döyüşür və sənə öldürürük."¹

İmam ^(alayhis-) ^(salam) bu şeirləri oxuduqdan sonra onlara hücum etdi:

كَفَرَ الْقَوْمُ وَ قَدَمًا رَعَبُوا
عَنْ ثَوَابِ اللَّهِ رَبِّ الثَّقَلَيْنِ
قَتَلَ الْقَوْمُ عَلِيًّا وَ ابْنَهُ
حَسَنَ الْخَيْرِ كَرِيمَ
الطَّرَفَيْنِ

حَنَقًا مِنْهُمْ وَ قَالُوا أَجْمَعُوا
أُحْشِرُوا النَّاسَ إِلَى حَرْبِ
الْحُسَيْنِ

يَا لِقَوْمٍ مِنْ أَنْاسٍ رُدُّلٍ
تُمْ سَارُوا وَ تَوَاصَوْا كُلُّهُمْ
لَمْ يَخَافُوا اللَّهَ فِي سَفْكِ دَمِي
بِجَمْعِ الْجَمْعِ لِأَهْلِ الْحَرَمَيْنِ
وَ ابْنِ سَعْدٍ قَدْ رَمَانِي عَنوَةً
بِاجْتِيَا حِي لِرِضَاءِ الْمُلْحَدَيْنِ
لَا لِشَيْءٍ كَانَ مِنِّي قَبْلَ ذَا
لِعَبِيدِ اللَّهِ نَسَلِ الْكَافِرِينَ
بِعَلِيِّ الْخَيْرِ مِنْ بَعْدِ النَّبِيِّ
بِجُنُودِ كَوْكُوفِ الْهَاطِلِينَ
خَيْرَةُ اللَّهِ مِنَ الْخَلْقِ أَبِي
غَيْرَ فَخْرِي بِضِيَاءِ الْفَرَقْدَيْنِ
الْحَيْرَتَيْنِ

فَضَّةٌ قَدْ خَلَصَتْ مِنْ ذَهَبِ
وَ النَّبِيِّ الْقُرَشِيِّ الْوَالِدَيْنِ
فَأَنَا الْفِضَّةُ وَ ابْنُ الذَّهَبَيْنِ

¹ "Yənabiul-məvəddəh", c. 3, səh. 79-80.

مَنْ لَهُ جَدُّ كَجَدِّي فِي الْوَرَى؟

الْعَلَمَيْنِ

فَاطِمُ الزَّهْرَاءِ أُمِّي وَ أَبِي

عَبْدَ اللَّهِ غُلَامًا يَافِعًا

يَعْبُدُونَ اللَّاتِ وَ الْعُزَّى مَعًا

فَأَبِي شَمْسٌ وَ أُمِّي قَمَرٌ

الْقَمَرَيْنِ

وَ لَهُ فِي يَوْمِ أَحَدِ وَقَعَةٌ

الْعَسْكَرَيْنِ

تَمُّ فِي الْأَخْزَابِ وَ الْفَتْحِ مَعًا

الْفَيْلَقَيْنِ

فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَاذَا صَنَعْتَ

عِتْرَةُ الْبِرِّ النَّبِيِّ الْمُصْطَفَى

فَاطِمُ الزَّهْرَاءِ أُمِّي، وَ أَبِي

طَحَنَ الْأَبْطَالَ لَمَّا بَرَزُوا

وَ أَخْوَا خَيْبَرَ إِذْ بَارَزَهُمْ

شَفْرَتَيْنِ

وَالَّذِي أَوْدَى جُيُوشًا أَقْبَلُوا

مَنْ لَهُ عَمُّ كَعَمِّي جَعْفَرٌ

أَجْنَحَتَيْنِ

أَوْ كَشَيْخِي فَأَنَا ابْنُ

قَاصِمِ الْكُفْرِ بَدْرٍ وَ حُنَيْنِ

وَ قُرَيْشٍ يَعْبُدُونَ الْوَثَنَيْنِ

وَ عَلَيٌّ كَانَ صَلَّى الْقِبْلَتَيْنِ

وَ أَنَا الْكَوْكَبُ وَ ابْنُ

شَفَتِ الْغِلَّ بِفَضِّ

كَانَ فِيهَا حَتْفُ أَهْلِ

أُمَّةِ السُّوءِ مَعًا بِالْعِتْرَتَيْنِ؟

وَ عَلَيِّ الْوَرْدِ يَوْمَ الْجُحْفَلَيْنِ

وَارِثِ الرُّسُلِ وَ مَوْلَى الثَّقَلَيْنِ

يَوْمَ بَدْرٍ وَ بِأَحَدِ وَ حُنَيْنِ

بِحُسَامِ صَارِمِ ذِي

يَطْلُبُونَ الْوَتَرَ فِي يَوْمِ حُنَيْنِ

وَهَبَ اللَّهُ لَهُ

جَدَى الْمُرْسَلِ مِصْبَاحِ الْهُدَى

بِالْبَيْعَتَيْنِ

بَطْلُ قَرْمِ هَزْبَرٍ ضَيْغَمٍ

عُرْوَةُ الدِّينِ عَلَيَّ ذَاكُمُ

مُصَلِّي الْقِبْلَتَيْنِ

مَعَ رَسُولِ اللَّهِ سَبْعًا كَامِلًا

ذَيْنِ

تَرَكَ الْأَوْثَانَ لَمْ يَسْجُدْ لَهَا

عَيْنِ

وَ أَبِي كَانَ هَزْبَرًا ضَيْغَمًا

كَتَمَشَى الْأَسَدِ بَغِيًّا فَسُقُوا

الْحَنْظَلَيْنِ

ذَهَبٌ مِنْ ذَهَبٍ فِي ذَهَبٍ

فَلَهُ الْحَمْدُ عَلَيْنَا وَاجِبٌ

النَّيِّرَيْنِ

خَصَّهُ اللَّهُ بِفَضْلٍ وَ تَقَى

الْأَزْهَرَيْنِ

تَرَكَ الْأَصْنَامَ مِنْذُ خَصَّهُ

النَّيِّرَيْنِ

وَ أَبِي الْمُوفِيِّ لَهُ

مَا جِدُّ سَمَحٍ قَوِيُّ السَّاعِدَيْنِ

صَاحِبُ الْحَوْضِ

مَا عَلَى الْأَرْضِ مُصَلٍّ غَيْرُ

مَعَ قُرَيْشٍ مُذْ نَشَأَ طَرْفَةَ

يَأْخُذُ الرُّمَحَ فَيَطْعَنُ طَعْنَتَيْنِ

كَأَسِ حَتْفٍ مِنْ نَجِيعِ

وَ لُجَيْنٍ فِي لُجَيْنٍ فِي لُجَيْنٍ

مَا جَرَى بِالْفُلْكِ إِحْدَى

فَأَنَا الزَّاهِرُ وَ ابْنُ

وَ رَقَا بِالْحَمْدِ فَوْقَ

بِرِجَالٍ أُتْرِفُوا فِي

وَ أَبَادَ الشِّرْكَ فِي حَمَلْتِهِ

العسكرين

أذعن الخلق لها في الخافقين
قد ملكنا شرقها و المغربين
و لنا البيت كذا و

و أنا ابن العين و الأذن التي
نحن أصحاب العبا حمستنا
ثم جبريل لنا سادسنا

المشعرين

شامخاً يعلوا به في الحسين
خالق الخلق و مولى

و كذا الـمجد بنا مفتخر
فجزاه الله عنا صالحاً

المشعرين

صاحب الحوض معز الحرمين
و كذا أفعاله في

عروة الدين علي المرتضى
يفرق الصفان من هيئته

الخافقين

حين ساوى ظهره في

و الذي صدق بالخاتم منه

الرُكعتين

فغداً تُسقون من حوض

شيعة المختار! طيبوا أنفساً

اللجين

وحباه تحفة بالحسين

فعليه الله صلى ربنا

Bu qövm kafir oldu və elə qədimdən insan və cinlərin pərvərdigarı olan Allahın mükafatından üz çevirdi. Onlar Əli (əleyhis-salām) və kərim ata və anadan olan yaxşı (övladı

Hüseynlə (əleyhis-salam) həsəd səbəbi ilə döyüşdülər və indi dedilər: "Hamınız Hüseynlə döyüşmək üçün bir yerə toplanın!"

Aman Hərəmeyn (Məkkə və Mədinə) əhalisini öldürmək üçün camaatı toplayan kəslərin əlindən! Sonra yola düşdülər və bir-biri ilə məni ələ keçirmək, dindən çıxmış kəsləri razı salmaqla bağlı tövsiyə etdilər. Kafirlərin nəslindən olan Übeydullah (ibn Ziyadın) razılığını qazanmaq üçün məni qanıma tökməkdə Allahdan qorxmadılar və İbn Sədin razılığını əldə etmək üçün öz qoşunları ilə sel kimi kükrəyən yağış kimi mənə tərəf şütüdürlər.

(Bunların hamısı) məndən hansısa bir günahın baş verməsinə görə deyildi, əksinə ifixarımın iki parlaq ulduzun – Peyğəmbərdən (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) sonra insanların ən yaxşısı olan həzrət Əli (əleyhis-salam) və ata-anası Qüreyşdən olan Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm), ata-anamın Allahın seçmiş olduğu ən yaxşı məxluq olması və mənim də iki seçilmiş şəxsin övladı olmağıma görə idi.

Mən qızıldan alınmış gümüşəm. Belə isə mən iki qızılın övladı olan gümüşəm.

Camaatın arasında kimin mənim cəddim (babam) kimi cəddi və atam kimi atası vardır. Belə isə mən iki böyük şəxsiyyətin övladıyam.

Anam Fatimeyi-Zəhradır və atam "Bədr" və "Hüneyn" döyüşlərində küfr qoşununu darmadağın edən kəsdir. Qüreyş bütlərə pərəstiş etdiyi halda, o, yeniyetmə çağında Allaha ibadətlə məşğul oldu. Onlar cahiliyyət dövrünün (iki böyük bütü olan) Lat və Üzzaya ibadət etdikləri halda, atam Əli ^(əleyhis-salām) iki qibləyə namaz qılırdı.

Atam günəş, anam aydır və mən o ikisinin övladı olan ulduzam. Atamın Ühüd döyüşündə bir macərəsi var və düşmən qoşununu məğlub etməklə qəlblərə şəfa bəxş etdi. Eyni zamanda, Əhzab və Fəth döyüşlərinə də iftixarı vardır. Həmin döyüşlərdə çoxlu sayda düşmən ölümün kamına çəkildi.

Deyin, bu pis əməlli ümmət Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) itrəti (Əhli-beyti ^(əleyhis-salām)) – yaxşılıq edən. Allahın seçilmiş olduğu Peyğəmbəri ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) və o döyüşçü Əlinin ^(əleyhis-salām) itrəti – ilə Allah yolunda nə etdi? Anam

Fatimeyi-Zəhradır ^(əleyha-) (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm), atam Peyğəmbərin varisi, insan və cinlərin rəhbəridir.

Həmin kəs ki, Bədr, Ühüd və Hüneyn meydanında adlı-sanlı pəhləvanları məğlub etdi. O, Xeybər gününün fatehi olan və ikitiyəli iti qılıncı ilə onların üstünə şığıyan kəsdir. O, Hüneyn günü intiqam almaq istəyənləri məhv elədi. Kimin mənim əmim Cəfər kimi əmisi var? Allah ona (kəsilməmiş əllərinin yerinə) iki qanad bəxş etmişdir.

Cəddim Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) hidayət çırağıdır və atam Peyğəmbərlə ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) etdiyi iki beyətə vəfa edən kəsdir. Pəhləvan, böyük şəxsiyyət, meydanın şiri, möhtərəm və qüdrətli əllərin sahibi odur! Dinin yardımçısı Əlidir ^(əleyhis-) (səlləm) və Kövsər hovuzunun sahibi, iki qibləyə namaz qılan odur!

Yer üzərində o ikisindən başqa, namazqılan olmadığı zaman, yeddi il yalnız Peyğəmbərlə ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) namaz qıldı. Elə əvvəldənn bütperəst olmamış və hətta bir gözqırpımı qədər belə Qüreyşlə bütlərə səcdə etməkdə həmfikir (onlarla yanaşı) olmamışdır. Atam düşməyə nizə ilə zərbə vuran döyüş meydanının şiri idi.

Elə qəzəbi şir idi ki, ölüm badəsini onlara içirirdi. O, qızıl yerdə olan qızıl bir kök (soy) və gümüş yerdə olan bir gümüş soydur. Ay və günəşin hər biri fırlanmaqda olduğu zamana qədər Allaha şükr etmək bizə vacibdir. Ona görə ki, Allah (atama) fəzilət və təqva bəxş etmişdir. Belə olduğu halda, parlaq olanların parlaq övladı mənəm.

O, Allahın xüsusi diqqət mərkəzində olduğu zamandan etibarən bütlərdən uzaq olmuş və sitayişdə günəş və aydan önə keçmiş və düşmən qoşununun zalımlarına öz həmlələri ilə şirki məhv etmişdir. Aləmin şərq və qərbinin etiqadlı olduğu o (haqqın) gözü və qulağı olandan doğulan mənəm.

Dünyanın şərq və qərbinə malik olan beş Ali-Əba ^(əleyhis-salam) sahibi bizlərik. Cəbrail bizim altıncımızdır, Beyt və Məşər bizdəndir. Böyüklük və mədhin iftixarı bizimlədir. Elə bir iftixar ki, onu dünya və axirətdə ucaltdı.

Məxluqatın yaradıcısı və iki məşərin sahibi olan Allah ona (atama) bizim tərəfimizdən yaxşı mükafat bəxş eləsin! Dinin yardımçısı, Kövsər hovuzunun sahibi, Allah və Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) hərəminə

izzət verən Əli Mürtəzadır (əleyhis-salām). Onun əzəmət və rəftarından aləmin şərq və qərbindəki haqla batil cərgələri bir-birindən ayrılır.

O, ruku halında üzüyünü dilənçiyə bağışlayan kəsdir. Ey seçilmiş şialər! Şad olun ki, qiyamət günü gümüş hovuzunun şərabından içəcəksiniz. Bizim pərvərdigarımız olan Allah ona salam göndərdi, Həsən (əleyhis-salām) və Hüseyni (əleyhis-salām) hədiyyə etdi. ¹

116. Görüş şövqü

İmam Əli ibn Hüseyn (əleyhis-salām) buyurdu: ("Aşura günü) İmam Hüseynin (əleyhis-salām) işi çətinləşdiyi zaman, ətrafdakılar gördülər ki, hər kəsin üzünün rəngi qaçmış və bədəni lərzəyə gəldiyi halda bu həddən artıq təhlükəli səhnədə İmam (əleyhis-salām) və onun xas tərəfdarlarının siması nur saçır, canları dincdir, qəlbləri hər an daha da aramlaşır." Bəziləri digərlərinə deyirdi: "Onlara nəzər salın, ölümdən qorxuları yoxdur." Bu zaman İmam (əleyhis-salām) buyurdu:

¹Bu şerlər bu kitabda fərqli şəkildə qeyd edilmişdir. İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 210-212; İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 86-88; Təbəri, "İhticac", c. 2, səh. 101-103; "Məalis-sibtəyn", c. 2, səh. 11-12; "Biharul-ənvər", c. 45, səh. 47-48; "Yənabiul-məvəddəh", c. 3, səh. 80-81.

صَبْرًا بَنِي الْكِرَامِ، فَمَا الْمَوْتُ إِلَّا قَنْطَرَةٌ تَعْبُرُ بِكُمْ عَنِ الْبُؤْسِ وَ
 الضَّرَاءِ إِلَى الْجَنَانِ الْوَاسِعَةِ وَ النَّعِيمِ الدَّائِمَةِ، فَأَيُّكُمْ يَكْرَهُ أَنْ يَنْتَقِلَ مِنْ
 سِجْنٍ إِلَى قَصْرِ، وَ مَا هُوَ لِإِعْدَائِكُمْ إِلَّا كَمَنْ يَنْتَقِلُ مِنْ قَصْرِ إِلَى
 سِجْنٍ وَ عَذَابٍ. إِنَّ أَبِي حَدَّثَنِي عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وآله :
 (إِنَّ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ، وَ جَنَّةُ الْكَافِرِ، وَ الْمَوْتُ جِسْرٌ هُوَ لَاءِ إِلَى
 جَنَّتِهِمْ، وَ جِسْرٌ هُوَ لَاءِ إِلَى جَحِيمِهِمْ

“Ey böyük şəxsiyyət olaraq doğulanlar!
 Səbirli olun! Ölüm yalnız sizi çətinliklərdən
 geniş olan cənnətlər və əbədi nemətlərə doğru
 aparan bir körpüdür. Sizlərdən hansı biri
 zindandan qəsərə köçmək istəməz? Amma
 ölüm düşmənləriniz üçün saraydan zindana
 və şiddətli əzaba doğru getməkdən başqa, di-
 gər bir şey deyil. Atam Allah Rəsulunun
 (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) belə buyurduğunu nəql etmişdir:

"Dünya möminin zindanı və kafirin
 cənnətidir. Ölüm möminləri cənnətə, kafirləri
 isə cəhənnəmə aparan körpü olacaqdır."
 Sonra İmam (əleyhis-səlam) sözlərinə əlavə etdi:

مَا كَذَبْتُ وَلَا كُذِّبْتُ

"Vədə olunmuş an gəlib çatdı. Nə yalan demişəm, nə də mənə yalan deyilib!"¹

Ölümə təbəssüm etmək, şəhadət astanasında simaların parlaq olması və həyatın son anlarında qəlblərin aramlığı yalnız məşuqla görüşmək şövqünün onarın bütün vücudlarını bürümüş olduğu və dünyanı zindan və qəfəs hesab edən kəslər üçün mümkündür və ölüm Allahın razılığı yolunda onun (qəfəsin) qapılarını açır və Allaha yaxın səmanın ən yüksək yerlərinə pərvaz edirlər.

Bəli, məhbus olan insan azadlığı ərəfəsində bir yerdə qərar tuta bilmir və şövqlə qarışıq olan aramlıqla zindanı tərk edir. Qəfəsin içindən çölə çıxaraq cənnətdə yer tutur və şadlıq nəğmələri söyləyir. Bəli, Allahın xas övliya və dostlarının halı belədir!

117. Rüsveyçi əhdi pozanlar

Bu zaman İmam ^(aleyhis-salam) öz atına mindi və düşmən qoşununun qarşısına gələrək dedi:

يا أَهْلَ الْكُوفَةِ! قُبْحًا لَكُمْ وَ تَرْحًا، وَ بُؤْسًا لَكُمْ وَ تَعْسًا،
اسْتَصْرَحْتُمُونَا وَاهِينًا فَاتَيْنَاكُمْ مُوجِبِينَ، فَشَحَذْتُمْ عَلَيْنَا سَيْفًا كَانَ فِي

¹. Səduq, "Məanil-əxbar", səh. 288-289, hədis 3 ("Məanil-məvt" bölməsi).

أَيْمَانِنَا، وَ جِئْتُمْ عَلَيْنَا نَارًا نَحْنُ أَضْرَمْنَاهَا عَلَى عَدُوِّكُمْ وَ عَدُوِّنَا،
فَأَصْبَحْتُمْ وَ قَدْ آثَرْتُمْ الْعِدَاوَةَ عَلَى الصُّلْحِ مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ كَانَ مِنَّا
إِلَيْكُمْ، وَقَدْ أَسْرَعْتُمْ إِلَيْنَا بِالْعِنَادِ، وَ تَرَكْتُمْ بَيْعَتَنَا رَغْبَةً فِي الْفَسَادِ، ثُمَّ
نَقَضْتُمُوهَا سَفَهًا وَ ضِلَالَةً لَطَوَاغِيتِ الْأُمَّةِ، وَ بَقِيَّةِ الْأَحْزَابِ، وَ نَبَذَ
الْكِتَابَ، ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَتَّخِذُونَ عَلَيْنَا وَتَقْتُلُونَا، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى
الظَّالِمِينَ

“Ey Kuf’elilər! Üzünüz çirkinləşib qaralsın! Qəm-kədərə, çətinlik və ölümə düşər olasınız! Siz müştəqcasına bizi sizə yardım etməyə çağırıdınız, lakin sizə tərəf gələndən etibarən əlimizdəki qılıncı öz əleyhimizə istifadə etdiniz. Müştərək düşmənlərimizin əleyhinə qaladığımız atəşi sizə qarşı bir səhv etmədiyimiz halda, bizə qarşı alovlandırdınız. Kin və düşmənçiliyi sülh və dostluğun yerinə seçdiniz, bizimlə düşmənçiliyə tələsdinizdən fəsadda qərq olaraq beyəti tərək etdiniz və nadanlıq, ümmətin özbaşınaları və cahiliyyəti qalıqlarına, həmçinin, ilahi kitabdan uzaq düşənlərə azgıncasına tabe olmaq səbəbilə pozdunuz.

Bəli, siz bizə yardım etməkdən əl çəkən və bizi ölümə verən həmin kəslərsiniz! Allahın lənəti olsun zalimlərə!”¹

Bildiyimiz kimi, kufəlilər İmamın *(əleyhis-salam)* nümayəndəsi ilə beyət etmiş və öz məktublarında hər cür həmkarlıq və fədakarlıq edəcəklərinə dair vədələr vermişdilər, lakin bu aciz, nadan və iradəsiz yığım elə ilk çətinliklə, yəni İbn Ziyadın təhdidi ilə qarşılaşdıqları zaman, hər bir şeyi yaddan çıxardılar. Nəinki əhd-peymanı pozaraq İmama *(əleyhis-salam)* yardım etməkdən əl çəkdilər, əksinə yardım etmək üçün hazırladıqları qılıncı ona qarşı çəkdilər və qılıncılarını İmamın *(əleyhis-salam)* qanına boyadılar.

Qorxaq və iradəsiz insanların aqibəti budur! Əhd-peymanı pozan vəfasızların pis ömrünün sonu belədir!

118. Məni tanıyın!

İmam *(əleyhis-salam)* Aşura günü şəhadət meydanına doğru addımladığı və qılıncını qınından çıxardığı halda, özünü tanıtdırmağa başladı və höccəti tamamladı ki, sabah (qiyamətdə)

¹ İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 212-213.

"Biz onu tanımadıq!" deməsinlər. Həmin məqsədlə özünün qoşduğu həddən artıq mənalı və qəlblərə nüfuz edən şeirlərdən yararlandı və buyurdu:

أَنَا ابْنُ عَلِيٍّ الطُّهْرِيِّ مِنْ آلِ هَاشِمٍ كَفَانِي بِهَذَا مَفْخَرًا
حِينَ أَفْخَرُ

وَ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ أَكْرَمُ مَنْ مَضَى وَ نَحْنُ سِرَاجُ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ
نَزْهَرُ

وَ فَاطِمَةُ أُمِّي مِنْ سُلَالَةِ أَحْمَدَ وَ عَمِّي يُدْعَى
ذَا الْجَنَاحَيْنِ جَعْفَرُ

وَ فِينَا كِتَابُ اللَّهِ أَنْزَلَ صَادِقًا وَ فِينَا الْهُدَى وَ
الْوَحْيُ بِالْخَيْرِ يُدَكَّرُ

وَ نَحْنُ أَمَانُ اللَّهِ لِلنَّاسِ كُلِّهِمْ نُسِرُّ بِهَذَا فِي الْأَنَامِ وَ نَجْهَرُ
وَ نَحْنُ وُلاةُ الْحَوْضِ نَسْقِي وُلاتَنَا بِكَأْسِ رَسُولِ اللَّهِ مَا
لَيْسَ يُنْكَرُ

وَ شِيعَتُنَا فِي النَّاسِ أَكْرَمُ شِيعَةٍ وَ مُبْغِضُنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ
يُخْسَرُ

بِنَا بَيْنَ اللَّهِ الْهُدَى مِنْ ضَلَالَةٍ وَ يَغْمَرُ بِنَا آلاءُهُ وَ يَطْهَرُ
إِذَا مَا أَتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ ظَامِنًا إِلَى الْحَوْضِ يَسْقِيهِ بِكَفِّيهِ
حَيْدَرُ

عَلَى النَّاسِ جَمْعًا وَالَّذِي كَانَ

إِمَامًا مُطَاعًا أَوْجَبَ اللَّهُ حَقَّهُ

يَنْظُرُ

بِحَبَّةٍ عَدَنَ صَفْوُهَا لَا يُكَدَّرُ

فَطُوبَى لِعَبْدٍ زَارَنَا بَعْدَ مَوْتِنَا

Mənəm pak Əlinin (əleyhis-salām) övladı və Haşim xanədanından olan. Əgər iftixar etmək istəsəm, buniftixar mənə kifayətdir. Cəddim insanların ən üstün olan Allahın Rəsuludur (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) və Allahın yer üzündəki parlaq çıraqları bizlərik. Anam Fatimə (əleyha-salām) Əhmədin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ailəsindəndir və əmim iki qanad sahibi kimi tanınan Cəfərdir.

Həqiqətən, Allahın kitabı bizim xanədənda nazil oldu və vəhy ilə hidayət bizim aramızda yaxşı şəkildə yad edilir.

Biz bütün insanlardan bunu gizləsək də, aşkar etsək də, Allahın pənahıyıq. Öz dostlarımızı Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) camı ilə sahib olduğumuz Kövsər hovuzundan sirab edən bizik!

Bizim şialərimiz camaatın arasında ən dəyərli tabe olanlardır və düşmənlərimiz qiyamət günü zərəərə uğrayacaqdır. Allah-taala bizim sayəmizsə hidayəti azğınlıqdan aşkar etmiş və öz nemətlərini çoxaldaraq pak eləmişdir. Qiyamət günü təşnə olan biri

Kövsər hovuzuna daxil olduğunda Heydər (həzrət Əli ^(əleyhis-salam)) onu iki mübarək əli ilə sirab edər.

O, haqqını Allahın hamıya vacib etdiyi hökm verən İmam və camaatın (əməllərinə) şahid olan bir kəsdir. Bizim ölümümüzdən sonra bizim ziyarətimizə nail olan bəndəyə əbədi və suyu əsla iylənməyən cənnət müjdə olsun!¹

İmam ^(əleyhis-salam) Aşura günü bütün plamlarını diqqətlə həyata keçirirdi, çünki bu böyük və bənzərsiz hadisənin həmişəlik olaraq tarixin qəlbinə həkk olacağını bilirdi. O, həmin hadisənin simasını dəyişə biləcək bütün ehtimali bəhanə və üzr yollarını bağlamışdı.

O cümlədən, döyüşə və şəhid olmağa hazır olduğunun nişanəsi olaraq qılıncı qınından çıxardığı halda, ömrünün son anlarında belə digər bir şeirlə yenə də özünü tanıtdırmağa başladı. Özü, atası, babası Allah Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm), anası xanım Zəhra ^(əleyha-salam) və əmisi Cəfər barədə söhbət açdı və sonra bu həqiqətə işarə etdi ki, sizin zahirdə onunla iftixar

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 88; İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 213-214. Müraciət edin: "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 48-49.

etdiyiniz Quran və İslam bizim evimizdə nazil olub və qiyamətdə sizin pənah yeriniz yenə də bizik.

Təəccüblüdür ki, hər bir yatmışı oyadan və hər bir məsti ayıldan bu sözlər bu daşqəlblilə təsir etmədi.

119. Digər şeirlər

Öz növündə bənzərsiz olan bu şeirlər İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) məktəbi və Aşura günü o həzrətin düşüncələrinin dərinliyini bəyan edir:

فَإِنْ تَكُنِ الدُّنْيَا تُعَدُّ نَفِيسَةً فَإِنَّ ثَوَابَ اللَّهِ أَعْلَىٰ وَ أَنْبَلُ
وَ إِنْ يَكُنِ الْأَبْدَانُ لِلْمَوْتِ أَنْشَاءً فَقَتْلُ امْرِئٍ
بِالسَّيْفِ فِي اللَّهِ أَفْضَلُ
وَ إِنْ يَكُنِ الْأَرَزَاقُ قِسْمًا مُّقَدَّرًا فَقِلَّةُ سَعْيِ الْمَرْءِ فِي
الْكَسْبِ أَجْمَلُ
وَ إِنْ تَكُنِ الْأَمْوَالُ لِلتَّرْكِ جَمْعُهَا فَمَا بَالُ مَتْرُوكٍ بِهِ
الْمَرْءُ يَبْخَلُ

Əgər dünya dəyərlidirsə, şübhəsiz, ilahi mükafatlar ondan daha dəyərlidir. Əgər bədənlər ölüm üçün yaradılıbsa, Allah yolunda qılıncla şəhadətə çatmaq daha yaxşıdır. Əgər bəşər üçün ruzi müqəddər və müəyyən olunubsa, onda, mal-dövlət

yığmaqda hərislikdən çəkinmək daha gözəldir.

Əgər möl-dövlət toplanması onu başqalarının öhdəsinə qoymaq və (başqalarına tapşırmaq) üçündürsə, onda nə üçün insan onu infaq etməkdə xəsislik edir?¹

Əhli-sünnənin məşhur alimi olan Qunduzi yuxarıda qeyd edilən şeirlərdən əlavə, bu şeirlərin də İmam ^(aleyhis-) _(salam) tərəfindən söyləndiyini xatırladır:

عَلَيْكُمْ سَلَامُ اللَّهِ يَا آلَ أَحْمَدَ	فَإِنِّي أَرَانِي عَنْكُمْ
الْيَوْمَ أَرْحَلُ	
أَرَى كُلَّ مَلْعُونٍ ظَلُومٍ مُنَافِقٍ	يَرُومُ فَنَانَا جَهْرَةً ثُمَّ يَعْمَلُ
لَقَدْ كَفَرُوا يَا وَيْلَهُمْ بِمُحَمَّدٍ	وَ رَبُّهُمْ مَا شَاءَ فِي الْخَلْقِ
يَفْعَلُ	
لَقَدْ غَرَّهُمْ حِلْمُ الْإِلَهِ لِإِنَّهُ	حَلِيمٌ كَرِيمٌ لَمْ يَكُنْ قَطُّ
يَعْجَلُ	

"Ey Əhmədin xanədanı! Sizə Allahın salamı olsun! Mən bu gün sizin aranızdan köç edəcəyimi düşünürəm. Hər zalim məlun və münafiqin aşkarcasına bizi məhv etməyə

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 49; Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 2, səh. 33 (azacıq fərqlərlə).

çalışdığı və beləcə əməl etdiyini görürəm. Məhəmməd *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və istədiyi şeyi iradə etdiyində onu insanlar barəsində həyat keçirən Pərvərdigarlarına qarşı küfr etdiklərinə görə vay olsun onlara!"

Allahın səbirli olması onları təkəbbürlü etdi, çünki Allah təmkinli və cəzalandırmağa tələsməyən kərim biridir. (Amma sonunda onlardan şiddətli şəkildə intiqam alacaqdır.)¹

Bu şeirlər bir tərəfdən, hər bir əsr və zamanda yaşayan insanlara öyüd-nəsihət və mesajdır və onlara belə deyir:

Zillətə boyun əyməyin, həyat bu dünya həyatından ibarət deyil, bizim əsil yerimiz əbədi yaşayış yerin olan axirət evidir. Xəstəlik yatağında ölən bu bədən heyifdir. Sonunda Allah yolunda qana boyanması və şəhidlər sırasında yer tutması necə də gözəldir!

Digər tərəfdən, İmamın *(əleyhis-səlam)* iftixarla şəhadəti qarşıladığını və heç nədən qorxmadığını nişan verir. Allah yolunda olan və tarixlər boyu əsir insanların başına gələcək ölümün üzünə təbəssüm edir və Kərbəla

¹ "Yənabiul-məvəddəh", c. 3, səh. 81.

meydanından bütün zalimlərə mesaj verir ki, özünüzün iki günlük qüdrətinizə görə təkəbbür etməyin, bədbəxtlik və rüsvayçılıq intizarınızdadır.

120. Şərəfli ölüm zillətli həyatdan daha yaxşıdır!

İmam ^(əleyhis-salām) meydana gəldi və döyüşçü tələb etdi. Düşmənin qoşunundakı pəhləvanlardan kim önə çıxdısa, onu yerə sərđi və beləliklə, bir çoxunu həlak etdi. Sonra (qoşunun sağ cinahına) həmlə etdi və buyurdu:

الْمَوْتُ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْعَارِ

“Ölüm zillətlə yaşamaqdan daha yaxşıdır!”

Sonra qoşunun (sol cinahına) həmlə etdi və buyurdu:

أَنَا الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ آيْتُ أَنْ لَا أَتْنِي
أَحْمِي عِيَالَاتِ أَبِي أَمْضِي عَلَى دِينِ النَّبِيِّ

Hüseyn ibn Əli ^(əleyhis-salām) mənəm! And içmişəm ki, (düşmən qarşısında) əyilməyim. Atamın xanədanını himayə edirəm və

addımlayıram!¹

Digər bir rəvayətdə qeyd edilmişdir ki, İmam (*əleyhis-səlam*) buyurdu:

مَوْتُ فِي عِزٍّ خَيْرٌ مِنْ حَيَاةٍ فِي ذُلِّ

"İzzətlə ölmək zillətlə yaşamaqdan daha yaxşıdır!"²

"İzzətlə ölmək zillətlə yaşamaqdan daha yaxşıdır!" şüarı Aşuranın ən əhəmiyyətli və bəşər tarixini aydınladan, həmçinin, insanların istismarçılıq və köləliyinə son qoya bilən mesajlarındanadır.

Camaat, adətən, zillət qorxusundan xar olur, zülmədən qorxdığı üçün zülmə boyun əyir, zalımlar da bu zəif nöqtədən istifadə edirlər. İmam Hüseyin (*əleyhis-səlam*) bu şüarla Yezid tərəfdarları ilə qarşılaşması və qeyri-bərabər bir döyüşdə şəhadətə çatmasına baxmayaraq, onun şəhadəti Allah Rəsulunun (*səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləmə*) nişanələrini məhv etmək və onun yerinə cahiliyyət adən-ənənələrini yerləşdirmək istəyən Bəni-Üməyyə, Bəni-Mərvan muzdurları və "Akilətul-əkbad"ın

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 49; İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 119-120.

² "Biharul-ənvar", c. 44, səh. 192; İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 75-76.

(ciyəryeyənlərin (Əbu Süfyanın arvadı Hində işarədir)) övladlarının əleyhinə davamlı qiyamların qalxması üçün başlanğıc oldu.

Allah-taala İslam fidanının bu pak qanlarla suvarılmasını, İslam düşmənləri və onun məhvinə and içmiş münafıqlərin xar olmasını istəmişdir. Həmçinin, Allah-taala dünyanın azadlıq sevər kəslərinin tarixlər boyu ondan azadlıq və ıftixar öyrənəcəyi bir məktəbin yaradılmasını və "izzətli ölümün zillətli yaşamdan üstün olması"nı bilmələrini iradə edib.

121. Əgər dininiz yoxdursa, heç olmasa kişiliyiniz olun!

İmam ^(əleyhis-salam) hər tərəfə həmlə etdi və böyük bir dəstəni yerə sərđi. Ömər Səd fəryad elədi: "Kimlə döyüşdüyünüzü bilirsinizmi?! O, ərəbin qəhrəmanı və meydanların cəngavəri olan kəsin oğludur. Ona hər tərəfdən hücum edin."

Bu göstərişdən sonra dörd min oxatan İmamı ^(əleyhis-salam) hər tərəfdən nişan aldı və digər tərəfdən, xeymələrə tərəf həmlə etməyə və o həzrətlə xeymələr arasında fasilə salmağa başladılar.

İmam ^(əleyhis-salam) fəryad elədi:

وَيُحْكُمُ يَا شِيعَةَ آلِ أَبِي سُفْيَانَ! إِنَّ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ دِينٌ، وَ كُنْتُمْ لَا
تَخَافُونَ الْمَعَادَ، فَكُونُوا أحراراً فِي دُنْيَاكُمْ هَذِهِ، وَارْجِعُوا إِلَى أَحْسَابِكُمْ
إِنْ كُنْتُمْ عَرَبًا كَمَا تَزْعُمُونَ

"Vay olsun sizə, ey Ali-Əbü Süfyanın tərəfdarları! Əgər dininiz yoxdursa və qiyamət gününün sorğu-sualından qorxmursunuzsa, heç olmasa, öz dünyanızda azad olun, əgər özünüzü ərəb hesab edirsinizsə, özünüzün ərəb xüsusiyyətinizə bağlı olun!"

Şimr səsləndi: "Ey Fatimənin oğlu! Nə deyirsən?"

İmam <sup>(aleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

أَنَا الَّذِي أَقَاتِلُكُمْ، وَ تُقَاتِلُونِي، وَ النِّسَاءَ لَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ،
فَامْنَعُوا عُنَاتِكُمْ وَ طُغَاتِكُمْ وَ جُهَالِكُمْ عَنِ التَّعَرُّضِ لِحَرَمِي مَا دُمْتُ
حَيًّا ;

"Mən sizinlə döyüşürəm, siz də mənimlə. Qadınların heç bir günahı yoxdur, sağ olduğum zamana qədər öz zalım və nadan qoşununuzu mənim hərəmimə təcavüz etməkdən çəkindirin."

Şimr dedi: "Düz deyir." Sonra öz qoşununa üz tutdu və dedi: "Onun hərəmindən əl çəkin və özünə həmlə edin,

canıma and olsun ki, o, böyük mübarizdir." Düşmən qoşunu hər tərəfdən İmama ^(əleyhis-) ^(salam) tərəf həmlə etməyə başladı və İmam ^(əleyhis-) ^(salam) su tapmaq məqsədi ilə Fərata tərəf getdi, lakin qoşunun hamısı hücum edərək ona mane oldu.¹

İmam ^(əleyhis-) ^(salam) özünün bu şeirləri ilə düşməni utandıraraq buyurdu: "Əgər dininiz yoxdursa, Allah və qiyamətdən qorxmursunuzsa, heç olmasa, azad şəxslər olun və azadlığın ədəb-ərkanını unutmayın." Döyüş meydanında döyüşçülər bir-birinin müqabilində yer tuturlar və mülki şəxslər, xüsusilə də qadın və uşaqlar tərəf müqabili deyillər. Onlara həmlə etmək namərdliyin ən son həddi və hücum edənlərin alçaqlıq nişanəsidir.

Amma bu şüarın bundan daha böyük mesajı vardır. Bu şüar bütün məxluqata xitab edərək onlara deyir ki, hətta hansısa bir din və məzhəbə tabe olmasanız belə, insanlıq xüsusiyyəti və insanlıq şərəfətini, bəşəri əxlaqı unutmayın. Həqiqətdə bu, günümüzdə ondan çox danışılan, amma çox az əməl

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Hüseyn", c. 2, səh. 33; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 50-51.

edilən həmin "bəşər hüququ"na riayət etmək şüarıdır.

122. Allahla münacat və düşmənə nifrin

Aşura günü İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam) Fərata tərəf yollandığı zaman Şimr dedi: "Allaha and olsun, odda yanana qədər ona yetişməyəcəksən!"

Başqa bir şəxs dedi: "Ey Hüseyin! Fəratın suyunun balığın qarnı kimi parıldadığını görmürsənmi?! Allaha and olsun! Dünyaya təşnə halda göz yumuncaya qədər ondan dadmayacaqsan!"

İmam ^(aleyhis-salam) buyurdu:

اللَّهُمَّ أُمَّتُهُ عَطَشًا

"İlahi! Onu susuz öldür!"

Ravi deyir: "Allaha and olsun, İmamın ^(aleyhis-salam) nifrinindən sonra həmin şəxs susuzluq xəstəliyinə düşər oldu, belə ki, daimi olaraq deyirdi: "Mənə su verin!" Ona ağızından su tökülənə qədər su verirdilər, amma elə hey deyirdi: "Mənə su verin, təşnəlik məni öldürdü!" Öləninə qədər bu halda idi."

Bu zaman düşmən qoşunundan Əbul-Hutuf Cofi adlı biri İmam Hüseyinə ^(aleyhis-salam) tərəf bir ox atdı. Ox İmamın ^(aleyhis-salam) alnına dəydi.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) oxu alnından çıxardı, qan onun mübarək üzünə, saqqalına axdı.

İmam ^(əleyhis-)_(salam) dedi:

اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَرَى مَا أَنَا فِيهِ مِنْ عِبَادِكَ هَؤُلَاءِ الْعُصَاةَ، اللَّهُمَّ
أَحْصِهِمْ عَدَدًا، وَ اقْتُلْهُمْ بَدَدًا، وَ لَا تَذَرْ عَلَيَّ وَجْهَ الْأَرْضِ مِنْهُمْ
أَحَدًا، وَ لَا تَغْفِرْ لَهُمْ أَبَدًا

"İlahi! Həqiqətən, sən bu günahkar camaatdan mənə nələrin yetişdiyinə şahidsən! Onların sayını azalt, onları bədbəxtlik və biçarəliklə öldür, onlardan bir nəfəri belə yer üzündə sağ qoyma və onları heç zaman bağışlama!"

İmam ^(əleyhis-)_(salam) sonra qəzəbli şir kimi onlara həmlə etdi və kimə çatırdısa, onu qılıncla yerə sərirdi. Eyni zamanda, hər tərəfdən oxlar yağış kimi yağır və İmamın ^(əleyhis-)_(salam) bədənini dəyirdi. İmam ^(əleyhis-)_(salam) da belə buyururdu:

يَا أُمَّةَ السُّوءِ! بِئْسَمَا خَلَقْتُمْ مُحَمَّدًا فِي عِثْرَتِهِ، أَمَا إِنَّكُمْ لَنْ تَقْتُلُوا
بَعْدِي عَبْدًا مِنْ عِبَادِ اللَّهِ فَتُهَابُوا قَتْلَهُ، بَلْ يُهَوِّنُ عَلَيْكُمْ عِنْدَ قَتْلِكُمْ
إِيَّايَ، وَ ائِمُّ اللَّهُ إِلَيَّ لِأَرْجُوا أَنْ يُكْرِمَنِي رَبِّي بِالشَّهَادَةِ بِهَوَانِكُمْ، ثُمَّ يَنْتَقِمُ
لِي مِنْكُمْ مِنْ حَيْثُ لَا تَشْعُرُونَ

"Ey pis xislətliyə! Siz Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi)_(və alihi və səlləm) xanədanına qarşı pis rəftar etdiniz. Bəli! Siz məni öldürdükdən sonra, Allahın heç bir

bəndəsini öldürməkdən qorxmayacaqsınız. Ona görə ki, məni öldürməklə, hər kəsi öldürmək sizin üçün asan olacaq. Allaha and olsun! Mən ümid edirəm ki, Rəbbim sizi xar və məni (onun yolunda) şəhadətə çatmaqla möhtərəm edəcək və sizin güman etmədiyiniz yerdən sizdən intiqam alacaq."

Huseyn ibn Malik Sükuni fəryad edib dedi: "Ey Fatimənin oğlu! Allah sənə intiqamını bizdən necə alacaq?"

İmam ^(aleyhis-salam) buyurdu:

يُلْقِي بِأَسْكُمْ بَيْنَكُمْ وَ يَسْفِكُ دِمَاءَكُمْ، ثُمَّ يَصُبُّ عَلَيْكُمْ الْعَذَابَ

الاليم;

"Sizin aranızda ixtilaf və çəkişmə salacaq, sizin qanınızı tökəcək və bu zaman sizi şiddətli əzaba düçar edəcəkdir."

İmam Hüseyin ^(aleyhis-salam), mübarək bədəni çox sayda yara alana qədər döyüşdü.¹

Rəvayətlərin birində belə qeyd edilmişdir:

Düşmənlər İmam Hüseyini ^(aleyhis-salam) ox atəşinə tutduqları zaman, oxlardan biri Həzrətin ^(aleyhis-salam) boğazına dəydi və o, belə buyurdu:

بِسْمِ اللَّهِ وَ لَا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، وَ هَذَا قَتِيلٌ فِي رِضَى اللَّهِ

¹ Xarəzmi, "Məqtəlü-l-Huseyn", c. 4, səh. 34 və "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 51-52.

“Allahın adı ilə! Allahdan başqa, heç kəsdə qüvvət və qüdrət yoxdur! Bu, Allahın razılığı yolunda şəhid olan kəsdir!”¹

O böyük şəxsiyyətin həyatının hər bir anında haqq yolunun yolçuları, izzət və iftixar istəyənlər üçün bir dərs vardır. Belə ki, ömrünün son anlarında düşmənin say çoxluğu və yaxın zamanda başına gələcək ölümdən heç bir qorxusu yoxdur.

Müxtəlif yollarla həmişə Allahı yad edirdi, hətta nifrin etməklə belə! Öyüd-nəsihət verir, onları qarşıda gözləyən pis aqibətdən çəkindirir və onları Allaha tərəf səs-ləyirdi.

Sonda ölümün üzünə təbəssüm edir, şəhadətə "Xoş gəlmisən!" deyir və Allahı yad edərək onu (şəhadəti) qarşılamağa tələsir.

123. Cəddim ilə qanlı çöhrəmlə görüşmək istəyirəm!

İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* yoruldu, bir qədər dincini almaq istəyirdi ki, gözlənilmədən bir daş gəlib İmamın alnına dəydi və alnından qan axdı. İmam *(əleyhis-salām)* köynəyinin ətəyini

¹ İbn Şəhr Aşub, "Mənaqib", c. 4, səh. 120.

yuxarı qaldırdı ki, üzünün qanını silsin, bu zaman üçşaxəli zəhərli ox onun sinəsinə sancıldı. İmam ^(əleyhi-salam) (qurbanlıq duasını oxuyaraq) buyurdu:

بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ

“Allahın adı və Allahın yardımını ilə. Allah Rəsulunun dininə əsasən.”

Sonra başını göyə qaldırıb belə dedi:

إِلٰهِي إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقْتُلُونَ رَجُلًا لَيْسَ عَلَيَّ وَجْهَ الْأَرْضِ ابْنُ نَبِيِّ

غَيْرُهُ

"İlahi! Sən bilirsən ki, onlar yer üzündə elə bir kəsi öldürürlər ki, Peyğəmbərin övladı yalnız odur."

Sonra oxu çəkib çıxardı və qan axmağa başladı. Əlini yaranın olduğu yerə qoydu. Əli qanla dolduğunda, onu göyə səpdi və ondan bir damla belə yerə düşmədi.

Yenə də ovcunu qanla dolduraraq onu üz-gözünə sürtüb buyurdu:

هَكَذَا وَاللَّهِ أَكُونُ حَتَّى أَلْقَى جَدِّي رَسُولَ اللَّهِ وَ أَنَا مَخْضُوبٌ

بِدَمِي، وَ أَقُولُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَتَلَنِي فُلَانٌ وَ فُلَانٌ

“Allaha and olsun, qanlı çöhrəmlə cəddim Allah Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) ilə görüşə gedəcək və

deyəcəyəm: Ey Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* ! Filankəs və filankəs məni şəhid etdi.”¹

Bəli, İmam *(əleyhis-salam)* bir ovucunu öz qanı ilə dolduraraq onu göylərə səpələdi ki, mələklərin yanında qiyamət günü üçün azuqə və ehtiyat olsun, digər ovucundakı qanı üzgözünə sürtdü ki, yerdə onun mübarək bədəni üçün ehtiyat olsun. Ona görə ki, İmam *(əleyhis-salam)* kimi bir şəhid həmin şəkildə məhşər səhnəsinə daxil olacaq və öz nuru ilə o fəzanı nuraniləşdirəcəkdir.

Bu pak və müqəddəs qan bəşər tarixində, azad və imanlı insanların damarlarında da axmaqdadır, onunla bu yolun yolçularının alınına ədalət və azadlıq yazıları yazılır.

Bu qan zalımların də süfrəsində də coşub-daşır ki, dünyadan zülmü silsin.

124. O yerdə ki, düşmən də ağladı!

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* aldığı çoxsaylı yaralar nəticəsində atından yerə yıxılsa da, ayağa qalxdı. Bacısı Zeynəb *(əleyha-salam)* xeymədən çölə çıxaraq qəlbləri odlayan nalə ilə dedi:

لَيْتَ السَّمَاءُ انْطَبَقَتْ عَلَى الْأَرْضِ

¹ Xarəzmi, "Məqtəlul-Hüseyn", c. 2, səh. 34 və "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 53.

"Kaş ki, asiman yerə töküləydi!"

Ömər ibn Sədin İmamın <sup>(aleyhis-
salam)</sup> yaxınlığında dayandığını gördükdə buyurdu:

أَيُّقْتَلُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ وَ أَنْتَ تَنْظُرُ إِلَيْهِ؟

"Ey Ömər Səd! Əba Əbdillahi şəhid edirlər, sən də baxırsan?"

Gördülər ki, Ömər Sədin gözlərindən yaş axmağa başladı və üzünü çevirərək bir söz demədi.¹

Xanım Zeynəb <sup>(aleyha-
salam)</sup> fəryad elədi:

وَيْلَكُمْ، أَمَا فِيكُمْ مُسْلِمٌ

"Vay olsun sizə! Sizin aranızda bir müsəlman yoxdurmu?" Sükut hamını bürüdü və kimsə cavab vermədi.²

İmam <sup>(aleyhis-
salam)</sup> əbasını geyinmiş və başında da əmmamə vardı. Piyada və yaralı olmasına baxmayaraq, dilavər süvarilər kimi döyüşürdü. O, bir gözü ilə oxatanlara və digər gözü ilə öz hərəminə bir nəzər salır və deyirdi:

أَعْلَى قَتْلِي تَجْتَمِعُونَ، أَمَا وَاللَّهِ لَا تَقْتُلُونَ بَعْدِي عَبْدًا مِنْ
عِبَادِ اللَّهِ، اللَّهُ أَسْحَطُ عَلَيْكُمْ لِقَتْلِهِ مِنِّي؛ وَ اَيْمُ اللَّهِ إِنِّي لَا رَجُؤَ أَنْ يُكْرِمَنِي

¹ İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 78.

² "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 609.

اللَّهُ بِهَوَانِكُمْ، ثُمَّ يَنْتَقِمُ لِي مِنْكُمْ مِنْ حَيْثُ لَا تَشْعُرُونَ. أَمَا وَاللَّهِ لَوْ
قَتَلْتُمُونِي لَأَلْقَى اللَّهُ بِأَسْكُمْ بَيْنَكُمْ وَ سَفَكَ دِمَائِكُمْ ثُمَّ لَا يَرْضَى حَتَّى
يُضَاعِفَ لَكُمْ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ

“Məni öldürmək üçün bir yerə toplaşmışınız? Agah olun! Allaha and olsun, məndən sonra Allah bəndələrindən birisini öldürməyəcəksiniz ki, məni öldürdüyünüz qədər Allahı qəzəbləndirsin. Allaha and olsun! Mən ümid edirəm ki, Allah sizi xar etməklə mənə dəyər verər və mənim intiqamımı gözləmədiyiniz yerdən sizdən alar. Agah olun! Allaha and olsun! Əgər məni öldürsəniz, Allah sizi öz aranızdakı ixtilafa düçar edəcək və qanınızı tökəcəkdir. (Əsla) sizdən razı olmayacaq, sizlərə ağır və şiddətli əzabı artıracadır.¹

Bu səhnə o qədər kədərli və dərddli idi ki, nəfsi istəklərinə görə ixtiyarı olmayan, agahcasına zillətə boyun əyən, İmamın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məqamının böyüklüyündən və onun məzlumluğunun dərinliyindən xəbərdar olan düşmən də ağladı.

¹ İbn Əsir, "Kamil", c. 7, səh. 78 və "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 609.

Hansı tarixdə düşmənin özünün öldürdüyü şəxsə ağladığı görünmüşdür?!

Hansı döyüş meydanında düşmən rəqibinin məzlumluğu və özünün zalımlığından xəbər vermişdir?!

Bəli, Kərbəla meydanında təəccüblü və maraqlı məqamlar çox idi və bu, onlardan yalnız biri idi.

125. Abdullah ibn Həsən – qardaş yadigarı!

O, İmam Həsən Müctəbanın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ən kiçik övladı idi, təqribən on bir yaşı var idi və xeymələrdə qadınlarla birlikdə qalırdı. O, əmisinin qətlgahda düşmən tərəfindən mühasirə olunduğunu müşahidə etdikdə, İmama <sup>(əleyhis-
salam)</sup> tərəf qaçdı. Bir an belə xeymələr və orada baş verənlərdən qafil olmayan İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məsələni belə gördükdə, bacısına dedi:

إِحْسِيهِ يَا أُخْتِي

"Bacı can, onu saxla!"

Xanım Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> nə qədər təlaş göstərsə də, Abdullahı əmisindən ayıra bilmədi. Abdullah güclə özünü əmisinə çatdırıb dedi:

وَاللَّهِ لَا أُفَارِقُ عَمِّي

“Allaha and olsun! Mən əmimdən ayrılmayacağam!”¹

Gözlənilmədən Əbcər ibn Kəb qılıncı İmama <sup>(əleyhis-
salam)</sup> həmlə etdi. Abdullah əllərini əmisinin başı üstündə sipər etdiyi halda, fəryad etdi:

يَا بَنَ الْحَبِيَّةَ! أَتَقْتُلُ عَمِّي

Ey napak qadının oğlu! Mənim əmimi öldürmək istəyirsən?

Qılınc aşağı endirildi və onun əllərini kəsdi, əlləri dərisindən asılı vəziyyətdə qaldı. O, “Ana!” deyərək, fəryad elədi.

İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> onu qucağına alıb buyurdu:

يا بن أخي، إصبر على ما نزل بك، واحتسب في ذلك الخير، فإنَّ

الله يُدْحِقُكُ بِآبَائِكَ الصَّالِحِينَ

“Ey qardaşımın oğlu! Sənə yetişən şeylərə görə səbirli ol və onunla (Allahın mükafatına) göz dik, çünki o, səni saleh ata-babalarına qovuşduracaq.”²

Bu zaman Hərmələ Abdullaha tərəf bir ox atdı və onu əmisinin qucağında şəhadətə

¹ Şeyx Müfid, "İrşad", səh. 465 və "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 53.

² Şeyx Müfid, "İrşad", səh. 465 və "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 54-55.

yetirdi. İmam ^(aleyhis-)_(salam) səmaya tərəf əllərini qaldırıb dedi:

اللَّهُمَّ أَمْسِكْ عَنْهُمْ قِطْرَ السَّمَاءِ وَامْنَعَهُمْ بَرَكَاتِ الْأَرْضِ، اللَّهُمَّ
فَإِنْ مَتَّعْتَهُمْ إِلَى حِينٍ فَفَرِّقْهُمْ فِرْقًا وَاجْعَلْهُمْ طَرَائِقَ قِدْدَاءَ، وَلَا تُرْضِ
عَنْهُمْ الْوَلَاةَ أَبَدًا فَإِنَّهُمْ دَعُونَا لِيَنْصُرُونَا فَعَدُّوا عَلَيْنَا فَكَتَلُونَا

“İlahi! Yağış damlalarını onlardan əsirgə və yerin bərəkətlərini onlardan çək! İlahi, əgər onlara ölənə qədər möhlət vermisənsə, onların arasına təfriqə sal, onları dəstə-dəstə et və hakimləri onlardan razı etmə, ona görə ki, onlar bizi bizə yardım etmək üçün çağırırdıqları halda, bizimlə düşmənçilik etdilər və bizi öldürdülər.”¹

126. Sonuncu münacat

İmam Hüseyin ^(aleyhis-)_(salam) dəyərli ömrünün son anlarında öz Rəbbi ilə belə münacat edirdi:

اللَّهُمَّ! مُتَعَالَى الْمَكَانِ، عَظِيمَ الْجَبْرُوتِ، شَدِيدَ الْمَحَالِ، غَنِيٌّ عَنِ
الْحَلَائِقِ، عَرِيضُ الْكِبْرِيَاءِ، قَادِرٌ عَلَى مَا تَشَاءُ، قَرِيبُ الرَّحْمَةِ، صَادِقُ
الْوَعْدِ، سَابِغُ النِّعْمَةِ، حَسَنُ الْبَلَاءِ، قَرِيبٌ إِذَا دُعِيَ، مُحِيطٌ بِمَا
خَلَقْتَ، قَابِلُ التَّوْبَةِ لِمَنْ تَابَ إِلَيْكَ، قَادِرٌ عَلَى مَا أَرَدْتَ، وَ مُدْرِكٌ مَا
طَلَبْتَ، وَ شَكُورٌ إِذَا شُكِرْتَ، وَ ذَكُورٌ إِذَا ذُكِرْتَ، أَدْعُوكَ مُحْتَاجًا، وَ

¹ İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 77.

أَرْغَبُ إِلَيْكَ فَقِيرًا، وَ أَفْزَعُ إِلَيْكَ خَائِفًا، وَ أَبْكِي إِلَيْكَ مَكْرُوبًا، وَ
 اسْتَعِينُ بِكَ ضَعِيفًا، وَ أَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ كَافِيًا، أَحْكُمْ بَيْنَنَا وَ بَيْنَ قَوْمِنَا،
 فَإِنَّهُمْ غَرُّونَا وَ خَدَعُونَا وَ خَدَلُونَا وَ غَدَرُوا بِنَا وَ قَتَلُونَا، وَ نَحْنُ عِثْرَةٌ
 نَبِيِّكَ، وَ وَلَدُ حَبِيبِكَ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، الَّذِي اصْطَفَيْتَهُ بِالرِّسَالَةِ وَ
 ائْتَمَمْتَهُ عَلَى وَحْيِكَ، فَاجْعَلْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا فَرَجًا وَ مَخْرَجًا بِرَحْمَتِكَ يَا
 أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ.

“İlahi! Ey məqamı uca, əzəməti böyük!
 (Cəza vermək və intiqam almaqda) həddən
 artıq qüdrətli! Məxluqata ehtiyacı olmayan,
 əhatəli şövkət sahibi! Sən istədiyini hər şeyə
 qadirsən. Rəhmətin yaxın, əhd-peymanın
 düzdür! Bol nemət sahibisən, imtahanların
 gözəldir! Səni çağırıqları zaman, yaxınsan!
 Yaratdıqlarına tam hakimsən, onları əhatə
 edirsən! Tövbəkarların tövbəsini qəbul
 edirsən! İradə etdiyini hər bir şeyə qadirsən!
 İstədiyini şeyə nail olursan!

Sənə təşəkkür etdikləri zaman
 qədirbilənsən! Səni yad edənləri yad edirsən!
 Ehtiyaclı halda səni səs-ləyir və möhtac
 şəkildə sənə müştəqam! Qorxduğum halda
 sənə sığınırım, qəmli halda sənin dərgahında
 ağlayır və acizənə şəkildə səndən yardım

istəyirəm. Yalnız sənə təvəkkül edirəm. Bizimlə bu qövm arasında hökm ver!

Bunlar bizə hiylə etdilər, bizi tək qoyaraq vəfasızlıq göstərdilər və bizi öldürməyə çalışdılar. Biz sənin Peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanı və həbibin Məhəmməd ibn Abdullahın (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladlarıyıq. Elə bir şəxs ki, onu peyğəmbərliyə seçmiş və vəhyini ona etibar etmişən. Belə isə, ey mehribanların ən mehribanı! Mehribanlığına xatir bizim işimizə çarə qıl və çıxış yolu təyin et!” (Sonra sözlərinə belə əlavə etdi:)

صَبْرًا عَلَى قَضَائِكَ يَا رَبِّ لَا إِلَهَ سِوَاكَ، يَا غِيَاثَ الْمُسْتَغِيثِينَ،
مَالِي رَبِّ سِوَاكَ، وَ لَا مَعْبُودٌ غَيْرُكَ، صَبْرًا عَلَى حُكْمِكَ يَا غِيَاثَ مَنْ لَا
غِيَاثَ لَهُ، يَا دَائِمًا لَا نَفَادَ لَهُ، يَا مُجِيبَ الْمَوْتَى، يَا قَائِمًا عَلَى كُلِّ نَفْسٍ
بِمَا كَسَبَتْ، أُحْكَمَ بَيْنِي وَ بَيْنَهُمْ وَ أَنْتَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ

“İlahi! Sən qəza və qədərinə səbir edirəm. Səndən başqa, heç bir məbud yoxdur! Ey yardım istəyənlərin imdadına yetişən! Mənim üçün səndən başqa, pərvərdigar və səndən başqa, bir məbud yoxdur! Sən hökmünə səbir edirəm, ey köməyi olmayanın imdadına çatan! Ey sonu olmayan əbədi! Ey ölüləri dirildən! Ey hər kəsin əldə etdiyi şeylərlə onları ayağa qaldıran! Bizimlə

onların arasında hökm ver, sən hökm edənlərin ən yaxşısısan!”¹

Doğurdan da, İmamın *(əleyhis-salam)* ömrünün son anlarında qanlı və yaralı bədənlə, tərəfdar və yaxınlarını əldən vermək kədəri ilə, həyat yoldaşı, qızları və geridə qalanlarının qaranlıq gələcəyi ilə söylədiyi bu münacat necə də gözəl və mənalı, necə də tərbiyəvi bir münacatdır!

O münacatın sözlərində ilahi maarif, razılıq və təslimçiliyin ən ali dərəcəsi coşub-daşmaqdadır. Onda nə bir şikayət, nə dözümsüzlük, nə acizliyi izhar etmək, nə ümitsizlik və nə də narazılığın büruzə vermək nəzərə çarpır. Hər yerdə əbədi və qüdrətli Allah qarşısında səbr etmək, razı və təslim olmaq barədə söhbət açılır. Sənə Allah tərəfindən minlərlə əhsən, minlərlə afərin olsun, ey azadələrin rəhbəri!

127. Şəhadət anları

Hilal ibn Nafe yazır: "Qətlgahın kənarında dayanmış və İmamın *(əleyhis-salam)* can verməsini müşahidə edirdim. Allaha and olsun!

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 282-283.

Bədəninin qanı getmiş və qana boyanmış, lakin bu qədər gözəl və nurani görünən belə bir kəsi görməmişdim. Simasının nuru o qədər heyrətamiz idi ki, onun şəhid olduğunu düşünmək mənim yadımdan çıxdı.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) həmin halda bir qədər su istədi. Eşitdim ki, daşqəlbli və imansız bir kəs belə cavab verdi:

وَاللَّهِ لَا تَذُوقُ الْمَاءَ حَتَّى تَرِدَ الْحَامِيَةَ فَتَشْرَبَ مِنْ حَمِيمِهَا.

“Cəhənnəmə düşənə və onun Həminindən (çirkli-irinli suyundan) içənə qədər su içməyəcəksən!”

İmam ^(əleyhis-salam) onun cavabında buyurdu:

إِنَّمَا أَرَدُ عَلَى جَدِّي رَسُولِ اللَّهِ وَأَسْكُنُ مَعَهُ فِي دَارِهِ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ

عِنْدَ مَلِيكَ مُقْتَدِرٍ وَأَشْكُو إِلَيْهِ مَا ارْتَكَبْتُمْ مِنِّي وَفَعَلْتُمْ بِي

“Əksinə, həqiqətdə, mən cəddim Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) yanına gedəcək, onun doğruluq yeri olan cənnətdəki evində, qüdrətli Allahın yaxınlığında məskunlaşacaq və mənə qarşı rəva gördüyünüz cinayətlərdən ona şikayət edəcəyəm!”

İbn Sədin qoşunu bu söhbəti eşitdikdə, çox qəzəbləndi, sanki Allah onların qəlbində heç bir rəhimlilik qoymamışdı.¹

Böyük müsibətin vaxtı gəlib çatmışdı. Zəiflik İmamı *(əleyhis-salām)* haldan salmışdı. Hər kəs ixtiyarındakı vasitə ilə o həzrətə zərbə vururdu, amma kim onu öldürmək məqsədi ilə o həzrətə yaxınlaşırdısa, bədəninə lərzə düşür və geri çəkilirdi.

Malik ibn Nümeyr yaxına gəlib İmamın *(əleyhis-salām)* mübarək başına qılınc vurdu və qan axmağa başladı.

Bu zaman İmam *(əleyhis-salām)* buyurdu: "Heç vaxt o əlinlə yemək yeyib su içməyəsən və Allah səni zalımlarla birgə məşhur etsin!"

Tarix yazır ki, o, həmin vaxtdan sonra yoxsullar kimi fəqirliyə düçar oldu və əlləri işləmədi (qurudu).²

Zurət ibn Şərik Təmimi o həzrətin sol əlinə zərbə vurdu. Sənan ibn Ənəs iki silah ilə – nizə və qılınc ilə o həzrətə zərbə vurdu və bununla fəxr edərdi.

¹ Müqərrəm, "Məqtəül-Hüseyn", səh. 282; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 57 və "Nəfəsul-məhmum", səh. 196.

² "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 408.

Zaman yavaş-yavaş ötürdü. Ömər Səd işin daha tez bitməsinə istəyirdi. İntizar sona çatdı. Kənarında olan Xuli ibn Yezidə göstəriş verdi ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) işini bitirsin. O, İmamın ^(əleyhis-salām) mübarək başını bədənindən ayırmaq üçün irəli gəldi, lakin bədənində lərzə düşdü və geri çəkildi.

Başqa bir nəqlə əsasən, Sənan ibn Ənəs qılıncı İmamın ^(əleyhis-salām) boğazına qoyub dedi: "Sənin Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı və ata-ananın Allahın ən yaxşı məxluqu olduğunu bildiyim halda, səni öldürəcəm və başını bədənindən ayıracağam."

Sonra İmamın mübarək başını bədənindən ayırdı.¹ Onların nadanlıq, axmaqlıq və imansızlıqları hansı həddə idi ki, bu qədər böyük bir günaha etiraf etdikləri halda, yenə də iftixar edirdilər!

Başqa bir rəvayətdə qeyd olunur ki, Şimr ibn Zil-Covşən qəzəblənib İmamın ^(əleyhis-salām) sinəsi üstünə çökdü və o həzrətin saqqalından yapışdı. İmamı ^(əleyhis-salām) qətlə yetirmək istədikdə, İmam ^(əleyhis-salām) təbəssüm etdi və buyurdu: "Mənim

¹ İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 78 və "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 409.

kim olduğumu bildiyin halda, məni öldürürsən?!"

Şimr dedi: Bəli, mən səni yaxşı tanıyıram. Anan Fatimeyi-Zəhra, atan Əli Mürtəza və cəddin Məhəmməd Mustafadır! Səni öldürürəm və bundan heç bir qorxum yoxdur!

Sonra on iki zərbə ilə İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* başını bədənindən ayırdı.¹

Allah yolundakı şəhidləri qətlə yetirənlər nə qədər murdar, cinayətkar və imansız olsalar, şəhidlərin uca məqamı bir o qədər aşkar olar. Həqiqətən də, Bəni-Üməyyə cinayətkar hökumətinin Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* və onun dəyərli tərəfdar və fədakar yaxınları ilə döyüşə necə kəsləri göndərməsi, islami hökumət və İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* canişinliyindən dəm vurması insanda təəccüb doğurur.

Həmin cəmiyyəti idarə edənlər cansız, qorxaq, zəif imanlı və zalimlərlə mübarizə aparmaqdan əl çəkərək oturmuş və belə bir hökumətə boyun əymiş kəslərdən ibarət idi.

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 56.

İnsan bu iki sırada dayanan qoşuna nəzər saldıqda, bir tərəfdə gecə ibadəti edən, gündüzlərin şiri olan, əxlaqi və insani dəyərlərə sadıq qalan, fədakar bir dəstənin, digər tərəfdə isə kafir, imansız və bütün dəyərlərə etinasız olan dəstənin olduğunu görür. Bəli, bu ötəri nəzər bizi bu qiyam və hərəkətin əhəmiyyəti, onun hədəfləri ilə tanış edir, bizə İslamın hansı bir qrupun əlində girtar olduğunu və əgər bu ifçaedici qiyam baş verməsəydi, İslamı gələcəkdə hansı təhlükələrin təhdid edəcəyini göstərir.

Allahın sonsuz rəhmət və salamı İmam ^(əleyhis-salam) və onun fədakar silahdaşlarına olsun! Belə ki, onlar İslam düşmənlərinin simasından niqabını çıxarıb müsəlmanların damarlarından təzə qanı cari etdilər. Onun ardınca cahiliyyət qalıqlarından ibarət Bəni-Üməyyəyə qarşı qiyamlar başladı və sonunda bu xəbis şəcərənin kökü İslam ərazisindən kəsilmiş oldu.

İmam Hüseyin ^(əleyhis- salam) şəhadətindən sonra baş verən hadisələr

128. Təbiət aləmindəki dəyişikliklər

Tarixi məlumatlara əsasən, İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şəhadətindən sonra təkvin (təbiət) aləmində böyük bir hadisənin baş verməsindən xəbər verən dəyişikliklər baş verdi. Aləmdəki dəyişikliklərlə bağlı rəvayətləri şiə və əhli-sünnət yekdilliklə nəql etmişlər, o cümlədən:

Seyid ibn Tavusun nəqlinə əsasən, həmin vaxt tufan və zülmətlə qarışığı olan şiddətli qırmızı toz-torpaq qalxdı, Kərbəla və onun ətrafındakı səmanı bürüdü. İbn Sədin qoşunu qorxuya düşdü və onlara əzabın nazil olmasını güman etdi.¹

Tanınmış əhli-sünnə alimi Zəhəbi nəql edir: İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şəhadətindən sonra yeddi gün müddətində günəşin nuru divarlara sarı rəngdə saçdı və bir neçə ulduz bir-birilə

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 177. Əbu Furas Həmdani bu şəri qoşmuşdur:

وَبَكَتْ دَمًا مِمَّا رَأَتْهُ نَجْمَانُهُ

يَوْمَ عَلَيْهِ تَغَيَّرَتْ شَمْسُ الصُّحَى

("Əyanuş-şiə", c. 4, səh. 343.)

ilə toqquşdu... Üfüqlər (göyün üzü) altı aya qədər qırmızımtıl oldu.¹

Digər alim İbn Əsakir özünün "Tarix" kitabında yazır: "Əbu Qübeyl deyirdi: İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* şəhid olduğu zaman, günəş elə tutuldu ki, ulduzlar günün yarısında görünməyə başladı, belə ki, biz qiyamətin qopduğunu güman etdik."²

Belə mühüm bir hadisə zamanı bu cür qeyri-adi hadisələrin baş verməsi o qədər də təəccüblü deyil, ona görə ki, Allah-taalanın bu hadisələrin əzəmətini göstərmək üçün təbiət (təkvin) aləminə belə göstərişləri verməsi mümkündür. Belə ki, onun nümunələri ilahi peyğəmbərlərin tarixində görünmüşdür.

129. Mələklərin əzadarlığı

Siqətul-İslam Kuleyninin rəvayətinə uyğun olaraq İmam Hüseynin *(əleyhis-salām)* şəhadətindən sonra səma mələkləri nalə-şivən qopararaq dedilər: "İlahi! Bu Hüseyin sənə seçdiyən və sənə Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övlətidir."

¹ "Siyəru ələmin-nubəla", c. 4, səh. 424.

² "Muxtəsəru tarixi Dəməşq", c. 7, səh. 149 və "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 201.

Allah-taala həzrət Qaimin (ə.c.f) timsalını – təsvirini onlara göstərib buyurdu: Bu Qaimlə Hüseyinin qanının intiqamını alacağam!¹

130. Zulcənahın xeymələrə qayıtması

İbn Əsəm Kufi yazır: "İmamın ^(əleyhis-salam) şəhadətindən sonra, o həzrətin atı kişnəyib nalə edən və alını İmamın ^(əleyhis-salam) qanına boyandığı halda xeymələrə tərəf gəldi."²

İmam Baqirdən ^(əleyhis-salam) nəql edilmişdir ki, o həzrətin atı sanki kişnəməsilə belə deyirdi:

الظَّلِيمَةُ الظَّلِيمَةَ مِنْ أُمَّةٍ قَتَلَتْ ابْنَ بِنْتِ نَبِيِّهَا

"Aman öz peyğəmbərlərinin qızının övladını öldürən bu ümmətin zülmündən!"³

İmamın ^(əleyhis-salam) qadınları, bacı və qızları həzrətin atının tək gəldiyini gördükdə, nalə edib zar-zar ağlamağa başladılar.

فَوَضَعَتْ أُمَّ كَلْثُومٍ يَدَهَا عَلَى أُمِّ رَأْسِهَا وَنَادَتْ: وَامْحَمِّدَاهُ!
وَاجِدَّاهُ! وَانْبِيَّاهُ! وَابَا الْقَاسِمَاهُ! وَاعْلِيَّاهُ! وَاجْعَفَرَاهُ! وَاحْمَزَّتَاهُ! وَاحْسَنَاهُ!
هَذَا حُسَيْنٌ بِالْعِرَاءِ، صَرِيحٌ بِكَرْبَلَاءِ، مَجْزُورُ الرَّأْسِ مِنَ الْقَفَاءِ، مَسْلُوبُ
الْعِمَامَةِ وَالرِّدَاءِ، ثُمَّ غُشِيَ عَلَيْهَا

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 176-177.

² İbn Əsəm, "Futuh", c. 5, səh. 220.

³ Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 283.

“Ümmü Gülsüm əllərini başına qoyaraq fəryad etdi: Vay Məhəmməd! Vay cəddim! Vay Əbəlqasim! Vay Əli! Vay Cəfər! Vay Həmzə! Vay Həsən! Bu, Kərbəla torpağında yerə düşən Hüseyndir! Başını qafasından – boynunun arxasından ayırdılar, əba və əmmaməsini qarət etdilər. Bunları dedi və özündən gedib yerə yıxıldı.”¹

131. İmamın (əleyhis-salam) paltar və silahlarının qarət olunması

İbn Sədin qarətçi qoşunu İmamın (əleyhis-salam) şəhadətindən sonra o həzrətin paltar və silahlarını qarət etmək üçün cumdular. Hətta, bəziləri o qədər alçaqlıq və rəzillik göstərərək İmamın (əleyhis-salam) şəhadətindən öncə belə işlərə əl atdılar.

Kərbəla tarixinin bu hissəsində hər biri digərindən daha ibrətamiz olan məsələlər qələmə alınmışdır və biz burada onların bir qismini qeyd edirik. O cümlədən: Malik ibn Bəşir Kindi o həzrətin bahalı dəbilqəsini qarət etdi və onu evinə gətirdiyi zaman, arvadı dedi: “Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladının

¹ "Nəfəsul-məhmum", səh. 202; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 60; Xarəzmi, "Məqtəlü-Hüseyn", c. 2, səh. 37.

malını qarət edib evə gətirirsən?! Mənim yanımdan uzağ ol, Allah sənin qəbrini odla doldursun!”

Bu şəxs sağ olduğu müddətdə fəqirliyə düşər oldu və əlləri qurudu. Qışda onun əllərindən qan və çirk axırdı.

Bəhr ibn Kəb o həzrətin paltarını qarət edib geyindi. Seyid ibn Tavirusun nəqlinə əsasən, onun ayaqları tutuldu və iflic oldu.¹

İshaq ibn Huvyyə o həzrətin *(əleyhis-salam)* yüz on yeddi yerdən nizə, qılınc və ox zərbələri ilə deşilmiş köynəyini götürüb geyindi və sonra “alaca” xəstəliyinə tutuldu. O həzrətin əmmaməsini isə Əxnəs ibn Mərsəd götürüb başına qoydu və dəli oldu.

O həzrətə məxsus olan və yalnız qabaqdan bağlanaraq arxa hissəsi olmayan zirehə Ömər ibn Səd sahibləndi.

İmamın *(əleyhis-salam)* digər zirehini Malik ibn Numeyr götürdü və bir rəvayətə əsasən, dəli oldu.

Qeys ibn Əşəs² o həzrətin dəsmalını (məhrəbasını) götürdü və ondan sonra Qeys

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 178.

² Əbu Müxənnəf, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, səh. 200.

Qətifə kimi tanındı. Xarəzminin nəqlinə əsasən, o, cüzam xəstəliyinə tutuldu və ailə üzvləri ondan uzaqlaşdılar.

Əsvəd ibn Xalid o həzrətin ayaqqabılarını götürdü.

Bəcdəl ibn Suleym Kəlbî İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) üzüyünü həzrətin barmağını kəsərək ələ keçirdi. Seyid ibn Tavusun nəqlinə əsasən, bu üzük “peyğəmbərlik” yadigarı olan üzük deyil, başqasıdır və həmin üzüyü İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) oğlu Əli ibn Hüseyinə ^(əleyhis-salam) vermişdi.

İmamın ^(əleyhis-salam) qılıncını Cumey ibn Xəlq və ya Əsvəd ibn Hənzələ götürdü. Bu qılınc “İmamət” nişanələrindən sayılan Zülfüqar deyil, başqa bir qılıncdır.¹

Adları çəkilənlərdən hər biri Həzrətə ^(əleyhis-salam) məxsus şeyləri qarət etdiyi üçün fəxr edirdi. Halbuki, həmin iftixar sonunda onların hamısının xəcalətinə səbəb oldu.

Silah və paltarların oğurlanması digər şəhidlərə nisbətdə də baş verdi. Belə ki, Kufə qoşunu Allahın sevimli bəndələrini çılpaq şəkildə torpağın üzərində qoydular.²

¹ "Biharul-ənvar", c.45, səh.52, 57-58; İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh.78; Müfid, "İrşad", səh. 468; Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 284-285; "Məlhuf" (Lühuf), səh. 177-179.

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 179.

132. Xeymələrin qarət edilməsi

Kufənin üzüqara qoşunu Şimrin başçılığı ilə xeymələri mühasirəyə aldı. O, xeymələrə girmələri və əllərinə keçən hər şeyi qarət etmələri üçün göstəriş verdi. Kufənin alçaq və şərəfsizləri bu əmri eşitdikdə bir-biri ilə yarışa girdi. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* qızları və xanım Zəhranın *(əleyha və səlləm)* yadigarları xeymədən şölə çıxdılar və hamılıqla ağlamağa başladılar.

Düşmənlər əllərinə keçən hər şeyi götürürdülər, hətta Əmirəl-mömininin *(əleyhis-səlləm)* qızı Ümmü Gülsümün qulağından sırğaları dartıb qopardılar və o xanımın qulaqları cırıldı.¹

İbn Səd qoşunundakı alçaq şəxslərdən birinin gözü Fatimə binti Hüseyinin *(əleyhis-səlləm)* ayağındakı xalxala (zinət əşyası) düşdü və ağladığı halda, xalxalı onun ayağından çıxardı. İmam Hüseyinin *(əleyhis-səlləm)* qızı təəccüblə soruşdu: "Nə üçün ağlayırsan?!"

Cavab verdi: "Nə üçün ağlamayım, bir halda ki, Allah Rəsulunun *(əleyhis-səlləm)* qızının malını qarət edirəm?!"

¹. "Biharul-ənvər", c. 45, səh. 60; Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 300.

Fatimə binti Hüseyin *(əleyhis-salam)* dedi: "Əgər pis bir işdirsə, bəs nə üçün onu yerinə yetirirsən?"

Dedi: "Qorxuram ki, mən eləməsəm, başqası bunu edəcək!"¹

Hədislərin birində oxuyuruq: "İbn Sədin qoşunu xeymələrə hücum çəkdikləri zaman, xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* fəryad etdi: Ömər Səd! Əgər məqsədin zinət əşyaları və qızıllardırsa, özümüz verərik, qoşununa de, tələsməsin. Naməhrəmlərin əllərinin Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* ailəsinə doğru uzanmasına icazə vermə!

Köhnə paltar geyinmiş xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* göstəriş verdi ki, nə qədər zinət əşyaları varsa, hamısını bir yerə toplusınlar, sırğaları qulaqlarından çıxarsınlar.... Qadın və uşaqlar bir yerə topladılar. Sonra xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* dedi: Kim Əli *(əleyhis-salam)* və Fatimə *(əleyha-salam)* qızlarının zinət əşyalarını qarət etmək istəyirsə, gəlib götürsün. Qoşunun bir dəstəsi irəli çıxıb nə vardısı, hamısını qarət etdi."²

Bu arada yalnız Bəkr ibn Vail qəbiləsindən olan və əri ilə birlikdə İbn Sədin

¹ Səduq, "Əmali", 31-ci məclis, hədis 2; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 82.

² Müraciət edin: "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 204.

qoşununda iştirak edən bir qadın bu hörmətsizliyə dözmədi. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qadın və qızlarının imdad fəryadına səs verdi, qılınc götürüb öz qəbiləsinə xitab olaraq dedi:

يا آل بَكرِ أَتَسَلَبُ بَنَاتِ رَسُولِ اللَّهِ! لا حُكْمَ إِلاَّ لِلَّهِ، يَا ثَارَاتِ

رَسُولِ اللَّهِ

"Ey Bəkr qəbiləsi! Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızları qarət olunur və siz də buna tamaşa edirsiniz?! Allahın hökmündən başqa, heç bir hökm yoxdur! ("Artıq Bəni-Üməyyəyə itaət edilməməlidir!" mənasına bir işarədir.) Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* intiqamını almaq üçün ayağa qalxın!"

Əri gəlib onu geri qaytardı.”¹

Bu, Kərbəla məzlumlarının nahaq yerə axıdılan qanlarına görə intiqam almaqla bağlı bir qadının ilk fəryadı idi. Fatimə binti Hüseyndən *(əleyhis-səlam)* belə söylədiyi nəql edilmişdir: Xeymələrin qabağında dayanıb öldürülənlərə baxır və bizim başımıza nələrin gələcəyini düşünürdüm. Birdən bir atlı nızəsi ilə qadınları qovaladığını və onların

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 58; "Nəfəsul-məhmum", səh. 201-202.

libas və zinət əşyaları qarət olunduğu halda, bir-birinə pənah gətirdiyini və belə fəryad etdiyini gördüm:

واجدها واأبتاه، واعليها، واقلة ناصره واحسنه، أما من مجير
يُجيرنا، أما من زائد يدود عنا.

Sonra həmin şəxs məni gördü, nizəsi ilə mənə hücum etdi. Mən üzü üstə yerə yıxıldım. Sırğalarımı qulağımdan dartaraq çıxardı və başımdakı yaylığı oğurladı. Qulaqlarımdan yanaqlarıma qan axmağa başladı. Başım açıq olduğu halda bihuş olub yerə yıxıldım. Özümə gəldiyimdə, bibimin yanımda oturub ağladığını gördüm.

Dedim:

يا عمّته! هل من خرقه أستُر بها رأسي;

"Bibican, başımı bağlamaq üçün bir parça varmı?"

Bibim buyurdu:

يا بنتاه! و عمّتك مثلك

“Qızım, bibin də sənin kimidir.” Nəzər salıb gördüm ki, bibimin də başı açıqdır və

bütün bədəni düşmənin şallaq vurması səbəbi ilə qaralıb.¹

133. İmam Səccadın (əleyhis-salam) xeyməsinə yürüş

Şimr piyada qoşunundan ibarət bir dəstə ilə İmam Əli ibn Hüseyin (əleyhis-salam) xeyməsinə gəldi. O həzrət (əleyhis-salam) ağır xəstə olduğuna görə yataqda uzanmışdı.

Şimrin yanındakılar dedilər: "Bu xəstəni öldürməyəcəksən?"

Aşura günündə hadisələri müşahidə edən Həmid ibn Müslim dedi: Sübhanəllah! Xəstə bir cavan da öldürülərmə?! Ona bu xəstəliyi kifayətdir. Beləliklə, israr edərək onları İmamı (əleyhis-salam) öldürməkdən çəkindirirdi.²

Başqa bir nəqlə əsasən, Əmirəlmömininin (əleyhis-salam) qızı Zeynəb (əleyha-salam) Şimr və tərəfdarlarının məqsədindən xəbərdar olduqda buyurdu: Məni öldürmədən, əsla onu öldürə bilməzsiz!

Onlar məcbur qalıb İmam Səccadı (əleyhis-salam) öldürməkdən əl çəkdilər.³

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 60-61; Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 300.

² Müfid, "İrşad", səh. 468; "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 61.

³ Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 301.

Bu zaman Ömər Səd də gəldi. Hərəmin qadınları ağlayaraq və qəzəblə ona etiraz etdilər, həyasız qoşununun rəftarından şikayətləndilər.

Ömər Səd dedi: “Kimsənin qadınların xeyməsinə girməyə və bu cavan xəstəyə toxunmağa haqqı yoxdur!”

Qadınlar Ömər Səddən onların çadralarını, paltarlarını geri qaytarılmasını istədi. İbn Səd öz əsgərlərinə xitabən dedi: "Kim xeymələrdən nə götürübsə, onu geri qaytarsın!"

Həmid ibn Müslim deyir: "Amma Allaha and olsun! Hətta bir nəfər belə bir şeyi qaytarmadı."¹

134. Xeymələrə od vurulması

Aşura gününün qürubunda baş verən sarsıdıcı hadisələrdən biri də Ali-Peyğəmbər *(əleyhis-salam)* xeymələrinə od vurulması idi. Bu qəlb odlayan səhnələr məzlumların İmamının *(əleyhis-salam)*, fədakar tərəfdar və şəhidlərin parça-parça olmuş bədənləri səhrada tərk edildiyi və bundan öncə xeymələrin qarət edildiyi, iffətli

¹ Müfid, "İrşad", səh. 469; Əbu Müxənnəf, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 201; İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 79; "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 61.

Haşimi qadınlarının zinət əşyaları və paltarlarının qarət olunduğu bir şəraitdə baş vermişdi. Tarixin ən heyvətəmiz hadisəsinin şahidi olan günəş sürətlə qüruba doğru getməkdə və zülmət gecə yetişməkdə idi. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladlarını hər tərəfdən əhatə edən belə ağır və kədərli bir vəziyyətdə düşmən müsibət görmüş qadınların xeymələrinə od vurmaq üçün əllərindəki məşəllərlə hücumla keçdi. Bu halda İbn Sədin qoşunundakılardan biri fəryad etdi:

أَحْرِقُوا بُيُوتَ الظَّالِمِينَ!!

"Zalımların xeymələrinə od vurun!"

Xeymələr sürətlə yanır, külə dönürdü. Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızları xeymələrdən pərişan halda çölə qaçmağa başladılar və yetim uşaqlardan bəzisi öz bibilərinin qucağına pənah gətirdilər. Bəziləri səhraya üz tutub qaçmağa başladılar. Bir qismi də daşqəlbli düşməndən rəhimli olmalarını istədilər.

Bu acı xatirələr daima İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* gözlərindən yaşlar axıdırdı. O həzrət buyururdu: Allaha and olsun, bibim və bacılarıma baxdığım zaman qəhər məni boğur, onların bir xeymədən digər xeyməyə

qaçdıqları və düşmən carçısının "Zalımların xeymələrinə od vurun!" – deyə nida etdiyi anları xatırlayıram.”¹

Hətta digər məsum imamlar *(aleyhis-salam)* da İmam Hüseyinin *(aleyhis-salam)* xeymələrinə od vurulmasını xatırladıqları zaman, həmin hadisədən həddən artıq təsirlənirdilər.

Rəvayətlərin birində oxuyuruq ki, Mənsur Dəvaniqi İmam Sadiqin *(aleyhis-salam)* evinə od vurdurduğu zaman, şüərdən bir neçəsi o həzrətin evinə gəldi. Onu ağlayan və qəmgin halda görüb səbəbini soruşduqda, İmam *(aleyhis-salam)* buyurdu:

لَمَّا أَخَذَتِ النَّارُ مَا فِي الدَّهْلِيْزِ نَظَرْتُ إِلَى نِسَائِي وَبَنَاتِي يَتَرَكَضْنَ
فِي صَحْنِ الدَّارِ مِنْ حُجْرَةٍ إِلَى حُجْرَةٍ وَمِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ، هَذَا وَأَنَا
مَعَهُنَّ فِي الدَّارِ فَتَذَكَّرْتُ فِرَارَ عِيَالِ جَدِّي الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَوْمَ
عَاشُورَا مِنْ حَيْمَةِ إِلَى حَيْمَةٍ وَمِنْ خَبَاءٍ إِلَى خَبَاءٍ

“Mənim ağlamağımın səbəbi budur ki, od evin dəhlizini bürüdüyü zaman, qadın və qızlarımın o otaqdan bu otağa, o yerdən bu yerə qaçdığını gördüm, halbuki, (onlar tək deyildilər) və mən də onların yanında idim.

¹ "Həyatul-imamil-Hüseyn *(aleyhis-salam)*", c. 3, səh. 298-299.

Bu səhnəni gördüyüm zaman cəddim Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qadınlarının Aşura günü bir xeymədən digər xeyməyə və bir yerdən başqa bir yerə pənah apardıqlarını xatırladım”.¹

Qadın və kiçik uşaqların olduğu xeymələrə od vurulması düşmənin hədəfinin Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> hətta pak nəsil və övladlarının kökünü kəsmək olduğunu göstərir. Bu səhnələr düşmənlərin rəhimsizlik, daşqəlbliliyi və Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> xanədanının məzlumluğunun ən yüksək həddinin nişanəsidir. Allaha şükürlər olsun ki, bu vəhşicəsinə əməllər onların pis niyyətləri üzərindən pərdəni qaldırdı və onlar rüsvay oldu.

135. İmam Hüseyin ^(əleyhis- salam) pak bədəni üzərində at çapdırmaq

İbn Ziyadın verdiyi göstərişə əsasən İbn Səd İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şəhadətindən sonra onun mübarək bədənini atların tapdağı altında qoymaqla vəzifəli idi. İbn Ziyada yaxın olmaq və Rey mülkünü əldə etmək üçün heç

¹ "Məasatul-Hüseyn", səh. 117.

bir cinayətdən çəkinməyən İbn Səd öz tərəfdarları arasında belə fəryad elədi:

مَنْ يَنْتَدِبُ لِلْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامِ فَيُوطِي الْخَيْلَ صَدْرَهُ وَظَهْرَهُ

“Kim könüllü şəkildə Hüseynin cəsədi üzərində at çapdırmaq istəyir, belə ki, onun sinəsi və kürəyi atların ayaqları altında əzilsin?”¹

Həddən artıq daşqəlblı biri olan Şimr bu göstərişi eşitməklə önə çıxdı və xanım Zəhranın *(aleyha-
salam)* pak övladının bədəni üzərində at çapdı. Onunla birlikdə on nəfər də bu işi yerinə yetirdilər. Onların adları aşağıda qeyd olunur:

1. İshaq ibn Huvıyyə. 2. Hani ibn Subeyt Həzrəmi. 3. Vahiz ibn Naim. 4. Useyd ibn Malik. 5. Həkim ibn Tufeyl Tayi. 6. Əxnəs ibn Mərsəd. 7. Əmr ibn Subeyh. 8. Rəca ibn Munqiz Əbdi. 9. Saleh ibn Vəhb. 10. Salim ibn Xuseymə.

Onlar Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)* övladının bədəni üzərində o qədər at çapdırdılar ki, sümükləri sındı. Onlar özlərinin bu alçaq əməllərindən qorxmadıqları kimi, əksinə

¹ Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 302.

onunla iftixar edərək mükafat istədilər. Belə ki, həmin şəxslərdən biri olan Useyd ibn Malik İbn Ziyadın qarşısında belə dedi:

نَحْنُ رَضْنَا الصَّدْرَ بَعْدَ الظَّهْرِ بِكُلِّ يَعْجُوبٍ شَدِيدٍ

الأسر

“Biz Hüseynin belindən sonra onun sinəsini canlı-cüssəli və güclü atlarla sındırdıq.”

İntizarlarının əksinə olaraq İbn Ziyad onlara o qədər də dəyərli mükafat vermədi. Sonralar Muxtar bu dəstəni yaxaladığı zaman, onların əl və ayaqlarını yerə mıxlatdırıb üzərlərində at çapdıraraq həlak elədi.¹

Bu, cahiliyyət dövrünün daşqəlbliliyi və vəhşiliyi idi ki, ərəb cahiliyyət dövrünün qalıqları olan Bəni-Üməyyə hakimləri tərəfindən İslam mühitinə geri dönmüşdü və onun bənzəri tarixdə nadir hallarda görülməkdə idi. Kaş ki, həmin alçaq canilər indi olaydılar və İmam Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> möhtəşəm və nurani məzarını ziyarət etmək istəyən milyonlarla müsəlmanı görəydilər!

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 59; "Əyanuş-şiə", c. 1, səh. 612.

136. İmam Hüseynin (əleyhis-salam) başının Kufəyə göndərilməsi

İbn Səd özünün zahiri qələbəsini tez bir zamanda Übeydullah ibn Ziyada çatdırmaq üçün Aşura günü əsr vaxtı İmamın (əleyhis-salam) başını Xuli ibn Yezid və Humeyd ibn Müslimlə birlikdə Kufəyə göndərdi. Böyük bir xəbəri gətirməkdə olan Xuli özünü tələsik Kufəyə çatdırdı və "Darul-imarə"nin qabağına gəldi. Qəsrin qapılarının bağlı olduğunu gördükdə, çarəsiz olaraq öz evinə getdi. İmamın (əleyhis-salam) başını bir təştin altına qoyub həyat yoldaşı Malik ibn Əqrəb Həzrəminin qızı Nəvarın yanına getdi.

Nəvar ondan soruşdu: "Nə xəbər var?"

Dedi:

جئتك بعني الدهر

"Dünyanın sərvətini sənin üçün gətirmişəm. İndi Hüseynin başı sənin evindədir!"

Nəvar dedi: "Təəccüblüdür! Camaat evə qızıl-gümüş gətirdiyi halda, sən Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) qızının oğlunun başını gətirmisən?!"

لا، وَاللَّهِ لَا يَجْمَعُ رَأْسِي وَرَأْسَكَ بَيْتُ أَبَدًا

“Xeyr! Allaha and olsun, mənimlə sənin başın bir tavan altında olmayacaq! (Biz bir yerdə yaşaya bilmərik!)”

Bunu deyərək otaqdan çıxdı. Səmadan həmin teştin altına qədər nurun düşdüyünü, ağ quşların teştin ətrafında və nurun istiqamətində uçuşduğunu müşahidə etdi. Sübh açıldığında Xuli, İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) mübarək başını dərhal Übeydullahın yanına apardı.¹

137. Şəhidlərin başlarının bölüşdürülməsi

İbn Səd on birinci günün günortasına qədər kufəlilərin murdar cəsədlərini dəfn etməklə məşğul idi. İş bitdikdən sonra Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) övladı və tərəfdarlarının pak cəsədi günəş şüaları altında qaldığı halda, göstəriş verdi ki, digər Kərbəla şəhidlərinin də başları bədənlərindən ayrılınsın, İbn Ziyada yaxın olmaq və ondan mükafat almaq məqsədi ilə özlərilə Kufəyə aparsınlar.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 348; İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 80; “Ənsabul-əşraf”, c. 3, səh. 411; “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 125.

Bu pak başlar İmamın *(əleyhis-salam)* başı ilə birlikdə yetmiş iki baş edirdi və aşağıdakı kimi qəbilələr arasında bölüşdürüldü:

1. Kində qəbiləsi Qeys ibn Əşəsin başçılığı ilə on üç baş.

2. Şimr ibn Zil-Cövşənin başçılığı ilə Həvazin qəbiləsi on iki baş.

3. Təmim qəbiləsi on yeddi baş.

4. Bəni-Əsəd qəbiləsi doqquz baş.

5. Məzhəc qəbiləsi yeddi baş.

6. Digər qəbilələr on üç baş.¹

138. Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* əsirliyi

Ömər Səd qoşunundan ölənlərin murdar cəsədlərini 11-ci günün günortasına qədər dəfn etdikdən sonra, Kufəyə doğru hərəkət əmri verdi. Bu göstərişlə İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* ailəsinin qadın, qız və uşaqlarını kəcavəsiz, üryan dəvələrə mindirdilər və kafir əsirləri kimi Kufəyə doğru hərəkət etdirdilər.

İbn Əbdu Rəbbih "İqdul-fərid" kitabında yazır: Əsirlər arasında on iki oğlan uşağı və

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 62. Müraciət edin: "Məlhuḫ" (Lühuf), səh. 190; "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 412. "Məlhuḫ"da qeyd edilmişdir ki, Bəni-Əsəd qəbiləsi on üç başı aparırdı.

yeniyyətə, o cümlədən, Məhəmməd ibn Hüseyin ^(əleyhis-salam)¹ və Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salam) də vardı.²

Kərbəladada əsir düşən möhtərəm qadınlar aşağıdakılardan ibarət idi:

Zeynəbi-Kübra ^(əleyha-salam), Ümmü Gülsüm³, Əmirəl-mömininin ^(əleyhis-salam) qızı Fatimə, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) qızı Fatimə⁴, Səkinə⁵ və o həzrətin dörd yaşlı qızı Rükəyyə⁶, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) vəfalı xanımı İmriul-Qeysin qızı Rübab⁷, Qasimin anası və İmam Həsən Müctəbanın ^(əleyhis-salam) həyat yoldaşı Rəmlə.⁸

Onlar Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) nəslindən yadigar qalmış kəslər idilər. İbn Səd və onun qoşunu onların barəsində Peyğəmbərin ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) ehtiramına riayət etmədi və cürət edərək onların əl-qolunu müharibə əsirləri kimi bağladı, onları Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) övladlarını öldürmüş naməhrəm qatillərin arasında Kufəyə yola saldı.

¹ Böyük ehtimala görə, məqsədi həmin Məhəmməd ibn Əli ibn Hüseyindir (İmam Baqir ^(əleyhis-salam)).

² "İqdul-fərid", c. 4, səh. 385. "Məqatilut-talibin", səh. 79.

³ "Məqatilut-talibin", səh. 79.

⁴ "İqdul-fərid", c. 4, səh. 385.

⁵ "Məqatilut-talibin", səh. 79.

⁶ "Nəfəsul-məhmum", səh. 259.

⁷ İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 88.

⁸ "İbsarul-eyn", səh. 130. Bəzi kitablarda möhtərəm xanımlardan bəzilərinin adları da əsirlərin arasında qeyd edilmişdir. (Müracitə edin: "Qisseye Kərbəla", səh. 405-406.)

İslamda müsəlmanlar arasında əsirlik məsələsi əsla mövcud olmamışdır və əgər bir əsir görünsəydi, bu, müsəlmanlarla qeyri-müsəlmanlar arasında baş vermiş döyüşlərdə ələ keçən əsirlərə aid idi. Bəni-Üməyyənin tutduğu bu iş Allah Rəsulunun *(əleyhis-salām)* xanədanının üstün məqamına ən böyük hörmətsizlik idi və həmin səbəbdən, əsirləri şəhərbəşəhər dolaşdırdıqları zaman, camaat onların kafir şəhərlərindən tutulan əsirlər olduğunu güman edirdi. Amma həqiqət onlar üçün aşkar olduqda, onların fəryadı ucalırdı ki, Allah Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladları, xanədanı da əsir alına bilərmidi?!

139. Əsirlər karvanının qətlgahdan keçməsi

Əzəmət və ağırlıq baxımından yer və göylərlə bərabər olan Kərbəla tarixinin ən çətin anları əsirlər karvanının şəhidlərin parça-parça olmuş cənazələri ilə vidalaşma anları idi. Düşmən qəlbləri odlanmış əsirləri pak şəhidlərin qana qərq olmuş cənazələri kənarından apardılar. Belə ki, o şəhidlər bütövlükdə izzət və məzlumluğun hamısını özlərində toplamışdılar.

Bəzi nəqlərə əsasən, əsirlərin özləri əziz şəhidləri ilə vidalaşmaq üçün qətlgahın kənarından keçmələrini istədilər.

Məlum olduğu kimi, Kərbəla torpaqlarını həmin qəmli və dəhşətli vəziyyətdə tərk etmək qəlbləri yanmış bu kəslər üçün həddən artıq çətin və ağır idi. Xüsusilə də, düşmən alçaq döyüşçülərinin cənazələrini dəfn etmiş, amma Peyğəmbər *(səlləlahu əleyhi və alihi və səlləm)* övladlarının cənazəsinin, ələlxüsus, cənnət cavanlarının ağasının pak cənazəsinin qüsülsüz və kəfənsiz olaraq səhrada tərk edildiyini nəzərə aldıqda bu məsələ aydınlaşır. Kinli düşmən nə özü onları dəfn etməyə çalışır, nə də kiməsə onları dəfn etməyə icazə verirdi.

Həmin qəlb dağlayan səhnələri parça-parça olmuş və atların tapdağı altında qalaraq tanınmaz hala gəlmiş bədənlərlə yanaşı müşahidə etmək hər bir tamaşaçını taqətdən salardı, lakin həzrət Əlinin *(əleyhis-səlam)* səbir və şövkətinin yadigarı Zeynəbi-Kübrada təcəlli edən aramlıq və onun cəlbedici ifadələrində coşub-daşan möhkəmlik müəyyən həddə o ağır fəzanı yardı və onu Peyğəmbər ailəsi üçün dözülsə etdi.

Hüseyn *(əleyhis-salam)* hərəminin qadınları gözləri həmin parça-parça olmuş bədənlərə düşdükdə ah-nalə və şivən qopararaq fəryad etdilər və üzlərinə vurmağa başladılar.¹

Xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* düşmənin Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ailəsində cüzi bir zəiflik və peşmançılıq nişanəsini gördüyü zaman məstlik qəhqəhəsi çəkmək intizarında olduğunu bildiyindən, qardaşının qana boyanmış bədənini gördüyü zaman, göyə üz tutub dedi:

اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ هَذَا الْقُرْبَانَ

“İlahi, bu qurbanı qəbul et!”²

Bu cümlə düşməyə ağır zərbə oldu və onların rüsvayçılıq səsi çıxardı.

Ravi deyir: Nəyi yaddan çıxarsam da, Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha-salam)* qızı Zeynəbin *(əleyha-salam)* sözlərini unutmaram. Allaha and olsun! Zeynəbin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* narahatlığı və onun sözləri hər bir dost və düşməni ağlamağa məcbur edirdi.³

O, sınıq qəlb və kədərli səslə belə deyirdi:

¹ Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 306; "Nəfəsul-məhmum", səh. 201.

² Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 307.

³ İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 81; "Məluf" (Lühuf), səh. 180-181.

والمحمّداه! صلّى عليك ملك السّماء، هذا حسين مرّمّل بالدّماء،
مقطّع الأعضاء، يا محمّداه! بناتك سبايا وذريّتك مقتلة، تسفى عليها
ريح الصّبا، هذا حسين بالعرء، مجزور الرّأس من القفا، مسلوب
العمامة والرّداء

“Ey Məhəmməd, babacan! Səma mələklərinin salamı olsun sənə! Bu, sənin qana boyanmış və bədəni parça-parça olmuş Hüseynindir! Ey Məhəmməd ^(səllallahu əleyhi və alihi və səlləmi) ! Sənin qızların əsir edilmiş, övladların öldürülmüşdür. Səba küləyi onların bədənləri üzərindən əsir. Bu, sənin torpağa düşmüş, başı boynunun ardından kəsilmiş, əmmamə və paltarı oğurlanmış Hüseynindir!”¹

Xanım Zeynəb ^(əleyha-salam) beləcə danışır, dost-düşmən ağlayırdı.² Səbir tükənmişdi və heç kəs sakit deyildi.

Əhli-beyt ^(əleyhimus-salam) şairi Dibilin dediyi kimi:

كَيْفَ الْقَرَارُ؟ وَفِي السَّبَايَا زَيْنَبُ
تَدْعُو بِفَرْطِ حَرَارَةِ يَا
أَحْمَدُ

هَذَا حُسَيْنٌ بِالسُّيُوفِ مَبْضَعٌ
مُتَخَضَّبٌ بِدِمَائِهِ مُسْتَشْهَدٌ

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 58; "Ənsabul-əşraf", c. 3, səh. 411; Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 307; "Məlhuf" (Lühuf), səh. 180-181.

² İbn Əsir, "Kamil", c. 4, səh. 81; Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 307.

فَأَبْكَتْ كُلَّ عَدُوِّ وَصَدِيقِ.

“Zeynəbin ^(aleyha) *salām* əsirlərin arasında olduğu və bütün varlığı ilə belə fəryad etdiyi halda, necə aram ola bilərdilər: Ey Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi) *və əlih və səlləm* !

Bu, sənin qılınclarla tikə-tikə olan, öz qanına boyanan və şəhadətə çatan Hüseyindir!¹

Sanki həmin qeyri-adi sənənin natiqi olan Zeynəb ^(aleyha) *salām* sözlərinə belə davam edirdi:

بِأَيِّ مَنْ [أَضْحَى] عَسْكَرُهُ فِي يَوْمِ الْإِثْنَيْنِ نَهْبًا، بِأَيِّ مَنْ فَسْطَاطُهُ
مُقَطَّعُ الْعُرَى، بِأَيِّ مَنْ لَا هُوَ غَائِبٌ فَيُرْتَجَى وَلَا جَرِيحٌ فَيُدَاوَى، بِأَيِّ
مَنْ نَفْسِي لَهُ الْفِدَاءُ، بِأَيِّ الْمَهْمُومِ حَتَّى قَضَى، بِأَيِّ الْعَطْشَانِ حَتَّى
مَضَى، بِأَيِّ مَنْ شَيْبَتُهُ تَقَطَّرُ بِالِدِّمَاءِ

“Qoşununun (xeyməsi) bazar ertəsi günü qarət olan kəsə atam fəda olsun!² Xeymələrinin ipləri kəsilərək yerə yıxılan kəsə atam fəda olsun!

Həddən artıq kədərli qəlblə canını tapşıran kəsə atam fəda olsun!

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 243.

² Aşura hadisəsi barədə məşhur nəzəriyyənin cümə günündə olmasını nəzərə almaqla xanım Zeynəbin ^(aleyha) *salām* bazar ertəsi günündə olmasına təkid etməsini bazar ertəsi günü baş vermiş Səqifə hadisəsinə işarə etməsi və ondakı məqsədin Kərbəla hadisəsinin əlli il əv düşünülmədən Səqifədə verilən qərarın məhsulu olması mümkündür.

Susuz şəkildə şəhid olan kəsə atam fəda olsun!

Saqqalından qan axan kəsə atam fəda olsun!¹

Qəblər az qalırdı sinələrdən çölə çıxsın, göz yaşları bir nəfərə belə aman vermirdi. Həzrət Zeynəb <sup>(aleyha-
salam)</sup> bu dəfə cəddinin səhabələrinə xitab edərək dedi:

يا حُزْنَاهُ! يا كَرْبَاهُ! الْيَوْمَ مَاتَ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ، يَا أَصْحَابَ
مُحَمَّدَاهُ! هَوْلَاءِ ذُرِّيَّةِ الْمُصْطَفَى، يُسَاقُونَ سَوْقَ السَّبَايَا

“Bu gün sanki cəddim Rəsulullah <sup>(səllallahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> dünyadan getmişdir. Ey Məhəmmədin <sup>(səllallahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> səhabələri! Bunlar seçilmiş Peyğəmbərin <sup>(səllallahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> övladlarıdır və onları əsirlər kimi aparırlar.”²

ثُمَّ إِنَّ سَكِينَةَ اعْتَنَقَتْ جَسَدَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَاجْتَمَعَ عِدَّةٌ
مِنَ الْأَعْرَابِ حَتَّى جَرُّوْهَا عَنْهُ³

Bu yerdə Səkinə irəli addım atdı və atasının bədənini qucaqladı. Onu nə qədər ayırmağa çalışsalar da, bu, mümkün olmadı.

¹ "Biharul-ənvar", c.45, səh.58; "Əyanuş-şiə", c.7, səh.138; "Məlhuf", səh.181

² "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 59.

³ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 181; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 59.

Bədəvi ərəblərdən olan bir dəstə gəldi və onu çəkə-çəkə atasının cənazəsindən ayırdı.

Səkinədən nəql olunur ki, (bihuş olduğu həmin halda) sanki o, atasının belə buyurduğunu eşidir:

شِيعَتِي مَا إِنَّ شَرِبْتُمْ عَذْبَ مَاءٍ فَأَذْكُرُونِي
أَوْ سَمِعْتُمْ
بِغَرِيبٍ أَوْ شَهِيدٍ فَأَنْدُبُونِي

“Ey mənim şialərim! Ləzzətli su içdiyiniz zaman, məni yad edin və yaxud bir qərib və ya şəhid barəsində xəbər eşitsəniz, mənim üçün nalə edin!”¹

Yerində və öz mövqeyində növhələr söyləməklə müəyyən həddə karvan əhlinə təskinlik verən səbir daşı xanım Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> birdən qərarlılıqdan Əli ibn Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> özündən getdiyini və az qala canını tapşıracağını gördü. Xanım Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> özünü İmam Səccada <sup>(əleyhis-
salam)</sup> çatdırıb dedi:

مَالِي أَرَاكَ تَجُودُ بِنَفْسِكَ يَا بَقِيَّةَ جَدِّي وَ أَبِي وَإِخْوَتِي

“Sənə nə olub, ey cəddimin, atam və qardaşlarımdan yadigarı? Görürəm ki, az qalırsan canını tapşırasan!”

¹ Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 307-308. Bax: Kəfəmi, "Misbah", səh. 741.

İmam Səccad ^(əleyhis-salam) cavab verdi: "Atamın, qardaşlarımın, əmilərimin, əmim oğlanları və yaxınlarıımın yerə düşdüyü, qanlarına boyandığı, başları bədənlərindən ayrıldığı, paltarları qarət edildiyini, kəfənlərinin olmadığını və kimsənin onlara diqqət yetirmədiyini gördüyüm halda, necə səbir edim?"

Xanım Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> qeyri-adi bir cavab verdi: "Qardaşımın oğlu! Nigaran olma! Allaha and olsun, bu, Allah Peyğəmbərinin <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> baban, atan və əmindən aldığı və onların da qəbul etdiyi bir əhd-peymandır.

Allah yer üzərinin zalım və özbaşınalarının onları tanımadığı, lakin səma mələklərinin tanıdığı kəslərdən bu parça-parça və dağılmış bədənləri toplamaq və torpağa tapşırmaqla bağlı əhd almışdır. Gələcəkdə bu torpaqlarda atan Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> məzarı üzərində heç zaman köhnəlməyəcək bir bayraq dalğalanacaq və zamanın ötməsi ilə ona heç bir zərər toxunmayacaq, küfr başçıların onu məhv etmək üçün təlaş

göstərməsinə baxmayaraq, onun əzəməti günbəgün artacaq."¹

Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* qızı Zeynəb *(əleyha-salam)* özünün qeyri-adi uzaqgörənliyi ilə öz qardaşı oğluna təsəlli verdi, Kərbəla və Aşuranın gələcəyini bizim on dörd əsr sonra gördüyümüz kimi, eynilə təsvir etdi. Bəli, xanım Zeynəbin *(əleyha-salam)* qəlbi bu məsələnin işin başlanğıcı olduğunu bildirdi, hərçənd ki, Bəni-Üməyyə münafıqları və qəlbiqaraları onu işin sonu olduğunu güman etsə də.

140. Pak cəsədlərin dəfn edilməsi

Mərhum Hacı Şeyx Abbas Qumi "Nəfəsul-məhmum" əsərində yazır: "Mötəbər kitablarda İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və onun tərəfdarlarının dəfn edilməsinin necəliyi bütün təfsilatı ilə qeyd edilməmişdir."² Amma məşhur nəqlə əsasən, pak şəhidlərin cənazəsi üç gün müddətində günəşin şüaları altında yerdə qaldı və onların bədənləri üzərindən səhranın küləyi əsdi. Kərbəlanın yaxınlığındakı Qaziriyyədə köç salan Bəni-

¹ "Kamiluz-ziyarat", səh. 274-275; "Biharul-ənvar", c. 28, səh. 57 və c. 45, səh. 179; "Nəfəsul-məhmum", səh. 210; Müqərrəm, "Məqtəlul-Hüseyn", səh. 308.

² "Nəfəsul-məhmum", səh. 213.

Əsəd tayfası İbn Sədin qoşunu Kərbəladan çıxdıqdan sonra Kərbəlaya gəldi və həmin pak cənazələri qana, torpağa bulaşmış gördü.

Onların kişi və qadınlarının nalə-şivənləri ucaldı, çünki onlar pak bədənleri dəfn etmək istədikdə, onlardan heç birinin bədənində başlarının, əyinlərində isə paltarlarının olmadığını gördülər və onlardan heç birini tanıya bilmədilər. Həmin səbəbdən, heyrətdə qalmışdılar. Gözlənilmədən İmam Səccad ^(əleyhis-salām) səhra tərəfdən onlara tərəf gəldi, şəhidləri onlara tanıtdırdı və hamıdan öncə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) pak cənazəsini dəfn etdi.

Kərbəla torpağını bir qədər qazdıqdan sonra hazır bir qəbir aşkar oldu. Əllərini bədənə altına qoyub təklikdə qəbrin içinə apardı və buyurdu: "Mənimlə mənə yardım edənlər vardır."

Bədəni qəbrə qoyduğu zaman, mübarək üzünü atasının kəsilmiş boğazına qoydu və göz yaşları bahar yağışı kimi üzünə axdığı halda, buyurdu:

طُوبَى لِرِضٍ تَضَمَّنَتْ جَسَدَكَ الطَّاهِرَ، فَإِنَّ الدُّنْيَا بَعْدَكَ مُظْلِمَةٌ
وَالْآخِرَةُ بِنُورِكَ مُشْرِقَةٌ، أَمَّا اللَّيْلُ فَمُسَهَّدٌ وَالْحُزْنُ فَسَرْمَدٌ، أَوْ يَخْتَارَ اللَّهُ

لَا أَهْلَ بَيْتِكَ دَارَكَ الَّتِي أَنْتَ بِهَا مُقِيمٌ وَعَلَيْكَ مِنِّي السَّلَامُ يَا بَنَ رَسُولِ
اللَّهِ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ

"Xoş olsun sənin pak bədənini örtən torpağa! Dünya səndən sonra zülmətə çevrildi və axirət sənin üzünün nuru ilə aydınlandı. Allah-taala sənin əhli-beytini sənə qovuşdurana və sənin kənarında yer verənə qədər gecələr artıq gözlərimə yuxu getməyəcək və kədərim bitməyəcəkdir. Sənə salam olsun, ey Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladı! Allahın rəhmət və bərəkəti olsun sənə!"

Sonra qəbirdən çıxıb onu torpaqla örtükdən sonra barmağı ilə qəbrin üzərində belə yazdı:

هَذَا قَبْرُ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ الَّذِي قَتَلُوهُ عَطْشَانًا

غَرِيبًا

"Bu, Hüseyin ibn Əli ibn Əbitalibin (əleyhis-salam) qəbridir. Onu susuz və qərib öldürdülər."

Daha sonra Əli Əkbərin cəsədi o həzrətin (əleyhis-salam) ayaqları altında torpağa tapşırıldı. Bəni-Haşim və digər şəhidlərin cənazələri İmamın

(*aleyhis-salam*) ayağının alt tərəfində kütləvi şəkildə dəfn edildi.¹

Sonda isə İmam Səccad (*aleyhis-salam*) Bəni-Əsəd qəbiləsini Əlqəmə çayına – Bəni-Haşimin qəməri Abbasın şəhid olduğu yerə – tərəf yönəltdi və o həzrətin pak cənazəsini həmin yerdə dəfn etdilər. İmam Zeynəlabidin (*aleyhis-salam*) əmisini dəfn edərkən göz yaşını tökərək buyurdu:

عَلَى الدُّنْيَا بَعْدَكَ الْعَفَا يَا قَمَرَ بَنِي هَاشِمٍ وَعَلَيْكَ مِنِّي السَّلَامُ مِنْ
شَهِيدٍ مُّحْتَسِبٍ وَرَحْمَةِ اللَّهِ وَبَرَكَاتِهِ

“Ey Bəni-Haşimin qəməri! Səndən sonra kül olsun dünyanın başına! Sənə salam göndərirəm! Allahdan sənə rəhmət və bərəkət diləyirəm!”²

Bəni-Əsəd tayfası da onların başçısı olan Həbib ibn Məzahiri ayrıca olaraq indiki yerində dəfn etdi.³

İmam Səccadın (*aleyhis-salam*) əsir olduğu halda belə bir əməli necə yerinə yetirməsi barədə əlimizdə çoxlu rəvayətlər vardır, şüə etiqadına əsasən, hər bir imamın kəfənlənib dəfn

¹ Müfid, "İrşad", səh. 470-471 və Müqərrəm, "Məqtəlü-Huseyn", səh. 320.

² Müqərrəm, "Məqtəlü-Huseyn", səh. 320 və Müfid, "İrşad", səh. 471.

³ "Qisseye Kərbəla", səh. 418.

edilməsi sonrakı imamın öhdəsinədir. O cümlədən, İmam Rzadan ^(əleyhis-salām) nəql edilən bir rəvayətdə onun həmin məsələyə işarə etdiyini və Əli ibn Həmzənin sualına cavab olaraq belə buyurduğunu oxuyuruq:

“Əli ibn Hüseyinə ^(əleyhis-salām) (əsir olduğu halda) Kərbəlaya gəlməsinə və atasının pak cənazəsini dəfn etməsinə qüdrət verən kəs, bu əmr sahibinə (İmam ^(əleyhis-salām) özünə işarə edir) qüdrət vermişdir ki, Bağdada gələrək atası (Musa ibn Cəfərin ^(əleyhis-salām)) dəfn işlərini öhdəsinə alsın, sonra da geri qayıtsın. Bu fərqlə ki, o, İmam Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salām) kimi əsirlikdə deyildir.”¹

Həmin qanlı və bənzərsiz hadisədən aylar və illər ötdü, elə bir hadisə ki, bir tərəfdən, bütün insani dəyərlərin təcəssümü, digər tərəfdənsə barbarlıq, vəhşilik və namərdliyin zirvə nöqtəsi idi. Kərbəla fatehlərinin axmaqcasına gümanının əksinə olaraq, onun üzərindən zaman keçdikcə, onların (düşmənlərin) məğlubiyyəti və İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) və onun tərəfdarlarının qələbəsi daha da aşkar olur.

¹ "Biharul-ənvar", c. 48, səh. 270.

Bu hadisə yeniləri köhnəldən və köhnələri unutduran bəşər tarixinin əksinə olaraq izzət və şərəflə yaşamaq istəyən, eyni zamanda zillət dolu yaşayışın əvəzinə şərəfətli ölümü seçən bütün kəslər üçün meyar və nümunəyə çevrilənə qədər yeni bir parlaqlıq əldə etmiş və sonunda bu hadisə özünə əbədilik xüsusiyyəti götürmüşdür.

Tarixin bu düz qamətlilərinin, əyilməzlərinin həyat və şəhadətləri bütövlükdə əbədi olan məfhumlarla əlaqələndiyi halda nə üçün də əbədilik əldə etməsin? Həmin məfhumlar bunlardır: İzzət, başıucalıq, ədalət, zümlə mübarizə, müqəddəs hədəf uğrunda vəfahlıq və fədakarlıq göstərmək və sonunda Allaha doğru seyr etmək!

İslam tarixinin bu fəsli barədə minlərlə kitab, məqalə və şeirlərin yazılmasına baxmayaraq, diqqətlə nəzər salsaq, bunların hamısının dəftərin başlanğıcı olduğunu görürük.

Yezid nəslindən olan və həmin cinayətləri daha geniş miqyasda həyata keçirən hazırkı *dünyada nicat yolu İmam Hüseyin* ♦ və onun

tərəfdarlarının bizə öyrətmiş olduğu həmin yoldur.

Gecə-gündüz onların pak ruhlarına Allahın salam və rəhməti olsun!

BEŞİNCİ HİSSƏ:

AŞURA QİYAMINDAN SONRA BAŞ VERƏNLƏR

Kufədən Mədinəyə qədər

1. Kufəyə daxil olmaq

Seyid ibn Tavus yazır: "Ömər ibn Səd İmam Hüseyin ^(aleyhis-) başını elə Aşura günü Xuli ibn Yezid Əsbəhi və Hümejd ibn Müslim Əzdi ilə birlikdə İbn Ziyada göndərdi və yerdə qalan başları Şimr ibn Zil-Cövşən, Qeys ibn Əşəs və Ömər ibn Həccac Kufəyə apardı.

Ömər Səd özü isə Aşuranın səhəri (on birinci) günün günortasına qədər Kərbəlada qaldı və sonra İmam Hüseyin ^(aleyhis-) ailə və hərəmi ilə birgə Kufəyə tərəf yollandı. Qadınları kəcavəsiz, üryan dəvələrə mindirib onları münasib geyimləri olmadan düşmənlər arasında gəzdirdi, sonra isə küfr şəhərlərin əsirləri kimi, müsibət və kədər içərisində hərəkət etdirdi.

Əsirlər karvanı Kufəyə yaxınlaşdığı zaman, camaat onlara tamaşa etmək üçün topladı. Bu arada kufəlilərin arasından bir qadın damın üstündən səsləndi:

مِنْ أَيِّ الْأَسَارِيِّ أَنْتُمْ؟

"Siz hansı əsirlərdənsiniz?"

Cavab verdilər:

نَحْنُ أُسَارَى آلِ مُحَمَّدٍ

"Biz Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləmi) xanədanından olan əsirlərik!"

Həmin qadın bu sözləri eşitdikdə, damdan aşağı enərək onlara bir qədər yaylıq, paltar və örtük gətirdi ki, özlərini kamil şəkildə örtsünlər. Belə səhnələri müşahidə edən Kufə əhalisi ağlamağa başladı.

İmam Zeynəlabidin (əleyhis-səlam) onların ağladığını gördüyü zaman buyurdu:

اتنُوحُونَ وَ تَبْكُونَ مِنْ أَجْلِنَا، فَمَنْ الَّذِي قَتَلَنَا؟

"Bizim üçün ağlayaraq mərsiyə deyirsiniz?! Belə isə bizi kim öldürdü?"¹

2. Sədəqə bizə haramdır!

Müslim Cəssas adlı bir şəxs deyir: "İbn Ziyad məni "Darul-imarə"ni (hökumət binası) təmir etmək üçün Kufəyə çağırırdı. Mən Darul-imarənin qapısının ağız hissələrini təmir etməklə məşğul idim ki, səs-küy eşitdim. Bizimlə birlikdə olan xidmətçidən soruşdum: "Bu səs-küy nəyə görədir?"

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 189-192 (ixtisarla)

Dedi: "Yezidin əleyhinə qiyam qaldıran bir xaricinin başını gətirirlər."

Dedim: "O xarici – qiyama qalxan şəxs kimdir?"

Dedi: "Hüseyn ibn Əli."

Mən həmin xidmətçi ilə danışıqı kəsdim və onun getməsini gözlədim. Qəm-qüssənin şiddətindən üzümə elə zərbə vurdum ki, gözümün kor olacağından qorxdum. Sonra əllərimi yuyub sarayın arxa tərəfinə keçdim, oradan da Kufənin Kunəsə məhəlləsinə çatdım.

Orada camaatın əsirlər və başların çatmasının intizarında olduğunu gördüm. Çox keçmədi ki, qırx dəvənin üstünə qırx kəcavə qoyulduğunu, qadınlar, uşaqlar və Fatimə ^(əleyha-)_(salam) övladlarının onlara mindirildiyini gördüm. Sonra gözüm üryan (yəhərsiz, palansız) dəvənin üzərinə mindirilmiş və boynunun damarlarından qan axan, ağlayaraq bu şeirləri oxuyan İmam Əli ibn Hüseynə ^(əleyhis-)_(salam) sataşdı:

يا أُمَّةَ السَّوِّءِ لَا سُقْيَا لِرَبْعِكُمْ يا أُمَّةً لَمْ تُرَاعِ جَدَّنَا

فينا

لَوْ أَنَّنَا وَرَسُولُ اللَّهِ يَجْمَعُنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ تَقُولُونَا؟

تُسَيِّرُونَ عَلَيَّ الْأَقْتَابِ عَارِيَةً
 كَأَنَّا لَمْ نُشَيْدْ فِيكُمْ دِينَا
 بَنِي أُمَيَّةَ مَا هَذَا الْوُقُوفُ عَلَيَّ
 تَلْبُونَ دَاعِينَا
 تُصَفِّقُونَ عَلَيْنَا كَفِّكُمْ فَرِحًا
 وَ أَنْتُمْ فِي فِجَاجِ الْأَرْضِ
 تَسُبُّونَا
 أَلَيْسَ جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ وَيَلُكُمُ
 الْأَهْدَى الْبَرِيَّةَ مِنْ سُبُلِ
 الْمُضِلِّينَا
 يَا وَقْعَةَ الطَّفِّ قَدْ أَوْرَثْتَنِي حَزَنًا
 وَاللَّهُ يَهْتِكُ أَسْتَارَ
 الْمُسِيئِينَ

"Ey pis (əməl sahibi olan) ümmət! Heç zaman sizə yağış yağmasın! Ey bizim cəddimizin ehtiramını bizim barəmizdə gözləməyən ümmət!

Əgər qiyamət günü bizim və Allah Rəsulunun ^(əleyhis-salam) bir yerdə olduğumuzu (və siz bizi Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) kənarında) görsəniz, bizimlə bağlı nə cavab verəcəksiniz?

Bizi üryan dəvələrə mindirir, şəhərlərdə gəzdirirsiniz, sanki biz dinin təməllərini sizin aranızda möhkəmləndirən kəslər deyilik.

Ey Bəni-Üməyyə! Siz bizim başımıza gələn müsibətlərdən agahsınız, lakin bizim fəryadlarımıza cavab vermirsiniz.

Siz bizim əsirliyimizin şadlığından əl çalır və bizi geniş olan yer üzərində əsir edirsiniz.

Vay olsun sizə! Mənim cəddim camaatı azğınlıq yollarından doğru yola yönəldən Allahın Rəsulu (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) deyilmi?

Ey Kərbəla hadisəsi! Mənim üçün özünlə yanaşı kədər gətiridn, lakin Allah-taala pis əməl sahiblərinin üzərindən pərdəni kənara çəkəcək və onları rüsvay edəcəkdir."''

Müslim Cəssa sözlərinə əlavə edir: "Digər tərəfdən qəfəslərdə aparlan uşaqlara camaatın çörək və xurma verdiyini gördüm. Bu zaman Ümmü Gülsümün belə fəryad etdiyini müşahidə etdim:

يا أَهْلَ الْكُوفَةِ! إِنَّ الصَّدَقَةَ عَلَيْنَا حَرَامٌ

"Ey Kufə əhalisi! Həqiqətən, sədəqə bizə haramdır!"¹

¹ Bilirik ki, sədəqə iki qismdir: Müstəhəb və "zəkat" kimi ifadə edilən vacib sədəqələr. İkinci qismdən olan sədəqə xanım Zəhra (səlahi) övladlarına haramdır və Kufəlilər fəqir və digər ehtiyaclılara çatdırmaq üçün bir kənara qoyduqları sədəqələri İmam Hüseyin (səlahi) hərəminin uşaqlarına verirdilər və Ümmü Gülsüm həmin məsələyə etiraz etdi.

Camaat bu sözləri eşidib ağlayırdı, bu zamanda Ümmü Gülsüm yenidən buyurdu:

صَهْ يَا أَهْلَ الْكُوفَةِ، تَقْتُلُنَا رِجَالَكُمْ، وَ تَبْكِينَا نِسَاؤَكُمْ؟ فَالْحَاكِمُ

بَيْنَنَا وَ بَيْنَكُمْ اللَّهُ يَوْمَ فَصْلِ الْقَضَاءِ

"Sakit olun, ey kufəlilər! Kişiləriniz bizi öldürür, qadınlarınızsa bizə ağlayır?! Sizinlə bizim aramızda qiyamət günü hakim Allahdır."

O, camaatla beləcə danışdığı halda, şəhidlərin başlarını gətirdilər. Başların önündə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) başı vardı. O həzrətin mübarək başının ay və Zöhrə ulduzu kimi parladığını, camaat arasında Allah Rəsuluna ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) ən çox oxşayan kəs olduğunu gördüm. Saqqalı qara idi, sanki həna qoymuşdu. Həmin nurani baş çıxan ay kimi nur saçırdı.

Bu zaman xanım Zeynəb ^(əleyha-salam) qardaşının başına bir nəzər saldı, kədərini şiddətindən başını kəcavənin dirəyinə vurdu və mənim gördüyümə görə, yaylığının altından qan axdı. Sonra o həzrətin başına işarə etdiyi halda, alışıb-yanaraq bu şeiri oxudu. (Onun üç beyti belədir:)

غَالَهُ خَسَفَهُ فَأَبْدَا غُرُوبًا

يَا هِلَالًا لَمَّا اسْتَمَّ كَمَالًا

ما تَوَهَّمْتُ يَا شَقِيقَ فُؤَادِي كَانَ هَذَا مُقَدَّرًا مَكْتُوبًا
يا أَخِي! فَاطِمَ الصَّغِيرَةَ كَلَّمَهَا فَقَدْ كَادَ قَلْبُهَا أَنْ

يَذُوبًا

“Ey mənim hilalım! Kamil olduğun zaman, tutuldun və qürub elədin,

Ey qəlbimin parçası! Əsla belə bir səhnənin müqəddər olacağını güman etməzdim.

Ey qardaş! Öz kiçik Fatimənlə danış, ona görə ki, az qalıb (qəmin şiddətindən) ürəyi partlasın.”¹

Bu qəmli hadisəyə nəzər saldıqda görürük ki, Bəni-Üməyyənin təbliğat aparatı Kərbəla hadisəsini əksinə göstərmək üçün təlaş göstərir və onu bir qrup qiyamçının İslamın əleyhinə qalxması kimi tanıtdırır, lakin tezliklə pərdələr kənara çəkildi və onlar rüsvay oldu. Kufə əhalisi onların şəhərinin yaxınlığında baş verən əzəmətli hadisədən agah olub həddən artıq narahat, qəmgin və pərişan oldu. Belə ki, Kufə əzadarlıq məkanına çevrildi və inqilab toxumları həmin zamandan bu ərazilərə səpildi.

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 114-115 (azacıq fərqlərlə)

3. Xanım Zeynəbin ^(əleyha-)_(salam) Kufədəki tarixi xütbəsi

Hizyəm ibn Şərik Əsədi¹ deyir: "Həmin gün həzrət Əlinin ^(əleyhis-)_(salam) qızı Zeynəbin ^(əleyha-)_(salam) xütbə söylədiyini gördüm. Mən onun kimi natiq və fəsahtli bir qadını əsla görməmişdim. Sanki onun (ağzındakı həzrət Əlinin ^(əleyhis-)_(salam) dili idi) və onun dili ilə sözdən danışdı. Camaata işarə etdi ki, sakit olun. Nəfəslər sinələrdə həbs edildi, karvanların zıncırovları hərəkətdən dayandı, sonra o xanım Allaha həmd və səna, Məhəmməd ^(səlləllahu əleyhi)_(və əlihi və səlləm) və onun pak Əhli-beytinə salam söyləyib belə buyurdu:

أَمَّا بَعْدُ يَا أَهْلَ الْكُوفَةِ، يَا أَهْلَ الْخُتَلِ وَالْغَدْرِ وَالْخُذَلِ وَالْمَكْرِ، أَلَا
فَلَا رِقَاتِ الْعِبْرَةَ وَلَا هَدَاةِ الزَّفْرَةَ، إِنَّمَا مَثَلُكُمْ كَمَثَلِ الَّتِي نَقَضَتْ
عَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةِ أَنْكَاثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ، هَلْ فِيكُمْ إِلَّا
الصَّلْفُ وَالْعُجْبُ وَالشَّنْفُ وَالْكَذِبُ وَمَلَقُ الْأُمَاءِ وَغَمْرُ الْأَعْدَاءِ، أَوْ
كَمَرَعَى عَلَى دِمْنَةٍ، أَوْ كَفِضَّةٍ عَلَى مَلْحُودَةٍ، أَلَا بئسَ مَا قَدَّمْتُمْ لَكُمْ
أَنْفُسَكُمْ أَنْ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ وَفِي الْعَذَابِ أَنْتُمْ خَالِدُونَ.

¹ Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 109-114. Həmin macərə Seyid ibn Tavusun "Məluf" (Lühuf) kitabında da azacıq fərqlərlə qeyd edilmişdir. (səh. 192-194) "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 162-164.

أَتَبْكُونَ أَخِي؟! أَجَلٌ وَاللَّهِ فَابْكُوا فَإِنَّكُمْ أَحْرِيَاءُ بِالْبُكَاءِ، فَابْكُوا
كثيراً وَاضْحَكُوا قَلِيلاً، فَقَدْ بُلِيْتُمْ بِعَارِهَا وَمُنِيْتُمْ بِشِنَارِهَا، وَلَنْ
تَرْحَضُوهَا أَبَداً، وَأَنْتِ تَرْحَضُونَ قَتْلَ سَلِيلِ خَاتِمِ النُّبُوَّةِ، وَمَعْدِنِ الرِّسَالَةِ،
وَسَيِّدِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَمَلَاذِ حَرِيمِكُمْ، وَمَعَاذِ حَزْبِكُمْ، وَمَقَرِّ
سَلْمِكُمْ، وَآسِيِ كَلِمِكُمْ، وَمَفْرَعِ نازِلَتِكُمْ وَالْمَرْجِعِ إِلَيْهِ عِنْدَ مُقَاتَلَتِكُمْ،
وَمَدْرَةِ حُجَجِكُمْ، وَمَنَارِ مَحَجَّتِكُمْ، أَلَا سَاءَ مَا قَدَّمْتُمْ لَكُمْ أَنْفُسَكُمْ
وَسَاءَ مَا تَرْزُونَ لِيَوْمِ بَعْثِكُمْ.

فَتَعَسَا تَعَسَا، وَنُكْسَا نُكْسَا، لَقَدْ خَابَ السَّعْيُ، وَتَبَّتِ الأَيْدِي،
وَخَسِرَتِ الصَّفْقَةُ، وَبُؤْتُمْ بِغَضَبِ مِنَ اللهِ، وَ ضُرِبَتْ عَلَيْكُمْ الدِّلَّةُ
وَالْمَسْكَنَةُ.

أَتَدْرُونَ وَيْلَكُمْ أَيَّ كَيْدٍ لِمَحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَرَثْتُمْ؟ وَأَيَّ
عَهْدٍ نَكَّيْتُمْ؟ وَأَيَّ كَرِيمَةٍ لَهُ أَبْرَزْتُمْ؟ وَأَيَّ حُرْمَةٍ لَهُ هَتَكْتُمْ؟ وَأَيَّ دَمٍ لَهُ
سَفَكْتُمْ؟ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئاً إِذَا، تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ، وَتَنْشَقُّ
الأَرْضُ، وَتَحْرُّ الجِبَالُ هَدَاً.

لَقَدْ جِئْتُمْ بِهَا شَوْهَاءَ صَلْعَاءَ سَوْدَاءَ فَقْمَاءَ خَرْقَاءَ طِلَاعَ الأَرْضِ
وَالسَّمَاءِ، أَفَعَجِبْتُمْ أَنْ تُمَطَّرَ السَّمَاءُ دَمًا، وَلَعَذَابُ الأَخِرَةِ أَخْزَى وَهُمْ
لَا يُنصَرُونَ، فَلَايَسْتَحِقُّنَّكُمْ المَهْلُ، فَإِنَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَا يَخْفِزُهُ البِدَارُ، وَلَا
يُخْشَى عَلَيْهِ فَوْتُ الثَّأْرِ، كَلَّا إِنَّ رَبَّكَ لَنَا وَهُمْ بِالْمِرْصَادِ.

"Allaha həmd-səna və Peyğəmbərə
(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) salamdan sonra! Ey kufəlilər! Ey

hiyləgərlər və əhdi pozanlar, ey vəfasız və hiyləni özlərinə peşə edənlər! Gözlərinizin yaşı əsla qurumasın və nalələriniz aram olmasın! Siz ipini toxuduqdan sonra onun iplərini açan qadın kimisiniz. Siz öz andlarınızı aranızdakı fəsadlar üçün vasitə etdiniz. Sizin aranızda boş-boş danışmaq, xudpəsəndlik, düşmənçilik, yalan, kənizlərin yaltaqlığı və kin-küdurət bəsləməkdən başqa, heç bir şey yoxdur, yaxud da, (əgər zahirdə yaxşı olsanız belə,) sonunda bataqlığın kənarındakı otlar, qəbirlərdəki gümüşlər kimisiniz. Agah olun ki, öz axirətiniz üçün pis şeylər (hazırladınız) və öncədən göndərdiniz. Allahın qəzəbi sizi bürüyəcək və həmişəlik olaraq cəhənnəm əzabında qalacaqsınız.

Qardaşım (Hüseyn ^(əleyhis-)_(salam)) üçün ağlayırsınız? Bəli, Allaha and olsun, ağlamalısınız, çünki siz ağlamağa layiqsiniz. Belə isə çoxlu ağlayın və az gülün, ona görə ki, bu (əməlin) xarlığı sizin yaxanızdan yapışmış və onun ləkəsi həmişəlik olaraq ətəyinizə bulaşmışdır. Əsla onu təmizləyə bilməzsiniz.

Bu alçaq ləkəni necə silə bilərsiniz? Peyğəmbərlərin sonuncusunun övladını,

risalət mədəni, cənnət cavanlarının ağasını, sizin dəstələrinizin, tərəfdarlarınızın pənah və aramlıq yeri, yaralarınızın məlhəmi, giriftarçılıqda sizin sığınacağınız, döyüş zamanı rəhbəriniz, sizin üçün böyük höccət, yollarınızın parlaq çırağı olan kəsi (öldürməyi kiçik hesab etdiniz?) Ağah olun ki, özünüz üçün öncədən pis bir azuqə göndərdiniz və qiyamət günü çiyinizə ağır pislilik yükünü götürdünüz.

Məhv olun sizi, məhv! Çevrilsin, (bayrağınız) çevrilsin! Təlaşlarınız zay, əlləriniz kəsilmiş, mallarınız (bu dünya bazarında) xəsarətə düşər olsun! Siz Allahın qəzəbinə düşər olmuşsunuz və sizin üçün zillət və xarlıq qaçılmazdır.

Vay olsun sizə! Heç bilirsinizmi ki, Məhəmmədin (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) hansı ciyərini parçaladınız və hansı peymanı pozdunuz? Allah Rəsulunun (əleyhis-salam) hansı dəyərli məhrəmlərini aşkar elədiniz, (Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) hərəminin pərdə arxasında oturanlarını küçə və bazarlarda göstərdiniz?) Onun hörmətini necə sındırdınız? Heç bilirsinizmi ki, onun hansı qanını yerə axıtdınız? Həqiqətən də, elə xoşagəlməz və

dəhşətli bir iş gördünüz ki, az qaldı bu işinizə görə göylər parçalansın və yer yarılsın, dağlar şiddətlə yerə tökülsün.

Sizin işiniz çirkin, həddən artıq təhlükəli, zülmət, dəhşətli və qeyri-düzgündür, onun (çirkinliyi) yer və göylərin genişliyi qədərdir. Görəsən, göydən qan yağsa, təəccüb edərsinizmi? (Bilin ki,) axirətin əzabı daha xaredicidir və onlara (cinayətkarlara) əsla yardım olunmayacaqdır.

Allahın sizə möhlət verməsi sizi qürurlandırməsın, çünki Allah tələsərək bir iş görməz (və zalımları vaxtında cəzalandırır.) Məzlumun qanının intiqamı əsla ondan yayınmaz. Şübhəsiz, Allah bizim və sizin pusqunuzdadır."

Sonra xanım Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> bu şeirləri oxudu:

مَاذَا تَقُولُونَ إِذْ قَالَ النَّبِيُّ لَكُمْ
مَاذَا صَنَعْتُمْ وَأَنْتُمْ
آخِرُ الْأَمَمِ
بِأَهْلِ بَيْتِي وَأَوْلَادِي وَتَكْرَمَتِي
مِنْهُمْ أُسَارَى وَمِنْهُمْ ضَرَجُوا
بِدَمِ
مَا كَانَ ذَاكَ جَزَائِي إِذْ نَصَحْتُ لَكُمْ
أَنْ تُخْلِفُونِي بِسُوءٍ فِي
ذَوِي رَحْمِي

مِثْلُ الْعَذَابِ الَّذِي

إِنِّي لَأَخْشَى عَلَيْكُمْ أَنْ يَحْلَّ بِكُمْ

أُودَى عَلَى إِرْمٍ

"Əgər Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* sizdən "Axiruz-zaman (peyğəmbərinin) ümməti (və digər ümmətlərdən şərəfətli) olduğunuz halda, bu nə iş idi ki, etdiniz?" – deyə soruşsa, nə cavab verəcəksiniz?

Siz mənim Əhli-beytimlə, övladlarım və yaxınlarımla nə etdiniz? Bir qismini əsir edib digər qismini də qana boyadınız.

Mən sizə xeyirxah olduğum halda, mənim yaxınlarım haqqında bu cür cəfa etmək mənim mükafatım deyildi. Mən İrəm qövmünü məhv edən əzabın sizə də nazil olmasından qorxuram!"

Xanım Zeynəb *(əleyha- salam)* qəlblər odlayan bu xütbədən sonra onlardan üzünü çevirdi. Bu zaman mən camaatın heyrətdə qalaraq kədər və peşmançılıqdan barmağını dişlədiyini gördüm.

Hizyəm sözlərinə belə əlavə edir: Ətrafıma baxdım və bir qocanın göz yaşları tökdüyünü və saqqalının göz yaşlarından islandığını gördüm. Həmin halda əllərini göylərə tərəf qaldırdı və dedi:

بَأَبِي وَأُمِّي كُهُولُكُمْ خَيْرُ الْكُهُولِ، وَنِسَاؤُكُمْ خَيْرُالنِّسَاءِ، وَشَبَابُكُمْ
خَيْرُالشَّبَابِ، وَنَسْلُكُمْ نَسْلٌ كَرِيمٌ، وَفَضْلُكُمْ فَضْلٌ عَظِيمٌ;

“Atam-anam sizə fəda olsun! Yaşlılarınız ən yaxşı yaşlılar, qadınlarınız ən yaxşı qadınlar və cavanlarınız ən yaxşı cavanlardır. Sizin xanədanınız səxavətli, möhtərəm, fəzilət və məqamınızsa böyük və əzəmətlidir.”

Sonra bu şeiri oxudu:

كُهُولُكُمْ خَيْرُالْكُهُولِ وَنَسْلُكُمْ إِذَا عَدَّ نَسْلٌ لَايَبُورُ

وَلَايَحْزَى

"Sizin yaşlılarınız ən yaxşı yaşlılar, soyunuz da ən yaxşı soydur.

Nəsillər arasında sizin nəsliniz əsla məhv olmayacaq və hörmətdən düşməyəcəkdir."

İmam Zeynəlabidin ^(alayhis-salām) bibisinə üz tutaraq buyurdu: "Bibican, aram ol! Keçmişdəkilərin sərgüzəştləri qalanlar üçün ibrət dərslidir."

Sonra sözlərinə əlavə etdi:

وَأَنْتِ بِحَمْدِاللَّهِ عَالِمَةٌ غَيْرٌ مُعَلَّمَةٌ، فَهَمَّةٌ غَيْرٌ مُفَهَّمَةٌ

"Allaha şükürlər olsun ki, sən elm öyrənmədən alim və ağıl öyrədilmədən ağıllısan!"

Sonra əlavə etdi: "Ağlamaq, ah-nalə etmək gedənləri bizə qaytarmayacaq!"

İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) bu sözlərindən sonra xanım Zeynəb ^(əleyha-salam) aramlaşaraq sakitləşdi.

Kərbəla hadisəsinin ən heyrətamiz məqamlarından biri də Zeynəbi-Kübranın ^(əleyha-salam) – Aşura günü altı qardaşı, iki övladı, yaxınları və atasının vəfalı səhabələrindən onlarcasının dağını görmüş və hazırda əsir olaraq Şama tərəf gedən və əslində hədəm artıq pərişan, halsız və qüdrətsiz olmalı, hətta adi sözləri danışmağı unutmuş olan bir qadının – söylədiyi atəşin və sarsıdıcı xütbəsidir.

Onun şir kimi nərə çəkdiyini, şiddətli tufan kimi əsdiyini, məzəmmət və danlağı Kufənin vəfasızlarına tərəf sel kimi yağdırdığını, qəlb və hisslərə hakim olduğunu, zalım Bəni-Üməyyə əleyhinə qəlblərdə inqilab toxumu səpdiyini gördüyümüz zaman, ona minlərlə afərin deyir və bilir ki, o, Allahın şiri Əlinin ^(əleyhis-salam) və İslamın əzəmətli və şücaətli qadını xanım Fatimənin ^(əleyha-salam) qızıdır.

Bəni-Üməyyənin heyrətamiz axmaqlıqlarından biri də İmam Hüseyini ^(əleyhis-salam)

şəhid etdikdən sonra onun ailəsini əsir etməsi, kəsilmiş başları küçə və bazarlarda tamaşaya çıxarmaları və Aşuranın əzəmətli mesajını özləri ilə hər tərəfə düşmənin mərkəzi hökumətinə aparmaları və hamını ayıtmaları idi ki, hər yer Kərbəlaya çevrilsin və tarixin ən böyük qəhrəmanlıq eposu aşkar olsun.

4. Fatimeyi-Suğranın¹ qeyri-adi xütbəsi

Musa ibn Cəfərin ^(əleyhis-salam) övladlarından biri o həzrətdən onun babasının öz atasından belə nəql etdiyini deyir ki, Fatimeyi-Suğra Kərbəladan çıxdıqdan sonra (Kufədə) bu xütbəni söylədi:

أَحْمَدُ اللَّهِ عَدَدَ الرَّمْلِ وَالْحَصَى، وَزِنَةَ الْعَرْشِ إِلَى الشَّرَى، أَحْمَدُهُ
وَأُؤْمِنُ بِهِ وَأَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ،
وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ أَوْلَادَهُ ذُجُوجًا بِشَطِّ الْفُرَاتِ مِنْ غَيْرِ ذَخَلٍ
وَلَا تِرَاتٍ.

¹ Böyük ehtimalla görə, burada adıçəkilən Fatimə İmam Həsənin övladı olan Həsən Müsənnanın xanımı Fatimə bint Hüseyndir. Onun xütbəsindəki *كَمَا فَتَنَتْكُمْ جَدًّا بِالْأُمْسِ* sözlərində məqsədin Əmirəl-möminin ^(əleyhis-salam) olması məsələsi də buna şahiddir. Fatimeyi-Suğra ifadəsindən İmam Hüseynin bu adlı qızının olması və ondan bir qədər böyük olduğu başa düşülə bilər. Amma bu ehtimalla tarixi bir dəliliyimiz yoxdur. Ola bilsin ki, bu cür adlandırılma Fatimə bint Hüseynin xanım Fatimeyi-Zəhraya ^(əleyhis-salam) bənzəməsinə görədir. Şeyx Müfidin "İrşad" kitabının 366-cı səhifəsində nəql etdiyinə əsasən, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qızlarından Fatimə və ya Səkinəyə elçiyə gələn qardaşı oğlu Həsənə buyurur: "Mən Fatiməni sən üçün seçirəm, ona görə ki, o, anam Fatiməyə ^(əleyhis-salam) daha çox bənzəyir." Həmin səbəbdən, onu İslamın əzəmətli qadını olan Fatimə ^(əleyhis-salam) ilə müqayisədə "Fatimeyi-Suğra" adlandırmışlar.

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَفْتَرِيَ عَلَيْكَ الْكَذِبَ، وَأَنْ أَقُولَ خِلَافَ
 مَا أَنْزَلْتَ عَلَيْهِ مِنْ أَخَذِ الْعُهُودِ لَوْصِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ
 السَّلَامُ، الْمَسْلُوبِ حَقَّهُ، الْمَقْتُولِ مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ، كَمَا قُتِلَ وَلَدُهُ
 بِالْأَمْسِ . فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ، وَبِهَا مَعْشَرٌ مُسْلِمَةٌ بِالسِّنْتِهِمْ، تَعْسًا
 لِرُؤُوسِهِمْ! مَا دَفَعَتْ عَنْهُ ضَيْمًا فِي حَيَاتِهِ وَلَا عِنْدَ مَمَاتِهِ، حَتَّى قَبَضَتْهُ
 إِلَيْكَ مُحَمَّدَ النَّقِيبَةَ، طَيِّبَ الصَّرِيْبَةَ، مَعْرُوفَ الْمَنَاقِبِ، مَشْهُورَ
 الْمَدَاهِبِ، لَمْ تَأْخُذْهُ فِيكَ لَوْمَةٌ لَائِمٌ، وَلَا عَذْلٌ عَادِلٌ، هَدَيْتَهُ يَا رَبِّ
 لِلْإِسْلَامِ صَغِيرًا، وَحَمَدْتَ مَنَاقِبَهُ كَبِيرًا، وَلَمْ يَزَلْ نَاصِحًا لَكَ وَلِرَسُولِكَ
 صَلَوَاتِكَ عَلَيْهِ وَآلِهِ حَتَّى قَبَضَتْهُ إِلَيْكَ زَاهِدًا فِي الدُّنْيَا غَيْرَ حَرِيصٍ
 عَلَيْهَا، رَاغِبًا فِي الْآخِرَةِ مُجَاهِدًا لَكَ فِي سَبِيلِكَ، رَضِيْتَهُ فَاخْتَرْتَهُ، وَهَدَيْتَهُ
 إِلَى طَرِيقِ مُسْتَقِيمٍ.

أَمَا بَعْدُ يَا أَهْلَ الْكُوفَةِ! يَا أَهْلَ الْمَكْرِ وَالْغَدْرِ وَالْخِيَلَاءِ، إِنَّا أَهْلُ
 بَيْتِ ابْتِلَانَا اللَّهُ بِكُمْ، وَابْتِلَاكُمْ بِنَا، فَجَعَلَ بِلَاءَنَا حَسَنًا، وَجَعَلَ عِلْمَهُ
 عِنْدَنَا وَفَهْمَهُ لَدَيْنَا، فَنَحْنُ عَيْبَةُ عِلْمِهِ، وَوَعَاءُ فَهْمِهِ وَحِكْمَتِهِ، وَحُجَّتُهُ
 فِي الْأَرْضِ فِي بِلَادِهِ لِعِبَادِهِ، أَكْرَمَنَا اللَّهُ بِكَرَامَتِهِ، وَفَضَّلَنَا بِنَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ
 عَلَيْهِ وَآلِهِ عَلَى كَثِيرٍ مِنْ خَلْقِهِ تَفْضِيلًا، فَكَذَّبْتُمُونَا وَكَفَرْتُمُونَا، وَرَأَيْتُمْ
 قِتَالَنَا حَلَالًا، وَأَمْوَالَنَا نَهْبًا، كَأَنَّا أَوْلَادُ التُّرْكِ أَوْ كَابُلٍ، كَمَا قَتَلْتُمْ جَدَّنَا
 بِالْأَمْسِ، وَسُيُوفُكُمْ تَقَطَّرُ مِنْ دِمَائِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ لِحَقْدِ مُتَقَدِّمٍ، قَرَّتْ
 بِذَلِكَ عُيُونُكُمْ، وَفَرِحَتْ بِهِ قُلُوبُكُمْ، اجْتِرَاءً مِنْكُمْ عَلَى اللَّهِ، وَمَكْرًا
 مَكْرُومًا وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ، فَلَا تَدْعُونَكُمْ أَنْفُسُكُمْ إِلَى الْجَدَلِ بِمَا أَصَبْتُمْ

مِنْ دِمَائِنَا، وَنَالَتْ أَيْدِيكُمْ مِنْ أَمْوَالِنَا، فَإِنَّ مَا أَصَابَنَا مِنَ الْمَصَائِبِ الْجَلِيلَةِ، وَالرَّزَايَا الْعَظِيمَةِ (فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ، لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ).

تَبَّأَ لَكُمْ! فَانظُرُوا اللَّعْنَةَ وَالْعَذَابَ، فَكَأَنَّمَا قَدْ حَلَّتْ بِكُمْ، وَتَوَاتَرَتْ مِنَ السَّمَاءِ نَقِمَاتٌ فَيُسْحِتُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ، وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ، ثُمَّ تُخَلَّدُونَ فِي الْعَذَابِ الْأَلِيمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِمَا ظَلَمْتُمْوْنَا، أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ، وَيَلِكُمْ! أَتَدْرُونَ آيَةَ يَدِ طَاعَتِنَا مِنْكُمْ، أَوْ آيَةَ نَفْسٍ نَزَعَتْ إِلَى قِتَالِنَا، أَمْ بِآيَةِ رَجُلٍ مَشَيْتُمْ إِلَيْنَا؟ تَبْعُونَ مُحَارِبَتِنَا! قَسَتْ قُلُوبُكُمْ، وَغَلَطَتْ أَكْبَادُكُمْ، وَطَبَعَ عَلَى أَفْعِدَتِكُمْ، وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِكُمْ وَبَصَرِكُمْ، وَسَوَّلَ لَكُمْ الشَّيْطَانَ، وَأَمْلَى لَكُمْ، وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِكُمْ غِشَاوَةً فَانْتُمْ لَا تَهْتَدُونَ.

تَبَّأَ لَكُمْ يَا أَهْلَ الْكُوفَةِ! كَمْ تَرَاتِ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَبْلَكُمْ، وَذُحُولِهِ لَدَيْكُمْ، ثُمَّ غَدَرْتُمْ بِأَخِيهِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عَلَيْهِ السَّلَامِ جَدِّي، وَبَنِيهِ عِثْرَةَ النَّبِيِّ الطَّيِّبِينَ الْأَخْيَارِ، وَافْتَخَرْتُمْ بِذَلِكَ مُفْتَخِرُونَ فَقَالَ:

نَحْنُ قَتَلْنَا عَلِيًّا وَبَنِي عَلِيٍّ بِسُيُوفِ هِنْدِيَّةٍ وَرِمَاحِ
وَسَبِينَا نِسَاءَهُمْ سَبِيٌّ تَرَكْ وَنَطَحْنَاهُمْ فَأَيُّ نِطَاحِ

فَقَالَتْ: بِفِيكَ أَيُّهَا الْقَائِلُ الْكَثْكَثُ، وَلَكَ الْأَثْلُبُ، إِنْ فَتَخَرْتَ بِقَتْلِ قَوْمِ زَكَاهُمْ اللَّهُ وَطَهَّرَهُمْ، وَأَذْهَبَ عَنْهُمْ الرَّجْسَ، فَأَكْظِمُ وَأَقْعُ كَمَا

أَفْعَى أَبُوكَ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ، حَسَدْتُمُونَا وَيَلَا لَكُمْ عَلَى
مَا فَضَّلْنَا اللَّهُ.

فَمَا ذَنْبُنَا أَنْ جَاشَ دَهْرًا بُحُورُنَا وَبَحْرُكَ سَاحِ لَإِيوَارِي
الدَّعَامِصَا

(ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ، وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ
مِنْ نُورٍ)

“Allaha daş və çınqılların sayı və ərşdən yerə qədər olan şeylərin ağırlığı qədər həmd-səna deyirəm. Ona iman gətirmişəm və ona təvəkkül edirəm. Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa, heç bir məbud yoxdur! Təkdir və şəriki yoxdur! Şəhadət verirəm ki, Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) onun bəndəsi və göndərdiyidir və onun övladları heç bir günah etmədən qisas almağa layiq olmadıqları halda, Fəratın sahilində susuz halda başları kəsildi.

İlahi! Mən sənə yalan qoşub iftira atmaqdan və Peyğəmbərinə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) nazil etdiyini ziddinə söz danışmaqdan sənə pənah aparıram. (O cümlədən, Peyğəmbərə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) nazil etdiyən məsələlərdən biri də) o həzrətin (camaatdan) haqqı qəsb edilən və heç bir günahı olmadan dünən övladını şəhid etdik-

ləri kimi, şəhadətə çatdırılan vəsi və canişini Əli ibn Əbutalib üçün əhd-peyman almasıdır. Bəli, həzrət Əlini *(əleyhis-salām)* Allahın evlərinin birində orada müsəlman olduqlarını iddia edən, (həqiqətdə isə İslamdan xəbəri olmayan) bir dəstə şəhid etdi.¹ Müsəlmanların bu dəstəsi məhv olsun!

(İlahi! Bu camaat) nə Əlinin *(əleyhis-salām)* həyatda olduğu müddətdə, nə də ölümü zamanı ona yardım etmədi. Bəyənیلən əxlaq, pak xüsusiyyət, tanınmış fəzilət və aydın yol və üsluba malik olduğu halda, sən onu öz yanına çağırdın. O, sənin yolunda əsla məzəmmət edənlərin məzəmmətindən və tənə edənlərin tənəsindən çəkinməzdi.

İlahi! Sən onu uşaqlıqdan İslama tərəf hidayət etmiş və onun əxlaqını böyük yaşlarında tərifləmişən. Onu öz yanına çağırana qədər o, daima sənin (dinin) və Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* yaxşılığı üçün çalışırdı. O həzrət dünyaya rəğbətsiz, axirətə meyilli və sənin yolunda mübarizə aparan və

¹ Diqqət yetirmək lazımdır ki, *كَمَا قُتِلَ وَكَلِدُهُ بِالْأَمْسِ* – “dünən övladını şəhid etdikləri kimi” cümləsi əlavə cümlədir və İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* şəhadətinə işarədir və *وَأَنَّ فِي بَيْتِ مَنْ يُؤْتِ اللَّهُ* cümləsi və sonrakı cümlələr Əmirəl-möminilə bağlı olan cümlələrdir.

təlaş göstərən idi. Ondan razı idin və nəticədə onu seçərək doğru yola hidayət etdin.

Amma sonra! Ey kufəlilər, ey hiyləgər, əhdi pozan və özünübəyənmişlər! Biz elə bir xanədanıq ki, Allah sizi bizim və bizi də sizin vasitənlə imtahana çəkdi, lakin bizim imtahanı yaxşı və gözəl olaraq müəyyənləşdirdi. (Biz imtahanın öhdəsindən yaxşı gəldik və həmin səbəbdən,) öz hikmət və elmini bizim ixtiyarımızda qoydu və bizə məxsus elədi. Bizi yer üzərində şəhərlər arasında camaata höccət və sübut olaraq təyin etdi. Bizi öz kəraməti ilə möhtərəm etdi və Peyğəmbərinin *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* əzəməti ilə camaatın coxundan bizə üstünlük verdi. Amma siz bizi danıb haqqımızda nankorluq etdiniz, dünən cəddimiz (Əlini *(əleyhis-salam)* Kufədə) şəhadətə yetirdiyiniz kimi, bizi öldürməyi halal saydınız və bizim malımızı qarət elədiniz, sanki biz müsəlman deyilik. Biz Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* qanı əvvəlki kinləriniz səbəbi ilə sizin qılınclarınızdan damır. (Bizim haqqımızda bu qədər cinayət törətdiyiniz üçün) gözləriniz aydın və qəlbiniz sevincli oldu və bunların hamısını Allah (və onun hökmləri) müqabilində cürət və cəsərət edərək hiyləgərliklə yerinə

yetirdiniz. Amma Allah sizin hiylələrinizi hamıdan daha yaxşı şəkildə batil edəcəkdir.

Əsla bizim qanımızı tökdüyünüz və malımızı qarət etdiyinizə görə sevinməyin, ona görə ki, bizə yetişən böyük müsibət və ağır zərərlər *“kitabda (ilahi təqdir olaraq, dinin dirçəldilməsi və zalimlərin rüsvayçılığı üçün) bizim yaradılışımızdan öncə müqəddər edilmişdi. Şübhəsiz, bu iş Allah üçün asandır. Əlinizdən çıxan şeylərə görə kədərlənməyin və sizə yetişən şeylərə görə də şad (və məğrur) olmayın. Allah heç bir təkəbbürlü məğruru sevmir.”*

Allah sizi məhv eləsin! Allahın tezliklə sizə nazil edəcəyi və sizə yetişəcəyi səmavi bəlaların, lənət və əzabının intizarında olun. O, sizi əməllərinizə görə məhv edəcək və (əməllərinizin cəzası olaraq) elə həmin dünyada bir-birinizin canına düşəcəksiniz. Sonra qiyamətdə bizə etdiyiniz zülmə görə Allahın əbədi əzabında qalacaqsınız. Allahın lənəti olsun zalımlara!

Vay olsun sizə! Heç hansı əllə bizə zərbə vurduğunuz, hansı kəslərlə bizimlə mübarizəyə qalxdığınızı və hansı ayaqla bizimlə müharibəyə gəldiyinizi bilirsinizmi?

Sizlər (bütün bu məsələlərdə) bizimlə müharibəyə qalxdınız. Qəlbləriniz daşa dönsün! Qəlblərinizə, qulaq və gözlərinizə (hidayət edilməmək) möhrü vuruldu və şeytan çirkinlik (və günahları) sizin üçün zینətləndirərək sizi uzun-uzadı arzularla tovladı və gözlərinizə pərdə çəkdi. Artıq hidayət olmayacaqsınız.

Ey kufəlilər! Allah sizi məhv eləsin! Allah Rəsuluna *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qarşı nə qədər də kinlisiniz ki, intiqam almaq fikrinə düşdünüz! (Siz) Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qardaşı və mənim cəddim Əli ibn Əbutaliblə *(əleyhis-səlam)*, həmçinin, Peyğəmbərin əhli-beyti *(əleyhis-səlam)* olan onun pak və yaxşı övladlarına nisbətə əhd-peymanı pozub vəfasızlıq etdiniz (və onları şəhadətə yetirdiniz.) İş o yerə çatdı ki, sizlərdən biri belə dedi:

***“Biz Əli və Əli övladlarını,
Hind qılıncıları və nizələrlə öldürən,
Onun qadınlarını qeyri-müsəlman
qadınlar kimi əsir edən,
Onlarla şiddətli şəkildə döyüşə qalxan
kəsləri!”***

Fatimeyi-Suğra bu iki beyti – bu beytləri yazan şairə xitab etdiyi halda – oxuduqdan sonra sözlərinə davam etdi:

"Ey bu sözləri deyən, ağzın torpaqla dolsun! Allahın pak etdiyi və hər cür çirkinliyi onlardan uzaqlaşdırdığı bir dəstəni öldürməklə fəxr edirsən? Belə isə səsini kəs və atan kimi yerində otur (və sakit ol)! (Bilin ki,) hər bir kəs üçün öncədən göndərdiyi şey olacaq (və onun nəticəsini görəcəkdir.) Allahın bizə verdiyi üstünlüklərə görə bizə paxıllıq etdiyiniz üçün vay olsun sizə!"

(Sonra da bu iki beyti oxudu):

"Bizim (fəzilət və elm) dəryamız coşub-daşaraq hər yerə yayılırsa, bizim günahımız nədir?"

Amma sənin dəryan o qədər sakit (və kiçikdir) ki, hətta kiçik bir dəniz heyvanı onda yoxdur."

(Sonra sözlərini bu cümlələrlə sona çatdırdı):

“Bütün bu üstünlük və fəzilətlər Allahın lütfüdür və onu istədiyi (və layiq bildiyi) kəslərə bəxş edər. Amma Allahın nur vermədiyi, (nurani etmədiyi) bir kəsin əsla nuru olmaz!”.

Bu xəbərin ravisi deyir: Bu xütbə ilə camaatın ağlamaq səsləri ucaldı və onlar o həzrətə xitab edərək dedilər: "Ey pak şəxslərin qızı! Kifayətdir! Bizim qəlbimizi yandırdın və sinələrimizə od vurdun!"

Fatimeyi-Suğra (bundan sonra) sakitləşdi.

Ona və onun ata-babasına salam olsun!"¹

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qızının xütbəsi bibisi Zeynəbin *(əleyha-salam)* xütbəsi kimi, düşmənlər müqabilində həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* atəşin xütbəsini xatırladır.

Mənadolu və həyəcan yaradan sözlər, sarsıdıcı cümlə və ifadələr əsla müsibət görmüş və əsir olan bir kəsin sözlərinə bənzəmir. Bu xütbələr bir sıra tarixi həqiqətləri bəyan edir, belə ki, Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* düşmənlərinin qaranlıq kitabçasını və dostluq iddiası edənlərin vəfasızlığını vərəqləyərək onların hamısını rüsvay edir.

Bu xütbələr pərdələri kənara çəkərək Bəni-Üməyyənin neçə illik təbliğatını zərərsizləşdirir, İslamı onlar və onların yardımçıları tərəfindən təhdid edən

¹ Təbərsi, "İhticac", səh. 104-108. "Məlhuf" (Lühuf), səh. 194-197; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 110-111.

təhlükədən xilas edir. Ümumilikdə bu xütbələr Kərbəla şəhidlərinin şəhadət fidanını suvarır və onların səmərə verməsinə kömək edir. Əgər bu xütbələr olmasaydı, şübhəsiz, vəziyyət tamamilə fərqli şəkildə olardı.

5. Başqa bir xütbə

Həmin gün Kufədə xütbə söyləyənlərdən biri də Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-) qızı Ümmü Gülsüm idi. O, ağlar halda aşağıdakı xütbəni söylədi:

يا أَهْلَ الْكُوفَةِ، سُوءاً لَكُمْ! مَا لَكُمْ خَذَلْتُمْ حُسَيْنًا وَقَتَلْتُمُوهُ،
وَأَنْتَهَيْتُمْ أَمْوَالَهُ وَوَرِثْتُمُوهُ، وَسَبَيْتُمْ نِسَاءَهُ وَنَكَبْتُمُوهُ؟! فَتَبًّا لَكُمْ وَ
سُخْقًا! وَيَلَكُمْ، أَتَدْرُونَ أَيَّ دَوَاهٍ دَهْتَكُمْ؟ وَ أَيَّ وِزْرِ عَلَى ظُهُورِكُمْ
حَمَلْتُمْ؟ وَ أَيَّ دِمَاءٍ سَفَكْتُمُوهَا؟ وَ أَيَّ كَرِيمَةٍ اهْتَضَمْتُمُوهَا؟ وَ أَيَّ صَبِيَّةٍ
سَلَبْتُمُوهَا؟ وَ أَيَّ أَمْوَالٍ نَهَبْتُمُوهَا؟ قَتَلْتُمْ خَيْرَ رِجَالٍ بَعْدَ النَّبِيِّ،
وَنَزَعَتِ الرَّحْمَةُ مِنْ قُلُوبِكُمْ، أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ، وَ حِزْبُ
الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ.

"Ey kufəlilər! Bədbəxtlik və çarəsizlik nəsibiniz olsun! Nə üçün Hüseyni ^(əleyhis-) tək qoydunuz və (sonra da) onu öldürdünüz, malını qarət edib ona yiyələndiniz, onun hərəminin qadınlarını əsir etdiniz və onlara işgəncə və əziyyət verdiniz?! Məhv olasınız, Allahın əzabına tuş gələsiniz!

Vay olsun sizə! Heç bilirsinizmi ki, necə xoşagəlməz bir hadisəyə düçar oldunuz, necə ağır günah yükünü çiyinlərinizə götürdünüz və necə qanları axıtdınız? Hansı böyüklərə zülm etdiniz və hansı uşaqları qarət etdiniz? Hansı malları qarət elədiniz? Siz Peyğəmbərdən (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) sonra ən yaxşı kişiləri qətlə yetirdiniz. (Elə bir rəhimsizlik etdiniz ki,) sanki mehribanlıq və duyğu sizlərin qəlbindən silinmişdir. Agah olun ki, Allahın qoşunu qalibdir və şeytanın qoşunu ziyana uğrayandır."

Sonra bu şeirləri oxudu:

سَتُجْزَوْنَ نَارًا حَرُّهَا	قَتَلْتُمْ أَخِي صَبْرًا فَوَيْلٌ لِمِمِّكُمْ
	يَتَوَقَّأُ
وَحَرَّمَهَا الْقُرْآنُ ثُمَّ	سَفَكْتُمْ دِمَاءَ حَرَّمَ اللَّهُ سَفَكَهَا
	مُحَمَّدٌ
لَفِي قَعْرِ نَارٍ حَرُّهَا يَتَصَعَّدُ	أَلَا فَابْشِرُوا بِالنَّارِ إِنَّكُمْ غَدًا
عَلَى خَيْرٍ مَنْ بَعْدَ	وَإِنِّي لَأَبْكِي فِي حَيَاتِي عَلَى أَخِي
	النَّبِيِّ سَيُولَدُ
عَلَى الْخَدِّ مِثِّي دَائِبٌ	بِدَمْعٍ غَزِيرٍ مُسْتَهَلٍّ مُكْفَكَفٍ
	لَيْسَ يَجْمَدُ

"Siz qardaşımı işgəncə ilə öldürdünüz. Belə olduğu halda, vay olsun sizin analarınıza! Tezliklə, şöləsi alovlanan atəş sizin cəzanız olacaq. Siz Allahın, Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) və Quranın möhtərəm saydığı qanları yerə axıtdınız.

Sizi qiyamətdə elə bir atəşlə müjdələyirəm ki, cəhənnəmin dərinliklərindən zəbanə çəkəcəkdir!

Mən (bundan sonra) bütün ömrüm boyu Allahın Rəsulundan (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) sonra ən yaxşı kəslərdən olan qardaşım üçün çoxlu göz yaşlarının üzümə yuvarlandığı və əsla qurumayacağı bir şəkildə ağlayaraq matəm saxlayacağam!"

Bu macəranı nəql edən ravi deyir: "Camaat ağlamaqla yanaşı nalə edir, qadınlar saçlarını dağıdır və üz-başlarına torpaq ələyir, üzlərini cırır və üzlərinə zərbə vururdular... ümumiyyətlə, həmin gündəki kimi hansısa bir kişi və qadının ağladığı görülməmişdi."¹

Həzrət Əlinin (əleyhis-səlam) qızlarından birinin dilindən söylənən bu xütbə əvvəlki iki xütbə kimi güclü ifadələr və şücaətdən yararlanır,

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 198-199.

yaydan atılan oxlar kimi Bəni-Üməyyə hökumətinin bədəninə bir-birinin ardınca dəyərək qəlblərdə gələcək inqilabların toxumunu səpirdi. Həmin ifadələrə malik olan bu xütbə Kufədəki kişi və qadınlarda elə təsir qoydu ki, onların hamısını vəcdə gətirdi, sanki onların ən əziz adamları dünyadan getmişdi. Onların nalələri kufəliləri lərzəyə saldı və Bəni-Üməyyənin əleyhinə qəlblərdə kinlər şiddətləndi və İslam tarixində yeni bir fəslin başlanğıcı oldu.

6. İmam Səccadın ^(əleyhis-salām) Kufədəki xütbəsi

Hizyəm ibn Şərik Əsədi deyir: İmam Zeynəlabidin ^(əleyhis-salām) üzünü camaata tutdu və sakit olmaları üçün onlara işarə etdi. Camaat da sakit oldu. O həzrət ayaq üstə durduğu halda, Allaha həmd-səna dedikdən və İslam peyğəmbərinə ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) salam göndərdikdən sonra bu xütbəni söylədi:

أَيُّهَا النَّاسُ! مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي، وَ مَنْ لَمْ يَعْرِفَنِي فَأَنَا عَلِيُّ بْنُ
 الْحُسَيْنِ الْمَدْبُوحِ بِشَطِّ الْفُرَاتِ مِنْ غَيْرِ دَخْلٍ وَلَا تِرَاتٍ، أَنَا ابْنُ مَنْ
 أَنْتَهِكَ حَرِيمُهُ وَ سُلِبَ نَعِيمُهُ وَأَنْتَهِبَ مَالَهُ وَ سُبِّيَ عِيَالُهُ، أَنَا ابْنُ مَنْ
 قُتِلَ صَبْرًا، فَكَفَى بِذَلِكَ فَنَاءً.

أَيُّهَا النَّاسُ! نَاشَدْتُكُمْ بِاللَّهِ هَلْ تَعْلَمُونَ أَنَّكُمْ كُتِبْتُمْ إِلَى أَبِي وَ
 خَدَعْتُمُوهُ، وَأَعْطَيْتُمُوهُ مِنْ أَنْفُسِكُمْ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ وَالْبَيْعَةَ ثُمَّ
 قَاتَلْتُمُوهُ وَخَدَلْتُمُوهُ؟ فَتَبًّا لَكُمْ مَا قَدَّمْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ وَ سَوَاءَ لِرَأْيِكُمْ،
 بِأَيَّةِ عَيْنٍ تَنْظُرُونَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ لَكُمْ:
 قَتَلْتُمْ عِترتي وَانْتَهَكْتُمْ حُرْمَتي فَلَسْتُمْ مِنْ أُمَّتي.

“Ey camaat! Məni tanıyan kəslər mənim kim olduğumu bilirlər, lakin məni tanımayan kəslər bilsinlər ki, mən Fəratın sahilində (susuz şəkildə) heç bir günahı olmadan başı kəsilən Hüseynin ^(əleyhis-salam) oğlu Əliyəm. Mən məhrəmləri hörmətsizliyə uğrayan, malı qarət edilən, ailəsi əsir olunan kəsin övladıyam. Mən işgəncə ilə şəhadətə çatan kəsin oğluyam. Bu iftixar mənə kifayətdir!

Ey camaat! Sizi Allaha and verirəm, atama məktub yazaraq (onu Kufəyə gəlməyə dəvət edən), lakin onunla hiyləgərcəsinə davranan, onunla öz canı ilə əhd-peyman bağlayıb beyət edən, sonra isə onu tənha qoyaraq onunla döyüşən kəslərin siz olduğunuzu qəbul edirsinizmi? Allah sizi özünüz üçün əvvəlcədən göndərdiyiniz pis azuqə və (həyatınızda qəbul etdiyiniz pis qərara görə məhv eləsin! Siz Allahın Peyğəmbərinə ^(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) (qiyamət günü) sizə

"Siz mənim əhli-beytimi öldürdünüz və mənim məhrəmlərimə hörmətsizlik etdiniz. Siz mənim ümmətimdən deyilsiniz!" – dediyi zaman, ona hansı gözlərlə nəzər salacaqsınız?"

Hizyəm deyir: "Bu xütbə ilə camaatın ağlamaq səsi ucaldı və camaat bir-birinə dedi: "Bədbəxt olduq, lakin özümüz bilmirik!""

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* davamında buyurdu: "Allah mənim ilahi təqva, Allahın Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və onun Əhli-beyti *(əleyhis-salam)* barədəki öyüd-nəsihət və tövsiyələrimi qəbul edərək yadda saxlayan kəsi bağışlasın. Ona görə ki, Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bizim üçün gözəl nümunədir."

Camaat fəryad etdi: "Ey Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* övladı! Bizim hamımız sizin sözlərinizə qulaq asır və sizə itaət edirik, sizin can və malınızın qoruyucularıyıq. Əsla sizdən üz döndərmərik. Bizə əmr edin, – Allahın mərhəmətinə şamil olasınız! – siz kiminlə döyüşsəniz, onunla döyüşər və kiminlə sülh etsəniz, onunla sülh edərik. Sizə və bizə zülm edən kəsləri cəzalandırırıq."

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* buyurdu:

هَيْهَات! أَيُّهَا الْغَدْرَةُ الْمَكْرَةُ! حِيلَ بَيْنَكُمْ وَ بَيْنَ شَهَوَاتِ
 أَنْفُسِكُمْ، أَتُرِيدُونَ أَنْ تَأْتُوا إِلَيَّ كَمَا أَتَيْتُمْ إِلَى آبَائِي مِنْ قَبْلُ، كَلًّا وَ
 رَبِّ الرَّاقِصَاتِ إِلَى مِنِي، فَإِنَّ الْجُرْحَ لَمَّا يَنْدَمِلُ، فُقِبَلَ أَبِي بِالْأَمْسِ وَأَهْلُ
 بَيْتِهِ مَعَهُ، فَلَمْ يُنْسِنِي تُكْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَتُكْلَ أَبِي وَ
 بَنِي أَبِي وَ جَدِّي، شَقَّ لَهَا زِمِي وَ مَرَارَتُهُ بَيْنَ حَنَا جِرِي وَ حَلْقِي، وَغُصَصُهُ
 تَجْرِي فِي فِرَاشِ صَدْرِي، وَ مَسْأَلَتِي أَنْ لَا تَكُونُوا لَنَا وَ لَا عَلَيْنَا.

“Heyhat! Ey əhdi pozan hiyləgər dəstə!
 (Əsla sizin vədələrinizə etimad etmək olmaz,) çünki sizinlə istəkləriniz arasına (cəhalət, qəflət və acizlik) pərdəsi çəkilib. Siz, atababalarımın sorağına getdiyiniz əhval-ruhiyyə ilə mənim sorağımca gəlmək istəyirsiniz?! (Siz yalnız vədə verir və əməl etmirsiniz.) Allah evinin zəvvarlarını Minaya doğru aparan sürətli miniklərə and olsun ki, əsla belə olmayacaq (və mən sizin vədələrinizə aldanmayacağam.) Ona görə ki, hələ həmin yaralar sağalmamışdır. Hələ dünən atam və onu xanədanının bir qismi şəhadətə çatdı və hələ Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ölümünün dağını unutmamışdım ki, atam, övladları və cəddimin ölümünün acısı ixtiyarımı əlimdən aldı. Onun kədərinin acılığını boğazımda hiss edirəm və onun can

alan acısı hələ də sinəmdə qalmaqdadır. Sizdən istəyim budur ki, nə bizə tərəfdarlıq edin, nə də bizimlə döyüşə girin! (Bizim sizin xeyrinizə ümidimiz yoxdur, şərinizi bizdən uzaq edin!)

Sonra İmam Zeynəlabidin ^(əleyhis-salam) sözlərini bu beytlərlə sona çatdırdı:

لا غرور إن قُتِلَ الْحُسَيْنُ وَ شَيْخُهُ
حُسَيْنٌ وَأَكْرَمًا
قَدْ كَانَ خَيْرًا مِنْ
أُصِيبَ حُسَيْنٌ كَانَ
فَلَا تَفْرَحُوا يَا أَهْلَ كُوفَةَ بِالَّذِي
ذَلِكَ أَعْظَمًا
قَتِيلٌ بِشَطِّ النَّهْرِ نَفْسِي فِدَاؤُهُ
جَهَنَّمَا
جَزَاءُ الَّذِي أَرْدَاهُ نَارُ

“İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və ondan daha əzəmətli və üstün olan möhtərəm atasının öldürülməsi təəccüb doğurmur.

Ey kufəlilər! Hüseyinə ^(əleyhis-salam) yetişən və həddən artıq böyük olan müsibətə şad olmayın!

Suyun kənarında (susuz şəkildə) şəhadətə çatan kəsə canım fəda olsun! Onu şəhid edən kəsin cəzası cəhənnəm odudur!”¹

¹ Təbərsi, "İhticac", c. 2, səh. 117-119; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 112-113.

Bu xütbə ilə bağlı məsələ göstərir ki, kufəlilər İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* sarsıdıcı xütbəsinin onların ruhiyyəsinə vurduğu zərbə ilə elə vəcdə gəldilər ki, Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* düşmənləri ilə döyüşmək və Kərbəla şəhidlərinin qatillərindən intiqam almağa hazır oldular, lakin İmam *(əleyhis-salam)* onların dəfələrlə vəfasızlıq göstərdiyini və Bəni-Üməyyə cinayətkarlarının əleyhinə ümumi qiyam qaldırmaqda daha süst olduğunu bildiyindən, onların sözlərini qəbul etməyib buyurdu: "Bizim əleyhimizə qiyam etməyin yetər, sizin xeyrinizə ümid bağlamaq olmaz, ey üzüqaralar!"

7. Mən gözəllikdən başqa, bir şey görmədim!

Qələbədən məst olan İbn Ziyad qüdrətini nümayiş etdirmək üçün öz sarayında oturaraq hamıya daxil olmaq icazəsi verdi. İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* başını gətirib onun qarşısına qoymalarını tələb etdikdən sonra o həzrətin qadın və uşaqlarının gətirilməsinə də göstəriş verdi. Xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* tanınmaz şəkildə məclisə daxil oldu və bir kənarda əyləşdi.

İbn Ziyad soruşdu: "Bu qadın kimdir?"
Cavab verdilər:

هَذِهِ زَيْنَبُ بِنْتُ عَلِيٍّ ك

"Bu qadın Əlinin qızı Zeynəbdir."

İbn Ziyad xanım Zeynəbə ^(aleyha-) ^(salām) üzünü tutub dedi: "Allaha şükürlər olsun ki, sizi rüsvay etdi və sizin verdiyiniz xəbərlərin düzgün olmadığını göstərdi."

Xanım Zeynəb ^(aleyha-) ^(salām) cavab verdi:

إِنَّمَا يَفْتَضِحُ الْفَاسِقُ، وَ يَكْذِبُ الْفَاجِرُ وَ هُوَ غَيْرُنَا

"Yalnız fasiq rüsvay olar və günahkar insan yalan deyər. O da bizlər deyilik, digərləridir."

İbn Ziyad dedi:

كَيْفَ رَأَيْتِ صُنَعَ اللَّهِ بِأَخِيكَ وَ أَهْلِ بَيْتِكَ

"Qardaşın və xanədanına qarşı Allahın işini necə gördün?"

Həzrət Zeynəb ^(aleyha-) ^(salām) (mətinliklə) cavab verdi:

مَا رَأَيْتِ إِلَّا جَمِيلًا، هُوَ لَاءِ قَوْمٍ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْقَتْلَ فَبَرَزُوا إِلَى
مَضَاجِعِهِمْ، وَ سَيَجْمَعُ اللَّهُ بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُمْ، فَتُحَاجُّ وَ تُخَاصِمُ، فَانْظُرِي
لِمَنِ الْفَلْحُ يَوْمَئِذٍ، تَكَلَّتْكَ أُمَّكَ يَا بِنْتَ مَرْجَانَةَ

"Mən gözəllikdən başqa, bir şey görmədim! Onlar elə bir dəstə idilər ki, Allah-taala onlar üçün şəhadəti müqərrər etdi və onlar da aramlıq yerlərinə tələsdilər. Tezliklə

Allah-taala (qiyamət günü) onlarla səni bir araya gətirəcək və sizin aranızda hakimlik edəcəkdir. Həmin gün kimin qalib gələcəyinə nəzər sal. Ey Mərcanənin oğlu! Anan yanında otursun!"

Übeydullah ibn Ziyad bu sözləri eşidib qəzəbləndi və o xanımı öldürmək fikrinə düşdükdə, Əmr ibn Hüreys ona dedi: "Ey əmir! O, qadındır və qadını da söylədiklərinə görə cəzalandırmazlar!"

(Öz acizliyini başa düşən) İbn Ziyad sözlərinə davam etdi: "Allah-taala Hüseyni və sənin xanədanını öldürməklə qəlbimə şəfa verdi."

Zeynəbi-Kübra ^(əleyha-) ^(salam) buyurdu:

لَعْمَرِي لَقَدْ قَتَلْتِ كَهْلِي، وَقَطَعْتَ فَرْعِي، وَاجْتَشَسْتَ أَصْلِي، فَإِنْ

كَانَ هَذَا شِفَاؤَكَ فَقَدْ اشْتَفَيْتِ

"Canıma and olsun, mənim böyüyümü öldürdün, ömrümün budağını kəsdin və mənim kökümü yerindən çıxardın. Əgər bu iş sənin qəlbinin şəfa tapmasına səbəbdirsə, onda arzuna çatmışsan."

(Cavab tapa bilməyən) İbn Ziyad dedi: "Bu qadın daima qafiyəli sözlər danışır. Onun atası da şair idi."

Xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* buyurdu: "(Müsiabət görmüş və qəlbi dağlanmış) qadın hara, qafiyəli sözlər danışmaq hara?"¹

Şeyx Müfidin nəqlinə əsasən, xanım Zeynəb *(əleyha-salam)* buyurdu:

مَا لِلْمَرْأَةِ وَالسَّجَاعَةُ؟ إِنَّ لِي عَنِ السَّجَاعَةِ لَشُغْلًا، وَلَكِنْ صَدْرِي

نَفَثَ بِمَا قُلْتُ

"Qadının qafiyə ilə nə işi? Mənim qafiyə ilə işim olmaz, dilimə gələn sözlər qəlbimin alovlanmasından yaranan sözlər idi."²

Həqiqətən, insan belə bir şücaət və qüdrətin müqabilində nə deyəcəyini bilmir?! İnsan Əli ibn Əbutalibin *(əleyhis-salam)* qızı, bu böyük xanımın əzəməti qarşısında diz çöküb etiraf etmək istəyir ki, o xüsusi şəraitdə və İbn Ziyad kimi qaniçən və rəhimsiz birinin qarşısında bu bir neçə cümlədə gizlənən əzəmət və böyüklüyü bəyan etməkdə söz və cümlələr acizdir və "Həqiqətən, sən Əmirəlmöminin Əlinin *(əleyhis-salam)* qızı və Hüseyinin *(əleyhis-salam)* bacısısan!

8. Şəhadət bizim iftixarımızdır!

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 200-202; Müfid, "İrşad", səh. 472-473 (azacıq fərqlərlə).

² Müfid, "İrşad", səh. 473. "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 349-350.

İbn Ziyad sonra üzünü Əli ibn Hüseyinə
(*əleyhis-salam*) tutub soruşdu: "Sən kimsən?"

Həzrət cavab verdi: "Mən Əli ibn
Hüseynəm."

İbn Ziyad dedi: "Bəyəm, Əli ibn Hüseyini
Allah (Kərbəladada) öldürmədimi?"

İmam (*əleyhis-salam*) buyurdu: "Mənim Əli ibn
Hüseyn adlı digər bir qardaşım da var idi ki,
onu (zalım) camaat qətlə yetirdi."

İbn Ziyad dedi: "Xeyr! Onu Allah
öldürdü."

İmam Səccad (*əleyhis-salam*) "Zümər" surəsinin 42-ci
ayəsindən istifadə edərək buyurdu:

اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا

“Allah ölüm zamanı canları alır.”

(Yəni, Allahın ölüm zamanı hər kəsin
canını almasına baxmayaraq, mənim
qardaşımı zalım bir dəstə şəhadətə çatdırdı.)

Bu tutarlı cavabdan qəzəblənən İbn Ziyad
dedi: “Sən nə cürətlə mənə cavab verirsən?!
Hələ də səndə mənə cavab vermək qüdrəti
var?! Aparın onu, boynunu vurun!”

Xanım Zeynəb (*əleyha-salam*) vəziyyəti belə
gördükdə, İmam Zeynəlabidini (*əleyhis-salam*) qucaq-
layıb İbn Ziyada buyurdu: "Bəsdir, qanımızı
istədiyiniz qədər axıtdın!"

Sonra sözlərinə əlavə etdi:

وَاللّٰهِ لَا أُفَارِقُهُ، فَإِنْ قَتَلْتَهُ فَأَقْتُلْنِي مَعَهُ

"Allaha and olsun! Ondan ayrılmayacağam. Əgər onu öldürmək istəyirsənsə, məni də onunla birlikdə öldür!"

İbn Ziyad xanım Zeynəb ^(əleyha-)_(salam) və İmam Səccada ^(əleyhis-)_(salam) bir nəzər salıb dedi:

عَجَبًا لِلرَّحِمِ

"Qohumluq məhəbbətinə təəccüb edirəm!"

Sonra sözlərinə əlavə etdi: "Allaha and olsun! Güman edirəm ki, bu qadın qardaşı oğlu ilə birlikdə ölmək istəyir. Ondan (Əli ibn Hüseyndən ^(əleyhis-)_(salam)) əl çəkin! Güman edirəm ki, xəstəliyi onun əzab-əziyyəti üçün yetərlidir."¹

Seyid ibn Tavus yuxarıdakı macəranı öz kitabında (azacıq fərqlərlə) nəql etdikdən sonra sözlərinə əlavə edir: "İmam Səccad ^(əleyhis-)_(salam) bibisinə üz tutub buyurdu: "Bibican! Sən sakitləş (aram ol), mən onunla danışacam." Sonra üzünü İbn Ziyada tutdu və buyurdu:

¹ Müfid, "İrşad", səh. 473-474; "Məlhuf" (Lühuf), səh. 202 (azacıq fərqlərlə). "Təbəri tarixi", c. 4, səh. 350.

أَبِالْقَتْلِ تُهَدِّدُنِي يَا بَنَ زِيَادَ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الْقَتْلَ لَنَا عَادَةٌ وَكِرَامَتُنَا

الشَّهَادَةُ

"Ey Ziyadın oğlu! Bizi öldürməklə təhdid edirsən? (Allah yolunda) öldürülməyin bizim (çoxdankı) adətimiz və şəhadətin bizim iftixarımız olduğunu bilmirsən?"

Bu danışıklardan sonra tamamilə məğlub olan İbn Ziyad Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salām) və onunla birlikdə olanları məscidin kənarındakı bir evdə məskunlaşdırmaq əmri verdi.¹

Görəsən, o məclisdə iştirak edən dəstənin sözlərinin əzəmət və dəyərini hansısa bir qələm və ya bəyan təsvir edə bilərmə? Şübhəsiz, bu sözlər dildən-dilə gəzmiş, Kufəni bürüyərək ondan kənara da yayılmış və camaatın da həzrət Əli ^(əleyhis-salām) xanədanının əzəməti və onun düşmənlərinin xəbisliyi barədə hökm verməsi ilə bağlı öz təsirini qoymuş və bir daha Bəni-Üməyyəyə qarşı inqilab toxumu səpmişdi.

9. Bu dodaqları Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) öpürdü!

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 202.

Əllamə Məclisi yazır: "Səid ibn Muaz və Əmr ibn Səhdən belə nəql edilmişdir: "İbn Ziyadın məclisində idik, gördük ki, Übeydullah əlindəki çubuqla İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) gözlərinə, dodaqlarına vurur və o həzrətə hörmətsizlik edirdi. (Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) səhabəsi) Zeyd ibn Ərqəm də orada idi. Bu səhnəni gördükdə dedi: "Ey İbn Ziyad, çubuğu kənara çək! Ona görə ki, mən Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) mübarək dodaqlarını bu dodaqlar və ağıza yapışdırdığını (və öpdüyünü) görmüşəm." Sonra uca səslə ağlamağa başladı."

Cavabı olmayan və həddən artıq xəcalət çəkən İbn Ziyad ona dedi: "Ey Allahın düşməni! Allah səni ağlar qoysun! Əgər yaşlı və aqlını itirmiş qoca olmasaydın, şübhəsiz, boynunu vurdurardım!"

Zeyd dedi: "Belə isə, icazə ver sənə söylədiklərimdən də daha mühüm olan bir macəranı danışım. Həmin macərə belədir: "Mən bir gün Allah Rəsulunun ^(əleyhis-salām) sağ dizi üstündə İmam Həsəni ^(əleyhis-salām) və sol dizi üstündə İmam Hüseyini ^(əleyhis-salām) oturtduğunu və əlləri ilə onların başını tumarlayaraq belə dediyini gördüm:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَدْعُكَ يَا هُمَا وَصَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ

"İlahi! Mən bu ikisini və möminlərin salehini sənə tapşırıram!"

İndi de görüm, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* əmanəti ilə nə etdin!"¹

Təbərinin nəqlinə əsasən, Zeyd ibn Ərqəm bu danışığıdan sonra ayağa qalxaraq İbn Ziyadın məclisini tərk etdi.² Çölə çıxdıqdan sonra, camaat dedi: "Zeyd ibn Ərqəmin dilindən başqa sözlər çıxdı, əgər Übeydullah onları eşitsəydi, hökmən onu qətlə yetirərdi.""

Bu xəbərin ravisi deyir: "Mən onun nə dediyini soruşduqda dedilər: "Zeyd bizim yanımızdan keçdiyi zaman, deyirdi: "Bir nökər, Allahın bəndəsinin maliki (ağası) olub!"³

(Sonra sözlərinə belə əlavə etdi:)

¹ "Biharul-ənvər", c. 45, səh. 118.

² "Biharul-ənvər"ın 45-ci cild, 117-ci səhifəsində belə qeyd edilmişdir: "O, ağlamaq səsi ucaldığı halda, oradan çıxdı."

³ "Biharul-ənvər"ın 45-ci cild, 117-ci səhifəsində belə qeyd edilmişdir:

مَلِكٌ عَبْدٌ خُرًّا; "Qul ağanın sahibi olmuşdur."

يَا مَعْشَرَ الْعَرَبِ! الْعَبِيدُ بَعْدَ الْيَوْمِ، قَتَلْتُمْ ابْنَ فَاطِمَةَ وَ أَمْرُكُمْ ابْنَ
مَرْجَانَةَ، فَهُوَ يَقْتُلُ خِيَارَكُمْ وَ يَسْتَعِيدُ شِرَارَكُمْ، فَرَضَيْتُمْ بِالذُّلِّ، فَبُعْدًا
لِمَنْ رَضِيَ بِالذُّلِّ

“Ey ərəb camaatı! Siz bu gündən sonra qulsunuz! Fatimənin ^(əleyha-) ^(salam) övladını öldürdünüz və Mərcanənin oğlunu hakim etdiniz. O, sizin yaxşılarınızı öldürəcək, pislərinizi isə öz quluna çevirəcəkdir. Sizlər xarlığa razı oldunuz. Xarlığa razı olanlar Allahın rəhmətindən uzaq olsunlar!”¹

Seyid ibn Tavusun nəqlinə əsasən, bundan sonra İbn Ziyad İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) başını Kufənin küçələrində gəzdirmək göstərişini verdi.²

Bəni-Üməyyənin Kərbəlada məğlub olmasının və İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam), onun cəsur və vəfalı tərəfdarlarının qalib gəlməsinin ən yaxşı sübutu Aşura macərəsindən sonra bir-birinin ardınca baş verən və düşməni rüsvay edən, onların haqqı susdurmaq üçün daima onları öldürməklə təhdid edən həmin hadisələrdir.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 349; “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 116 (azacıq fərqlərlə).

² “Məlhuf” (Lühuf), səh. 203.

Hər gün bu zalım və qaniçən dəstənin əleyhinə Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> aşıqləri tərəfindən yeni sənədlər təqdim edilirdi. Görəsən, İbn Ziyad Zeyd ibn Ərqəmin məşhur səhabə olduğu halda, onun səhabə olmasını inkar edə bilərdimi? Allah Rəsulunun <sup>(səlləllahu əleyhi
və əlihə və səlləm)</sup> əleyhinə bir söz deyə bilərdimi? Bunu etsəydi, bütün camaatı öz əleyhinə qaldırardı. Çarəsizlikdən onu ölümlə təhdid edib ona nalayiq sözlər söylədi.

10. Arzusuna çatan qoca

Übeydullah ibn Ziyad təbliğat mühiti yaratmaq, öz rəftarına bəhanə gətirmək və camaatın qiyam etməsinin qarşısını almaq üçün onları məscidə toplayıb minbərə çıxırdı.

Seyid ibnTavus yazır: İbn Ziyad əvvəlcə Allaha həmd və səna söylədi, sonra sözlərinin əsnasında dedi: Haqqı və onun əhlini aşkar edən, “Əmirəl-möminin” və onun tərəfdarlarını qəlib edən və (Allah eləməmiş!) yalançı oğlu yalançını öldürən Allaha şükürlər olsun!”

Bu zaman Abdullah ibn Əfif Əzdi¹
yerindən qalxdı və fəryad elədi:

يَا بَنَ مَرْجَانَةَ! إِنَّ الْكَذَّابَ ابْنَ الْكَذَّابِ أَنْتَ وَأَبُوكَ، وَمَنْ
اسْتَعْمَلَكَ وَأَبُوهُ. يَا عَدُوَّ اللَّهِ! أَتَقْتُلُونَ أَوْلَادَ النَّبِيِّينَ وَ تَتَكَلَّمُونَ بِهَذَا
الْكَلَامِ عَلَى مَنَابِرِ الْمُسْلِمِينَ

“Ey Mərcanənin oğlu! Yalançının oğlu
yalançı sən və sənin atan, səni bu məqama
təyin edən kəs (Yezid) və onun atasıdır
(Müaviyədir)! Ey Allahın düşməni!
Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm) övladlarını öldürdüyünüz
halda, müsəlmanların minbərinə çıxır və bu
cür (həyasızcasına) söz danışırsınız?!

(Heç kəsdən belə sözlər eşitmək
intizarında olmayan) İbn Ziyad özünü itirdi
və qəzəblənərək dedi: "Bu sözləri danışan
kimdir?"

İbn Əfif dedi: “Mənəm, ey Allahın
düşməni! Allahın hər cür pislikdən uzaq-
laşdırdığı ailəni öldürür və elə güman edirsən
ki, müsəlmansan? Mühacirlər və Ənsarın
övladları haradadır ki, səndən və o zalımdan

¹ Seyid ibn Tavus yazır: "O, şiənin yaxşılarından və zahidlərdən idi. "Cəməl" döyüşündə onun sol gözüne xəsarət dəymişdi və "Siffeyn" döyüşündə digər gözü də kor olmuşdu. O, daima Kufə məscidində olardı. Gecələri orada namaz qılar və ibadət edərdi." ("Məluf" (Lühuf), səh. 203.)

(Yeziddən), Allah Peyğəmbəri (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) tərəfindən lənətlənmişin oğlu lənətlənmişdən intiqam alsın?”

İbn Ziyad bu cavaba o qədər qəzəbləndi ki, boynunun damarları şişdi. Sonra dedi: Onu yanıma gətirin!

Məmurlar hər tərəfdən onu tutmaq üçün hücum çəkdikləri zaman, Əzd qəbiləsinin böyükləri olan əmisi oğlanları ayağa qalxıb onu məmurların əlindən aldılar, məsciddən çıxararaq onu evinə apardılar.

İbn Ziyad dedi: "Gedin bu Əzd qəbiləsinin korunu tutun və yanıma gətirin!"

Macəradan xəbərdar olan Əzd qəbiləsi bir neçə yəmənli qəbilə ilə birlikdə toplaşdı və Abdullah ibn Əfifin tutulmasına mane oldular. Digər tərəfdən, bu toplanma xəbəri İbn Ziyada yetişdiyi zaman, Muzər qəbiləsini toplayıb Məhəmməd ibn Əşəsi onlara başçı təyin etdi və onlarla müharibəyə göndərdi. Həmin iki qrup arasında şiddətli döyüş başladı, bu arada adamların bir qismi öldürüldü. İbn Ziyadın tərəfdarları Abdullah ibn Əfifin evinə yetişdilər, qapını sındıraraq içəri hücum çəktilər.

İbn Əfifin qızı onu məsələdən xəbərdar etdi. O, qızına dedi: "Qızım, qorxma, qılıncımı mənə ver!"

Qızı qılıncı atasına verdi və o, özünü müdafiə etdiyi halda, bu şeirləri oxuyurdu:

أَنَا ابْنُ ذِي الْفَضْلِ عَفِيفِ الطَّاهِرِ عَفِيفٌ شَيْخِي وَابْنُ

أُمِّ عَامِرٍ

كَمْ دَارِعٍ مِنْ جَمْعِكُمْ وَ حَاسِرٍ وَ بَطْلٍ جَدَّتُهُ مُغَاوِرٍ

Mən fəzilət sahibi və pak xislətli kəsin oğlu Əfifəm. Əfif atamdır və o, Ümmü Amirin oğludur. Sizin fərdlərinizdən istər zireh geyinmiş, istərsə də, zirehsiz olan çoxlu kəsləri və sizin pəhləvanları ildirəm kimi həmlə etməklə yerə sərmişəm.

Qızı atasının şücaətini gördükdə, dedi: "Atacan! Kaş, mən kişi olaydım və sənin kənarında bu günahkar və pak xanədanı qətlə yetirən kəslər müqabilində döyüşəydim!"

Sonunda düşmənlər onu hər tərəfdən mühasirə etdi, o, cani-dildən özünü müdafiə edir və kimsə onu tuta bilmirdi. Kim ona tərəf həmlə etsəydi, qızı ona yol göstərir və fəryad edirdi ki, filan tərəfdən gəlir. (O da həmin tərəfə qılınc çalırdı.) Nəhayət mühasirə dairəsini daraldıb ona yaxınlaşdılar.

Abdullahın qızı fəryad elədi: "Atamı hər tərəfdən mühasirə elədilər və onun yardımçısı yoxdur!"

Abdullah ibn Əfif qılıncını fırladır və deyirdi:

ضاقَ عَلَيْكُمْ مَوْرِدِي

أُفْسِمُ لَوْ يُفْسِحُ لِي عَنْ بَصْرِي

وَ مَصْدَرِي

“And içirəm ki, əgər gözlərim görsəydi, gediş-gəliş yolu sizə dar gələrdi!”

Sonda onu tutub İbn Ziyadın yanına gətirdilər. İbn Ziyad onu görən kimi dedi: "Allaha şükürlər olsun ki, səni xar etdi!"

İbn Əfif cavab verdi: "Ey Allahın düşməni! Məni necə xar etdi?! Allaha and olsun, əgər gözüm görsəydi, giriş-çığış yolunu sizə dar edərdim, (sizi rahat qoymazdım!)"

İbn Ziyad soruşdu: "Sənin (üçüncü xəlifə) Osman ibn Əfvən barədə fikrin nədir?"

Cavab verdi: "Ey Mərcanənin oğlu! – ona nalayiq söz dedi. Osmanın səninlə nə əlaqəsi var?! İstər yaxşı və ya pis iş görmüş olsun, istərsə də islah etsin və ya fəsad törətmiş olsun. Allah camaatın hamisidir, Osmanla camaat arasında haqq-ədalətlə hökm verəcəkdir, lakin məndən özün və atan, Yezid

və onun atası barəsində soruş (ki, cavab verim)!"

(Çıxılmaz vəziyyətdə qalan) İbn Ziyad dedi: "Allaha and olsun, ölümü bütün acılığı ilə dadana qədər səndən heç bir şey soruşmayacağam!"

(Sanki öz keçmiş arzusunun intizarında olan) Abdullah ibn Əfif dedi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَمَا إِنِّي قَدْ كُنْتُ أَسْأَلُ اللَّهَ رَبِّي أَنْ يَرْزُقَنِي
الشَّهَادَةَ مِنْ قَبْلِ أَنْ تَلِدَكَ أُمَّكَ، وَ سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ ذَلِكَ عَلَى
يَدَيَّ أَلَعِنَ خَلْقِهِ، وَأَبْغَضِهِمْ إِلَيْهِ، فَلَمَّا كُفَّ بَصْرِي يئِسْتُ مِنْ
الشَّهَادَةِ، وَالْآنَ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَزَقْنِيهَا بَعْدَ الْيَأْسِ مِنْهَا، وَ عَرَّفَنِي
الْأَجَابَةَ بِمَنِّهِ فِي قَدِيمِ دُعَائِي

"Həmd yalnız aləmlərin Rəbbi olan Allaha məxsusdur! Ağah ol ki, anan səni dünyaya gətirməmişdən öncə, Allahdan şəhadəti mənə ruzi etməsini və şəhadətimin onun nəzərində camaatın ən məlunu və ən çox qəzəb etdiyi kəsin əli ilə olmasını istəmişdim. Amma kor olduqdan sonra, şəhadətə çatmaq arzusundan naümid oldum, lakin indi Allaha şükür edirəm ki, həmin ümitsizlikdən sonra mən arzuma çatıram və Allah-taala öncəki duamı qəbul etdiyini lütf və minnəti ilə mənə göstərdi."

İbn Ziyadın göstərişi ilə onun boynunu vurdular.¹ Bədənini də Kufənin Səbxə məhəlləsində dar ağacından asdılar.²

Şübhəsiz, Abdullah ibn Əfif kimi gözləri görməyən və öz qüdrətini İslam və Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* Əhli-beytinin *(əleyhis-səlam)* düşmənləri ilə müharibədə itirən, öz əməl və rəftarı ilə haqqı müdafiə edən, canını bu işə qurban verərək öz keçmiş arzusuna – Allah yolunda şəhid olmağa – çatan və şad olan şəxslər tarixdə nadirdirlər. Onlar tarixin düşmənlərinin zülmət qalalarında parıldayan parlaq ulduzlardırlar və hamıya, xüsusilə də, cavanlara vuqarlı olmaq, azadlıq və ilahi vədələrə inanmaq dərsi öyərədirlər.

11. Əshabi-Kəhf və Rəqimin macərəsindən daha təəccüblü bir macərə

Şeyx Müfid "İrşad" kitabında nəql edir ki, İbn Ziyad İmam Hüseyinin *(əleyhis-səlam)* başının Kufə küçələri və qəbilələri arasında gəzdirilməsinə göstəriş verdi. O, öz nəzərinə, hamıya göz

¹ "Şoranlıq – duzluq ərazi" mənasında olan "Səbxə"də məqsəd Kufənin Kunasə məhəlləsidir. ("Biharul-ənvar", c. 45, səh. 121. haşiyədə)

² "Məlhuf" (Lühuf), səh. 203-207; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 119-121.

dağı verirdi. Bu hadisənin şahidi olan Zeyd ibn Ərqəm nəql edir ki, mən öz otağımda oturmuşdum, bu zaman İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) nizənin üstündə olan başı ilə kənarımdan keçdilər. O mübarək başı mənim yanımdan apardıqları zaman, onun bu ayəni oxuduğunu eşitdim:

أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا

"Güman edirsiniz ki, Əshabi-Kəhf və Rəqim bizim təəccüblü nişanələrimizdəndir?"¹ Bu ayəni eşitdikdə, bədənimin tükləri biz-biz oldu və dedim:

رَأْسُكَ وَاللَّهِ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ! أَعْجَبُ وَأَعْجَبُ

“Ey Allah Rəsulunun oğlu! Sənin başının macərəsi (Əshabi-Kəhf və Rəqimin macərəsindən) daha təəccüblü və heyrətamizdir.”²

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) kəsilmiş başının Quran oxuması o həzrətin möcüzələrindən hesab olunur, amma hamının bu məsələni eşitməsi, yoxsa, xas şəxslərin bu möcüzədən xəbərdar olması müzakirə obyektidir.

¹ "Kəhf" surəsi, ayə 9.

² Müfid, "İrşad", səh. 475; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 121.

Amma Quran səsinin eşidilməsi hamı tərəfindən olsaydı, onu hər yerdə nəql edərdilər və çox güman ki, inqilab və qiyama səbəb olardı. Bir qayda olaraq bu mühüm macərə tarixdə geniş şəkildə qeyd olunardı. Tarixdə belə bir şey qeyd edilmədiyindən, deyə bilərik ki, bu hadisənin dərki və o həzrətin başından Quran səsinin eşidilməsi Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* səhabələrindən olan Zeyd ibn Ərqəm kimi xas insanlara aid olub.

Digər tərəfdən də, bu ayənin o həzrətin müqəddəs başı tərəfindən oxunması məsələsi diqqəti cəlb edir, ona görə ki, Əshabi-Kəhf və Rəqimin¹ mənəviyyat axtarışında olan bir dəstə cavandan ibarət olmasını və onların zalım və kafir hökmdar olan Dəqyanusun zamanında yaşamalarını, öz əqidələrini qorumaq və zəmanələrinin zülmü ilə mübarizə aparmaq üçün bir mağaraya pənah apardıqlarını, həmçinin, öz imanlarını qorumaqla səbir və mərdanəlik göstərdiklərini bilirik. Belə ki, mağaraya daxil

¹ Əshabi-Kəhf və Rəqimin eyni və ya iki ayrı əshab olması barədə təfsirçilər arasında fikir ayrılığı vardır, lakin təfsirçi tədqiqatçılar onların eyni bir qrup olduğunu və Diqyanusun hakimiyyət dövründə mənəviyyat axtarışında olan cavanlar olduğunu söyləmişlər. (Ətraflı məlumat üçün "Nümunə" təfsiri, "Kəhf" surəsinin 9-cu ayəsinin təfsirinə müraciət edin.)

olduqdan sonra Allahın əmri ilə 309 il ölümə bənzər bir yuxuya dalmışlar və sonra Allah onları diriltmişdir.¹

Həqiqətdə bu böyük möcüzə hamının təəcüblənməsinə səbəb idi, lakin İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* kəsilmiş başının Quran oxuması və yuxarıdakı ayəni tilavət etməsi Əshabi-Kəhfin yuxuya getməsi macərəsindən öz növbəsində daha təəccüblü və heyrətamizdir.

Bu ayənin o həzrətin müqəddəs başı tərəfindən oxunması bu məsələyə işarə edə bilər ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* də həmin zülmət əsrində hicrət və mübarizə yolunu nəzərdə tutmuşdur. Əlbəttə, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* mübarizə və qiyamı hara, Əshabi-Kəhfin hicrəti hara!

12. İbn Ziyadın Yezidə məktubu

Übeydullah ibn Ziyad Yezidə bir məktub yazaraq onu İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və tərəfdarlarının şəhadətindən xəbərdar etdi. Yezid məktubun məzmunundan xəbərdar olduqdan sonra Übeydullahın məktubuna

¹ "Nümunə" təfsiri, c. 12, "Kəhf" surəsinin 9-20-ci ayələrinin təfsiri.

cavab yazıb ona İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və tərəfdarlarının başlarını əsirlərlə birlikdə Şama yollaması ilə bağlı göstəriş verdi.

İbn Ziyad da şəhidlərin başlarını çöhrələrini ətraf şəhər və nahiyələrin camaatının gördüyü halda əsirlərlə birlikdə kafir şəhərlərin əsirləri kimi Şama yola saldı.¹

Şeyx Müfidin nəqlinə əsasən, əsirlər karvanını Kufədən yola saldıqları zaman, İbn Ziyad İmam Zeynəlabidinin ^(əleyhis-salam) əl-ayağına zəncir vurulmasına göstəriş verdi və onu bu şəkildə səfərə yola saldılar.”

وَ أَمَرَ بَعْلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَعُلَّ بِغُلٍّ إِلَى عُنُقِهِ²

Nəzərə çarpır ki, Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) Kufə və Şam səfərindəki müsibətləri Kərbəlanın müsibətlərindən də ağır oldu. Kufəyə daxil olmalarını və Şama yola salınmalarını mötəbər kitablardan nəql etdik. Belə ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qadınlarını üzləri açıq (niqabsız) və qeyri-münasib geyimdə kişilərin arasında aparır və Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) övladları ilə kafir şəhərlərin əsirləri kimi rəftar edirdilər.

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 208.

² Müfid, "İrşad", səh. 477; "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 130.

Əgər bu hadisə Şeyx Müfid və Seyid ibn Tavus kimi şəxslərin mötəbər kitablarında qeyd olunmasaydı, ona inanmaq həddən artıq çətin olardı. Amma bu rəftarlar danılmaz bir həqiqətdir. Həmin alçaq, imansız və dünyapərəst insanlardan pak və məsum xanədana qarşı elə əzab-əziyyətlər baş verdi ki, onlara görə göylərin dağılmasının, fələyin çarxının dayanmasının, yerin dağılmasının, insanlar və cinlərin həmişəlik olaraq ağlar qalmasının yeri var idi. Bu, elə bir hadisə idi ki, hər bir vicdanlı insanın qəlbini titrədir və onu tükənməz bir qəm-kədərə düçar edirdi.

Görəsən, müsəlman camaatın bu səhnələrə şahid olduğu halda, sakit qalmasına inanmaq olarmı? Bu səhnələri gördükləri halda, kufəlilər necə rahat yata bildilər?! Necə asudəliklə yaşayıb gülə bildilər?! Onların tarixlər boyu başlarını aşağı salmaları və hətta bir-birlərinin üzünə baxmamalarının yeri var. Of, bu imansız və vəfasız camaatın əlindən!

13. Yol əsnasındakı mənzil və dayanacaqlar

Şamın hakimləri və Kufənin cinayətkarları bütün məntəqələrin əhalisinə

qüdrətlərini nümayiş etdirmək və göz dağı vermək üçün göstəriş verdilər ki, əsirlər karvanını başlarla birlikdə şəhərlərdə dolandırsınlar.

Seyid ibn Tavus yazır: Yezidin göstərişindən sonra İbn Ziyad başları əsirlərlə birlikdə Muhəffər ibn Sələbə Aiziyə tapşırırdı ki, onları kafir şəhərlərin əsirləri kimi şəhərbəşəhər dolandırsın və Şama çatdırsın.¹

Kufə və Şam yolu arasında onların keçmiş olduqları mənzil və dayanacaqların ardıcılığı müəyyən deyildir, lakin məqtəl və tarixi kitablarda dayanacaqların adları qeyd edilmişdir.² Biz burada diqqəti cəlb edən hadisələrin baş verdiyi bəzi dayanacaqlara işarə edirik:

Məşhədun-Noqtə

İmam Hüseyin ^(əleyhis-) ^(salam) mübarək başını özləri ilə aparanlar yol əsnasında bir məntəqəyə çatdılar və müqəddəs başı böyük bir daşın üzərinə qoydular. O müqəddəs başdan həmin daşın üzərinə bir damla qan düşdü. Rəvayətdə

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 208.

² Hörmətli alim və Höccətül-İslam vəl-müslimin Nəzəri Münfəridin yazdığı "Qisseye Kərbəla" əsərində iyirmiyə yaxın dayanacaq və mənzilin adı qeyd edilmiş və hər biri üçün müəyyən mətləb və hadisələr nəql olunmuşdur. (Bax: "Qisseye Kərbəla", səh. 465-480.)

qeyd edilib ki, bundan sonra hər il Aşura günü həmin daşdan qan qaynayırdı və həmin məntəqənin camaatı orada toplaşır və İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salām) matəm saxlayaraq ah-nalə edirdi. Bu macərə Əbdülməlik Mərvanın zamanına qədər davam edirdi. O, həmin daşın oradan götürülüb naməlum yerə aparılmasına əmr verdi. Bundan sonra həmin daşdan bir əsər-əlamət görsənmədi, lakin camaat orada bir məqbərə tikərək onun adını "Noqtə" və ya "Məşhədun-Noqtə" qoydu.¹

Hələb şəhərində (Suriyada) "Məşhədu-siqt" adlı məşhur bir ziyarətgah vardır və onun bu cür adlanması barədə belə söyləyirlər: Əsirlər karvanı bu məkana yetişdiyi zaman, İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salām) uşağının biri orada siqt oldu (anasının bətnindən düşdü), onun adı "Möhsin" idi və onu orada dəfn etdilər.²

Bələbək

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 346. Mərhum Hacı Şeyx Abbas Qumi də "Nə-fəsul-məhmum", səhifə 238-də bu macərəni nəql etmişdir.

² Yəni orada.

Əllamə Məclisi yazır: Bəzi kitablarda qeyd edilmişdir ki, əsirlər karvanı Bələbək mənzilinə yaxınlaşdıqda, həmin şəhərin valisinə əsirlərin daxil olması barədə xəbər verdilər. O da göstəriş verdi ki, (qələbə) bayraqları dalğalandırılsın və karvanı qarşılamağa getsinlər. Uşaqlar da onlarla birlikdə getdilər və əsirlərin tamaşasına tələsdilər. Ümmü Gülsüm bu səhnəni gördüyü zaman, onların haqqında qarğış edərək buyurdu:

أَبَادَ اللَّهُ كَثْرَتَكُمْ، وَ سَلَّطَ عَلَيْكُمْ مَنْ يَقْتُلُكُمْ

“Allah sizin cəmiyyətinizi məhv eləsin və sizə elə bir kəsi hakim etsin ki, sizi qətlə yetirsin!”¹

14. Şamdakı çaxnaşma

Əhli-beyt (əleyhimus-salam) əsirlərini şəhidlərin başları ilə birlikdə şəhərlərdə gəzdirdikdən sonra Şam məntəqəsinə çatdırdılar. Yezid hökumətinin paytaxtı olan Dəməşqə çatdıqları zaman, Ümmü Gülsüm Şimrdən onları camaatın az toplaşdıqları darvazadan şəhərə daxil etməsini, həmçinin, şəhidlərin

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 126.

başlarını karvandan kənarlaşdırmalarını və beləliklə, camaatın diqqətinin başlara yönəlməsini və Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)* ailəsinin namusuna baxmamalarını istədi. Amma Şimr onun istəyinin əksinə olaraq başların eynilə karvan və miniklərin arasında hərəkət etdirilməsinə və daha çox diqqəti cəlb etməsinə göstəriş verdi.

Səfər ayının¹ birinci günü karvanı camaatın toplanma yeri olan "Saat" darvazasından² şəhərə daxil etdilər. Əvvəlcə onları Saat darvazasının yanında saxladılar və camaat təbil və şeypur çalaraq, şadlıq etdiyi halda əsirləri qarşılamağa gəldi.³

Yezid (Əməvi məscidinə yaxın olan) Ceyrun adlı yerdə öz sarayında oturmuş, əsirlər karvanına, şəhidlərin başlarına tamaşa edirdi. Həmin halda qarşa səsi eşitdi və onu

¹ Şiə İmadəddin Təbərinin "Kamile Bəhayi" və Əbu Reyhan Birününün "Asarul-baqiyə", həmçinin Kəfəminin "Misbah" əsərində əsirlər karvanının Şama daxil olduğu gün Səfər ayının birinci günü kimi qeyd edilmişdir. Müqərrəm, "Məqtəlü-Huseyn", səh. 348.

² Həmin darvazanın Saat adlanmasının səbəbi bu idi ki, orada misdən quş və bəzi heyvanların heykəlləri düzəldilmişdi və onlar arasında nəzm və onların bir-birləri ilə rabitəsini tənzim etməklə günün saati müəyyən edilirdi. Əlbəttə, Xarəzminin "Məqtəlü-Huseyn" əsərində əsirlər karvanının "Tumar" adlı darvazadan daxil edildiyi qeyd olunmuşdur və onun nişanələri hələ də qalmaqdadır. Müqərrəm, "Məqtəlü-Huseyn", səh. 348.

³ Müqərrəm, "Məqtəlü-Huseyn", səh. 347-348; "Məlhuf" (Lühuf), səh. 210 (azacıq fərqlərlə).

pis bir əlamət hesab edərək bədahətən belə
şeir oxudu:

لَمَّا بَدَتْ تِلْكَ الْحُمُولُ وَأَشْرَقَتْ
شَفَا جَيْرُونَ
تِلْكَ الرَّؤُوسُ عَلَى
نَعَبِ الْغُرَابِ فَقُلْتُ: قُلْ أَوْ لَا تَقُلْ
الرَّسُولِ دُيُونِي
فَقَدْ اِقْتَضَيْتُ مِنْ

*O qafilə və o başlar Ceyrunun yanında
görsənməyə başladığı zaman, həmin halda
bir qarğa qarıldadı.*

*Ona dedim: Qarıldasan da,
qarıldamasan da, (mühüm deyil,) ona görə
ki, mən (Allahın) Rəsulundan (səlləllahu əleyhi
və əlihi və səlləm)
alacağımı aldım. (Ondan Bədr və Ühüdd.
öldürülənlərin intiqamını aldım.)¹*

Bunun özü Yezid və Bəni-Üməyyənin
İslam və İslamın müqəddəs hesab etdiyi
şeylərə iman gətirməməsi ilə bağlı aydın dəlil
və əhəmiyyətli sənəddir.

Seyid ibn Tavus yazır: "Əsirlər karvanını
şəhərə daxil etdilər və onları came (mərkəzi)
məscidin qapısı kənarında əsirlərə məxsus
olan yerdə saxladılar."²

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 348.

² "Məlhuf" (Lühuf), səh. 210.

Bu arada qoca bir kişi əsirlər karvanına yaxınlaşıb dedi: "Allaha şükürlər olsun ki, sizi öldürüb məhv elədi və şəhərləri sizin kişilərinizin əlindən təmizlədi, Yezidi sizə qalib etdi."

İmam Əli ibn Hüseyn ^(əleyhis-salam) ona buyurdu:

يَا شَيْخُ! هَلْ قَرَأْتَ الْقُرْآنَ

"Ey qoca, heç Quran oxumusanmı?"

Cavab verdi: "Bəli!" (Sizin Quranla nə işiniz var?)

Həzrət ^(əleyhis-salam) buyurdu:

فَهَلْ عَرَفْتَ هَذِهِ الْآيَةَ: قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي

الْقُرْبَى

Sən bu ayəni tanıyırsanmı, buyurur: "Camaata de ki, mən peyğəmbərliyimin qarşılığında sizdən yaxınlarıma (Əhli-beytimə) məhəbbətdən başqa, heç bir mizd istəmirəm."¹

Qoca cavab verdi: "Bəli, mən bu ayəni oxumuşam, (amma onun sizinlə nə əlaqəsi var?)"

İmam ^(əleyhis-salam) buyurdu:

¹ "Şura" surəsi, ayə 23.

فَنَحْنُ الْقُرْبَىٰ يَا شَيْخُ

"Ey qoca, "Qurba" (Əhli-beyt) bizik!"
(Sonra sözlərinə əlavə etdi:) Bu ayəni oxumusanmı?

وَاعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي

الْقُرْبَىٰ¹

Qoca cavab verdi ki, bəli, bu ayəni oxumuşam.

İmam Səccad ^(aleyhis-salam) buyurdu: "Həmin ayədə qeyd olunan "Qurba" bizlərik."

Sonra buyurdu: Bu ayəni oxumusanmı:

إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا.²

Qoca dedi: Bu ayəni də oxumuşam.

İmam Səccad ^(aleyhis-salam) buyurdu:

فَنَحْنُ أَهْلُ الْبَيْتِ الَّذِينَ خَصَّصْنَا بِآيَةِ الطَّهَارَةِ يَا شَيْخُ

"Ey qoca! Allahın "Təthir" ayəsini məxsus etdiyi Əhli-beyt bizilərik."

Bu sözləri eşidən qoca sakit dayandı və dediyi sözlərdən çox peşman olub fəryad etdi: "Allaha and olsun, siz (ləyaqətli və

¹ "Ənfal" surəsi, ayə 41. "Bilin ki, əldə etdiyiniz qənimətlərin xümsü (beşdəbiri) Allah, Peyğəmbər və yaxınları (Əhli-beyt) üçündür."

² "Əhzab" surəsi, ayə 33. "Allah siz Əhli-beytdən pislik və çirkinlikləri uzaqlaşdırmaq və sizi tamamilə pak etmək istəyir."

Peyğəmbər (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) xanədanı olan) həmin kəslərsiniz!"

İmam Səccad (*əleyhis-salam*) da həmin qocanın sözlərini təsdiq etmək üçün buyurdu: Allaha and olsun, şübhəsiz, biz həmin pak Əhli-beytik! And olsun cəddimiz Rəsulullahın (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) haqqına, biz həmin dəstəyik (kəslərik)!"

Qoca ağladı, əmmaməsini başından çıxardı, sonra başını göyə qaldırıb dedi: "İlahi! Mən Ali-Məhəmmədin (*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) insan və cinlərdən olan düşmənlərindən uzağam!"

Sonra İmama (*əleyhis-salam*) dedi: "Mənim üçün tövbə etmək yolu varmı?"

İmam (*əleyhis-salam*) ona buyurdu: "Əgər tövbə etsən, Allah səni bağışlayar və tövbəni qəbul edər. Sən bizimlə bir yerdə (və dostlarımızın sırasında) olarsan."

Qoca da tövbə etdi, amma bu xəbər Yezidin qulağına çatdığı zaman, onun öldürülməsinə göstəriş verdi.¹

Şam əhalisi İslamı qəbul etdiyi ilk vaxtlardan öz üzərində Bəni-Üməyyə

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 129. Bu macərə "Məlhuf" (Lühuf), səh. 211-212 və "İhticac", c. 2, səh. 120-122-də azacıq fərqlərlə qeyd edilmişdir.

sülaləsinin hakimiyyətini görmüşdü. Şamın birinci valisi Yezid ibn Əbu Süfyan və sonra Müaviyə ibn Əbi Süfyan¹ olmuşdu. Müaviyə özünün qırx illik hakimiyyəti dövründə camaatı həqiqi İslamdan uzaq saxlamış və özünün İslamdan bəyəndiyi şeyləri onlara təqdim etmişdi. O, özünü "Xalul-muminin" (möminlərin dayısı) və "Vəhy yazarı" kimi tanıtdırmış və Yezid də belə bir hökumətin varisi idi. Həmin səbəbdən, aldanmış şamlı qocanın belə rəftar etməsi o qədər də təəccüblü deyildi. İmam Səccadın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> yol göstərməsindən sonra hidayətə qovuşub əqidəsi yolunda şəhadətə çatdı.

Hər halda, Şam mühiti Əhli-beyt <sup>(əleyhimus-
salam)</sup> üçün həddən artıq çətin idi. Orada İmam Səccad <sup>(əleyhis-
salam)</sup> və Əhli-beytə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> üçün vəziyyət o qədər ağır keçdi ki, həmin məzmununda o həzrətdən bu şeirlər nəql edildi:

فِيالْتِ لَمْ أَنْظُرْ دِمَشْقًا وَلَمْ أَكُنْ
يَرَانِي يَزِيدُ فِي الْبِلَادِ

أَسِيرُهُ

***Kaş gözüm Dəməşqə düşməz olaydı və
Yezid məni bu vəziyyətdə əsir görməyəydi!²***

¹ "Təbəri tarixi", c. 2, səh. 591-dən sonra. (On üçüncü ilin hadisələri).

² "Mədinətul-məaciz", c. 4, səh. 110.

15. Yezidin sarayında

Əsirlər karvanını Yezidin məclisinə daxil etmək üçün hazırladılar. Seyid ibn Tavs yazır: İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) əhli-beytini kəndirlə bağlanmış halda Yezidin məclisinə gətirdilər.¹

Müqərrəmin nəqlinə əsasən, İmam Zeynəlabidinin ^(əleyhis-salām), xanım Zeynəb ^(əleyha-salām) və Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) digər qızlarının boynuna kəndir salıb Yezidin sarayına gətirdilər və yolda dayandıqda, o rəhimsizlər onları vururdular ki, yollarına davam etsinlər.²

İmam Əli ibn Hüseyndən ^(əleyhis-salām) belə nəql edilir: "'Biz on iki kişi idik və bizi zəncirlədikləri halda Yezidin məclisinə gətirdilər. Yezidin müqabilində dayandığım zaman, ona dedim:

يَا يَزِيدُ مَا ظَنُّكَ بِرَسُولِ اللَّهِ لَوْ رَأَى عَلِيٌّ هَذِهِ الْحَالَةَ

"Ey Yezid, əgər Allahın Rəsulu ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bizi bu halda görsə, sənin barəndə nə deyəcəyini güman edirsən?"

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 213.

² Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 350.

Fatimə binti Hüseyin də dedi: "Sən Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızlarını əsir edirsən?!"

Bu sözlərdən sonra camaat ağlamağa başladı və Yezidin (pərdə arxasında olan və) məclisə nəzər salan ailə üzvləri də ağladılar, belə ki, onların ağlamaq səsləri ucaldı.

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* bir daha Yezidə buyurdu: "Əgər Allahın peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* məni zəncirlərə vurulduğum halda görsə, sənün barəndə nə söyləyəcəyini fikirləşirsən?!"

Vəziyyəti belə gören Yezid o həzrətin *(əleyhis-salam)* zəncirlərinin açılmasına göstəriş verdi.¹

Nəql edilir ki, Yezid şəhidlərin və İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* mübarək başlarının məclisə gətirib onun qarşısına qoyulmasına göstəriş verdi. Sonra İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* başına işarə edərək məclis iştirakçılarna üz tutdu və dedi: "Bu şəxs mənim qarşımda öyünür və deyirdi: "Mənim atam Yezidin atasından, anam onun anasından və cəddim onun cəddindən, mən də onun özündən üstünəm!" Həmin sözlər onu ölümə verdi."

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 132.

Amma atasının atamdan üstün olmasını söylədiyinə gəldikdə, gördünüz ki, atam onun atasını mübarizəyə çağırdı və Allah mənim atamın xeyrinə və onun atasının əleyhinə hökm verdi və (atamı qalib etdi). Hüseyin "Anam Yezidin anasından üstündür!" deməsinə gəldikdə, canıma and olsun, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızı Fatimə *(əleyha-səlam)* mənim anamdan üstündür! Amma cəddini mənim cəddimdən üstün hesab etməsinə gəldikdə, bəli, Allaha və qiyamət gününə imanlı olan bir kəs onun Məhəmməddən *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* üstün olduğunu iddia edə bilməz! Amma özünü məndən üstün tutmasına gəldikdə isə, sanki o, bu ayəni oxumamışdır:

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ¹

Əlbəttə, Yezidin bu məsələyə də inanmasında şübhə yoxdur, çünki öncədən qeyd etdiyimiz sözlərdən də məlum olur ki, onun hədəfi riyakarlıq, camaatı aldatmaq və sonda nəticə əldə etmək idi. Ümumiyyətlə, Yezid İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* üzərindəki zahiri qələbəsini öz yolunun düzlüyü və haqq olma-

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 131.

sına bir sübut hesab etmək istəyirdi. Onun dəlil-sübutunun nəticəsi bunu tələb edir ki, tarix boyu qüdrət əldə edən fironlar, nəmrudlar, həccaclər, hitlerlər kimi bütün cinayətkarlar – onların hamısı Allah dərgahında seviləndirlər.

İmam Səccad ^(əleyhis-salam) Yezidlə arasındakı söhbətlərdən sonra ona cavab olaraq dedi: "Ey Müaviyə və Hindin oğlu! Həmişə peyğəmbərlik və rəhbərlik – sən hələ dünyaya gəlməmişdən öncə – mənim atababalarım və əcdadlarım üçün olmuşdur. Babam Əli ^(əleyhis-salam) Bədr, Ühüd və Əhzab günü (Allah Rəsulunun ^(əleyhis-salam) kənarında olmuş) və Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bayrağı onun əlində idi. Halbuki, sən atan (Müaviyə) və babanın (Əbu Süfyan) əlində küfr bayraqları var idi."

Sonra İmam Səccad ^(əleyhis-salam) bu şeirləri oxudu:

مَاذَا تَقُولُونَ إِذْ قَالَ النَّبِيُّ لَكُمْ
 مَاذَا فَعَلْتُمْ وَأَنْتُمْ
 آخِرُ الْأَمَمِ
 بَعَثْتَنِي وَبِأَهْلِي عِنْدَ مُفْتَقِدِي
 مِنْهُمْ أُسَارَى وَمِنْهُمْ ضَرَجُوا
 بِدَمٍ

Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) sizə "Siz məndən sonra sonuncu ümmət olduğunuz halda,

*mənim itrət və əhli-beytimlə nə etdiniz?"
deyə soruşduğu zaman nə deyəcəksiniz?*

Onların bir qismini əsir etdiniz və bir qismini də qana boyadınız?

Daha sonra sözlərinə əlavə etdi: Vay olsun sənə, ey Yezid! Əgər mənim atam, qardaşım, əmilərim və ailəm haqqında hansı cinayətə əl atdığını və nə etdiyini bilsəydin, şübhəsiz, (qorxudan) dağlara qaçar və küllərin üstündə oturur, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* sizin aranızda əmanəti olan atam Əli *(əleyhis-salam)* və Fatimənin *(əleyha-salam)* övladı Hüseyinin *(əleyhis-salam)* başını şəhərin darvazası üstündən asdığınıza görə ah-nalə və fəryad edərdin. (Ey Yezid!) Mən səni bütün camaatın toplaşacağı sabahki qiyamət günü zillət və xarlıqla müjdələyirəm!"¹

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* bilirdi ki, bu sözlər Allah və qiyamət gününə qaranlıq qəlbində imanı olmayan Yezidə az da olsa belə təsir etməyəcəkdir, çünki o, şərab içən və cinayətkar biri idi, bu kimi məsələlərə əhəmiyyət vermirdi, lakin həmin cəmiyyətin arasında Şamın böyükləri vardı, belə ki, onlar

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 135-136.

İmamın *(əleyhis-
salam)* həqiqi xitab etdiyi kəslər hesab olunurdular və bu sözlər onların qəlbinə təsir edirdi. Xəbərlərin əsas yayılma mərkəzinin şah və xəlifələrin sarayları olduğu üçün, həmin sözlər oradan digər məntəqələrə yayıldı və Üməyyə sülaləsinin həqiqi mahiyyətini aşkar etdi və onların hamısının alınına küfr, imansızlıq və batillik damğası vurdu.

Bəli, Allah-taala bu ağılsız cinayətkarların öz rüsvayçılıq sənədi olan Kərbəla şəhidlərinin kəsilmiş başları və Peyğəmbər *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* əhli-beytinin əsirlərini hər yerə aparmalarını və özlərini hamının yanında daha çox rüsvay etmələrini istəyirdi.

16. Zeynəbi-Kübranın *(əleyha- salam)* ah-naləsi

Zeynəbi-Kübranın gözləri qardaşı İmam Hüseyin *(əleyhis-
salam)* qanlı başına sataşdığı zaman, qəlbləri dəhşətə gətirən kədərli səslə fəryad elədi:

يا حُسَيْنَاهُ! يا حَبِيبَ رَسُولِ اللَّهِ! يَا بَنَ مَكَّةَ وَ مِنِي، يَا بَنَ فَاطِمَةَ

الزَّهْرَاءِ سَيِّدَةَ النِّسَاءِ، يَا بَنَ بِنْتِ الْمُصْطَفَى

“Vay Hüseyin, ey Alah Rəsulunun *(səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)* sevdiyi! Ey Məkkə və Minanın oğlu! Ey bütün aləmin qadınlarından üstün olan

Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha-salām)* oğlu! Ey Məhəmməd Mustafanın *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* qızının oğlu!”

Bu hadisənin ravisi nəql edir: Allaha and olsun, Zeynəbin *(əleyha-salām)* bu nidası ilə məclisdə olanların hamısı ağladı və Yezid həmin halda sakitcə dayanmışdı.

Yezid Xizəran çubuğunu gətizdirib onunla İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* dodaqlarına, dişlərinə vurdu. (Həmin məclisdə iştirak edən Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* səhabəsi) Əbu Bərzə Əsləmi Yezidə xitab edərək dedi: “Əlindəki çubuqla, Fatimənin *(əleyha-salām)* övladı Hüseyin *(əleyhis-salām)* dişlərinə vurursan?! Mən öz gözlərimlə Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Hüseyin *(əleyhis-salām)* və qardaşı Həsənin *(əleyhis-salām)* dodaq və dişlərindən öpdüyünü görüb belə buyurduğunu eşitmişəm:

أَنْتُمْ سَيِّدَا شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، فَقَتَلَ اللَّهُ قَاتِلَكُمَا وَلَعْنَهُ، وَأَعَدَّ لَهُ

جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

"Siz iki nəfər cənnət cavanlarının ağasısınız. Allah sizi öldürənləri öldürsün və onlara lənət eləsin, onlara cəhənnəmə hazırlasın. Ora necə də pis yerdir!"

Yezid qəzəbləndi və göstəriş verdi ki, onu məclisdən çıxarsınlar.

Məğrurluq badəsilə məst olan Yezid Kərbəladada qalib gəldiyini güman edərək onun

və Bəni-Üməyyənin İslamın əsas prinsiplərinə iman gətirmədiklərinin digər canlı şahidi olan bu şeirləri uca səslə oxudu¹:

لَيْتَ أَشْيَاخِي بِيَدْرِ شَهِدُوا جَزَعِ الْخَزْرَجِ مِنْ وَقَعِ الْأَسَلِ
فَأَهَلُّوا وَاسْتَهَلُّوا فَرَحًا ثُمَّ قَالُوا يَا زَيْدُ لَا تَشَلْ
لَسْتُ مِنْ خِنْدَفٍ إِنْ لَمْ أَنْتَقِمْ مِنْ بَنِي أَحْمَدَ، مَا كَانَ

فَعَلْ

Kaş, mənin Bədr döyüşündə öldürülən böyüklərim bu gün Xəzrəc qəbiləsi nizə zərbələrindən necə ah-nalə etdiyini görəydilər!

Həmin halda şadlıqdan fəryad edər və deyərdilər: Ey Yezid! Əllərin var olsun!

Əgər Əhməd (Rəsulullah (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm)) övladlarından intiqam almasam, mən Xindəf övladlarından² deyiləm!

Bu zaman Əli ibn Əbutalibin (əleyhis-səlam) qızı Zeynəb (əleyha-səlam) ayağa qalxdı və fəsahtli bir xütbə oxuyaraq buyurdu:

¹ Bu beytlərdən ikincisi Allah Rəsulunun (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) inadkar düşmənlərindən olan Abdullah ibn Zəbəriyyudandır. O, "Ühüd" döyüşündən və Allah Rəsulunun (səllallahu əleyhi və alihi və səlləm) tərəfdarlarının öldürülməsindən sonra bir şe'r yazdı və o, şe'rdə onların öldürülənlərin indi "Bədr" döyüşündə olmasını və Xəzrəc qəbiləsinin (Mədinə müsəlmanlarının qəbiləsi) necə ah-nalə etməsini görmələrini arzu etdi. Yezid bu beytdən istifadə etmiş və qalan beytləri özü qoşmuşdu.

² Xindəf Qüreyşin, o cümlədən, Yezidin ulu babalarından hesab edilir. ("Təbəri tarixi", c. 1, səh. 24-25.)

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ،
 صَدَقَ اللَّهُ كَذَلِكَ يَقُولُ) : ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوْأَى أَنْ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ
 أَظَنَّتْ يَا يَزِيدُ حَيْثُ أَخَذْتَ عَلَيْنَا أَقْطَارَ الْأَرْضِ وَآفَاقَ السَّمَاءِ،
 فَأَصْبَحْنَا نُسَاقُ كَمَا تَسَاقُ الْأُسَارَى أَنَّ بِنَا عَلَى اللَّهِ هَوَانًا، وَبِكَ عَلَيْهِ
 كِرَامَةً وَأَنَّ ذَلِكَ لِعِظْمِ خَطْرِكَ عِنْدَهُ، فَشَمَخْتَ بِأَنْفِكَ، وَنَظَرْتَ فِي
 عِظْفِكَ جَذْلَانَ مَسْرُورًا حِينَ رَأَيْتَ الدُّنْيَا لَكَ مُسْتَوْتِقَةً وَالْأُمُورَ مُتَسِقَةً
 وَحِينَ صَفَا لَكَ مُلْكُنَا وَسُلْطَانُنَا، فَمَهَلًا مَهَلًا، أَنْسَيْتَ قَوْلَ اللَّهِ
 عَزَّوَجَلَّ) : وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمَلِّي لَهُمْ خَيْرٌ لِنَفْسِهِمْ إِنََّّمَا نُمَلِّي
 لَهُمْ لِيَزِدُوا إِثْمًا وَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ

“Həmd və səna yalnız aləmlərin Rəbbi
 olan Allaha məxsusdur! Allahın salamı olsun
 onun göndərdiyinə və ailəsinə! Allah doğru
 demiş və belə buyurmuşdur: "Pis əmələ
 mürtəkib olanların işi o yerə çatdı ki, Allahın
 ayələrini inkar etdilər və onu məsxərəyə
 qoydular."¹

Ey Yezid! İndi göy və yeri (müxtəlif
 cəhətlərdən) bizə dar etdiyin və bizi əsirlər
 kimi hər tərəfə çəkdiyin üçün elə güman

¹ "Rum" surəsi, ayə 10.

edirsən ki, biz Allah yanında xar, sən isə hörmətli oldun? Elə təsəvvür etdin ki, bu, sənin Allah yanındakı məqam və dəyərinin nişanəsidir? Həmin səbəbdən, təkəbbürlük etdin və öyündün, dünyanın sənin kəməndinə və işlərinin sahmana düşdüyünü və bizim mülk və xilafətimizi ixtiyarına keçirdiyini gördüyündən, şad oldun. Yavaş ol! Allahın belə buyurduğunu unutmusan: "Kafir olanlar (və tüğyan yolunu tutanlar) elə təsəvvür etməsinlər ki, onlara möhlət verməyimiz onların xeyrinədir. Biz onlara günahlarını artırmaları üçün möhlət veririk və onlar üçün xaredici əzab (hazırlanmışdır)." ¹

Xütbəsinin davamında buyurdu:

أَمِنَ الْعَدْلِ يَا بَنَ الطُّلُقَاءِ! تَخْدِيرُكَ حَرَائِرِكَ وَإِمَائِكَ، وَسَوْقُكَ
 بَنَاتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ سَبَايَا، قَدْ هَتَكَتَ سُتُورَهُنَّ،
 وَأَبْدَيْتَ وُجُوهَهُنَّ، تَخْدُو بِهِنَّ الْأَعْدَاءُ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ، يَسْتَشْرِفُهُنَّ أَهْلُ
 الْمَنَاهِلِ وَالْمَنَاقِلِ، وَيَتَصَفَّحُ وُجُوهَهُنَّ الْقَرِيبُ وَالْبَعِيدُ، وَالِدَيُّ
 وَالشَّرِيفُ، لَيْسَ مَعَهُنَّ مِنْ رِجَالِهِنَّ وَلِيُّ، وَلَا مِنْ حُمَاهِنَّ حَمِيٌّ، وَكَيْفَ
 يُرْتَجَى مُرَاقَبَةٌ مِنْ لَفْظِ فُوهِ أَكْبَادِ الْأَزْكَيَاءِ، وَنَبَتِ لَحْمُهُ مِنْ دِمَائِهِ

¹ "Ali-İmran" surəsi, ayə 178.

الشُّهَدَاءِ، وَكَيْفَ يَسْتَبْطِأُ فِي بُغْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ مَنْ نَظَرَ إِلَيْنَا بِالشَّنْفِ
 وَالشَّنَانِ وَالْأَحْنِ وَالْأَضْغَانِ، ثُمَّ تَقُولُ غَيْرَ مُتَأَثِّمٍ وَلَا مُسْتَعْظِمٍ:
 لَاهُلُوا وَاسْتَهَلُّوا فَرِحًا ثُمَّ قَالُوا يَا زَيْدُ لَا تَشَلْ
 مُنْتَحِيًّا عَلَى ثَنِيَا أَبِي عَبْدِ اللَّهِ سَيِّدِ شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، تَنْكُتُهَا
 بِمِخْصَرَتِكَ، وَكَيْفَ لَا تَقُولُ ذَلِكَ وَقَدْ نَكَاتَ الْقَرْحَةَ، وَاسْتَأْصَلْتَ
 الشَّافَةَ بِإِرَاقَتِكَ دِمَاءَ ذُرِّيَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ، وَنُجُومِ
 الْأَرْضِ مِنْ آلِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، وَتَهْتَفُ بِأَشْيَاخِكَ، زَعَمْتَ أَنَّكَ تُنَادِيهِمْ،
 فَلْتَرِدَنَّ وَشِيكًا مَوْرِدَهُمْ وَلْتَوَدِّدَنَّ أَنَّكَ شَلَلْتَ وَبَكِمْتَ، وَلَمْ تَكُنْ قُلْتَ
 مَا قُلْتَ وَفَعَلْتَ مَا فَعَلْتَ.

“Ey azad olmuş kafirlərin oğlu!¹ Sənin qadın və kənizlərini pərdə arxasında oturtmağın, Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) qızlarını isə əsir edərək o tərəf-bu tərəf çəkməyin, onların hörmət və iffət pərdəsini yırdığın halda, onları camaatın gözü önündə düşmənlər vasitəsi ilə şəhərlərdə dolandırmağın və küçə-bazarlardakı camaatın onların tamaşasına durması və onların yanında kişiləri və himayə edənləri olmadığı halda, yaxın və uzaq, alçaq və şərəfli

¹ Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Əbu Süfyan, Müaviyə və digər Qüreyş başçıları və düşmənlərini bağışlayaraq belə buyurduğu Məkkə fəthinə işarədir: "إِذْهَبُوا فَأَنْتُمْ الطَّلَعَاءُ" "Gedin! Siz azad olmuşsınız!" (Bax: "Biharul-ənvar", c. 21, səh. 106; "Təbəri tarixi", c. 2, səh. 337.)

şəxslərin onların üzlərinə baxması ədalətdəndirmi? (Amma bu sözlərin nə faydası? Ona görə ki, anası) pəklərin ciyərinə yeyən (Yezidin nənəsi ciyəryeyən Hindin macərəsinə işarədir) və əti şəhidlərin qanı ilə möhkəmlənən şəxsin himayə və qorumasına necə ümid etmək olar?!

Bizə məğrurcasına, nifrət, qəzəb və kinlə nəzər salan, günah hissi keçirməyən, öz zülmünü böyük saymayan və *"Kaş, mənim babalarım burada olaydı və bu səhnələri görəydi! Onlar şadlıq və sevincdən fəryad edərək deyərdilər: "Ey Yezid, əllərin var olsun!"*" – deyən kəs biz Əhli-beytlə ^(əleyhis-) _(salam) necə düşmənçiliyə tələsməz?!

"Bu cümlələri cənnət cavanlarının ağası Əba Əbdilləhin dodaqlarına, dişlərinə çubuqla vurduğun halda deyirsən. Bəli, Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi) _(və əlihi və səlləm) övladlarının və Əbdülmüttəlib xanədanından yer üzünün ulduzları olanların qanını axıtdığın, qəlblərimizin yarasını sızlatdığın və bizim xanədanımızın soy-kökünü təhdid etdiyin halda, nə üçün də belə sözlər deməyəsən?! Sən babalarını çağırır və təsəvvür edirsən ki, səninin səsini eşidəcəklər! (Heç də tələsmə!)

Tezliklə onlara qovuşaqaqsan! Həmin gün arzu edəcəksən ki, kaş, əllərim şil, dilim lal olaydı və bu sözləri deməyəydim və bu işləri yerinə yetirməyəydim!"

Sonra sözlərinə əlavə etdi:

اَللّٰهُمَّ خُذْ بِحَقِّنَا، وَاَنْتَقِمْ مِنْ ظَالِمِنَا، وَاَحْلِلْ غَضَبَكَ بِمَنْ سَفَكَ
دِمَاءَنَا، وَقَتَلَ حُمَاتَنَا، فَوَاللّٰهِ مَا فَرَيْتَ اِلَّا جِلْدَكَ، وَلَا حَزَزْتَ اِلَّا
خَمَكَ، وَلْتَرِدَنَّ عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ بِمَا تَحَمَّلْتَ مِنْ سَفَكِ دِمَائِ ذُرِّيَّتِهِ،
وَاَنْتَهَكْتَ مِنْ حُرْمَتِهِ فِي عَتْرَتِهِ وَحُمَتِهِ، حَيْثُ يَجْمَعُ اللّٰهُ شَمَلَهُمْ، وَيَلْمُ
شَعَثَهُمْ، وَيَاْخُذُ بِحَقِّهِمْ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قَتَلُوْا فِي سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا بَلْ
اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ. وَحَسْبُكَ بِاللّٰهِ حَاكِمًا، وَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللّٰهُ
عَلَيْهِ وَاٰلِهِ وَسَلَّمَ خَصِيْمًا، وَبِجِبْرِئِلَ ظَهِيْرًا، وَسَيَعْلَمُ مَنْ سَوٰى لَكَ وَ
مَكَنَّكَ مِنْ رِقَابِ الْمُسْلِمِيْنَ، بِسِّسَ لِلظَّالِمِيْنَ بَدَلًا، وَاَيُّكُمْ شَرُّ مَكَانًا،
وَاَضْعَفُ جُنْدًا.

"İlahi! Bizim haqqımızı geri al, bizə zülm edənlərdən intiqam al və öz qəzəbini bizim qanımızı tökən və bizim hamilərimizi öldürən kəsə nazil et!

(Ey Yezid!) Allaha and olsun, (bu xəyanətlə) yalnız öz dərinə soymaq və öz ətini kəsməkdən, həqiqətdə, özünü məhv etməkdən başqa heç bir şey etmədin! Şübhəsiz, Allah Rəsulunun (səllallahu əleyhi və əlihi və səlləm)

övladlarının qanını töküüb o həzrətin ailəsi və ciyərparələrinin hörmətini sındırmaq kimi günah yükünü çiyinlərində daşdığı halda Allah Rəsulu ilə görüşəcəksən. Orada Allah onları bir yerə toplayacaq, onların pərişanlığını aradan qaldıracaq və onların intiqmını (haqqını) alacaqdır. (Bəli,) "Allah yolunda öldürülənləri ölü hesab etmə, əksinə onlar diridirlər və Rəbləri yanında ruzi yeyirlər."¹

Hakimi Allah, sənə etiraz edən Allahın Rəsulu (*səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm*) və onun şahid və hamisinin Cəbrail olacağı bir məhkəmədə hazır olmağın kifayətdir.

Tezliklə hökuməti sənin üçün hazırlayan və səni müsəlmanlara hakim edən kəs, zalimlərə necə pis bir cəza veriləcəyini biləcək və hansı şəxsin yerinin pis və kimin qoşununun daha zəif və aciz olduğunu anlayacaqdır."

Sonra xanım Zeynəb (*əleyha-səlam*) xütbəsini bu sarsıdıcı cümlələrlə sona çatdırdı:

¹ "Ali-İmran" surəsi, ayə 169.

وَلَيْنَ جَرَّتْ عَلَيَّ الدَّوَاهِي مُخَاطَبَتِكَ، إِنِّي لَا سْتَصْغِرُ قَدْرَكَ،
وَأَسْتَعْظِمُ تَقْرِيبَكَ، وَأَسْتَكْثِرُ تَوْبِيخَكَ، لَكِنَّ الْعُيُونَ عَبْرِي، وَالصُّدُورَ
حَرِي، أَلَا فَالْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ لِقَتْلِ حِزْبِ اللَّهِ التُّجْبَاءِ بِحِزْبِ الشَّيْطَانِ
الطُّلُقَاءِ، فَهَذِهِ الْأَيْدِي تَنْطَفُ مِنْ دِمَائِنَا، وَالْأَفْوَاهُ تَتَحَلَّبُ مِنْ حُومِنَا،
وَتَلْكَ الْجِثُّ الطَّوَاهِرُ الزَّوَاجِي تَنْتَابُهَا الْعَوَاسِلُ، وَتُعْفِرُهَا أُمَّهَاتُ
الْفَرَاعِلِ.

وَلَيْنَ اتَّخَذْنَا مَعْنَمًا لَتَجِدَ بِنَا وَشِيكًا مَعْرَمًا حِينَ لَا تَجِدُ إِلَّا مَا
قَدَّمْتَ يَدَاكَ، وَمَا رَبُّكَ بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ، وَإِلَى اللَّهِ الْمُسْتَكِي، وَعَلَيْهِ
الْمَعْوَلُ، فَكَيْدُ كَيْدِكَ، وَاسْعَ سَعْيِكَ، وَنَاصِبُ جُهْدِكَ، فَوَاللَّهِ لَا تَمُحُو
ذِكْرَنَا، وَلَا تُمِيتْ وَحِينَا، وَلَا تُدْرِكْ أَمَدَنَا، وَلَا تَرْحَضْ عَنْكَ عَارَهَا، وَهَلْ
رَأَيْكَ إِلَّا فَنَدًا، وَأَيَّامَكَ إِلَّا عَدَدًا، وَجَمْعَكَ إِلَّا بَدَدًا؟ يَوْمَ يُنَادِي
الْمُنَادِي: أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ.

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الَّذِي خَتَمَ لِأَوْلَانَا بِالسَّعَادَةِ وَالْمَغْفِرَةِ،
وَلَا خِرْنَا بِالشَّهَادَةِ وَالرَّحْمَةِ. وَنَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يُكْمِلَ لَهُمُ الثَّوَابَ، وَيُوجِبَ
لَهُمُ الْمَزِيدَ، وَيُحْسِنَ عَلَيْنَا الْخِلَافَةَ، إِنَّهُ رَحِيمٌ وَدُودٌ، وَحَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ
الْوَكِيلُ.

“Ruzigarın böyük müsibətləri məni
səninlə danışmağa məcbur etməsinə
baxmayaraq, (bil ki,) həqiqətən, mən sənin
dəyərini kiçik, səni məzəmmət etməyi böyük

hesab edir və səni çox danlayıram, lakin nə edim ki, gözlər yaşlı və sinələr dağlıdır!

Mənəvi və seçilmiş bir dəstənin şeytan dəstəsi və azad edilmiş qulların əli ilə öldürülməsi, bizim qanımızın bu (napak) pəncələrdən axması və bizim ətimizin parçalarının ağızlarınızdan çölə düşməsi çox təəccüblüdür. Sizlər vəhşi canavarlar kimi daimi olaraq, o pak bədənlərin sorağına gedir və kaftar balaları onları torpağa sürtür.

Əgər bu gün bizə (qələbə çalmağını) qənimət hesab edirsənsə, tezliklə öz əkdiyin məhsulundan başqa, digər bir şeyi tapmayacağın gün onun sənin zərərinə tamamlanacağını görəcəksən. Əsla Allah-taala bəndələrinə zülm etməz. Mən yalnız Allaha şikayətimi bildirir və yalnız ona etimad edirəm!

(Ey Yezid!) Nə qədər hiylən varsa işə sal və bacardığın qədər təlaş göstər. Amma Allaha and olsun ki, (bütün bu təlaşlarınla) bizim (xatirəmizi) yaddaşlardan silə bilməyəcək və bizim vəhy (çırağımızı) söndürməyi bacarmayacaq, bizim mövqe və məqamımıza zərər vura bilməyəcəksən. Bu işin xaredici ləkəsi əsla sənin üzərindən

silinməyəcək. Sənin düşüncən zəif və haki-miyyətinin müddəti qısaadır və bir nida edənin "Allahın lənəti olsun zalimlərə!" deyə səsləndiyi gün sənin cəmiyyətin pərakəndə olacaq.

Həmd və səna yalnız aləmlərin Rəbbi olan və bizim işimizin başlanğıcını səadət və bağışlanmaq, işimizin sonunu isə şəhadət və rəhmət olaraq təqdir edən Allaha məxsusdur! Allahdan həmin şəhidlərə kamil şəkildə mükafat verməsini və mükafatlarını artırmasını diləyir və ondan bizi onların yaxşı canişinləri etməsini (istəyirəm). O, mehriban və sevimlidir. Allah bizə kifayət edir və o, bizim ən yaxşı hamimizdir.¹

Bu xütbə İslam tarixinin ən fəşahətli və ən sarsıdıcı xütbələrindən biridir. Sanki o tamamilə Əli ibn Əbutalibin üstün ruhu və bənzərsiz şücaətindən qaynaqlanmış və qızı Zeynəbi-Kübranın dilindən cari olmuşdur. Belə ki, atasının həmin dili və həmin məntiqi ilə danışır.

¹ Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 357-359; "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 132-135; "İhticac", c. 2, səh. 122-130 (azacıq fərqlərlə).

Bu xütbənin bütün inçəliklərini bütün prizmalardan kamil şəkildə şərh etmək üçün ayrıca bir kitabın yazılması tələb olunur. Burada xülasə olaraq bir neçə məsələyə işarə edirik, belə ki, sözügedən xütbə yeddi hədəfi izləyən yeddi hissədən təşkil olunmuşdur:

1. Əvvəlcə İslamın bu cəsur qadını bir neçə sarsıdıcı cümlə ilə Yezidin təkəbbürünü sındırır və Quran ayələri ilə Allah dərgahındakı mövqeyini aydınlaşdıraraq deyir: Əsla hökumət, sərvət və saraydan faydalanmağı ilahi üstünlüyünə dəlil hesab etmə, sən Allahın onların çiyinlərinin günah yükü ilə dolması üçün özbaşına buraxdığı, sonra hər şeydən məhrum olaraq cəhənnəmə göndərdiyi kəslərin nümunəsisən.

2. İkinci hissədə Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Yezidin əcdadı ilə rəftarı və Məkkənin fəthi zamanı hamını əfv etməsi Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladını öldürmək və kəsilmiş başları və onların əsir olan xanədanını şəhərbəşəhər gəzdirmək kimi Yezidin pis əməli ilə müqayisə edilir və Yezidin alınına batillik möhrü vurur.

3. Üçüncü hissədə Yezidin küfrlə qarışıq cümlələri xatırlanır və onun imansız olmasına

təkid edilir və tezliklə əcdadlarının aqibətinə düşər olacağı və cəhənnəmə gedəcəyi bildirilir.

4. Sonra Kərbəladakı şəhidlərin, xüsusən də, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* xanədanından olan şəhidlərin uca məqamına işarə edir və onların varlığı ilə iftixar etməyi bu xanədan üçün böyük imtiyaz hesab edir.

5. Sonra Yezidin hüsurunda qiyamətdəki hakimi Allah, tərəf müqabili Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* və şahidləri Allahın mələkləri olan ilahi ədalət məhkəməsinə işarə edir. Belə bir məhkəmənin sonu bəllidir.

6. Sonra Yezidi qeyri-adi şəkildə təhqir etməyə başlayır və hətta belə buyurur: Əgər ruzigar mənə zülm edərək mənə bir əsir qadın ünvanında sənə taxtının ayağına gətirdisə, mənim sənə dəyər verdiyimi təsəvvür etmə! Sən mənim xitab etməyimə layiq deyilsən və əgər sənəmlə danışırımsa, bu çarəsizliyimdəndir.

7. Öz sözlərinin sonuncu hissəsində Allaha nübüvvət xanədanına rəhmət və kərəmətlə başlayan sonsuz nemətlər verdiyi, şəhadət və kərəmətlə başa çatdırdığı üçün həmd-səna deyir.

17. Yezid sarayının təməllərini lərzəyə gətirən bir xütbə

Bir rəvayətə əsasən Yezid  z saray x tibin  g st riŐ verdi ki, minbərə çıxaraq Müaviyəni t rifl sin, İmam Hüseyin ^( leyhis-) ^(salam) və onun xanədanına qarŐı nalayiq sözlər desin. O, mövcud vəziyyətdən faydalanmaq istəyirdi. Xətib də belə etdi. Əmirəl-möminin  li ^( leyhis-) ^(salam) və İmam Hüseyinə ^( leyhis-) ^(salam) qarŐı həddən artıq nalayiq sözlər dedi.

Gözlənilmədən İmam Səccad ^( leyhis-) ^(salam) fəryad etdi:

وَبَلِّغْ أَهْلَهَا الْخَطْبُ! لَقَدْ اشْتَرَيْتَ مَرْضَاةَ الْمَخْلُوقِ سِخْطِ الْخَالِقِ،

فَتَبَوَّأَ مَقْعَدَكَ مِنَ النَّارِ

"Vay olsun sənə, ey xətib! M xluqun razılıŐı müqabilində Xaliqin qəzəbini qazandın? Yerini cəhənnəm odunda hazır etdin!"

Sonra  z n  Yezidə tutub buyurdu:

أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أَرْقِيَ هَذِهِ الْأَعْوَادَ فَأَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ فِيهِ لِلَّهِ تَعَالَى

رِضَى، وَهُؤُلَاءِ أَجْرٌ وَثَوَابٌ

"Mənə bu taxtaların¹ üstünə çıxmağa, sonra da Allahın razılığına və ardınca da bu camaat üçün əcr və savabın olmasına səbəb olan sözlər söyləməyimə icazə verirsənmi?"

Yezid İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* istəyini qəbul etmədi, çünki sonda özünün rüsvay olacağını bilirdi, lakin camaat Yezidin icazə verməsinə israr etdi, Yezid yenə də qəbul etmədi. Bu zaman onun Müaviyə adlı oğlu dedi: "Ona icazə ver, çünki onun xütbə söyləmək qabiliyyəti yoxdur (və biabır olacaq)."

Yezid oğluna dedi:

إِنَّ هَؤُلَاءِ وَرِثُوا الْعِلْمَ وَالْفَصَاحَةَ وَزُقُوا الْعِلْمَ زَقًّا

“Bu dəstə elm və fəsaḥəti (atababalarından) irs aparmış, elm və biliyi bütün varlıqları ilə dadmışdır.”

Sonunda camaatın həddən artıq israrı ilə İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* minbərə çıxmasına icazə verdi.

O həzrət minbərə çıxıb Allaha həmd-səna söylədikdən sonra buyurdu:

¹ Sanki İmam *(əleyhis-salam)* demək istəyirdi ki, həzrət Əli *(əleyhis-salam)* və onun xanədanına qarşı nalayiq sözlər söylənən minbərlər minbər adına layiq deyil, əksinə o, bir neçə dəyərsiz çubuqdan (taxtadan) ibarətdir.

أَيُّهَا النَّاسُ! أُعْطِينَا سِتًّا وَفُضِّلْنَا بِسَبْعٍ: أُعْطِينَا الْعِلْمَ وَالْحِلْمَ
وَالسَّمَاخَةَ وَالْفَصَاخَةَ وَالشَّجَاعَةَ وَالْمَحَبَّةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ، وَفُضِّلْنَا
بِأَنَّ مِنَّا النَّبِيَّ الْمُخْتَارَ مُحَمَّدًا، وَمِنَّا الصِّدِّيقَ، وَمِنَّا الطَّيَّارَ، وَمِنَّا أَسَدَ اللَّهِ
وَأَسَدَ رَسُولِهِ، وَمِنَّا سِبْطًا هَذِهِ الْأُمَّةِ.

مَنْ عَرَفَنِي فَقَدْ عَرَفَنِي، وَمَنْ لَمْ يَعْرِفْنِي أَنْبَأْتُهُ بِحَسْبِي وَنَسْبِي.

“Ey camaat! Bizə altı şey bəxş edilmiş və yeddi xüsusiyyətlə üstün tutulmuşuq.

(O altı şey bundan ibarətdir:)

Bizə elm, təmkinli olmaq, ehsan etmək, fəsaheət, şücaət və möminlərin qəlbində məhəbbət bəxş edilmişdir.

(Yeddi xüsusiyyət isə bunlardan ibarətdir:)

Biz bu işlərə digərlərindən daha üstünük, ona görə ki, Allahın seçdiyi peyğəmbər Məhəmməd (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bizdəndir. Allah və Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bütün söylədiklərini təsdiq edən Siddiq (Əli) bizdəndir. Cəfər Təyyar bizdəndir, Allah və Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) aslanı (Həmzə) bizdəndir.

Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* iki nəvəsi (Həsən *(əleyhis-salam)* və Hüseyn *(əleyhis-salam)*) bizdəndir.¹

Məni (bu xüsusiyyətlərlə) tanıyan tanıdı, amma tanımayanları öz nəsil-nəcəbət və xanədanımla tanış edərdim. Sonra İmam Zeynəlabidin *(əleyhis-salam)* özünü daha yaxşı tanıtdırmaq üçün buyurdu:

أَيُّهَا النَّاسُ! أَنَا ابْنُ مَكَّةَ وَمِنِي، أَنَا ابْنُ زَمَزَمَ وَالصَّفَا، أَنَا ابْنُ مَنْ
حَمَلَ الرَّكْنَ بِأَطْرَافِ الرَّدَا، أَنَا ابْنُ خَيْرٍ مَنِ انْتَزَرَ وَارْتَدَى، أَنَا ابْنُ خَيْرٍ
مَنِ انْتَعَلَ وَاحْتَفَى، أَنَا ابْنُ خَيْرٍ مَنِ طَافَ وَسَعَى، أَنَا ابْنُ خَيْرٍ مَنِ حَجَّ
وَلَبَّى، أَنَا ابْنُ مَنْ حَمَلَ عَلَى الْبُرَاقِ فِي الْهَوَاءِ، أَنَا ابْنُ مَنْ أُسْرِيَ بِهِ مِنْ
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى، أَنَا ابْنُ مَنْ بَلَغَ بِهِ جَبْرَائِيلُ إِلَى
سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى، أَنَا ابْنُ مَنْ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى، أَنَا
ابْنُ مَنْ صَلَّى بِمَلَائِكَةِ السَّمَاءِ، أَنَا ابْنُ مَنْ أَوْحَى إِلَيْهِ الْجَلِيلُ مَا أَوْحَى،
أَنَا ابْنُ مُحَمَّدٍ الْمُصْطَفَى، أَنَا ابْنُ عَلِيِّ الْمُرْتَضَى، أَنَا ابْنُ مَنْ ضَرَبَ
خَرَاطِيمَ الْخَلْقِ حَتَّى قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

“Ey camaat! Mən Məkkə və Minanın oğluyam! Mən Zəməzəm və Səfanın oğluyam!

¹ İmamın *(əleyhis-salam)* öz üstünlüyü ilə bağlı yeddi xüsusiyyəti sadalamağına baxmayaraq, bu ifadələrdə həmin xüsusiyyətlərin altısı qeyd edilmişdir. Mərhum Hacı Şeyx Abbas Qumi Kamil Bəhayidən nəql edir ki, yeddinci xüsusiyyəti İmam Səccad *(əleyhis-salam)* belə buyurmuşdur:

وَمِنَّا الْمُهْدِيُّ الَّذِي يَقْتُلُ الدَّجَالَ "Dəcəli öldürəcək (və dünyanı ədalətlə dolduracaq) olan Mehdi (ə.c) də bizdəndir." ("Nəfəsul-məhmum", səh. 261.)

Mən öz əbası ilə Həcərül-əsvədi (qara daşı) qaldırıb (öz yerində qərarlaşdıran) kəsin¹ oğluyam! Mən (həcc üçün) paltar geyinən (ehram bağlayan) ən yaxşı şəxsin oğluyam! Mən (təvaf üçün) ayaqyalın olan ən yaxşı kəsin oğluyam! Mən təvaf və səyi yerinə yetirən ən üstün kəsin oğluyam! Mən “təlbiyə” (Ləbbəyk Allahummə Ləbbəyk!) deyən və həcci yerinə yetirən ən yaxşı kəsin oğluyam! Mən (Merac gecəsində) Büraqa minən kəsin oğluyam! Mən gecə ikən Məscidül-Həramdan Məscidül-Əqsaya (və oradan da göylərə) aparılan kəsin oğluyam. Mən Cəbrailin Sidrətul-Muntəhaya (Allaha yaxın olmaq üçün ən üstün məqam) apardığı kəsin oğluyam! Mən “Allaha yaxın olma məqamı”na daha çox yaxınlaşan kəsin oğluyam! Mən səma mələkləri ilə namaz qılan kəsin oğluyam! Mən əzəmətli Allahın

¹ Cahiliyyət dövründə baş vermiş bir macərəyə işarədir. Həmin macərə belədir ki, İslam peyğəmbərinin (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) otuz beş yaşı olarkən Məkkədə elə bir sel olmuşdu ki, Kəbə ondan zərər çəkmişdi. Qüreyş Allahın evini təmir etmək qərarına gəlmişdi. Allahın evini təmir etdikdən sonra növbə “Həcərül-əsvədi” yerinə qoymağa gəlib çatdıqda, qəbilə başçıları arasında ixtilaf yaranmış və onlar təklif etmişdilər ki, kim Səfa qapısından birinci olaraq daxil olsa, onu öz aralarında hakim ünvanında təyin etsinlər. Gözlənilmədən Allahın Rəsulu (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) qapıdan daxil oldu. Hamılıqla dedilər ki, o, Məhəmməd Əmindir (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) və biz onun hakimlik etməsinə razıyıq. Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) göstəriş verdi ki, Həcərül-əsvədi bir parçanın (onun əbasının) ortasına qoysunlar. Məkkə rəislərinin hər biri parçanın bir tərəfindən tutaraq yuxarı qaldırdılar və bu zaman o həzrət öz mübarək əlləri ilə Həcərül-əsvədi öz yerinə oturtdu. (Müraciət edin: "Furuğə əbədiyyət", c. 1, səh. 206.)

ona vəhy etdiyi kəsin oğluyam! (Bəli,) mən Məhəmməd Mustafanın ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm), Əli Mürtezanın ^(əleyhis-səlam) oğluyam! Mən itaət etməyənlərə "La ilahə illəllah" deyənə qədər qılinc çəkən kəsin oğluyam!"

İmam Səccad ^(əleyhis-səlam) sözünün davasında daha çox Əmirəl-möminin Əlini ^(əleyhis-səlam) tanıtdırmağa başladı ki, (uzun illərin əks təbliğatını aradan qaldırsın.)

Həzrət belə buyurdu:

أَنَا ابْنُ مَنْ ضَرَبَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ بِسَيْفَيْنِ، وَطَعَنَ بِرُحْمَيْنِ،
 وَهَاجَرَ الْهَجْرَتَيْنِ، وَبَايَعَ الْبَيْعَتَيْنِ، وَقَاتَلَ بِنَدْرٍ وَحُنَيْنٍ، وَلَمْ يَكْفُرْ بِاللَّهِ
 طَرْفَةَ عَيْنٍ، أَنَا ابْنُ صَالِحِ الْمُؤْمِنِينَ، وَوَارِثِ النَّبِيِّينَ، وَقَامِعِ الْمُلْحَدِينَ،
 وَيَعْسُوبِ الْمُسْلِمِينَ، وَنُورِ الْمُجَاهِدِينَ، وَزَيْنِ الْعَابِدِينَ، وَتَاجِ الْبَكَّائِينَ،
 وَأَصْبَرَ الصَّابِرِينَ، وَأَفْضَلَ الْقَائِمِينَ مِنْ آلِ يَاسِينَ رَسُولِ رَبِّ الْعَالَمِينَ،
 أَنَا ابْنُ الْمُؤَيَّدِ جِبْرِئِيلَ، الْمَنْصُورِ بِمِيكَائِيلَ. أَنَا ابْنُ الْمُحَامِي عَنْ حَرَمِ
 الْمُسْلِمِينَ، وَ قَاتِلِ الْمَارِقِينَ وَالنَّاكِثِينَ وَالْقَاسِطِينَ، وَالْمُجَاهِدِ أَعْدَاءَهُ
 النَّاصِيِينَ، وَأَفْخَرَ مَنْ مَشَى مِنْ قُرَيْشٍ أَجْمَعِينَ، وَأَوَّلِ مَنْ أَجَابَ
 وَاسْتَجَابَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَأَوَّلِ السَّابِقِينَ، وَقَاصِمِ
 الْمُعْتَدِينَ، وَمُبِيدِ الْمُشْرِكِينَ، وَسَهْمِ مَنْ مَرَامِي اللَّهَ عَلَى الْمُنَافِقِينَ،
 وَلِسَانِ حِكْمَةِ الْعَابِدِينَ، وَنَاصِرِ دِينِ اللَّهِ، وَوَلِيِّ أَمْرِ اللَّهِ، وَبُسْتَانِ حِكْمَةِ
 اللَّهِ، وَعَيْبَةِ عِلْمِهِ، سَمِخٍ، سَخِيٍّ، بَهِيٍّ، بُهْلُولٍ، زَكِيٍّ، أَبْطَحِيٍّ، رَضِيٍّ،

مُقَدَّامٌ، هُمَامٌ، صَابِرٌ، صَوَّامٌ، مُهَذَّبٌ، قَوَّامٌ، قَاطِعُ الْأَصْلَابِ، وَمُفَرِّقُ
 الْأَحْزَابِ، أَرْبَطُهُمْ عِنَانًا، وَأَثْبَتُهُمْ جَنَانًا، وَأَمْضَاهُمْ عَزِيمَةً، وَأَشَدَّهُمْ
 شَكِيمَةً، أَسَدٌ بَاسِلٌ، يَطْحَنُهُمْ فِي الْحُرُوبِ إِذَا أزدَلَفَتِ الْأَسِنَّةُ وَقَرَبَتِ
 الْأَعِنَّةُ، طَخَنَ الرَّحَى، وَيَذَرُوهُمْ فِيهَا ذَرَوَ الرِّيحِ الْهَشِيمِ، لَيْثُ الْحِجَازِ،
 وَكَبْشُ الْعِرَاقِ، مَكِّيٌّ مَدِينِيٌّ، خَيْفِيٌّ عَقَبِيٌّ، بَدْرِيٌّ أُحُدِيٌّ، شَجَرِيٌّ
 مُهَاجِرِيٌّ. مِنَ الْعَرَبِ سَيِّدُهَا، وَمِنَ الْوَعَى لَيْثُهَا، وَارِثُ الْمَشْعَرَيْنِ،
 وَأَبُو السَّبْطَيْنِ: الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنِ، ذَاكَ جَدِّي عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ.

“Mən Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) yanında iki qılınc və iki nizə ilə vuruşan, iki dəfə hicrət edən¹, iki dəfə beyət edən², Bədr və Hüneyndə (İslam düşmənləri ilə) döyüşən və bir göz qırpımı qədər (bir an belə) Allaha küfr etməyən kəsin oğluyam! Mən möminlərin arasında ləyaqətli olan kəsin oğluyam! Mən peyğəmbərlərin varisinin, dindən çıxanları məhv edən, müsəlmanların böyüyünün, mücahidlərin nuru olanın, ibadət edənlərin zinətinin, (Allah qorxusundan)

¹ İki hicrətdən biri həzrət Əlinin (əlihi və səlləm) Məkkədən Mədinəyə hicrətidir və digəri də bəsətin on birinci ilində onun Peyğəmbərlə (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) Taifə və yaxud da xilafəti dövründə Kufəyə hicrət etməsi ola bilər.

² Onlardan biri “Rizvan” beyəti və digəri Məkkənin fəth edildiyi ildəki beyətdir. İmam Müctəbə (məktəbi) möhtərəm atasını tanıtdırarkən buyurmuşdur: إِنَّهُ بَايَعُ الْبَيْعَتَيْنِ: بَيْعَةَ الْفَتْحِ، وَ بَيْعَةَ "Həqiqətən, o, iki dəfə – Fəth beyəti və Rizvan beyəti zamanı – beyət etmişdir." ("Qədir", c. 10, səh. 168; İbn Əbil-Hədid, "Nəhcül-bəlağənin şərh", c. 6, səh. 288)

ağlayanların tacı olanın, səbr edənlərin ən səbirlisinin, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanından (Allaha ibadət və itaət edənlərin) ən üstününün oğluyam! Mən Cəbrail və Mikailin onun yardımına tələsdiyi kəsin oğluyam!

Mən müsəlmanların hərəmini himayə edən və məriqin (xəvaric – dindən çıxan), nakisin və əhdi pozanlarla (Cəməl əshabı ilə) və Qasitin (Müaviyə və şamlılarla) döyüşən və həmçinin, inadkar düşmənlərlə mübarizə aparan kəsin oğluyam! Mən Qüreyşin ən iftixarlı fərdinin, Allah və onun Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) dəvətini ilkin olaraq qəbul edən və İslamda öncüllərdən birincisi olan kəsin oğluyam! Mən düşmənləri darmadağın, müşrikləri məhv edən və münafiq dəstələr üçün Allahın oxlarından biri olan kəsin oğluyam! Mən ibadət edənlərin hikmətini bəyan edən və Allah dininə yardım edən, ilahi əmrin rəhbəri, Allahın hikmət bağçası və onun elm xəzinəsi olan kəsin oğluyam!

Möhtərəm, bağışlayan, gülürüz, bütün yaxşılıqlara sahib, pak, Əbtəhi (məkkəli), Allahın razılığında şad, ilahi əmrləri yerinə yetirməkdə qabaqcıl, mərd, səbirli, çox oruc

tutan, hər cür aludəlikdən pak, həddən artıq ibadət və namaz əhli olan kəsin oğluyam!

Elə bir şəxsin oğluyam ki, o, düşmənlərin qüdrətini aradan apardı, müxtəlif küfr dəstələrini bir-birindən ayırdı. O, hamıdan daha möhkəm, ürəkli, möhkəm iradəli və düşmənlə sazişi qəbul etməmək ruhiyyəsinə malik idi. O, (Allah dinini müdafiə etməkdə) qorxusuz bir şir idi. Döyüş meydanında (döyüşçülərin atlarının) yüyənləri və nizələr bir-birinə yaxınlaşdığı zaman, öz zərbələri ilə onları dəyirman daşının altında qalan dənələr kimi əzir və çör-çöpü ətrafa səpələyən şiddətli külək kimi onları darmadağın edirdi.

O, Hicazın şiri, İraqın rəhbəri, məkkəli və mədinəli, (Minadakı) Xəyf (məscidi) və Əqəbə¹ əhlindən olan bir şəxs idi. O, Bədr və Ühüd döyüşündəki sərkərdələrdən, (Hüdeybiyyə sülhü macərəsindəki) Şəcərə beyətində iştirak edənlərdən, (Məkkədən Mədinəyə) hicrət edənlərdən idi. O, ərəbin

¹ Mədinə camaatının bir qisminin bəsətin on ikinci ilində Peyğəmbərlə (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) Minadakı bir yerdə həyata keçən və "Əqəbə peymanı" kimi məşhur olan Əqəbədəki beyətinə işarədir. Mədinə camaatı məxfi şəkildə Peyğəmbərlə (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) danışıraq beyət etdiyi halda, həzrət Əli (əleyhis səlam) həmin yerin yuxarısında keşik çəkərək vəziyyətə nəzarət edirdi.

böyüklərindən, döyüş aslanı, iki məşərin¹ varisi, Allah Rəsulunun (səllallahu əleyhi və əlihi və səlləm) iki nəvəsinin – Həsən (əleyhis-salām) və Hüseyin (əleyhis-salām) – atası idi. Bəli, o, mənim cəddim Əli ibn Əbutalibdir (əleyhis-salām)

Bu zaman İmam Səccad (əleyhis-salām) buyurdu:

أَنَا ابْنُ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ، أَنَا ابْنُ سَيِّدَةِ النِّسَاءِ

“Mən Fatimeyi-Zəhranın (əleyhas-salām) oğluyam! Mən iki aləmin ən üstün qadınının oğluyam!”

Bu hədisin ravisi deyir: "O, beləcə özünü tanıtdırmağa davam edir və camaatın ağlamaq, nalə səsləri ucalırdı. Yezid camaatın üsyan edəcəyindən qorxdı və həmin səbəbdən, müəzzinə göstəriş verdi ki, o həzrətin sözünü kəsmək üçün azan versin."

Müəzzin اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ "Allahu Əkbər! Allahu Əkbər!" dediyi zaman İmam Zeynəlabidin (əleyhis-salām) buyurdu:

لَا شَيْءَ أَكْبَرُ مِنَ اللَّهِ

"Aləmdə heç bir şey Allahdan böyük deyil!"

Müəzzin dedi:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

¹ İki məşərdən birinin "Ərəfat"a, digərinin "Məşəru-Həram"a işarə olması da mümkündür.

"Əşhədu ən la ilahə illəllah." Şəhadət verirəm ki, Allahdan başqa, heç bir məbud yoxdur!

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurdu:

شَهِدَ بِهَا شَعْرِي وَبَشْرِي وَحَمِي وَدَمِي

Şəhidə biha şəri və bəşəri və ləhmi və dəmi. – "Tüküm, dərim, ətim və qanım onun yeganəliyinə şəhadət verir."

Müəzzin

أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ

"Əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah!" dediği zaman, İmam Səccad <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Yezidə üz tutuaraq buyurdu:

"Ey Yezid! (Peyğəmbərliyinə şəhadət verilən) Məhəmməd <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> mənim cəddimdir, yoxsa, sənin?! Əgər desən ki, sən cəddindir, onda, yalan demisən. Əgər mənim cəddimdirsə (şübhəsiz ki, belədir), onda, nə üçün övladlarını qətlə yetirdin?"

Cavabı olmayan Yezid özünü itirdi və camaatın üsyan edəcəyindən qorxuya düşdü.

Həmin səbəbdən, azan bitən kimi namaza başladı.¹

Başqa bir nəqlə əsasən, müəzzin "Əşhədu ənnə Muhəmmədən rəsulullah!" dediği zaman, İmam Səccad ^(əleyhis-salam) başından əmmaməsini çıxarıb müəzzinə dedi: "Məhəmmədin ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) haqqına xatir bir an sakit dur!" Sonra Yezidə üzünü tutaraq buyurdu: "Ey Yezid, bu möhtərəm Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) mənim cəddimdir, yoxsa, sənin? Əgər desən ki, sənin cəddindir, bütün məxluqat sənə yalan dediyini biləcək, əgər desən ki, mənim cəddimdir, onda, nə üçün atamı zülmə öldürdün, onun mal-dövlətini qarət elədin və hələminin qadınlarını əsir etdin?"

İmam ^(əleyhis-salam) bu sözləri dedi... sonra (camaata xitab edərək) buyurdu: "Əgər aləmdə cəddi Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) olan bir kəs varsa, o da mənəm. Belə isə, nə üçün bu

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 137-139; Müqərrəm, "Məqtəlü-l-Hüseyn", səh. 352-353; Hacı Şeyx Abbas Quminin nəqlinə uyğun olaraq o həzrət özünü tanıtdırmaqla bağlı digər ifadələr də söyləmiş, o cümlədən buyurmuşdur:

أَنَا ابْنُ الْحُسَيْنِ الْقَتِيلِ بِكَرْبَلَاءَ، .. أَنَا ابْنُ الْمُرْقَلِ بِاللِّدْمَاءِ، أَنَا ابْنُ مَنْ بَكَى عَلَيْهِ الْجُرُؤُ فِي الظُّلْمَاءِ، أَنَا ابْنُ مَنْ نَاحَ عَلَيْهِ الطُّيُورُ فِي الْهَوَاءِ

"Mən Kərbəladə öldürülən Hüseynin oğluyam! Mən qanına boyanmış kəsin oğluyam! Mən cinlərin ona ağladığı kəsin oğluyam! Mən quşların onun matəmində növhə deyib şivən qopardığı kəsin oğluyam!" "Nəfəsul-məhmum", səh. 261.

camaat atamı öldürdü və bizi kafirlər kimi əsir etdi?"

Dana sonra İmam *(əleyhis-salam)* (Yezidə xitab edərək) buyurdu: "Ey Yezid! Bütün bu cinayətlərə mürtəkib olduğun halda, yenə də "Məhəmmədən rəsulullah" deyir və qibləyə dayanaraq (namaz qılırsan)? Cəddim və atamın sənənlə düşmən olacağı qiyamət günü ilə bağlı vay olsun sənə!"

Vəziyyətin təhlükəli olduğunu görən Yezid müəzzinin üstünə qışqırdı ki, iqamə desin. Camaat arasında səs-küy qalxdı, bəziləri namaza dayandı və bəziləri də namaz qılmadan oradan ayrıldılar.¹

Aydındır ki, bu bənzərsiz və sarsıdıcı xütbə Şamda çaxnaşma yaratdı, əməvilərin hökumət sarayını lərzəyə saldı, həmçinin, qırx ildən artıq bir müddətdə Əmirəl-mömininin *(əleyhis-salam)* əleyhinə aparılan xoşagəlməz təbliğatı unutturub ildırım kimi hər yerə səs-səda saldı. Bəli, belə bir xütbə özündən sonra belə də təsir qoymalı idi. İndi də həmin xütbə oxunduğu zaman, insanın bədənindəki tüklər

¹ "Nəfəsul-məhmum", səh. 262.

biz-biz olur və onu söyləyəne minlərlə salam göndərir.

Diqqəti cəlb edən məsələ İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) Yezidin qələbə məstliyindən böyük bir məclis təşkil edərək digər ölkələrin səfirlərini həmin məclisə dəvət etdiyi və həmçinin, əyan-əşrafları da çağırdığı bir şəraitdə həmin xütbəni deməsi idi.

Kərbəla faciəsindən yaranan ağır şərait və bir tərəfdən də şiddətli əməvi zülmü, digər tərəfdən isə əsirlik və səfərin yorğunluğu, üçüncü tərəfdən Əhli-beyt ^(əleyhimus-salam) xanədanının şəhadətindən yaranan ruhi sarsıntı – bunların hamısı zahirdə, xüsusilə də, o həzrəti bibisi Zeynəb ^(əleyha-salam) və digər Haşimi xanədanı ilə birlikdə kəndirlə bağladıkları və məclisə daxil etdiklərini nəzərə aldığımızda, Əli ibn Hüseyndə ^(əleyhis-salam) özünün adi sözlərini belə doğru-düzgün şəkildə söyləmək qüdrəti qoymamalı idi.

Amma o həzrət Əhli-beyt elm və fəsahtinin, Hüseyin cəsarət və şücaətinin varisidir. Həmin səbəbdən, kamil bir aramlıq və tamamilə fəsaht, bəlağət və mövqeyi dəyərləndirməklə özünü, öz ata-babasını tanıtdırmağa başladı ki, Şamın qəflətə

düşmüş camaatını ayıltsın və höccəti onlara tamamlasın. Həzrət höccəti onlara tamamladı da!

Bəli, ömürlərini Bəni-Üməyyə İslamı ilə keçirmiş və Müaviyə kimi əmirəlmömininləri (hakimləri) görmüş, indi də şərابخor və möminlərə rəhbərlik iddiası edən, müsəlmanlara xəlifəlik edən, yalnız özü və fasid ailəsini din və məktəblə aşına, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) və onun pak xanədanını dindən kənar hesab edən və müsəlmanların xəlifəsinə qarşı qiyam edən kimi tanıtdıran Yezid kimi kəslərə höccət və dəlili tamamladı.

Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) əhli-beytinin elm və təqva dəryası olması və onların paklığı ilə az-çox tanış olan Yezid əvvəlcə səfərin, əsirliyin çətinliyinə düçar olmuş İmam Səccadın ^(əleyhis-salām) minbərə çıxıb camaata xütbə oxumasına razı deyildi, ona görə ki, Bəni-Üməyyə sülaləsi öz toxumlarını camaatın cahillik və xəbərsizlik tarlasında əkməmişdi və bilirdi ki, camaatın agahlığı onların neçə illik məhsulunu tələf edəcəkdir. Amma camaatın ümumi düşüncəsinin təzyiqi altında İmam Səccadın ^(əleyhis-salām) xütbə söyləməsini qəbul etdi. Qorxduğu şey Yezidin başına gəldi, etirazlar ucaldı,

fəryad, şivən və ağlaşma səsləri məclisi bürüdü, bəziləri müsəlmanların xəlifəsinə iqtida etmədən məclisi tərk etdilər.

18. Yezidin günahı başqasının üzərinə atması

Yezidin Hind adlı arvadı – o, Abdullah ibn Amirinin qızı idi – İmam Hüseyinin (əleyhis-salam) başının onun evinin qapısından asıldığını eşitdiyi zaman, hərəmsaranın pərdəsini yırtdı və kamil hicaba bürünmədən, pərişan halda Yezidin məclisinə daxil oldu. Yezidə üzünü tutaraq dedi: "Ey Yezid! Nə üçün Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) qızı Fatimənin (əleyha-salam) oğlunun başını mənim evimin qapısından asmısan?"

Yezid ayağa qalxaraq onun üst-başını örtüb dedi: "Bəli, Hüseyinə nalə edin, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) qızının övladına göz yaşı tökün, bütün Qüreyş ona ağlayır."

Sonra özünə bəraət qazandırmaq üçün dedi: "Übeydullah ibn Ziyad Hüseyini öldürməkdə tələsdi, Allah onu öldürsün!"¹

¹ "Biharul-ənvar", c. 45, səh. 143.

Yezid camaatın ümumi düşüncəsinin təzyiqini azaltmaq üçün yemək yediyi zaman İmam Səccadı ^(əleyhis-salam) öz süfrəsinin başına oturdurdu.¹ O, Zeynəb ^(əleyha-salam) və Bəni-Haşim qadınlarına İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) əzadarlıq etmək üçün icazə verdi. Xanım Zeynəb ^(əleyha-salam) də İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) yeddi gün müddətində əzadarlıq mərasimi təşkil etdi. Şamlı qadınlar da həmin məclisdə iştirak edirdilər və iş o yerə çatdı ki, az qaldı camaat Yezidin qəsrinə tökülüşərək onu öldürsünlər. Bu zaman məclisin bitməsi üçün göstəriş verdi.² Bundan sonra Yezid çalışırdı ki, günahı Mərcanənin oğlunun (İbn Ziyadın) boynuna yıxsın və onu bucinayətin əsil mütəhhimi kimi tanıtdırsın.

Məşhur əhli-sünnə alimi Süyuti yazır: Yezid əvvəlcə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və xanədanının öldürülməsindən şad oldu, lakin müsəlmanların qəzəblənməsi səbəbi ilə həmin işdən peşman olduğunu göstərdi, amma bununla belə camaat onun əlindən narahat idi və haqları var idi ki, onu düşmən hesab etsinlər.³

¹ "Biharul-ənvār", c. 45, səh. 143.

² "Nəfəsul-məhmum", səh. 262.

³ "Tarixul-xuləfa", səh. 232

Təbəri də belə nəql edir: "Yezid Mərcanənin oğluna lənət oxuyur və deyirdi:

فَبَغَّضَنِي بِقَتْلِهِ إِلَى الْمُسْلِمِينَ وَ زَرَعَ لِي فِي قُلُوبِهِمُ الْعَدَاوَةَ،

فَبَغَّضَنِي الْبُرِّ وَالْفَاجِرُ بِمَا اسْتَعْظَمَ النَّاسُ مِنْ قَتْلِي حُسَيْنًا

“İbn Ziyad Hüseyini öldürməklə müsəlmanlarda mənə qarşı nifrət hissi oyatdı və onların qəlbində mənə qarşı kin toxumu səpdi. Hüseyin ölümü camaata baha başa gəldiyindən, hamı mənə düşmən hesab edir.”¹

Şübhəsiz, Yezidin bu cür məsləhətli şəkildə geri addım atması və siyasi mövqeyini dəyişməsi xanım Zeynəb ^(əleyha-) ^(salam) və İmam Səccadın ^(əleyhis-) ^(salam) Şamda ifşaedici xütbələr söyləməsi və camaatın oyanışının təsiri ilə idi. Amma həqiqətdə, Yezid əvvəldə söylədiyi şad ifadələr və keçmiş əməllərinə görə əsla öz işindən peşman deyildi. Həmin səbəbdən, Mərcanənin oğlu və Kərbəla faciəsini törədən digər kəsləri əsla mühakimə etmədi və onları cəzalandırmadı. Onları öz vəzifələrində olduğu kimi saxladı.²

فَسَرَّ بِقَتْلِهِمْ أَوْلًا، ثُمَّ نَدِمَ لَمَّا مَقَتَهُ الْمُسْلِمُونَ عَلَى ذَلِكَ، وَأَبْغَضَهُ النَّاسُ وَحَقَّ لَهُمْ أَنْ يُبْغِضُوهُ.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 389.

² Əhli-sünnə alimi və üslubu adətən, Müaviyə və Yezidin cinayətlərini ört-basdır etmək olan təəssübkeş alim İbn Kəsir bu məsələ ilə bağlı yazır:

19. Minhalın İmam Səccadla (əleyhis-salam) söhbəti

Əhli-beyti (əleyhis-salam) Şamın xarabalığında saxladıqları müddət ərzində onlar gündüzlər istidən, gecələr isə soyuqdan əziyyət çəkirdi.¹ Bir gün İmam Səccad (əleyhis-salam) oradan çölə çıxdı ki, təmiz hava alsın. Minhal ibn Ömər o həzrəti gördü və dedi:

كَيْفَ أَمْسَيْتَ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ

"Ey Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm) övladı, gecəni necə keçirdiniz?"

Həzrət (əleyhis-salam) buyurdu:

أَمْسَيْنَا كَمِثْلِ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي آلِ فِرْعَوْنَ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَ
يَسْتَحْيُونَ نِسَاءَهُمْ

"Bizim günümüz Firon tərəfdarlarının cəngində olan Bəni-İsrail kimidir, belə ki, onların uşaqlarını öldürdülər, qadınlarını diri saxladılar."

وَقَدْ لَعَنَ [يَزِيدُ] ابْنَ زِيَادٍ عَلَى فِعْلِهِ ذَلِكَ، وَشَتَمَهُ فِيمَا يَظْهَرُ وَيَبْدُو، وَلَكِنْ لَمْ يَغْزِلْهُ عَلَى ذَلِكَ، وَلَا عَاقِبَهُ، وَلَا أَرْسَلَ

يَعِيبُ عَلَيْهِ ذَلِكَ

"Yezid İbn Ziyada belə bir cinayət törətdiyi üçün lənət oxudu və onu aşkarcasına məzəmmət etdi, lakin onu nə vəzifəsindən kənarlaşdırdı, nə də cəzalandırdı. Hətta onu tənqid etmək üçün nə bir məktub yazdı, nə də bir nəfəri onun ardınca göndərdi." ("Bidayətu və-nihayə", c. 8, səh. 204.)

¹ Müqərrəm, "Məqtəlul-Huseyn", səh. 360.

Sonra sözlərinə əlavə etdi: "Ərəblər əcəmə (qeyri-ərəblərə) Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* onlardan olmasına, Qüreyş isə digər ərəblərə Məhəmməd *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* onların qəbiləsindən olduğuna görə fəxr edir, amma biz Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Əhli-beytini *(əleyhis-salam)* qılıncdan keçirdilər və bir dəstəni də sərgərdan etdilər.

إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

"Həqiqətən, biz Allah tərəfindənlik və ona tərəf də qayıdcağıq."¹

Minhal deyir: İmam Səccad *(əleyhis-salam)* mənimlə danışmaqla məşğul idi ki, xarabalıqdan bir qadın ona tərəf gəlib dedi:

إِلَى أَيِّنَ يَا نِعْمَ الْخَلْفُ؟

"Ey Əhli-beytdən *(əleyhis-salam)* qalan ən yaxşı yadıgar, hara gedirsən?"

Həzrət *(əleyhis-salam)* də məndən ayrıldı və sürətlə o qadına tərəf getdi. Mən soruşdum ki, bu qadın kim idi?

Dedilər: "O, həzrətin *(əleyhis-salam)* bibisi Zeynəb idi *(əleyhis-salam)*."²

¹ "Məlhuf" (Lühuf), səh. 222-223; Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 360.

² Müqərrəm, "Məqtəlü-Hüseyn", səh. 360.

20. Şamdan geri qalanlar

Mühəddis Qumi Kamil Bəhaidən nəql edir: “Nübüvvət ailəsinin xanımları, ataların ölümünü azyaşlı uşaqlarından gizlədir və deyirdilər: Atalarınız səfərə gediblər. Bu minval, Yezid əsirləri Şama gətizdirənə qədər davam etdi. (Onları saraya yaxın bir yerdə məskunlaşdırdılar.) İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) dörd yaşlı qızı bir gecə yuxudan oyandı, pərişan və narahat halda dedi: Atam hanı? Mən indicə onu gördüm!

Qadınlar bu sözləri eşitdikdə, göz yaşı töküb nalə səslərini göyə ucaldılar. Yezid səsə yuxudan ayılıb soruşdu: “Nə xəbərdir?”

Xəbəri Yezidin qulağına çatdırdılar. O da göstəriş verir ki, atanın başını qızının yanına aparsınlar. İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) mübarək başını qızının yanına gətirdikləri zaman soruşdu: Bu nədir?

Dedilər: “Atanın başıdır!”.

Kiçik qız fəryad etdi, xəstələndi və o günlərdə də, Şam şəhərində dünyadan köçdü.

Bəzi kitablarda bu əhvalat daha geniş şəkildə qeyd edilib: “Başın üstünə örtük atdılar və dedilər: Bu atanın başıdır. Qızcığaz

başı götürüb dizləri üzərinə qoydu və dedi: Ey ata, kim məni uşaq vaxtı yetim qoydu?...

O qızcığaz belə sözlərdən çox dedi, nəhayət, dodağını atasının dodaqlarına qoydu və o qədər ağladı ki, özündən getdi. Onu ayılmaq istədikdə öldüyünü gördülər. Əhli-beytin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> də nalə, ağlamaq sədası ucaldı”¹.

Amma o qızcığazın adına gəlincə, mötəbər mənbələrdə onun adı qeyd edilməmişdir. Hərçənd, bizə məlum və məşhur olan adının Rükəyyə olmasıdır. Hansı ki, hazırda Dəməşq şəhərində onun adına əzəmətli bir hərəm var və hər il minlərlə Əhli-beyt <sup>(əleyhis-
salam)</sup> aşıqları onun ziyarətinə gedir.

Seyid ibn Tavs Tasua günü, əsr vaxtının hadisələrini nəql edərkən, İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qadınlara təskinlik verdiyini, Rükəyyənin adını çəkdiyini yazır: “İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup>, Ümmü Gülsüm, Zeynəb, Rükəyyə, Fatimə və Rübaba müraciət etdi və onları səbirli, dözümlü olmağa çağırırdı². Lakin onun İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qızı olmasını və yaşının neçə olmasını qeyd etməyib.

¹ “Nəfəsul-məhmum”, səh. 259 - 260

² “Məlhuḫ” (Lühuf), səh. 141

Əllamə Seyid Möhsin Əmin “Əyanuş-şiə” kitabında Rüqəyyə binti Hüseyndən *(əleyhis-salām)* söz açır və deyir ki, Dəməşqdə bir məzar ona mənsubdur¹.

“Rəyahinuş-şəriə” kitabında da bu qızın adı Rüqəyyə gəlmişdir².

İmam Hüseyinin *(əleyhis-salām)* üç və ya dörd yaşlı qızının Şam xarabalığında ürəkağrıdıcı vəziyyətdə can verməsi və sonradan – Bəni-Üməyyənin zahiri cah-cəlalından bir şey qalmadığı bir halda – onun məzarı üstə çox əzəmətli məqbərənin ucaldılması öyüd alanlar üçün ən mühüm bir ibrət dərsideir; Bəni-Üməyyənin əzəmətli sarayları viran olduğu və onlardan geriyə bir iz qalmadığı halda Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləmi)* ailəsindən olan üç-dörd yaşlı körpənin bərəkətinə o xarabalıq abad oldu. Həmin mövzu incə çalarları tutan ədib və şairlər üçün ilham qaynağı oldu və bu barədə gözəl, misilsiz şeirlər ərsəyə gətirdilər. O cümlədən, onlardan biri İmam Hüseyinin *(əleyhis-salām)* qızının dilindən belə oxumuşdur:

¹ “Əyanuş-şiə”, c. 7, səh. 34

² “Rəyahinuş-şəriə”, c. 3, səh. 309

Qəbrimin zəvvarları! Bu Şam bir
ibrətxanədir,

Abaddı dəfn yerim, düşmən qəsri
viranədir.

Üç yaşlı bir qızıydım, əsir və atasızdım
Qanadsız bir quşa, bu qəfəs kaşanədir
(kiçik və dar yerdir)

Qəddar bir sultan vardı, gücə sahib o
Yezid

Fəxr edirdi ki, məstəm, əlimdə
peymanədir.

Cəlallı bir sarayı, əzəmətli evi vardı
Özü çox aldanmış biri, səltənət divanədir.
Yatağım torpaqdandı, qumdan başaltım
Dağ quşu kimi, çox susuz, bi danədir.
(dənsizdir)

Təkyə edirdi o, kibr və şövq səltənət
taxtına

Bu təkəbbür zalımlara adəti-ruzanədir
(gündəlik adətdir)

Mən xərabə divarına dayayırdım üzümü
Ondan üzüm daim ağdır, şöhrətim
şahanədir.

Əzab görmüş canıma kəfəndi köhnə
köynək

Qanadı sınımış bülbülə bu xarabə lanədir
(yuvadır)

Onun əsəri məhv oldu, mənim əsərimlə
qaldı

Onun zilləti, mənim izzətim, hər ikisi
cavidanədir (əbədidir).

21. İmam Səccadın ^(əleyhis- salam) üç istəyi

Yezid əsirlər karvanını Mədinəyə
yollamaq istəyəndə İmam Səccad <sup>(əleyhis-
salam)</sup> çağırır
və deyir ki, yerinə yetirəcəyimə söz verdiyim
o üç istəyi açıqla!

İmam <sup>(əleyhis-
salam)</sup> buyurur: İlk istəyim, növbəti
dəfə ağam və sərvərim Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> üzünü
görməkdir; ondan güc alım və onunla
vidalaşım.

İkinci istəyim, bizdən qarət etdiklərini
geri qaytarmağındır. Üçüncü istəyim budur
ki, əgər məni öldürmək fikrin varsa, bu
qadınlara birini qoş ki, onları babalarının
hərəminə (Mədinəyə) çatdırsın.

Yezid İmam Səccadın <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ilk istəyini (o
an) qəbul etmədi və ikinci istəyinə cavab
olaraq dedi: Sizdən alınanların əvəzi
artıqlaması ilə sizə veriləcək. Üçüncü istəyinə

gəlincə, mən səni öldürməyəcəm və bu qadınları səndən başqası Mədinəyə çatdırmayacaq.

İmam ^(əleyhis-salām) buyurdu: Biz sənin malına möhtac deyilik və onlar sənə qalsın. İstəyim budur ki, bizdən qarət edilənlər, bizə geri qaytarılsın, çünki o malların arasında həzrət Zəhranın ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) ip əyirən aləti, şalı (örtüyü), boyunbağısı və köynəyi vardı...

لَإِنَّ فِيهِ مَغْزُلٌ فَاطِمَةَ بِنْتِ مُحَمَّدٍ، وَ مِقْنَعُهَا، وَ قِلَادَتُهَا، وَ

قَمِيصُهَا

Yezid əmr verir ki, qarət olunan malları geri qaytarsınlar və özü isə iki yüz dinar ona əlavə edir.

Dördüncü İmam ^(əleyhis-salām) o iki yüz dinarı götürüb fəqirlər arasında bölür¹.

Həmçinin, nəql olunur: Əhli-beyt ^(əleyhimus-salām) karvanı Şamdan hərəkət etdiyi vaxt Yezid göstəriş verir ki, kəcavələri bəzəsinlər və Hüseyin hərəminin ailələrinə çoxlu sərvət versinlər. Sonra Ümmü Gülsümə deyir: “Bu malları, sərvəti sizə çatan müsibətlərin qarşılığı olaraq götürün!”

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 224

Ümmü Gülsüm cavabında dedi: Ey Yezid, sən həyasız və utanmazsan! Qardaşım və ailəmizi qətlə yetirirsən, qarşılığında isə bizə mal verirsən?! (əsla belə olmayacaq!)¹.

Bu macərə göstərir ki, Şam xalqının əksəriyyəti Yezidə qarşı çıxmışdı və o da, bu macərədə uduzduğunu görürdü. Çarəsizlikdən zahirdə sevgi doğuran addımlar atmaqla xalqın qəzəbini söndürməyə çalışırdı, lakin Əhli-beyt (*əleyhimus-salam*) onun qarşısında təslim olmamaqla öz qəzəblərini göstərirdilər. Bu xatirələr Şam xalqının zehninə həkk oldu və o asudə mühiti Bəni-Üməyyə ailəsinə təhlükəli məkan etdi.

22. Müqəddəs başın dəfn yeri

İmam Hüseyin (*əleyhis-salam*) mübarək başının dəfn yeri haqqında tarixçilər arasında fikir ayrılığı var. Mühəddis Qumi “Nəfəsul-məhmum” kitabında yazır: O həzrətin (*əleyhis-salam*) müqəddəs başının dəfn yeri barədə nəzərlər fərqlidir; bir dəstə deyir: Yezid o müqəddəs başı Mədinənin valisi Əmr ibn Səidin yanına göndərdi. Əmr dedi: “Yezidin başı mənə

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 197 (az bir ixtisar və dəyişikliklə)

göndərməsini əsla istəməirdim”. Sonra əmr edir ki, onu Bəqi qəbiristanlığında – anası Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha-salam)* qəbrinin kənarında – dəfn etsinlər¹.

Bəziləri deyirlər: Yezid o mübarək başı öz evində saxladı. Nəhayət, Mənsur ibn Cümhur adlı şəxs onu götürüb Babul-Fəradisin yaxınlığında (Dəməşqdə) dəfn etdi.

Bəziləri isə belə deyir: O mübarək baş Yezidin xəzinəsində idi. Nəhayət, Süleyman ibn Əbdülməlik öz xəlifəlik dönəmində onu tapdı və beş rəngli ipək parça ilə kəfənlədi. Bir dəstə tərəfdarı ilə ona namaz qıldıqdan sonra dəfn etdilər.

Lakin İmamiyyə (Şiə) alimlərinin məşhur etiqadına əsasən İmam Səccad *(əleyhis-salam)* o mübarək başı Kərbəlaya qaytardı və şərəfətli cəsədinin yanında torpağa tapşırıldı və ya Nəcəfdə Əmirəl-mömin Əlinin *(əleyhis-salam)* qəbri kənarında dəfn etdi².

Seyid ibn Təvus da yazır: “Rəvayət olunur ki, o həzrətin müqəddəs başı Kərbəlaya

¹ Mühəddis Qumi yazır: Həzrət Zəhranın *(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)* məzarı barədə doğru xəbər, onun Bəqidə deyil, öz evində dəfn olunmasıdır. “Nəfəsul-məhmum”, səh. 269

² “Nəfəsul-məhmum”, səh. 269. Əllamə Məclisi də bu sözləri daha geniş şərh ilə nəql etmişdir. “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 144 - 145

qaytarıldı və mübarək bədəni kənarında torpağa tapşırıldı¹.

Deməli, İmamiyyə alimləri arasında məşhur olan, o həzrətin müqəddəs başının Kərbəlada, şərəfətli bədəni yanında dəfn olmasıdır. Bu versiya, o dövrün tarixi şahid və şərtləri ilə də uyğundur. Ona görə ki, İmam Səccad *(əleyhis-salam)* və həzrət Zeynəbin *(əleyha-salam)* Şamdakı xütbələrindən sonra Şam şəhərində atmosferin və oradakı ümumi camaatın düşüncəsinin dəyişməsi, eləcə də İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* diqqətini cəlb etmək üçün Yezidin cəhdləri tələb edirdi ki, o, müqəddəs başı Şamda saxlamayıb İmam Səccada *(əleyhis-salam)* təhvil versin.

Bundan əlavə müqəddəs başı xəzinəyə qoymaq və neçə illər boyu onu saxlamaq, adətdən kənar və qeyri-adi bir işdir və bu, xalqın Bəni Üməyyə – Əməvi ailəsinə daha çox nifrət bəsləməsinə səbəb olardı.

Odur ki, İmamiyyə alimlərinin məşhur nəzərinin həqiqətə daha yaxın olması nəzərə çarpır.

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 225

“Məqtəlul-Huseyn” kitabının müəllifi Müqərrəm də belə yazır: “İmam Zeynəlabidin *(əleyhis-salam)* Yezidin razılığını aldıqdan sonra bütün şəhid başlarını Kərbəlada torpağa tapşırmaq məqsədilə ondan istədi və Yezid də başları o həzrətə verdi. İmam *(əleyhis-salam)* da başları öz mübarək bədənlərinə qovuşdurdu”¹.

23. Şamdan hərəkət

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* və Zeynəbi-Kübranın *(əleyhis-salam)* çıxışları, sözləri Şamda ictimai atmosferin dəyişməsi, həzrət Zeynəb *(əleyha-salam)* və Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* xanədanının Şamda əzadarlıq təşkil etməsi nəticəsində Yezid onların daha artıq Şamda qalmasını məsləhət görmədi. Bu səbəbdən əmr verdi ki, Mədinəyə dönmələrinə hazırlıq görsünlər.

Əllamə Məclisinin nəqlinə əsasən, Yezid – Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* görmüş Noman ibn Bəşirdən² əsirləri səfərə hazırlamasını, onları

¹ Müqərrəm, “Məqtəlul-Huseyn”, səh. 362

² Noman ibn Bəşir, Müslim ibn Əqil Kufəyə gəlmiş vaxt oranın valisi idi. Yezid onu valilikdən kənarlaşdırıb Übeydullah ibn Ziyadın onun yerinə təyin etdi. O isə Şama gəldi və Yezid və atası Müaviyəni himayə etməkdə fəallıq göstərdi. Yezidin ölümündən sonra camaatı Abdullah ibn Zübeyrə bəyətə təşviq etdi. Hums əhalisi ona qarşı çıxdılar və sonda 64-cü hicri-qəməri ilində onu qətlə yetirdilər. “Əl-İstiyab”, Noman ibn Bəşirin tərcümeyi-halı.

ehtiram və mühafizə altında Mədinəyə çatdırması üçün şamlılardan əmin və etibarlı şəxsi onlara qoşmasını istəyir.

Karvan yola düşən ərəfələrdə Yezid İmam Əli ibn Hüseyini *(əleyhis-salam)* çağırır və (öz günahını başqasının boynuna ataraq) deyir: Allah Mərcanənin oğluna lənət etsin! Əgər mən Hüseyinlə olsaydım, istədiyini ona verərdim və onun öldürülməsinin qarşısını hər bir qiymətə – hətta övladlarımdan bəzilərinin öldürülməsi bahasına – alardım, lakin ilahi təqdir gördüyünüz şəkildə baş verdi. Hər halda vətənə çatdığın vaxtdan etibarən nəyə ehtiyacın olsa, mənə yaz, mən də istəyini yerinə yetirim.

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* əhli-beytindən ibarət karvan yola düşdü. Yol boyu, karvan istirahət edən vaxtlarda bələdçilər, mühafizəçilər karvandan kənarlaşır və onların, öz işlərini rahat yerinə yetirmələrinə və ehtiyaclarını ödəmələrinə şərait yaradırdılar. Həmçinin, yoldaşlıq, mehribanlıq və Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* karvanının istəklərini təmin etməkdə səhlənkarlıq etmirdilər¹.

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 146

Şübhəsiz, Yezidin bu əksül-əməlləri onun peşmançılığına görə deyildi, çünki tarix göstərir ki, Kərbəla hadisəsindən sonra da Əhli-beyt ^(əleyhimus-)_{səlam} və şiələrə qarşı heç bir əziyyəti, təzyiqi əsirgəmirdi. Bəlkə İmam Səccad ^(əleyhis-)_{səlam} və Zeynəbi-Kübranın ^(əleyha-)_{səlam} atəşin çıxışları nəticəsində oyanış və camaatın agahlığı Şamın ictimai durumunu elə alovlandırmışdı ki, Yezid başqa cür davrandığı təqdirdə ona qarşı ümumi bir qiyam başlaya bilərdi.

24. Cabir ibn Abdullah Ənsarinin aşıqanə ziyarəti

Cabir ibn Abdullah Ənsari Rəsulullahın ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabələrindən, Əhli-beytin ^(əleyhis-)_{səlam} vəfalı dostlarından idi. Atası Abdullah ibn

Şeyx Müfidin nəqlinə əsasən, karvana Noman ibn Bəşir başçılıq edirdi. Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 480. Lakin Əllamə Məclisi və Təbərinin (“Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 353) sözlərindən belə istifadə edilir ki, Yezid Noman ibn Bəşirdən karvanı yola salmasını və etibarlı bir şəxsi mühafizə üçün onlara qoşmasını istəyir. Bu üzdən “Qəmqam Zəxxar”da (səh. 579) gəlib ki, bir nəqlə əsasən, karvana Bəşir ibn Həzləm başçılıq edirdi. Hər bir halda, karvana Noman ibn Bəşirin başçılıq etməsi, Bəşir ibn Həzləmin isə mühafizəçi olması mümkündür. Sonradan karvan Mədinəyə daxil olduqda İmam Səccad ^(əleyhis-)_{səlam} ondan şəhərə girdiklərini camaata çatdırmasını istəyir. Yaxud Noman ibn Bəşir Şamda karvanı yola hazırlayır və karvanın öhdədarlığı və mühafizisini Bəşir ibn Həzləmə tapşırır, lakin özü onları müşayət etmir.

Əmr ibn Həram Ənsari Peyğəmbəri *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* Mədinəyə köçməyə dəvət edən öncüllərdəndir. Abdullah ibn Əmr “Əqəbə” beyətində (Məkkədə) iştirak etmişdi. Bədr və Ühüd döyüşlərində də Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* kənarında döyüşürdü. Elə Ühüd döyüşündə də şəhadətə çatır¹.

Cabir özü də “İkinci Əqəbə” beyətində – kiçik yaşlarında olduğu vaxt – atası ilə bərabər iştirak etmişdi. O, Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* tanınmış səhabələrindən idi və on səkkiz qəzvədə² Peyğəmbərlə *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* birgə olmuşdu. Siffeyn döyüşündə də həzrət Əliyə *(əleyhis-salam)* qoşulmuşdu. Ömrünün sonlarında gözləri tutulan Cabir hicrətin 74 yaxud 77-ci ili, 94 yaşında vəfat etmişdir³.

Ətiyyə Ovfi⁴ deyir: “Cabir ibn Abdullah Ənsari ilə yanaşı İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* məzarını ziyarət məqsədilə yola düşdük. Kərbəlaya çatdığımızda Cabir Fərat çayına

¹ “İsabətu fi mərifətil-səhabə”, c. 4, səh. 162 (Abdullah ibn Əmr ibn Həramın tərcümeyi-halı)

² Həzrət Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* şəxsən iştirak etdiyi döyüşlərə “Qəzvə” deyilir.

³ “İstiab”, c. 1, səh. 219; “Dairətul-məarif-iş-şiiyyətul-ammə”, c. 7, səh. 70; “Möcəmu ricalil-hədis”, c. 4, səh. 11; “Əyanuş-şiə”, c. 4, səh. 47

⁴ Şeyx Tusi öz “Rical” kitabında Ətiyyə Ovfini Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* səhabələrindən hesab edir. O, Həmdan qəbiləsindən və təfsir mövzusunda bir kitabın müəllifidir. O özü deyir: “Mən Quranı təfsiri ilə yanaşı üç dəfə İbn Abbasa təqdim etdim, amma Quran qi-rəətini on 17 yanında oxumuşam”. Bax: “Səfinətul-bihar”, (Ətiyyənin tərcümeyi-halı)

girib (ziyarət) qüslü aldı. Sonra bir parçanı fitə kimi belinə bağlayıb digərini də çiyninə atdı (ehram libası kimi), özünü ətirləyib İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) qəbrinə doğru addımladı. Qəbrə yaxınlaşanadək yol boyu zikir deyirdi. Sonra mənə dedi: Əllərimi qəbrin üzərinə qoy. Əllərini qəbrin üzərinə qoyduğumda Cabir özündən gedərək qəbrin üstünə yığıldı.

Cabirin üz-gözünə su səpib onu ayıltım. Sonra üç dəfə səslədi: “Ya Hüseyn!”¹.

Davamında dedi:

حَبِيبٌ لَا يُجِيبُ حَبِيبَهُ

“Dost, dostuna cavab verməzmi?!”.

Sonra öz-özünə dedi: (Hüseyn ^(əleyhis-salam)) qanına qəltan olduğu və başı bədənindən ayrı düşdüyü bir halda necə cavab versin?

Daha sonra əlavə etdi:

“فَأَشْهَدُ أَنَّكَ ابْنُ خَيْرِ النَّبِيِّينَ، وَابْنُ سَيِّدِ الْمُؤْمِنِينَ، وَابْنُ حَلِيفِ
التَّقْوَى، وَسَلِيلِ الْهُدَى، وَخَامِسُ أَصْحَابِ الْكِسَاءِ، وَابْنُ سَيِّدِ النَّقَبَاءِ،
وَابْنُ فَاطِمَةَ سَيِّدَةِ النَّسَاءِ، وَمَالِكَ لَا تَكُونُ هَكَذَا وَقَدْ غَدَّتْكَ كَفُّ سَيِّدِ
الْمُرْسَلِينَ، وَرَبِّيتَ فِي حَجْرِ الْمُتَّقِينَ، وَرَضَعْتَ مِنْ ثَدْيِ الْإِيمَانِ،

¹ Başqa bir nəqlə əsasən, ilk öncə o, üç təkbir dedi, sonra ziyarətnamə oxudu. (Bax: “Biharul-ənvār”, c. 98, səh. 329)

وَفُطِمَتْ بِالْإِسْلَامِ، فَطِبْتَ حَيًّا، وَطِبْتَ مَيِّتًا، غَيْرَ أَنَّ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ
غَيْرُ طَيِّبَةٍ لِفِرَاقِكَ، وَلَا شَاكَّةٌ فِي الْخَيْرَةِ لَكَ، فَعَلَيْكَ سَلَامُ اللَّهِ
وَرِضْوَانُهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّكَ مَضَيْتَ عَلَى مَا مَضَى عَلَيْهِ أَخُوكَ يَحْيَى بْنُ زَكَرِيَّا
”

“Şəhadət verirəm ki, sən peyğəmbərlərin ən üstününün övladı, möminlər sərverinin və təqva köməyinin, hidayət sülaləsinin oğlusan. Sən “Kisa” əshabının beşicisi, rəhbərlər ağasının və xanımlar xanımı Fatimənin ^(əleyha-) _(salam) oğlusan. Niyə də belə olmasın! (bütün şərəfət və üstünlüyə malik olduğun halda). Halbuki, peyğəmbərlərin sərveri öz əli ilə sənə yemək verib, təqvalıların qucağında boy atmısan, iman döşündən süd içmisən və İslama etiqadla süddən kəsilmisən. Sən pak yaşadın, pak da dünyadan getdin. Fəqət, möminlərin qəlbi ayrılığından asudə deyil, halbuki, sənin üçün ali məqamın olduğuna şübhə etmirlər. Allahın salamı və rizvanı sənin üzərinə olsun və (mən) şəhadət verirəm ki, (haqqın müdafiəsi yolunda şəhid olan) qardaşın Yəhya ibn Zəkəriyyənin yolu ilə getdin”.

Sonra gözlərini (gözləri görən adam kimi) qəbrin ətrafında gəzdirdi və (digər şəhidlərə müraciətlə) dedi:

“السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيُّهَا الْأَزْوَاحُ الَّتِي حَلَّتْ بِفِنَاءِ الْحُسَيْنِ، وَأَنَاخَتْ بِرَحْلِهِ، أَشْهَدُ أَنَّكُمْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ، وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ، وَأَمَرْتُمُ بِالْمَعْرُوفِ، وَنَهَيْتُمُ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَجَاهَدْتُمُ الْمُلْحِدِينَ، وَعَبَدْتُمُ اللَّهَ حَتَّى أَتَاكُمْ الْيَقِينُ”

“Salam olsun, Hüseynin hüzuruna enən və kənarında rahatlaşan ruhlara! Şəhadət verirəm ki, sizlər namazı dirçəltiniz və zəkati ödədiniz, yaxşılığa dəvət edib pisləkdən çəkəndirdiniz. Allahsız və dinsizlərlə döyüşdünüz və son nəfəsinizədək Allaha ibadət etdiniz!”.

Ardınca bunları dedi:

“وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ لَقَدْ شَارَكْنَاكُمْ فِيهَا دَخَلْتُمْ فِيهِ”

“Məhəmmədi haqq olaraq peyğəmbərliyə seçən Allaha and olsun ki, biz, siz şəhidlərin daxil olduğu yolda şərikik”.

Bunu eşidən Ətiyyə təəccüblə soruşdu: “Biz necə onlarla (döyüş və şəhidlikdə) şərikik, biz (Hüseyinə ^(aleyhis-) _(salam) yardım üçün) nə eniş-yoxuş keçdik və nə də qılınc çaldıq, halbuki, bunların başları bədənlərindən ayrılıb (və şəhadətə çatıblar) və övladları yetim, qadınları ərsiz qalıb?!”

Cabir cavabında dedi:

“يا عَظِيَّةُ! سَمِعْتُ حَبِيبِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ يَقُولُ:
 «مَنْ أَحَبَّ قَوْمًا حُشِرَ مَعَهُمْ، وَمَنْ أَحَبَّ عَمَلَ قَوْمٍ أَشْرَكَ فِي
 عَمَلِهِمْ»، وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا بِالْحَقِّ نَبِيًّا إِنَّ نِيَّتِي وَ نِيَّةَ أَصْحَابِي عَلَى مَا
 مَضَى عَلَيْهِ الْحُسَيْنُ وَأَصْحَابُهُ”

“Ey Ətiyyə! Dostum Rəsulullahdan
 (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) eşitmişəm ki, buyurub: “Hər kim bir
 dəstəni sevsə, qiyamət günü onlarla məhşur
 olacaq və hər kəs bir dəstənin əməlini sevsə,
 onların əməlində şərikdir”. Məhəmmədi haqq
 olaraq peyğəmbərliyə seçən Allaha and olsun
 ki, (əgər mən zəiflik və çarəsizlikdən İmam
 Hüseyin (əleyhis-səlam) kənarında olmadımsa da,) mən
 və dostlarımın niyyət və istəyi, İmam Hüseyin
 (əleyhis-səlam) və dostlarının getdiyi yoldur”¹.

Peyğəmbərin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) böyük səhabəsi
 Cabirin “Ərbəin”də (İmam Hüseyin (əleyhis-səlam)
 qırxı günü) İmamın (əleyhis-səlam) və digər şəhidlərin
 pak qəbirlərini ziyarət üçün Kərbəlaya gəlişi,
 əslində boğucu atmosferi aradan qaldırmaq
 və hüseyinçi zəvvarlar üçün yolu açmaq
 məqsədi güdüdü. Bununla da öz əzəmətli
 ziyarətləri ilə aşura bayrağını Kərbəlada

¹ “Biharul-ənvar”, c. 65, səh. 130, hədis 62.

dalğalandırmış, şəhidlərin xatirəsini əbədi yaşatmış və bu yolla düşmən əleyhinə geniş miqyaslı mübarizəni başlamış olsunlar.

Bundan əlavə bu dahi səhabənin ziyarəti, yanlış qavrama və İslam təlimlərinin həqiqətini dərk etməmə ucbatından Allah dostlarının ziyarətini haram və qadağan bilən nadanlara bir dərstdir.

25. Əhli-beyt ^(əleyhimus- səlam) xanədanının Kərbəlaya gəlişinin araşdırılması

“Ərbəin”də əsirlər karvanının Şamdan çıxıb Kərbəlaya gəlməsi barədə fikir ayrılığı var. Seyid ibn Tavus öz kitabında yazır: “İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> əhli-beyti Şamdan Mədinəyə yola salınandan sonra onlar (Mədinə və) İraq arasındakı iki yol ayrıcına çatanda sarbana dedilər: “Bizi Kərbəlaya apar!”.

Karvandakılar Kərbəlaya çatdıqda, İmam Hüseyini <sup>(əleyhis-
səlam)</sup> ziyarət üçün Kərbəlaya gəlmiş Cabir ibn Abdullah Ənsarini, Bəni-Haşimdən olan bir dəstəni və Peyğəmbər <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> ailəsinin digər üzvlərini orada gördülər.

Bu iki dəstə bir gündə qarşılaşdılar. Göz yaşı və kədərlə, qadınlar baş-gözünə döydüyü halda bir-biri ilə görüşdülər. Orada qəm-

qüssə, matəm məclisi qurdular. Kərbəla qonşuluğundakı kənd sakinləri də onlara qoşuldular və orada bir neçə günlük matəm məclisi təşkil olundu¹.

Digər tərəfdən bilirik ki, Cabir “Ərbəin” günü İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* ziyarətinə gəlmişdi² və onların bir-birilə görüşü həmin günü baş vermişdi. Nəticə etibarı ilə Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* də Ərbəin günü Kərbəlaya gəlmişdi.

Amma Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* Ərbəin günü Kərbəlaya gəlməsinə iki cəhətdən şübhə ilə yanaşılmışdır. Birincisi, tarixi aspektdən bu zəmində zidd nəzərlər səsləndirilmişdir. İkincisi, məsafə baxımından belə bir şübhə yaranmışdır. Burada hər iki aspektdən mövzunu araşdıracağıq.

İlk olaraq bu zəmində qeyd edilən fikirlərə nəzər salaq:

1. Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* Ərbəin günü Kərbəlaya gəlməsi barədə fərqli fikirlər

¹ “Məlhuf” (Lühuf), səh. 225

² Şeyx Tusi “Misbahul-mutəhəccid”, səh. 548 və Şeyx Müfid “Məsarruş-şiə”, səh. 46-da bunu təsdiq ediblər (habelə, bax: “Müntəhəl-amal”, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* tərcümeyi-halı).

İlk fikir, Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* hicri tarixlə 61-ci ildə, səfər ayının iyirmisində Kərbəlaya gəldiyini bildirir ki, bu da, Seyid ibn Tavusun “Lühuf” kitabındakı nəzəridir.

İbn Nəma da buna etiqadlıdır¹.

“Nəfəsul-məhmum” Həbib əs-Seyrin “Tarix” kitabına istinadən yazır: Yezid şəhidlərin başlarını İmam Əli ibn Hüseyinə *(əleyhis-salam)* təslim etdi. O həzrət səfər ayının iyirmisi başları bədənlərinə qovuşdurdu və Mədinəyə qayıtdı².

Müqərrəmin “Məqtəlul-Hüseyn” kitabında bu söz Əbu Reyhan Birunidən – “Asarul-baqiyə” əsərindən – nəql olunmuşdur³.

Bu nəzərə əsasən Ərbəin günü Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* də İmam Səccadla *(əleyhis-salam)* birgə Kərbəlaya gəldiyini iddia etmək olar və bununla Seyid ibn Tavusun sözü güclənir.

¹ “Məsirul-əhzan”, səh. 107. Şeyx Bəhai də, həzrət Hüseyinin *(əleyhis-salam)* qırxıncı günü Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* Kərbəlaya gəldiyinə və Cabirlə görüşdüynə etiqadlıdır “Təvzihul-məqasid”, səh. 6. Hərçənd ki, o, ərbəini səfər ayının on doqquzu bilir, amma İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* aşura günü şəhid edildiyini nəzərə alsaq, Ərbənin ilk gününü on bir məhərrəm sayılmalıdır. Odur ki, səfərin iyirmisi o həzrətin *(əleyhis-salam)* qırxı, ərbəin sayılır (Müraciət üçün: “Təhqiqi dər bareyi ərbəin”, səh. 201-202)

² “Nəfəsul-məhmum”, səh. 269

³ Müqərrəm, “Məqtəlul-Hüseyn”, səh.363

İkinci nəzər Şeyx Müfiddəndir, o yazır: “Səfərin iyirmisi, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) ailəsinin Şamdan Mədinəyə gəldiyi gündür. Eləcə də həmin gün, Cabir ibn Abdullah Ənsari Kərbəlaya, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qəbrinin ziyarətinə gəldi. O, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qəbrini ziyarət edən ilk şəxs idi¹.

Həmçinin, Şeyx Tusi “Misbahul-mütəhəccəd” kitabında aşkar qeyd edir: Səfər ayının iyirmisi, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) ailəsinin Şamdan gəlib Mədinəyə daxil olduğu gündür².

Üçüncü nəzər, Seyid ibn Tavusun “İqbal” kitabında qeyd etdiyi nəzərdir. O, sözügedən kitabda İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) ailəsinin Ərbəin günü həm Kərbəlaya, həm də Mədinəyə gəlmələrini həqiqətdən uzaq hesab edir³.

Əllamə Məclisi də bu ikisinin həqiqətə uymadığını deyir⁴.

¹ Şeyx Müfid, “Məsarruş-şiə”, səh. 46

² Şeyx Tusi, “Misbahul-mütəhəccəd”, səh. 548

³ Seyid ibn Tavus, “İqbal”, c. 3, səh. 100-101. O yazır: “Əsirlər karvanı Kufəyə daxil olduqdan sonra Übeydullah ibn Ziyad onlarla necə davranması ilə əlaqədar Yezidə məktub yazır. Yezid isə cavabında əsirləri Şama göndərməsini əmr edir. Bu gediş-gəliş, oradan yola düşüb Şama çatmaq iyirmi gün və ya daha artıq çəkəcəkdi. Digər tərəfdən əsirlər Şama çatdıqdan etibarən orada bir ay müddətində, isti və soyuqdan daldalanacağı olmayan xarabada qalmalı oldular. Deməli, təbii proseslər onların İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) şəhadətindən qırx gündən də artıq bir keçmiş bir vaxtda İraqa və ya Mədinəyə gəldiyinə dəlalət edir.

⁴ “Zadul-Məəd”, səh. 402

Əslində Seyid ibn Tavus “Lühuf”dan sonra yazdığı “İqbal” kitabında öz ilkin nəzərini qəbul etmir. Hərçənd ki, deyir: Onların Kərbəlaya getməsi mümkündür, amma səfərin iyirmisinə təsadüf etmir¹.

Dördüncü və beşinci nəzər, Kufədən Şama gedərkən ilk öncə Kərbəlaya gəldiklərini deyir². Yaxud Şamdan Mədinəyə qayıtdıqdan sonra, ayrı bir zamanda Kərbəlaya gəliblər.

Bu iki nəzəri Hacı Şeyx Abbas Qumi özünün “Müntəhal-amal” kitabında bəzilərinə nisbət vermiş, lakin tutarlı olmadığını dilə gətirmişdir. Ona görə ki, bu versiyalar heç bir mənbədə nəql olunmamışdır.

Altıncı nəzərə əsasən İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) ailəsini hicri tarixlə 62-ci ildə, yəni bir il sonra səfər ayının iyirmisində Kərbəlaya gəlmişdir. Bunu Fərhad Mirza “Qəmqam Zəxxar” kitabında seçmişdir³.

Qeyd edilənlərə uyğun olaraq, Seyid ibn Tavus “Lühuf”, İbn Nəma “Musirul-əhzan”

¹ Seyid ibn Tavus, “İqbal”, səh. 101

² Dördüncü nəzəri “Nasixut-təvarix”, c. 3, səh. 176-da seçmişdir. Şərani də “Nəfəsul-məhmum”un tərcüməsində (səh. 270) bu nəzəri üstün tutmuşdur.

³ “Qəmqam Zəxxar”, səh. 586

və Şeyx Bəhai “Təvzihul-məqasid” kitablarında Əhli-beytin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ilk Ərbəin günündə (61 h.q.) Kərbəlaya gəldiyinə inanırlar və əsirlər karvanı Şamdan qayıdarkən sarbandan onları Kərbəlaya aparmasını istədiklərini deyirlər. Bununla yanaşı bir çox tarixçilər və nəzər sahibləri bu nəzəri dəstəkləməyiblər. Onların da özünə görə fərqli nəzərləri vardır və həmin nəzərlər və fərqli görüşlər qəti qərara gəlməkdə tərəddüd yaratmışdır.

2. Məsafə ölçüsü və uzun dayanacaqlar

Hicri 61-ci ildə, Ərbəində İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> xanədanının Kərbəlada olmasına şübhə yaradan səbəb Kufədən Şama və Şamdan Kərbəlaya olan məsafə ölçüsü, xüsusilə onları yol boyu və Şamda uzun müddət saxlamalarıdır.

Hacı Şeyx Abbas Qumi “Münətəl-amal” kitabında bu haqda yazır:

“İnanılmış hədisçi və tarixçilər qeyd edirlər ki, İmam Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> şəhadətindən sonra Ömər Səd ilk öncə şəhidlərin başlarını İbn Ziyadın yanına göndərdi və ondan sonra, başqa bir gündə Əhli-beyti <sup>(əleyhis-
salam)</sup> Kufəyə apardı. İbn Ziyad da Əhli-beytə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> tənə

vurub onları məzəmmət etdikdən sonra onları zindana saldı və Yezidə bir məktub yazdı ki, şəhidlərin başlarını neyləsin?

Yezid cavabında başları Şama göndərməsini bildirdi. Bundan sonra İbn Ziyad Əhli-beyti ^(əleyhis-salam) Şama göndərdi.

Həmçinin, mötəbər kitablarda qeyd edilir ki, Əhli-beyti ^(əleyhis-salam) əsas yollardan, şəhərlərdən və abadlıqlardan keçirdilər. Bu da təqribən qırx mənzilə yaxındır, hətta əgər onları səhralardan, kənar yollardan keçirdiklərini desək, iyirmi günə yaxın vaxt keçər. Ona görə ki, Kufə və Şam arasında düz xətt boyu məsafə 175 fərsəxə bərabərdir və Şamda da bir ay müddətində dayanıblar. Necə ki, Seyid ibn Tavus “İqbal” kitabında qeyd etmişdir.

Deməli, yuxarıdakı mülahizələrlə Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) səfər ayının iyirmisində və Cabir ibn Abdullah Ənsarinin Kərbəlaya gəldiyi gündə Kərbəlaya daxil olmaları həqiqətdən çox-çox uzaqdır. Seyid ibn Tavus da öz “İqbal”ında bunu inandırıcı bilməmişdir. Bundan əlavə hədis, tarix və üslub dühaları bu məqama işarə etməmişdir, baxmayaraq ki, xatırlatmağa dəyərdi. Şeyx Müfid, Şeyx Tusi və Kəfəmi Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) səfər ayının

iyirmisi Mədinəyə gəldiyini deməklə kifayətlənmişlər.

Həmçinin, iki mötəbər kitabda, “Misbahuz-zair” kitabında Seyid ibn Tavusdan və “Bəşarətul-Mustafa” kitabında İmadəddin Əbülqasim Amulidən Cabirin Kərbəlaya gəlməsi nəql edilsə də, Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) o zaman gəlişinə əsla toxunulmamışdır, hərçənd məqam nöqtəyi-nəzərindən xatırlanması gərəkirdi¹.

Hacı Nuri “Lölö və mərcan”² və Mürtəza Mütəhhəri “Həmaseyi-Hüseyni” kitablarında onu həqiqətdən uzaq, bəlkə mümkünsüz hesab etmişlər³.

Bu nöqtəni qeyd etmək lazımdır ki, əgər məsafə və Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) Şamda uzun müddət dayandırılmasını qəbul etsək (necə ki, Seyid ibn Tavus “İqbal”da qeyd etmişdir), səfər ayının Kərbəlaya və ya Mədinəyə girmələri həqiqətdən kənardır. Bu versiya Şeyx Müfid, Şeyx Tusi və Kəfəminin İmam Hüseyn ^(əleyhis-salam) xanədanının səfər ayının iyirmisi

¹ Şeyx Abbas Qumi, “Müntəhəl-amal”, İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) tərcümeyi-halı (ixtisar və dəyişikliklə)

² “Lölö və mərcan”, səh. 181 - 192

³ “Həmaseyi-Hüseyni”, c. 1, səh. 30

Mədinəyə girməsini iddia edən nəzərləri ilə uyğun gəlmir.

Hər bir halda Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* ilk Ərbəində Kərbəlaya girməsinin mümkün-lüyünü bir neçə dəlilə əsasən qəti surətdə inkar etmək olmaz:

1) Seyid ibn Tavusdan öncəki tarixçilərin açıqlaması

Hərçənd, bəzi tədqiqatçılar bu sözün ilk dəfə yeddinci əsrdə, Seyid ibn Tavusdan eşidildiyini deyirlər, lakin tarixi araşdırmalar göstərir ki, ondan öncə və ya müasirləri bu mövzunu dilə gətirmişlər. Onlardan bəzilərinə işarə edirik:

a) Əbu Reyhan Biruni (vəfatı: 440 h.q.) “Asarul-baqiyə” kitabında yazır: “Səfər ayının iyirmisi, Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* Şamdan çıxışından sonra şəhidlərin mübarək başları Kərbəlaya gətirildi və bədənlərinin kənarında dəfn edildi”¹. Əlbəttə sonradan qeyd ediləcək ki, başları Kərbəlaya İmam Səccad *(əleyhis-salam)* gətirmişdir.

¹ “Asarul-baqiyə”, səh. 331 (Müqərrəmin “Məqtəlul-Huseyn” kitabına istinadən, səh. 363)

b) İmadəddin Təbəri Amuli (vəfatı: altıncı əsrin əvvəlləri) “Bişarətul-Mustafa” kitabında ona aydınlıq gətirmişdir. O, sözügedən kitabda Cabir və Ətiyyənin ziyarət macərasını nəql edəndən sonra yazır: Bu arada Şam yolundan Kərbəlaya yaxınlaşan bir dəstə gördülər.

Cabir Ətiyyəyə dedi: “Get, onların kim olduğunu öyrən!”.

Ətiyyə qayıtdıqdan sonra dedi: “Ey Cabir! Qalx, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* ailəsini qarşıla! İmam Səccad *(əleyhis-salam)* bibiləri və bacıları ilə bizə doğru gəlir.”

Cabir qalxdı, yalın ayaqla karvanı qarşılamağa tələsdi. İmam Zeynəlabidinə *(əleyhis-salam)* yetişdikdə İmam *(əleyhis-salam)* ona buyurdu:

أَنْتَ جَابِرٌ؟

“Sən Cabirsən?”

Cavab verdi: “Bəli!”.

İmam Səccad *(əleyhis-salam)* buyurdu:

“يا جَابِرُ هَيْهَنَا وَاللَّهِ قُتِلَتْ رِجَالُنَا، وَذُبِحَتْ أَطْفَالُنَا، وَسُبِيَتْ

نِسَاؤُنَا، وَحُرِّقَتْ خِيَامُنَا”

“Ey Cabir, Allaha and olsun! Burada kişilərimiz öldürülüb, körpələrimizin başı

kəsilib, qadınlarımız əsir düşüb və xeymələrimiz yandırılıb!”¹.

c.) İbn Nəma (vəfatı: yeddinci əsrin axırları) “Məsirul-əhzan” kitabında Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) Kərbəlaya girişini və Cabirlə görüşünü aşkar nəql etmişdir².

Deməli, bir sıra nəqlə əsasən, Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) ilk Ərbəində Kərbəlaya girməsi həqiqətdən uzaq sayılmır.

2. Şəhidlərin başlarının bədənlərinə qovuşdurulması

Digər nəzər sahibləri mövzuya (Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) Ərbəində Kərbəlaya girişinə) aydınlıq gətirməsələr də, sözlərinin nəticəsi yuxarıdakı mətləbdir. Belə ki, yazırlar: İmam Səccad ^(əleyhis-salam) İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) mübarək başını Kərbəlaya gətirdi və atasının bədəninə qovuşdurdu. Yaxud yazırlar: Mübarək baş Kərbəlaya qaytarıldı, hərçənd ki, İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) adı orada qeyd edilmir.

¹ Müraciət üçün: “Əyanuş-şiə”, c.4, səh.47 (Cabir ibn Abdullah Ənsarinin tərcümeyihali)

² “Məsirul-əhzan”, səh. 107. Cəfər ibn Məhəmməd ibn Cəfər, İbn Nəma Hilli kimi tanınmışdır. Təxminən 680-cı ildə vəfat etmişdir (“Əyanuş-şiə”, c. 4, səh. 156) və 664-cü ildə vəfat edən Seyib ibn Tavirusun müasidir.

İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) Kərbəlaya girişinin və onun tərəfindən mübarək başların bədənlərinə qovuşdurulmasının yalnız Ərbəinə təsadüf etməsi fikrini də bu nəzərə əlavə etsək, onların Kərbəlaya girməsi və başları bədənlərinə qovuşdurmasının səfərin iyirmisində olması qənaətinə gəlmək olar. Bu mətləbin bir hissəsi öncədən şəhidlərin başlarının dəfni mövzusunda qeyd edildi. Burada bir daha təkrar edir və əlavə fərqli nəzərlərdən bir neçəsini nəzərinizə çatdırırıq:

a) Şeyx Səduq (vəfatı: 381 h.q.) yazır: “İmam Səccad ^(əleyhis-salam) Əhli-beytlə ^(əleyhis-salam) birgə şəhidlərin başlarını götürüb (Dəməşqdən) çıxdılar və mübarək başları Kərbəlaya qaytardılar (və orada torpağa tapşırdılar)”¹.

b) Fəttal Nişaburi (vəfatı: 508 h.q.) də yazır:

“خَرَجَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالنِّسْوَةِ، وَرَدَّ رَأْسَ الْحُسَيْنِ

إِلَى كَرْبَلَاءَ”

¹ Şeyx Səduq, “Əmali”, məclis 31, səh. 168, hədis 4

“خَرَجَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالنِّسْوَةِ وَرَدَّ رَأْسَ الْحُسَيْنِ إِلَى كَرْبَلَاءَ”

“İmam Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-)_(salām) xanımlarla birgə (Şamdan) çıxdı və İmam Hüseyin ^(əleyhis-)_(salām) mübarək başını Kərbəlaya qaytardı”¹.

c) İbn Şəhr Aşub (vəfatı: 588 h.q.) da “Mənaqib” kitabında İmam Hüseyin mübarək başının bədəninə qovuşdurulmasını qeyd etmişdir².

d) Böyük əhli-sünnə alimi Sibte ibn Cuzi (vəfatı: 654 h.q.) də yazır:

“أَلَا شَهْرٌ أَنَّهُ رُدَّ إِلَى كَرْبَلَاءَ فَدُفِنَ مَعَ الْجَسَدِ”

“Daha məşhur nəzər, o həzrətin mübarək başının Kərbəlaya gətirilməsi və pak bədəni kənarında dəfn edilməsidir”³.

f) Əllamə Məclisi də belə yazır: “İmamıyyə alimləri arasında məşhur nəzər, o həzrətin ^(əleyhis-)_(salām) mübarək başının şərəfətli bədəni kənarında dəfn edilməsidir və bu iş, İmam Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-)_(salām) tərəfindən baş vermişdir”⁴.

h) Böyük əhli-sünnə alimi Şiblənci də yazır: “İmamıyyə, İmam Hüseyin şəhadətindən qırx gün sonra o həzrətin

¹ “Rəvzətul-vaizin”, səh. 192

² İbn Şəhr Aşub, “Mənaqib”, c. 4, səh. 85

³ “Təzkiyətul-xəvas”, səh. 150

⁴ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 145

mübarək başının Kərbəladada bədəninə qovuşdurulduğuna inanır”¹.

Deməli, şəhidlərin başlarının İmam Səccad *(əleyhis-salam)* tərəfindən Kərbəlaya qaytarılıb pak bədənləri kənarında basdırılmasını, digər tərəfdən o həzrətin Mədinəyə qayıtdıqdan sonra başları Kərbəlaya gətirməsi və ya karvanı Mədinəyə göndərüb özü tənha Kərbəlaya gəlməsinin nəql edilmədiyini nəzərə alsaq, İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* bacılarə, bibiləri və Aşura hadisəsindən digər sağ qalanlarla Kərbəlaya gəlməsi qənaətinə gəlmək olar (Necə ki, Şeyx Səduq və Fəttal Nişaburi aydınlıq gətirmişdir). Şəhidlərin başlarını dəfn etməklə bərabər bir daha Kərbəla şəhidlərini andılar. Bu nəqllərin bəzilərinə o günün səfər ayının iyirmisi olması və ya Cabir ibn Abdullah Ənsarinin Kərbəlaya gəlişinə təsadüf etdiyi qeyd edilməsə də, digər nəqllər (Əbu Reyhan Biruninin sözü kimi) bunu açıq-aşkar bildirmişdir. Başların Kərbəlaya aparılmasını bildirən nəqllər də başqa bir tarix göstərməmişlər. Odur ki, Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* Kərbəlaya gəlişinin səfərin

¹ “Nurul-əbsar”, c. 2, səh. 44

iyirmisinə təsadüf etdiyinə inananların sözlərini nəzərə alsaq, başların bədənlərə qovuşdurulmasının İmam Səccad (əleyhis-salam) və karvandakı digər şəxslər tərəfindən həmin gündə baş verməsini nəticə almaq olar.

Diqqət çəkən digər nöqtə, bir çox hədislərə əsasən, İmam Hüseyin (əleyhis-salam) şəhadətindən sonra yer və göyün o həzrətə qırx gün ağlamasıdır¹. Mümkündür ki, göy və yerin qəm-qüssəsi “Şəhidlər sərvəri”nin (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) şəhadətindən etibarən başlardı və bu, müqəddəs başlar bədənlərinə qaytarılanadək davam etdi. Bu iş qırx gün gerçəkləşdikdən sonra kainat yerinə oturdu və sakitləşdi!

3. Ərbəin ziyarəti ənənəsi

Bildiyimiz kimi səfər ayının iyirmisi və İmam Hüseyin (əleyhis-salam) qırxına dair ənənələrdən biri İmam Hüseyin (əleyhis-salam) “Ərbəin” ziyarətidir. İmam Həsən Əskəridən (əleyhis-salam) nəql edilən hədisdə deyilir: “Möminin nişanəsi beşdir: hər gecə-gündüz 51 rəkət namaz qılmaq (17 rəkət vacib, 34 rəkət nafilə namaz), (İmam Hüseyin (əleyhis-salam)) Ərbəin ziyarəti, sağ ələ üzük

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 206, hədis 13; səh. 210, hədis 18; hədis 22 və hədis 23.

taxmaq, səcdəyə gedərkən alnı torpağa qoymaq və namazda “Bismillahir-Rəhmanir-Rəhim”i ucadan demək”¹.

Həmçinin, bu gün üçün İmam Sadiqdən *(əleyhis-salam)* xüsusi bir ziyarətnamə nəql olunub².

Uzaq keçmişdən günümüzədək şiələr fürsət tapdıqca, Ərbəində Kərbəla ziyarətinə gedir, böyük eşq və şövqlə, xalisanə o həzrəti ziyarət edirlər. Bu illərdə də sinəsi dağlı milyonlarla aşiq Ərbəin günü Kərbəlaya axışır və Kərbəla şəhidlərini ziyarət edir.

İndi, sual yaranır ki, niyə həmin gündə belə bir ziyarət müstəhəb sayılır?

Əllamə Məclisi “Zadul-Məad” kitabında yazır: “Cabir böyük səhabələrdən olduğu üçün bu işin təməlini qoydu və bu, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* həmin gündə ziyarətinin fəzilətinə dəlalət edə bilər. Baxmayaraq ki, bizə gizli qalan digər səbəblərin də olması mümkündür”³.

Lakin nəzərə çarpan odur ki, Ərbəin ziyarətinə bu qədər diqqətin, onu möminin nişanəsi saymağın və İmam Sadiq *(əleyhis-salam)*

¹ “Misbahul-mutəhəccid”, səh. 787 və “İqbal”, səh. 589

² “Yeni Məfatih”, “Ərbəin” ziyarəti, səh. 393

³ “Zadul-Məad”, səh. 402

tərəfindən xüsusi ziyarətnamənin nəqlinin yeganə səbəbi Cabir ibn Abdullah Ənsarinin o həzrəti Ərbəindəki ziyarəti ola bilməz, xüsusilə Ərbəin ziyarəti İmam Hüseyinə ^(əleyhis-salam) məxsusdur, digər İmamlar ^(əleyhis-salam) barəsində belə bir ziyarət gəlməmişdir. Əksinə, böyük alim və tanınmış tədqiqatçı Əbu Reyhan Birununin dediyi kimi:

“وَفِي الْعِشْرِينَ رُدَّ رَأْسُ الْحُسَيْنِ (عَلَيْهِ السَّلَام) إِلَى جُثَّتِهِ حَتَّى دُفِنَ مَعَ جُثَّتِهِ، وَ فِيهِ زِيَارَةُ الْأَرْبَعِينَ”

“Səfər ayının iyirmisi İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) müqəddəs başı bədəninə qaytarılmış və onun kənarında dəfn edilmişdir. Elə həmin gün üçün də Ərbəin ziyarəti gəlmişdir”¹.

Ərbəin ziyarəti, o həzrətin mübarək başı bədəninə qovuşandan sonra səfərin iyirmisində ənənəyə çevrildi və bilirik ki, o həzrətin mübarək başı İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) əli ilə Kərbəlaya gətirildi. Deməli, Ərbəin ziyarətinin bu qədər önəm daşması Cabir ibn Abdullah Ənsarinin o həzrəti belə bir gündə ziyarətinə xatir deyil, əksinə İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) bu gündə şəhidlərin başlarını bədənlərinə

¹ “Asarul-baqiyə”, səh. 331

qovuşdurmasına və İmam Səccad ^(əleyhis-salam) və karvan əhlinin o pak qəbri Ərbəində ziyarətinə görə idi və bu əməl, şienin önəmli nişanələrindən biri kimi və 51 rəkət namaz və torpağa səcdənin kənarında qeyd edilmişdir.

Bu səbəbdən Əllamə Məclisi “Zadul-Məad” əsərində yazır: “Məşhur nəzər, belə bir gündə o həzrətin ^(əleyhis-salam) ziyarətinə təkidin səbəbi kimi İmam Zeynəlabidin ^(əleyhis-salam) və digər Əhli-beytlə ^(əleyhis-salam) həmin gündə Şamdan qayıdarkən Kərbəlaya girmələri və şəhidlərin müqəddəs başlarını bədənlərinə qovuşdurmalarını göstərir”¹. Hərçənd, o özü Əhli-beytin ^(əleyhis-salam) səfərin iyirmisində Kərbəlaya gəlmələrini məqbul saymır, lakin sözlərindən Əllamə Məclisinin dönəmində bu fikrin məşhur olduğu anlaşılır. Yəni Ərbəin ziyarətinin əhəmiyyətinə səbəb, İmam Zeynəlabidinin ^(əleyhis-salam) Kərbəla şəhidlərini ziyarəti və başları bədənlərinə qovuşdurması olmuşdur.

Nəticədə cümə, on beş şaban, qədr gecələri, fitr və qurban bayramı və ərəfə günlərinin özü-özlüyündə digər günlərdən üstün olmadığı kimi, Ərbəinin də özü-

¹ “Zadul-Məad”, səh. 402

özlüyündə imtiyazı olmadığını nəzərə alsaq, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* ərbeinində onu özündən öncə və sonrakı günlərdən fərqləndirən xüsusi bir hadisə baş verməlidir. Bu isə İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* karvanla yanaşı şəhidlərin başlarını bədənlərinə qovuşdurmasından və onların qəbirlərini ziyarətindən başqa bir hadisə deyildi.

Amma belə bir hadisənin araşdırılmasına ümdə maneə sayılan məsafə ölçüsü və uzun müddət Şamda dayanma məsələsinə aşağıdakı şəkildə aydınlıq gətirmək olar:

Bir sıra kitablarda qeyd edilir ki, karvandakı əsirlərin Şama girdiyi gün, səfər ayının ilk gününə təsadüf edir. Bəni-Üməyyə də bu günü özləri üçün bayram etdi¹.

Hacı Şeyx Abbas Qumi də yazır: “Şeyx Kəfəmi, Şeyx Bəhai və Mühəddis Kaşani deyirlər ki, səfərin ilk günü həzrət Seyyidüş-şühədanın *(əleyhis-salam)* başını Şama gətirdilər və Bəni-Üməyyə o günü bayram etdi. O gün möminlərin qəmi bir daha təzələndi...”².

¹ Şəhid Ayətullah Qazi Təbatəbai yazır: “Bəzi mötəbər kitablarda gəlmişdir ki, məhərrəm ayının on beşi əsirləri Kufəyə yolladılar və təxminən on-on beş günə Şama çatdılar”. (“Ərbəin barəsində araşdırma”, səh. 23)

² “Nəfəsul-məhmum”, səh. 239

Daha öncə qeyd edildiyi kimi əsirlər karvanı mübarək başlarla yanaşı Şama daxil oldu. Deməli, onlar səfərin ilk günü Şamda idilər.

Ancaq onların Şamda qalma müddəti – Seyid ibn Tavirusun “İqbal”da bunu bir ay bilməsi – həqiqətə uymur. Ona görə ki, həzrət Zeynəb ^(əleyha-)_(salam) və İmam Səccadın ^(əleyhis-)_(salam) xütbələri nəticəsində Şamdakı vəziyyətin dəyişməsindən sonra Əhli-beyt ^(əleyhimus-)_(salam) karvanı Şamda əzadarlıq üçün Yeziddən icazə alıb bir neçə gün əza məclisi təşkil etdilər. Nəhayət, Yezidə dedilər ki, İmam Hüseyinin ailəsini bu şəhərdə saxlamaq məsləhət deyil, onları Hicaza yolla!”. O da elə etdi¹.

Şeyx Müfid belə yazır: “Yezidin məclisindən sonra əmr verildi ki, onları Yezidin sarayına yaxın bir evdə saxlasınlar”.

Sonra əlavə edir: “Bir neçə gün orada qaldılar, sonra Yezid Noman ibn Bəşiri çağırıb ona göstəriş verdi ki, əsirləri yola hazırlasın”².

¹ “Nəfəsul-məhmum”, səh. 263-265

² Şeyx Müfid, “İrşad”, səh. 480

Tanınmış tarixçi Təbəri yazır: “Onlar (Şamda) üç gün matəm mərasimi bərpa etdilər”¹.

Deməli, onların Şamda bir ay qalması yalnız Seyid ibn Tavus tərəfindən “İqbal”da nəql olunub. Şamın vəziyyətini və Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* Bəni-Üməyyəni ifşa etmələrini nəzərə alsaq, Əməvi sisteminin Əhli-beyti *(əleyhis-salam)* uzun müddət Şamda saxlamağı məsləhət görməsi inandırıcı deyil. Odur ki, Əhli-beytin *(əleyhis-salam)* bir neçə gün Şamda qaldığını yazanların nəzəri həqiqətə daha uyğundur.

Nəticə etibarlı ilə onların Şama girişi və Yezidin məclisində iştirakları səfərin ilk gününə təsadüf etsə və ən çox bir həftə orada qaldıklarını qəbul etsək, Əhli-beyt *(əleyhis-salam)* səfərin iyirmisinə on iki gün qalmış (səfərin səkkizi) Şamdan yola düşməlidir. Bu müddət karvanın Şamdan Kərbəlaya çatmasına kifayət edir. Ona görə ki:

a) Seyid ibn Tavus “İqbal”da Əhli-beyt *(əleyhis-salam)* karvanının Ərbəində Kərbəlaya daxil olmasını həqiqətdən uzaq bilməsinə rəğmən, yazır: “Kufədən Şama gedib-qayıtmaq iyirmi

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 353

gün çəkir”¹. Deməli, 12 gün ərzində Şamdan Kərbəlaya çatmaq mümkündür.

b) Tarix yazır: Mərvan ibn Həkəm qoşun başçısı Amir ibn Rəbiəni, Muxtarla döyüşmək üçün yüz min qoşunla Şama göndərdi. Onlar on gün ərzində Kufəyə çatdılar².

Aydındır ki, əgər yüz minlik qoşun on gün ərzində Kufəyə çata bilirsə, kiçik bir karvanın on iki gün müddətində Kərbəlaya yetişməsində bir nöqsan görünmür.

Şəhid Qazi Təbatəbai, Şam-İraq yolunu on gündən az bir müddətdə getməyin mümkünlüyünü göstərən çoxlu tarixi qeydlər gətirmişdir. Hətta “Əyanuş-şiə” kitabının müəllifi Seyid Möhsin Əmin belə nəql edir: “Şam və İraq arasında bir düz yol var. Zirək ərəblər bizim dövrdə o yolla gedir və bir həftə ərzində İraqa çatırlar”³.

c) İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) Məkkə ilə Mədinə arası 470 km-lik yolu beş günə getdi. Belə ki, o həzrət rəcəb ayının bitməsinə iki gün qalmış Mədinədən çıxıb şabanın üçü

¹ “İqbal”, c. 3, səh. 101

² “Ərbəin barəsində araşdırma”, səh. 21

³ Ətraflı məlumat üçün müraciət edin: “Ərbəin barəsində araşdırma”, səh. 18 - 30

Məkkəyə çatmışdı. Deməli, Şamdan Kərbəlayadək olan 600 km məsafəni on gün ərzində rahatlıqla keçmək olar (diqqət edin!).

Hər halda göstərici və şahidlər toplusu, eləcə də alim və tədqiqatçıların qeyd edilən kəlamları Əhli-beytin ^(əleyhis-)_(salam) Ərbəin günü Kərbəlaya gəlməsi versiyasını gücləndirdi və Əhli-beyt ^(əleyhimus-)_(salam) karvanının Cabir və yoldaşları ilə Kərbəlada görüşüb əzadarlıq keçirmələrinə etiqad bəsləyən kəslərin sözlərini təsdiqlədi. Cənab Seyid ibn Tavus “İqbal” kitabında onu həqiqətdən uzaq bilməsi də bir ziddiyət yaratmır, çünki o, Əhli-beytin ^(əleyhis-)_(salam) Şamda bir ay qalması fərziyyəsi ilə Ərbəin günü Kərbəlaya gəlmələrini inkar edirdi. Necə ki, bu tarixdə Mədinəyə də gəlmələrini qəbul etmir.

Əsirlər karvanının Şamda qalma müddətinin on gündən də az olduğu dəqiqləşdikdən sonra Seyid ibn Tavusun “Lühuf” kitabında ravinin dilindən nəql etdiyi sözünü, yəni onların Cabirlə eyni vaxtda Kərbəlaya girməsini qəbul etmək həqiqətə daha uyğundur.

Əslində Seyid ibn Tavus mötəbər bir tarixdə bu hadisəni görmüş və onu “Lühuf”da

nəql etmişdi, lakin sonralar, başqa bir tarixdə onların bir ay Şamda qaldığını oxuduqda Əhli-beyt ^(əleyhissalam) karvanının Ərbəin günü Kərbəlaya gəlməsini qeyri-mümkün bilmişdir. Nəticədə Əhli-beytin ^(əleyhissalam) Şamda bir ay qaldığını deyən şəxslərin sözünü rədd etməklə, Əhli-beytin ^(əleyhissalam) hicri tarixlə 61-ci ilin ərbəinində Kərbəlaya girməsi mövzusu öz təsdiqini tapır.

Hadisənin özü də bu karvanın Mədinəyə getməzdən öncə, növbəti dəfə asudə şəkildə Kərbəlaya gedib şəhidlərin qəbrini bir daha ziyarət etdiklərini göstərir.

Hacı Mirzə Ərbab (Qumun tanınmış alimlərindən olmuşdur) yazır: “İkrah hissi və biçarəliklə Kərbəladan köçən, ağlamaq və matəm saxlamağa qadağan olunan və öz şərəfətli şəhidlərinin cəsədini qızmar günəş altında görən qəlbi sınıq qafilənin müqəddəs qəbirlərin vəziyyətindən xəbərdar olmadan, mövcud durumu bilmədən Mədinəyə dönmələri və o müqəddəs türbətin ziyarətinə nail olmamaları adəti üzrə həqiqətdən kənar görünür”¹.

¹ “Ərbəini-Hüseyniyyə”, səh. 242-243

Ərbəin günü Kərbəlada nə baş verdi?

Seyid ibn Tavusun nəqlinə əsasən, Əhli-beyt *(əleyhimus-salam)* karvanı Cabir və dostları ilə Kərbəlada görüşdü. Göz yaşsı və nalə ilə birbirinin görüşünə tələsdilər. Bir neçə gün Kərbəlada əza məclisi saxladılar.

Qırx gündən sonra bir daha Kərbəlaya gələn dəstənin əhval-ruhiyyəsini təsvir etmək yerinə düşərdi. Onlar elə bir məkana qədəm qoydular ki, daha öncə acı xatirələrlə, dağ yüklü qəm-qüssə ilə oranı tərək etmişdilər. Elə bir məkən ki, qırx gün öncə əzizlərinin doğrandığına şahid olmuşdular, ataların, qardaşların, əmilərin və əmi oğullarının qəribliyini gözləri ilə görmüşdülər.

Zeynəbi-Kübranın *(əleyhis-salam)* başına nələr gəldi? O, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* şəhadətindən sonra əsirlər karvanının rəhbərliyini – İmam Səccadla *(əleyhis-salam)* yanaşı – öhdəsinə aldı və hər yerdə İmamın *(əleyhis-salam)*, qadınların və uşaqların canını qoruyurdu. Bəzən onlara yetişən bəlalar qarşısında özünü sipər edirdi. Kufə və Şamda ifşa etmələri ilə zalımları rüsvay etdi. İnkilab toxumlarını hər yerə səpdi. Kərbəlanın qanlı ismarıcını qulaqlara çatdırdı. İndi isə yorğun və yaralı canı ilə,

lakin üzüağ və məğrur şəkildə mövlanın, əziz qardaşı Hüseyin ibn Əlinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ziyarətinə gəlmişdi.

Qardaşıyla olan xatirələri, Məkkə-Mədinə yolunda və Məkkədən Kərbəlayədək onunla yoldaşlığı, qardaşının ona tövsiyələri, dost, qardaş və övladların şəhadətində Hüseyinin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> çəkdiyi əzablar, şəhidlərin doğranmış bədənləri və əzizlərin bədənlərindən ayrılmış başları, bunların hamısı onun xatirindən ötüb keçirdi.

Fatimə <sup>(əleyha-
salam)</sup> övladı ilə, qardaşının başsız bədəni ilə son vidası, həmçinin yanmış xeymələrin, ətəkləri oddan alışıbmış uşaqların xatirəsi Zeynəbi əldən salır. İndi isə düşmən qorxusu olmadan qəlbinin qüssəsini boşalda bilər. Şübhəsiz, qardaşının və digər şəhidlərin qəbri kənarında nöhvə deyib, ağlayır. Bununla yanaşı digər qadın və uşaqları da qorumalıdır. Olmaya kədərin şiddətindən sarsılalar və şəhidlərin qəbri kənarında can verələr!

Rübabın, Səkinənin, Fatimənin və digər qadınların başına nə gəldi? Acı və əzabverici xatirələr onların gözü önündən bir-bir ötüb keçir...

Əli Əsgərin susuzluq və taqətsizliyinin, boğazının parçalanmasının, atasının əlləri üzərində can verməsinin acı xatirələri Rübabın dağlı sinəsinə nə edir?!

Atanın qürbət və susuzluğunu yada salmaq, atanın son nəvazişi, onun “həl min nasirin” nidası və Zulcənahnın sahibsiz qalması Səkinəyə aman vermir!

Əli Əkbərin qanlı bədəninin, Qasimin yarılmış başının, Abbasın kəsilmiş qollarının, susuz dodaqların, Əlqəməninin, deşilmiş məşkin, ox dəyən gözlərin və “İndi belim qırıldı!” deyən kədərli səsin xatirəsi qızlara, qadınlara nə edir?!

Növhələri deyənin kimliyi, hansı müsibətdən dedikləri bizə məlum deyil. Bəlkə də hamısı birgə növhə deyir, sinə vurur, ürəklərini boşaldırdılar. Təbii ki, bir gün keçdikdən sonra artıq sinələrin fəryad etməyə taqəti qalmamışdı, səslər batmış, boğazlar yorulmuşdu. Ancaq əllə işarə etmək olardı; suya və məşkə, qılınca və boğaza, ələ və sinəyə, yanmış xeymələrə, cırılmış qulaqlara, qarət olunmuş sırğalara!!...

Bəli, Əhli-beytin ^(əleyhis-) ^(salam) Kərbəladakı kədərli hadisəsi belə baş verib!

26. Mədinəyə doğru

Üç günlük əzadarlıqdan sonra İmam Səccad ^(əleyhis-salam) çarəni yalnız bunda gördü ki, Kərbəladan Mədinəyə hərəkət əmri verdirsin. Ona görə ki, bibilərinin, qadın və uşaqların gecə-gündüz qərarlız olduqlarını, növhə deyib göz yaşını tökdüklərini görürdü.

Bir qəbrin kənarından qalxıb digər bir qəbrin kənarında otururdular (orada canlarını əldən vermək qorxusu vardı)¹.

Karvan Mədinəyə doğru yola düşdü. Bu halda Ümmü Gülsüm ^(əleyhis-salam) Mədinəyə xitabən ürək dağlayan şeir oxudu, (onun bir neçə beyti belədir:)

فَبِالْحَسْرَاتِ وَالْأَحْزَانِ جِئْنَا	مَدِينَةَ جَدِّنا لَا تَقْبَلِينَا
رَجَعْنَا لِأَرْجَالٍ وَلَا بَنِينَا	خَرَجْنَا مِنْكَ بِالْأَهْلِينَ جَمْعًا
عَرَايَا بِالطُّفُوفِ	وَرَهْطُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَضْحُوا
	مُسَلِّبِينَ
بَنَاتِكَ فِي الْبِلَادِ مُشْتَتِينَ	أَفَاطِمُ لَوْ نَظَرْتِ إِلَى السَّبَايَا
إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ تَنْدُبِينَ	فَلَوْ دَامَتْ حَيَاتُكَ لَمْ تَزَالِي
وَلَمْ يَرَعَوْا جَنَابَ اللَّهِ فِيْنَا	أَلَا يَا جَدِّنا قَتَلُوا حُسَيْنَا

¹ Müqərrəm, “Məqtəlul-Huseyn”, səh. 373

لَقَدْ هَتَكُوا النِّسَاءَ وَحَمَلُوها عَلَيِ الْاَقْتَابِ قَهْرًا اَجْمَعِينا

Ey babamızın şəhəri bizi qəbul etmə,
Çünki həsrət və hüznə sənə doğru gəldik!
Sənin yanından bütün əzizlərimizlə
çıxdıq,

Amma indi kişi və oğullarsız döndük!
Ey Allahın Rəsulu! Ailən qurbanlıq oldu,
Bədənləri Kərbəlanın qaynar səhrasında
üryan qaldı və (sərvətləri) qarət olundu.

Ey Fatimə! Əgər şəhərlərdə pərakəndə (və
boynu bağlı) gəzən əsir qızlarını görsəydin.

Və dünya həyatın əbədi olsaydı,
qiyamətədək durmadan nalə edərdin!

Ey babamız! Hüseyini öldürdülər və bizə
dair ilahi hörməti gözləmədilər.

Xanımlara hörmətsizlik etdilər və onları
tünd xasiyyət dəvələrə mindirdilər.¹

Mədinə! Sənə tərəf şivənli bir karvan
gətirdim, yoldan gətirdim, ətək-ətək göz yaşı
gətirdim.

Mədinə! Üzümə qapı açma, çünki bir
dünya matəm,

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 197 (ixtisarla)

Özü ilə ərməğan kimsə gətirmədi, təkçə
mən gətirdim

Mədinə! Hərçənd gül dolu gülüstanı
Kərbəlaya götürdüm

Amma indi o gülşəndən həsrət gülabı
gətirdim.

Qəmdən qara saçım ağarsa da, lakin
şadam

Ki, məzlumluğumu aşkar şahidlə
gətirdim.

Düşmən məni əsir etsə də, dostun canı
qaneyəm

Ki, xidmətimin sonunu ən gözəl şəkildə
gətirdim

Mədinə! Ali-Əlinin Yusifini apardım və
indi

Onun özünü gətirməsəm də, köynəyini
gətirdim

Mədinə! Bəni-Haşimdən xəbərdar bir kəs
yoxdur

Belə ki, mən Kufədən bədənindən ayrı
başın peyğamını gətirdim

Mədinə! Hərçənd sənə doğru diri
qayıtdım, ənam vermə

Ki, mən bu yarı canı da yüz candan
qoparıb gətirdim.

Mədinə! Bu əsir olmuşlar olmadı sədd
rəhm, bax

Öz xütbələrim ilə düşmən gününə nələr
gətirdim¹.

27. Mədinəyə giriş

Bəşir ibn Həzləm (Cəzləm) deyir:
Mədinəyə yaxınlaşdığımız zaman Əli ibn
Hüseyn ^(əleyhis-)_(səlam) göstəriş verdi ki, karvandakılar
dəvələrdən ensinlər, xeymələr qurub, orada
qərarlaşsınlar. Sonra buyurdu: Ey Bəşir!
Allah atana rəhmət eləsin! O, şair idi. Sən də
şair deyə bilirsənmi?

Dedim: Bəli, Ey Allah Rəsulunun oğlu!
Mən də şairəm.

Buyurdu: Mədinəyə daxil ol və Əbi
Əbdillahın şəhadət xəbərini (və bizim
gəlişimizi) camaata çatdır.

Bəşir deyir: Atıma minib çaparaq
Mədinəyə daxil oldum. Məcridun-Nəbiyə
^(səlləllahu əleyhi)_(və alihi və səlləm) çatdığında gözü yaşlı halda səsimi
ucaltdım və bunu oxudum:

يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ بِهَا قُتِلَ الْحُسَيْنُ فَأَدْمَعِي

مِدْرَارُ

¹ Şer, Məhəmməd Cavad Qəfurzadə Kaşanidəndir. (təxəllüsü: Şəfəqdir).

الْجِسْمُ مِنْهُ بِكَرْبَلَاءَ مُضَرَّجٌ وَالرَّأْسُ مِنْهُ عَلَى الْقَنَاةِ يُدَارُ

*Ey Mədinə(Yəsrib) əhli, artıq Mədinə
sizin qalma yeriniz deyil,
(Sizin ağanız) öldürüldüyü üçün göz
yaşım beləcə axır.*

*Onun bədəni Kərbəlada qana – torpağa
qəltan olub,*

*Müqəddəs başı nizə ucunda şəhər-şəhər
gəzdirildi.*

Sonra dedi: Bu Əli ibn Hüseyndir <sup>(aleyhis-
salam)</sup>,
bibisi və bacıları ilə şəhərin girişində xeymə
qurmuşdur. Mən onlar tərəfindən sizə xəbər
gətirən elçiyəm.

Bu sözdən sonra, hətta Mədinə qadınları
saçları dağınıq halda evlərindən çölə çıxdılar,
müsibətin şiddətindən üzlərini cırıb baş-
gözlərinə zərbələr vurdular. Ağlaşma və nalə
səslərini ucaldılar.

“فَلَمْ أَرَ بَاكِيًا وَلَا بَاكِيَةً أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ، وَلَا يَوْمًا أَمَرَ عَلِيٌّ

الْمُسْلِمِينَ مِنْهُ بَعْدَ وَفَاةِ رَسُولِ اللَّهِ.”

“Heç bir kişi və qadını o gündəki kimi
gözü yaşlı görməmişdim. Peyğəmbərin
<sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> vəfatından sonra müsəlmanlar üçün o
gündən daha acı bir gün keçmədi... “

Bu an bir kənizin İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) barəsində belə növhə oxuduğunu eşitdim:

نَعَى سَيِّدِي نَاعَ نَعَاهُ فَأَوْجَعَا فَأَمْرَضَنِي نَاعَ نَعَاهُ فَأَفْجَعَا
فَعَيْنِي جُودًا بِالِدُّمُوعِ وَأَسْكَبَا وَجُودًا بِدَمْعِ بَعْدَ
دَمْعِكُمَا مَعَا

عَلَى مَنْ وَهَى عَرْشَ الْجَلِيلِ فَنَزَعْنَا فَأَصْبَحَ هَذَا الْمَجْدُ وَالِدَيْنِ
أَجْدَعَا

عَلَى ابْنِ نَبِيِّ اللَّهِ وَابْنِ وَصِيِّهِ وَإِنْ كَانَ عَنَّا شَاحِطَ الدَّارِ
أَشْسَعَا

Xəbər gətirən mövlamın ölüm xəbərini mənə verdi və qəlbimi dərdə saldı və o xəbərlə məni xəstələndirdi.

Ey gözlərim yaş axıdın, tökülün və yenə də ağlamaqdan sonra birgə yaş tökün.

O şəxs ki, müsibəti ilə Cəlil Allahın ərşi lərzəyə gəldi, ucalıq və din (in əsas şəxəsi) kəsildi.

(Matəm tutun!) Allah Peyğəmbərinin övladı və canişinin oğluna. Hərçənd şəhadət məkanı bizdən uzaqdadır.

Sonra mənə dedi: “Bugün Əbi Əbdillahın ^(əleyhis-salam) yası ilə kədərimizi təzələdin və hələ də sağalmamış yaralarımızı bir daha açdın. Allah səni əfv etsin, sən kimsən?”

Dedim: “Mən Bəşir ibn Həzləməm. Mövlam Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salam) məni sizə tərəf göndərdi. O, hal-hazırda İmam Hüseyinin ^(əleyhis-salam) əhli-beyti və xanımları ilə məlum məkanda otraq etmişdir.”

Bəşir deyir: Camaat məndən ayrılaraq sürətlə karvanın olduğu məkana yollandılar. Mən də miniyimlə oraya qayıtdım. İnsan selinin yolları bağladığını gördüm.

Atdan endim, çətin də olsa özümü xeymələrin kənarına çatdırdım. Gördüm ki, Əli ibn Hüseyin ^(əleyhis-salam) hələ də xeymədədir. Bu zaman, İmam ^(əleyhis-salam) əlindəki parça ilə göz yaşlarını sildiği halda xeymədən çölə çıxdı. Bir nəfər oturacaq gətirdi və həzrət ^(əleyhis-salam) də onun üzərində oturdu. Durmadan ağlayırdı, göz yaşlarının qarşısını ala bilmirdi.

Bu səhnəyə şahid olan camaatın ağlamaq səsi ucaldı. Mədinə qadınları, qızları nalə-şivən qopardılar. Camaat hər tərəfdən o həzrətə sarı gəlir və ona başsağlığı verirdi. O məntəqə nalə və fəqanla doldu.

İmam Səccad ^(əleyhis-salam) əli ilə camaat işarə etdi ki, sakit olsunlar. Camaat sakitləşdikdən sonra Həzrət ^(əleyhis-salam) bir xütbə oxudu.

İmam Səccadın (alayhis-salam) Mədinə darvazası önündəki xütbəsi

“أَلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ، بَارِيءِ
الْحَلَاثِقِ أَجْمَعِينَ، الَّذِي بَعْدَ فَارْتَفَعَ فِي السَّمَوَاتِ الْعُلَى، وَقَرَّبَ فَشْهَدَ
النَّجْوَى، نَحْمَدُهُ عَلَى عَظَائِمِ الْأُمُورِ، وَفَجَائِعِ الدُّهُورِ، وَأَلَمِ الْفَجَائِعِ،
وَمَضَاضَةِ اللِّوَاذِعِ، وَجَلِيلِ الرُّزْءِ، وَعَظِيمِ الْمَصَائِبِ الْفَاطِعَةِ الْكَاطِئَةِ
الْفَادِحَةِ الْجَائِحَةِ.

أَيُّهَا الْقَوْمُ! إِنَّ اللَّهَ وَلَهُ الْحَمْدُ ابْتَلَانَا بِمَصَائِبِ جَلِيلَةٍ، وَثُلْمَةٍ فِي
الْإِسْلَامِ عَظِيمَةٍ، قَتَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَعِترَتَهُ، وَسَيِّ
نِسَاؤُهُ وَصَبِيئَتُهُ، وَدَارُوا بِرَأْسِهِ فِي الْبُلْدَانِ مِنْ فَوْقِ عَامِلِ السِّنَانِ، وَهَذِهِ
الرِّزْيَةُ الَّتِي لَامِثَلَهَا رِزْيَةٌ.

أَيُّهَا النَّاسُ! فَأَيُّ رِجَالَاتٍ مِنْكُمْ تَسْرُونَ بَعْدَ قَتْلِهِ؟! أَمْ أَيُّ فُؤَادٍ
لَا يَحْزَنُ مِنْ أَجْلِهِ؟ أَمْ أَيُّ عَيْنٍ مِنْكُمْ تَحْسِبُ دَمْعَهَا وَتَضُنُّ عَنِ انْهِمَالِهَا؟!
فَلَقَدْ بَكَتِ السَّبْعُ الشَّدَادُ لِقَتْلِهِ، وَبَكَتِ الْبِحَارُ بِأَمْوَاجِهَا، وَالسَّمَوَاتُ
بِأَرْكَانِهَا، وَالْأَرْضُ بِأَرْجَائِهَا، وَالْأَشْجَارُ بِأَغْصَانِهَا، وَالْحَيْتَانُ وَالْجُبُجُ الْبِحَارِ،
وَالْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ، وَأَهْلُ السَّمَوَاتِ أَجْمَعُونَ.

أَيُّهَا النَّاسُ! أَيُّ قَلْبٍ لَا يَنْصَدِعُ لِقَتْلِهِ؟! أَمْ أَيُّ فُؤَادٍ لَا يَحْزَنُ
إِلَيْهِ؟! أَمْ أَيُّ سَمْعٍ يَسْمَعُ هَذِهِ الثُّلْمَةَ الَّتِي ثَلَمَتْ فِي الْإِسْلَامِ وَلَا يُصَمُّ.
أَيُّهَا النَّاسُ! أَصْبَحْنَا مَطْرُودِينَ مُشَرَّدِينَ مَدُودِينَ، شَاسِعِينَ عَنِ
الْأَمْصَارِ، كَأَنَّا أَوْلَادُ تُرْكٍ وَكَابِلٌ مِنْ غَيْرِ جُرْمِ اجْتِرْمَانَاهُ، وَلَا مَكْرُوهِ

ارْتَكَبْنَاهُ، وَلَا تُلْمَةٌ فِي الْأِسْلَامِ تَلْمَنَاهَا، مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوْلِيَيْنِ
(إِنَّ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ¹). (وَاللَّهُ لَوْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ تَقَدَّمَ
إِلَيْهِمْ فِي قِتَالِنَا كَمَا تَقَدَّمَ إِلَيْهِمْ فِي الْوَصَايَةِ بِنَا لَمَا ازْدَادُوا عَلَيَّ مَا
فَعَلُوا بِنَا، فَإِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ مِنْ مُصِيبَةٍ مَا أَكْظَمَهَا وَأَوْجَعَهَا
وَأَفْجَعَهَا وَأَكْظَمَهَا وَأَفْظَعَهَا وَأَمَرَّهَا وَأَفْدَحَهَا، فَعِنْدَ اللَّهِ نُحْتَسِبُ فِيهَا
أَصَابِنَا وَمَا بَلَغَ بِنَا، إِنَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ.”

“Həmd və səna aləmlərin rəbbi, bağışlayan və mehriban, cəza və mükafat gününün sahibi, bütün məxluqların yaradanı Allaha məxsusdur. Elə bir Allaha ki, (onun həqiqətini anlamaq nöqteyi-nəzərindən) bizə o qədər uzaqdır ki, sanki uca göylərdə məkan salmış və (digər tərəfdən elm və əhatəsi ilə) bizə o qədər yaxındır ki, qulağımızdakı sözləri duyan və ona şahiddir. Onu böyük hadisələrə, ruzigarın xəsarətlərinə, acı faciələrə, yandırıb-yaxan əzablara, ağır bəlalara, böyük, amansız, dağıdıcı, sındırıcı və viran qoyan müsibətlərə görə pərəstiş edirəm.

Ey camaat! Allah – həmd yalnız ona məxsusdur – bizi İslamda böyük müsi-

¹ “Sad” surəsi, ayə 7.

bətlərlə, əvəzolunmaz xəsarətlərlə imtahan etdi. (Bəli,) Əba Əbdillah Hüseyn ^(əleyhis-) ^(salam) və ailəsi şəhadətə çatdı. Qadın və uşaqları əsir düşdü. O həzrətin mübarək başı nizələrin ucunda şəhərlərdə gəzdirildi. Bu, misli olmayan bir müsibətdir!

Ey camaat! Onun şəhadətindən sonra kişilərinizdən hansı biri şadlanar və ya hansı qəlb ona qəmlənməz? Yaxud hansı göz ağlamaz, göz yaşı tökməz? Şübhəsiz yeddi göy möhkəm təməlləri ilə, dənizlər dalğaları ilə, səmələr sütunları ilə, yer bütün cəhət və qütbləri ilə, ağaclar budaqları ilə, balıqlar və dərin dəryalar, Allahın müqərrəb mələkləri və bütün səma əhli onun şəhadətinə ağladılar.

Ey camaat! Hansı qəlb onun şəhadətindən sarı titrəməz və ya hansı cigər onun üçün yanmaz? Yaxud hansı qulaq bu böyük və əvəzsiz hadisəni eşitdikdən sonra zədələnməz?

Ey camaat! Biz kənarlaşdırılmış, avara qalmış, qovulmuş və şəhərlərdən uzaqlaşdırılmışıq. Cinayət törətmədiyimiz, nalayiq işə bulaşmadığımız və İslama zərər vurmduğumuz halda guya biz müsəlman olmayan qövmün övladlarıyıq. Əsla bu (acı)

macərələri keçmişdəkilərimiz haqqında eşitməmişik. “Bu yeni və təzə bir işdir!”.

Allaha and olsun! Əgər Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* bu dəstəyə bizimlə savaşımaq əmri versəydi, necə ki, bizə görə onlara (bizi sevməyi) tövsiyə etmişdi əsla bundan artıq cinayət törədə bilməzdilər. “إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ” (Allah üçünük və Ona doğru qayıdacağımız), bu çox böyük, kədərli, acı, dolu, bəyənilməz, xoşagəlməz və ağır müsibətdən.

Bizə yetişən müsibətin qarşılığında Allahdan mükafat diləyirik, şübhəsiz Allah məğlubedilməz və intiqam alandır”.

Bu xütbədən sonra iflic olmuş Suhan ibn Səsəə ibn Suhan¹ – xəstəliyindən (və İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* qoşulmamasından) dolayı üzrxahlıq etdi. İmam Səccad *(əleyhis-salam)* də onun üzrünü qəbul etdi. Ona öz təşəkkürünü bildirdi, atasına salam və rəhmət göndərdi².

¹ Suhanın atası cənab Səsəə ibn Suhan Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* dəyərli səhabələrindən idi. İmam Sadiq *(əleyhis-salam)* buyurdu: “Əmirəl-möminin Əli *(əleyhis-salam)* ilə birgə olanlar arasında Səsəə ibn Suhan və Səsəənin ətrafından başqa kimsə o həzrətin *(əleyhis-salam)* haqq və mövqeyini doğru düzgün tanıyan olmadı”. Nəcəsinin nəqlinə əsasən o, həzrət Əlinin *(əleyhis-salam)* Malik Əştərə yazdığı məşhur məktubun rəvilərindəndir. (Müraciət edin: “Möcəmu ricalil-hədis”, c. 10, səh. 112). Lakin Suhan ibn Səsəənin övladları barədə tərcümə və rical kitablarında – bu qeyd ediləndən başqa – bir şey tapılmayıb.

² “Məlhuf” (Lühuf), səh. 226-230; “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 147-149 və Müqərrəm, “Məqtəlul-Hüseyn”, səh. 374-375

28. Mədinədə əzadarlıq

İmam Səccad <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qadın və uşaqlarla Mədinəyə daxil oldu. Hansı ki, keçən ilin rəcəb ayında oranı tərk edərkən möhtərəm atası İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup>, əmisi Əbəlfəzl Abbas, qardaşı Əli Əkbər və Əli Əsgər, eləcə də Bəni-Haşimin digər gəncləri ilə birlikdə idi. İndi isə, o əzizlər olmadan müsibət görmüş bir dəstə qadın və uşaqla birgə şəhərə daxil olurlar.

Allahın Rəsulu <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> və qızı Fatimeyi-Zəhranın <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> dəfn olunduğu şəhərə, hansı ki, yaddaşlarda acı və şirin xatirələri qalıb. Hansı ki, küçələri, evləri, qapı və divarları və ayrı-ayrı yerlərindən əzizlərinin səsini eşidirlər.

Zeynəbi-Kübra <sup>(əleyhis-
salam)</sup> özünü Peyğəmbər <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> məscidinə çatdırdı. Məscidin qapısını iki tərəfdən tutduğu halda Peyğəmbərə <sup>(səlləllahu əleyhi
və alihi və səlləm)</sup> müraciətlə deyir:

“يا جَدَّاهِ إِنِّي نَاعِيَةٌ إِلَيْكَ أَخِي الْحُسَيْنَ”

“Ey Cəddim! Babacan, mən qardaşım Hüseynin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> ölüm xəbərini sənə gətirdim!”.

Həzrət Zeynəb <sup>(əleyha-
salam)</sup> durmadan ağlayırdı, göz yaşı və ahı səngimək bilmirdi. Hər dəfə

qardaşı oğlu Əli bin Hüseyinə *(əleyhis-salam)* baxdıqca qəmi təzələnir, qüssəsi artırdı¹.

Səkinə də fəryadla: Ey Cəddim! Başımıza gələn müsibətlərdən sənə şikayətlənirəm. Allaha and olsun, mən Yeziddən daşürək, cəfakar və qəddar birini görmədim. Ondan daha kafir və müşrik birini tanımıram!

“فَلَقَدْ كَانَ يَفْرَعُ تُغْرَ أَبِي بِمِخْصَرَتِهِ وَ هُوَ يَقُولُ: كَيْفَ رَأَيْتَ

الضَّرْبَ يَا حُسَيْنُ.”²

“O, əl çubuğu ilə atamın dişlərinə vurur və deyirdi: “Zərbələr necədir, ey Hüseyin?”

Həmçinin, nəql olunub ki, İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* şəhadətindən sonra Bəni-Haşim qadınları qara və cod libaslar geyindilər. İstidən, soyuqdan qorxmadan əzadarlıq edir və İmam Əli ibn Hüseyin *(əleyhis-salam)* də onların matəm mərasimi və əzadarlığı üçün yemək hazırlayırdı³.

İmam Sadiq *(əleyhis-salam)* buyurur: “Bəni-Haşim qadınları, Muxtar (qiyam edib) Übeydullah ibn Ziyadı öldürdükdən sonra başını (Mədinəyə) göndərənədək, beş il müddətində

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 198

² Müqərrəm, “Məqtəlü-Hüseyn”, səh. 376

³ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 188

əza halında idilər, zinət əşyalarından və bəzənməkdən imtina etmişdilər”¹.

Həmçinin, o həzrətdən nəql olunan digər bir rəvayətdə gəlmişdir:

“İmam Zeynəlabidin (əleyhis-salam) möhtərəm atasına qırx il ağladı. Bir halda ki, gündüzləri oruc tutur, gecələri ibadət edirdi. İftar vaxtı xidmətçisi onun önünə su və yemək qoyur və deyirdi: “Mənim ağam buyurun, yemək yeyin!”

O həzrət (atasının məzlumluğunu xatırlayaraq) buyurardı:

قُتِلَ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ جَائِعًا، قُتِلَ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ عَطْشَانًا

“Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) oğlu ac-susuz şəhid edildi!”.

Bu cümləni təkrar-təkrar deyir və göz yaşı töküdü. O yerə qədər ki, gözünün yaşı su və yeməyə qarışırdı (sonra iftar edirdi). O həzrət dünyasını dəyişənədək bu halda idi².

Yenə də İmam Sadiq (əleyhis-salam) buyurur: “İmam Hüseyin (əleyhis-salam) şəhid olduğu vaxtdan etibarən (Rübab) ona matəm saxladı. Qadınlarla, kənizlərlə bərabər o həzrətə ağlayırdı.

¹ Müqərrəm, “Məqtəlü-l-Hüseyn”, səh. 376

² “Məlhuf” (Lühuf), səh. 233

Nəhayət, gözlərinin yaşı qurudu. Göz yaşları axsın deyə, “səviq”¹dən faydalanır və deyirdi ki, şəhid imamıza ağlaya bilmək üçün bu yeməkdən istifadə edirəm”².

Ümmül-Bəninin yanıqlı nalələri

Ümmül-Bənin, Fatimeyi-Zəhradan *(əleyha-salam)* sonra Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* həyat yoldaşı olmuşdur. Onun adı da Fatimə idi. Abbas, Abdullah, Cəfər və Osman adlarında dörd oğlu Kərbəlada, İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* kənarında şəhadətə çatdılar. O, övladlarının xatirəsi üçün gündüzlər Bəqi məzarlığına gedir və orada əza saxlayırdı.

Hacı Şeyx Abbas Qumi yazır: Ümmül-Bənin Abbasın oğlunun – adı Übeydullah idi – əlindən tutur, gündüzlər Bəqiyə gedir və övladları üçün mərsiyə oxuyurdu. Mədinə camaatı onun yanıqlı mərsiyələrini eşitmək üçün ətrafına toplaşır, ona qoşularaq göz yaşı tökürdülər. Onun əzadarlığı o qədər yanıqlı idi ki, hətta Mərvan ibn Həkəm – Əhli-beytin

¹ Yemək növüdür.

² “Kafi”, c. 1, səh. 466

(*alayhis-salam*) qəddar düşməni – bu mənzərəni gördükdən sonra təsirləndi və ağladı.

O dağ görmüş xanım bir çox şeirlər oxuyurdu, o cümlədən:

“يا مَنْ رَأَى الْعَبَّاسَ كَرَّ عَلَى جَمَاهِرِ النَّقْدِ
وَوَرَاهُ مِنْ أَبْنَاءِ
حَيْدَرَ كُلِّ لَيْثٍ ذِي لَبَدٍ
أُنْبِتْتُ أَنَّ ابْنِي أُصِيبَ بِرَأْسِهِ مَقْطُوعَ يَدٍ
وَيَلِي عَلِيَّ
شِبْلِي أَمَالَ بِرَأْسِهِ ضَرْبُ الْعَمَدِ
لَوْ كَانَ سَيْفُكَ فِي يَدَيْكَ لَمَا دَنَى مِنْهُ أَحَدٌ”

“Ey Abbasın alçaqlara hücum etdiyini və hər biri bir güclü şirə bərabər Heydər oğullarının arxasında dayandığını görən kəs,

Xəbər çatdı ki, qolları kəsilmiş oğlumun başına dəmir əmud vurublar, Vay şir kimi uşağıma ki, dəmir əmud başına endi!

Əlbət ki, əlində qılınc olsaydı, kimsə sənə əsla yaxınlaşmazdı”.

Həmçinin, Mədinə qadınlarına müraciətlə deyirdi:

“لَا تَدْعُونِي وَبِكِ أُمَّ الْبَنِينَ
كَانَتْ بَنُونَ لِي أُدْعَى بِهِمْ
تُذَكِّرِينِي بِلُيُوثِ الْعَرِينِ
وَالْيَوْمَ أَصْبَحْتُ وَلَا مِنْ بَنِينَ

قَدْ واصلُوا الْمَوْتَ بِقَطْعِ

أَرْبَعَةَ مِثْلِ نُسُورِ الرَّبِّي

”الْوَتِينِ”

“Artıq mənə Ümmül-Bənin deməyin, çünki mənə (döyüş və cihad) şirlərini xatırladır,

Oğlanlarım vardı, onlara xatir Ümmül-Bənin səsləyirdilər, amma bugün artıq heç bir oğlum yoxdur (ki, onlara xatir məni Ümmül-Bənin adlandırırsınız).

O dörd övlad ki, (cihad meydanında) qartal kimi iti uçurdu (o qədər igidlik və dözümlük göstərdilər ki, kəsilməmiş damarlarla ölümün görüşünə getdilər (və şəhadətə çatdılar)¹.

Şübhəsiz, bu əzadlıqlar dərin hüzdən və böyük dərddən qaynaqlanırdı. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və yoldaşlarının məzlumluğunu xatırlamaq, Yezid və Şam cinayətkarlarının və muzdurlu əlaltılarının zülmünün ifşa etmək, Aşura xatirəsini yaşatmaq, xalqı oyatmaq, onlarda dirəniş və cəsurluq ruhunu dirçəltmək sonda inqilab və qiyama səbəb olurdu.

¹ “Səfinətul-bihar”, c. 1, səh. 510 (“rəsa” maddəsi).

Düşmənə qarşı qılınc, nizə və savaşıla çıxmaq mümkün olmayan yerdə göz yaşları ilə sel yaradıb axıtmaq, zalımın zülmünün kökünü kəsmək olar.

Başqa sözlə, bu yangılar, göz yaşları emosiyaları oyadır, zalımlara qarşı nifrət atəşini alovlandırır, sinələri eşq və fədakarlıqla doldurur. Nəhayət, qiyam və qarşıdurma baş verir, necə ki, baş verdi.

(Qiyamların bir hissəsi barədə növbəti bölümlərdə açıqlama veriləcək).

ALTINCI HİSSƏ:

AŞURA HADİSƏSİNİN TƏSİR VƏ NƏTİCƏLƏRİ

Aşura qiyamının təsir və nəticələri

Qısa bir işarə:

Üçüncü hissədə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) qiyamının səbəblərindən, motivlərindən bəhs açdıq və Allah dininin dirçəlişi və günahkar Bəni-Üməyyə hakimiyyəti ilə mübarizəsində o həzrətin ən önəmli hədəflərini saydıq.

İmam ^(əleyhis-salām) islami dəyərləri dirçəltmək, cəhalət dövrünə dönüşün və Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) yorucu çalışmalarının hədəf getməsinin qarşısını almaq məqsədini güdüdü. Bu hədəf, istər İslam hökumətinin təşkili ilə olsun, istərsə də şəhidlik yolu ilə.

Aşura qiyamı ilahi dinin dirçəlişinə yardım etməkdən əlavə İslam ağacının böyüməsinə və çiçəklənməsinə səbəb oldu. İslam ümmətini oyatdı, şəhadətsevərlik və igidlik ruhunu müsəlmanlara üfördü, bəşərə fədakarlıq dərsi öyrətdi, Bəni-Ümiyyə xəlifəliyini ciddi təhlükələr qarşısında qoydu. Qanlı qiyam və üsyanlar, qısa zamanda Ali-Əbu Süfyan xəlifəliyinin süqutu, uzun müddətdə isə Bəni-Üməyyə xilafətinin toplanması ilə nəticələndi.

Şairin dediyi kimi:

*Haqqın nəsibi qan və toza bulaşdı,
Ta küfrün təməlini söküb atdı.
Onun qanı açdı bu sirlərin üstün,
Yatmış milləti qəflətdən oyatdı.*

Bundan əlavə tarix boyu Kərbəla hadisəsi ali örnəyə, böyük ideala çevrildi. Dünya azadələrinə, xüsusilə də mübariz müsəlmanlara mübarizə üsulunu göstərdi. İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) al qanı ilə dünya azadələri üçün bir məktəb təsis etdi ki, ölüm və şəhadət fenomenini sadə, dahası iftixar səbəbi etdi. Aşura qiyamının təsir və nəticələri geniş, dərin və bir neçə cəhətlidir. Biz bu hissədə onun üç mühüm təsirini təhlil edib araşdıracağıq:

Birinci fəsil:

İslam və haqq dinin dirçəlişi

Bəni-Üməyyə hakimiyyəti güman edirdi ki, İmam Hüseyni *(əleyhis-salām)* və ətrafını qətlə yetirməklə – həm də sonsuz daşürəklilik və qəddarlıqla – və qadın və uşaqları əsir almaqla öz məqsədinə çatmış və istənilən nəticəni əldə etmişlər. Öz gümanı ilə bir nömrəli düşməni də ortadan qaldırmağı bacarmış və digərlərinin də gözünün odunu almışdır ki, heç kəs onun hökumətinə qarşı çıxmaq fikrinə düşməsin.

Aşura hadisəsindən sonra yezidçilər öz xəyali qələbələrindən qürurlanırdılar. Ağızlarından çıxan bəzi sözləri və bürüzə verdikləri bəzi rəftarları, onların mahiyyət və mənfur niyyətlərinin ifşasına yardımçı oldu. Onlar İmam Hüseyni *(əleyhis-salām)* öldürüb ailəsini əsir etməklə böyük zəfərə nail olduqlarını, Peyğəmbər *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* xanədanındakı son müqavimət nöqtəsini dağıtdıqlarını güman edirdilər. Öz xəyali zəfərlərini nümayiş

etdirmək və şadlıqlarını təkmilləşdirmək məqsədilə, ağıldan kənar və cahilanə addımlar atdılar ki, öteri şadlıqlarını daimi müsibət və matəmə çevirdi.

Kufə və Dəməşq kimi şəhərləri bəzəmək, rəqs, şərab və ayaq döyməklə müşayiət olunan şənlik məclislərinin təşkili, Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladlarını zəncirləmək və müharibə əsirləri kimi camaat içində onları gəzdirmək, günahsız körpələrə şallaq vurmaq, Kərbəlanın başıuca şəhidlərinin başlarını nizəyə taxmaq, “Xizəran” çubuğu ilə (qamışla, bambukla) İmamın (əleyhis-səlam) mübarək dodalarına döymək, əsirləri təhqir etmək və digərlərini qorxutmaq məqsədi daşıyan bir sıra işlər, Bəni-Üməyyədən törəyirdi. Lakin bütün bu işlər alçaq Əməvi qəlbinə sancılan ox idi. Belə ki, onların öteri sevincləri dəhşətli bir kabusa döndü və bir anlıq belə onları tərk etmədi. Əslində Bəni-Üməyyə hələ zəfəri dadmamış onun acısını alçaq vücudlarında başdan-başa hiss etdilər (İkinci bölümdə Yezidin və Bəni-Üməyyədən olan bəzilərinin İslama zidd və küfdolu sözləri qeyd edildi).

Xəyali zəfərlərinin təsirindən sərxoş olanlar etiraf edirdilər ki, İslam və Allahın Rəsulundan *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* öz intiqamlarını aldılar və cəhalət dövrünə qayıtmaq məqsədi daşıyan amallarına çatdıqlarını təsəvvür edirdilər, lakin reallıqda bütün bu çalışmalar murdar Əməvi aparatının kökünə saplanan bir balta idi!

İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və nakam dostlarının şəhadəti həzrət Məhəmməd *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* məktəb və əqidəsinin dirçəlişinə yardım etdi və Əba Əbdillahın *(əleyhis-salam)* pak qanı İslam ağacını suvardı ki, bu da İslam ümmətinin tərəqqisi və müsəlmanların oyanışı ilə nəticələndi.

İmam Sadiq *(əleyhis-salam)* buyurur: “İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* şəhadətindən sonra İbrahim ibn Təlhə (Mədinədə) İmam Əli ibn Hüseyinlə *(əleyhis-salam)* qarşılaşdığı zaman (tənə ilə) dedi:

يا عَلِيُّ بْنَ الْحُسَيْنِ مَنْ غَلَبَ؟

“Ey Əli ibn Hüseyin bu döyüşdə kim zəfər çaldı?”

Dördüncü imam Zeynəlabidin *(əleyhis-salam)* cavabında buyurdu:

إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ مَنْ غَلَبَ وَ دَخَلَ وَقْتُ الصَّلَاةِ فَأَذِّنْ وَ أَقِمْ

“Əgər kimin qələbə çaldığını bilmək istəyirsənsə, namaz vaxtı çatanda azan və iqamə de!”¹.

İmam *(əleyhis-salām)* bu cavabla ona başa saldı ki, Yezidin məqsədi İslam və Allah Rəsulunun *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* adını məhv etmək idi, lakin “La ilahə illəllah və Muhəmmədən Rəsulullah” sədası yenə də minarələrdə dolaşır və müsəlmanlar hər yerdə – hətta Şamda, Yezid səltənətinin paytaxtında – Allahın təkliyinə və Məhəmmədin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* peyğəmbərliyinə şəhadət verirlər.

Almaniyalı Müsyö Marvin deyir: “Hüseyn ən əzizlərini qurban verməklə öz məzlumluğu və haq olmas ilə dünyaya fədakarlıq və candan keçmək dərsi öyrətdi. İslamın və islamçıların adını tarixə yazdı və dünya səviyyəsində məşhurlaşdırdı. Əgər belə bir hadisə baş verməsəydi, İslam hazırki durumda olmayacaqdı, hətta İslam və islamçıların yerli-dibli məhvi mümkün idi”².

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 177. Müqərrəmin “Məqtəlul-Hüseyn”ində (s. 375) gəlmişdir: İmam Zeynəlabidin *(əleyhis-salām)* əhli-əyalı ilə Mədinəyə daxil olan vaxtda, İbrahim ibn Təlhə ibn Übeydullah önə gəlib dedi: “مَنْ الْغَالِبُ؟”, (Qalib kimdir?) İmam *(əleyhis-salām)* buyurdu:

“إِذَا دَخَلَ وَقْتُ الصَّلَاةِ فَأَذِّنْ وَأَقِمَّ تَعْرِفُ الْغَالِبَ”

“Namaz vaxtı daxil olanda azan və iqamə de, qalibin kim olduğunu biləcəksən”.

² “Hüseynin bəşərə verdiyi dərslər” kitabına istinadən, səh. 284

Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* məşhur bir hədisində buyurduğu: “Hüseyn məndən, mən də Hüseyndənəm!”¹ – müddəası öz həqiqətini tapmışdır; Hüseyn *(əleyhis-səlam)* Allah Rəsulundandır, çünki onun qızı Fatimeyi-Zəhranın *(əleyha-səlam)* övladıdır, amma Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* “Mən də Hüseyndənəm” – sözünə gəlincə, Hüseyn dinimi dirçəldəcək, mənasındadır. Bu cəhətdən özümü Hüseyndən bilirəm.

Birbaşa demək olar ki, İmam Hüseynin *(əleyhis-səlam)* qiyamı böyük İslam peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* dinini, ayinini xilas etməkdən əlavə, digər peyğəmbərlərin elçilik amallarının məhv olmasının da qarşısını aldı. Ona görə ki, Allahın Rəsulu *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* keçmiş peyğəmbərlərinin risalətinin tamamlayıcısı, özü elçilərin “xatəmi”, dini də dinlərin sonuncusu idi. Sanki bütün peyğəmbərlərin söyləri sonuncu peyğəmbərin gəlişi və bəşərin hidayət bayrağının qiyamətədək o həzrətə tapşırılması üçün bir başlanğıc idi.

Bildiyimiz kimi, dinlərin sonuncusu olan İslam dini Müaviyə və Yezid hakimiyyəti

¹ Biharul-ənvər”, c. 43, səh. 261. Bu hədis müxtəlif əhli-sünnə mənbələrində nəql olunub, o cümlədən Hakimin “Müstədrək”ində, c. 3, səh. 177; Təbərani, “Möcmül-kəbir”, c. 22, səh. 274 və “Kənzul-ummal”, c. 12, səh. 115 də.

dönəmində, xüsusilə Yezidin hökm sürdüyü vaxtda təhdid altına düşdü. Peyğəmbərlərin təlaşlarının, xüsusən İslam Peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* səylərinin səmərəsinin unudulacağı qorxusu vardı. Belə bir şəraitdə İmam Hüseynin *(əleyhis-salam)* şəhadəti Allahın dininin dirçəlişinə yardım etdi, tövhid və nübüvvət ağacına təravət verdi.

Ola bilsin bu dəlilə görə “Varis ziyarəti”ndə¹ İmam Hüseyn *(əleyhis-salam)* tək cə İslam peyğəmbərinin *(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm)* varisi deyil, həzrət Adəm, həzrət Nuh, həzrət İbrahim, həzrət Musa və həzrət İsa *(əleyhis-salam)* kimi böyük peyğəmbərlərin varisi adlandırılıb. Hüseyn *(əleyhis-salam)*, sanki tövhid və nübüvvət gülüstanının müxtəlif güllərindən toplanmış bir güləb kimidir ki, keçmiş peyğəmbərlərin qoxusu onda var və onların hər birinin varisidir.

¹ Kamiluz-ziyarat”, səh. 375; “Təhzibul-əhkam”, c. 6, səh. 88; Seyid ibn Təvus, “İqbal”, c. 2, səh. 63 və “Məfatihul-Cinan”.

İkinci fəsil:

Azadə insanlar üçün modelləşdirmə

Hərçənd ki, hicri-qəməri tarixlə 61-ci ilin Aşurasında zahirdə qələbə yezidçilərlə idi və qeyri-bərabər Kərbəla döyüşü batil cəbhənin xeyrinə bitdi, amma dərin bir baxışda, həqiqi zəfər İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) və silahdaşlarınınındır. Ona görə ki, o həzrət məlum hadisə və ya qiyamda, cahana qalıcı bir üsul yadigar qoydu və al qanı ilə müsəlmanlar, bəlkə bütün azadələr üçün həmişəlik tarixə həkk olan bir məktəb təsis etdi ki, dünyaca həqiqət axtarışında olanların ülgüsüdür.

Almaniyalı Müsyö Marvinin dediyinə görə: “İslam dünyasının bu qəhrəman əsgəri dünya əhalisinə göstərdi ki, zülm və ədalətsizlik qalıcı deyil, zülmün təməli görünüşdə əzəmətli və möhkəm olsa da, haqq

və həqiqət qarşısında saman kimi küləyə sovrulacaq”¹.

Misirin tanınmış alim və təfsirçisi Seyid Qütüb “Ğafir” surəsinin 51-ci ayəsinin – “Şübhəsiz ki, Biz öz peyğəmbərlərimizə və iman gətirənlərə həm dünyada, həm də şahidlərin şəhadət verəcəyi gündə (axirətdə) yardım edəcəyik!” – təfsirində² belə bir sual ortaya atır ki, Allah-taala bu ayədə peyğəmbərlər və möminlərə, dünyada da qəti surətdə nüsrət və yardım vədəsi versə də, tarix boyu bir sıra peyğəmbər və möminlərin məğlub olduqlarına, bir qrupunun isə şəhadətə çatdığına şahid oluruq. Onlar barəsində ilahi yardım vədəsi necə gerçəkləşdi? Sonra belə bir cavab verir:

Birincisi, zəfəri xüsusi bir zaman və məkanda məhdudlaşdırmamaq lazımdır. Belə ölçü və miqyaslar, bəşərə dair kiçik ölçü və miqyaslardır. Amma zaman və məkana sığmayan, müəyyən zaman və məkana məhdudlaşmayan geniş miqyasda peyğəmbər və möminlər əsla məğlub olmamışdır. Ona

¹ Şəhid Əbdülkərim Haşimi Nejad, “Hüseynin bəşərə verdiyi dərs!”, səh. 284

² “إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ”

görə ki, nəticə etibarı ilə onların etiqad və məramı yaşayır. Allahın onlara etdiyi yardım, əslində onların əqidəsinə etdiyi yardımdır.

İkincisi, kömək və yardımın fərqli formaları vardır ki, onun bir hissəsini səthi baxışda məğlubiyyət adlandırırlar ki, əslində ilahi zəfərlə yanaşdır. Oda atılan İbrahim ^(əleyhis-salam) öz əqidə və dəvətindən əl çəkdimi? O, odun içinə atıldığı halda belə ilahi yardım nəsibi oldu. Həqiqətdə, onun düşməni məğlub oldu. Bu mənada ki, bütün təhdid və əziyyətlərə rəğmən, onu öz əqidəsindən döndərə bilmədi (əksinə dini daha geniş şəkildə yayılmağa başladı).

İmam Sadiq ^(əleyhis-salam) “Ğafir” surəsinin 45-ci ayəsi, “فوقاه الله سيئات ما مكروا” barəsində buyurur:

“يَعْنِي مُؤْمِنَ آلِ فِرْعَوْنَ، وَاللَّهِ لَقَدْ قَطَّعُوهُ إِرْبًا إِرْبًا، وَلَكِنْ وَقَاهُ

اللَّهُ أَنْ يَفْتِنُوهُ فِي دِينِهِ

“Ayədən məqsəd, Allahın onu düşmənlərin mənfur planlarından qoruduğu Firon ailəsinin möminidir. Allaha and olsun, onu tikə-tikə etsələr də, lakin dininə zərbə vurmalarına Allah icazə vermədi”¹.

¹ “Biharul-ənvar”, c. 13, səh. 162

Seyid Qütüb davamında İmam Hüseyinə
(*aleyhis-salam*) işarə edərək yazır:

Hüseyin ibn Əli (*aleyhis-salam*) zahirdə şəhadətə çatsa və səthi baxış miqyasında məğlub olsa da, həqiqət qarşısında və daha böyük miqyasda zəfər çaldı.

Sonra əlavə edir:

“فَمَا مِنْ شَهِيدٍ فِي الْأَرْضِ تَهْتَرُ لَهُ الْجَوَانِحُ بِالْحُبِّ وَالْعَطْفِ، وَ تَهْفُو لَهُ الْقُلُوبُ، وَ تَجِيْشُ بِالْغَيْرَةِ وَ الْفِدَاءِ كَالْحُسَيْنِ . رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِ . يَسْتَوِي فِي هَذَا الْمُتَشَيِّعُونَ وَ غَيْرِ الْمُتَشَيِّعِينَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَ كَثِيرٌ مِنْ غَيْرِ الْمُسْلِمِينَ”

“Yer üzündə Hüseyin (Allah ondan razı olsun) kimi ikinci bir şəhid tapılmaz ki, ona məhəbbət və sevgidən dolayı insanların bütün vücudu lərzəyə düşsün, qəlblər onun üçün atsın, fədakarlığa hazır olsun. İmam Hüseyindən (*aleyhis-salam*) örnək götürməkdə şiə və şiə olmayan digər müsəlmanlar, hətta bir çox qeyri-müsəlmanlar bərabərdirlər”.

Sonda deyir: “Nə çox şəhidlər ki, min il yaşasalar belə, şəhadətləri miqdarında əqidə və məktəblərinə yardım edə bilməzdilər, bu böyük insanlıq fenomenlərinin tamamını qəlblərdə yadigar qoymağı və öz qanları ilə

yazdıqları son sözlərilə minlərlə insanı böyük işlərə yönəltməyi bacarmazdılar”¹.

Əlbəttə, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* inqilabi hərəkatı, onun və silahdaşlarının şəhadəti, mətanəti dünya azadələri üçün bir nümunə oldu. Bir çox azadsevər liderlər öz qiyamlarının irəli getməsində İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* inqilabi hərəkatını öz sərlövhələri qərar verdilər və zəfər çaldılar.

Böyük Hindistan Azadlıq Hərəkatının siyasi və ruhani lideri Mahatma Qandi, öz tarixi çıxışında belə deyir:

“Mən Hindistan xalqı üçün yeni bir şey gətirməmişəm, yalnız Kərbəla qəhrəmanlarının həyat tarixi barədə mütaliə və tədqiqatlarımdan əldə etdiyim bir nəticəni sizə töhfə gətirmişəm. Əgər Hindistanın qurtuluşunu istəyiriksə, Hüseyin ibn Əlinin keçdiyi yolu getməyimiz vacibdir”².

Pakistan dövlətinin qurucu şəxsiyyəti və ilk prezidenti Məhəmməd Əli Cunnah deyir:

¹ “Fi Zilalil-Quran”, c. 7, səh. 189-190 (azca dəyişiklik və ixtisarla)

² “Məcəllətül-Ğura”, ən-Nəcəful-Əşrəf, rəbiul-əvvəl, 1381 h.q. (Aşura barəsində “Came-cəm”in xüsusi buraxılışının nəqlinə uyğun olaraq, isfənd, 1383) və “Nure-daneş” jurnalı, nömrə 3, 1341-ci hicri-şəmsi il.

“Dünyada fədakarlıq və coşqunluq baxımından İmam Hüseyndən ^(əleyhis-salam) daha yaxşı heç bir igidlik nümunəsi tapılmaz. Mənim etiqadıma görə müsəlmanlar İraq torpaqlarında özünü qurban edən bu şəhidi özlərinə örnək və ülgü qərar verməlidirlər”¹.

Şiə aləmində İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qiyamından götürülən bu modelləşdirmə çox əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, tarix boyu şiə inqilab rəhbərləri əbədi və böyük Kərbəla dastanından ilham alaraq fədakar və canfəşan insanların səfərbərliyində böyük nailiyyətlər qazanmışlar.

2500 illik istibdad quruluşunun zülm və ədalətsizlik dəsgahının yığışdırılmasında İran xalqının zəfəri, batilə qarşı haqq cəbhəsində səkkiz illik qürurverici müqəddəs müdafiə dastanları və qaniçən rejim, sionist silahlıların iradəsi qarşısında igid və canfəşan cənubi Livan Hizbullah gənclərinin mücahidliyi, hazırkı dövrdə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qiyamından ülgü götürmənin (modelləşdirmənin) aşkar və aydın nümunələrindəndir.

¹ Seyid Əli Əkbər Qurəşi, “İnsanların fəvqündəki şəxs”, səh. 286

Üçüncü fəsil:

Aşura hadisəsindən sonrakı qanlı qiyamlar

Kərbəla xəbərlərinin yayılması müsəlmanlar arasında qəribə təsir qoydu. Bir tərəfdən İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və dostlarının məzlumluğu, onların şəhadəti və pak xanədanının əsarətində aşkara çıxan sonsuz vəhşiliklər müsəlmanların Əməvi xilafətinə qarşı nifrətinə zəmin yaratdı. Ona görə də Müaviyənin hiyləsi, hədəsi və rüşvəti ilə (ümumi cəmiyyətin rəyi ilə yox) gerçəkləşən Yezid xilafəti bu hadisə nəticəsində ciddi zərər gördü.

Şübhəsiz, əgər İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* məxfi şəkildə qətlə yetirilsəydi və ya qardaşı İmam Həsən *(əleyhis-salam)* kimi zəhərlənsəydi, yaxud işi sürgün və həbslə nəticələnsəydi, İslam ictimaiyyəti üçün bütün bu müsbət təsirləri və zalım hakimiyyət üçün mənfi nəticələri gətirə bilməzdi. Ancaq İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* və tərəfdarlarının şəhadəti aşkar formada, minlərlə

göz qarşısında və o günün İslam dünyasının qəlbində, məzlumluğun pik nöqtəsində baş verməsi Kərbəla faciəsini törədənlərin hər cür inkar və ya bəraətinin qarşısını aldı.

Digər tərəfdən İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) mənəvi şəxsiyyəti, soy və ailə əzəməti müsəlmanlar arasında aşkar idi. Belə bir şəxsiyyəti öldürmək asan iş ola bilməzdi. Yəni, əgər İmam Hüseyindən ^(əleyhis-salam) qeyrisi belə bir şəkildə qətlə yetirilsəydi, yəqin ki, o həzrətin şəhadətinin gətirdiyi dalğanı yarada bilməzdi.

Başqa bir tərəfdən İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) az sayda tərəfdaşı və “Zillət bizdən uzaqdır!” fəryadı ilə silahla tam təchiz olunmuş qoşun qarşısında inqilabi hərəkatı müsəlmanlara cürət və cəsəret bağışladı və müsəlmanların əksəriyyəti üçün ölüm və şəhidlik fenomenini sadə bir iş, bəlkə iftixarverici etdi. Mədinə əhalisinin qiyamı (daha öncə ona işarə edildi) və Təvvabin qiyamı, hətta fərdi şəkildə qarşıdurmalar hamısı bu həqiqətdən xəbər verir.

Bu həqiqətin isbatı üçün Aşura sonrası baş verən bir sıra qiyam və qarşıdurmalardan söz açsaq yerinə düşərdi:

a) Şəxsi etiraz və qarşıdurmalar

Aşura hadisəsindən sonra Yezid hökumətinə və sonra Bəni-Üməyyə xilafətinə qarşı iki cür müxalifət və qiyam baş qaldırdı. Onlardan bir hissəsi tənzimlənməmiş, başqa təbirlə, fərdi və cəsarətli bir addım idi. O hadisənin ağırlığı bəzilərdən sükutun tabını (bütün təhlükələri ilə birgə) aldı və onları Əməvi cəlladlarına öz nifrətini ibraz etməyə sövq etdirdi ki, bəzən onların ölümü ilə nəticələnirdi.

Burada iki nümunəyə işarə edirik:

1.(Kərbəla hadisəsi rəvayətindən) Hümeyd ibn Müslim deyir: Bəkr ibn Vail qəbiləsindən olan bir qadın əri ilə birgə Kərbəlada, Ömər ibn Sədin qoşununda idi. Qoşunun Əbi Əbdillahi ^(əleyhis-salam) xeymələrinə hücum etdiklərini və qarətə girişdiklərini gördükdə, qılıncı çəkib o xeymələrə tələsdi və fəryadla dedi:

“يا آل بَكْرِ بْنِ وائِلٍ، أَتَسْلَبُ بَنَاتِ رَسُولِ اللَّهِ؟ لَا حُكْمَ إِلَّا لِلَّهِ،

يَا ثَارَاتِ رَسُولِ اللَّهِ”

“Ey Bəkr ibn Vailin ailəsi! Allah Rəsulunun qızlarını qarət etsinlər (və siz rahatsızsınız?) Allahdan başqası üçün hökm və

fərman yoxdur (Ona itaət etmək lazımdır, Bəni-Üməyyəyə deyil) Ey Allah Rəsulunun qisasçıları qalxın!”.

Əri gəldi və buna mane oldu, sonra da onu geriyyə qaytardı¹.

2.Kərbəla hadisəsindən sonra Übeydullah ibn Ziyad, öz təbiri ilə desək, özünü zəfər sərxoşu görən şəxs Kufə camaatını məscidə topladı ki, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və tərəfdaşlarının aqibətini bir rəsmi xütbə ilə camaata çatdırsın və xalqı başa salsın ki, Yezidə qarşı çıxanların sonu yoxluqdan başqa bir şey deyil. İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) kimi ali şəxsiyyətlə belə rəftar edildisə, başqalarını nə gözlədiyi artıq məlumdur. O, söhbəti əsnasında belə dedi: “Haqqı və haqq əhlini qalib edən Allaha həmd olsun! Yezid və ardıcılılarına yardım etdi, yalançı oğlu yalançını öldürdü!!!”

Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-salam) şüalərindən olan və bir gözünü Cəməl, digər gözünü isə Siffeyn döyüşündə, Əli ^(əleyhis-salam) tərəfində döyüşərkən itirən Abdullah ibn Əfif Əzdi mütəmadi olaraq Kufə məscidində ibadət

¹ Seyid ibn Tavus, “Məlhuf” (Lühuf), səh. 180 və “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 58

edirdi¹. O, yerindən qalxıb fəryad etdi: “Ey Mərcanənin oğlu! Yalançı oğlu yalançı sən və atandır. Səni və atanı bu vəzifəyə təyin edəndir. Ey Allahın düşməni! Peyğəmbərlərin övladlarını öldürürsən, sonra da möminlərin minbərinə çıxıb belə cəsərlə söz deyirsən?!”

İbn Ziyad onu tanıdıqda, həbsi ilə bağlı əmr verdi. Abdullah ibn Əfifin və digər qəbilələrin bəzi üzvlərini onu məsciddən çıxarıb evinə apardılar.

İbn Ziyadın əsgərləri Abdullah ibn Əfifin evinə hücum edib əl-qolunu bağlayıb İbn Ziyadın yanına gətirdilər. Orada da İbn Əfif igidliklə İbn Ziyadın qarşısında dayandı. Atəşin kəlamları ilə onu rüsvay etdi. Nəticədə İbn Ziyad, igidlik, qorxmazlıq qarşısında aciz qaldığından əmr verdi ki, başını bədənindən ayırsınlar².

b) Təvvabin qiyamı

Kərbəla hadisəsi ilə bağlı ilk əksül-əməl Kufə camaatından gəldi. Bir tərəfdən Əmirəl-möminin Əli və İmam Hüseyini *(əleyhis-səlam)* sevən şiələrin Kufədə çoxluq təşkil etməsi, digər

¹ “Səfinətul-bihar”, Abdullah ibn Əfifin tərcümeyi-halı (“Əbədə” kəlməsi)

² “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 119-121

tərəfdən öz məktubları ilə o həzrəti İraqa çağıran, sonra da ona yardımdan çəkinən, əslində Əba Əbdillah Hüseyn ^(əleyhis-salam) və tərəfdaşlarını düşmənə təslim edənlər, üçüncü bir tərəfdən həmin camaatın bir hissəsinin o qorxunc hadisədə iştirakı buna şərait yaratdı.

Kərbəla hadisəsindən sonra Kufə şiələri özlərini hamıdan çox məzəmmətə layiq bilirdilər. Allah Rəsulunun ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) övladına yardımını əsirgəməkdən günah və xəcalət hissi keçirirdilər. Onlar bu böyük xətanın yerini doldurmaq üçün qiyam etmək fikrinə düşdülər. Bununla da o çirkin ləkəni yumaq istəyirdilər.

Bu məqsədlə şiələrdən bir qrupu Kufədəki Süleyman ibn Surəd Xuzai, Müsəyyib ibn Nəcbə Fəzzari, Abdullah ibn Səd ibn Nufeyl Əzdi, Abdullah ibn Val Təmimi və Rüfaə ibn Şəddad Bəcəlidən ibarət şiə böyüklərinin yanına gəldilər, hamılıqla Süleymanın evində topladılar.

İlk olaraq Müsəyyib ibn Nəcbə sözə başladı. Giriş sözündən sonra dedi: “... Biz Allahın Peyğəmbərlə ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) bağlı imtahanından yalançı çıxdıq. Bu imtahandan üzüqara çıxdıq. O həzrətin məktub və elçiləri

imtahandan öncə bizə çatdı və dəlili bizə tamamladı. O, dəfələrlə aşkar və gizləndə bizdən kömək istəmişdi, lakin biz hər dəfə canımızı ondan əsirgədik. Nəticədə o, bizə yaxın bir yerdə şəhid edildi. Biz isə nə əlimizlə, nə dilimizlə, nə də mal və qəbiləmizlə ona yardım etmədik. İndi bizim Allah və Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) hüzurunda nə üzrümüz var?!

Sonra davam etdi:

“لا وَاللَّهِ لَا عُذْرَ دُونَ أَنْ تَقْتُلُوا قَاتِلَهُ وَ الْمَوَالِينَ عَلَيْهِ، أَوْ تَقْتُلُوا

فِي طَلَبِ ذَلِكَ، فَعَسَى رَبُّنَا يَرْضَىٰ عَنَّا عِنْدَ ذَلِكَ”

“Xeyr! Allaha and olsun! O həzrətin qatilləri və onlarla birgə olanları cəzasına çatdırmaqdan, yaxud bu yolda öldürülməkdən başqa bir çarə yoxdur. Bəlkə də, Allah bu tutacağımız işə görə bizdən razı oldu”.

Onun ardınca Rüfaə ibn Şəddad, sonra isə Abdullah ibn Səd çıxış etdilər. Allah Rəsulunun (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) səhabəsi, etibarlı və ləyaqətli şəxs olan Süleyman ibn Surədin bu qrupa rəhbərlik etməsi təklifini irəli sürdülər.

Bundan sonra Süleyman sözə başladı, girişdən sonra dedi: “... Biz Peyğəmbər (səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanının gəlişini gözləyirdik. Onlara yardım edəcəyimizə söz vermişdik.

Buna görə də İraqa gəlmələrinə həvəsləndirdik. Onlar bizə doğru gəldikləri zamandan etibarən süstlük və acizlik göstərdik və (hadisələrin gedişatını) gözlədik. Nəhayət, peyğəmbər övladını və can parasını aramızda qətlə yetirdilər. Yardım üçün fəryad etsə də, köməyinə tələsmədik. Fasiq insanlar onu ox və nizənin hədəfinə çevirdilər, öldürmək qəsdinə düşdülər, üzərinə basqın etdilər, amma biz heç bir iş görmədik”.

Davamında dedi:

“أَلَا إِنَّهُضُوا، فَقَدْ سَخَطَ عَلَيْكُمْ رَبُّكُمْ، وَ لَا تَرْجِعُوا إِلَى الْخُلَائِلِ
وَ الْأَبْنَاءِ حَتَّى يَرْضَى اللَّهُ، وَاللَّهُ مَا أَظْنُهُ رَاضِيًا دُونَ أَنْ تُنَاجِرُوا مَنْ
قَتَلَهُ”

“Qalxın, qiyam edin! Allah sizə qəzəblənmişdir, arvad-uşaqlarınıza sarı qayıtmayın ki, Allah sizdən razı olsun. Allaha and olsun! O həzrətin qatilləri ilə döyüşməyincə (və onlardan intiqam almayınca), Allahın sizdən razı qalacağını düşünürəm”.

Ardınca bunları dedi: “Ölümdən qorxmayın! Ölümdən qorxan xar olacaq. Bəni-İsrail qövmu kimi olun, (belə ki, Allaha itaətsizlik üzündən) peyğəmbərləri Musa <sup>(aleyhis-
salam)</sup> onlara dedi:

“Siz özünüzdə zülm etdiniz!”, (sonra buyurdu:) “فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ”, *Tövbə edin, Yaradanınıza doğru qayıdın və canınızdan keçin*”¹.

Süleyman digər sözləri ilə camaatı qiyama hazırladı. Onun ardınca Səd ibn Nufeyl dedi: “Allaha and olsun! Əgər yalnız ölməyimlə nicat tapacağımı, Pərvərdigarımı razı salacağımı bilsəm, mütləq bu işi görəcəm. Bütün malımı – onunla döyüşmək istədiyim qılıncım istisna olmaqla – günahkarlarla döyüşmək üçün müsəlmanların ixtiyarında qoyuram”.

Bu çıxışlardan sonra və Kufə şiiələrinin səfərbərliyinin ardınca Süleyman ibn Surəd, Səd ibn Huzeyfə ibn Yəman və Mədain şiiələrindən bəzilərinə məktub yazaraq onları yanına çağırırdı. Onlar da bu dəvətə müsbət cavab verdilər. Məktub vasitəsilə qiyama hazır olduqlarını bildirdilər.

Həmçinin, Süleyman bu məktublardan birini Bəsrədəki Müsənnə ibn Muxərrəbə Əbdiyə yazdı. O da, cavabında yazdı ki, biz

¹ “Bəqərə” surəsi, ayə 54.

şii olaraq sənin yanındaıq və səninlə h mkarlıęa hazırıq.

Kufə şiieləri döyüş  c n silah-sursat toplamaęa bařladılar. Məxfi řakild  camaatı İmam Hüseyin <sup>( leyhis-
salam)</sup> qanının intiqamını almaęa səsləyirdilər. Camaat da dəstə-dəstə onlara qořulurdu.

Yezidin  l m 

Bu macəra Yezid ibn Müaviyənin (64-c  hicri ili) həlak olmasına qədər davam etdi.

Őiiel r Süleymanın yanına gəlib dedilər: “Bu günahkar v  üsyankar ř xsin  l m  v  hakimiy tinin zəifləməsi sayəsində qiyama zəmin yaranmıřdır. Belə isə qiyamımıza elə Kufədən bařlayaq.”

Süleyman dedi: “Mən sizin t klifiniz barədə d ř nd m və İmam Hüseyin <sup>( leyhis-
salam)</sup> qatill rinin Kufənin bařbil n, g cl  təbəqəsindən olduęunu gördüm. Bizim onlarla mübarizə aparmaq g c m z yoxdur. Yaxřı olar ki, Kufə ətrafına adamlar göndərin, camaatı qiyamda h mkarlıęa çağırın! Elə bilirəm ki, Yezidin ölümündən sonra camaat d v timizi qəbul edəcək”.

Onlar belə də etdilər və camaatın əksəriyyəti onların bu dəvətini müsbət dəyərləndirdi.

Təvvabin hərəkətlərinin başlaması

Nəhayət, rəbius-sani ayının biri, hicri tarixlə 65-ci ildə Süleyman ibn Surəd Xuzai, tərəfdaşları ilə birgə “Nüxeylə”yə (qoşun qərargahına) üz tutdu. Şiə cəmiyyətini az görən Süleyman təəccüblə dedi: “Sübhanəllah, öz hazırlığını bildirən on altı min insandan heç dörd min nəfər görmürəm!”.

Süleyman “Nüxeylə”də üç gün qaldı. Şiələri toplamaq məqsədilə onların ardınca bir dəstə göndərdi. Kömək toplamaq və qoşun yığmağa gedənlər arasında Həkim ibn Munqəz Kindi və Vəlid ibn Əsir də vardı. O iki şəxs “Ya ləsaratil-Hüseyn” (Hüseynin (əleyhis-salam) qanını almaq üçün qalxın!) şuarı ilə camaatı köməyə səsləyirdilər. Bu şüarın ilk dəfə eşidilməsinə rəğmən, onların səyi nəticəsində cəmi min nəfər Süleymana qoşuldu.

Süleyman tərəfdaşları ilə ilk olaraq Kərbəlaya yollandı. İmam Hüseynin (əleyhis-salam) qəbrinə çatar-çatmaz fəryad edib zarıdılar, ixtiyarsız göz yaşları tökdülər. İbn Əsirin

“Kamil”də təbirincə, “O gün, belə ağlayan heç görülməmişdi!”.¹

Onlar öz günahlarından, İmam Hüseyini <sup>(əleyhis-
salam)</sup> tənha qoyduqlarından və ona yardımını əsirgədiklərindən dolayı tövbə etdilər və təqribən bir gecə-gündüz qəbrin kənarında qaldılar. Bu müddətdə, davamlı ağlayır bağışlanmaq diləyirdilər.

Bu iztirabverici, həyəcandolu səhnələr bitdikdən sonra oranı tərk edib Şama yola düşdülər. Yolları Qırqisiyadan keçdi və “Eynul-vərdə” torpaqlarına çatdılar. Özlərini Eynul-vərdəyə daha tez çatdıran Şam qoşunu Təvvabinlərlə toqquşdu.

Sayı otuz minə çatan Şam qoşununa Übeydullah ibn Ziyad başçılıq edirdi. Bu döyüş üç gün davam etdi. Bu bir neçə gündə Şam qoşunu ilə, yüksək motivasiya və igidliklə döyüşən təvvabinlər onlardan bir çoxunu qətlə yetirdilər.

Məlum olduğu kimi, təvvabin qoşununa Süleyman ibn Surəd başçılıq edirdi. Onun şəhadətindən sonra Müsəyyib ibn Nəcbə, onun da qətlindən sonra Abdullah ibn Səd ibn

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 178

Nufeyl və daha sonra Rüfaə ibn Şəddad təvvabinlərə rəhbərlik etdi.

Sözügedən döyüşdə inqilab rəhbərləri – Rüfaə ibn Şəddad istisna olmaqla – şəhid edildi. Rüfaə bir neçə tərəfdaşı ilə Kufəyə qayıtdı və Muxtarın tərəfdarlarına qoşuldu. Sonralar Muxtarla yanaşı İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* və dostlarının intiqamında iştirak etdi¹.

Təhlil və araşdırma

Bu qiyamın araşdırılmasından belə nəticə əldə edilir ki, İmam Hüseyin *(əleyhis-salām)* şəhadəti onlar arasında elə bir təsir qoymuşdu ki, yalnız vəfasızlıq adlı çirkin ləkəni yumaq və o həzrətə yardımı əsirgəmək barəsində düşünürdülər. Onlar nə fəth və zəfər güdür, nə də hökumət və qənimətə görə döyüşürdülər. Onlar diyarlarından çıxarkən geri dönməyəcəklərini bilirdilər. Bütün bunları Süleyman ibn Surəd Xuzai onlara xatırlatmışdı. Təvvabin də cavabında Süleymana demişdilər: “Biz dünya və hakimiyyət üçün qiyam etmirik. Hədəfimiz, günahlarımızdan tövbə etmək və Rəsulullahın

¹ İbn Əsirin “Kamil” c. 4, səh 158-186-dən (böyük ixtisarla) götürülmüşdür. Habelə, bax: Əbu Müxənnəf, “Məqtəlul-Hüseyn”, səh. 248-310 və “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 426-471

(*səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm*) qızının övladlarının qisasını almaqdır”¹.

Onlar, əslində öldürüb-öldürməklə canlarına düşən əzabdan qurtulmaq və günahlarını yumaq istəyirdilər. Buna əsasən elə həmin vaxt, Muxtar da mübarizə üçün güc toplamağa və zalım hökumətə qarşı qiyama çalışırdı. Buna baxmayaraq, Süleymanla həmkarlığa hazır deyildi. O, belə deyirdi: Süleyman bu qiyamla özünü və ətrafını ölümə vermək istəyir. O, döyüş taktikasını bilmir”².

Təvvabinlər qiyamın başında İmam Hüseynin (*əleyhis-salam*) məzarı kənarına getdilər və qiyama oradan başladılar. İlk dəfə onlar tərəfindən “Ya ləsaratil-Huseyn” şüarı səsləndi. Bütün bu təlaş və canfəşanlıqlar elə şəxslər tərəfindən baş verirdi ki, bir gün az bir dəstə ilə Kufəyə gələn İbn Ziyadın hədələrindən qorxmuş, İmam Hüseynin (*əleyhis-salam*) elçisi olan Müslim ibn Əqili (Allah onu rəhmətinə şamil eləsin) tənha qoyaraq, nəticədə şəhəri düşməne vermişdilər. Ancaq Aşura

¹ İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 176

² İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 163

hadisəsindən sonra qazandıqları ruhiyyə ilə canlarını dişlərinə tutub qiyama qalxdılar və nəhayət, şəhid oldular.

c) Muxtarın qiyamı

Qeyd edildiyi kimi, “Təvvabin” qiyamı inqilab başçılarının ölümü ilə susduruldu və inqilab alovu bir müddət sönülməyə qaldı.

Ancaq çox keçmədi ki, Muxtarın üzə çıxması ilə növbəti fırtına qopdu. Qəzəb və intiqam alovu İraqı başdan-başa bürüdü. Bəni-Üməyyə və Kərbəlanın cinayətkar qatillərini bir-birinin ardınca yandıraraq külə çevirdi.

Muxtar siyasi və nüfuzlu simalardan idi, xüsusi bilik və bacarıqla, İmam Hüseyin ^(əleyhissəlam) intiqamını almaq şüarı altında İmamsevərləri öz ətrafına topladı və kiçik bir fürsətdə qəlb yaralarına məlhəm qoydu.

Onun atası Əbu Übeydə ibn Məsud Səqəfi sücaətli və layiqli sərkərdələrdən idi, o, öz həyatı dövründə dəyərli işlər görmüş, sonda hicri tarixlə 14-cü ildə “Yovmul-Cisr”də, – ikinci xəlifənin dönəmində müsəlmanlarla fars qoşunu arasında gedən döyüşdə – “Hiyrə” yaxınlığında, Dəclə körpüsünün kə-

narında, Cəbr ibn Əbi Übeydə adlı övladı ilə birgə qətlə yetirildi¹.

Əsbəğ ibn Nəbatə deyir:

Muxtarı körpə vaxtı Əmirəl-möminin Əlinin *(əleyhis-salam)* dizi üstə gördüm. O həzrət məhəbbətlə onun başına sığal çəkir və buyururdu: “يا كَيِّس، يا كَيِّس”, “Ey zirək! Ey zirək!”².

Muxtar qiyamının tarixini araşdırmaqla İmam Əlinin *(əleyhis-salam)* sözünün nə qədər dəqiq və hesablanmış olduğu tam aydın olur. Muxtarın antropoligayadan xəbər verən ən ali təbliğ üslubları qısa vaxt ərzində xalqın təfəkkürünü ələ aldı və İmam Hüseyinə *(əleyhis-salam)* qarşı oyanan hisslərini həyəcan dolu silahlı qiyamlardan birinə döndərdi.

O, həmin kəsdir ki, Müslim ibn Əqil – İmam Hüseyinin *(əleyhis-salam)* Kufədəki səfiri – Kufəyə gələndə orada bir çox böyüklərin olmasına baxmayaraq, onun evinə yollandı. Bir müddətdən sonra isə Hani ibn Ürvənin evinə

¹ “Təbəri tarixi”, c. 2, səh. 628 və “Murucuz-zəhəb”, c. 2, səh. 315

² “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 344 və Kəşşi, “Rical”, s.127. Ehtimal olunur ki, İmam Əli *(əleyhis-salam)* Muxtar üçün iki dəfə zirək kəlməsini işlətdiyi üçün ona “Kəyyisan” (iki kəyyis) ləqəbi verilmişdir. Bəziləri, “Keysaniyyə” təriqətini ona aid edirlər. “Biharul-ənvar”, c. 34, s. 345

keçdi. Übeydullah ibn Ziyad qorxu və təhdidlə Kufə camaatını Müslimin ətrafından dağıtdığı vaxt Muxtar “Əl-Qəfa” adlı kənddə idi. Müslimi himayə etmək məqsədilə bir neçə yoldaşı ilə Kufəyə yollansa da, yolda Übeydullahın əsgərləri tərəfindən yaxalanaraq zindana salındı.

Kərbəla hadisəsi boyunca, o, zindanda, hücrə yoldaşının – Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-salam) fədakar dostu Meysəm Təmmarın – yanında idi.

İbn Əbil-Hədid yazır:

Meysəm Təmmar zindanda Muxtara dedi:

“إِنَّكَ تَقُلْتُ وَ تَخْرُجُ نَائِرًا بِدَمِ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) فَتَقْتُلُ هَذَا

الْجُبَّارَ الَّذِي نَحْنُ فِي سِجْنِهِ، وَ تَطَأُ بِقَدَمِكَ هَذَا عَلَى جَبْهَتِهِ وَ خَدَّيْهِ”

“Sən zindandan çıxacaq və İmam Hüseynin ^(əleyhis-salam) qanını almaq üçün qiyam edəcəksən. Bugün mən və sən zindanın əsiri olduğumuz zalımı qətlə yetirəcəksən. Ayağınla onun üz-gözünə təpik vuracaqsan”¹.

Şübhəsiz, Meysəm bu qətiyyətli sözləri özündən deməmişdi, adəti üzrə mövlası Əlidən ^(əleyhis-salam) eşitdiyi qeybi xəbərlərdən idi.

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağə”nin şərhı, c. 2, səh. 293

Çox keçmədi ki, İbn Ziyad tərəfindən Muxtarın edam hökmü sadir olundu. Muxtarı dar ayağına gətirdikləri vaxt, Yeziddən onun azad edilməsi barədə İbn Ziyada xəbər çatdırıldı. Ona görə ki, Muxtarın yeznəsi Abdullah ibn Ömər Yeziddən ona bəraət istəmişdi.

Muxtar azadlığa çıxdıqdan sonra İbn Ziyadın hökmü ilə Kufəni tərk etdi və Məkkədə müstəqillik bayrağı asan Abdullah ibn Zübeyrə qoşuldu¹.

Bəzi şiə alimləri Muxtarı yaxşılıqla yad edirlər. Onun İbn Zübeyrə qoşulma marağını məsləhət üzündən və müvəqqəti olduğunu düşünür və deyirlər: “Muxtar, Abdullah ibn Zübeyri hədəflərinin tərkib hissəsi, o cümlədən Əməvilərlə müxalifətlə özünə müttəfiq gördüyü üçün ona qoşuldu.”

O, Şam ordusunun Məkkəni mühasirəsində İbn Zübeyrin də sığındığı Allahın əminlik evi olan Kəbəni müdafiəyə qalxdı.

Bu müttəfiqlik davamlı deyildi. Nəhayət, Muxtar Abdullah ibn Zübeyrin məqsədindən,

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 442-444

yanlışıqlarından xəbər tutduqdan etibarən ondan uzaqlaşdı və Kufəyə yollandı¹.

Muxtar ali hədəfinə – İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qisasını almağa – nail olmaq üçün narahat və qərarsız idi. Əmirəl-mömininin xas səhabəsi Meysəm Təmmarın hərarətli səsi daima qulağını cingildədirdi ki, “Sən İmam Hüseyin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> qisasını almaq üçün qiyam edəcək, qatilləri öz cəzasına çatdıracaqsan!”. Bu səbəbdən çiyində məsuliyyət hiss edirdi. Bir gün bu böyük işi həyata keçirməsi barədə düşünürdü.

İlk olaraq Əmirəl-mömininin <sup>(əleyhis-
salam)</sup> övladının sorağına getdi. Bir müddət Məhəmməd ibn Hənəfiyyəyə qoşuldu və bu müddətdə, ondan hədis və İslam elmlərini öyrənirdi².

Muxtarın Kufəyə girişi “Təvvabin” qiyamının çiçəklənməsi ərəfəsində idi. O, geniş təbliğat apararaq kufəlilərə deyirdi: Təvvabin qiyamının hərbi hazırlığı yoxdur, buna görə də uğurlu və işə yarayan deyil.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh 446-dan sonra

² “Biharul-ənvər”, c. 45, səh. 352

”رَحَلَ الْمُخْتَارُ إِلَى الْمَدِينَةِ وَكَانَ يُجَالِسُ مُحَمَّدَ بْنَ الْحَنَفِيَّةِ وَيَأْخُذُ عَنْهُ الْأَحَادِيثَ.”

Onun təbliğatı Təvvabin qiyamını qismən parçalasa da, lakin şüələri cəlb etməyə yaramadı. Nəticədə planlarından qorxuya düşən Kufə zənginlərini Muxtar təhrik etdiyinə görə Abdullah ibn Yezid – Zübeyrin Kufədəki hakimi – tərəfindən yenidən zindana salındı. Muxtar zindanda olduğu müddətdə Təvvabin qiyamı məğlubiyyətə uğradı¹.

O, növbəti dəfə yeznəsi Abdullah ibn Ömər in vəsatəti ilə zindandan azad edildi. Azadlıqdan sonra öz qiyamı üçün münbit şərait görə Muxtar ilk dəfə İmam Səccaddan *(əleyhis-salam)*, onun adı ilə xalqı toplayıb qiyama başlaması üçün icazə istədi.

Lakin İmam Səccad *(əleyhis-salam)* onun təklifini məqbul saymadı. Hərçənd, hədislərə əsasən, onun İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qatillərinin intiqamına dair işinə razılıq bildirirdi².

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 470

² Bəzi şüə alimləri inanır ki, İmam Səccadın *(əleyhis-salam)* əməli Muxtarın planını inkar mənasında deyildi. Bəlkə ciddi nəzarət və təzyiqdə olan İmamın *(əleyhis-salam)* mövcud şəraiti və xüsusi mövqeyi buna imkan vermirdi. (Müraciət üçün: Əllamə Maməqani, “Tənqihul-məqal”, Muxtarın tərcümeyi-halı)

Bundan sonra Muxtar Məhəmməd ibn Hənəfiyyəyə müraciət etdi və dəvətinə onun adıyla başladı¹.

Təbəri öz tarixində yazır: Məhəmməd Hənəfiyyə Muxtarın təklifinə cavab olaraq belə dedi:

فَوَاللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنَّ اللَّهَ انْتَصَرَ لَنَا مِنْ عَدُوِّنَا بِمَنْ شَاءَ مِنْ خَلْقِهِ

“Allaha and olsun! Allahdan hər bir bəndəsi vasitəsilə amalımıza kömək etməsini istərdim!”².

Məhəmməd Hənəfiyyənin həmin üstüörtülü cavabı, Muxtarın qiyamını onun adına bağlamasına və özünü onun nümayəndəsi kimi tanıtmasına kifayət idi.

Muxtar bu minvalla şiələri ətrafına topladı, hətta bəzi şiələr sözün doğruluğuna əmin olmaq üçün, Məhəmməd Hənəfiyyənin özündən eşitmək məqsədilə Hicaza yollandılar³.

Məşhur Məzhic tayfasının başbilənlərindən olan və atası kimi Əmirəl-mömininə ^(*alayhis-salam*) və xanədanına xalis məhəbbət

¹ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 74

² “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 492 və İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 214

³ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 492

bəsləyən İbrahim Əştərin – Malik Əştərin saleh övladı – himayəsi Muxtara böyük bir dəstək ola bilərdi.

İbrahim hamı arasında tanınmış sima olsa da, Muxtarın qiyamı məsələsinə tərəddüdlə yanaşırdı, hətta o, Təvvabin qiyamında da iştirak etmədi.

İbrahimin tərəddüdü Muxtar və tərəfdaşlarına baha başa gələ bilərdi. Bir halda ki, onun ali və nüfuzlu çöhrəsi Muxtarın qələbəsini qətiləşdirə bilərdi. Ona görə də Muxtar İbrahimin cəlbi üçün bütün səyini ortaya qoydu. Nəhayət, İbrahimin döyüşə qoşulub ona həmkarlıq etməsinə nail oldu¹.

Muxtar, İbrahimlə döyüş hazırlığını tədarük gördü. Döyüşün başlama tarixini 14 rəbiul-əvvəl, 66-cı hicri ili, cümə axşamına təyin etdi².

Muxtarın məxfi fəaliyyətləri hökumətin casuslarının gözündən yayınmadı. Onun qiyam tədarüku xəbəri Abdullah ibn Zübeyrin Kufədə təyin etdiyi vali Abdullah ibn Mütiyə

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 494

² “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 496 və İbn Əsir, “Kamil”, c. 4, səh. 216

çatdı. O, Kufəni qorxunc hadisələrin mənbəyi bildiyi üçün, bütün yollarda hökumət əsgərlərini yerləşdirdi və şəhərdə hərbi hökumət saatı elan etdi.

İbn Zübeyrin Kufə hakiminin qabaqlayıcı tədbirləri Muxtarın qiyamını tezləşdirdi. Səbəbi isə, İbrahim Əştərin 12 rəbiul-əvvəl, 66-cı hicri ilinin, çərşənbə axşamı, şam namazından sonra bir dəstə silahlı tərəfdarları ilə Muxtarın evinə yollanması idi. Yolda hökumətin təhlükəsizlik qüvvələri yolu bağladığı üçün İbrahim əsgərlərdən birinin nizəsini alaraq Kufə mühafizə rəisinin boğazına sapladı və onu yerə yıxdı.

Bunu görən əsgərlər qorxaraq qaçdılar və məlum hadisəni Kufə valisinə çatdırdılar. Bu hadisə, Muxtarın öz qiyamını həmin gecə, “Ya ləsaratil-Hüseyn!” şüarı ilə başlamasına səbəb oldu¹.

Şiələrin qəzəbinin partlamasına və İmamsevərlərin damarlarında qanın qaynamasına elə bu şüar kifayət idi. Şiə gənclər hökumət əsgərlərinə qarşı elə

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 498; İbn Əsəm, “Futuh”, c. 6, səh. 103. “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 258

igidliklə hücumla keçdilər ki, təkcə üç günlük amansız döyüşdə şəhər mübarizlərin əlinə keçdi. Abdullah ibn Müti Bəsrəyə qaçdı.

Muxtar Kufəni azad etdikdən sonra minbərə çıxaraq camaata müraciətlə dedi:

“تَبَايَعُونِي عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ وَ الطَّلَبِ بِدِمَائِ أَهْلِ الْبَيْتِ،

وَ جِهَادِ الْمُحَلِّينَ وَ الدَّفْعِ عَنِ الضُّعَفَاءِ”

“Mənimlə Allahın kitabını, Peyğəmbərin *(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)* sünnesini, Əhli-beytin *(əleyhis-səlam)* intiqamını, azğınlarla cihadı və zəifləri müdafiəsini rəhbər tutaraq beyət edin!”¹.

Ancaq üç qatı düşmən, üç tərəfdən yeni qurulmuş hökuməti hədələyirdi:

1.Şimal tərəfdən, Bəni-Mərvan rəhbərliyi ilə Şam hökuməti

2.Cənub (Məkkə) tərəfdən, Abdullah ibn Zübeyr hökuməti

3.İnqilab əleyhinə daxili qüvvələr; İraqdakı zadəganlar və İmam Hüseyin *(əleyhis-səlam)* qatilləri

Təbii ki, Bəni-Üməyyə o vaxtkı İslam dünyasının qəlbi sayılan İraqda şiələrin

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 508; Şeyx Səduqun “Əməli” əsərində qeyd olunub:

“بَايَعُوهُ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ رَسُولِهِ وَ الطَّلَبِ بِدِمَائِ الْحُسَيْنِ وَ الدَّفْعِ عَنِ الضُّعَفَاءِ.”

güclənməsinə dözə bilməzdi. Buna görə yeni hakimiyyətə çatan Mərvan Əbdülməlik, Übeydullah ibn Ziyada Muxtarın qiyamını yatırması və özü Kufə hakimliyini ələ almasını əmr verdi.

İbn Ziyadın qoşunu Musel yaxınlığında düşərgə qurdu. Muxtar isə, İbrahim Əştəri yeddi min nəfərlə döyüşə göndərdi.

Digər tərəfdən, Şəbəs ibn Ribii, Şimr ibn Zil-Cövşən kimi İmam Hüseyin ^(əleyhis-səlam) qatilləri, Kufə böyükləri və digərləri Muxtar və şialərin Kufədəki hakimiyyətindən artıq dərəcədə qorxuya düşmüşdülər. İbrahim Əştərin yoxluğunda fürsəti qənimət bilərək Muxtarın Kufədə qalan qoşununa hücum təşkil etdilər və Darül-imarəni (hökumət binası) mühasirəyə aldılar. Muxtar tez bir zamanda İbrahim Əştərə məktub göndərdi ki, sürətlə Kufəyə dönsün. O da Muxtarın köməyinə tələsdi və qüdrəti sayəsində Kufə başçılarının təxribatını aradan qaldırdı.

Muxtar Kufədəki qanlı qarşıdurmanı yatırıqdan sonra yenidən İbrahim Əştəri İbn Ziyadla döyüşə göndərdi. Özü isə Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm) xanədanının qanının qisasını almaqla məşğul oldu.

İbrahim Əştər Muselin 5 fərsəxliyində İbn Ziyad qoşununu elə dağıtdı ki, onlardan bəziləri qaçarkən özlərini çaya atdı və orada qərq oldu.

Hicri tarixlə 67-ci ilin aşurasına təsadüf edən bu döyüşdə Abdullah ibn Ziyad və Huseyn ibn Numeyr kimi murdar Bəni-Üməyyə üzvləri məhv edildi.

İbrahim Əştər özü qılıncı ilə İbn Ziyadı – o qaniçən, daşürək canını – iki yerə böldü və cəsədini yandırdı. Başını isə Kufəyə, Muxtarın hüzuruna göndərdi. O, da başı Mədinəyə, İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) yanına göndərdi ki, bu da İmamın ^(əleyhis-salam) sevincinə səbəb oldu¹.

İbn Ziyadın ölüm xəbəri Bəni-Haşimə sevinc hədiyyəsi oldu. Bu zəmində İmam Sadiqdən ^(əleyhis-salam) belə bir hədis vardır:

“مَا أَكْتَحَلْتُ هَاشِمِيَّةً، وَلَا اخْتَضَبْتُ، وَلَا رَأَيْتُ فِي دَارِ هَاشِمِيٍّ
دُخَانٌ خَمْسَ حِجَجٍ، حَتَّى قُتِلَ عَبِيدُ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ”

¹ “Biharul-ənvār”, c. 34, səh. 383 – 386; “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 513-516 və 556; İbn Əsəm, “Futuh”, c. 6, səh. 183. Yəqubinin tarixində belə gəlmişdir:

“إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ (عليه السلام) لَمْ يُرْ ضَاحِكًا قَطُّ، مُنْذُ قُتِلَ أَبُوهُ إِلَّا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ”

“İmam Səccad ^(əleyhis-salam) möhtərəm atası şəhid olduğu gündən İbn Ziyadın başını hüzuruna gətirilənədək güləruz görənlər olmamışdı. “Yəqubi tarixi”, c. 2, səh. 259

“Ağrılı Kərbəla hadisəsindən sonra İbn Ziyad məhv olana qədər Bəni-Haşim

“Şimr Aşura günü İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) şəxsi dəvəsini qənimət götürdü. Kufədə o həzrəti öldürməsinə şükür əlaməti olaraq dəvəni qurban kəsdi və ətinə İmamın ^(əleyhis-salam) düşmənləri arasında payladı. Muxtar, bu ətin girdiyi bütün evləri dağıdılması əmrini verdi və bilərəkdən və agahcasına o ətdən yeyən hər kəsi edam etdi!¹”.

Muxtar, cəzaların icrasında o qədər ciddi idi ki, qatilləri qətlə yetirməklə kifayətlənməyib onların təxribat və xəyanət məkanı olan evlərini yandıraraq, viran qoymağa qədər irəli getdi, lakin bütün bu ciddiliklər yalnız ədalətdən qaynaqlanırdı. Ona görə ki, qatillərin cinayəti cəza ilə müqayisədə daha ağır idi.

Son döyüş

Muxtarın qılıncı ilə yaralanan bir neçə kufəli cinayətkar Bəsrədə Abdullah ibn Zübeyrin qardaşı Musəb ibn Zübeyrin ətrafına toplaşmışdı. O cümlədən, Şəbəs ibn Ribii və Məhəmməd ibn Əşəs Kərbəla cina-

¹ “Biharul-ənvar”, c. 45, səh. 377

yətkarlarından idi. Onlar davamlı olaraq Musəbi Muxtara döyüşə həvəsləndirirdilər¹.

Dinəvəri, Bəsrədə toplaşan Kufə fərarilərinin sayını on min nəfər olduğunu qeyd edir².

Nəhayət, Musəb öz əsgələri və kufə fərarilərindən ibarət qoşun təşkil elədi və Muxtarla döyüşə yollandı.

Muxtar da İbrahim Əştərdən – o zaman İraqın şimalında (Museldə) idi – dəstək almadan Əhmər ibn Şumeytin rəhbərliyi altında bir qoşunu Musəb ilə döyüşə göndərdi. Muxtarın qoşunu bu döyüşdə ağır məğlubiyyətə uğradı. Sərkərdə İbn Şumeyt və bir çox tərəfdaşları öldürüldü və nəticədə, Muxtarın qoşunu dağıldı.

Musəb, Muxtarın qoşunun dağıldığını görüb Kufəyə tələsdi. Orada da Muxtarı və qalan əsgərləri qətlə yetirdi.

Təbərinin nəqlinə görə, Muxtarın qətli hicri-qəməri tarixlə 67-ci il, ramazan ayının 16-na təsadüf edir. O zaman Muxtarın 63 yaşı vardı³.

¹ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 558

² Əbu Hənifə Dinəvəri, “Əxbarut-tival”, səh.304

³ “Təbəri tarixi”, c. 4, səh. 577

Musəb Kufəni ələ keçirdikdən sonra İbrahim Əştəri Kufəyə çağırdı. O da, heç bir müqavimət göstərmədən Kufəyə gəldi. Musəb onu isti qarşıladi¹.

Muxtarın Kufədəki hökumətinin süqutu ilə İraq Zübeyrilərin hakimiyyəti altına keçdi. Kufə bir daha şiələrin nəzarətindən çıxdı.

Çox keçmədi ki, hicri tarixlə 72-ci ildə Əbdülməlik Mərvan böyük bir qoşunu Kufəyə, Musəblə döyüşə göndərdi. O döyüşdə Musəbin qoşunu məğlub oldu. Musəb 36, İbrahim Əştər isə 40 yaşında qətlə yetirildi. İraq isə mərvanlıların əlinə keçdi.

Musəbin kəsilmiş başını Əbdülməlik Mərvanın qarşısında qoyduqları zaman Əbu Müslim Nəxəi adlı bir ərəb yerindən qalxdı və dedi:

“Mən Darul-imarədə Hüseyin ibn Əlinin ^(əleyhis-salam) kəsilmiş başını İbn Ziyadın qarşısına qoyduqlarını gördüm. Bir neçə müddətdən sonra İbn Ziyadın kəsilmiş başını həmin yerdə, Muxtarın önündə gördüm. Bir müddət sonra Muxtarın başını Musəbin qarşısında,

¹ “Əxbarut-tival”, səh. 309

indi də Musəbin başını sənin önündə görürəm (görək sənün sonun necə olacaq?)”.

Bu sözdən qorxuya düşən Mərvan əmr verdi ki, həmin yeri dağıtsınlar¹.

*Ərəbdən bir zirək qoca birbaşə, dedi:
Əbdülməlikə öyüd olsun, haşə!*

*Həmin dəsgah üstə, elə bu qoltuqda, bu
qübbə altında, elə bu ortalıqda*

*Vardım və gördüm ki, İbn Ziyada, ah,
görməyəydim, kor olaydım ya da*

*Təzə bir baş gəldi, göy qübbəsi tək, günəş
şönləri üzündə gizlək.*

*Az keçmədi başə baxanın başına,
Muxtarın cüssəsi kölgə salırdı ona*

*Elə ki, Musəb başçı və qalib oldu,
Muxtarın da başına sahib oldu*

*Bu Musəbin başıdır önündə duran, bu
gedişlə ruzigar, sənə neylər görən!*

Təhlil və nəticə

Göründüyü kimi, Muxtar qiyamının əsl mahiyyəti İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qanının qisasını almaqdan və Kərbəla cinayətkarlarını cəzalandırmaqdan başqa bir şey deyildi.

¹ “Murucuz-zəhəb”, c. 3, səh. 109

Muxtar, bu işin öhdəsindən layiqincə gəldi. O, ruhlandırıcı “Ya ləsaratil-Huseyn!” şüarını seçməklə şiə gənclərinin damarlarındakı qanını cuşa gətirdi.

Məlumdur ki, o dövrün mühiti üçün, intiqam həyəcanı yaratmaqda heç bir şüar bu qədər təsirli ola bilməzdi.

Digər tərəfdən o, Əmirəl-möminin Əlinin ^(əleyhis-salam) övladları, xüsusilə də Məhəmməd Hənəfiyyə ilə münasibət yaratmaqla, habelə Kərbəla cinayətkarlarının başlarını İmam Səccadın ^(əleyhis-salam) hüzuruna göndərməklə, əslində mənəvi rəhbərliyi və qiyamın pərdə arxasını Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) xanədanı ilə əlaqələndirdi.

O, davamlı olaraq özünü Məhəmməd Hənəfiyyənin nümayəndəsi kimi təqdim edir və qiyamın rəhbərliyini onunla bağlayırdı. Kufəni fəth etdiyi gün də, İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və onun Əhli-beytinin qanını almaq şərti ilə camaatı beyətində səslədi.

Hərçənd, Muxtarın hökuməti çox davamlı deyildi və Musəbin əli ilə dağıdıldı, amma onu məğlub şəxs kimi təqdim etmək düzgün olmazdı. O, ali hədəfinə – hansı ki, məqsədi Kərbəla qatil və cinayətkarlarından intiqam

almaq idi – layiqincə çatdı. Sonda özünü bu yolda fəda etməsinə baxmayaraq, dəfələrlə İmam Səccad ^(əleyhis-) _(salam) və Bəni-Haşimin könlünü sevindirdi.

Baş canan yolunda fəda oldu, nə yerinə düşdü!

Bu boynumdakı borc əda oldu, nə yerinə düşdü!

d) Bəni-Üməyyənin sonu

Bəni-Üməyyə hakimiyyətinin tarixini araşdırarkən, az illər istisna olmaqla, onların səksən illik qısa hakimiyyətinin təhlükələrlə, xaoslar, toqquşmalarlar, ciddi problemlər və sürətli yerdəyişmələrlə dolu olduğu tam aydın olur.

Təxminən bir insanın ömrünə bərabər müddətdə, Süfyan və Mərvan sülaləsindən on dörd nəfər bir-birinin ardınca hakimiyyəti ələ almışlar. Onlardan bəzilərinin hakimiyyəti təkcə bir və ya bir neçə ay, bəzilərinin isə yetmiş gün olmuşdur. Müddət baxımından ən uzun hakimiyyət, təxminən iyirmi il davam edən Əbdülməlikin hakimiyyətidir. Bəlkə də buna səbəb, Həccacın tövsiyələrinə qulaq

asmaması və Bəni-Haşimin qanını tökməkdən imtina etməsi olmuşdu¹.

Əslində Bəni-Üməyyə İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) şəhadətindən sonra özündə rahatlıq görmədi, daima qiyamlarla, qanlı qarşıdurmalarla qarşılaşdı ki, bütün bunların əsl mahiyyətini İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) qanının qisası təşkil edirdi.

Ayrı-ayrı cəhətlərdə bir-birinin ardınca hərəkətlər baş qaldırırdı və müxtəlif xalq kütlələrini o günün “Ya saratil-Huseyn!”, “Ər-Riza min Əhlil-beyt”, “Ər-Riza min Ali-Muhəmməd” kimi məşhur şüarları ətrafında toplayırdı. Bu minvalla Bəni-Üməyyə hökumətinin bir hissəsi onların hakimiyyəti altından çıxırdı; İraq, Hicaz, Şam və nəhayət, Xorasan bu inqilabların odunda qovrulurdu.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) və Peyğəmbər ^(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm) övladlarının məzlumcasına şəhid olması, əslində yalan və hiylə yolu ilə özlərinə İslam dövlətində yer edən Bəni-Üməyyənin qırx illik zəhərli təbliğatını çökürən bir xətt idi.

İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) səfərbərliyi İslamın həqiqi simasını insanlara göstərdi,

¹ “İmamın ^(əleyhis-salam) mesajı”, c. 6, səh. 418 və c. 3, səh. 594. 87-ci xütbənin şərhində.

yalançıların üzündən niqabını götürdü və hakimiyyətlərinin qanunsuz olduğunu isbat etdi.

O qiyamların tarixini araşdırmaq belə bir həqiqətdən xəbər verir ki, o dövrün xalq kütlələri İmam Hüseyin ^(əleyhis-salām) qanının qisasını istəmək və Bəni-Üməyyədən intiqam almaq şüarından başqasına məhəl qoymurdular, hətta Ali-Əbu Süfyana son zərbəni vuran Abbasilər bu şüarın sayəsində öz məqsədlərinə çatdılar və xəlifəlik kürsüsünə yiyələndilər.

Abbasilərin qiyamı və Bəni-Üməyyədən intiqam almaq

Tarixi göstəricilər, “Abbasilər qiyamı” kimi tanınan qiyamın qılgıncımları Əbu Müslim Xorasaninin rəhbərliyi altında bir qrup şiə tərəfindən hicri tarixlə 132-ci ildə, Xorasanda alışdı. Onlar, öz qara dəftərində Kərbəla faciəsi kimi alçaqlığı qeyd edən Bəni-Üməyyədən intiqam almaq məqsədilə qiyam etdilər. “Ər-Riza min Ali-Muhəmməd ^(əleyhis-salām)” şüarı ilə mübarizəyə qalxdılar. Lakin Bəni-Abbas (Bəni-Haşimin bir qolu) xalqın Əhli-beytin ^(əleyhis-salām) həqiqi nümayəndələrini tanımamasından istifadə edərək, şiələrin

coşqusunu mənimsədilər. Şübhəsiz, onların Bəni-Üməyyə üzərindəki zəfərinin ən başlıca amili, İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qisasının alınması şüarı və o həzrətin *(əleyhis-salam)* xanədanının məzlumluğunun ibrazı idi. Onlar, bu şüarı rəhbər tutmaqla, Bəni-Üməyyəyə qarşı xalqı qəzəbləndirdilər. Nəhayət, Bəni-Üməyyənin büsatını topladılar.

İbn Əbil-Hədidin nəqlinə əsasən, Əməvilərin sonuncu xəlifəsi Mərvanın kəsilmiş başını Əbul-Abbas Səffahın – Abbasilərin ilk xəlifəsi – yanına gətirdikdə, o, uzun səcdə yerinə yetirdi, sonra başını səcdədən qaldıraraq Mərvanın kəsilmiş başına müraciətlə dedi: “Allaha şükür edirəm ki, mənim intiqamımı səndən və tayfandan aldı və məni sənə qalib etdi”.

Sonra əlavə etdi: “Artıq, ölümdən qorxmuram, Bəni-Üməyyədən iki min nəfəri öldürməklə İmam Hüseyin *(əleyhis-salam)* qanının qisasını aldım”¹.

Tarixin heyvətəmizliyi

¹ İbn Əbil-Hədid, “Nəhcül-bəlağə”nin şərhı, c.7, s.130; “Murucuz-zəhəb”, c.3, s.257

Bəni-Üməyyə və Bəni-Abbasın həyat tarixində oxuyuruq:

“Abbasilərin ilk xəlifəsi Abdullah Səffah qüdrətə çatdıqdan etibarən, Bəni-Üməyyədən intiqam almaq barədə düşünürdü. Həmin ərəflərdə, Bəni-Üməyyənin pərənpərəndüşmüş başçıları məktub yazaraq ondan pənah istədilər.

Səffah fürsətdən istifadə edərək onlara müsbət cavab verdi və onların yardımına ehtiyac duyduğunu əvəzində bəxşiş bağışlayacağını yazdı. Ziyad və Mərvan ailəsi, həmçinin Müaviyə xənadanı dəvəti qəbul edib Səffahın yanına gəldilər.

Səffahın göstərişi ilə onlar üçün qızıl və gümüşlə bəzənmiş kürsülər hazırladılar. Bu heyrətamiz addım – Səffahın cinayətkarlarla belə rəftarı camaatı təəccübləndirdi.

Bu ərəfədə qapıçılardan biri məclisə gəldi və Səffaha xəbər verdi ki, üst-başı toztorpaqlı və səliqəsiz bir şəxs gəlib, sizinlə təcili görüşmək istəyir.

Səffah bu keyfiyyətlərindən gələnə tanıdı və dedi: Adəti üzrə, şair Sudeyf olmalıdır, deyin, gəlsin!

Bəni-Üməyyə, Sudeyfin güclü, igid, fəsahtli, İmam Əlinin ^(əleyhis-) ^(salam) dost və şialərindən və Bəni-Üməyyənin qatı düşmənlərindən olduğunu bildikləri üçün Sudeyf adını eşidən kimi rəngləri qaçdı, canlarına vəlvələ düşdü.

Sudeyf məclisə gəldi. Bəni-Üməyyəni görəən şair, Bəni-Üməyyənin Bəni-Haşimə etdikləri zülmlərindən söz açan bir şeir oxudu ki, onun iki beyti belədir:

“وَ اذْكُرُوا مَصْرِعَ الْحُسَيْنِ وَ زَيْدٍ
و قَتِيلَ بَجَانِبِ
المِهْرَاسِ
وَ الْقَتِيلَ الَّذِي بِحِرَّانَ اَضْحَى
ثاوبياً بَيْنَ غُرْبَةٍ وَ
تَتَّاسٍ”

“Yada salın! Hüseyinin ^(əleyhis-) ^(salam) və Zeydin şəhadət yerini və Mihrasda (Həmzənin Ühüddə şəhadətinə işarədir) şəhadət şərbəti içən şəhidi... Hərranda şam vaxtınadək tənha qalıb şəhid olan (hətta cənazəsi) unudulan şəhidi (Bəni-Haşim və Bəni-Abbaasın tanınmış şəxsiyyətlərindən İbrahim ibn Məhəmmədin İraqın şimal sərhədlərinə yaxın

Hərran torpaqlarında şəhid olmasına işarədir)”¹.

Səffah əmr verir ki, Sudeyfə xələt versinlər və ona – Sabah gəl, səni sevindirirəm, deyərək onu mürəxxəs edir. Sonra Bəni-Üməyyəyə üz tutaraq dedi: Bu bəndənin sözü sizə ağır gəlməsin. Onun öz ağaları barədə söz deməyə haqqı yoxdur. Siz mənim üçün möhtərəmsiniz. İndi gedin, sabah təşrif gətirin!

Bəni-Üməyyə Səffahın məclisindən çıxdıqdan sonra məşvərət etdilər. Bəziləri aradan çıxmağı məsləhət görsə də, lakin əksəriyyət xəlifənin yaxşı olacağına dair söz verdiyini və Sudeyfin xəlifəni fikrindən döndərməyə aciz olduğunu dilə gətirdilər.

Sabahkı gün, hər kəs Səffahın hüzuruna toplandı. O, Bəni-Üməyyəyə xidmət göstərilməsini əmr etdi. Sudeyf gözlənilmədən məclisə gələrək Səffaha belə dedi:

“Atam sənə qurban! Sən qan alan və qisasçısan, sən pisləri öldürənsən”. Sonra çox maraqlı bir şeir oxudu ki, Bəni-Üməyyənin

¹ “Möcəmul-buldan”, c. 2, səh. 235

zölm və ədalətsizliyindən, xüsusilə Kərbəla şəhidlərinə göstərdikləri zölmədən bəhs açdı.

Səffah zahirdə qəzəbləndi və Sudeyfə dedi: “Sənim gözümdə möhtərəmsən, geri dön və artıq belə sözlər danışma, keçmişini də unut!”

Bəni-Üməyyə Səffahın sarayından çıxdıqdan sonra təxribata başladılar, dedilər: Xəlifədən xahiş edək ki, Sudeyfi edam etsin, yoxsa hiddətləndirən sözləri bizi narahat edəcək.

Səffah gecə vaxtı Sudeyfi çağıraraq ona dedi: Vay olsun sənə! Niyə bu qədər tələsirsən?!

Sudeyf dedi: Səbir kasam dolub, bundan artıq dözümüm yoxdur. Niyə onlardan qisas almırsan? Sonra ucadan ağladı, Bəni-Üməyyənin Bəni-Haşimə göstərdiyi zölmərdən şeir oxudu ki, Səffah da bundan təsirlənərək ağladı. Sudeyf o qədər göz yaşını tökdü ki, axırı huşunu itirdi. Özünə gələndən sonra Səffah ona dedi: Onların əcəlinin vaxtı çatıb, sən öz məqsədinə çatacaqsan! Get, bu gecəni rahat yat və sabah yanıma gəl! Ancaq Sudeyf o gecəni yatmadı, səhərə qədər

Allahla münacat edirdi və Ondan, Səffahın sözünə vəfa etməsini diləyirdi.

Növbəti gün Bəni-Üməyyəni cəlb etmək üçün carçıya əmr verdi ki, camaata bu gün mükafat verildiyini bildirsin. Camaat saraya hücum etdilər. Onlar arasında dirhəm və dinar paylandı. Səffah dörd yüz güclü əsgərinə göstəriş verir ki, mən əmmaməmi başımdan götürsəm, ortada olanların hamısını öldürün.

Səffah öz yerində oturur və Bəni-Üməyyəyə üz tutub deyir: Bugün mükafat günüdür. Kimdən başlayaq?! Onlar Səffahın xoşu gəlsin deyə, Bəni-Haşimdən başlamacağı təklif etdilər. Qabaqcadan öyrədilmiş qulamlardan biri dedi: Həmzə ibn Əbdülmüttəlib gəlib öz mükafatını alsın!

Sudeyf də orada idi, dedi: Həmzə yoxdur!

Səffah dedi: Niyə?

Sudeyf dedi: Bəni-Üməyyədən, Hind adlı bir qadın Vəhşiyə onu öldürməsini əmr etdi, sonra Həmzənin ciyərini çıxararaq çeynədi.

Səffah dedi: Qəribədir, mən bunu bilmirdim! Başqasını çağır!

Qulam dedi: Müslim ibn Əqil gəlsin və mükafatını alsın! Bir xəbər çıxmadı.

Səffah soruşdu: Nə oldu?

Sudeyf cavabında dedi: Übeydullah ibn Ziyad onun boynunu vurdu, sonra ayağını iplə bağlatdırıb Kufənin bazarlarında yerlə sürütdürdü.

Səffah dedi: Qəribədir, mən bunu bilmirdim! Başqasını çağır!

Həmin qulam bir-bir çağırırdı, nəhayət növbə İmam Hüseyinə ^(aleyhis-salam), Əbəlfəz Abbasa, Zeyd ibn Əliyə və İbrahim ibn Məhəmmədə çatdı.

Bəni-Üməyyə bu səhnəni görüb, bu sözləri eşitdikdə ölümlərinə əmin oldular. Bundan sonra Səffahın qəzəbi üzündə tamamilə göründü. Gözü ilə Sudeyfə işarə etdi. Sudeyf bir şeir dedi ki, iki beyti belədir:

“حَسِبْتُ أُمِّيَّةً أَنْ سَتَرْضَى هَاشِمٌ
عَنْهَا وَ يَذْهَبُ زَيْدُهَا

وَ حُسَيْنُهَا

كَذَبْتُ وَ حَقٌّ مُحَمَّدٌ وَ وَصِيَّهُ
حَقًّا سَتُبْصِرُ مَا يُسِيئُ

ظُنُونَهَا”

“Bəni-Üməyyə güman edirdilər ki, Bəni-Haşim asanlıqla onları bağışlayacaq və Hüseyin ibn Əli ^(aleyhis-salam) və Zeydi unudacaq.

Yalan dedilər! Məhəmməd ^(səlləllahu əleyhi və əlihi və səlləm) və onun canişininə and olsun! Tezliklə elə

şeylər görəcəklər ki, səhv etdiklərini anlayacaqlar”.

Səffah uca səslə ağladı və əmmaməsini başından atdı, sonra çox qəzəblənib səsləndi:

يَا لثَارَاتِ الْحُسَيْنِ، يَا لثَارَاتِ بَنِي هَاشِمٍ

“Ey İmam Hüseyin ^(əleyhis-salam) intiqamını alanlar və ey Bəni-Haşimin intiqamını alanlar!”.

Əsgərlər bu səhnəni gördükdə pərdənin arxasında çıxıb qılıncla Bəni-Üməyyənin canına düşdülər. Çox keçmədi ki, onların cansız cəsədləri yerə düşdü¹.

Maraqlıdır ki, Əmirəl-möminin Əli ^(əleyhis-salam) heyrətamiz uzaqgörənliklə Bəni-Üməyyə hökuməti və onun sürətli sonluğu barədə buyurmuşdur:

“حَتَّى يَظَنَّ الظَّانُّ أَنَّ الدُّنْيَا مَعْقُولَةٌ عَلَى بَنِي أُمَيَّةَ؛ تَمْنَحُهُمْ دَرَاهِمًا؛
وَ تُورِدُهُمْ صَفْوَاهَا، وَ لَا يُرْفَعُ عَنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ سَوْطُهَا وَ لَا سَيْفُهَا، وَ
كَذَبَ الظَّانُّ لِدَلِيلِكَ. بَلْ هِيَ حِجَّةٌ مِنْ لَدِيدِ الْعَيْشِ يَتَطَعَّمُونَهَا بُرْهَةً، ثُمَّ
يَلْفِظُونَهَا جُمْلَةً”

“Bəziləri düşünürdü ki, dünya Bəni-Üməyyənin yemidir və bütün faydalarını

¹ “Əbu Muxənnəf Lut ibn Yəhya tarixi” (Əllamə Xoyi, “Minhacul-bəraət”inə uyğun olaraq, c. 7, səh. 223-dən sonra); “İmamın ^(əleyhis-salam) mesajı”, c. 6, səh. 495 - 499

onlara verəcək, onları öz saf çeşmələri ilə sirab edəcək (həmçinin, güman edirdilər ki,) onların şallaq və qılıncları bu ümmətin üstündən əskik olmayacaq. Belə düşünənlər, yalan deyirlər (və səhv edirlər), çünki onların həyatın ləzzətindən payı, bir qurtumdan artıq deyil. Qısa bir müddətə onu içəcəklər, sonra (onu udmamış) çölə tökəcəklər”¹.

Bu hissəni Misir alimi Abbas Mahmud Uqqadın bir sözü ilə bitiririk, o yazır:

“Bəni-Üməyyə dövləti müddətinin bir gününün qazancı (Aşura günü faciəsi) bu oldu ki, belə bir genişlikdə olan ölkə təbii bir insan ömrü qədər sürmədi və əllərindən çıxdı. Bu gün hər iki tərəfin keçən ömrünü tərəziyə qoyur və hər birinin qazanc və itkisini hesablayırıq. Kərbəla gününün qalibini (Yezidi) hamından məğlub, tam zəfəri isə onun rəqibi İmam Hüseyndə <sup>(əleyhis-
salam)</sup> görürük!”².

Son nəticə

Qəhrəmanlıq salnaməsi olan Hüseyin aşurasının tarixi haqqında dəqiq bir araşdırma

¹ “Nəhcül-bəlağə”, 87-ci xütbə

² Abbas Mahmud Uqqad, “Əbuş-şühədə”, Məhəmməd Kazım Muəzzinin tərcüməsi, səh. 206-208 (azacıq dəyişikliklə)

aparmaqla, Aşura və Kərbəlanın zaman keçdikcə tarixi hadisə olmaqdan çıxaraq bir məktəbə çevrildiyi qənaətinə gəlirik. İnsan yetişdirən və iftixarverici bir məktəbə!

Təkcə dünya müsəlmanları üçün deyil, İslam hüdudlarını aşaraq (və mövcud sənədlərə əsasən) bir çox dünya mütəfəkkirlərinin alqışına səbəb olmuş, məzlum xalqların qurtuluşu və azadlığı üçün ülgü, örnək göstərilmiş və məktəbini zülmə mübarizə aparan, izzətli, şərəfli və azad həyatı tərənnüm edən bir məktəb saymışlar.

Maraqlıdır ki, sözügedən məktəbin banisi, onun vəfalı və saf dostları rəşidlik, igidlik, mətanət və xütbə vasitəsilə söz deməklə amala çatmağın yolunu əməli olaraq hər kəsə öyrətdilər və göstərdilər ki, igidlik və ilahi motivasiya ilə, hətta kiçik icmalar çoxsaylı düşmənin qarşısında dura, onlara qələbə çalaraq öz ali hədəfinə çata bilərlər.

Ümidvarıq ki, qəddar zalımların məzlumların qanını içməyə səfərbər olduğu müasir dünyada, zülmə məruz qalmış xalqlar Aşura hadisəsindən ilham alaraq ayağa qalxsın və onların şərini aradan qaldırsınlar.

*Zülm ədalətin məhvinə möhkəm çalışır,
indi də*

*Zülm zəli tək məzlum qanından yapışır,
indi də*

*Aləmdə ədaləti əbədiləşdirincəyədək
Hüseyn*

*Pak qanı zülm büsatına qarşı aşır-daşır,
indi də.*

“السَّلَامُ عَلَى الْحُسَيْنِ، وَ عَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، وَ عَلَى أَوْلَادِ
الْحُسَيْنِ وَ عَلَى أَصْحَابِ الْحُسَيْنِ”

*Ərbəin, 1426 h. q. – 11.01. 1384 h. ş. –
31.05.2005 miladi.*

SON

Mündəricat

3.....	MÜƏLLİFDƏN	
	Tarixin mütaləsi üçün ən yaxşı metod ...	10
ÖN SÖZ.....		13
	Əlinizdəki kitab barədə.....	25
BİRİNCİ HİSSƏ		29
İMAM HÜSEYNİN <small>(əleyhis-salam)</small> ŞƏXSİYYƏTİ VƏ		
ƏZADARLIĞIN FƏLSƏFƏSİ		29
İmam Hüseyin <small>(əleyhis-salam)</small> şəxsiyyəti və		
əzadarlığın fəlsəfəsi		30
Qısa bir işarə.....		30
Birinci: İmam Hüseyin <small>(əleyhis-salam)</small> doğulması...		30
İkinci: İmam Hüseyin <small>(əleyhis-salam)</small> seçilmiş və		
üstün şəxsiyyəti		31
İmam Hüseyin <small>(əleyhis-salam)</small> üç xəlifə zamanında ..		34
İmam Hüseyin <small>(əleyhis-salam)</small> Əmirəl-möminin Əlinin		
<small>(əleyhis-salam)</small> xilafəti zamanında.....		36
İmam Hüseyin <small>(əleyhis-salam)</small> İmam Həsənin <small>(əleyhis-salam)</small>		
zamanında		37
Camaatın xüsusi təzim və ehtiramı		38
Yekun.....		40

Üçüncü: Məsum imamların <i>(əleyhis-salam)</i> İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> adını və xatirəsini yaşatmaqla bağlı rolu	42
İmamların <i>(əleyhis-salam)</i> Aşura və Aşura şəhidlərini yaşatmaqda metodları.....	45
1. Əzadarlıq mərasimlərinin keçirilməsi .	45
2. O həzrətin müsibətlərinin xatırladılması	46
3. Ağlamaq və ağlatmaq	47
4. Şairləri mərsiyə yazmağa təşviq etmək	49
5. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> türbətinə əhəmiyyət vermək.....	51
6. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> qəbrinin ziyarətinə xüsusi diqqət göstərmək	53
Dördüncü: İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> məzlumiyyətinə əzadarlıq etməyin tarixçəsi	55
1. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> dünyaya gəlməmişdən öncə ona ağlamaq.....	56
2. İmam Hüseyinə <i>(əleyhis-salam)</i> doğumundan sonra ağlamaq	59
Allahın Rəsulunun <i>(səlləllahu əleyhi və əlihə və səlləm)</i> ağlaması	59

Həzrət Əlinin <i>(əleyhis-salam)</i> İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> məzlumiyyətinə ağlaması	61
Fatimeyi-Zəhranın <i>(əleyha-salam)</i> əzadarlığı	62
3. Şəhadətindən sonra İmam Hüseyinə <i>(əleyhis-salam)</i> əzadarlıq edib göz yaşı axıtmaq.....	63
Hətta, düşmən də ona ağlamışdır	64
Yezidin sarayında əzadarlıq	65
İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> xanımının əza saxlaması	65
İmam Baqir və İmam Sadiqin <i>(əleyhiməs-salam)</i> hüzurunda əzadarlıq məclisləri	66
İmam Rzanın <i>(əleyhis-salam)</i> hüzurunda əzadarlıq mərasimi.....	67
Kərbəla şəhidlərinin qəbri kənarında əzadarlıq	70
Beşinci: İmam Hüseyinə <i>(əleyhis-salam)</i> ağlamaq və ona əzadarlığın fəlsəfəsi	72
1. Ağlamağın zətən gözəl olması	74
2. Savab qazanmaq və Əhli-beytin <i>(əleyhis-salam)</i> şəfaətinə nail olmaq	76
3. İmam Hüseyinə <i>(əleyhis-salam)</i> təşəkkür	77
Əzadarlığın düzgün fəlsəfi təhlili	79

1. Əhli-beyt <i>(əleyhimus- salam)</i> məktəbinin qorunması	79
2. Xalq kütlələrinin səfərbərliyi.....	82
3. Özünü islah və dini tərbiyə (nümunə götürmə).....	87
4. İmamın <i>(əleyhis- salam)</i> zəhmətlərini qiymətləndirmək və ilahi nişanələrə hörmət.....	90
Altıncı: Əzadarlıq növləri və ona yanaşmalar	94
1. Ağlamaq.....	95
2. Ağlamsınmaq.....	97
3. Qara geyinmək	98
4. Matəm məclislərinin təşkili	100
5. Növhələr, mərsiyələr demək	101
6. Başa, sinəyə döymək	103
7. İş, bazar və qazanc fəaliyyətlərinin tətıl olunması	105
Mühüm göstərişlər	106
Ayətullah əl-üzma Məkarim Şirazinin möhtərəm dini heyət və məddahlara on dörd bəndlik tövsiyəsi	108
Məzlumların sığınacağı.....	111

İKİNCİ HİSSƏ:.....	114
AŞURA QİYAMININ KÖKLƏRİ.....	114
Aşura qiyamının kökləri (əsasları).....	115
Qısa bir işarə	115
Birinci fəsil:	117
Bəni-Üməyyənin Bəni-Haşimlə tarixi düşmənçiliyi.....	117
a) Tarixi köklər	118
b) Bəni-Haşimin xüsusi imtiyazları	122
1.Elmlər və dəyərlərə sahib olmaq	122
2.Paklıq, təqva və nəciblik	124
3.Fərdi üstünlüklər	127
İslamın meydana çıxması ilə mübahisələrin qızışması	128
İslam düşmənlərinin Peyğəmbər <i>(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)</i> dönəmindəki məğlubiyyətlərinin intiqamı	134
Qüreyş müşriklərinin məğlubiyyətində Əmirəl-möminin İmam Əlinin <i>(əleyhis- salam)</i> rolu.	137
Allah Rəsulunun <i>(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)</i> narahatçılığı ..	138
Həzrət Əli <i>(əleyhis- salam)</i> də Həsən <i>(əleyhis- salam)</i> və Hüseyin <i>(əleyhis- salam)</i> görə nigaran idi	139

Müaviyənin sözlərində ədavət və intiqam izləri aşkardır	140
Yezid və Bədrdə öldürülənlərin qisası ..	143
Digər Bəni-Üməyyə nümayəndələrinin sözləri	147
Səqifə təxribatı	151
(Bəni-Üməyyə hökumətinin təməlində Səqifənin rolu)	151
a) Peyğəmbər <i>(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)</i> və Əhli-beytinin <i>(əleyhis-salam)</i> hörmətinin sındırılması	155
b) İlahi xəlifəliyin (səltənətin) bəşəri bir işə çevrilməsi	159
c) Bəni-Üməyyənin Şamda güc qazanması (xəlifəliyin padşahlığa dönüşü)	161
Ömər in Müaviyəni yola verməsi, işlərinə göz yummasının sirri.....	165
Dördüncü fəsil:	172
Ömər in tərəfindən təyin olunmuş “Şura” və Osmanın qüdrətə çatması	172
Osmanın xilafətinin acı nəticələri və onun Bəni-Üməyyənin qüdrətinin möhkəmlənməsindəki rolu.....	181

1. Həlledici vəzifələr Bəni-Üməyyənin ixtiyarında.....	183
Mərvan ibn Həkəm Osmanın baş müşaviri	187
2. Sərvət selinin Bəni-Üməyyənin üzərinə axması.....	191
Beşinci fəsil:	196
Əmirəl-möminin Əlinin <i>(əleyhis-salam)</i> xəlifəliyi dövründə gerçəkləşən təxribatlar, fitnələr	196
1. Osmanın himayəsindən əl çəkmək...	197
2. Cəməl döyüşü və ya Müaviyənin dolayı olaraq İmam Əli <i>(əleyhis-salam)</i> ilə qarşıdurması ...	203
3. Siffeyn döyüşü və ya Müaviyənin İmam Əli <i>(əleyhis-salam)</i> ilə birbaşa qarşıdurması.....	212
4. İmam Əlinin <i>(əleyhis-salam)</i> hakimiyyətində qorxu hissi yaratmaq	214
Altıncı fəsil:	221
İmam Həsənin <i>(əleyhis-salam)</i> dövründə törədilən təxribat və fitnələr.....	221
1. İmam Həsənin <i>(əleyhis-salam)</i> bəzi ordu başçılarının Müaviyə tərəfindən aldadılması	221

2. Münafıqlər və Müaviyənin adamları tərəfindən İmam Həsənin <i>(əleyhis- salam)</i> mövqeyinin zəiflədilməsi.....	223
3. Təhmil edilmiş sülh müqaviləsi.....	224
Yeddinci fəsil:.....	230
Müaviyənin xilafət dövrü.....	230
1. İmam Həsən Müctəba <i>(əleyhis- salam)</i> ilə olan sülh müqaviləsini pozmaq.....	231
2. Həssas vəzifələrə münafıqlərin təyin edilməsi	234
Əmr ibn As (Misir valisi)	238
Ziyad ibn Əbih (Bəsrə və Kufə valisi)	244
Muğeyrə ibn Şöbə (Kufə valisi).....	248
Səmurə ibn Cundəb (Ziyadın Bəsrədəki canişini)	253
3. Öz çirkin məqsədlərinə çatmaq üçün mədəniyyət formalaşdırmaq	258
a) Quranın təfsir edilməsinin qarşısını almaq.....	258
b) Cəbr məzhəbini (məcburiyyət əqidəsini) yaymaq	261

c) Həzrət Əlinin <i>(əleyhis-salam)</i> fəzilətlərini söyləməyin qadağan edilməsi və digərləri üçün hədislər uydurmaq	263
d) Həzrət Əliyə <i>(əleyhis-salam)</i> nalayiq sözlər deyilməsini yaymaq.....	269
4. İmam Həsən Müctəbanı <i>(əleyhis-salam)</i> şəhadətə çatdırmaq	277
5. Müxtəlif bəhanələrlə şiələri öldürmək	280
Hücr ibn Udəyyin şəhadəti	283
Əmr ibn Həmiqin şəhadəti	289
6. Müxalifləri iqtisadi sıxıntı və mühasirədə saxlamaq	293
7. Bidətlər	300
8. Camaatdan Yezid üçün alınan məcburi beyət	307
Səkkizinci fəsil:.....	316
Yezidin cinayət dolu hakimiyyəti	316
Yezidin doğulması və tərbiyəsi	317
Yezidin dinlə təzadda olan düşüncə və davranışı	319
Yezidin cinayətləri	327
1. Qanlı Kərbəla faciəsi	327

2. Mədinə əhalisinin qətləməsi	329
3. Kəbəyə od vurmaq	333
ÜÇÜNCÜ HİSSƏ:	336
AŞURA QİYAMINDAKI HƏDƏFLƏR	336
Aşura qiyamının hədəf və motivləri.....	337
Qısa bir işarə:.....	337
Birinci fəsil:	340
Allah dininin dirçəldilməsi və İslamın bidətlər caynağından nıcatı	340
İkinci fəsil:.....	353
Ümmətin islahı, yaxşılığa dəvət və pislikdən çəkəndirmək.....	353
Üçüncü fəsil:	368
İslam hökumətinin təşkili və zalımlarla mübarizə.....	368
Keçmişə bir nəzər	373
İmam Hüseyin <small>(əleyhis- salam)</small> Müaviyə qarşısında sözü	375
Yezid dönəmində İmam Hüseyin <small>(əleyhis- salam)</small> İslam hökumətinin təşkili ilə bağlı cəhdi	377
a) Yezidə beyətdən imtina (və onun xəlifəliyə layiq olmadığını elan etmək) .	377

b) Özünü xəlifəliyə layiq görməsini birbaşa bildirməsi.....	380
c) Kufəlilərin dəvətinə cavab	381
Kufə başçılarının İmam Hüseyinə <i>(əleyhis-salam)</i> məktubu	381
İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> cavabı və Müslimi Kufəyə göndərməsi.....	383
Şəhid olacağını bildiyi halda İslam hökumətinin təşkili üçün qiyam	389
DÖRDÜNCÜ HİSSƏ:.....	400
AŞURA QİYAMINDA BAŞ VERƏN HADİSƏLƏR – MƏDİNƏDƏN KƏRBƏLAYA.....	400
Birinci fəsil:	401
Qısa bi işarə	401
1. Ummu Gülsümün elçiliyi	402
2. “Əli” adının qorxusu	408
3. Sizin fəxriniz yalnız Fatimədir	409
4. Müaviyənin mal-dövlətinin müsadirə edilməsi	412
5. Hüseynlə görüş qadağandır!.....	413
6. İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> Müaviyəyə qarşı sərt rəftarı	414

7. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salām)</i> Müaviyəyə yazdığı kəskin və ağır məktubu	416
8. Həmin məktub – başqa bir hədisə əsasən.....	424
9. Müaviyə hökuməti – ən böyük fitnə!	434
10. Yezidi (vəliəhd) seçdiyi üçün Müaviyənin qınanması	436
11. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salām)</i> Müaviyəyə tutarlı cavabı	438
12. Mən Yeziddən daha layiqli bir kəs tanımıram!!	446
13. Çox əhəmiyyətli və həlledici bir xütbə	450
14. Mən yalnız haqqı bərpa etmək üçün qiyam etdim	464
15. Beyət almaq üçün gecə cızılan plan	475
16. Plan necə pozuldu?.....	479
17. Sözügedən hədisə başqa bir rəvayətə əsasən.....	482
18. İmamın <i>(əleyhis-salām)</i> kəskin cavabı.....	485
19. Həmin söhbətin davamı	489
20. Sonuncu cavab: Xilafət Ali-Əbu Süfyana haramdır!	492

21. İmam Hüseyn <i>(əleyhis-salam)</i> Peyğəmbərin <i>(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)</i> qəbri kənarında	496
22. İlahi! Mən xeyir işləri sevirəm!	498
23. İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> babası Peyğəmbərin <i>(səlləllahu əleyhi və alihi və səlləm)</i> qəbri ilə vidalaşması	499
24. Dünyada heç bir sığınacağım olmasa belə, Yezidə beyət etməyəcəyəm!	501
25. İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> tarixi vəsiyyətnaməsi	504
26. Mən əsla zillətə boyun əymərəm! ..	507
27. Anacan! Şəhid olacağımı bilirəm! ...	508
28. Bu yolun sonu şəhadətdir!	511
29. İmam Hüseyn <i>(əleyhis-salam)</i> Mədinədən çıxır	513
30. İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> Məkkəyə daxil olması	515
31. İbn Abbas və Abdullah ibn Ömər İmam Hüseyni <i>(əleyhis-salam)</i> fikrindən daşındırmağa çalışması	516
32. İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> Müslim ibn Əqili Kufəyə göndərərkən kufəliyə yazdığı məktub	527

33. Beyət və qiyam üçün tədbir tökmək	530
34. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> Bəsrə camaatına məktubu və qiyamın planlaşdırılması... 532	
35. Mən vəzifələndirilmişəm!.....	535
36. Kufəlilərin əhd-peymanı İmama <i>(əleyhis-salam)</i> ilahi dəlil və höccəti tamamladı.....	539
37. Yalnız, canından keçənlər bizə qoşulsunlar!.....	540
38. Allahın hərəminə ehtiram.....	543
39. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> şəhid olacağından xəbər verir	547
40. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> düşmənin amannaməsini qəbul etmir	549
41. “Haqq” kəlməsinin ucalması uğrunda qiyam.....	551
42. İmam Hüseyindən <i>(əleyhis-salam)</i> Kufə camaatına digər bir cavab məktubu	553
43. Haqqın dirçəlişi naminə qiyam	557
44. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> , oğlu Əli Əkbərlə <i>(əleyhis-salam)</i> mənə dolu söhbəti	558
45. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> Bəni-Üməyyə tərəfindən təqibi	561

46. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> , istədikləri halda geri qayıtsınlar deyə, camaatı öz ixtiyarlarında qoyur	562
47. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> öz yavərlərinə həqiqəti açıqlayır	564
48. İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> hədəfləri mənə dolu şeirlərdə	565
49. İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> ilk dəfə düşmənlə qarşı-qarşıya gəldikdə, söylədiyi xütbəsi	568
50. Hürkün qoşunu qarşısında İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> başqa bir xütbəsi	573
51. İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> Hürrlə olan mənəadolı söhbəti	576
52. İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> zilləti qəbul etməmək barədə digər bir ifadəsi	581
54. Übeydullah ibn Hür Cofi və itirilən fürsət	587
55. Dünyanın dəyərsizliyinə bu yetər...	593
56. Sonuncu dayanacaq.....	597
57. İmam Hüseyinin <i>(əleyhis-salam)</i> Übeydullahın qasidi ilə hörmətlə davranışı	603
58. Sükut etmək günahdır	604

59. Belə bir ölüm nə qədər gözəldir!	608
60. Səninlə danışmaq istəyirəm	611
61. Mən məhbubla razü-niyaz etməyi sevirəm	613
62. İmam Hüseyinin <i>(əleyhis- salam)</i> Aşura gecəsindəki tarixi nitqi	618
63. Heç vaxt səndən əl götürmərik!	623
64. Baldan daha şirin	632
65. Böyük hadisəyə hazırlıq	636
66. Fədakarlığın ən maraqlı səhnəsi	641
67. Şəhidlərin qanını göylərə hədiyyə aparırlar	650
68. Son azuqə	652
69. Aşuranın sübhündəki münacat.....	653
70. Aşura sübhündə oxunan xütbə.....	655
71. Hətta Aşura günündə belə, camaatın hüquqlarına diqqət.....	657
72. Aşura sübhündə quruculuq	659
73. Düşmən qoşunu qarşısında İmam Hüseyinin <i>(əleyhis- salam)</i> vəcdə gətirən təsirli xütbəsi	661

74. Düşmən ordusu qarşısında İmam Hüseyndən <i>(əleyhis-salam)</i> qəhrəmancasına bir xütbə	669
75. Kufəlilərin İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> məntiqi qarşısında etirafı.....	679
76. İmam Hüseynin <i>(əleyhis-salam)</i> öz böyük səhabələrinə söylədiyi sözlər.....	682
77. Tələsin ey igidlər!	683
78. İlk həmlənin şəhidləri	685
79. Xeymələrə qayıt, (qadınlara cihad lazım deyil)!	694
80. Siz mənə canınızla kömək etdiniz!..	698
81. Mən bağışlayan və kərim Allahın hüzuruna gedirəm!.....	699
82. Əbu Şəσαι Kindi	700
83. Hürri ibn Yezid Riyahi	701
84. Büreyr ibn Xüzeyr	707
85. Müslim ibn Ovsəcə	710
86. Züheyri ibn Qeyn	713
87. Həbib ibn Məzahir	723
88. Əmr ibn Qərəzə ibn Kəb Ənsari	731
89. Ənəs ibn Hərəs Kahili.....	733
90. Əsləm ibn Əmr –Türk Qulam	735

91. Əmr ibn Cunadə.....	736
92. Yezid ibn Sübeyt	739
93. Abis ibn Əbi Şəbib Şakiri	741
94. Hənzələ ibn Əsəd Şəbami	745
95. Həccac ibn Məsruq	748
96. Səid ibn Abdullah Hənəfi	750
97. Cəvn – Əbuzərin azad etdiyi qul	753
98. Nafe ibn Hilal	756
99. Əbu Səmamə Saidi.....	757
100. Cənnət qapıları sizin üzünüzə açıldı!	761
101. Xəvaricdən olan iki qardaş.....	764
102. Suveyd ibn Əmr	765
103. İlahi, şahid ol!	767
104. Allaha and olsun, əmin üçün çox çətindir!	776
105. Əqil ailəsinin şəhidləri	779
1. Abdullah ibn Müslim ibn Əqil	780
2. Cəfər ibn Əqil.....	782
3. Əbdürrəhman ibn Əqil.....	783
106. Cəfəri-Təyyar xanədanının şəhidləri	784
Ovn ibn Abdullah ibn Cəfər	784

2. Məhəmməd ibn Abdullah ibn Cəfər .	785
107. Əmirəl-mömininin <i>(əleyhis-salam)</i> övladları...	787
1. Abdullah ibn Əli	787
2. Osman ibn Əli	789
3. Cəfər ibn Əli.....	791
4. Əbubəkr ibn Əli.....	792
108. Qardaşım! Susuzlar üçün su gətir!	793
109. O, altı aylıq körpədir, ona bir qurtum su verin!.....	800
110. Ey tərəfdarlarım! Nə oldu ki, mənə cavab vermirsiniz?!.....	806
111. Oğlum! Əmini də öldürdülər	809
112. Sonuncu görüşdə ananı xatırlamaq	815
113. Köhnə paltar nə üçün?	816
114. Bəni-Haşim qadınları ilə söhbət....	819
115. Düşmən müqabilində İmamın <i>(əleyhis-salam)</i> söz və şeirləri	820
116. Görüş şövqü.....	829
117. Rüsveyçi əhdi pozanlar	831
118. Məni tanıyın!	833
119. Digər şeirlər	837

120. Şərəfli ölüm zillətli həyatdan daha yaxşıdır!	840
121. Əgər dininiz yoxdursa, heç olmasa kişiliyiniz olun!	842
122. Allahla münacat və düşmənə nifrin	845
123. Cəddim ilə qanlı çöhrəmlə görüşmək istəyirəm!	848
124. O yerdə ki, düşmən də ağladı!	850
125. Abdullah ibn Həsən – qardaş yadigarı!.....	853
126. Sonuncu münacat.....	855
127. Şəhadət anları.....	858
İmam Hüseyin ^(əleyhis-) _(salam) şəhadətindən sonra baş verən hadisələr	864
128. Təbiət aləmindəki dəyişikliklər	864
129. Mələklərin əzadarlığı	865
130. Zulcənəhin xeymələrə qayıtması ..	866
131. İmamın ^(əleyhis-) _(salam) paltar və silahlarının qarət olunması	867
132. Xeymələrin qarət edilməsi.....	870
133. İmam Səccadın ^(əleyhis-) _(salam) xeyməsinə yürüş	874

134. Xeymələrə od vurulması.....	875
135. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> pak bədəni üzərində at çapdırmaq	878
136. İmam Hüseyin <i>(əleyhis-salam)</i> başının Kufəyə göndərilməsi.....	881
137. Şəhidlərin başlarının bölüşdürülməsi	882
138. Əhli-beytin <i>(əleyhis-salam)</i> əsirliyi	883
139. Əsirlər karvanının qətlgahdan keçməsi.....	885
140. Pak cəsədlərin dəfn edilməsi	893
BEŞİNCİ HİSSƏ:.....	900
AŞURA QİYAMINDAN SONRA BAŞ VERƏNLƏR	900
Kufədən Mədinəyə qədər.....	901
1. Kufəyə daxil olmaq	901
2. Sədəqə bizə haramdır!	902
3. Xanım Zeynəbin <i>(əleyha-salam)</i> Kufədəki tarixi xütbəsi	908
4. Fatimeyi-Suğranın qeyri-adi xütbəsi.	916
5. Başqa bir xütbə	926
6. İmam Səccadın <i>(əleyhis-salam)</i> Kufədəki xütbəsi	929

7. Mən gözəllikdən başqa, bir şey görmədim!.....	934
8. Şəhadət bizim iftixarımızdır!.....	937
9. Bu dodaqları Allahın Rəsulu <small>(səlləllahu əleyhi və əlih və səlləm)</small> öpürdü!.....	940
10. Arzusuna çatan qoca	944
11. Əshabi-Kəhf və Rəqimin macərəsindən daha təəccüblü bir macəra.....	950
12. İbn Ziyadın Yezidə məktubu	953
13. Yol əsnasındakı mənzil və dayanacaqlar	955
Məşhədun-Noqtə	956
Bələbək.....	957
14. Şamdakı çaxnaşma	958
15. Yezidin sarayında	965
16. Zeynəbi-Kübranın <small>(əleyha-səlam)</small> ah-naləsi.....	970
17. Yezid sarayının təməllərini lərzəyə gətirən bir xütbə.....	984
18. Yezidin günahı başqasının üzərinə atması.....	999
19. Minhalın İmam Səccadla <small>(əleyhis-səlam)</small> söhbəti	1002
20. Şamdan geri qalanlar.....	1004

21. İmam Səccadın <i>(əleyhis-salam)</i> üç istəyi	1008
22. Müqəddəs başın dəfn yeri	1010
23. Şamdan hərəkət	1013
24. Cabir ibn Abdullah Ənsarinin aşiqanə ziyarəti	1015
25. Əhli-beyt <i>(əleyhimus-salam)</i> xanədanının Kərbəlaya gəlişinin araşdırılması	1021
1. Əhli-beytin <i>(əleyhis-salam)</i> Ərbəin günü Kərbəlaya gəlməsi barədə fərqli fikirlər	1022
2. Məsafə ölçüsü və uzun dayanacaqlar	1026
1) Seyid ibn Tavadan öncəki tarixçilərin açıqlaması	1029
2. Şəhidlərin başlarının bədənlərinə qovuşdurulması	1031
3. Ərbəin ziyarəti ənənəsi	1035
Ərbəin günü Kərbəlada nə baş verdi?	1045
26. Mədinəyə doğru	1048
27. Mədinəyə giriş	1051
İmam Səccadın <i>(əleyhis-salam)</i> Mədinə darvazası önündəki xütbəsi	1055
28. Mədinədə əzadarlıq	1059
Ümmül-Bəninin yanıqlı nalələri	1062

ALTINCI HİSSƏ:.....	1066
AŞURA HADİSƏSİNİN TƏSİR VƏ NƏTİCƏLƏRİ	
.....	1066
Aşura qiyamının təsir və nəticələri	1067
Qısa bir işarə:.....	1067
Birinci fəsil:	1069
İslam və haqq dinin dirçəlişi	1069
İkinci fəsil:.....	1075
Azadə insanlar üçün modelləşdirmə	1075
Üçüncü fəsil:	1081
Aşura hadisəsindən sonrakı qanlı qiyamlar	
.....	1081
a) Şəxsi etiraz və qarşıdurmalar.....	1083
b) Təvvabin qiyamı	1085
Yezidin ölümü	1090
Təvvabin hərəkətlərinin başlaması	1091
Təhlil və araşdırma	1093
c) Muxtarın qiyamı	1095
Son döyüş	1108
Təhlil və nəticə	1111
d) Bəni-Üməyyənin sonu	1113
Abbasilərin qiyamı və Bəni-Üməyyədən	
intiqam almaq	1115

Tarixin heyrətəmizliyi	1116
Son nəticə.....	1124